

Α.Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ &
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ»

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

Α. Παναγόπουλος

ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ:

Ανδρεαδάκης Αλέξιος

Φράγκου Μαρία

Πάτρα Ιούνιος 2005

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6090
----------------------	------

**« Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΚΑΙ Η
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ »**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΣΕΛΙΔΑ
1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
ΙΣΤΟΡΙΚΑ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 ΠΑΤΙ ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ;	2
1.2 ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΗ ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	2
1.2.1 Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (Ε.Κ.Α.Χ.)	3
1.2.2 Συνθήκη του Μάαστριχτ	3
1.2.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ	4
1.2.4 Η συμφωνία του Σένγκεν	4
1.2.5 Η συνθήκη της Νίκαιας	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	
ΜΙΑ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ	6
2.1 ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ 2004	6
2.1.2 Οφέλη	7
2.1.3 Προϋποθέσεις επιτυχίας	8
2.1.4 Το κόστος της μη διεύρυνσης	8
2.2 ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ	8
2.3 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	11
3.1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ	11
3.2. Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	11
3.3. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	13
3.4. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	14
3.5. ΡΗΑΡΕ: ΕΝΑΣ ΦΑΡΟΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΕΙ ΤΙΣ ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ	15
3.5.1. Το 1998 εγκαινιάστηκε μια διαδικασία—γνωστή ως «αδελφοποίηση»—	15
3.6. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗΣ	16
3.7. Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ	18
3.8. ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	19
3.9. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΥΤΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ	20
3.10. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	20
3.11. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ, ΕΝΑΣ «ΔΑΚΤΥΛΙΟΣ» ΦΙΛΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	21
3.12. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΣ ΡΟΛΟΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	22

3.13.	ΤΑ ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ	22
3.13.1.	Πολωνία	22
3.13.2.	Εσθονία	22
3.13.3.	Λετονία	23
3.13.4.	Λιθουανία	23
3.13.5.	Τσεχική Δημοκρατία	23
3.13.6.	Σλοβακία	24
3.13.7.	Ουγγαρία	24
3.13.8.	Σλοβενία	24
3.13.9.	Μάλτα	25
3.13.10	Κύπρος	25
3.14.	ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

	Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΕΕ	27
4.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	27
4.2	Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ	27
4.2.1	Η Προενταξιακή Περίοδος	28
4.2.2	Η ελληνική Προσχώρηση	28
4.3	ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ - ΡΗΤΡΕΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	29
4.4	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ	30
4.5	Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ	31
4.5.1	Το κεκτημένο	31
4.5.2	Η προσαρμογή	32
4.6	ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΣΕΝΓΚΕΝ	34
4.7	ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ, ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ	34
4.8	ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟΥ	35
4.9	ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΕΝΓΚΕΝ	36
4.10	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	36
4.11	ΑΣΥΛΟ	37
4.12	ΕΝ ΚΑΤΑ ΚΛΕΙΔΙ	38
4.13	Η ΣΥΓΚΛΙΣΗ	38
4.13.1	Η έννοια της σύγκλισης	39
4.14	ΤΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	43
4.15	ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (ΚΠΣ)	44
4.16	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	47
4.17	Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	47
4.17.1	Οι αρχές και οι στόχοι της ΚΑΠ	48
4.17.2	Οι μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ	49

4.17.3	ΚΑΠ και Ελλάδα	50
4.18	ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ, ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ	51
4.18.1	Η συνθήκη του Μάαστριχτ	53
4.18.2	Συνθήκη του Άμστερνταμ	53
4.18.3	Η Συνθήκη της Νίκαιας	54
4.19	ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	56
4.19.1	ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	57
4.19.2	Άσκηση νομισματικής πολιτικής	58
4.19.3	Η εισαγωγή του ευρώ στην Ελλάδα	59
4.20	Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	60
4.20.1	Ελλάδα και ΚΕΠΠΑ	60
4.20.2	Ελλάδα και ΔΕΕ	62
4.21	Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης - η ιδέα του θεσμού.	64
4.21.1	Το Δίκτυο των Πολιτιστικών Πρωτευουσών	65
4.21.2	Ο Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Μήνας	65
4.21.3	Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης – Αναδρομή	65
4.21.4	Η περίπτωση της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης	66
4.21.5	Αποτίμηση	67
4.22	ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΡΟΕΔΡΙΕΣ	68
4.22.1	Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία (Ιούλιος - Δεκέμβριος 1983)	68
4.22.2	Η Δεύτερη Ελληνική Προεδρία (Ιούλιος-Δεκέμβριος 1988)	70
4.22.3	Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία (Ιανουάριος-Ιούνιος 1994)	71
4.22.4	Η Τέταρτη Ελληνική Προεδρία (Ιανουάριος - Ιούνιος 2003)	73
4.23	Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	73
4.23.1	Σταθμοί στη διαδικασία της Διεύρυνσης	73
4.23.2	Η διαδικασία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων	74
4.23.3	Ενταξιακή στρατηγική	75
4.23.4	Η ειδική υποψηφιότητα της Τουρκίας	75
4.23.5	Οι ελληνικές θέσεις	76
4.23.6	Το μέλλον της Διεύρυνσης	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

	ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	79
5.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	79
5.2	ΤΑ ΤΡΙΑ ΚΥΡΙΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	79
5.2.1	Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο	79
5.2.2	Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	80

5.2.3	Το Συμβούλιο της Ευρώπης	80
5.3	βασικές διαδικασίες θέσπισης νέων νόμων της Ένωσης	80
5.3.1	Διαβούλευση	80
5.3.2	Σύμφωνη γνώμη	81
5.3.3	Συναπόφαση	81
5.4	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ: Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ	81
5.4.1	Αριθμός εδρών κάθε χώρας (κατ' αλφαβητική σειρά)	82
5.4.2	Πού εδρεύει το Κοινοβούλιο;	82
5.4.3	Τι κάνει το Κοινοβούλιο;	82
5.5	ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ: Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ	84
5.5.1	Τι κάνει το Συμβούλιο;	85
5.5.2	Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Συμβουλίου;	87
5.5.3	Η προεδρία του Συμβουλίου	87
5.5.4	Η γενική γραμματεία	87
5.5.5	Πόσες ψήφοι ανά χώρα;	87
5.5.6	Λήψη αποφάσεων με «ειδική πλειοψηφία»	88
5.6	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΠΟΥ ΠΡΩΘΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ	88
5.6.1	Τι κάνει η Επιτροπή;	89
5.6.2	Υλοποίηση των πολιτικών και του προϋπολογισμού της Ένωσης	90
5.6.3	Επιβολή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας	90
5.6.4	Εκπροσώπηση της Ένωσης στη διεθνή σκηνή	90
5.6.5	Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Επιτροπής;	91
5.7	ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	92
5.7.1	Τι κάνει το Δικαστήριο;	92
5.7.2	Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Δικαστηρίου;	93
5.8	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΣΑΣ ΠΙΑΝΟΥΝ ΤΟΠΟ	94
5.8.1	Τι κάνει το Ελεγκτικό Συνέδριο;	95
5.8.2	Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Ελεγκτικού Συνεδρίου;	95
5.8.9	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΠΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩ	96
5.8.9.1	Τι κάνει η Τράπεζα;	96
5.8.9.2	Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Τράπεζας;	97
5.9	ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	97
5.10	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	97
5.11	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	97
5.12	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή: η φωνή της κοινωνίας των πολιτών	97
5.12.1	Τι κάνει η ΕΟΚΕ;	98
5.12.2	Ποια είναι τα μέλη της ΕΟΚΕ;	98
5.13	Επιτροπή των Περιφερειών: η φωνή της τοπικής αυτοδιοίκησης	99
5.13.1	Τι κάνει η Επιτροπή των Περιφερειών;	99
5.13.2	Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Επιτροπής των Περιφερειών;	100

5.14	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων: το χρηματοπιστωτικό όργανο της Ένωσης	100
5.14.1	Τι κάνει η Τράπεζα;	100
5.14.2	Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Τράπεζας;	101
5.15	ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ	101
5.15.1	Τι κάνει ο Διαμεσολαβητής;	102
5.15.2	Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Διαμεσολαβητή;	102
5.16	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	103
5.17	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	103
5.18	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΊΔΡΥΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	104
5.19	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	104
5.20	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΊΔΡΥΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	104
5.21	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΙΑΣ	104
5.22	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	105
5.23	ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (ΣΗΜΑΤΑ, ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ)	105
5.24	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ	106
5.25	ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΦΥΤΙΚΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ	106
5.26	ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	106
5.27	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ	106
5.28	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ	107
5.29	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ	107
5.30	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ	108
5.31	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ	108
5.32	EUROPOL	108
5.33	EUROJUST	109
5.34	ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

	ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	111
6.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	111
6.2	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΤΑΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΣΑΣ	111
6.2.1	το δικαίωμα να ταξιδεύετε	111
6.3	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΣΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ	113
6.4	ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΕ ΜΑΖΙ ΣΑΣ ΟΤΑΝ ΤΑΞΙΔΕΥΕΤΕ ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ	114
6.5	ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	115

6.6	ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ	117
6.7	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ	117
6.8	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	118
6.9	ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙΑ	119
6.10.	ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ	120
6.11.	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	121
6.12.	ΠΩΣ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΤΕ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΑΣ ΚΑΙ ΝΑ ΤΑ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΤΕ	122
6.12.1	Διαφορές συμβατικής φύσεως	122
6.12.2	Διαφορές με μια διοικητική αρχή	122

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

	ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΕ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	124
7.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	124
7.2.	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	124
7.2.1	Ποιοι έχουν το δικαίωμα διαμονής;	124
7.2.2	Ποιες είναι οι διατυπώσεις που σχετίζονται με το δικαίωμα διαμονής;	125
7.3.	Η ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	125
7.3.1.	Οι εξαιρέσεις από το δικαίωμα διαμονής	127
7.4.	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ ΑΔΕΙΑΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	127
7.4.1	δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι	127
7.4.2.	Διατυπώσεις	128
7.5.	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΑΣ	129
7.5.1	Μεταφορά οικοσκευής	129
7.5.2	Οχήματα	129
7.6.	ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ	131
7.7.	ΠΩΣ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΘΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΝΑ ΤΑ ΑΣΚΗΣΕΤΕ	132

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

	ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΕ	134
8.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	134
8.2.	ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΝΕΟΛΑΙΑΣ Ή ΣΕ ΜΙΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	134
8.3.	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	135
8.4.	ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΤΥΧΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	136
8.5.	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	136
8.6.	ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ: ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ	138
8.7.	Η ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	138

8.7.1	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEONARDO DA VINCI	138
8.7.2.	Τι είναι μια «τοποθέτηση» στο πλαίσιο του προγράμματος Leonardo da Vinci; Ποιος μπορεί να επωφεληθεί;	139
8.7.3.	Τι είναι μια «ανταλλαγή» στο πλαίσιο του προγράμματος Leonardo da Vinci; Ποιος μπορεί να επωφεληθεί;	140
8.8.	ΟΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ	140
8.9.	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «SOCRATES»	140
8.10.	ΑΝ ΕΙΣΤΕ ΜΑΘΗΤΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	141
8.11.	ΑΝ ΕΙΣΤΕ ΜΕΛΛΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΛΩΣΣΩΝ	142
8.12.	ΑΝ ΔΙΔΑΣΚΕΤΕ	142
8.13.	ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (COMENIUS)	142
8.14.	ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΓΛΩΣΣΩΝ (LINGUA)	143
8.15.	Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	143
8.16.	ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	144
8.17.	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑ	144
8.18.	ΟΧΤΩ ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΤΕ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΕ ΜΙΑΝ ΑΛΛΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΧΩΡΑ	145
8.19.	ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ	146
8.20.	ΈΡΕΥΝΑ - ΣΚΕΠΤΟΜΑΣΤΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ	146
8.21.	ΠΩΣ ΘΑ ΣΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΘΑ ΤΑ ΑΣΚΗΣΕΤΕ	147

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

	ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΕ	148
9.1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	148
9.2.	ΑΝΑΖΗΤΕΙΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ;	148
9.2.1.	Πρόσβαση στην απασχόληση	148
9.2.2.	Αναγνώριση διπλωμάτων	148
9.2.3.	Αναζήτηση απασχόλησης	149
9.3.	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	150
9.4.	ΕΙΣΘΕ ΜΙΣΘΩΤΟΣ	151
9.4.1.	Δικαίωμα διαμονής	151
9.4.2.	Όροι εργασίας	151
9.4.3.	Συνδικαλιστικά δικαιώματα	151
9.4.4.	Κοινωνική ασφάλιση	151
9.4.5.	Κοινωνικά πλεονεκτήματα	152
9.4.6.	Φορολογία	152
9.4.7.	Οικογένεια	153
9.5.	ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΩΝ ΣΕ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	154

ΚΕΦΑΛΑΙΟ**ΣΕΛΙΔΑ**

9.7.	ΑΣΚΕΙΤΕ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	155
9.7.1.	Δικαίωμα εγκατάστασης	155
9.7.2.	Ελευθερή παροχή υπηρεσιών	155
9.7.3.	Δικαίωμα διαμονής	155
9.7.4.	Αναγνώριση διπλωμάτων	155
9.7.5.	Κοινωνική ασφάλιση	156
9.7.6.	Κοινωνικά πλεονεκτήματα	156
9.7.7.	Φορολογία	156
9.8.	ΕΧΕΤΕ ΠΑΥΣΕΙ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΑΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	156
9.9.	ΠΩΣ ΝΑ ΣΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΝΑ ΤΑ ΑΣΚΗΣΕΤΕ	157

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

10.1.	ΑΓΟΡΑ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΝΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΑΣΦΑΛΗ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΥΠΟ ΣΑΦΕΙΣ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ	159
10.2.	ΑΣΦΑΛΗ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΝΑΣ ΓΕΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	159
10.2.1	Ειδικές ρυθμίσεις	159
10.2.2	Πρόληψη, κυρώσεις και ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων	160
10.3.	ΣΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΩΛΗΣΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ	161
10.4.	ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	162
10.5.	ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ	163
10.6.	ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ	163
10.7.	ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ	164
10.8.	ΕΠΤΥΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ	165
10.9.	ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟ ΣΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ΟΡΟΥΣ	165
10.9.1	Ειδικές ρυθμίσεις στον Τραπεζικό τομέα	165
10.10.	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΚΙΝΗΤΕΣ ΑΞΙΕΣ	167
10.11.	ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	167
10.11.1.	Ασφάλειες ζωής και γενικές ασφάλειες	167
10.11.2	Ασφάλειες αυτοκινήτων	168
10.12.	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	170
10.12.1	Μίσθωση οχημάτων	170
10.12.2	Αεροπορικές μεταφορές	170
10.12.3	Άρνηση επιβίβασης	170
10.13.	ΠΑΚΕΤΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ	171

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΖΟΥΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ

ΈΝΩΣΗΣ	172
11.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	172
11.2. ΜΙΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	172
11.3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	173
11.4. ΔΡΕΠΟΥΜΕ ΤΑ ΟΦΕΛΗ	173
11.4.1. Οι άνθρωποι περνούν ελεύθερα τα πιο πολλά σύνορα	173
11.4.2. Η συμφωνία του Σένγκεν	173
11.4.3. Τα αγαθά δεν καθυστερούν πλέον στα σύνορα εξαπίας της γραφειοκρατίας	174
11.4.4. Μεγάλες δυνατότητες επιλογής για τους καταναλωτές	174
11.4.5. Οι διασυνοριακές υπηρεσίες αναπτύσσονται ραγδαία	174
11 4 6. Πληροφορίες για τα στεγαστικά δάνεια	174
11 4 7. Το κεφάλαιο - οι επενδύσεις που χρειάζονται οι επιχειρήσεις για να ξεκινήσουν και να αναπτυχθούν - ρέει εύκολα στην ενιαία αγορά, στηρίζοντας επιχειρήσεις και δημιουργώντας απασχόληση.	175
11.5 ΑΠΟ ΤΗ ΜΗ ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ ΣΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΝΟΜΙΣΜΑ	175
11.5.1. Επίμονοι φραγμοί	175
11.5.2. Ο τερματισμός της «ευρωσκλήρωσης»	176
11.5.3. Λιγότερες και απλούστερες κανονιστικές ρυθμίσεις	176
11.5.4. Ένα νόμισμα για μια αγορά	177
11.5.5. Ισότιμα τραπεζικά έξοδα	177
11.5.6. Ελευθερίες χωρίς περιορισμούς	178
11.5.7. Κοινωνική ασφάλιση	178
11.5.8. Ασφαλέστερα τρόφιμα	178
11.5.9. Να εμπιστεύεσαι ό,τι τρως	178
11.5.10. Φθηνότερη ενέργεια και φθηνότερες υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	179
11.5.11. Ταχύτερα και ευκολότερα ταξίδια	179
11.5.12. Πώς θα σας εξυπηρετήσει καλύτερα η ενιαία αγορά	179
11.5.13. Καθαρός, ελεύθερος και θεμιτός ανταγωνισμός	180
11.5.14. Δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε διάφορα πρατήρια βενζίνης	181
11.5.15. Ισότιμοι όροι	181
11.5.16. Ενισχύσεις ως θετικό κίνητρο	181
11.6. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΜΑΣ	182
11.6.1. Σύμπραξη για την προστασία του πολίτη	182
11.6.2. Η αστυνομία πρέπει να είναι διεθνής όπως διεθνείς είναι και οι εγκληματίες	183
11.6.3. Το κινήγι όσων νομιμοποιούν έσοδα από παράνομες δραστηριότητες	184
11.6.4. Η μετανάστευση είναι στην ημερήσια διάταξη	184
11.7. ΣΚΟΠΕΥΟΥΜΕ ΝΑ ΠΝΟΥΜΕ ΠΡΩΤΟΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	185
11.8. Η ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ ΕΙΝΑΙ «ΕΡΓΟ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ»	185

11.9.	ΟΙ ΦΟΡΟΙ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΙΩΣ	186
11.10.	Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	186
11.11.	Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	186
11.12.	ΈΝΑΣ ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	187
11.12.1.	Χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση: οι προοπτικές είναι ελπιδοφόρες	187
11.12.2.	Η δημιουργία απασχόλησης	187
11.12.3.	Η άρση της γραφειοκρατίας	187
11.12.4.	Νέες προκλήσεις	188

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

	ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	189
12.1.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	189
12.2.	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	189
12.3.	Η ΜΑΖΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	191
12.4.	Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ	196
12.5.	ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	197

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

	Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	200
13.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	200
13.2	ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ	200
13.3	Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	200
13.4	Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	202
13.4.1	Συναλλαγματικά Έσοδα της Ελλάδος	202
13.4.2	Συνεισφορά του Τουρισμού στο Α.Ε.Π.	203
13.4.3	Επιδράσεις στην Απασχόληση	203
13.4.4	Επιπτώσεις στην Περιφερειακή Ανάπτυξη	204

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

	ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	206
14.1.	ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	206
14.2.	ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΑΛΛΟΔΑΠΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	206
14.2.1	Γενικά	206
14.2.3	Ορισμένα Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά	206
14.3.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	207

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	209
15.1 ΑΦΙΞΕΙΣ, ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	209
15.2 ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΜΕΣΟ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	209
15.3 ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	210
15.4 ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	210
15.5 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	211
15.6 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	211
15.7 Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	212
15.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	214

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	216
16.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	216
16.2 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ	216
16.3 ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ	216
16.4 ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΤΟ 2000	217
16.5 ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΑΚΟΠΩΝ	217
16.6 ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ	217
16.7 ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ-ΔΑΠΑΝΗ	218

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ	219
17.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	219
17.2 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	219
17.3 ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ. ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ	220
17.4 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ	221
17.4.1 Η ετερογένεια	221
17.4.2 Οι χωρο-χρονικές συγκεντρώσεις	221
17.4.2.1 Η εποχικότητα	222
17.4.2.2 Οι χωρικές συγκεντρώσεις	222
17.4.2.3 Οι συνέπειες	223
17.4.2.4 μέτρα	224
17.5 Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	225
17.6 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ	226
17.6.1 Οι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες	227
17.6.1.1 Το εισόδημα	227
17.6.1.2 Η κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία	228

17.6.1.3	Οι τιμές	228
17.6.1.4	Η επιμήκυνση της διάρκειας των διακοπών	228
17.6.1.5	Η δημογραφική εξέλιξη	229
17.6.1.6	Η αστικοποίηση	230
17.6.1.7	Οι τεχνικοί παράγοντες - Τα μεταφορικά μέσα	231
17.6.2	Οι υποκειμενικοί παράγοντες ή κοινωνικο-ψυχολογικοί παράγοντες	231
17.6.2.1	Οι κοινωνικοί παράγοντες	231
17.6.2.2	Οι προσωπικοί παράγοντες	232
17.6.2.3	Η ανάγκη της επικοινωνίας και της γιορτής	232
17.6.3	Οι παράγοντες που σχετίζονται με το τουριστικό προϊόν	233
17.7	ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	234
17.8	ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	237
17.9	Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	237

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

	Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ	240
18.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	240
18.2	ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	240
18.3	ΟΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	243
18.3.1	Η πρωτογενής τουριστική προσφορά	243
18.3.1.1	Οι φυσικοί πόροι	243
18.3.1.2	Οι πόροι που δημιούργησε ο άνθρωπος	244
18.3.2	Η δευτερογενής ή απορρέουσα τουριστική προσφορά	245
18.3.2.1	Οι γενικές εγκαταστάσεις	245
18.3.2.2	Οι πτήσεις charters	246
18.3.2.3	Οι τουριστικές εγκαταστάσεις	248
18.3.2.4	Τα τουριστικά καταλύματα	248
18.3.2.5	Οι εγκαταστάσεις αναψυχής και η "animation"	251
18.4	Ο ΒΑΘΜΟΣ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	253
18.5	ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	253
18.6	Ο προσδιορισμός του αναγκαίου αριθμού δωματίων στα ξενοδοχειακά καταλύματα	256
18.7	ΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	257
18.8	ΤΑ ΚΑΜΠΙΝΓΚ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	258

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19

	ΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥΣ	259
19.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	259
19.2	Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ	259
19.2.1	Ιταλία	259

19.2.2	Ισπανία	260
19.2.3	Πορτογαλία	262
19.2.4	Τουρκία	262
19.2.5	Αίγυπτος	264
19.2.6	Βουλγαρία	265
19.2.7	Κροατία	267
19.3	ΤΑ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	267
19.4	Οικονομική Σημασία του Τουρισμού στη Νότια Ευρώπη	268
19.5	ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΈΣΟΔΑ	269
19.5.1	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Αύξησης Αφίξεων στη Ν. Ευρώπη	269
19.6	ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ	270
19.7	ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	271
19.8	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	272
19.9	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ	273
19.10	ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ	273
19.11	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	274

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20

	ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ	277
20.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	277
20.2	ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	277
20.3.	Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ	279
20.4	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	280
20.4.1	Συνθήκες Συντελεστών Παραγωγής	281
20.4.2	Δομή και Ποιότητα των Φορέων που Προσφέρουν Τουριστικά Προϊόν	281
20.4.3	Η Αγορά και η Οργανωτική Δομή της	281
20.4.4	Συνθήκες Ζήτησης του Τουριστικού Προϊόντος	284
20.4.5	Περιστασιακά Γεγονότα	284
20.4.6	Το Μακροοικονομικό Περιβάλλον	284
20.4.6.1	Συναλλαγματική Πολιτική	285
20.4.6.2	Εργατικό Κόστος	286
20.4.6.3	Παραγωγικότητα της Εργασίας	287
20.4.6.4	Κόστος Ζωής	288
20.4.6.5	Το Χρηματοπιστωτικό Περιβάλλον	288
20.4.6.6	Η Φορολογική Επιβάρυνση του Τουριστικού Προϊόντος	290
20.4.6.6.1	Οι Διεθνείς Τάσεις (ΡοροΧογίας) Τουρισμού	291
20.4.6.6.3	Η Φορολογία Τουριστών και Τουριστικών Επιχειρήσεων στη Ελλάδα	294
20.4.6.6.3.1	Εισαγωγικά	294
20.4.6.6.3.2	Άμεση Φορολογία του Τουρισμού	294
20.4.6.6.3.3	Έμμεση Φορολογία του Τουρισμού	295

20.4.6.6.3.4 ΦΠΑ στη Ναύλωση Τουριστικών Σκαφών και Κρουαζιερόπλοιων	295
20.4.6.6.3.5 Αξιολόγηση του Φορολογικού Συστήματος	296
20.4.7 Σύνθετοι Παράγοντες που Επηρεάζουν την Ανταγωνιστικότητα	296
20.5 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	296
20.5.1 Το Μάρκετινγκ του Τουριστικού Προϊόντος	297
20.5.2 Εξαγορές – Συγχωνεύσεις – Συμμαχίες – Αλυσίδες	299
20.5.3 Αποδοτικό Μάνατζμεντ (Yield Management)'	301
20.5.4 Ανθρώπινοι Πόροι	303
20.5.5 Έρευνα και Ανάπτυξη	304
20.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	304

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21

ΛΟΙΠΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	308
21.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	308
21.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	308
21.2.1 Το Μακροοικονομικό Περιβάλλον	308
21.2.2 Η Ανταγωνιστικότητα του Ευρωπαϊκού Τουρισμού	309
21.2.3 Οφέλη για τους Καταναλωτές και τις Επιχειρήσεις	310
21.2.4 Αρνητικές Επιπτώσεις για τους Καταναλωτές και τις Επιχειρήσεις	311
21.2.5 Ελληνικές Επιχειρήσεις	311
21.3. Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	312
21.3.1 Κέντρα Υποδοχής και Διαμετακόμισης Τουριστών	314
21.3.2 Καταλύματα	314
21.4 Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	317
21.4.1 Καταναλωτές	317
21.4.2 Εξελίξεις στην Τεχνολογία Πληροφορικής (ΤΠ)	318
21.4.3 Επιχειρήσεις	320
21.4.3.1 Στρατηγικές των επιχειρήσεων	321
21.4.3.2 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ)	321
21.4.4 Εθνικοί Οργανισμοί Τουρισμού	322
21.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	322

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	325
22.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	325
22.2 ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ.	325

22.3	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	326
22.3.1	Οι οργανωτικές και διοικητικές παρεμβάσεις	326
22.3.2	Άμεσες παρεμβάσεις	327
22.3.3.	Ποιοτικότερο μάρκετινγκ.	327

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23

	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	239
23.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	329
23.2	Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΑΣ: ΑΠΟ ΤΗΝ «ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ» ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΣΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.	329
23.3	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	331
23.3.1	Διεθνές Περιβάλλον: Χαρακτηριστικά και Εξελίξεις στον Παγκόσμιο Τουρισμό	332
23.3.2	Τα Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Τουρισμού - Συνέπεια -Στρατηγική εστίαση.	333
23.3.3	Η Σημασία του Τουρισμού για την Ελλάδα.	334
23.3.4	Οι προβλέψεις των Διεθνών Οργανισμών για την ανάπτυξη του Ελληνικού Τουρισμού.	336
23.4.1.2	Ποιοτικοί Στόχοι	336
23.4.2	Άξονες Δράσης - Εξειδίκευση των Στόχων – Μέτρα	337
23.5.1	1 ^{ος} Άξονας	338
23.5.1.1	Καθιέρωση συστημάτων ποιοτικού ελέγχου και πιστοποίησης	338
23.5.1.2	Ανάδειξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων βασισμένων στην ποιότητα και αξιοποίηση των υποδομών και συμπληρωματικών υποδομών ΕΤΑ Α.Ε.:	339
23.5.1.2.1	Στόχοι ΕΤΑ μέχρι το 2010	340
23.5.2	2 ^{ος} ΑΞΟΝΑΣ -Διαφοροποίηση και εμπλουτισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος	340
23.5.2.1	Αγροτουρισμός, Συνεδριακός Τουρισμός, Χιονοδρομικός Τουρισμός	341
23.5.2.2	Δημιουργία και προώθηση τουριστικών πακέτων off-season	342
23.5.2.2.1	Ατομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ):	343
23.5.2.2.2	Εσωτερικός Τουρισμός: Προγράμματα για Μαθητές:	343
23.5.3	3 ^{ος} ΑΞΟΝΑΣ -Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Εκπαίδευση -επιμόρφωση – κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού σε ευρεία κλίμακα.	343
23.5.4	4 ^{ος} Άξονας Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης κα σταθερού περιβάλλοντος ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας κα ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων.	345
23.5.4.1	Νομοθετικές παρεμβάσεις για τον έλεγχο της τουριστικής αγοράς και των περιπτώσεων αισχροκέρδειας και αθέμιτου ανταγωνισμού:	346
23.5.5	5 ^{ος} Άξονας	347
23.5.5.1	Για την περίοδο 2004 - 2010, στα πλαίσια αυτού του άξονα έχουν δρομολογηθεί οι επόμενες δράσεις	348
23.5.6	6 ^{ος} Άξονας	349
23.6	ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΑΒΟΥΝ ΧΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΠΟΜΕΝΕΣ:	350

23.7	ΜΕΣΑ - ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ	351
------	--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24

	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	352
24.1	ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	352
24.2	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΔΑΠΑΝΗ	352
24.3	ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ	353
24.4	ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ	353
24.5.	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣ	353
24.6	ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.	354
24.7	ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	354
24.7.1	Η προσφορά τουριστικών υπηρεσιών	355
24.7.2	Τουριστικά καταλύματα	355
24.7.3	Εγκαταστάσεις ειδικής υποδομής	355
24.7.4	Άλλες τουριστικές επιχειρήσεις	356
24.8	ΔΙΑΦΘΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	356
24.8.1	Γεωγραφική Κατανομή:	356
24.8.2	Συγκέντρωση και καθετοποίηση:	356
24.9	ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ:	356
24.10	ΕΜΠΟΔΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΚΑΘΕΣΤΩΣ «ΚΟΡΕΣΜΟΥ»	357
24.11	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ	358
24.12	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΥΨΗΛΟΤΕΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	359
24.13	ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ 2004	260
24.14	ΠΡΟΒΟΛΗ - ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	261
24.15	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ	362
24.15.1	Βελτίωση και έλεγχος υπηρεσιών	362
24.16	ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	364
24.17	ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	364
24.18	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	366
24.19	ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	368
24.20	ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ	368
24.21	ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΝΑΝΤΙ ΕΞΩΓΕΝΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	369
24.22	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	369
24.23	ΑΜΕΣΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	371

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25

	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	373
25.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	373
25.2	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	373

25.2.1 Μέγεθος Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων	374
25.2.2 Συναλλαγματική Πολιτική	374
25.2.3 Φορολογική Επιβάρυνση	374
25.2.4 Κόστος Χρήματος	374
25.2.5 Κόστος Ζωής	375
25.2.6 Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	375
25.3 ΠΟΙΟΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	375
25.3.1 Φυσικοί Πόροι	375
25.3.2 Γεωγραφική Θέση	375
25.3.3 Εποχικότητα	375
25.3.4 Αρχαιολογική και Πολιτιστική Κληρονομιά	376
25.3.5 Δημόσια και Ιδιωτική Υποδομή	376
25.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	376
25.5 ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ	377
25.6 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ – ΜΕΤΡΑ	378
25.6.1 Μέτρα για τη Βελτίωση της Ποιότητας	379
25.6.1.1 Βελτίωση της Υποδομής	379
25.6.1.2 Εκπαίδευση-Επιμόρφωση Επιχειρηματιών και Εργαζομένων	380
25.6.1.3 Μεγαλύτερο Μέγεθος Καταλυμάτων	380
25.6.1.4 Κατηγοριοποίηση των Ξενοδοχείων	380
25.6.1.5 Καταπολέμηση της Παραξενοδοχείας	380
25.6.1.6 Αυστηρότεροι Έλεγχοι στα Δημόσια και Ιδιωτικά Μέσα Συγκοινωνίας – Προστασία του Τουρίστα	380
25.6.2 Νέες Μορφές Τουρισμού	381
25.6.3 Βελτίωση της Εικόνας της Χώρας ως Τόπος Προορισμού	382
25.6.4 Πολιτική Μάρκετινγκ	382
25.6.5 Μικρό- και Μακρο-οικονομική Πολιτική	383
25.6.6 Συνεργασία με τους Tour Operators	383
25.6.7 Συντονισμός των Κρίκων της Τουριστικής Αλυσίδας	384

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) είναι μια οικογένεια ευρωπαϊκών δημοκρατικών χωρών, οι οποίες έχουν δεσμευτεί να συνεργάζονται για την ειρήνη και την ευημερία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι ένα κράτος που επιδιώκει να αντικαταστήσει τα υπάρχοντα κράτη και είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλο διεθνή οργανισμό. Η ΕΕ είναι όντως μοναδική. Τα κράτη μέλη της έχουν θεσπίσει κοινά θεσμικά όργανα στα οποία εκχωρούν ορισμένες εξουσίες τους, έτσι ώστε να είναι δυνατόν να λαμβάνονται δημοκρατικές αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Οι ιστορικές ρίζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάγονται στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σχεδιάστηκε για να μπορεί να αποτραπεί η επανάληψη ενός παρόμοιου αιματηρού και καταστροφικού πολέμου. Η ιδέα αυτή διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον γάλλο υπουργό εξωτερικών Robert Schuman σε ομιλία του στις 9 Μαΐου 1950. η ημερομηνία αυτή, η οποία θεωρείται η γενέθλιος ημερομηνία της σημερινής ΕΕ, γιορτάζεται κάθε χρόνο ως «Ημέρα της Ευρώπης».

Στα πρώτα χρόνια της ΕΕ, το μεγαλύτερο μέρος της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών αφορούσε το εμπόριο και τα οικονομικά θέματα. Σήμερα όμως η ΕΕ ασχολείται με πολλά άλλα θέματα που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινή μας ζωή.

Η Ευρώπη είναι μια ήπειρος με πολλές διαφορετικές παραδόσεις και γλώσσες, αλλά και με κοινές αξίες. Η Ε.Ε. προασπίζει αυτές τις αξίες. Προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των λαών της Ευρώπης, επιδιώκοντας την ενότητα, ενώ συγχρόνως διαφυλάσσει τη διαφορετικότητα και διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις θα λαμβάνονται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στους πολίτες.

Στο πλαίσιο των αυξανόμενων αλληλοεπιδράσεων που χαρακτηρίζουν τον 21^ο αιώνα, κάθε ευρωπαίος πολίτης θα πρέπει να συνεργάζεται με πολίτες άλλων χωρών σε ένα πνεύμα φιλοπραγμοσύνης, ανοχής και αλληλεγγύης.

Στον μισό μόλις αιώνα ύπαρξης της η Ευρωπαϊκή Ένωση τα έχει καταφέρει εξαιρετικά καλά. Έχει προσφέρει ειρήνη μεταξύ των μελών της και ευημερία στους πολίτες της. Έχει δημιουργήσει ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα (το ευρώ) και μια «ενιαία αγορά» χωρίς σύνορα, όπου κινούνται ελεύθερα τα αγαθά, οι άνθρωποι, οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια. Η ένωση διευρύνθηκε από έξι σε εικοσιπέντε χώρες και ετοιμάζεται να συμπεριλάβει και άλλες. Αποτελεί πια μια μεγάλη εμπορική δύναμη που κατέχει ηγετική θέση παγκοσμίως σε τομείς, όπως η προστασία του περιβάλλοντος και η βοήθεια για την ανάπτυξη.

Η επιτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μοναδική φυσιογνωμία της και στον τρόπο λειτουργίας της. Η Ένωση δεν είναι ομοσπονδία, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, ούτε είναι απλώς ένας οργανισμός συνεργασίας μεταξύ κυβερνήσεων, όπως τα Ηνωμένα Έθνη. Οι χώρες που αποτελούν την Ένωση (τα «κράτη μέλη» της) συνεχίζουν να είναι ανεξάρτητα κυρίαρχα έθνη, αλλά συνενώνουν τις εθνικές κυριαρχίες τους ούτως ώστε να αποκτήσουν ισχύ και παγκόσμια επιρροή την οποία καμία δεν θα μπορούσε να έχει μόνη της.

Ο συγκερασμός αυτός των εθνικών κυριαρχιών σημαίνει πρακτικά ότι τα κράτη μέλη μεταβιβάζουν ορισμένες από τις εξουσίες λήψης αποφάσεων που διαθέτουν σε ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα τα οποία έχουν συσταθεί από τα ίδια, ούτως ώστε οι αποφάσεις για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος να μπορούν να λαμβάνονται δημοκρατικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

1.1 ΓΙΑΤΙ ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ:

Το ερώτημα για την αναγκαιότητα της ευρωπαϊκής ενοποίησης έχει τεθεί από πολλούς, και μάλιστα στην πολυτάραχη ευρωπαϊκή ιστορία, επιχειρήθηκε να επιβληθεί δια της βίαιης επιβολής της στη βάση των εθνικιστικών ηγεμονικών λύσεων που αιματοκύλησαν την ήπειρό μας τα τελευταία 400 χρόνια. Σε αντίθεση με τι «λύσεις» που επιχειρήσε να επιβάλει ο «εθνικιστικός ιδεαλισμός», η Ε.Ε. ήταν η απάντηση που έδωσαν στο ερώτημα αυτό 25 , μέχρι σήμερα , ευρωπαϊκοί λαοί με ελεύθερη βούληση, επιλέγοντας την ισοδόμηση της ενωμένης Ευρώπης πάνω στα θεμέλια της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

Οι κοινές πολιτισμικές καταβολές των ευρωπαϊκών λαών, τα διδάγματα της ιστορίας τους και η θεμιτή θέλησή τους να υπερασπίσουν τη θέση και το ρόλο τους σε ένα κόσμο με βάθιες ανακατατάξεις, που χαρακτηρίζεται επιπλέον από μιθα πρωτοφανή παγκοσμιοότητα της οικονομίας και της πολιτικής, είναι επιχειρήματα εύλογα που στηρίζουν το αγχέριμα της ενωμένης Ευρώπης, αντίθετα η τυχών εκ νέου επιλογή του εθνικισμού στην Ευρώπη θα οδηγήσει αναπόφευκτα «τη γηραιά ήπειρο» ξανά στην αυτοκαταστροφή της, υπέρ της περαιτέρω ευρωπαϊκής ενοποίησης

1.2 ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΗ ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεμελιώνεται στις εξής τέσσερις Συνθήκες:

- **συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)**, που υπεγράφη στις 18 Απριλίου 1951 στο Παρίσι και τέθηκε σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952. Η ισχύς της έληξε στις 23 Ιουλίου 2002.
- **συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)**, που υπεγράφη στις 25 Μαρτίου 1957 στη Ρώμη και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958.
- **συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)** που υπεγράφη στη Ρώμη μαζί με τη συνθήκη ΕΟΚ. Οι δύο αυτές συνθήκες αναφέρονται συχνά ως «συνθήκες της Ρώμης». Ο όρος «συνθήκη της Ρώμης» υποδηλώνει μόνον τη συνθήκη ΕΟΚ.
- **συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)**, που υπεγράφη στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993.

Οι πρώτες τρεις από αυτές τις Συνθήκες δημιούργησαν τις τρεις «Ευρωπαϊκές Κοινότητες», δηλαδή το σύστημα από κοινού λήψης αποφάσεων για τον άνθρακα, το χάλυβα, την πυρηνική ενέργεια και άλλους βασικούς τομείς της οικονομίας των κρατών μελών. Τα κοινοτικά θεσμικά όργανα —τα οποία δημιουργήθηκαν για να διαχειρίζονται αυτό το σύστημα— συγχωνεύθηκαν το 1967, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας ενιαίας Επιτροπής και ενός ενιαίου Συμβουλίου.

1.2.1 Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (Ε.Κ.Α.Χ.)

Στις 9 Μαΐου 1950 ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Robert Schuman κάλεσε τα Ευρωπαϊκά κράτη να ξεκινήσουν το πιο τολμηρό εγχείρημα της Ευρωπαϊκής ιστορίας: να δημιουργήσουν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (Ε.Κ.Α.Χ.) που θα αποτελούσε το πρώτο βήμα για την εννοποίηση της ηπείρου. Στις 18 Απριλίου 1951 έξι Ευρωπαϊκά ιδρυτικά κράτη ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα και υπέγραψαν στο Παρίσι την Συνθήκη Ε.Κ.Α.Χ. έτσι τέθηκαν τα θεμέλια του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος, το κτίσιμο του οποίου συνεχίζεται για μισό σχεδόν αιώνα μέχρι σήμερα.

Η συνθήκη για την Ε.Ε. που υπεγράφη την 7.9.1992 στο Μάαστριχτ και τέθηκε σε ισχύ την 1.11.1993, ήταν το αποτέλεσμα μακρών διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών, καθώς, εκδηλώθηκε η πολιτική βούληση για την προώθηση της ολοκλήρωσης τόσο σε οικονομικό, όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Κυρίαρχο πλαίσιο στο οποίο εντάσσονταν οι τάσεις, οι προτάσεις και τα σχέδια αναθεώρησης των συνθηκών, υπήρξε η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (Ο.Ν.Ε.), ενώ παράλληλα συζητήθηκαν και υιοθετήθηκαν μεγάλες αλλαγές τόσο σε θεσμικά ζητήματα, όσο και στην ίδια διάρθρωση και στον χαρακτήρα της κοινότητας.

1.2.2 Συνθήκη του Μάαστριχτ

Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση και θεσπίστηκαν πρόσθετες πολιτικές, που προστέθηκαν στις αρχικές μορφές συνεργασίας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ειδικότερα, εισήχθησαν η κοινή εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφάλειας (Κ.Ε.Π.Π.Α.) και η συνεργασία στους τομείς Δικαιοσύνης των Εσωτερικών Υποθέσεων (Δ.Ε.Υ.). Έτσι, η Ένωση παρομοιάζεται με αρχαίο ναό που έχει τρεις πυλώνες καθένας από τους οποίους αντιστοιχεί στους παραπάνω διακεκριμένους τομείς συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών (Ευρωπαϊκές Κοινότητες, Κ.Ε.Π.Π.Α., ΔΕΥ).

Τα σημαντικότερα θέματα που απασχόλησαν την Διακυβερνητική διάσκεψη αφορούσαν στα βασικά χαρακτηριστικά της Ε.Ε., όπως η διεθνής νομική προσωπικότητα, η αρχή της επικουρικότητας στις σχέσεις της με τα κράτη μέλη, καθώς και η ιθαγένεια της ένωσης. Στο θεσμικό πλαίσιο, δόθηκε έμφαση στη μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος, με την περαιτέρω ενίσχυση της συμμετοχής του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου στη νομοθετική διαδικασία (από τη συνεργασία περνάμε πλέον στη συναπόφαση), αλλά και από την καθιέρωση της συμμετοχής του, μαζί με το Συμβούλιο στην εκλογή των μελών της Επιτροπής. αποφασίστηκε επίσης η ίδρυση της Επιτροπής των Περιφερειών, του Πρωτοδικείου και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Υπό το βάρος όλων αυτών των σοβαρότατων ζητημάτων δεν υπήρχαν μεγάλα περιθώρια για τη διαμόρφωση και την ύπαρξη χωριστών θέσεων και ιδιαίτερων αιτημάτων από κάθε κράτος μέλος, πόσο μάλλον από τα μικρότερα κράτη όπως η Ελλάδα. Κατά την εν λόγω Διακυβερνητική επικράτησαν οι επιλογές των ισχυρότερων κρατών, στις οποίες προσαρμόσαν τις απόψεις τους και τα μικρότερα κράτη, προκειμένου να επιτευχθεί ο κυρίαρχος στόχος τους, που ήταν η δημιουργία της ένωσης.

Οι μέγιστες αποκλείσεις μεταξύ των θέσεων των κρατών και οι εντονότερες προσπάθειες διαπραγμάτευσης εντοπίστηκαν στο πεδίο της ΟΝΕ, καθώς και η επίτευξη του στόχου αυτού προϋπέθετε μεταβίβαση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων από τα κράτη μέλη στην Ένωση, και μάλιστα

της αρμοδιότητας κοπής νομίσματος, ενός από τα βασικά σύμβολα της εθνικής κυριαρχίας. Έτσι, προέκυψε μια διαδικασία κατά φάσεις, η οποία θα επέτρεπε την έναρξη της λειτουργίας της ΟΝΕ σε ευθετότερο χρόνο. Το γεγονός αυτό ικανοποιούσε μεγάλο βαθμό τα συμφέροντα όλων, σήμανε όμως τη μετάβαση σε μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων και άνοιξε τον δρόμο για την «ευελιξία», την εισαγωγή δηλαδή στη Συνθήκη διατάξεων για την ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ ορισμένων κρατών μελών.

1.2.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Οι Συνθήκες για την Ε.Ε. και τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες τροποποιήθηκαν εκ νέου από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία υπεγράφη τον Οκτώβριο του 1997 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου του 1999. ρυθμίστηκαν θέματα που είχαν μείνει ανοιχτά από την προηγούμενη Διακυβερνητική και αφορούσαν κυρίως την εμπάθυνση της ενοποίησης με την εξέλιξη της ΟΝΕ και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στο επίπεδο της χάραξης κοινής Ευρωπαϊκής πολιτικής σε περισσότερους τομείς. Παράλληλα, άρχισε να προβάλλει έντονα και η προοπτική της διεύρυνσης της ΕΕ με την προσχώρηση κρατών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης.

Ένα σημαντικό κομμάτι της συνθήκης του Άμστερνταμ είναι η σύμβαση Schengen .

1.2.4 Η συμφωνία του Σένγκεν

Η συμφωνία του Σένγκεν, που πήρε το όνομά της από τη λουξεμβουργιανή μεθοριακή πόλη, στην οποία υπογράφηκε το 1985, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Ένωσης χωρίς σύνορα. Η συμφωνία καταργεί τους ελέγχους στους ταξιδιώτες (ανεξαρτήτως εθνικότητας) στα περισσότερα εσωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εναρμονίζει τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εισάγει μια κοινή πολιτική θεωρήσεων διαβατηρίου. Μόλις ένας επισκέπτης εισέρχεται νόμιμα σε μια χώρα του Σένγκεν, μπορεί να ταξιδέψει ελεύθερα σε όλες τις υπόλοιπες χώρες του Σένγκεν, χωρίς να χρειαστεί να ζητήσει άδεια ή να επιδείξει διαβατήριο. Το Σένγκεν καλύπτει όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός από την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, που συνεργάζονται με τους εταίρους τους στις αστυνομικές και δικαστικές υποθέσεις αλλά δεν έχουν τερματίσει τους συνοριακούς ελέγχους. Γι' αυτό το λόγο, πρέπει να επιδείξει κάποιος το διαβατήριό του όταν ταξιδεύει μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου ή Ιρλανδίας και υπόλοιπης Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.2.5 Η συνθήκη της Νίκαιας

Η πλέον πρόσφατη τροποποίηση των συνθηκών για την ΕΕ και τις Ευρωπαϊκές κοινότητες έλαβε την τελική της μορφή και υπεγράφη από τους αρχηγούς των κρατών μελών και κυβερνήσεων στις 26 Φεβρουαρίου του 2001, στη Νίκαια της Γαλλίας, μετά την ολοκλήρωση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Η συνθήκη τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιούνιο του 2004 με την προσχώρηση στην Ένωση 10 νέων κρατών. Η Συνθήκη της Νίκαιας αύξησε τον αριθμό των ψήφων όλων των κρατών μελών από το 2004, σε μεγαλύτερο ωστόσο, ποσοστό για τα μεγαλύτερα σε πληθυσμό κράτη. Επίσης τροποποιήθηκε το σύστημα λήψης αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία, οπότε θα απαιτείται η απόφαση να συγκεντρώνει την υποστήριξη όχι απλώς της

πλειοψηφίας των κρατών μελών, αλλά και του 62% τουλάχιστον του συνολικού αριθμού της Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΜΙΑ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ

2.1 ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ 2004

Η επικείμενη διεύρυνση είναι μια από τις σημαντικότερες ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Η περαιτέρω ενοποίηση της ηπείρου με ειρηνικά μέσα, που θα επεκτείνει μια ζώνη σταθερότητας και ευημερίας σε νέα κράτη μέλη, αποτελεί μοναδικό και ιστορικό εγχείρημα.

Η ΕΕ έχει ήδη μια προϊστορία επιτυχών διευρύνσεων. Η συνθήκη του Παρισιού (1951) για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και η συνθήκη της Ρώμης (1957) για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ ή EURATOM) υπεγράφησαν από έξι ιδρυτικά μέλη: το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες.

Στη συνέχεια η ΕΕ γνώρισε τέσσερις διαδοχικές διευρύνσεις:

1973 Δανία, Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο

1981 Ελλάδα

1986 Πορτογαλία και Ισπανία

1995 Αυστρία, Φινλανδία και Σουηδία

Ωστόσο, η τωρινή διεύρυνση συνιστά μοναδική πρόκληση, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο από την άποψη της κλίμακας και της πολυμορφίας: αριθμός υποψηφίων χωρών, γεωγραφική έκταση και πληθυσμός, πλήθος διαφορετικών ιστορικών και πολιτιστικών διαδρομών.

Αν και οι βάσεις για τη διεύρυνση είχαν τεθεί από το 1993, η ΕΕ εισήλθε στην τελική φάση της διαδικασίας της διεύρυνσης τον Μάρτιο του 1998. Η διαδικασία αυτή καλύπτει τις ακόλουθες δέκα υπό ένταξη και τις τρεις υποψήφιες για ένταξη χώρες: Βουλγαρία, Κύπρο, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακική Δημοκρατία, Σλοβενία και Τουρκία.

Για να προσχωρήσουν στην Ένωση αυτές οι χώρες, με το πλήθος διαφορετικών ιστορικών και πολιτιστικών διαδρομών, πρέπει να πληρούν ορισμένα οικονομικά και πολιτικά κριτήρια, γνωστά ως «κριτήρια της Κοπεγχάγης» σύμφωνα με τα οποία μια υποψήφια χώρα μέλος πρέπει:

- να έχει σταθερό δημοκρατικό καθεστώς που εγγυάται σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου και την προστασία των μειονοτήτων
- να διαθέτει οικονομία της αγοράς που λειτουργεί
- να έχει υιοθετήσει τους κοινούς κανόνες και τα κοινά πρότυπα και πολιτικές που συνθέτουν το δίκαιο της ΕΕ.

Η ΕΕ βοηθά τις υποψήφιες χώρες να ενσωματώσουν τη νομοθεσία της και τους παρέχει μια σειρά οικονομικών ενισχύσεων για να βελτιώσουν τις υποδομές και την οικονομία τους.

Στις 9 Οκτωβρίου 2002, η Επιτροπή πρότεινε για ένταξη, το 2004, την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Ουγγαρία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, την Πολωνία, τη Σλοβακική Δημοκρατία και τη Σλοβενία.

Στις 13 Δεκεμβρίου 2002, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης επιβεβαίωσε ότι οι προαναφερόμενες 10 χώρες θα είναι τα νέα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1η Μάιου 2004.

Στις 16 Απριλίου 2003, υπογράφηκε στην Αθήνα η Συνθήκη Προσχώρησης των 10 χωρών.

2.1.2 Οφέλη

Τα οφέλη από την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση των εν λόγω χωρών είναι πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά:

- Η επέκταση της ζώνης ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ευρώπη θα ενισχύσει την ασφάλεια όλων των λαών της.
- Η προσθήκη άνω των 100 εκατομμυρίων πολιτών (οι δέκα νέες χώρες, η Βουλγαρία και η Ρουμανία) από χώρες με ταχέως αναπτυσσόμενη οικονομία στην αγορά της ΕΕ, που αριθμεί σήμερα 370 εκατομμύρια, θα τονώσει την οικονομική ανάπτυξη και θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας τόσο στα παλαιά όσο και στα νέα κράτη μέλη.
- Θα βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των πολιτών στο σύνολο της Ευρώπης, δεδομένου ότι τα νέα κράτη μέλη θα υιοθετήσουν τις πολιτικές της ΕΕ που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας, των ναρκωτικών και της λαθρομετανάστευσης.
- Η άφιξη των νέων κρατών μελών θα εμπλουτίσει την ΕΕ, αυξάνοντας την πολιτιστική πολυμορφία και την ανταλλαγή ιδεών και βελτιώνοντας την κατανοήση άλλων λαών.
- Η διεύρυνση θα ενισχύσει το ρόλο της Ένωσης στο διεθνή χώρο — εξωτερική πολιτική και πολιτική για την ασφάλεια, εμπορική πολιτική και λοιπά πεδία της παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Οι τρίτες χώρες θα αποκομίσουν σημαντικά οφέλη από τη διευρυμένη Ένωση. Ένα ενιαίο σύνολο εμπορικών κανόνων, ενιαίο δασμολόγιο και ενιαίο σύνολο διοικητικών διαδικασιών θα ισχύουν όχι μόνο σε όλη την έκταση των σημερινών κρατών μελών, αλλά και σε ολόκληρη την ενιαία αγορά της διευρυμένης Ένωσης. Αυτό θα διευκολύνει τις συναλλαγές των επιχειρήσεων των τρίτων χωρών και θα διασφαλίσει ευνοϊκότερους όρους για τις επενδύσεις και το εμπόριο.

Υπάρχουν ήδη ορατά οφέλη

- Στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη αναδείχθηκαν σταθερά δημοκρατικά καθεστώτα, με δημοκρατικούς θεσμούς και μεγαλύτερο σεβασμό προς τις μειονότητες.
- Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις στις συγκεκριμένες χώρες είχαν ως αποτέλεσμα υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης (πάνω από τα επίπεδα της ΕΕ) και καλύτερες προοπτικές απασχόλησης.
- Η διαδικασία αυτή υποβοηθήθηκε και ενθαρρύνθηκε από την προοπτική της προσχώρησης στην ΕΕ και από την οικονομική βοήθεια της τελευταίας.
 - Κατόπιν αυτού, αυξήθηκαν οι εμπορικές συναλλαγές της Ένωσης με τις συγκεκριμένες χώρες (εμπορικό πλεόνασμα ύψους 17 δισ. ευρώ το 2000) και, κατ' επέκταση, η απασχόληση και η ανάπτυξη στα σημερινά κράτη μέλη.

2.1.3 Προϋποθέσεις επιτυχίας

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω οφέλη, πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις επιτυχίας της διεύρυνσης:

- Τα μελλοντικά κράτη μέλη πρέπει να πληρούν όλα τα κριτήρια προσχώρησης.
- Η Ένωση πρέπει να έχει προετοιμαστεί κατάλληλα για να τα υποδεχθεί στους κόλπους της.
- Η Επιτροπή αξιολογεί τακτικά την πρόοδο των υποψηφίων χωρών: όλες οι χώρες σημείωσαν μεγάλη πρόοδο την τελευταία δεκαετία.

Η τελευταία έκθεση αξιολόγησης για τα 10 νέα κράτη μέλη ήταν τον Οκτώβριο του 2003, όπου η Επιτροπή επιβεβαίωσε ότι οι προαναφερόμενες χώρες θα είναι έτοιμες για προσχώρηση την 1η Μαΐου 2004. Για τις άλλες υποψήφιες χώρες (Βουλγαρία, Ρουμανία, Τουρκία), η Επιτροπή θα συνεχίσει να δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις προόδου.

Οικονομικές αναλύσεις

Πολυάριθμες οικονομικές αναλύσεις έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα οφέλη της διεύρυνσης υπερβαίνουν το κόστος της. Έστω και αν τα οφέλη είναι σχετικά μεγαλύτερα για τις υπό ένταξη χώρες, επειδή αυτές ξεκινούν από χαμηλότερη οικονομική βάση, εν τούτοις και οι δύο πλευρές είναι κερδισμένες. Επιπλέον, τα μελλοντικά κράτη μέλη, που είναι ήδη εκτεθειμένα στην πρόκληση της παγκοσμιοποίησης, θα ισχυροποιήσουν το ρόλο της Ένωσης στο παγκόσμιο στερέωμα.

2.1.4 Το κόστος της μη διεύρυνσης

Η μη διεύρυνση ή η αναβολή της διεύρυνσης θα είχε κόστος και για την Ένωση και για τις υποψήφιες χώρες:

• Η αναβολή της διεύρυνσης της ενιαίας αγοράς και οι χαμηλότεροι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης των υποψηφίων χωρών θα στερούσαν τα κράτη μέλη από οικονομικά οφέλη

- Η αδυναμία των υποψηφίων χωρών να προσχωρήσουν στην Ένωση θα εξασθενίσει τα κίνητρα για οικονομικές μεταρρυθμίσεις, θα αποθάρρυνε τις ξένες επενδύσεις και θα μείωνε το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης στις χώρες αυτές.
- Αυτό θα προκαλούσε πολιτική αστάθεια την Ευρώπη και, ενδεχομένως, θα υπονόμει τη διαδικασία εκδημοκρατισμού, με πιθανές αρνητικές επιπτώσεις για την Ένωση.
- Αν δεν διευρυνθεί, η Ένωση θα είναι λιγότερο ικανή να καταπολεμήσει τα προβλήματα του οργανωμένου εγκλήματος, της λαθρομετανάστευσης και της τρομοκρατίας.
- Η απογοήτευση των προσδοκίων των υποψηφίων χωρών από την Ένωση θα όξυνε τον ευρωσκεπτικισμό στα κράτη μέλη.

2.2 ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Η διεύρυνση, εφόσον υλοποιηθεί σωστά, θα προσφέρει μεγάλα οφέλη τόσο στη σημερινή Ένωση, όσο και στις υπό ένταξη χώρες. Για να έχει η διεύρυνση λαϊκό έρεισμα, πρέπει να εξηγηθούν καλύτερα τα οφέλη, να επιλυθούν τα προ-βλήματα και να διαλυθούν οι ανησυχίες και στις δύο πλευρές.

Δημοσκοπήσεις του «Ευρωβαρόμετρου» δείχνουν ότι:

- Οί πολίτες τάσσονται γενικά υπέρ της ΕΕ στις 13 υποψήφίες χώρες: ποσοστό 63% δηλώνει ότι θα ψήφιζε «ναι» σε δημοψήφισμα για την ένταξη.
- Στα 15 κράτη μέλη, το ποσοστό αυτών που τάσσονται υπέρ της διεύρυνσης είναι σημαντικά υψηλότερο αυτών που είναι αντίθετοι. Στην Ελλάδα παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό υποστήριξης για τη διεύρυνση (ποσοστό 65 %, Ευρωβαρόμετρο Φθινόπωρο 2003).
- Οι πολίτες εξακολουθούν να έχουν γενικά την αίσθηση ότι δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι σχετικά με την ΕΕ και τη διαδικασία διεύρυνσης.

2.3 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η εμπειρία της Ελλάδας στην ΕΕ χαρακτηρίζεται από μία σειρά θεαματικών αλλαγών προς όφελος της χώρας. Η ελληνική οικονομία και η χώρα συνολικά σημείωσαν αλματώδη πρόοδο, με αποκορύφωμα την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την καθιέρωση του ευρώ ως επίσημου νομίσματος. Παράλληλα, σημειώθηκε γενική άνοδος του βιοτικού επιπέδου, που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του εισοδήματος και του ΑΕΠ. Ένας συνοπτικός απολογισμός της πρώτης εικοσαετίας της παρουσίας της Ελλάδας στην ΕΕ, που παρατίθεται παρακάτω, δημιουργεί την κοινή πεποίθηση ότι η προσχώρηση της χώρας ωφέλησε τόσο την Ένωση όσο και την ίδια.

- Σταθεροποίηση της δημοκρατίας και των θεσμών Μετά την περίοδο της δικτατορίας το δημοκρατικό πολιτικό σύστημα και οι θεσμοί που το διέπουν εξασφαλίζονται οριστικά και από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

• Ενίσχυση της πολιτικής θέσης

Με την ένταξη της στην ΕΕ, η Ελλάδα ενίσχυσε την ανεξαρτησία και τη θέση της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα.

• Εδραίωση της εθνικής ασφάλειας

Ως κράτος μέλος της ΕΕ η Ελλάδα είχε την ευκαιρία να αναδειχθεί σε παράγοντα σταθερότητας, ειρήνης και συνεργασίας στην περιοχή των Βαλκανίων και, παράλληλα, να στηρίζει τη διεύρυνση της ΕΕ με γνώμονα τις αρχές του διεθνούς δικαίου και τη δημοκρατίας.

• Αναδιάρθρωση της εθνικής οικονομίας

Προσχωρώντας στην ΕΕ, η Ελλάδα έλαβε σημαντική οικονομική ενίσχυση, ιδιαίτερα μέσω των προ-γραμμάτων ΜΟΠ και ΚΠΣ, για την αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας.

• Δημιουργία περιφερειακών αναπτυξιακών κοινωνικών υποδομών

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ είχε ως αποτέλεσμα την κοινοτική χρηματοδότηση μέσω προγραμμάτων τα οποία πρόσφεραν πρόσθετα κίνητρα για την ανάπτυξη της περιφέρειας.

- Νέες προοπτικές ανάπτυξης για την οικονομία

Η Ελλάδα κατόρθωσε, με την ένταξη της στην ΟΝΕ, να δημιουργήσει νέες προοπτικές και δυνατότητες για την ελληνική οικονομία και κοινωνία.

- Ισότιμη συμμετοχή στις αποφάσεις για το μέλλον της Ευρώπης

Η Ελλάδα κατόρθωσε να ενδυναμώσει τη θέση και το κύρος της και να συμμετέχει ισότιμα στις αποφάσεις για το μέλλον της Ευρώπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

3.1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) είναι συνυφασμένη με την ίδια της τη φύση. Πράγματι, η ΕΕ είναι ανοιχτή σε όλα τα δημοκρατικά ευρωπαϊκά κράτη που είναι ικανά να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές προκλήσεις της προσχώρησης και να εφαρμόσουν τους κανόνες που συνεπάγεται η τελευταία. Η διεύρυνση του 2004, με την οποία προστέθηκαν οκτώ χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και οι δύο νησιωτικές μεσογειακές χώρες Μάλτα και Κύπρος, αποτελεί τη μεγαλύτερη και πιο φιλόδοξη διεύρυνση στην ιστορία της ΕΕ. Με τον ερχομό των νέων κρατών, ο αριθμός των μελών από 15 έγινε 25, με έναν πληθυσμό που ξεπερνά τα 450 εκατ. κατοίκους, δηλαδή το συνολικό πληθυσμό Η.Π.Α. και Ρωσίας. Και τα δέκα νέα μέλη προσχώρησαν επειδή θεωρούν ότι η ΕΕ είναι ο φυσικός τους χώρος και επειδή συμμερίζονται τους στόχους της για ελευθερία, δημοκρατία και ευημερία. Με τη διεύρυνση έκλεισε επιτέλους το χάσμα που άνοιξαν στην Ευρώπη ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, η ανηπαράθεση Ανατολής-Δύσης και ο ψυχρός πόλεμος.

Οι δέκα χώρες —Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Σλοβενία— είναι φτωχότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ μια από τις κορυφαίες προτεραιότητες της διευρυμένης Ένωσης είναι η όσο το δυνατόν ταχύτερη άνοδος του βιοτικού τους επιπέδου, με βάση το βιοτικό επίπεδο των άλλων χωρών της ΕΕ.

Αμέσως μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, γύρω στο 1990, η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστήριξε τη διαδικασία εκδημοκρατισμού στις πρώην κομμουνιστικές χώρες και, με την εγκαθίδρυση της οικονομίας της αγοράς, άρχισε να χορηγεί τεχνική και χρηματοδοτική βοήθεια. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990, είχαν συναφθεί εμπορικές συμφωνίες, οι οποίες παρείχαν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προτιμησιακή πρόσβαση στις αγορές της ΕΕ, για το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών τους. Ανάλογες συμφωνίες με την Κύπρο και τη Μάλτα χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1970. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις για τη συμφωνία των όρων, βάσει των οποίων οι νέες χώρες αναλαμβάνουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του μέλους, πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1998 και 2002. Ως ημερομηνία προσχώρησης ορίστηκε η 1η Μαΐου 2004.

Είναι ήδη φανερό ότι η διεύρυνση αυτή έχει αλλάξει τον τρόπο λειτουργίας της Ένωσης, από τη στιγμή που τα νέα μέλη πήραν τις θέσεις τους δίπλα στα υπόλοιπα κράτη μέλη στα κύρια θεσμικά όργανα της ΕΕ. Επίσης, μια τέτοια διεύρυνση έφερε και πολλές αλλαγές στις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ, ιδίως, με τις νέες γειτονικές της χώρες τόσο στα ανατολικά όσο και στα νότια.

3.2. Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ

Η εμπάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η διεύρυνση αποτελούν αμφότερες αναπόσπαστο μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήδη από την ίδρυση της. Κάθε προηγούμενη διεύρυνση —η σημερινή είναι η πέμπτη από το 1973— έφερε πολλά οφέλη στους πολίτες της Ευρώπης καθώς και νέες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις της. Μέσα στο διάστημα αυτό, η ΕΕ δημιούργησε μια τελωνειακή ένωση, μια ενιαία αγορά και ένα ενιαίο νόμισμα. Έτσι, άνθρωποι,

εμπορεύματα, υπηρεσίες και κεφάλαια κυκλοφορούν μέσα στην ΕΕ τόσο ελεύθερα όσο και στο εσωτερικό μιας χώρας. Οι ελευθερίες αυτές επεκτείνονται τώρα και στα δέκα νέα μέλη. Η συμμετοχή 25 χωρών στη ζώνη ειρήνης, ευημερίας και σταθερότητας της ΕΕ θα ενισχύσει την ασφάλεια όλων των πολιτών της.

Δύο άλλες χώρες —η Βουλγαρία και η Ρουμανία— οι οποίες υπέβαλαν αίτηση προσχώρησης μαζί με τις άλλες δέκα— δεν έχουν ακόμα ολοκληρώσει την προετοιμασία τους και συνεχίζουν τις διαπραγματεύσεις με την ΕΕ. Η ημερομηνία που έχει τεθεί ως στόχος για την προσχώρηση τους είναι το 2007. Οι διαπραγματεύσεις με την τρίτη υποψήφια χώρα, την Τουρκία, θα μπορέσουν να αρχίσουν εφόσον η χώρα αυτή εκπληρώσει τα λεγόμενα «πολιτικά κριτήρια» σε ό,τι αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου καθώς και το σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων.

Η διαδικασία ενσωμάτωσης των νέων μελών εκτυλίσσεται σε διάφορα στάδια. Καταρχάς, τα νέα μέλη συμμετέχουν, ήδη από την πρώτη στιγμή, στις θεσμικές δομές της Ένωσης. Οι υπουργοί τους αποφασίζουν από κοινού με τους ομολόγους τους στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στέλνουν τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ενώ η κάθε χώρα διορίζει ένα μέλος της στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι γλώσσες τους γίνονται επίσημες γλώσσες της ΕΕ.

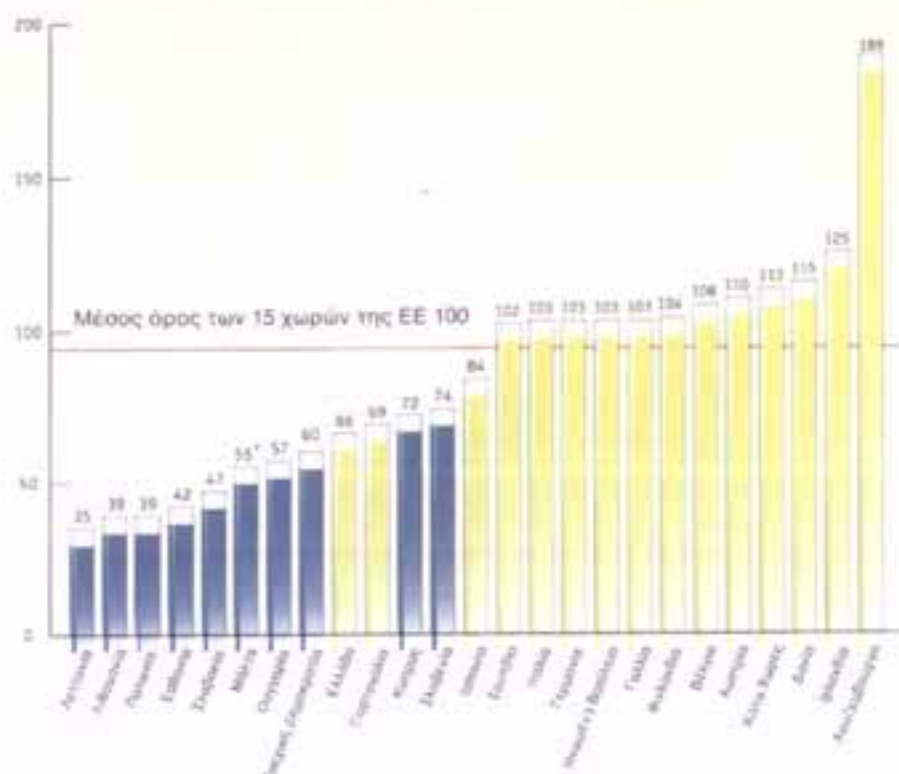
Σε ένα δεύτερο στάδιο, η προσχώρηση γίνεται μέσω της πρόσβασης σε προγράμματα και ταμεία της ΕΕ, στο πλαίσιο των οποίων οι περιορισμένοι πόροι της Ένωσης κατανέμονται έτσι ώστε να δίδεται προτεραιότητα σ' όσους έχουν τις περισσότερες ανάγκες. Έτσι, η ΕΕ μπόρεσε να χορηγήσει στο παρελθόν ειδική βοήθεια στις φτωχότερες χώρες και περιοχές της. Για την περίοδο από τον Μάιο του 2004, ημερομηνία προσχώρησης, μέχρι το τέλος του 2006 προβλέπεται συνολικό ποσό 21,75 δισ. EUR υπέρ των νέων μελών από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής της ΕΕ. Επίσης, τα νέα μέλη επωφελούνται, σταδιακά όμως, από ενισχύσεις για τους αγρότες τους στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής.

Η ιδιότητα του μέλους της ΕΕ συνεπάγεται, πέρα από τα δικαιώματα, και υποχρεώσεις και καθήκοντα. Στη διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων κάθε νέο μέλος υιοθέτησε την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ (το λεγόμενο «κοινοτικό κεκτημένο»). Όμως, η υιοθέτηση των κανόνων δεν αρκεί, θα πρέπει και να εφαρμόζονται. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρακολουθεί ήδη και θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί από κοντά τη διαδικασία αυτή.

Τα νέα μέλη έχουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο να παίξουν σε ό,τι αφορά την προστασία του δικαιώματος των πολιτών της ΕΕ σε ελεύθερη κυκλοφορία και ατομική ασφάλεια. Η κινητικότητα και η ασφάλεια στο εσωτερικό της ΕΕ εξασφαλίζονται εν μέρει με αποτελεσματικούς ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, τα νέα μέλη αναλαμβάνουν τώρα την ευθύνη του ελέγχου μεγάλων τμημάτων των συνόρων αυτών. Για να βοηθήσει τις χώρες αυτές στο έργο τους, η ΕΕ έχει χορηγήσει σημαντικά ποσά για σύγχρονους εξοπλισμούς και για την εκπαίδευση του προσωπικού και θα συνεχίσει να παρέχει τη βοήθεια αυτή μέχρι το 2006.

Όπως έγινε και με τις προηγούμενες διευρύνσεις, προβλέπεται ένας μηχανισμός ασφαλείας χάρη στον οποίον τα κράτη μέλη θα προστατεύονται έναντι απρόβλεπτων δυσκολιών που μπορεί να προκύψουν ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης. Ο μηχανισμός αυτός θα καταργηθεί τρία χρόνια μετά την προσχώρηση των νέων μελών.

Κατά κεφαλήν Α.Εγχ.Π: κατανομή του πλούτου

Το επίπεδο του Α.Εγχ.Π. για τα νέα μέλη της ΕΕ κυμαίνεται από το 35 % του μέσου όρου της ΕΕ για τη Λιθουανία μέχρι το 74 % για τη Σλοβενία.

Δείκτης του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, εκφραζόμενος σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, 2002.

Πηγή: Eurostat 2000.

3.3. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ

Ο αντίκτυπος της διεύρυνσης στην οικονομία της ΕΕ είναι σημαντικός, δεδομένου ότι μια μεγαλύτερη και πιο ολοκληρωμένη αγορά ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη τόσο για τα νέα όσο και για τα σημερινά κράτη μέλη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι η προσχώρηση στην Ένωση θα έχει ως αποτέλεσμα να αυξηθεί ο ρυθμός ανάπτυξης κάθε νέου μέλους κατά 1 % ετησίως κατά τα δέκα πρώτα χρόνια της ένταξης. Το ποσοστό της επιπλέον ανάπτυξης για τα άλλα μέλη, αν και χαμηλότερο, θα είναι σημαντικό. Η διευρυμένη ενιαία αγορά θα προσφέρει στις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις της ΕΕ νέες δυνατότητες, θα δημιουργήσει θέσεις απασχόλησης και θα αυξήσει τα φορολογικά έσοδα των κυβερνήσεων, τα οποία θα μπορούν να διατεθούν σε προ-γράμματα προτεραιότητας. Η εμπειρία της Ιρλανδίας, της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και της Ελλάδας δείχνει πως η ένταξη μπορεί να ευνοήσει την ανάπτυξη οικονομιών που στο παρελθόν ήταν ασθενέστερες.

Η ένταξη των νέων κρατών μελών βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη. Με τις εμπορικές συμφωνίες που σχεδιάστηκαν για να διευκολύνουν την προσχώρηση, καταργήθηκαν οι περισσότεροι περιορισμοί, όπως οι δασμοί και οι ποσοστώσεις επί των εξαγωγών τους στην Ένωση, η οποία έγινε αναμφίβολα ο κυριότερος εμπορικός τους εταίρος. Οι συναλλαγές αυξήθηκαν εκατέρωθεν, με

αποτέλεσμα η ΕΕ να σημειώσει το 2002 πλεόνασμα 18 δισ. EUR. Οι νέες χώρες επωφελήθηκαν από ένα κύμα επενδύσεων, εκ μέρους επιχειρήσεων της ΕΕ, στους τομείς της λιανικής πώλησης, του αυτοκινήτου, της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών καθώς και στον τραπεζικό τομέα. Για παράδειγμα, η γερμανική Volkswagen εξαγόρασε τον όμιλο Skoda στην Τσεχική Δημοκρατία η γαλλική Telecom είναι μέτοχος της πολωνικής επιχείρησης TPSA· αλυσίδες λιανικής πώλησης που έχουν την έδρα τους κυρίως στη Γαλλία, τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο και την Ολλανδία έχουν δημιουργήσει σουπερμάρκετ σε όλη την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Τα νέα κράτη μέλη παραμένουν σημαντικοί πελάτες για τις επενδύσεις των άλλων χωρών της ΕΕ καθώς και για τις εξαγωγές των κεφαλαίων και καταναλωτικών αγαθών τους. Ορισμένες από τις επενδύσεις και τις εξαγωγές αυτές θα χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση της υποδομής των νέων κρατών μελών και τη δημιουργία οδικών αξόνων Ανατολής - Δύσης, πέρα από τους ήδη υπάρχοντες Βορρά - Νότου. Η συνδυασμένη εισαγωγή νέων τεχνολογιών, τεχνογνωσίας και χρηματοοικονομικών επενδύσεων έχει ήδη ευνοήσει την παραγωγικότητα, αφού οι παλιές βιομηχανίες αναδιαρθρώνονται και νέες κερδίζουν έδαφος.

Επίσης, η επιχειρηματική δραστηριότητα στη διευρυμένη ΕΕ θα επωφεληθεί από τις βελτιώσεις του νομικού και ρυθμιστικού πλαισίου των νέων κρατών μελών, αφού τα κράτη αυτά προσαρμόζουν τη νομοθεσία τους με τη νομοθεσία της Ένωσης και εφαρμόζουν τα πρότυπα της για την προστασία της ευρεσιτεχνίας και των σχεδίων και υποδειγμάτων. Η κατάργηση αυτών των «μη δασμολογικών εμπορικών φραγμών» μεταξύ παλιών και νέων μελών θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του μεγέθους της ενιαίας αγοράς κατά 75 και πλέον εκατ. καταναλωτές. Οι οικονομίες κλίμακας που θα προκύψουν θα δώσουν νέα ώθηση στις συναλλαγές και θα βελτιώσουν ακόμα περισσότερο την ανταγωνιστική θέση των επιχειρήσεων της ΕΕ. Τέλος, η διευρυμένη ΕΕ θα δημιουργήσει μεγαλύτερες δυνατότητες για τους παραγωγούς και τους εξαγωγείς της στην παγκόσμια αγορά.

3.4. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ

Δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι η μετάβαση από την κατάρρευση του κομμουνισμού το 1989 μέχρι την προσχώρηση στην ΕΕ διήρκεσε 15 χρόνια. Η διαδικασία προσαρμογής, για την εκπλήρωση των απαιτούμενων προϋποθέσεων, ενδέχεται να είναι επίπονη και χρονοβόρα.

Το Ηνωμένο Βασίλειο χρειάστηκε να προσπαθήσει δύο φορές μέχρι να προσχωρήσει το 1973, μαζί με τη Δανία και την Ιρλανδία. Η Ελλάδα έγινε μέλος το 1981, έξι χρόνια μετά την αίτηση της, ενώ η Ισπανία και η Πορτογαλία προσχώρησαν το 1986 μετά από προσπάθειες δέκα ετών. Η προσχώρηση της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας το 1995 έγινε σχετικά γρήγορα.

Τα νέα κράτη μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είχαν ένα μακρύ δρόμο να διανύσουν. Δεν διέθεταν τις κατάλληλες πολιτικές, οικονομικές και νομικές δομές που θα επέτρεπαν την ταχεία προσχώρησή τους στην ΕΕ. Συνεπώς, ήταν φανερό ότι η διαδικασία προσχώρησης θα έπαιρνε χρόνο, παρόλο που οι ηγέτες της ΕΕ είχαν αρχίσει να στέλνουν θετικά πολιτικά μηνύματα, που ενθάρρυναν την προσχώρησή τους μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989. Πρωταρχικός στόχος, όμως, ήταν να βοηθήσουν τις υποψήφιες χώρες στις προσπάθειές τους για τη δημιουργία μιας οικονομίας της αγοράς και την εγκαθίδρυση μιας

σταθερής πλουραλιστικής δημοκρατίας. Οι ενταπικές διαπραγματεύσεις καθαυτές άρχισαν αργότερα, τον Μάρτιο του 1998.

Η παροχή βοήθειας για τις οικονομικές και δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις των υποψηφίων χωρών, στο πλαίσιο της προετοιμασίας τους για την προσχώρηση, άρχισε το 1989, όταν η ΕΕ θέσπισε το γνωστό ως «πρόγραμμα Phare», το οποίο προοριζόταν αρχικά για την Πολωνία και την Ουγγαρία, τις πρώτες χώρες που ανέτρεψαν τον κομμουνισμό. Εν συνεχεία, το πρόγραμμα Phare συμπληρώθηκε από δύο άλλα προγράμματα: το ISPA, που χρηματοδοτεί την ανάπτυξη της υποδομής, και το Sapard, που βοηθά τα νέα μέλη να εκσυγχρονίσουν το γεωργικό τους τομέα. Τα προγράμματα αυτά διαθέτουν συνολικά 3 δισ. EUR ετησίως για τις αναγκαίες προσαρμογές ενόψει της προσχώρησης στην ΕΕ. Για την περίοδο 2000-2004 διατέθηκαν συνολικά, υπέρ της Κύπρου και της Μάλτας, 95 εκατ. EUR βάσει ξεχωριστής συμφωνίας προενταξιακής βοήθειας

3.5. PHARE: ΕΝΑΣ ΦΑΡΟΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΕΙ ΤΙΣ ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η Ε.Ε. έχει μαζικές επενδύσεις στις νέες χώρες μέλη της. Το πρόγραμμα Phare υπήρξε η πρώτη συγκεκριμένη πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να βοηθήσει τις πρώην κομμουνιστικές χώρες να επιτύχουν τη μετάβαση τους σε πολυκομματικές δημοκρατίες και φιλελεύθερες οικονομίες. Αν και οι πρώτοι δικαιούχοι ήταν η Πολωνία και η Ουγγαρία, γρήγορα το Phare επεκτάθηκε ώστε να συμπεριλάβει όλες τις υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Έτσι, έγινε το σημαντικότερο ενιαίο μέσο προενταξιακής βοήθειας της ΕΕ.

Ήδη από τη θέσπιση του, το Phare εστιάζοταν κατά κύριο λόγο σε έργα που σκοπό είχαν να εξασφαλίσουν στις υποψήφιες χώρες την κατάλληλη διοικητική ικανότητα που θα τους επέτρεπε να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους και να ασκήσουν τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της προσχώρησης. Τα έργα αυτά αντιστοιχούν σήμερα στο 30 % περίπου του προϋπολογισμού του Phare. Στόχος είναι, πρώτον, να εξασφαλιστεί ότι οι υποψήφιες χώρες είναι σε θέση να κάνουν καλή χρήση της χρηματοδοτικής βοήθειας που παρέχει η ΕΕ υπέρ της ανάπτυξης και της απασχόλησης, και, δεύτερον, να μπορέσουν οι χώρες αυτές να εφαρμόσουν πλήρως και ικανοποιητικά τους κανόνες της ΕΕ.

Επίσης, το Phare χρηματοδοτεί επενδύσεις σε έργα υποδομής. Χιλιάδες έργα έχουν υλοποιηθεί στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, τα οποία ποικίλλουν σε μέγεθος, αρχίζοντας από τις μικρές τοπικές χρηματοδοτήσεις μέχρι τα πολυκρατικά έργα. Καλύπτουν δε ένα ευρύ φάσμα τομέων: από την αναβάθμιση των οδικών, σιδηροδρομικών και αστικών συγκοινωνιών, σε κάθε σχεδόν χώρα, μέχρι τα συστήματα τηλεκπαίδευσης στην Πολωνία, τη στήριξη της ρυθμιστικής αρχής τηλεπικοινωνιών στη Λιθουανία, την προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού σε πολλές χώρες και την προστασία των υδροτόπων του Δούναβη στη Ρουμανία.

3.5.1. Το 1998 εγκαινιάστηκε μια διαδικασία—γνωστή ως «αδελφοποίηση»— για να μπορέσουν οι υποψήφιες χώρες να δημιουργήσουν σύγχρονες και αποτελεσματικές διοικήσεις ανάλογες με εκείνες των κρατών μελών. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, εντοπίστηκαν και χρηματοδοτήθηκαν έργα, χάρη στα οποία οι υπηρεσίες του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα μπόρεσαν να μάθουν πώς να διαχειρίζονται βασικούς τομείς της πολιτικής της ΕΕ (γεωργία, περιβάλλον, περιφερειακή ανάπτυξη, δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις). Μέρος της

διαδικασίας αυτής ήταν και η απόσπαση ενός εμπειρογνώμονα από μια χώρα της ΕΕ σε κάθε έργο, για μια περίοδο τουλάχιστον 12 μηνών, ως συμβούλου και καθοδηγητή των αρμόδιων τοπικών υπαλλήλων. Μεταξύ των ετών 1998 και 2002 υλοποιήθηκαν συνολικά 683 έργα αδελφοποίησης.

Προϋπόθεση για την προσχώρηση είναι τα νέα μέλη να υιοθετήσουν όλους τους ισχύοντες κανόνες και κανονισμούς της ΕΕ. Πώς όμως έπρεπε να γίνει αυτό; Ποια τυχόν έκτακτα ή μεταβατικά μέτρα έπρεπε να ληφθούν; Όλα αυτά αποφασίστηκαν λεπτομερώς στο πλαίσιο των ενταξιακών διαπραγματεύσεων που έγιναν μεταξύ της ΕΕ και κάθε υποψήφιας χώρας. Κατά τις διαπραγματεύσεις, οι οποίες διήρκεσαν από το 1998 μέχρι το τέλος του 2002, ρυθμίστηκε και το επίμαχο ζήτημα της πρόσβασης των νέων χωρών στα ταμεία της ΕΕ. Είναι σαφές ότι οι χώρες αυτές θα λαμβάνουν από τον προϋπολογισμό της ΕΕ περισσότερα χρήματα από όσα θα καταβάλλουν.

Για τη διευκόλυνση των διαπραγματεύσεων, το κοινοτικό κεκτημένο—η νομοθεσία της ΕΕ με πάνω από 80 000 σελίδες— υποδιαιρέθηκε σε 31 κεφάλαια. Οι διαπραγματεύσεις αυτές δεν ήταν απλώς μια τυπική διαδικασία. Παρόλο που μέχρι το 2002 ήταν φανερό ότι δέκα υποψήφιας χώρες θα περνούσαν το τεστ, δύο άλλες —η Βουλγαρία και Ρουμανία— δεν κρίθηκαν έτοιμες για προσχώρηση και, έτσι, ορίστηκε νέος χρονικός ορίζοντας για την ένταξη τους, το 2007.

3.6. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗΣ

Ήδη από τον Ιούνιο του 1993, στη σύνοδο κορυφής της ΕΕ, καταρτίστηκε ένας σύντομος κατάλογος κριτηρίων τα οποία πρέπει να πληρούν οι υποψήφιας χώρες. Κατά τη στιγμή της προσχώρησής τους, τα νέα μέλη οφείλουν να έχουν τα εξής:

- σταθερούς θεσμούς, που να εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την προστασία των μειονοτήτων.
- μια λειτουργούσα οικονομία της αγοράς, η οποία να μπορεί να αντιμετωπίσει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς στο εσωτερικό της Ένωσης.
- την ικανότητα να αναλάβουν τις υποχρεώσεις του μέλους, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η υποστήριξη των στόχων της Ένωσης. Τα νέα μέλη πρέπει να διαθέτουν δημόσιες υπηρεσίες ικανές να εφαρμόζουν και να διαχειρίζονται στην πράξη τη νομοθεσία της ΕΕ.

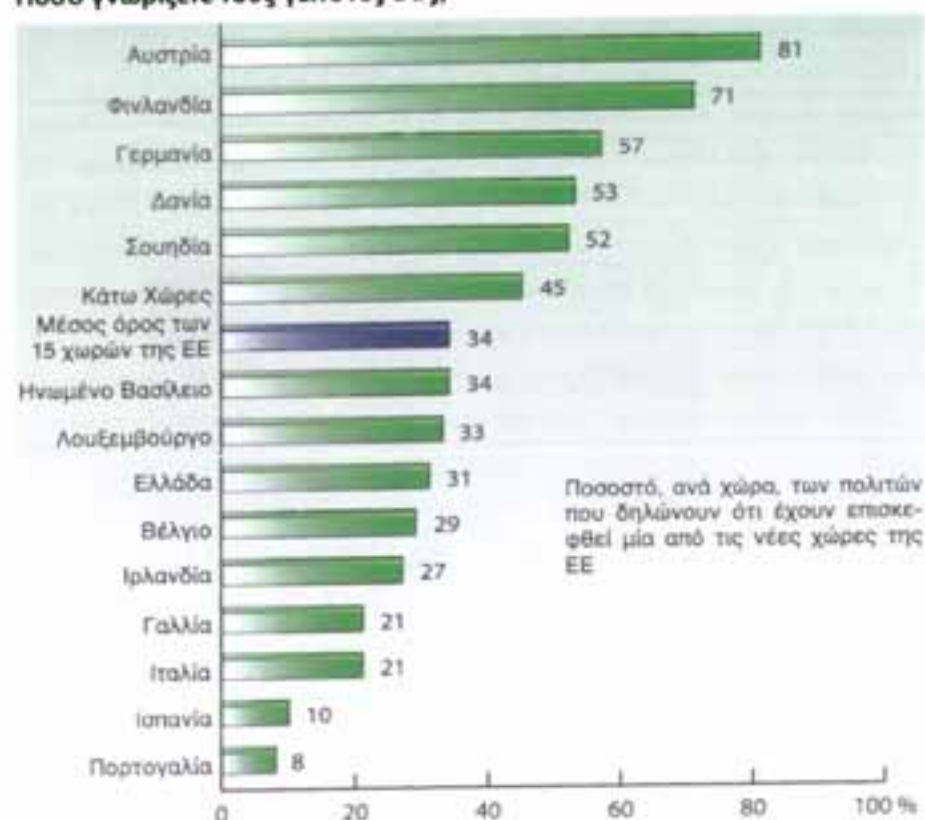
Η επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από 15 σε 25 μέλη, ωφέλησε σημαντικά τόσο τα παλιά όσο και τα νέα κράτη μέλη. Ωστόσο, κάθε μεγάλη αλλαγή δημιουργεί πάντα ανησυχία και η διεύρυνση της ΕΕ δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Η εμπειρία των προηγούμενων διευρύνσεων της ΕΕ έδειξε ότι το νέο εύκολα ενσωματώνεται στο παλιό και ότι οι όποιες δυσκολίες μπορεί να υπάρξουν, για ένα μικρό διάστημα, γρήγορα αντισταθμίζονται από μακροπρόθεσμα οφέλη.

Η σημερινή διεύρυνση, λόγω του μεγέθους της, δημιούργησε επιπλέον ανησυχίες στους πολίτες και των δύο πλευρών σχετικά με τον αντίκτυπο που αυτή θα είχε στη ζωή και την εργασία τους. Και δεν είναι περίεργο που, ορισμένες φορές, οι ανησυχίες της μιας πλευράς αντανάκλασαν

περίοδος που συμφωνήθηκε είναι επτά χρόνια, ενώ για την Πολωνία επεκτάθηκε στα δώδεκα χρόνια.

Η εμπειρία των μικρών χωρών της ΕΕ δείχνει ότι η ανησυχία των νέων χωρών, σε ό,τι αφορά τη μετατόπιση της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας τους στις Βρυξέλλες, δεν ευσταθεί. Καθεμιά από τις χώρες αυτές, αρχίζοντας από το μικροσκοπικό Λουξεμβούργο, ασκεί μεγαλύτερη επιρροή στις ευρωπαϊκές (και στις παγκόσμιες) υποθέσεις απ' ό,τι θα ασκούσε από μόνη της, χάρη στο θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ, το οποίο είναι ειδικά σχεδιασμένο ώστε να δίνει σε κάθε χώρα, και στους πολίτες της, τη δυνατότητα να ακούγεται η φωνή τους. Επιπλέον, οι Συνθήκες της ΕΕ επιτρέπουν σε έναν ορισμένο αριθμό κρατών μελών να προχωρούν ως ομάδα σε έναν συγκεκριμένο τομέα πολιτικής —διαδικασία γνωστή ως «ενισχυμένη συνεργασία»— ενώ οι άλλες χώρες μπορούν να ακολουθήσουν αργότερα.

Πόσο γνωρίζετε τους γείτονες σας;

Πηγή: Ευρωβαρόμετρο — EB Flash 140, Μάρτιος 2003.

Λίγο πριν από τη διεύρυνση, μόνο το ένα τρίτο των πολιτών της ΕΕ έχει επισκεφθεί ένα από τα νέα κράτη μέλη. Το άγνωστο προκαλεί συνήθως ανησυχία. Η γνωριμία όμως με τους γείτονες μας θα δείξει ότι μοιάζουν με μας περισσότερο απ' ό,τι φανταζόμασταν και έχουν τις ίδιες ελπίδες και προσδοκίες.

3.7. Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Στους όρους που συμφωνήθηκαν για την προσχώρηση περιλαμβάνεται η δέσμευση των νέων χωρών να υιοθετήσουν το ευρώ και να αποδεχτούν τις ρυθμίσεις της οικονομικής και

τις ανησυχίες της άλλης. Έτσι, ορισμένοι στις χώρες της Δύσης ανησύχησαν ότι θα κινδύνευε η απασχόληση τους, αν οι νέοι πολίτες της ΕΕ —που θα ήταν πρόθυμοι να εργαστούν με σχετικά χαμηλό ημερομίσθιο— μετακινούνταν μαζικά προς τις χώρες αυτές. Ή, ακόμα, τι θα συνέβαινε αν οι επιχειρήσεις μετέφεραν την παραγωγή τους σε φθηνότερες μονάδες παραγωγής στα νέα κράτη μέλη; Άλλοι ανησύχησαν σχετικά με τα περιβαλλοντικά πρότυπα ή την πιθανότητα εισόδου μεγαλύτερου αριθμού παράνομων μεταναστών στην Ε.Ε. μέσω των νέων κρατών μελών.

Στις νέες χώρες της ΕΕ, πολλοί αναρωτιούνται αν οι οικονομίες τους θα μπορέσουν να αντέξουν τον ανταγωνισμό των δυτικών επιχειρήσεων ή αν οι αγρότες τους θα μπορέσουν να επιβιώσουν σε σχέση με τους αγρότες της ΕΕ, που επί χρόνια υποστηρίζονται από την αντίστοιχη αγροτική πολιτική. Άλλοι ανησύχησαν ότι οι πλουσιότεροι πολίτες της ΕΕ θα οδηγήσουν σε άνοδο τις τιμές πώλησης ή ενοικίασης των ακινήτων.

Στο πολιτικό επίπεδο, ορισμένοι αναρωτήθηκαν μήπως μια τόσο μεγάλη διεύρυνση θα καθυστερούσε την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ή θα εξανέμιζε ό,τι έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα. Άλλοι, στις νέες χώρες μέλη, άρχισαν να αναρωτιούνται αν ήταν σωστό να παραχωρήσουν την κυριαρχία τους «στις Βρυξέλλες» τόσο γρήγορα μετά την αποτίναξη του σοβιετικού ζυγού.

Όλα τα ερωτήματα αυτά εξετάστηκαν και απαντήθηκαν κατά τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις και, μάλιστα, με τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων στο ίδιο διάστημα. Εξάλλου, η ίδια η διεύρυνση θα φέρει μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη και ευημερία και, έτσι, οι σημερινές θετικές τάσεις θα συνεχιστούν. Βραχυπρόθεσμα, έχουν συμφωνηθεί μεταβατικά μέτρα για την αντιμετώπιση του τυχόν αρνητικού αντίκτυπου που μπορεί να υπάρξει στην οικονομία ενός οποιουδήποτε κράτους μέλους. Οι χώρες που ήταν ήδη μέλη πριν από το 2004 θα μπορούν, για μια περίοδο επτά ετών το πολύ, να αποφασίζουν ελεύθερα πότε οι εργαζόμενοι των νέων κρατών μελών θα μπορούν να μπουν στις αγορές εργασίας τους. Η εμπειρία, πάντως, των προηγούμενων διευρύνσεων έδειξε ότι, συνήθως, λίγοι εργαζόμενοι επιλέγουν τη λύση της μετανάστευσης.

Αυτή τη στιγμή καταβάλλονται προσπάθειες για την ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων εκ μέρους των νέων χωρών στα νέα ανατολικά σύνορα της Ένωσης. Είναι δε προς το συμφέρον τους να εφαρμόζονται οι έλεγχοι αυτοί αυστηρά, δεδομένου ότι αποτελούν και οι ίδιες τελικό προορισμό παράνομων μεταναστών ή εγκληματιών από το εξωτερικό — και όχι απλώς σημεία διέλευσης προς άλλες χώρες της ΕΕ. Επιπλέον, σύμφωνα με ομόφωνη απόφαση των κρατών μελών, τα εσωτερικά σύνορα μεταξύ των νέων χωρών και των άλλων μελών της Ένωσης θα καταργηθούν μόνον όταν κριθεί κατάλληλη η προστασία των εξωτερικών συνόρων.

Η προσαρμογή στα περιβαλλοντικά πρότυπα της ΕΕ μπορεί να απαιτήσει αρκετό χρόνο. Όμως, ήδη από το πρόγραμμα ISPA, διατίθεται 1 δισ. EUR ετησίως για έργα στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος στα νέα κράτη μέλη. Αν και οι αγρότες των χωρών αυτών θα λάβουν πλήρη βοήθεια από την ΕΕ μόνο μετά από μια δεκαετή μεταβατική περίοδο, εντούτοις, κατά την περίοδο 2004-2006, θα είναι επιλέξιμοι για χρηματοδοτήσεις από την ΕΕ ύψους 10 περίπου δισ. EUR και, έτσι, θα είναι οι πρώτοι που θα επωφεληθούν άμεσα από την προσχώρηση.

Οι νέες χώρες μέλη, που είχαν εκφράσει φόβους για μαζικό ξεπούλημα των γεωργικών τους εκτάσεων και των περιουσιών τους, θα είναι για πολλά χρόνια ελεύθερες να αποφασίζουν αν θα επιτρέπουν ή όχι τις πωλήσεις σε πολίτες άλλων χωρών της ΕΕ. Σε γενικές γραμμές, η χρονική

νομισματικής ένωσης (ONE). Όμως, η προσχώρηση στη ζώνη του ευρώ δεν γίνεται αυτομάτως, ούτε έχει καθοριστεί χρονοδιάγραμμα. Όπως συνέβη και με τα παλιά κράτη μέλη, η κάθε χώρα θα προσχωρήσει σύμφωνα με δικό της χρονοδιάγραμμα. Καμία από τις χώρες αυτές δεν έχει αποφασίσει τη μη συμμετοχή της στη ζώνη του ευρώ, όπως έγινε με το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Δανία.

Προτού υιοθετήσουν το ενιαίο νόμισμα, τα νέα μέλη θα πρέπει να ικανοποιούν τις απαιτήσεις της ONE, σχετικά με το έλλειμμα του προϋπολογισμού, το δημόσιο χρέος, τον πληθωρισμό και τη σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι πριν από το 2006 καμία από τις χώρες αυτές δεν θα μπορέσει να υιοθετήσει το ευρώ. Ορισμένες από τις νέες χώρες έχουν ήδη δηλώσει την πρόθεση τους να υιοθετήσουν το συντομότερο δυνατό το ευρώ.

Υπάρχουν πολλά υπέρ και κατά, τα οποία θα πρέπει να σταθμίσουν οι χώρες αυτές προτού υιοθετήσουν το ευρώ, ενώ οι στρατηγικές τους ενδέχεται να διαφέρουν μεταξύ τους, ανάλογα με τα αντίστοιχα εθνικά τους συμφέροντα. Από τη μια, η γρήγορη συμμετοχή θα εξασφάλιζε νομισματική σταθερότητα, θα ενθάρρυνε τις ξένες επενδύσεις και πιθανόν να οδηγούσε σε χαμηλότερα επιτόκια για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές. Από την άλλη, η μη συμμετοχή στη ζώνη του ευρώ, για κάποιο διάστημα, θα παρείχε αρκετή ευελιξία για τη διαχείριση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των ελλειμμάτων και του πληθωρισμού, με αποτέλεσμα την ταχύτερη ανάπτυξη, πράγμα δύσκολο στο πλαίσιο των ρυθμίσεων της ONE (και ιδίως των ρυθμίσεων του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης).

3.8. ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Τα νέα κράτη μέλη έχουν πολλά κοινά μεταξύ τους. Είναι όλα φτωχότερα από το μέσο όρο των άλλων 15 χωρών της ΕΕ. Εκτός από τη Μάλτα και την Κύπρο, μόλις τώρα βγαίνουν από μια κομμουνιστική δικτατορία 40 χρόνων. Έχουν περιορισμένους πόρους αλλά πολύ μεγάλες ανάγκες σε έργα υποδομής και κοινωνικά προγράμματα. Αν και θα επιθυμούσαν να λάβουν όσο το δυνατόν περισσότερα από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, η απορροφητική τους ικανότητα μπορεί να είναι περιορισμένη. Δεν έχουν πρώην αποικίες αλλά έχουν ισχυρά συμφέροντα στους προς ανατολές γείτονες τους, ενώ ενδέχεται να επιδιώξουν την ενίσχυση των διαφόρων πολιτικών της ΕΕ έναντι χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

Αυτό άραγε σημαίνει ότι η διευρυμένη Ένωση θα δημιουργήσει μια εσωτερική διαχωριστική γραμμή Ανατολής-Δύσης σε ορισμένα θέματα πολιτικής; Κάτι τέτοιο είναι απίθανο να συμβεί. Είναι αλήθεια ότι στην ΕΕ των 15 ορισμένες συζητήσεις πολιτικής έχουν διχάσει τα μέλη της είτε σε χώρες Βορρά-Νότου είτε σε μεγάλες-μικρές χώρες. Όμως, οι συνασπισμοί αυτοί αφορούσαν συγκεκριμένα θέματα και δεν είχαν μόνιμο χαρακτήρα. Σε γενικές γραμμές, οι μικρές χώρες έχουν ενδεχομένως εντονότερη την ανάγκη, από ορισμένες μεγαλύτερες χώρες, να προστατεύσουν τα συμφέροντα τους μέσω της θεσμικής δομής της ΕΕ. Αλλά, στα περισσότερα θέματα πολιτικής, τα κράτη μέλη έχουν το καθένα τη μια ή την άλλη άποψη ανεξαρτήτως μεγέθους.

Το γεγονός ότι όλες οι νέες χώρες, πλην της Πολωνίας, είναι μικρές υπήρξε ο βασικός λόγος για την έναρξη της διαδικασίας σύνταξης μιας νέας συνταγματικής συνθήκης για τη διευρυμένη

Ένωση. Βασικό μέλημα των συντακτών της συνθήκης ήταν να διευκολυνθούν οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε μια Ένωση με 25, ή και ακόμη περισσότερα, μέλη.

Σε απόλυτους αριθμούς, η λήψη αποφάσεων είναι σίγουρα δυσκολότερη όταν σε κάθε συνεδρίαση του Συμβουλίου της ΕΕ υπάρχουν 25 υπουργικές αντιπροσωπείες. Οι γλωσσικές δυσκολίες αυξάνονται όταν εννέα επιπλέον επίσημες γλώσσες προστίθενται στις ήδη υπάρχουσες έντεκα. Όμως, ένα μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από τη Σλοβενία, ή ένας / μία υπουργός από τη Σλοβενία που συμμετέχει στο Συμβούλιο, έχει το δικαίωμα να εκφραστεί στη γλώσσα του λαού που εκπροσωπεί εξίσου με ένα μέλος από τη Γερμανία, τη Γαλλία ή το Ηνωμένο Βασίλειο. Άλλωστε, το επιπλέον κόστος της διερμηνείας είναι οριακό. Όπως λέει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η διατήρηση της πολυγλωσσίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στοιχίζει σε κάθε πολίτη της Ένωσης όσο του στοιχίζει ένα φλιτζάνι καφέ το χρόνο.

3.9. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΥΤΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Μια Ευρωπαϊκή Ένωση 25 μελών έχει πολλά κοινά με την ΕΕ των 15 αλλά, συγχρόνως, και ορισμένες διαφορές. Πρώτα απ' όλα, θα αλλάξουν οι σχέσεις της με τις γειτονικές της χώρες και τον ευρύτερο κόσμο.

Η ΕΕ, ως οικονομικός παράγοντας, θα αποκτήσει ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα. Θα πρέπει επίσης να προσαρμοστεί στη νέα κατάσταση και το ίδιο θα πρέπει να κάνουν και οι εμπορικοί της εταίροι. Από τη μια, θα μπορέσουν και αυτοί να επωφεληθούν από την επέκταση της ενιαίας αγοράς, αφού θα έχουν τη δυνατότητα να επενδύουν ή να εξάγουν προς τα νέα μέλη όπως επενδύουν και εξάγουν προς την υπόλοιπη ΕΕ. Από την άλλη, η ύπαρξη μιας μεγαλύτερης εσωτερικής αγοράς θα δημιουργήσει οικονομίες κλίμακας και άλλα πλεονεκτήματα για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται μαζί με αυτούς στις παγκόσμιες αγορές.

3.10 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Οι σχέσεις μετά τη διεύρυνση θα πρέπει να εξεταστούν με βάση τρεις τουλάχιστον παραμέτρους:

- αντίκτυπος για τις ευρωπαϊκές χώρες που είναι σήμερα ή θα είναι
- μελλοντικά υποψήφιος για ένταξη
- γειτονικές χώρες στα νέα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ (Ρωσία, Ουκρανία, Λευκορωσία και Μολδαβία, στα ανατολικά, και μεσογειακές χώρες, στα νότια)
- υπόλοιπος κόσμος: ποιος θα είναι ο αντίκτυπος μιας τεράστιας ευρωκεντρικής εμπορικής ζώνης στις σχέσεις με τους εμπορικούς της εταίρους σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία.
- Οι υποψήφιος χώρες κατά σειρά προτεραιότητας

Πρώτος στόχος είναι να εξασφαλιστεί ότι η Βουλγαρία και η Ρουμανία —οι σημερινές υποψήφιος χώρες που δεν ήταν ακόμα έτοιμες να ενταχθούν το 2004— θα έχουν προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι το 2007.

Ακολουθεί η Τουρκία, η άλλη σημερινή υποψήφια χώρα. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις δεν έχουν αρχίσει ακόμη, κυρίως επειδή η Τουρκία δεν πληροί τα πολιτικά κριτήρια. Όμως, το 1999 οι ηγέτες της ΕΕ επιβεβαίωσαν ότι η Τουρκία «αποτελεί υποψήφιο κράτος που προορίζεται να προσχωρήσει στην Ένωση με βάση τα ίδια κριτήρια τα οποία ισχύουν για τα υπόλοιπα υποψήφια κράτη».

Η Τουρκία έχει βιοτικό επίπεδο που αντιστοιχεί στο 25 % περίπου του μέσου όρου της ΕΕ — σχεδόν το ίδιο με της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας. Με έναν πληθυσμό 70 περίπου εκατ. κατοίκων θα είναι η μεγαλύτερη χώρα της ΕΕ μετά τη Γερμανία.

Πέρα από τις υποψήφιες αυτές χώρες, υπάρχουν και άλλα πιθανά μέλη. Πρόκειται για τις χώρες της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων, η οποία αποτελείται από την Αλβανία και τις πρώην Γιουγκοσλαβικές χώρες της Κροατίας, της Μακεδονίας, της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και της Σερβίας-Μαυροβουνίου. Η ΕΕ πρέπει να βοηθήσει τις χώρες αυτές να επισπεύσουν τις προετοιμασίες για την ενδεχόμενη προσχώρηση τους στην ΕΕ. Τον Φεβρουάριο του 2003 η Κροατία υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ, η οποία εξετάζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

3.11. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ, ΕΝΑΣ «ΔΑΚΤΥΛΙΟΣ» ΦΙΛΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Μια δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει τις χώρες που θα συνορεύουν άμεσα με την ΕΕ των 25, δια ξηράς ή δια θαλάσσης, αλλά δεν έχουν σήμερα καμία προοπτική ένταξης. Το 2002, σε σύνοδο κορυφής της ΕΕ, συμφωνήθηκε ότι η ΕΕ θα πρέπει να αποφύγει τη δημιουργία νέων διαχωριστικών γραμμών, αλλά να μεριμνήσει για την προώθηση της σταθερότητας και της ευημερίας και από τις δύο πλευρές των νέων της συνόρων. Το σχετικό έγγραφο πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που εκδόθηκε τον Μάρτιο του 2003 με τίτλο «Ευρύτερη Ευρώπη», περιλαμβάνει προτάσεις για την υλοποίηση ενός μεγάλου οράματος.

Η ιδέα είναι να αποκτούν οι γειτονικές χώρες, τόσο στα ανατολικά όσο και στην περιοχή της Μεσογείου, όλο και στενότερους δεσμούς με την ΕΕ ως αντάλλαγμα για την πρόοδο που θα σημειώνουν σε ό,τι αφορά το σεβασμό των δημοκρατικών αξιών και την εφαρμογή πολιτικών, οικονομικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Συγκεκριμένα, η ΕΕ μπορεί να προσφέρει πολλά στις χώρες αυτές, όπως:

- συμμετοχή στην εσωτερική αγορά και τις ρυθμιστικές δομές της
- προτιμησιακές εμπορικές σχέσεις και προτιμησιακό άνοιγμα της αγοράς
- ευκολότερη διασυνοριακή συνεργασία και περισσότερες ανταλλαγές ανθρώπινου δυναμικού στους τομείς της επιστήμης, του πολιτισμού και της εκπαίδευσης
- στενότερη συνεργασία, σε περίπτωση κοινού κινδύνου, στους τομείς της ασφάλειας και της πρόληψης των συγκρούσεων
- ένταξη στα δίκτυα μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών της ΕΕ, τα ερευνητικά προγράμματα της ΕΕ κλπ.
- νέα μέσα για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων
- μεγαλύτερη χρηματοδοτική βοήθεια.

3.12. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΣ ΡΟΛΟΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Αποτέλεσμα της διεύρυνσης θα είναι να αποκτήσει η ΕΕ ένα μεγαλύτερο μερίδιο του παγκόσμιου εμπορίου, ιδίως όταν συσφίξει τις σχέσεις της με τις ανατολικές και νότιες γειτονικές της χώρες. Επίσης, η διεύρυνση θα καταστήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση έναν ακόμη σημαντικότερο παράγοντα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και σε άλλους διεθνείς εμπορικούς φορείς. Τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και οι εμπορικοί της εταίροι θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους τα νέα αυτά δεδομένα.

3.13. ΤΑ ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ

3.13.1. Πολωνία

Πρωτεύουσα: η Βαρσοβία

Πληθυσμός: 38,2 εκατ

Έκταση: 313000km²

Η Πολωνία είναι αναμφίβολα το μεγαλύτερο από τα νέα κράτη μέλη. Το πολωνικό κράτος έχει ιστορία άνω των χιλίων ετών και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική και πολιτική ανάπτυξη της Ευρώπης, ήδη από την εποχή του Μεσαίωνα. Τον 16ο αιώνα υπήρξε μια από τις ισχυρότερες χώρες της Ευρώπης.

Μεταξύ των διασημότερων Πολωνών συγκαταλέγονται ο αστρονόμος Κοπέρνικος, ο συνθέτης Φρεντερίκ Σοπέν, η επιστήμων Μαρία Κιουρί και, βεβαίως, ο Πάπας Ιωάννης Παύλος ο Β΄.

Η Πολωνία έχει έναν από τους μεγαλύτερους αγροτικούς πληθυσμούς στην Ευρώπη. Διαθέτει ορυκτό πλούτο, όπως άνθρακα, μέταλλα και ορυκτό αλάτι. Το ορυχείο της Βιελίτσα, το οποίο χρονολογείται από τον 13ο αιώνα, είναι μια από τις παλαιότερες βιομηχανικές επιχειρήσεις στον κόσμο, η οποία βρίσκεται ακόμα σε λειτουργία.

Η Κρακοβία, τρίτη σε μέγεθος πόλη, διαθέτει ένα από τα παλαιότερα πανεπιστήμια της Ευρώπης, με έτος ίδρυσης το 1364.

3.13.2. Εσθονία

Πρωτεύουσα: το Ταλλίν

Πληθυσμός: 1,4 εκατ.

Έκταση: 45 000 km²

Η Εσθονία είναι το βορειότερο από τα βαλτικά κράτη. Η χώρα είναι, ως επί το πλείστον, πεδινή με 1 400 λίμνες και 1 521 νησιά. Το μεγαλύτερο μέρος του εδάφους της καλύπτεται από καλλιεργούμενες εκτάσεις και δάση.

Το Ταλλίν είναι μια από τις πιο καλοδιατηρημένες μεσαιωνικές πόλεις στην Ευρώπη, ενώ ο τουρισμός αντιπροσωπεύει το 15 % του Α.Ε.Π. της Εσθονίας.

Όπως και στη Λετονία, στην Εσθονία υπάρχει μια σημαντική ρωσική μειονότητα.

Η Εσθονία έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά συνδέσεων με το Διαδίκτυο στον κόσμο.

3.13.3. Λετονία

Πρωτεύουσα: η Ρίγα

Πληθυσμός: 2,3 εκατ.

Έκταση: 65 000 km²

Η Λετονία είναι πεδινή χώρα με εκτεταμένες δασικές εκτάσεις που τροφοδοτούν με ξυλεία τις κατασκευαστικές βιομηχανίες και τη χαρτοποιία. Επίσης, η Λετονία παράγει πολλά καταναλωτικά προϊόντα, είδη κλωστοϋφαντουργίας και εργαλειομηχανές.

Το περιβάλλον είναι πλούσιο σε άγρια πανίδα και χλωρίδα, ενώ η αλιεία αποτελεί μια από τις κυριότερες δραστηριότητες.

Από εθνική άποψη, ο πληθυσμός αποτελείται από 56 % Λετονούς και 30 % Ρώσους. Το ένα τρίτο και πλέον του πληθυσμού ζει στη Ρίγα.

Η Ρίγα, που ιδρύθηκε το 1201, είναι η μεγαλύτερη πόλη των βαλτικών κρατών με πληθυσμό πάνω από 800 000 κατοίκους.

3.13.4. Λιθουανία

Πρωτεύουσα: η Βίλνα

Πληθυσμός: 3,5 εκατ.

Έκταση: 65 000 km²

Η Λιθουανία, το μεγαλύτερο από τα βαλτικά κράτη, έχει πολλές λίμνες, ποτάμια και δάση, καθώς και αμμώδεις ακτές μήκους 99 χιλιομέτρων. Το 80 % περίπου του πληθυσμού της είναι Λιθουανοί, 11 % Πολωνοί και 7 % Ρώσοι. Η Βίλνα είναι μια γραφική πόλη στις όχθες του ποταμού Νέρις.

Η Λιθουανία υπήρξε κάποτε το κέντρο μιας αυτοκρατορίας που ξεκινούσε από τη Βαλτική και έφτανε μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα. Στο λιθουανικό χωριό Μπερνοτάι βρίσκεται το γεωγραφικό κέντρο της ευρωπαϊκής ηπείρου.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

3.13.5. Τσεχική Δημοκρατία

Πρωτεύουσα: η Πράγα

Πληθυσμός: 10,2 εκατ.

Έκταση: 79 000 km²

Η περιοχή της Τσεχικής Δημοκρατίας ήταν τμήμα της αυτοκρατορίας των Αψβούργων επί 300 χρόνια, ενώ το 1919 απέκτησε την ανεξαρτησία της ως τμήμα της Τσεχοσλοβακίας. Πριν από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, η χώρα αυτή υπήρξε ένα από τα δέκα πιο ανεπτυγμένα βιομηχανικά κράτη. Το 1993 η Τσεχοσλοβακία διασπάστηκε ειρηνικά στην Τσεχική Δημοκρατία και τη Σλοβακία.

Η Πράγα έχει ιστορία άνω των χιλίων ετών και διαθέτει μεγάλο πλούτο ιστορικών μνημείων ποικίλων αρχιτεκτονικών ρυθμών. Είναι μια από τις ευρωπαϊκές πόλεις που δέχονται μεγάλο αριθμό τουριστών, η δεύτερη μετά το Παρίσι.

Η Τσεχική Δημοκρατία παράγει την ξακουστή παγκοσμίως μπύρα και μεταλλικό νερό που προέρχεται από περισσότερες των 900 φυσικές πηγές (παγκόσμιο ρεκόρ).

3.13.6. Σλοβακία

Πρωτεύουσα: η Μπρατισλάβα

Πληθυσμός: 5,4 εκατ.

Έκταση: 49 000 km²

Πρώην τμήμα της αυτοκρατορίας των Αψβούργων, η Σλοβακία έγινε ξεχωριστό ανεξάρτητο κράτος το 1993, μετά το διαχωρισμό της από την Τσεχική Δημοκρατία. Την εποχή εκείνη χρειάστηκε να δημιουργήσει, εκ του μηδενός, κεντρική διοίκηση και ξεχωριστό νομισματικό, τραπεζικό και φορολογικό σύστημα.

Η Μπρατισλάβα, που βρίσκεται στις όχθες του Δούναβη, διαθέτει πλούσια κληρονομιά αρχιτεκτονικών μνημείων, μεσαιωνικών και μπαρόκ. Τα τείχη στις κορυφές πολλών λόφων μαρτυρούν τις πολυάριθμες εισβολές που υπέστη η Σλοβακία δια μέσου των αιώνων.

Από εθνική άποψη, ο πληθυσμός της είναι 86 % Σλοβάκοι, ενώ οι Ούγγροι αποτελούν τη μεγαλύτερη μειονότητα.

3.13.7. Ουγγαρία

Πρωτεύουσα: η Βουδαπέστη

Πληθυσμός: 10,1 εκατ.

Έκταση: 93 000 km²

Η Βούδα και η Πέστη, που σχηματίζουν την πρωτεύουσα, απλώνονται στις όχθες του Δούναβη, μερικές εκατοντάδες χιλιόμετρα από την Μπρατισλάβα. Η πόλη έχει πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση και είναι γνωστή για τις ιαματικές της πηγές.

Το δυτικό τμήμα της χώρας είναι λοφώδες, ενώ το ανατολικό είναι πεδινό και εύφορο. Η λίμνη Μπάλα-τον, τόπος προορισμού πολλών τουριστών, είναι η μεγαλύτερη λίμνη της Κεντρικής Ευρώπης.

Η Ουγγαρία είναι μια χώρα με μεγάλη μουσική παράδοση και από την παραδοσιακή λαϊκή της μουσική εμπνεύστηκαν μεγάλοι συνθέτες, όπως ο Φραντς Λιστ, ο Μπελά Μπάρτοκ και ο Ζόλταν Κόνταλν.

Η ουγγρική γλώσσα διαφέρει από κάθε άλλη ευρωπαϊκή γλώσσα και συγγενεύει κάπως με τη φινλανδική και την εσθονική.

3.13.8. Σλοβενία

Πρωτεύουσα: η Λουμπλιάνα

Πληθυσμός: 2 εκατ.

Έκταση: 20 000 km²

Η Σλοβενία υπήρξε η πρώτη από τις δημοκρατίες που αποσχίστηκαν από την πρώην Γιουγκοσλαβία και αναζήτησαν την τύχη τους στην καρδιά της Ευρώπης.

Η πανέμορφη πρωτεύουσα της ιδρύθηκε στους ρωμαϊκούς χρόνους. Η αρχιτεκτονική της μαρτυρεί τους δεσμούς που είχε με την αυτοκρατορία των Αψβούργων και την Ιταλία. Το πανεπιστήμιο της, με περισσότερους από 20000 φοιτητές, αποτελεί έναν από τους κινητήριους μοχλούς της πολιτιστικής ζωής της πόλης.

Ένα από τα τουριστικά αξιοθέατα είναι και τα περίφημα σπήλαια της Ποστόινας με τα προϊστορικά υδρόβια ζώα τους.

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

3.13.9. Μάλτα

Πρωτεύουσα: η Βαλέττα

Πληθυσμός: 0,4εκατ.

Έκταση: 315 km²

Η Μάλτα είναι ένα κράμα πολιτισμών με μακράιωνη ιστορία. Τα τείχη της μαρτυρούν το ιστορικό της παρελθόν, που πολλές φορές υπήρξε πολυτάραχο.

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό τομέα δραστηριότητας στη Μάλτα, όμως, κι άλλες υπηρεσίες αρχίζουν να αναπτύσσονται, όπως οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και οι μεταφορές. Η τοπική γλώσσα —τα μαλτέζικα— μοιάζει με την αραβική, αλλά ως επίσημη γλώσσα αναγνωρίζεται και η αγγλική.

3.13.10. Κύπρος

Πρωτεύουσα: η Λευκωσία

Πληθυσμός: 0,8 εκατ.

Έκταση: 9.000 km²

Η Κύπρος υπήρξε για πολλά χρόνια το σταυροδρόμι Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής και φέρει ακόμα πολλά ίχνη από διάφορους πολιτισμούς στο πέρασμα των αιώνων — ρωμαϊκός, βυζαντινός, ενετικός.

Οι κυριότερες οικονομικές δραστηριότητες του νησιού είναι ο τουρισμός, η εμπορική ναυτιλία, οι εξαγωγές ειδών ένδυσης και φαρμακευτικών προϊόντων και οι υπηρεσίες σε επιχειρήσεις.

3.14. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Ένα μέρος της ατζέντας της διεύρυνσης, για τα επόμενα δέκα χρόνια, έχει ήδη διαμορφωθεί. Κορυφαία προτεραιότητα αποτελεί η βοήθεια προς τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, ώστε να μπορέσουν οι χώρες αυτές να προσχωρήσουν μέχρι το 2007. Ακολουθεί η επανεξέταση της κατάστασης στην Τουρκία και η συνέχεια που θα δοθεί στην αίτηση της Κροατίας. Οι

υπόλοιπες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων θα ενθαρρυνθούν να ακολουθήσουν η καθεμία το «χάρτη πορείας» της για την ενδεχόμενη προσχώρηση τους στην ΕΕ.

Ωστόσο, λιγότερο ξεκάθαρος φαίνεται ο αντίκτυπος που θα έχει η διεύρυνση στις υπόλοιπες πιθανές υποψήφιες χώρες: τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), δηλαδή την Ισλανδία, τη Νορβηγία, την Ελβετία και το Λίχτενστάιν. Η Νορβηγία ολοκλήρωσε δύο φορές τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις, που όμως απορρίφθηκαν και τις δύο φορές με δημοψήφισμα. Η Ελβετία υπέβαλε αίτηση προσχώρησης το 1992, αλλά επέλεξε να μη δώσει συνέχεια. Άραγε θα αναθεωρήσουν την απόφασή τους; Και αν ναι, πότε;

Πώς θα είναι η προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2012; Ένα, πάντως, είναι βέβαιο: η διεύρυνση του 2004 ήταν μεν η μεγαλύτερη διεύρυνση της ΕΕ, δεν θα είναι όμως η τελευταία

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) το 2004 έκλεισε επιτέλους το χάσμα που άνοιξε η αντιστάση Ανατολής-Δύσης και ο ψυχρός πόλεμος. Οι νέες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, μαζί με τη Μάλτα και την Κύπρο, αποτελούν νόμιμα μέλη, των οποίων οι λαοί συμμερίζονται τους ίδιους στόχους για δημοκρατία, ελευθερία και ευημερία με τους άλλους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν εκπληρώσει τα αυστηρά κριτήρια που προβλέπονται για την προσχώρηση. Η διεύρυνση έδωσε νέα ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών της ΕΕ, τόσο των νέων όσο και των παλιών, προς όφελος όλων.

Η διαδικασία ολοκλήρωσης βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη. Ήδη πριν από την επίσημη προσχώρηση, η ΕΕ είχε ανοίξει τις αγορές της στις εξαγωγές των νέων χωρών, οι οποίες επωφελήθηκαν επίσης και από τα προγράμματα παροχής βοήθειας. Παρόλο που η διεύρυνση δημιούργησε ανησυχίες στους πολίτες των σημερινών και των νέων κρατών μελών, προβλέπονται κατάλληλοι τρόποι για την αντιμετώπισή τους. Μια εικοσιπενταμελής Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δημιουργήσει νέες σχέσεις τόσο με τις γειτονικές της χώρες όσο και με τον ευρύτερο κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΕΕ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αν ήθελε κάποιος να κάνει τον απολογισμό της περιόδου 1981 - 2001 στην Ελλάδα, με τη συμπλήρωση είκοσι ετών από την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα έπρεπε κατ' ουσία να είναι ιστορικός. Σ' αυτά τα είκοσι χρόνια σημειώθηκαν θεαματικές αλλαγές στην Ελλάδα και την Ευρώπη και μαζί άλλαξε και ο κόσμος: πτώση του Τείχους, παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, διάδοση των τεχνολογιών των πληροφοριών και επικοινωνιών, όξυνση των περιβαλλοντικών προβλημάτων... Από την Ευρώπη των δέκα του 1981 ως την Ευρώπη των δεκαπέντε του 2001 και από την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα μέχρι την Οικονομική και Νομισματική Ένωση δεν απαριθμούνται απλώς τα γεγονότα δύο δεκαετιών, αλλά περιγράφεται μια συναρπαστική ιστορία που έδωσε στην πορεία των πραγμάτων μια νέα κατεύθυνση.

Είναι κοινή πεποίθηση ότι αυτή η κατεύθυνση ωφέλησε την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα ως μέλος της. Το παλαιό ευρωπαϊκό όραμα για κοινή, ειρηνική πορεία των λαών της Ευρώπης απέκτησε γρήγορους ρυθμούς υλοποίησης, με ποσοτική και ποιοτική μετεξέλιξη, και ήδη η Ένωση αντιμετωπίζει το μέλλον της με αισιοδοξία, έχοντας το ίδιο νόμισμα, τις ίδιες προσδοκίες και τις ίδιες φιλοδοξίες στο νέο διεθνές περιβάλλον.

Σε αυτό το κεφάλαιο επιχειρείται να συμπυκνωθεί την κοινή διαδρομή της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γίνεται αναφορά στους βασικούς τομείς στους οποίους κρίθηκε το σημερινό ευρωπαϊκό οικοδόμημα και στηρίζεται η προοπτική για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, έτσι όπως την προσδοκούν οι λαοί και την επιδιώκουν οι κυβερνήσεις των κρατών μελών και τα όργανα της Ένωσης. Έχει σκοπό να προσφέρει κάποια βασικά στοιχεία που, αφενός διευκολύνουν τη διεξαγωγή λεπτομερέστερης έρευνας από όσους επιθυμούν και, αφετέρου, επιτρέπουν ένα συνοπτικό απολογισμό των είκοσι αυτών χρόνων.

4.2 Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ

Η διαδικασία προσχώρησης της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες ξεκίνησε με την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης γνωστής και ως Συμφωνίας των Αθηνών, τον Ιούλιο του 1961. Η εφαρμογή της άρχισε το Νοέμβριο του 1962 και διήρκεσε μέχρι το 1967, οπότε η επιβολή δικτατορίας ανέστειλε την εφαρμογή της. Η Συμφωνία επανενεργοποιήθηκε μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, το 1974.

Στο άρθρο 238, η Συνθήκη της Ρώμης εκτός από την ένταξη, προέβλεπε και τη σύνδεση ως μέσο ενίσχυσης των εμπορικών και οικονομικών δεσμών με μία χώρα. Η Σύνδεση αποτελεί κάτι περισσότερο από μία απλή εμπορική συμφωνία μεταξύ κρατών. Η Ελλάδα, από την πλευρά της, επεδίωξε αυτή τη μορφή σχέσης με τις Κοινότητες, καθώς αντιλαμβανόταν την αδυναμία της να γίνει αμέσως πλήρες μέλος, αλλά και την ανάγκη ύπαρξης μίας μεταβατικής περιόδου για την προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας σε ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Η Συμφωνία Σύνδεσης της Ελλάδας ήταν η πρώτη που συνήψε η ΕΟΚ και συνίστατο σε ένα πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, το οποίο αποτέλεσε πρότυπο για τις υπόλοιπες συμφωνίες σύνδεσης. Η Συμφωνία κάλυπτε τους εξής τρεις βασικούς στόχους:

- την υιοθέτηση του κοινού δασμολογίου (με ορισμένες εξαιρέσεις) που ίσχυε στην ΕΟΚ για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες, και τη σταδιακή θέσπιση τελωνειακής ένωσης μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ,
- την εναρμόνιση της γεωργικής πολιτικής στη διάρκεια μεταβατικής περιόδου 22 ετών με βαθμιαία κατάργηση δασμολογικών και ποσοτικών περιορισμών στις συναλλαγές Ελλάδας - ΕΟΚ, και
- οικονομική βοήθεια της ΕΟΚ για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας μέσω ενός χρηματοδοτικού πρωτοκόλλου.

4.2.1 Η Προενταξιακή Περίοδος

Την 12η Ιουλίου 1974 η Ελλάδα υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Οι λόγοι που προβλήθηκαν για την αίτηση αυτή συνοψίζονται ως εξής:

- η γεωπολιτική ένταξη της Ελλάδας στην Ευρώπη,
- η μακρόχρονη κοινή πολιτιστική παράδοση,
- η θέση της Ελλάδας υπέρ της δημιουργίας Ευρωπαϊκού Κράτους που θα απαρτιζόταν από τα κράτη μέλη της Κοινότητας,
- η σταθεροποίηση του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Ελλάδα,
- ο στρατηγικός παράγοντας της εγγύησης των συνόρων της Ελλάδας από τον πολιτικό σχηματισμό της ενοποιημένης Ευρώπης, και
- ο οικονομικός παράγοντας της εξασφάλισης των προϋποθέσεων για την περαιτέρω ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Η πρώτη αντίδραση της Κοινότητας, όπως εκφράστηκε με γνώμη της Επιτροπής, ήταν ένα «ναι μεν, αλλά» που ισοδυναμούσε με πρόταση προς το Συμβούλιο να αναβάλλει την ελληνική προσχώρηση.

Ενώ, λοιπόν, κατ' αρχήν δόθηκε καταφατική απάντηση στο αίτημα προσχώρησης, παράλληλα προτάθηκε ένα στάδιο «προενταξιακής», το οποίο αποσκοπούσε στην επίτευξη ορισμένων πολιτικών και οικονομικών στόχων. Με αυτόν τον τρόπο, η πλήρης προσχώρηση θα πραγματοποιούνταν, όταν θα ολοκληρώνονταν οι στόχοι της «προενταξιακής» περιόδου. Τελικά, τον Ιούλιο του 1976 και μετά από σκληρή διπλωματική μάχη, πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες η εναρκτήρια σύνοδος των διαπραγματεύσεων για την ένταξη, χωρίς την εφαρμογή του ενδιάμεσου προενταξιακού σταδίου.

4.2.2 Η ελληνική Προσχώρηση

Οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Ελλάδας στην Κοινότητα ολοκληρώθηκαν στις 28 Μαΐου 1979, οπότε υπογράφηκε η συνθήκη προσχώρησης. Με τη υπογραφή της πράξης προσχώρησης στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, η Ελλάδα αποδέχθηκε το κοινοτικό κεκτημένο στο σύνολο του. Ειδικότερα:

- αποδέχθηκε τις Συνθήκες, τις πράξεις προσχώρησης καθώς και το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο (κανονισμοί, οδηγίες, αποφάσεις, συστάσεις και γνώμες των αρμοδίων οργάνων),
- αποδέχθηκε τις αποφάσεις και συμφωνίες των εκπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών,
- ανέλαβε την υποχρέωση να προσχωρήσει σε όλες τις άλλες συμφωνίες που συνήψαν τα αρχικά μέλη και που αφορούν τη λειτουργία ή δραστηριότητα των Κοινοτήτων,
- ευθυγραμμίστηκε με τις δηλώσεις, ψηφίσματα ή άλλες θέσεις του Συμβουλίου,
- δεσμεύτηκε από τις συμβάσεις μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων κρατών διεθνών οργανισμών ή υπηκόων τρίτων κρατών,
- ανέλαβε την υποχρέωση να προσχωρήσει στις συνθήκες που συνήψαν τα αρχικά κράτη μέλη με μία από τις Κοινότητες,
- δεσμεύτηκε από τις εσωτερικές συμφωνίες που συνήψαν τα κράτη μέλη μεταξύ τους για την εφαρμογή των συμφωνιών της παρ. 2 του άρθρου 4,
- ανέλαβε την υποχρέωση προσαρμογής της θέσης της απέναντι στους διεθνείς οργανισμούς σύμφωνα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από τη συμφωνία προσχώρησης.

Το πιο σημαντικό από όλα ήταν ότι η Ελλάδα αποδεχόταν τον περιορισμό της εθνικής κυριαρχίας των κρατών που συμμετέχουν στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου έναντι των εθνικών κρίθηκε ότι συνάγεται από τη φύση του κοινοτικού δικαίου, από τους σκοπούς της Κοινότητας και από τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Η κύρωση της συνθήκης από την Ελληνική Βουλή έγινε με αυξημένη πλειοψηφία τριών πέμπτων του συνόλου των βουλευτών, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 3 του Συντάγματος. Ο κυρωτικός νόμος 945/1979 αποτέλεσε το νομικό θεμέλιο της προσχώρησης της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Το άρθρο 1 προσέδιδε στις ιδρυτικές συνθήκες των Κοινοτήτων την κατά το άρθρο 28 του Συντάγματος ισχύ νόμου, ενώ το άρθρο 2 χορηγούσε εξουσιοδοτήσεις για την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων προκειμένου να ρυθμιστούν θέματα σχετικά με την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις πράξεις των οργάνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

4.3 ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ - ΡΗΤΡΕΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Η προετοιμασία για την ένταξη προϋπέθετε την εξέταση του παράγωγου κοινοτικού δικαίου ανά τομέα, ώστε μετά από σύγκριση με το ελληνικό δίκαιο να εντοπιστούν τα προβλήματα που θα προέκυπταν κατά την εφαρμογή του. Η λύση σε οποιοδήποτε πρόβλημα προσαρμογής έπρεπε να αναζητηθεί μέσω μεταβατικών ρυθμίσεων. Η Ελλάδα ζήτησε από την αρχή των διαπραγματεύσεων να υπάρξει μία μεταβατική πενταετία για την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, να εξακολουθήσουν να ισχύουν ορισμένες τελωνειακές και δασμολογικές ρυθμίσεις και να καθοριστεί ακριβές χρονοδιάγραμμα με σκοπό την επιτάχυνση των διαπραγματεύσεων.

Η στάση της Κοινότητας απέναντι σ' αυτά τα αιτήματα της Ελλάδας ήταν επιφυλακτική, αλλά και η διαπραγματευτική ικανότητα της Ελλάδας ήταν περιορισμένη, καθώς διαπραγματεύονταν υπό άνιστους όρους. Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετώπισε η Ελληνική

Κυβέρνηση ήταν ότι διαπραγματευόταν μόνη της χωρίς τη βοήθεια άλλης συνυποψήφιας χώρας (όπως συνέβη στις άλλες περιπτώσεις ένταξης νέων μελών), οι διαπραγματεύσεις γίνονταν σε περίοδο οικονομικής ύφεσης και η ελληνική αγροτική παραγωγή μεσογειακών γεωργικών προϊόντων προκάλούσε ανησυχία στην ανταγωνίστρια Γαλλία.

Εξάλλου, είναι γεγονός ότι δεν διαπραγματευτήκαμε όρους ένταξης αλλά μεταβατικές ρυθμίσεις, καθόσον οι όροι ένταξης ήταν από την αρχή λίγο ως πολύ δεδομένοι και προσδιορίζονταν από την αποδοχή του κοινοτικού κεκτημένου. Η μεταβατική περίοδος που συμφωνήθηκε ήταν 5 χρόνια με ορισμένες εξαιρέσεις, όπως της ελεύθερης διακίνησης εργαζομένων (7 χρόνια) και δύο γεωργικών προϊόντων (ροδάκινα και ντομάτες, 7 χρόνια). Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου επρόκειτο να καταργηθούν οι δασμοί που απέμεναν, καθώς και κάθε περιορισμός και εμπόδιο στη διακίνηση προσώπων και κεφαλαίων. Η Ελλάδα θα ευθυγραμμιζόταν με το Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο, ενώ συμφωνήθηκε παράταση τριών χρόνων για την εφαρμογή του νέου θεσμού του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ).

Το σημαντικότερο σημείο ήταν η πρόβλεψη ουσιαστικών παρεκκλίσεων (derogations) από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κοινοτικό κεκτημένο.

Οι παρεκκλίσεις αυτές είναι τοπικού, ειδικού και μεταβατικού χαρακτήρα:

- Τοπικού χαρακτήρα ήταν η εξαίρεση για το ειδικό καθεστώς του Αγίου Όρους στο εσωτερικό της Κοινότητας.
- Ειδικού χαρακτήρα ήταν η διατήρηση ευνοϊκών μέτρων παροχής κινήτρων οικονομικής ανάπτυξης στα πλαίσια διοικητικών συμβάσεων της Ελλάδας με επενδυτές ή η εξαίρεση του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου από την υποχρέωση προσαρμογής των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων στο κοινοτικό καθεστώς.
- Μεταβατικού χαρακτήρα ήταν οι εξαιρέσεις από τον κανόνα της πλήρους εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου από 1.1.1981, όπως η δυνατότητα καθυστέρησης ως προς την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων ως την 1.1.1988 ή την κατάργηση των δεσμευμένων λογαριασμών των κατοίκων της Κοινότητας ως την 1.1.1986. Από τις παρεκκλίσεις που εγκρίθηκαν κατά την προσχώρηση της χώρας μας μεγαλύτερης σημασίας ήταν οι ρήτρες διασφάλισης, δηλαδή διατάξεις που επιτρέπουν εξαιρέσεις ή απαλλαγές από κοινοτικές υποχρεώσεις προκειμένου να αντιμετωπιστούν έκτακτες καταστάσεις που μπορεί να προκληθούν κατά τη μεταβατική περίοδο ή και μεταγενέστερα, λόγω των επιπτώσεων στην οικονομία του ασθενέστερου μέρους από την ένταξη στην ευρύτερη και περισσότερο αναπτυγμένη οικονομία της Κοινότητας.

4.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Η ένταξη είχε ως αποτέλεσμα να μεταβληθεί σταδιακά το πλαίσιο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Η ένταξη μας σήμαινε παραδοχή εκ μέρους της χώρας μας όλων των

κεκτημένων της Κοινότητας, με επακόλουθο σημαντικές μεταβολές, θεσμικές και άλλες, τόσο στη δημόσια διοίκηση, όσο και στη δομή της οικονομίας.

Στο γεωργικό τομέα έγινε προσπάθεια για την απορρόφηση πόρων από το γεωργικό ταμείο και δημιουργήθηκε η κατάλληλη θεσμική δομή, ώστε να αλλάξουν τα προγράμματα καλλιέργειας, ο τρόπος διακίνησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων και η μακροπρόθεσμη σχεδίαση αγροτικής πολιτικής για τον καθορισμό των προϊόντων προς τα οποία οφείλαμε να προσανατολίσουμε την εθνική γεωργική παραγωγή.

Στον τομέα των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών εφαρμόστηκαν οι κοινοτικοί κανόνες, οι οποίοι υποχρέωσαν τις ελληνικές επιχειρήσεις να δείξουν επιχειρηματικότητα, τόλμη και προσαρμοστικότητα.

Στον τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης υπήρξε χρηματοδότηση μέσω προγραμμάτων τα οποία προσέφεραν πρόσθετα κίνητρα για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Στο δημοσιονομικό τομέα επιβλήθηκε, μετά από μεταβατική περίοδο τριών χρόνων, ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) που συνέβαλε στον περιορισμό της φοροδιαφυγής και στην απαλλαγή από κάθε έμμεσο φόρο τόσο των εξαγωγών, όσο και των επενδύσεων. Απόρροια της ένταξης ήταν η άμεση χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και όχι από τα χρηματοδοτικά πρωτόκολλα, όπως γινόταν πριν, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυνατότητα απεριόριστου δανεισμού της ελληνικής οικονομίας.

Στο θεσμικό πλαίσιο της Κοινότητας αποφασίστηκε ότι η Ελλάδα θα είχε ανάλογη θέση με αυτή του Βελγίου, δηλαδή έναν Επίτροπο, είκοσι τέσσερις Βουλευτές στο Ευρωκοινοβούλιο, πέντε ψήφους στο Συμβούλιο Υπουργών για τη λήψη αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία, δώδεκα μέλη στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και από ένα μέλος στο Ελεγκτικό Συνέδριο, στη Συμβουλευτική Επιτροπή της ΕΚΑΧ, στην Επιστημονική Επιτροπή και στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

4.5 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ

4.5.1 Το κεκτημένο

Η προσχώρηση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (τότε ΕΟΚ) σήμαινε την αποδοχή του κοινοτικού κεκτημένου, που περιλαμβάνει τις ιδρυτικές συνθήκες της Κοινότητας, τις πράξεις προσχώρησης των κρατών μελών και το παράγωγο δίκαιο.

Το παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελείται από τους κανονισμούς, τις οδηγίες, τις αποφάσεις και τις συστάσεις που εκδίδουν τα αρμόδια κοινοτικά όργανα, δηλαδή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο Υπουργών και η Επιτροπή. Στην ουσία είναι η κοινοτική νομοθεσία.

Είναι σκόπιμο να τονίσουμε τη διαφορά μεταξύ κανονισμού και οδηγίας, τόσο ως προς τη φύση τους ως πράξεων του κοινοτικού δικαίου, όσο και ως προς το αποτέλεσμα που παράγουν κατά την ενσωμάτωσή τους στην εθνική νομοθεσία. Ο κανονισμός είναι ο κατεξοχήν «νόμος» της Ένωσης. Έχει γενική ισχύ, είναι καθόλα δεσμευτικός και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος (άρθρο 189 παρ. 2 της Συνθήκης ΕΟΚ). Επομένως, αφορά καταρχήν όλα τα κράτη μέλη, τα οποία δεσμεύονται να διασφαλίσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών που απορρέουν

από τον κανονισμό. Οι πολίτες μπορούν να απαιτήσουν από τις αρχές του κράτους την τήρηση του και, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, επιβάλλονται κυρώσεις.

Η οδηγία δεσμεύει κάθε κράτος μέλος ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στη διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών (άρθρο 189 παρ.3 της Συνθήκης ΕΟΚ). Η κύρια διαφορά με τον κανονισμό είναι ότι δεν ισχύει άμεσα. Τα κράτη, πάντως, οφείλουν να ενσωματώνουν πλήρως και ακριβώς τις διατάξεις των οδηγιών, αλλιώς συντρέχει παράβαση τους, έστω και αν έχουν πραγματοποιηθεί σε μεγάλο μέρος οι στόχοι τους. Τέλος, εσωτερικές διατάξεις που έρχονται σε αντίθεση με την οδηγία δεν απαλλάσσουν το κράτος από την υποχρέωση να την εφαρμόσει πλήρως και εμπροθέσμως. Θεμελιώδης αρχή είναι ότι το κοινοτικό δίκαιο υπερισχύει του εθνικού.

4.5.2 Η προσαρμογή

Ο νόμος 945/1979 αποτέλεσε το νομικό θεμέλιο, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 2 του Συντάγματος, για την ενσωμάτωση του κοινοτικού δικαίου στην ελληνική έννομη τάξη. Με τον ίδιο νόμο (άρθρο 2) χορηγούνταν εξουσιοδοτήσεις για την έκδοση κανονιστικών πράξεων (προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις), προκειμένου να ρυθμιστούν τα της εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας. Αυτή ήταν η πρώτη φάση ενσωμάτωσης του παράγωγου κοινοτικού δικαίου στην ελληνική νομοθεσία. Το 1983 εκδόθηκε ο νόμος 1338, που αποτελεί το εξουσιοδοτικό πλαίσιο για την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Η ενσωμάτωση μιας κοινοτικής πράξης στην ελληνική νομοθεσία συντελείται με τη θέσπιση ενός νόμου ή μιας κανονιστικής πράξης για την έκδοση της οποίας απαιτείται η σύμπραξη του καθ' ύλην αρμόδιου υπουργού με τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας.

Κατά την πρώτη δεκαετία μετά την προσχώρηση της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (1981-1990), είχαμε περίπου 700 πράξεις προσαρμογής στο παράγωγο δίκαιο. Με δεδομένο ότι είχε δοθεί στην Ελλάδα μεταβατική περίοδος προσαρμογής σε διάφορους τομείς, η εκτίμηση είναι ότι η προσαρμογή υπήρξε αρκετά ικανοποιητική.

Κατά τη δεύτερη δεκαετία (1991-2000), έχουμε περίπου τον ίδιο αριθμό πράξεων, που αφορούν στην πλειονότητα τους οδηγίες για την εσωτερική αγορά. Εκκρεμεί, ωστόσο, η ενσωμάτωση εβδομήντα οδηγιών, παρόλο που έχει παρέλθει η προθεσμία προσαρμογής. Αυτό συμβαίνει είτε γιατί υπάρχουν αντίθετες διατάξεις, οι οποίες θα πρέπει να καταργηθούν, είτε γιατί υπάρχει νομοθετικό κενό, οπότε θα πρέπει να θεσπιστούν οι αντίστοιχες διατάξεις. Επιπλέον, στην Ελλάδα έχουν διαπιστωθεί 125 παραβάσεις της κοινοτικής νομοθεσίας, αριθμός που από την Επιτροπή θεωρείται υπερβολικός για το μέγεθος της χώρας.

Ως συνέπεια της προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στην κοινοτική επήλθαν αλλαγές ή θεσπίστηκαν νέες ρυθμίσεις σε πολλούς τομείς. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- τη δυνατότητα πρόσληψης υπηκόων άλλων κρατών μελών στο δημόσιο τομέα με εξαίρεση τις θέσεις άμεσης άσκησης δημόσιας εξουσίας,
- τη γενική αναμόρφωση του συστήματος προσφυγών που αφορά στο σύνολο των διοικητικών διαφορών μετά την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην οδηγία

89/665 σχετικά με τη θέσπιση αποτελεσματικών διαδικασιών προσφυγής στο τομέα των δημοσίων συμβάσεων,

- την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των αμοιβών για όμοια εργασία μεταξύ εργαζομένων ανδρών και γυναικών
- το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών και από ιδιωτικές αεροπορικές εταιρίες εντός και εκτός Ελλάδας στον τομέα των αερομεταφορών, τομέα κατεχοχόν μονοπωλιακού χαρακτήρα.

Ένα άλλο ζήτημα αφορά στην πλημμελή εφαρμογή μιας κοινοτικής πράξης. Αυτό σημαίνει ότι, ενώ έχει ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο, δεν εφαρμόζεται ή δεν εφαρμόζεται σωστά.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες περιπτώσεις:

- στον τελωνειακό τομέα, η δήλωση η οποία απαιτείται κατά την είσοδο στο ελληνικό έδαφος μεταφορικών μέσων που προορίζονται να πωληθούν σε Έλληνες αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο (το σχετικό έγγραφο περιλαμβάνει διατυπώσεις που συνιστούν εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων),
- στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, και συγκεκριμένα στον τομέα παροχής υπηρεσιών, ο σχετικός νόμος έρχεται σε αντίθεση με την κοινοτική νομοθεσία και θα πρέπει να τροποποιηθεί,
- επίσης η χώρα μας, σύμφωνα πάντα με στοιχεία της Επιτροπής, δεν εφαρμόζει μεγάλο αριθμό οδηγιών στους τομείς του περιβάλλοντος και της γεωργίας.

Σε περίπτωση που κράτος μέλος δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του ως προς την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης κινεί διαδικασία, η οποία άλλοτε οδηγεί στο Δικαστήριο (ΔΕΚ) και άλλοτε παύει σε προηγούμενο στάδιο, εφόσον το κράτος σπεύσει να συμμορφωθεί. Οι αποφάσεις του ΔΕΚ είναι δεσμευτικές. Παρόλα αυτά, επειδή δεν υπάρχουν νομικοί τρόποι εξαναγκασμού, στην πράξη τα κράτη συμμορφώνονται συχνά με καθυστέρηση ετών. Από το 1992, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (άρθρο 171 παρ.2), προβλέπεται η επιβολή προστίμου σε περίπτωση μη συμμόρφωσης. Το άρθρο αυτό εφαρμόστηκε ως προς την Ελλάδα για πρώτη φορά το 2000 για την υπόθεση του χώρου εναπόθεσης απορριμμάτων του Κουρουπητού στα Χανιά Κρήτης. Το ΔΕΚ επέβαλε στη χώρα μας χρηματική ποινή ύψους 24.600 ECU ημερησίως μέχρι να επιλυθεί το πρόβλημα.

Από το 1983 και ως το 2001 είχαν εκδοθεί εις βάρος της Ελλάδας 86 καταδικαστικές αποφάσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένες υποθέσεις:

- προστασία και διάσωση της θαλάσσιας χελώνας «καρέτα-καρέτα» στην περιοχή της Ζακύνθου (τομέας περιβάλλοντος),

- τήρηση της κοινοτικής νομοθεσίας για τα υπολείμματα φυτοφαρμάκων σε οπωροκηπευτικά και για τρόφιμα ζωικής προέλευσης,
- διενέργεια των απαιτούμενων κτηνιατρικών ελέγχων κατά την εισαγωγή προϊόντων από τρίτες χώρες,
- λιμενικά τέλη που επιβάλλει η Ελλάδα για να ενισχύσει τις εθνικές θαλάσσιες μεταφορές.

Το ζήτημα της ενσωμάτωσης του κοινοτικού δικαίου δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη εμφανίζουν έλλειμμα προσαρμογής. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, τον Μάρτιο του 2001, τονίστηκε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες τους ώστε να περιοριστεί το έλλειμμα προσαρμογής σε 1,5% μέχρι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, που θα συνέλθει την άνοιξη του 2002, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της εσωτερικής αγοράς.

4.6 ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΣΕΝΓΚΕΝ

Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις (ΔΕΥ) είναι ο κοινοτικός όρος που περιγράφει από κοινού δράση των κρατών μελών κυρίως σε θέματα κατάργησης των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα, ζητήματα εξωτερικών συνόρων της και ασύλου, αστυνομικής συνεργασίας και δικαστικής συνεργασίας σε « ποινικές υποθέσεις».

Εργασία σε θέματα ΔΕΥ θεσμοθετήθηκε και κωδικοποιήθηκε για πρώτη φορά 1991, με τον λεγόμενο «τρίτο πυλώνα» της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), αν και είχε υπήρχε άτυπα σε διακυβερνητικό επίπεδο από τη δεκαετία του '70. Η δημιουργία χωρίς εσωτερικά σύνορα και η θέσπιση των απαραίτητων «αντισταθμιστικών» μέτρων υπήρξε ένα ζήτημα έντονα αμφιλεγόμενο στους κόλπους της Κοινότητας, που οδήγησε τα κράτη μέλη να εστιάσουν τις προσπάθειες τους σε άλλα fora (σύστημα Σένγκεν, διακυβερνητική συνεργασία).

Τα μέτρια αποτελέσματα και η περιπλοκότητα του νομικού πλαισίου των αλληλοκαλυπτόμενων συχνά συνεργασιών οδήγησαν τους αρχηγούς κρατών να αποφασίσουν το 1997, κατά την αναθεώρηση των Συνθηκών στο Άμστερνταμ, αφενός την ενσωμάτωση του κεκτημένου Σένγκεν στο πλαίσιο της Ε.Ε. και αφετέρου την «κοινοτικοποίηση» της πλειοψηφίας των τομέων ΔΕΥ, αναγγέλοντας παράλληλα τη δημιουργία ενός «Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης» ως το 2004. Ωστόσο, ακόμη και μετά την κοινοτικοποίηση των περισσότερων θεμάτων ΔΕΥ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, το θεσμικό αποτέλεσμα είναι ιδιαίτερα περίπλοκο, ενώ το κοινοτικό κεκτημένο δεν έχει πάρει ακόμη την τελική, ολοκληρωμένη του μορφή.

4.7 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ, ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Η Ελλάδα κατατάσσεται μεταξύ των χωρών που είναι θετικά διακείμενες ως προς την κοινοτικοποίηση των θεμάτων ΔΕΥ. Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων Διακυβερνητικών Διασκέψεων, η Ελλάδα υποστήριξε την κοινοτικοποίηση των θεμάτων του τρίτου πυλώνα, την ενσωμάτωση του κεκτημένου Σένγκεν, την κατάργηση της ομοφωνίας στους περισσότερους κοινοτικοποιημένους πλέον τομείς και την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και

του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ). Επιπλέον, είναι χαρακτηριστικό ότι, όσες φορές δόθηκε στα κράτη μέλη η διακριτική ευχέρεια να καθορίσουν τον βαθμό της δικαιοδοσίας του ΔΕΚ, η Ελλάδα υπήρξε ιδιαίτερα «γενναιόδωρη». Έτσι, τόσο κατά την επικύρωση του σχετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και με τη σχετική δήλωση της όσον αφορά το άρθρο 35 Συνθήκη ΕΕ, η Ελλάδα αναγνώρισε τη δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής σε όλα τα εθνικά δικαστήρια.

Επίσης, η Ελλάδα είναι από τις χώρες που επικαλέστηκαν λιγότερο το άγραφο δικαίωμα εξαίρεσης («opt-out») από την εφαρμογή διατάξεων ΔΕΥ. Οι ελληνικές ρήτρες εξαίρεσης, ή διαφορετικής ερμηνείας, είναι ελάχιστες, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την Κοινή Δήλωση για το ειδικό καθεστώς του Αγίου Όρους ως προς το Σένγκεν, την αναγκαστική μη εφαρμογή των διατάξεων Σένγκεν για τη διασυνοριακή καταδίωξη —δεδομένου ότι η Ελλάδα δεν έχει κοινά ηπειρωτικά σύνορα με καμία άλλη χώρα της Ένωσης— ή τη δήλωση ερμηνείας του άρθρου 5 της Σύμβασης για την έκδοση, προκειμένου να εξασφαλιστεί η εναρμόνιση της εν λόγω διάταξης με το ελληνικό Σύνταγμα.

Ως χώρα υποδοχής μεγάλου αριθμού μεταναστών και αιτούντων άσυλο, η Ελλάδα έχει ιδιαίτερο συμφέρον να επιδιώκει την άσκηση ευρωπαϊκής πολιτικής που θα εξασφαλίζει τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ των κρατών μελών. Επίσης, λόγω της γεωπολιτικής ιδιομορφίας της Ελλάδας, ως χώρας με τα πλέον εκτεταμένα εξωτερικά σύνορα, η άσκηση κοινοτικής πολιτικής που θα θωρακίζει τα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε. είναι ένα από τα θέματα που τίθενται επανειλημμένα από την ελληνική πλευρά στις συνόδους του Συμβουλίου ΔΕΥ και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Ωστόσο, δεν υπήρξαν ως τώρα ιδιαίτερες ελληνικές πρωτοβουλίες όσον αφορά θέματα ΔΕΥ. Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα των δύο τελευταίων ελληνικών προεδριών θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την απόφαση για τη συγκρότηση της Ομάδας των Συντονιστών στο πλαίσιο των Συμπερασμάτων της Συνόδου Κορυφής της Ρόδου, καθώς και την προώθηση αρκετών διεθνών συμβάσεων και πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της τρίτης ελληνικής προεδρίας. Επιπλέον, η Ελλάδα δεν έχει ασκήσει ακόμη το δικαίωμα πρωτοβουλίας που παρέχει στα κράτη μέλη η Συνθήκη του Άμστερνταμ στο πλαίσιο του Τίτλου IV της Συνθήκης ΕΚ, αν και έχει ήδη ανακοινωθεί πρόθεση της ελληνικής πλευράς να καταθέσει πρόταση για τη δημιουργία ενός Παρατηρητηρίου για τη Μετανάστευση.

4.8 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟΥ

Καταρχήν, η προσαρμογή της Ελλάδας σε θέματα ΔΕΥ επέφερε αλλαγές στο σχετικό ελληνικό θεσμικό πλαίσιο. Ειδικότερα, δημιουργήθηκαν ή πρόκειται να δημιουργηθούν ειδικά τμήματα ευρωπαϊκών υποθέσεων σε όλα τα Υπουργεία στην αρμοδιότητα των οποίων εμπήτουν τα θέματα ΔΕΥ (Υπουργεία Δημόσιας Τάξης, Δικαιοσύνης, Εξωτερικών και στο Υπουργείο Εσωτερικών, στο οποίο μεταφέρθηκε πρόσφατα η αρμοδιότητα για θέματα μετανάστευσης μετά την υιοθέτηση του νέου μεταναστευτικού νόμου). Επιπλέον, έχουν δημιουργηθεί διάφορα ειδικά τμήματα ή νέοι οργανισμοί, όπως η Εθνική Μονάδα Ευρωπαϊκή Ένωση, η Εθνική Μονάδα Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν (N. SIS) και η Εθνική Αρχή Ελέγχου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Παράλληλα, Έλληνες δικαστές και αξιωματικοί της ελληνικής αστυνομίας αποσπώνται σε ειδικά ευρωπαϊκά όργανα (Eurojust, αξιωματικοί-σύνδεσμοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Πέρα από τις θεσμικές αλλαγές, η ανάπτυξη ευρωπαϊκής πολιτικής σε θέματα ΔΕΥ επέβαλε αρκετές αλλαγές τόσο στη σχετική ελληνική νομοθεσία, όσο και στην πολιτική και πρακτική αντιμετώπιση των εν λόγω ζητημάτων. Έτσι, κατόπιν της υιοθέτησης των σχετικών ευρωπαϊκών νομοθετικών κειμένων, κρίθηκε απαραίτητη η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας σε θέματα συνεργασίας σε αστικές και ποινικές υποθέσεις. Επίσης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας και πραγματικότητας σε θέματα Σένγκεν, μετανάστευσης και ασύλου, λόγος για τον οποίο θα ήταν χρήσιμο να εστιάσουμε την ανάλυση μας στα τελευταία αυτά θέματα.

4.9 ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΕΝΓΚΕΝ

Η Ελλάδα υπέγραψε τις Συμφωνίες Σένγκεν στις 6 Νοεμβρίου 1992, η επικύρωση τους δεν πραγματοποιήθηκε παρά πέντε χρόνια αργότερα με το νόμο 2514/97, ενώ η εφαρμογή της Σύμβασης Σένγκεν ολοκληρώθηκε με την άρση των ελέγχων στα αεροδρόμια, στις 26 Μαρτίου 2000. Τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν ήταν αλλά, τόσο νομικά όσο και πρακτικά. Καταρχήν, απαραίτητη προϋπόθεση για την κύρωση των Συμφωνιών ήταν η υιοθέτηση εθνικής νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και η της σχετικής Εθνικής Αρχής Ελέγχου, προϋπόθεση που πληρώθηκε με την του σχετικού νόμου (ν. 2472/97), δύο μήνες πριν την επικύρωση της

Πολλά ήταν επίσης τα πρακτικά προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπιστούν προκειμένου να μπορέσει η Ελλάδα να πείσει τους εταίρους της ότι μπορεί να αντεπεξέλθει στον δύσκολο ρόλο της διασφάλισης ενός μεγάλου τμήματος των εξωτερικών συνόρων του χώρου Σένγκεν. Το εγχείρημα αποδείχθηκε εξαιρετικά δυσχερές για πολλούς λόγους, όπως η φύση των εκτεταμένων χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων, ο υψηλός αριθμός λαθρομεταναστών, η ελλιπής τεχνική υποδομή, η ταυτόχρονη διαδικασία νομιμοποίησης και η μαζική εισροή αιτούντων άσυλο ή λαθρομεταναστών από την Τουρκία, το Ιράκ και τις βαλκανικές χώρες. Η Ελλάδα προέβη σε μια σειρά από νομοθετικές αλλαγές, βελτιώσεις της τεχνικής της υποδομής ενώ παράλληλα δημιούργησε ένα ειδικό αστυνομικό σώμα για τη φύλαξη των συνόρων (ν. 2622/98).

Οι ελληνικές προσπάθειες αποτέλεσαν αντικείμενο εξονυχιστικών ελέγχων της Μόνιμης Επιτροπής Ελέγχου της εφαρμογής της Σύμβασης Σένγκεν. Επιθυμώντας να ανταμείψουν την Ελλάδα για τις φιλότιμες προσπάθειες της, χωρίς όμως να θέσουν σε κίνδυνο την ασφάλεια του συστήματος Σένγκεν, οι εταίροι ενέκριναν τη σταδιακή εφαρμογή του κεκτημένου Σένγκεν στην Ελλάδα, η οποία ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 1997 και ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 2000. Η τελευταία επίσκεψη της Μόνιμης Επιτροπής πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2000 με αρκετά θετικά αποτελέσματα

4.10 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Υπολογίζεται ότι, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, οι αλλοδαποί αποτελούσαν το 8% του πληθυσμού και το 13% του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας και ήταν στην πλειονότητα τους παράνομοι. Ο πρώτος σημαντικός μεταπολιτευτικός νόμος θεσπίστηκε το 1991, υπό την πίεση της μαζικής εισροής Αλβανών λαθρομεταναστών. Ο νόμος 1975/ 91 υπήρξε αρκετά αυστηρός, γεγονός που πιθανότατα οφειλόταν στις ανησυχίες της ελληνικής κοινωνίας, λόγω της

αύξησης της εγκληματικότητας, και στην ανάγκη προσαρμογής της ελληνικής έννομης τάξης στα πρότυπα των χωρών της βόρειας Ευρώπης.

Επιπλέον, ενώ αρχικά οι ελληνικές αρχές επέδειξαν ιδιαίτερη ανοχή στο ζήτημα των λαθρομεταναστών, κάτω από την κοινωνική πίεση και την ανάγκη προσαρμογής στα δεδομένα Σένγκεν, η Ελλάδα υποστηρίζει πλέον με σθένος μέτρα καταπολέμησης της λαθρομετανάστευσης. Επίσης, το 1998, υπό την πίεση της μαζικής μεταναστευτικής ροής από τα Βαλκάνια και τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, ξεκίνησε η πρώτη διαδικασία νομιμοποίησης αλλοδαπών (Π.Δ. 358 και 359/28.11.1997). Η προσέλευση μεταναστών ήταν σχετικά περιορισμένη ενώ η διαδικασία δεν αντιμετωπίστηκε θετικά από τους εργοδότες. Σύμφωνα με διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, 369.629 αλλοδαποί έλαβαν προσωρινή άδεια παραμονής («λευκή κάρτα»), 225.000 υπέβαλαν τελικά τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την «πράσινη κάρτα», ενώ οι θετικές αποφάσεις ήταν 102.812. Μια δεύτερη διαδικασία νομιμοποίησης πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 2001 με βάση το νέο μεταναστευτικό νόμο (ν. 2910/2001), ο οποίος γενικά κρίνεται πιο φιλελεύθερος.

Τέλος, κατά τα πρότυπα των χωρών Σένγκεν, η Ελλάδα συνήψε συμφωνίες επανεισοδοχής με αρκετές χώρες των Βαλκανίων και της ανατολικής Ευρώπης, καθώς και δύο διμερείς συμφωνίες για ζητήματα εποχιακής εργασίας με την Αλβανία και τη Βουλγαρία.

4.11 ΑΣΥΛΟ

Ως τη δεκαετία του '90 η Ελλάδα δεχόταν περιορισμένο αριθμό αιτούντων άσυλο. Στη συνέχεια, ωστόσο, σημειώθηκε σταδιακή αύξηση του αριθμού των αιτήσεων, πιθανότατα λόγω της κρίσης στην πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, αλλά και της εφαρμογής της Σύμβασης του Δουβλίνου σχετικά με τον προσδιορισμό του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου. Η Σύμβαση, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή το 1997, επηρέασε έντονα την ελληνική πραγματικότητα, καθώς η Ελλάδα μετετράπη από χώρα διέλευσης σε χώρα στην οποία πρέπει να εξετάζονται οι αιτήσεις ασύλου. Η Ελλάδα δέχεται το μεγαλύτερο ποσοστό μεταφοράς αιτήσεων από άλλα κράτη μέλη (92,8% στους πρώτους 22 μήνες εφαρμογής της Σύμβασης), ενώ έχει το χαμηλότερο δείκτη μεταφοράς αιτήσεων σε άλλα κράτη μέλη (0,7% την αντίστοιχη περίοδο), δεδομένου ότι είναι συνήθως η πρώτη χώρα εισόδου.

Η Ελλάδα, ως χώρα υποδοχής πλέον μεγάλων αριθμών αιτούντων άσυλο, προωθεί κοινά μέτρα κατανομής των βαρών μεταξύ των κρατών μελών. Το 2000 δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες, τα οφέλη του οποίου για την ελληνική πλευρά εκτιμάται, ωστόσο, πως θα είναι πολύ μικρότερα από τα αναμενόμενα. Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες η Ελλάδα κινδυνεύει να απολέσει πόρους, λόγω του μικρού αριθμού επίσημων αιτήσεων για άσυλο, αφού πολλοί είναι εκείνοι που επιλέγουν να παραμείνουν παράνομα στη χώρα, και παραμείνουν παράνομα στη χώρα, και λόγω της συγκέντρωσης των περισσότερων κέντρων υποδοχής γύρω από την Αθήνα, γεγονός που δεν συνάδει με την ευρωπαϊκή προτίμηση για περιφερειακές δράσεις.

Επειτα από την υιοθέτηση των πρώτων ευρωπαϊκών σχετικών νομοθετικών κειμένων στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα, και κάτω από την πίεση έντονων επικρίσεων της διαδικασίας χορήγησης ασύλου, κρίθηκε απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός της σχετικής Ελληνικής νομοθεσίας. Παράλληλα, κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία νέων κέντρων υποδοχής αιτούντων άσυλο προκειμένου να αποσυμφορηθεί το κέντρο υποδοχής του Λαυρίου

4.12 ΕΝ ΚΑΤΑ ΚΛΕΙΔΙ

Η σύντομη αυτή ανασκόπηση της ελληνικής εμπειρίας όσον αφορά θέματα ΔΕΥ κατάδεικνύει όχι μόνο την επίδραση της νέας ευρωπαϊκής πραγματικότητας στην Ελληνική νομοθεσία και πολιτική στάση στα εν λόγω θέματα, αλλά και την ευαισθησία αυτά παρουσιάζουν για την Ελλάδα. Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής επιταγής για την ολοκλήρωση του «Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης» ως το 2004, η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει στη διαμόρφωση αυτού του χώρου προβάλλοντας τα εθνικά της συμφέροντα, προβλήματα και θέσεις.

4.13 Η ΣΥΓΚΛΙΣΗ

Με την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα η Ελλάδα αποτέλεσε τη δεύτερη, μετά την Ιταλία, χώρα της Μεσογείου που έγινε δεκτή στην ομάδα των ισχυρότερων χωρών της Ευρώπης. Από την πρώτη στιγμή ήταν εμφανής η μεγάλη διαφορά στον βαθμό ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ αφενός των περιφερειών στο εσωτερικό των κρατών μελών και, αφετέρου, μεταξύ των χωρών της Βόρειας Ευρώπης και εκείνων που βρέχονται από τη Μεσόγειο. Προκειμένου να εξαλειφθούν σταδιακά οι διαφορές αυτές, εισήχθη από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, το 1986, η έννοια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ως κύριος στόχος της Κοινότητας.

Η ανάγκη αρμονικής ανάπτυξης των μελών έγινε εντονότερη μετά τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Μάαστριχτ), το 1992, και την εισαγωγή του στόχου της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Για την επιτυχία της ΟΝΕ ήταν πλέον αναγκαία η παράλληλη ανάπτυξη όλων των κρατών της Ένωσης, διαφορετικά υπήρχε κίνδυνος η Ένωση να ωφελήσει ακόμη περισσότερο τις ισχυρές και κεντρικές οικονομίες και να θέσει σε κίνδυνο τη συνοχή της.

Με αφορμή τον κύριο στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (άρθρα 2 και 3 της Συνθήκης ΕΚ), η Κοινότητα συνέστησε τέσσερα διαρθρωτικά ταμεία και ένα ταμείο συνοχής για να χορηγεί χρηματοδοτικές ενισχύσεις και να αντιμετωπίσει τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα των μειονεκτικών περιοχών.

Τα ταμεία αυτά είναι:

- **το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης** που στοχεύει στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ περιφερειών ή κοινωνικών ομάδων,
- **το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο**, το οποίο είναι όργανο υλοποίησης των στόχων της Ένωσης στον τομέα της απασχόλησης,
- **Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων**, που έχει ως αντικείμενο τις διαρθρωτικές γεωργικές μεταρρυθμίσεις και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών,

- το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας, το οποίο εξειδικεύεται στη μεταρρύθμιση του τομέα της αλιείας, και τέλος,
- το Ταμείο Συνοχής χρηματοδοτεί έργα που συνδέονται με το περιβάλλον και με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών στα κράτη μέλη της Ένωσης, των οποίων το ΑΕΠ είναι χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου.

4.13 1 Η έννοια της σύγκλισης

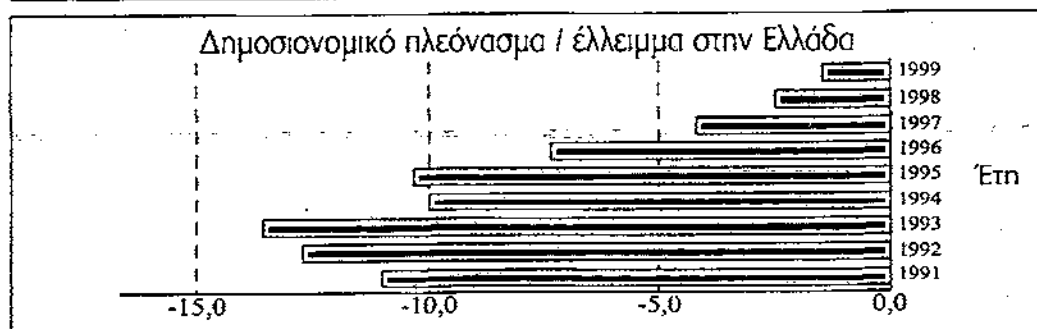
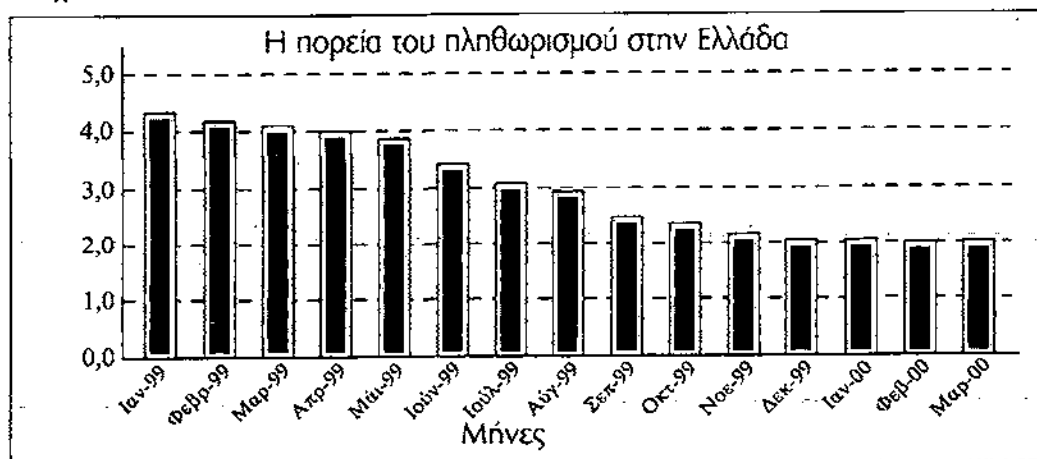
Η τήρηση των οικονομικών κριτηρίων για τη συμμετοχή ενός κράτους μέλους στην ΟΝΕ αποτελεί την ονομαστική σύγκλιση.

Τα κριτήρια αυτά είναι τα εξής:

- επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερότητας τιμών (χαμηλός πληθωρισμός),
- σταθερότητα των δημοσίων οικονομικών (χαμηλό δημοσιονομικό έλλειμμα),
- νομισματική σταθερότητα επί δύο τουλάχιστον χρόνια, και

Διάρκεια της σύγκλισης.

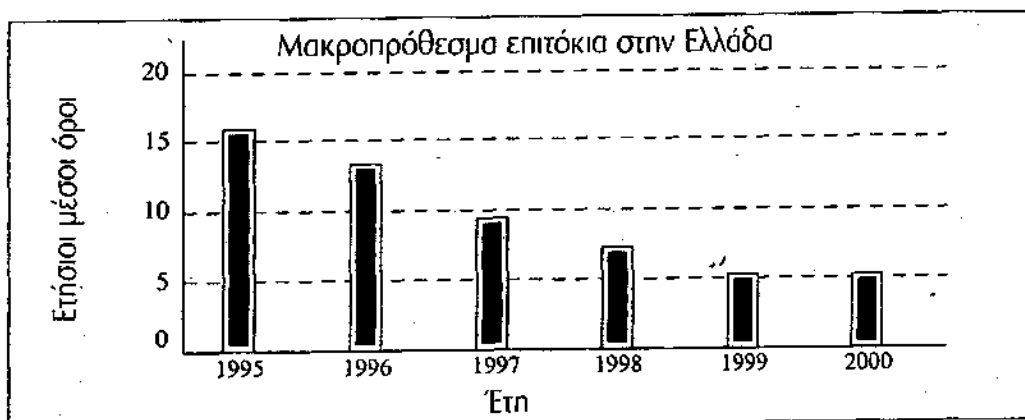
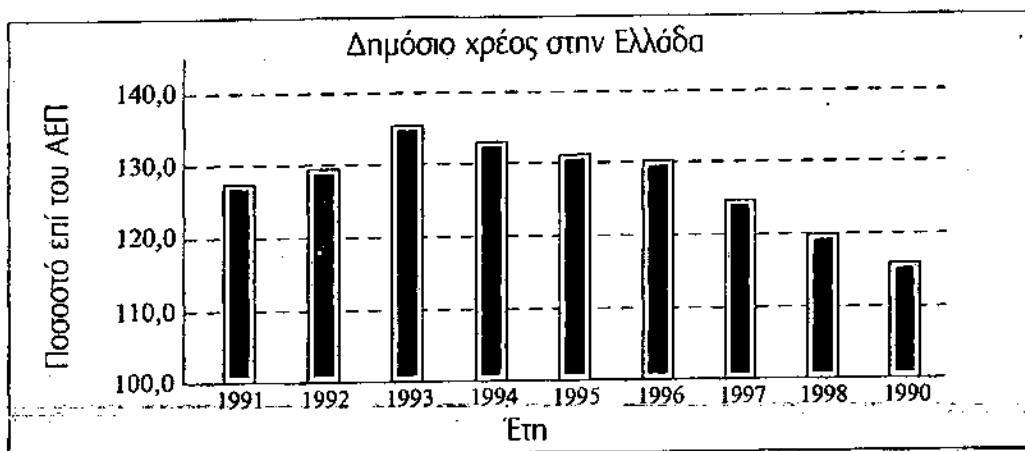
Η Ελλάδα τήρησε αυτές τις προϋποθέσεις σύγκλισης με τις οικονομίες των υπόλοιπων κρατών μελών και πέτυχε να ενταχθεί στην τρίτη φάση της ΟΝΕ, όπως διακηρύχθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα, τον Ιούνιο του 2000, και φαίνεται από τα παρακάτω στατιστικά στοιχεία:

Τα στατιστικά στοιχεία προέρχονται από την Έκθεση Σύγκλισης 2000 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [COM(2000)277 τελικό] και από την Επετηρίδα 2001 της EUROSTAT.

Αντίθετα με την ονομαστική σύγκλιση, η οποία αφορά αυστηρά οικονομικά μεγέθη, η ουσιαστική σύγκλιση είναι κάτι ευρύτερο. Περιλαμβάνει πέραν των οικονομικών και άλλες παραμέτρους της οικονομικής σύγκλισης και μετράται με ορισμένους δείκτες, οι οποίοι παρουσιάζουν ανάγλυφα την πορεία σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας και τις συνέπειες που έχει η σύγκλιση στην ελληνική κοινωνία. Συνολικά, η ουσιαστική σύγκλιση είναι το μεγάλο ζητούμενο στα πλαίσια του στόχου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, τον οποίο ρητά επιδιώκει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εκτός, λοιπόν, από τη μείωση του πληθωρισμού, τη συναλλαγματική σταθερότητα και τη μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και οφειλών, η Ελλάδα πέτυχε παράλληλα σημαντική αύξηση του ΑΕΠ και άνοδο του μέσου εισοδήματος, όπως φαίνεται από τους παρακάτω πίνακες:

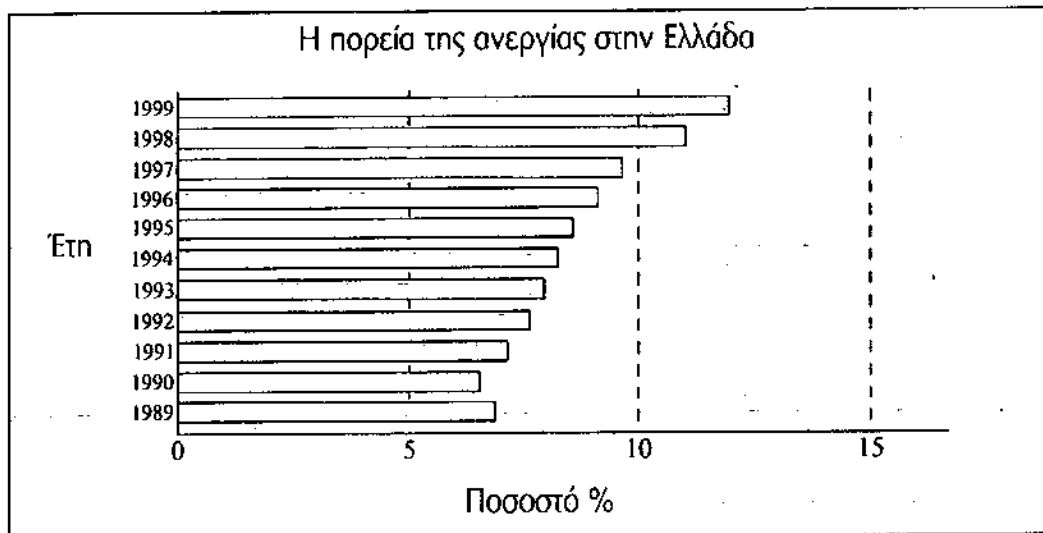
Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός

Εργατικό δυναμικό Απασχολούμενοι - Άνεργοι κατά φύλο: 1988-1997

(Σε χιλιάδες)

Απασχόληση, φύλο	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Πληθυσμός ηλικίας 14+	7.907,3	7.985,9	8.146,0	8.295,8	8.361,1	8.491,6	8.615,6	8.685,5	8.770,1	8.859,4
Άρρενες	3.756,4	3.812,2	3.889,8	3.979,2	3.999,1	4.064,4	4.114,7	4.134,0	4.169,3	4.206,6
Θήλειες	4.150,9	4.173,7	4.256,2	4.316,6	4.362,0	4.427,2	4.500,9	4.551,5	4.600,9	4.652,8
Εργατικό Δυναμικό	3.960,9	3.966,9	4.000,2	3.933,6	4.034,3	4.118,4	4.193,4	4.248,5	4.318,3	4.294,4
Άρρενες	2.501,2	2.500,1	2.516,7	2.527,6	2.541,1	2.584,0	2.622,6	2.628,3	2.637,4	2.612,0
Θήλειες	1.459,7	1.466,8	1.483,5	1.406,0	1.493,2	1.534,4	1.570,8	1.620,2	1.680,9	1.682,4
Απασχολούμενοι	3.657,3	3.670,9	3.719,1	3.632,5	3.684,5	3.720,2	3.789,6	3.823,8	3.871,9	3.854,1
Άρρενες	2.379,6	2.385,5	2.409,4	2.406,8	2.403,2	2.419,5	2.452,2	2.452,2	2.470,3	2.439,0
Θήλειες	1.277,7	1.285,4	1.309,7	1.225,7	1.281,3	1.300,7	1.337,4	1.371,6	1.401,6	1.415,1
Άνεργοι	303,4	296,0	281,2	301,1	349,8	398,2	403,8	424,7	446,4	440,4
Άρρενες	121,5	114,6	107,4	120,8	137,9	164,5	170,4	176,1	167,1	173,0
Θήλειες	181,9	181,4	173,8	180,3	211,9	233,7	233,4	248,6	279,3	267,3

Το εργατικό δυναμικό αποτελείται από τα άτομα ηλικίας 14 ετών και άνω που έχουν χαρακτηριστεί απασχολούμενοι και άνεργοι. Το ποσοστό ανεργίας προκύπτει από τη διαίρεση του συνόλου των ανέργων με το σύνολο του εργατικού δυναμικού. Ως άνεργοι χαρακτηρίζονται όσοι δεν έχουν κάποια απασχόληση, αναζητούν εργασία με συγκεκριμένες ενέργειες και μπορούν να αναλάβουν αμέσως την εργασία που τυχόν θα εύρισκαν.

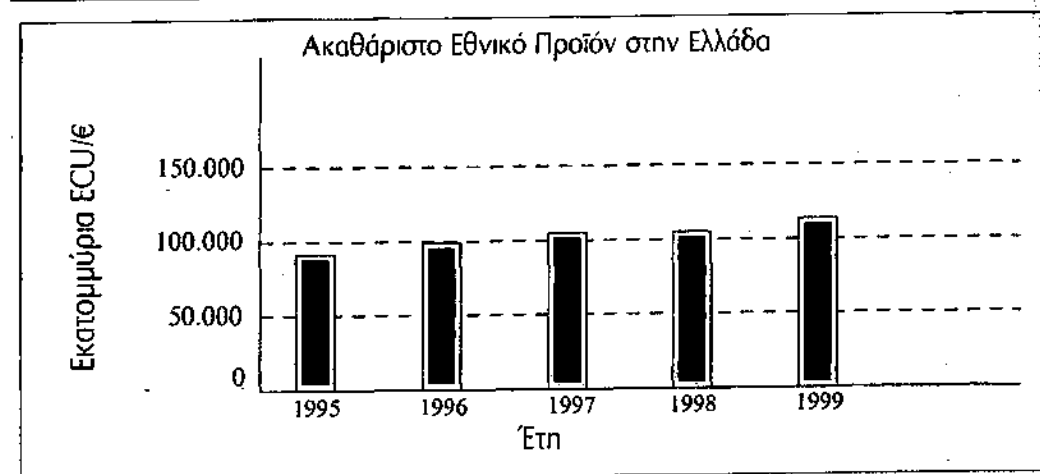
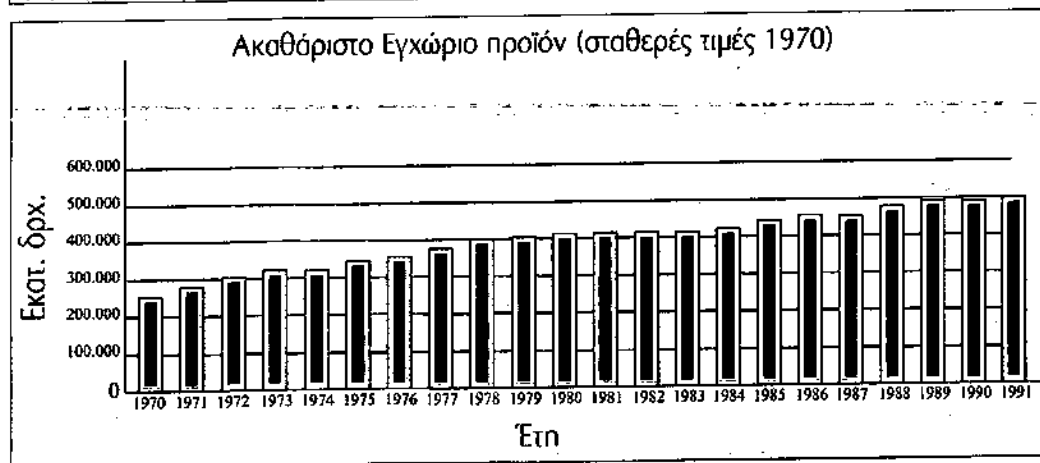

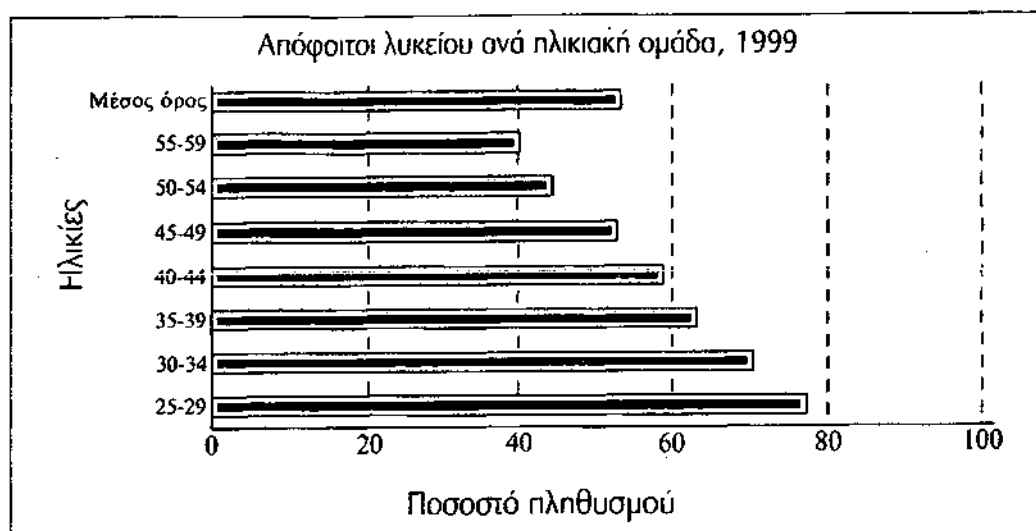
Επίσης μέσος όρος μηνιαίων αποδοχών υπαλλήλων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και φύλο: 1993-97 σε δραχμές

Κλάδος	1994			1995			1996			1997		
	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ
Σύνολο βιομηχανίας	294.683	318.878	219.216	332.644	358.723	250.461	366.788	395.969	276.300	403.408	436.207	302.115
Λιανικό Εμπόριο	159.585	177.328	146.540	180.008	198.885	166.231	197.427	216.682	183.434	221.058	239.361	207.529
Χονδρικό Εμπόριο	218.373	232.703	188.763	251.741	268.189	218.074	276.707	293.785	242.083	305.664	323.442	268.902
Τράπεζες	299.357	329.334	250.206	352.014	389.709	293.428	387.438	430.134	323.497	431.139	478.335	362.614
Ασφάλειες	261.228	318.008	215.651	304.257	378.375	245.633	335.323	418.636	269.498	347.414	461.311	294.479

Δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα και ακαθάριστο εθνικό εισόδημα

	1991	1992	1993	1994
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (εκατ. δρχ.)	12.838	14.780.465	16.854.596	18.972.831
Δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα (εκατ. δρχ.)	5.627.573	6.473.249	7.435.625	9.748.059
Δηλωθέν εισόδημα ως ποσοστό (%) του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος	43,8	43,8	44,1	51,4
Κατά άτομο ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	1.258.647	1.431.955	1.623.843	1.819.711
Κατά φορολογούμενο δηλωθέν εισόδημα	1.937.763	2.090.579	2.310.116	2.538.510
Αριθμός φορολογούμενων	2.904.160	3.096.390	3.218.723	3.840.071
Πληθυσμός της Χώρας	10.200.000	10.321.883	10.379.453	10.426.289
Αριθμός φορολογούμενων ως ποσοστό του πληθυσμού της Χώρας	28,3	30,0	31,0	36,8

4.14 ΤΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πριν από τη ρητή εισαγωγή του στόχου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στις ιδρυτικές Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 1986, ήταν ήδη γνωστή η ανάγκη υποβοήθησης του Ευρωπαϊκού Νότου, στον οποίο ανήκουν οι λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας. Στις χώρες αυτές, ο γεωργικός τομέας εξακολουθεί να παίζει σημαντικό ρόλο, η βιομηχανική ανάπτυξη παραμένει σχετικά περιορισμένη, ενώ τα ποσοστά της ανεργίας και της υποαπασχόλησης εμφανίζονται υψηλά. Πριν από την είσοδο της Ελλάδας στην τότε ΕΟΚ, είχαν αναληφθεί πρωτοβουλίες υποστήριξης των περιοχών αυτών, μέτρα τα οποία θεωρήθηκαν αποσπασματικά και δεν επέφεραν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από το 1973 ως και το 1982 δαπανήθηκε από τα διαρθρωτικά ταμεία για τις μεσογειακές περιοχές μόνο το 31% των πόρων τους, που ανερχόταν σε 6% της κοινοτικής δαπάνης.

Το 1985 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ανέλαβε συντονισμένη δράση για τις νότιες χώρες με την εισαγωγή του θεσμού των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων (ΜΟΠ). Στόχος τους ήταν να διευκολυνθεί η προσαρμογή των μεσογειακών χωρών ενόψει της προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Οι δράσεις που περιελάμβαναν τα προγράμματα αυτά αφορούσαν όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας: γεωργία, αλιεία, βιομηχανία αγροτικών προϊόντων και ειδών διατροφής, βιοτεχνία, βιομηχανία, ενέργεια, τουρισμός, δημόσια έργα και οικοδομές. Η χρηματοδότηση προερχόταν από όλα τα διαρθρωτικά ταμεία (πλην του ταμείου Αλιείας), την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το λεγόμενο Νέο Κοινοτικό Μέσο. Επιλέξιμες χώρες ήταν αρχικά ορισμένες περιφέρειες της Γαλλίας και της Ιταλίας, καθώς και όλη η ελληνική επικράτεια, ενώ σε μεταγενέστερο στάδιο προστέθηκαν η Ισπανία και η Πορτογαλία. Η Ελλάδα αποτελούσε ενιαίο εδαφικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, οι περισσότερες όμως από τις δράσεις αφορούσαν επιμέρους περιοχές. Τα ΜΟΠ διήρκεσαν από το 1987 έως το 1992. Τα συνολικά κονδύλια που διατέθηκαν ήταν περίπου 6,6 δισ. ECU, από τα οποία η Ελλάδα έλαβε περίπου 2,5 δισ. ECU.

Τα ΜΟΠ υπήρξαν μία πρώτη προσέγγιση της Κοινότητας στα πλαίσια της τότε Περιφερειακής Πολιτικής, η οποία είχε ακόμη αποκλειστικά οικονομική χροιά. Για την Ελλάδα ήταν η πρώτη επαφή με τα νέα δεδομένα και είχε ως αποτέλεσμα μέτρια απορρόφηση των κονδυλίων.

4.15 ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (ΚΠΣ)

Με κατοχυρωμένο, πλέον, τον κοινωνικό προσανατολισμό της Ένωσης μετά την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και με στόχο την οικονομική και κοινωνική συνοχή, τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) αποτέλεσαν και αποτελούν για την Ελλάδα σημαντικό συντελεστή οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Τα τρία ΚΠΣ, γνωστά στην Ελλάδα και ως «πακέτα Ντελόρ» (τα δύο πρώτα) και «πακέτο Σαντέρ», όπως και τα προγενέστερα ΜΟΠ, αποτελούν πηγές χρηματοδότησης συνδυασμένων ενεργειών και προγραμμάτων σε περιοχές της Κοινότητας με περιορισμένη ανάπτυξη. Στην Ελλάδα αφορούν το σύνολο της επικράτειας της. Τα ποσά προέρχονται από τα διαθέσιμα κονδύλια των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής, ενώ σημαντικό ρόλο παίζουν, αφενός τα δάνεια που χορηγεί για τους σκοπούς των ΚΠΣ η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και, αφετέρου, η χρηματοδότηση από το Ελληνικό Δημόσιο. Οι χρηματοδοτούμενες ενέργειες υπάγονται σε ορισμένες γενικές κατηγορίες, όπως: υποδομή, παραγωγικές συνθήκες, ανθρωπίνι πόροι, περιβάλλον και αποκατάσταση της φύσης, διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, τεχνική βοήθεια. Για την πρακτική υλοποίησή τους, οι εθνικές και περιφερειακές αρχές αποφασίζουν από κοινού με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τις προτεραιότητες της χρηματοδότησης.

Το 1ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης διήρκεσε από το 1989-1993. Συνέβαλε αποφασιστικά στη μείωση της διαφοράς μεταξύ του ελληνικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ και του κοινοτικού μέσου όρου (+4%), στην αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης (+0,8%), και στον οπτασιασμό των δημόσιων επενδύσεων.

Οι κύριοι άξονες του 1ου ΚΠΣ ήταν οι εξής:

1. βελτίωση του επιπέδου των βασικών υποδομών στους ακόλουθους τομείς: μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, έρευνα-τεχνολογία, περιβάλλον,
2. ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και της υπαίθρου,
3. αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εταιριών,
4. ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού,
5. προώθηση των ανθρωπίνων πόρων και ειδικότερα:
 - βελτίωση των εκπαιδευτικών μεθόδων,
 - έμφαση στον τραπεζικό και τον ασφαλιστικό τομέα,
 - ενίσχυση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας,
 - επαγγελματική κατάρτιση.

Συνολικά δαπανήθηκαν από την Κοινότητα για την Ελλάδα, στα πλαίσια του 1ου ΚΠΣ, 7.808 εκατομμύρια ECU. Από αυτά, 7.528 εκατομμύρια προέρχονταν από τα διαρθρωτικά ταμεία και 280 εκατομμύρια από το Ταμείο Συνοχής.

Η κατανομή των κονδυλίων ανά τομέα δραστηριότητας ήταν η εξής:

Υποδομές 32,8%

Συνθήκες παραγωγής 25,5%

Ανθρώπινοι πόροι 24,8%

Περιβάλλον και αποκατάσταση της φύσης 10,0%

Τεχνική βοήθεια 6,8%

Στις υποδομές ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην ανάπτυξη του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου, των τηλεπικοινωνιών και των ιατρικών υποδομών.

Στον τομέα των συνθηκών παραγωγής ενισχύθηκαν βιομηχανικές ζώνες και επενδυτικά σχέδια για τη δημιουργία ή / και τον εκσυγχρονισμό μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ενώ στον πρωτογενή τομέα ενισχύθηκαν επενδυτικά σχέδια για την εμπορία γεωργικών προϊόντων, μειώθηκε ο αλιευτικός στόλος στο πλαίσιο του εξορθολογισμού των αλιευτικών δραστηριοτήτων και αυξήθηκε το ποσοστό των υδατοκαλλιεργειών.

Στον τομέα των ανθρωπίνων πόρων αυξήθηκε σημαντικό ποσοστό συμμετοχής των νέων στην εκπαίδευση και βελτιώθηκε η πρόσβαση στην εκπαίδευση τόσο των ενηλίκων, όσο και των ανηλίκων. Αυξήθηκαν, επίσης, ο αριθμός των ερευνητών και οι δαπάνες των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη.

Στον τομέα του περιβάλλοντος υπήρξε πρόοδος στην προστασία του και τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών. Υιοθετήθηκε και εφαρμόστηκε η Ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πρακτική και αναπτύχθηκε η επεξεργασία λυμάτων, ενώ εισήχθη ως πηγή ενέργειας το φυσικό αέριο.

Το 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης διήρκεσε από το 1994-1999. Συνέβαλε στην περαιτέρω αύξηση του ΑΕΠ κατά 6%, καθώς και στην αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης 0,9% και των επενδύσεων παγίων κεφαλαίων κατά 6,6%. Παράλληλα, στόχευε στη βελτίωση της απόδοσης της δημόσιας διοίκησης ως προς τη διαχείριση, τη χάραξη πολιτικής και τη διαφάνεια. Σημαντική ήταν επίσης η θεσμική διαφοροποίηση: συστήθηκαν ειδικές ανώνυμες εταιρίες για τη διαχείριση και την κατασκευή μεγάλων έργων, όπως το Αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος», ενώ ιδρύθηκε η Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του ΚΠΣ (ΜΟΔ), η οποία επιλέγει, προσλαμβάνει και «θέτει στους φορείς υλοποίησης ειδικές ομάδες στελεχών για την καλύτερη και ταχύτερη εκτέλεση των προγραμμάτων.

Οι κύριοι άξονες του 2ου ΚΠΣ ήταν οι εξής:

- κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής,
- βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (περιβάλλον, σύστημα υγείας, αστική ανάπτυξη),
- ανάπτυξη του οικονομικού ιστού (βιομηχανία, επιχειρήσεις, αλιεία, γεωργία, τουρισμός),
- ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού ενίσχυση των δομών απασχόλησης, μείωση των περιφερειακών αναπτυξιακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών.

Συνολικά, δαπανήθηκαν στα πλαίσια του 2ου ΚΠΣ για την Ελλάδα 16.582 εκατομμύρια ECU. Από αυτά, 13.980 εκατομμύρια προήλθαν από τα διαρθρωτικά ταμεία και 2.602 εκατομμύρια από το Ταμείο Συνοχής.

Η κατανομή των κονδυλίων ανά τομέα δραστηριότητας είναι η εξής:

- Υποδομές 42,9%
- Συνθήκες παραγωγής 23,0%
- Ανθρώπινοι πόροι 20,3%
- Περιβάλλον και Φυσική αναζωογόνηση 12,4%
- Τεχνική υποστήριξη 1,4%

Στον τομέα των υποδομών έμφαση δόθηκε στα μεγάλα δημόσια έργα εθνικής σημασίας: αποπεράτωση του αεροδρομίου στα Σπάτα, ανάπτυξη του δικτύου του αθηναϊκού αερο, ανάπτυξη των λιμανιών της Πάτρας και της Ηγουμενίσσας, πρόοδος των έργων της Εγνατίας Οδού. Στις τηλεπικοινωνίες, προστέθηκαν χιλιάδες νέες συνδέσεις και ψηφιοποιήθηκε το 90% του δικτύου. Στο δίκτυο του φυσικού αερίου προστέθηκαν χιλιόμετρα αγωγών.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, το βάρος έπεσε στην ορθολογική διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων και την εκπόνηση του εθνικού κτηματολογίου, έργο που προχώρησε σημαντικά σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας.

Όσον αφορά το ανθρώπινο δυναμικό ενισχύθηκε η εκπαίδευση και η συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση, κυρίως μέσω επιχειρησιακών προγραμμάτων με στόχο τις μειονεκτικές ομάδες.

Στις συνθήκες παραγωγής δόθηκε έμφαση στη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ενώ απλουστεύθηκαν τα οικονομικά κίνητρα και οι ενισχύσεις. Στη γεωργία αναπτύχθηκαν προγράμματα στήριξης του αγροτουρισμού, της χειροτεχνίας και των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Η συνέχιση της κοινοτικής παρέμβασης μέσω του 3ου Κοινοτικού Πλασίου Στήριξης αποφασίστηκε κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου, τον Μάρτιο του 1999. Το 3ο ΚΠΣ εγκρίθηκε από την Επιτροπή τον Ιούλιο του 2000, βρίσκεται αυτή την περίοδο σε εξέλιξη και η διάρκεια του εκτείνεται έως το 2006.

Το συνολικό ποσό που θα δαπανηθεί ανέρχεται σε 25 δισ. ευρώ και κατανέμεται σε τρεις κύριους στόχους:

1. υποβοήθηση περιφερειών με περιορισμένη ανάπτυξη (στην κατηγορία αυτή εξακολουθεί να υπάγεται το σύνολο της ελληνικής επικράτειας),
2. ενίσχυση περιφερειών που βρίσκονται σε διαρθρωτικές ανακατατάξεις,
3. εκπαίδευση, επιμόρφωση και απασχόληση.

Παράλληλα, η Ελλάδα θα επωφεληθεί και από τις ακόλουθες κοινοτικές πρωτοβουλίες:

INTERREC: Πρωτοβουλία για την προώθηση της διασυνοριακής και διεθνούς συνεργασίας 568 εκ.

URBAN: Πρωτοβουλία για τη χρηματοδότηση της αναγέννησης πόλεων με σοβαρά προβλήματα υποδομών 98εκ.

LEADER: Πρωτοβουλία για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης 172 εκ.

EQUAL: Πρωτοβουλία για την προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας για την υποστήριξη της ίσης πρόσβασης στην αγορά εργασίας, που περιλαμβάνει χρηματοδότηση ύψους 24εκ.

Το 3ο ΚΠΣ για την Ελλάδα έχει 6 άξονες:

1. Ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων στους τομείς:
 - Εκπαίδευση και αρχική επαγγελματική κατάρτιση
 - Επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση
2. Βασική υποδομή στους τομείς:
 - Μεταφορές
 - Ενέργεια
3. Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα στους τομείς:
 - Γεωργία, Αλιεία, Μεταποίηση και Υπηρεσίες, Τουρισμός,
 - Έρευνα και Τεχνολογία
4. Βελτίωση της ποιότητας ζωής:
 - Υγεία – Πρόνοια
 - Περιβάλλον
 - Πολιτισμός
5. Κοινωνία της πληροφορίας
6. Ανάπτυξη των περιφερειών

4.16 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ελληνική οικονομία και η χώρα συνολικά σημείωσαν αλματώδη πρόοδο τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, με αποκορύφωμα τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την εισαγωγή του ευρώ ως επίσημου νομίσματος. Παράλληλα, υπήρξε γενική άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η οποία αντικατοπτρίζεται στην αύξηση του εισοδήματος και του ΑΕΠ. Τα επιτεύγματα αυτά οφείλονται στην εισροή κεφαλαίων χάρις στα ΜΟΠ και τα ΚΠΣ, αλλά και στη μεγάλη προσπάθεια των ελληνικών κυβερνήσεων και των Ελλήνων, η οποία θα συνεχιστεί και στα επόμενα χρόνια με σκοπό τη διατήρηση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου.

4.17 Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Το φάσμα της επισιτιστικής ανεπάρκειας που έπληξε την Ευρώπη τόσο κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όσο και στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, οδήγησε τους «πατέρες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης» να προβλέψουν τη θέσπιση μιας κοινής πολιτικής για τα προϊόντα του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας, γνωστής ως «Κοινή Γεωργική Πολιτική» (ΚΓΠ) ή «Κοινή Αγροτική Πολιτική» (ΚΑΠ). Τη χρονική εκείνη στιγμή, ο κρατικός παρεμβατισμός ήταν το στοιχείο που χαρακτήριζε τον αγροτικό τομέα των πρώτων έξι κρατών μελών, παρεμβατισμός που εκφραζόταν με τον προσανατολισμό της παραγωγής, τον προσδιορισμό των τιμών και τον έλεγχο της εμπορίας των προϊόντων. Το γεγονός, όμως, της δημιουργίας κοινής αγοράς με βασική αρχή την ελεύθερη διακίνηση των εμπορευμάτων υπαγόρευσε την κατάργηση των εθνικών μηχανισμών παρέμβασης. Η μεταφορά των μηχανισμών αυτών σε κοινοτικό επίπεδο και η από κοινού χάραξη της αγροτικής πολιτικής των κρατών μελών υπήρξαν οι βάσεις της ΚΑΠ.

Η γεωργία είναι ένας από τους τομείς στους οποίους αποτυπώθηκαν έντονα οι αλλαγές που έφερε στη χώρα μας η ένταξη της στην Κοινότητα. Στη νέα χιλιετία, η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) με δέκα νέα μέλη και η πολυσυζητημένη παγκοσμιοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας σηματοδοτούν νέες προκλήσεις για την ευρωπαϊκή και ελληνική γεωργία.

4.17.1 Οι αρχές και οι στόχοι της ΚΑΠ

Στη γεωργία είναι αφιερωμένη η δεύτερη ενότητα της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (άρθρα 32 έως 38). Στη Διάσκεψη της Stresa, το 1958, ορίστηκαν οι βασικές της αρχές και τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1962, η ΚΑΠ τέθηκε σε ισχύ. Οι βασικές της αρχές είναι:

- Ενιαίος χαρακτήρας των αγορών με διασφάλιση της ελευθερίας των συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών. Αυτό συνεπάγεται κοινές τιμές για τα αγροτικά προϊόντα, χωρίς επιβολή δασμών κατά την εμπορία τους και ύπαρξη κοινών κανόνων ανταγωνισμού.
- Κοινοτική προτίμηση, βάσει της οποίας προστατεύονται τα αγροτικά προϊόντα που παράγονται εντός της Κοινότητας. Πρακτικά, η αρχή αυτή εκφράζεται με την επιβολή δασμών στις εισαγωγές προϊόντων από τρίτες χώρες και στην παροχή ενίσχυσης για τα κοινοτικά προς εξαγωγή προϊόντα.
- Δημοσιονομική αλληλεγγύη, βάσει της οποίας υπάρχει ένας ενιαίος προϋπολογισμός μέσω του οποίου χρηματοδοτούνται οι δαπάνες της ΚΑΠ. Χαρακτηριστικό της σημασίας της ΚΑΠ είναι το γεγονός ότι απορροφά πλέον του 40% του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ.
- **Το τμήμα Εγγυήσεων**, το οποίο χρηματοδοτεί τις γεωργικές δαπάνες μέσω των κοινών οργανώσεων αγοράς: άμεσες ενισχύσεις προς τους γεωργούς, αγορά προϊόντων από τους οργανισμούς παρέμβασης, έξοδα αποθεματοποίησης, επιστροφές κατά την εξαγωγή. Χρηματοδοτεί πρόωρη συνταξιοδότηση των αγροτών και την αποζημίωση για τις μειονεκτικές περιοχές. Τέλος, χρηματοδοτεί αναπτυξιακά μέτρα σε όλη την έκταση της Ένωσης, με εξαίρεση τις περιοχές με αναπτυξιακή καθυστέρηση, οι οποίες χρηματοδοτούνται από το τμήμα προσανατολισμού.
- **Το τμήμα Προσανατολισμού** είναι από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ένωσης. Χρηματοδοτεί διαρθρωτικά μέτρα και μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου σε περιοχές που υστερούν σε ανάπτυξη. Τέτοια μέτρα είναι οι ενισχύσεις για επενδύσεις, εγκατάσταση νέων γεωργών, μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων. Χρηματοδοτεί επίσης την κοινοτική πρωτοβουλία αγροτικής ανάπτυξης ΙΕΑΟΕΚ, η οποία σκοπό έχει τη στήριξη των αγροτικών περιοχών με την προώθηση της μεταξύ τους συνεργασίας, την κινητοποίηση των τοπικών φορέων, την ανάληψη δράσεων σε τοπικό επίπεδο.

Το τμήμα Εγγυήσεων είναι από πλευράς δαπανών το πιο σημαντικό από τα δύο τμήματα το ΡΕΟΟΑ, καθώς οι δαπάνες του περιλαμβάνονται στις υποχρεωτικές του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Οι στόχοι της πολιτικής αυτής, όπως προβλέπονται στο κείμενο της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (άρθρο 33), είναι:

- αύξηση της γεωργικής παραγωγικότητας,
- εξασφάλιση ενός κοινωνικά δίκαιου βιοτικού επιπέδου στον αγροτικό πληθυσμό,
- σταθεροποίηση των αγορών,
- εξασφάλιση του εφοδιασμού και διασφάλιση λογικών τιμών για τους καταναλωτές.

Έπειτα από σαράντα χρόνια εφαρμογής της, η ΚΑΠ έχει προ πολλού επιτύχει τους στόχους που είχαν αρχικά τεθεί. Είναι η παλαιότερη και πιο ευρεία κοινοτική πολιτική και απορροφά με διαφορά το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού της Ένωσης. Για δεκαετίες ήταν η μοναδική κοινή πολιτική στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Κάτι τέτοιο δεν, ισχύει πλέον. Άλλοι τομείς, όπως η οικονομική και νομισματική πολιτική ή η πολιτική άμυνας και ασφάλειας έρχονται στο προσκήνιο και διεκδικούν μερίδιο στους κοινοτικούς χρηματοδοτικούς πόρους. Έτσι, η ΚΑΠ αποτελεί σήμερα τον υπ' αριθμόν ένα στόχο όταν συζητούνται περικοπές δαπανών.

4.17.2 Οι μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ

Η πρώτη ουσιαστική μεταρρύθμιση της ΚΑΠ πραγματοποιήθηκε το 1992. Η σημαντικότερη αλλαγή που επέφερε αφορά στο σύστημα στήριξης της γεωργίας που εφαρμοζόταν έως τότε. Η στήριξη του εισοδήματος των γεωργών μέσω εγγυημένων τιμών για τα αγροτικά προϊόντα αντικαταστάθηκε από την καθιέρωση ενός συστήματος άμεσων ενισχύσεων. Σκοπός της αλλαγής αυτής ήταν ο περιορισμός των πλεονασμάτων παραγωγής, καθώς οι γεωργοί, έχοντας εγγυημένες τιμές για τα προϊόντα τους, παρήγαγαν όλο και περισσότερο, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται τεράστιες ποσότητες αδιάθετων προϊόντων που κατέληγαν στις χωματερές.

Σημαντικά βήματα έγιναν στα πλαίσια της μεταρρύθμισης του 1992 και για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι περιβαλλοντικές διαταραχές που συνοδεύουν την εντατικοποίηση της παραγωγής είχαν αρχίσει να παίρνουν ανησυχητικές διαστάσεις. Η εκτατική γεωργία και κτηνοτροφία, καθώς και η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης περιλαμβάνονται μεταξύ των στοιχείων που εισήχθησαν με τη μεταρρύθμιση του 1992 και αποτελούν πλέον βασικές συνιστώσες της ΚΑΠ.

Οστόσο, παρά τη θέσπιση ενός αρκετά ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου και τη δεδομένη βούληση της Ένωσης, τα αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα. Οι δυσκολίες σχεδιασμού, εφαρμογής, ελέγχου και οικονομικής διαχείρισης που παρατηρήθηκαν κατέδειξαν την ανάγκη για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις. Το 1997, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το Πρόγραμμα Δράσης (Ατζέντα) 2000, με τρεις δασικούς στόχους: α) τη μεταρρύθμιση των κοινοτικών πολιτικών, β) τη χάραξη νέου δημοσιονομικού πλαισίου της Ένωσης για την περίοδο 2000-2006, και γ) την αντιμετώπιση των συνεπειών από τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με το Πρόγραμμα Δράσης 2000 έγινε προσπάθεια να διαμορφωθεί μια ολόκληρη κοινή πολιτική ανάπτυξης της υπαίθρου που θα συνοδεύει και θα συμπληρώνει την κοινή αγροτική πολιτική της Ένωσης.

Η πολιτική αυτή αποσκοπεί μεταξύ άλλων:

- στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας των αγροτικών περιοχών,
- στη βελτίωση της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων,
- στην προώθηση συμπληρωματικών ή εναλλακτικών με τη γεωργία δραστηριοτήτων,
- στη διατήρηση και ενίσχυση ενός βιώσιμου κοινωνικού ιστού στις αγροτικές περιοχές,
- στη βελτίωση των όρων εργασίας και διαβίωσης,
- στην εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση ίσων ευκαιριών για τους άνδρες και τις γυναίκες, ιδίως μέσω της στήριξης έργων που προτείνονται και υλοποιούνται από γυναίκες.

Για την επίτευξη των στόχων της πολιτικής που αποσκοπεί στην ανάπτυξη της υπαίθρου προωθήθηκαν μέτρα όπως:

- κίνητρα για την πρόωρη συνταξιοδότηση των ηλικιωμένων αγροτών και, ταυτόχρονα, τη στήριξη της εγκατάστασης νέων,
- ενίσχυση βιώσιμων επενδύσεων σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις,
- κίνητρα για τη χρήση γεωργικών πρακτικών που σέβονται το περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα,
- οικονομική στήριξη της γεωργικής δραστηριότητας σε μειονεκτικές περιοχές και περιοχές που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς.

Έτσι, οι αγρότες δεν αντιμετωπίζονται πλέον μόνον ως παραγωγοί προϊόντων, αλλά και ως σημαντικοί παράγοντες διατήρησης της ζωής στην περιφέρεια, προστασίας του περιβάλλοντος και του οικοσυστήματος και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της υπαίθρου. Εισάγεται μ' αυτόν τον τρόπο η έννοια της πολυλειτουργικότητας της γεωργίας, που προϋποθέτει αναγνώριση και ανταμοιβή όλων των υπηρεσιών που παρέχουν οι αγρότες.

4.17.3 ΚΑΠ και Ελλάδα

Η σημασία της γεωργίας στην Ελλάδα είναι από οικονομική και κοινωνική άποψη μεγαλύτερη απ' ό,τι σε πολλές άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι: σχεδόν το 18% του ελληνικού πληθυσμού εξακολουθεί να απασχολείται στη γεωργία, όταν ο αντίστοιχος κοινοτικός μέσος όρος δεν ξεπερνά το 6%. περίπου το 14% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος προέρχεται από τη γεωργία τη στιγμή που στο επίπεδο της Ένωσης το αντίστοιχο ποσοστό είναι 3%.

Στα χρόνια που ακολούθησαν την ένταξη της χώρας μας και την εφαρμογή της ΚΑΠ, το έλλειμμα του εμπορικού μας ισοζυγίου με την Ευρωπαϊκή Ένωση διευρύνθηκε. Από την άλλη πλευρά, ενισχύθηκε το αγροτικό εισόδημα λόγω των κοινοτικών επιδοτήσεων, καθυστέρησε, όμως, ο εκσυγχρονισμός των δομών παραγωγής.

Ο μέσος όρος ηλικίας του Έλληνα αγρότη παραμένει υψηλός (57 έτη) και η κατάρτιση του ελλιπής. Λιγότεροι από κάθε άλλη χώρα της Ένωσης είναι οι νέοι που απασχολούνται στη γεωργία. Για τη μεγάλη πλειοψηφία των Ελλήνων αγροτών η άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας δεν καλύπτει τις βιοποριστικές τους ανάγκες. Πολλοί από αυτούς εξακολουθούν

να αγνοούν την ΚΑΠ και τις δυνατότητες που τους παρέχει. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μεγάλο μέρος τους δεν έχει ποτέ επωφεληθεί από τις κοινοτικές χρηματοδοτήσεις.

Από την άλλη πλευρά, το κλίμα, η γεωμορφολογία και η μικρής κλίμακας γεωργία της χώρας μας, ευνοούν την άσκηση πρακτικών παραγωγής που ανταποκρίνονται στο νέο πρότυπο γεωργίας που προωθείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πρότυπο αυτό δεν επικεντρώνεται πλέον στην ποσότητα, αλλά επιδιώκει ποιοτικά, υγιεινά και εξειδικευμένα τοπικά προϊόντα. Έτσι, η κοινή πολιτική ανάπτυξης της υπαίθρου που διαμορφώνεται στην Ένωση μπορεί να αποδειχθεί συγκριτικό πλεονέκτημα για τον Έλληνα αγρότη. Δραστηριότητες όπως η μικρή βιοτεχνία, η τυποποίηση παραδοσιακών προϊόντων, ο αγροτουρισμός, η οικοτεχνία, δημιουργούν νέες, συμπληρωματικές πηγές εισοδήματος και ταιριάζουν απόλυτα με την ελληνική νοοτροπία και παράδοση της υπαίθρου.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε πως η ελληνική γεωργία βρίσκεται σήμερα σ' ένα μεταίχμιο. Οι πιέσεις που δέχεται είναι πολλές: σταδιακή μείωση των κοινοτικών επιδοτήσεων, άρση των φραγμών στις εισαγωγές αγροτικών προϊόντων από τρίτες χώρες, αυξημένες ποιοτικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις, διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς χώρες με μεγάλο αγροτικό πληθυσμό και φθινό εργατικό δυναμικό. Οι δυνατότητες, όμως, που παρέχονται είναι εξίσου σημαντικές. Η σωστή εκμετάλλευση των οικονομικών, αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών κινήτρων που παρέχει η ΚΑΠ μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία μιας νέας δυναμικής σ' αυτόν τον τόσο ζωτικό για τη χώρα μας τομέα.

4.18 ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ, ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Λίγο μετά την ένταξη της Ελλάδας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), άρχισαν να βρίσκουν πρόσφορο έδαφος οι σκέψεις και οι προτάσεις για την αναθεώρηση των ιδρυτικών Συνθηκών, με στόχο την εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς, τη διεύρυνση των δράσεων και των πολιτικών της Κοινότητας, την επέκταση των αρμοδιοτήτων της σε νέους τομείς και την εξέλιξη της σε Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία δεν θα περιορίζεται μόνο στον οικονομικό, αλλά θα προσλάβει και πολιτικό χαρακτήρα. Παρά τις επιφυλάξεις, ως προς τη μορφή και την έκταση που θα έπρεπε να λάβει αυτή η μεταβολή, τα κράτη μέλη είχαν συνειδητοποιήσει ότι το ισχύον πλαίσιο κανόνων σχετικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών και τις θεμελιώδεις κοινοτικές ελευθερίες (ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων) δεν ήταν επαρκές για την επίτευξη του στόχου της ενιαίας αγοράς χωρίς σύνορα.

Η πρωτοβουλία για ένα τέτοιο εγχείρημα ξεκίνησε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο, μετά από επεξεργασία των προτάσεων αναθεώρησης, ψήφισε το 1984 το σχέδιο Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σταδιακά έγινε αποδεκτή από τα κράτη μέλη και ωρίμασε η ιδέα της αναθεώρησης των Συνθηκών. Ακολούθως, συγκλήθηκε από το Συμβούλιο Διακυβερνητική Διάσκεψη (Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 1985) η οποία κατέληξε στην υιοθέτηση, κατά τη σύνοδο κορυφής του Λουξεμβούργου, της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 1986 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1987) που τροποποιούσε τις ιδρυτικές Συνθήκες των Κοινοτήτων. Η απόφαση για τη σύγκληση Διακυβερνητικής Διάσκεψης, στην οποία ανατέθηκε το

έργο της αναθεώρησης των Συνθηκών, υπέδειξε τη θεσμική μορφή που λαμβάνει πλέον κάθε διαδικασία αναθεώρησης των Συνθηκών.

Το ίδιο διάστημα, η Ελλάδα αντιμετώπιζε ακόμη δυσκολίες προσαρμογής στα δεδομένα που είχε δημιουργήσει η ένταξη της στην ΕΟΚ και κατέβαλλε σοβαρές προσπάθειες να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της που απέρρεαν από το κοινοτικό δίκαιο, να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της και να συμμετέχει με ίσους όρους στην κοινή αγορά, παρακολουθώντας τις εξελίξεις της. Ωστόσο, είχαν ήδη αρχίσει να γίνονται εμφανή στη χώρα μας τα οφέλη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της ΕΟΚ, καθώς η ανάληψη πρωτοβουλιών στον τομέα αυτό σήμαινε αυτομάτως την εξασφάλιση πόρων για την υλοποίηση ή την ενίσχυση των σχετικών ενεργειών.

Παρόλα αυτά, κυριαρχούσε ακόμη στην Ελλάδα έντονη αμφισβήτηση σχετικά με την ενδεχόμενη ενίσχυση της αυτονομίας της Κοινότητας με εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης και την επέκταση της στο πολιτικό πεδίο. Ιδιαίτερες επιφυλάξεις γεννούσε η ενίσχυση μηχανισμών που συνιστούσαν υπέρβαση της εθνικής κυριαρχίας, έστω και υπό τη μορφή μιας Κοινότητας που στηρίζεται σε συμφωνία των μελών της. Για τον λόγο αυτό εκδηλώθηκαν αντιδράσεις τόσο από την κοινή γνώμη, όσο και από την πολιτική ηγεσία στα ζητήματα εκείνα, όπου οι τροποποιήσεις των Συνθηκών απαιτούσαν εκχώρηση εθνικών αρμοδιοτήτων στην Κοινότητα.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην πρώτη Διακυβερνητική Διάσκεψη ανέδειξε αξιόλογη διαπραγματευτική ικανότητα και μάλιστα από μια χώρα που πρόσφατα είχε ενταχθεί στην Κοινότητα και ασφαλώς δεν περιλαμβανόταν μεταξύ των ισχυρών κρατών μελών. Εκτός από τις αντιδράσεις στην ίδια τη σύγκληση Διακυβερνητικής Διάσκεψης, στην οποία δεν ήταν εξαρχής βέβαιο ότι θα συμμετείχε και η Ελλάδα, οι εντονότερες αντιρρήσεις που διατύπωσε η ελληνική αντιπροσωπεία αφορούσαν σε θεσμικά ζητήματα, όπως η ενίσχυση της συμμετοχής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην κοινοτική νομοθετική διαδικασία και ο περιορισμός του δικαιώματος αρνησικυρίας (βέτο) με διαδικασίες που αρκούσαν σε ειδική πλειοψηφία, αντί της ομοφωνίας, για τη λήψη αποφάσεων από το Συμβούλιο.

Η Ελλάδα υποστήριξε ότι οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις που προτάθηκαν, και τελικά υιοθετήθηκαν με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, αποτελούσαν πρόωρη εξέλιξη για το κοινοτικό οικοδόμημα, για το λόγο ότι δεν είχε ακόμη επιτευχθεί η σύγκλιση των οικονομιών των κρατών μελών, ως αναγκαίο υπόβαθρο της εμβάθυνσης της ενοποιητικής διαδικασίας. Κατά την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας αυτής δόθηκε έμφαση στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Κοινότητα και τονίστηκε η σημασία της ανάληψης δράσης για την εξάλειψη των οικονομικών κυρίως ανισοτήτων μεταξύ των κρατών μελών, προτού επιδιωχθούν η θεσμική μεταρρύθμιση και η πολιτική ολοκλήρωση. Τα μέτρα θα απαιτούσαν τη διάθεση πόρων εκ μέρους της Κοινότητας για την ανάπτυξη της κοινής πολιτικής της στους γνωστούς ήδη τομείς της γεωργίας και του εμπορίου, αλλά και στους νέους τομείς δράσης που προστέθηκαν στη Συνθήκη με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (τεχνολογία, έρευνα, περιβάλλον).

Οι συμβιβασμοί που προέκυψαν τελικά από τις διαπραγματεύσεις αποτυπώθηκαν στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη.

Τα βασικά στοιχεία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, μπορούν σχηματικά να συνοψιστούν στα εξής:

- εγκαθίδρυση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς,
- καθιέρωση ευρύτερης συμμετοχής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην κοινοτική νομοθετική διαδικασία (διαδικασία συνεργασίας),
- ειδική πλειοψηφία (αντί της ομοφωνίας) για τη λήψη αποφάσεων στους βασικούς τομείς της ενιαίας αγοράς,
- θεσμοθέτηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας, και
- επέκταση της δράσης της Κοινότητας σε νέους τομείς (τεχνολογία, έρευνα και περιβάλλον).

4.18.1 Η συνθήκη του Μάαστριχτ

Οι μέγιστες αποκλίσεις μεταξύ των θέσεων των κρατών μελών και οι εντονότερες προσπάθειες διαπραγμάτευσης εντοπίστηκαν στο πεδίο της ONE, καθώς η επίτευξη του στόχου αυτού προϋπέθετε μεταβίβαση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων από τα κράτη μέλη στην Ένωση, και μάλιστα της αρμοδιότητας κοπής νομίσματος, ενός από τα βασικά σύμβολα της εθνικής κυριαρχίας. Έτσι, προέκυψε μια διαδικασία κατά φάσεις, η οποία θα επέτρεπε την έναρξη λειτουργίας της ONE σε ευθετότερο χρόνο. Το γεγονός αυτό ικανοποιούσε σε μεγάλο βαθμό τα συμφέροντα όλων, σήμανε όμως τη μετάβαση σε μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων και άνοιξε τον δρόμο για την «ευελιξία», την εισαγωγή δηλαδή στη Συνθήκη διατάξεων για την ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ ορισμένων κρατών μελών.

Για την Ελλάδα ήταν απόλυτη ανάγκη να εξασφαλίσει όσο το δυνατόν ευνοϊκότερους όρους σύγκλισης, ώστε να της επιτραπεί η συμμετοχή στο τρίτο στάδιο της ONE. Εξίσου σημαντική όμως ήταν και η άσκηση πίεσης κατά τις διαπραγματεύσεις με σκοπό να προβλεφθούν στη Συνθήκη ελαστικότερα κριτήρια συμμετοχής στις μεταγενέστερες φάσεις της ONE, ώστε να καταφέρει η χώρα μας να ενταχθεί εγκαίρως, έστω και στην τελευταία φάση. Οι προσπάθειες, όμως, επηρεασμού των εταίρων προς ένα ευνοϊκό για την Ελλάδα και για τα άλλα μικρά κράτη αποτέλεσμα δεν απέδωσαν καρπούς κατά τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αλλά μετατέθηκαν για το άμεσο, όπως αποδείχθηκε, μέλλον, καθώς τα κριτήρια σύγκλισης και συμμετοχής στην ONE απέμειναν να συζητηθούν και να αποφασισθούν στην επόμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη.

4.18.2 Συνθήκη του Άμστερνταμ

Κατά τις διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, βασική επιδίωξη της Ελλάδας ήταν να δοθεί βαρύτητα και προτεραιότητα στην εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης και όχι στη διεύρυνση της Ένωσης. Καθώς η εναρμόνιση των δύο στόχων (εμβάθυνση - διεύρυνση) αποδείχθηκε εξαιρετικά δυσχερής, οι θέσεις της χώρας μας έκλιναν προς την ανάγκη να προηγηθεί εντατικό στάδιο προετοιμασίας για την ένταξη των υποψηφίων κρατών, με έμφαση στην επαρκή ενσωμάτωση του κοινοτικού κερκτημένου, ώστε να αποφευχθεί η εκ των υστέρων παραχώρηση μεταβατικών περιόδων και εξαιρέσεων. Αυτή είναι προφανώς μια πολιτική που ωφελεί περισσότερο τα μικρότερα κράτη μέλη, τα οποία προσδοκούν οικονομική ενίσχυση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς η πραγματοποίηση της διεύρυνσης θα έχει άμεσες επιπτώσεις στην κατανομή των πόρων μεταξύ των κρατών μελών.

Από την άλλη πλευρά, η χώρα μας τάχθηκε εναντίον της θέσπισης μιας γενικής ρήτρας ευελιξίας στη Συνθήκη, μιας γενικής ρύθμισης, δηλαδή, που θα επέτρεπε σε ορισμένα κράτη μέλη

να «συνενώνονται» επιδιώκοντας αυξημένο βαθμό ολοκλήρωσης μεταξύ τους σε συγκεκριμένους τομείς. Οι υποστηρικτές της γενικής ρήτηρας αντέτειναν ως δικλείδα ασφαλείας ότι τα σχήματα ευελιξίας-στενότερης συνεργασίας θα μπορούν να αναπτυχθούν κυρίως σε επιμέρους πολιτικές που συνδέονται με τον στόχο της ΟΝΕ, όπως η δημοσιονομική και η φορολογική όππου, άλλωστε, η συμμετοχή των κρατών μελών κατά στάδια είχε γίνει ήδη αποδεκτή.

Στο θεσμικό επίπεδο, η Ελλάδα συντάχθηκε με τις απόψεις που υποστήριζαν την περιστολή του δημοκρατικού ελλείμματος της Ένωσης, καθώς και την αποτελεσματικότητα, τη δημοκρατία και τη διαφάνεια στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων από τα κοινοτικά όργανα. Με γνώμονα την ισορροπία μεταξύ των κρατών μελών, δόθηκε έμφαση στις αναγκαίες προς τούτο θεσμικές ρυθμίσεις, οπότε κρίθηκε ως ορθότερη η επιλογή του ενός τουλάχιστον Επιτρόπου ανά κράτος μέλος, -χωρίς ο αριθμός των Επιτρόπων με την ίδια ιθαγένεια να υπερβαίνει τους δύο-, προβλήθηκαν αντιρρήσεις στην υιοθέτηση του πληθυσμιακού κριτηρίου για τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο, ενώ επιδιώχθηκε και η διατήρηση του δικαιώματος αρνησικυρίας, όταν θίγονται ζωτικά εθνικά συμφέροντα.

Ειδικότερα, τα επιχειρήματα ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος, που προβλήθηκαν κατά τις διαπραγματεύσεις, απέβλεπαν στα εξής:

- να συμπεριληφθεί στη Συνθήκη ρήτρα που θα προβλέπει την αμοιβαία συνδρομή για την προστασία των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης και των κρατών μελών και τη συλλογική αντιμετώπιση τοπικών κρίσεων και αναφλέξεων,
- να προβλεφθεί η σύνδεση της ΟΝΕ με την κοινωνική συνοχή και την πολιτική απασχόλησης, ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική και οικονομική πολιτική,
- να συμπεριληφθεί στη Συνθήκη ρήτρα για τη στήριξη των νησιωτικών περιοχών της Ένωσης, και
- να ενισχυθεί η θέση του ευρωπαίου πολίτη και να καταρτισθεί χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η Ελλάδα κατόρθωσε να επηρεάσει τις τελικές αποφάσεις στη Διακυβερνητική Διάσκεψη υπέρ των θέσεων της, κυρίως αυτών που αφορούν τον πολίτη, την ασφάλεια των συνόρων, τη συνεργασία στις εσωτερικές υποθέσεις και την κοινωνική πολιτική. Δεν πέτυχε, όμως, μαζί με άλλα κράτη, να προωθήσει μια πολιτική ευρωπαϊκής άμυνας, καθώς και την πλήρη υπαγωγή στους κανόνες του κοινοτικού δικαίου, της κυκλοφορίας προσώπων, προσφύγων και μεταναστών.

4.18.3 Η Συνθήκη της Νίκαιας

Κατά τις σχετικές διαπραγματεύσεις έγινε σαφές ότι η διαδικασία αναθεώρησης των Συνθηκών εισήλθε σε νέα φάση, καθώς δεν μπορούν να διακριθούν σαφώς οι θέσεις του κάθε κράτους μέλους στη διαπραγμάτευση, παρά μόνο σε θέματα που το κράτος, για συγκεκριμένους λόγους, ευθέως διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα. Διαμορφώνονται, λοιπόν, ομάδες συμφερόντων, στις οποίες προσχωρούν τα μέρη ανάλογα με τον βαθμό σύγκλισης των απόψεων τους προς μια κοινή θέση. Συχνά, ο διαχωρισμός λαμβάνει τη μορφή αντίθεσης μεταξύ μικρών και μεγάλων κρατών. Εφόσον η αναθεώρηση των Συνθηκών πραγματοποιείται με ομόφωνη απόφαση

των κρατών μελών, οι λύσεις που αναζητούνται κατά τις διαπραγματεύσεις στη Διακυβερνητική Διάσκεψη πρέπει να είναι γενικά αποδεκτές, ώστε να εκφράζουν με τον πιο ασφαλή τρόπο τις ευαίσθητες διακρατικές ισορροπίες που διαμορφώνονται και τη συναίνεση των κρατών μελών.

Κεντρικό ζήτημα της τελευταίας Διακυβερνητικής ήταν η αντιμετώπιση της επικείμενης διεύρυνσης, με την υιοθέτηση των αναγκαίων θεσμικών μεταρρυθμίσεων για την υποδοχή των νέων μελών, χωρίς να επηρεαστεί η ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία της Ένωσης, η εξέλιξη της και η πορεία της προς πιο προωθημένες μορφές ενοποίησης. Επειδή δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς θα γίνουν οι προσχωρήσεις, η Συνθήκη προέβλεψε τις αρχές και τις μεθόδους εξέλιξης του κοινοτικού συστήματος σε συνάρτηση με τη διεύρυνση της Ένωσης. Έτσι, από την 1 /1 /2005 ισχύει για τη σύνθεση της Επιτροπής η αρχή «ένας Επίτροπος ανά κράτος μέλος» μέχρι να φθάσει η Ένωση τα 27 κράτη μέλη, οπότε θα επανεξεταστεί το θέμα, με σκοπό τον καθορισμό ανώτατου ορίου που θα βασίζεται στην ισότιμη εκ περιτροπής εκπροσώπηση των κρατών μελών.

Στο ζήτημα της εκ νέου στάθμισης του αριθμού των ψήφων που έχει κάθε κράτος στο Συμβούλιο, η χώρα μας διατύπωσε ανηρρήσεις, καθώς έκρινε ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν αναγκαίο, ενόψει της ιστορικής και πολιτικής σημασίας που αποτύπωνε ο ισχύων συσχετισμός δυνάμεων. Η Συνθήκη της Νίκαιας αύξησε τον αριθμό των ψήφων όλων των κρατών μελών από το 2004, σε μεγαλύτερο, ωστόσο, ποσοστό για τα μεγαλύτερα σε πληθυσμό κράτη. Επίσης, θα τροποποιηθεί το σύστημα λήψης αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία, οπότε θα απαιτείται η απόφαση να συγκεντρώνει την υποστήριξη όχι απλώς της πλειοψηφίας των κρατών μελών, αλλά και του 62% τουλάχιστον του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης. Ως προς την επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας σε νέους τομείς, την οποία υποστήριξε η χώρα μας, έγινε εν μέρει αποδεκτή, καθώς διατηρήθηκε η ομοφωνία σε σημαντικά θέματα (δημοσιονομικά, κοινωνική πολιτική, άσυλο, μετανάστευση, συνοχή, περιφερειακή πολιτική).

Μεταξύ των επισήμων ελληνικών θέσεων, όπως εκφράστηκαν σε δύο Μνημόνια που απέστειλε η ελληνική αντιπροσωπεία στον Γενικό Γραμματέα της Διακυβερνητικής Διάσκεψης, σαφής ήταν η Βούληση για ενίσχυση των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του ρόλου του στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αφού μια τέτοια επιλογή θα επιβεβαίωνε το δημοκρατικό χαρακτήρα της Ένωσης. Στην αναθεωρημένη Συνθήκη οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου διευρύνονται με την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της διαδικασίας συναπόφασης και με την πρόβλεψη να λαμβάνονται με τη σύμφωνη γνώμη του οι αποφάσεις για ενισχυμένη συνεργασία σε συγκεκριμένους τομείς.

Η Ελλάδα απέδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάγκη αναμόρφωσης του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης για ταχύτερη και αποτελεσματικότερη εκδίκαση των υποθέσεων. Πραγματικά, η νέα Συνθήκη προχώρησε σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις που αφορούν όχι μόνο τη σύνθεση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αλλά και τη διαδικασία ψήφησης του κανονισμού-διαδικασίας, τη δυνατότητα σύστασης νέων δικαιοδοτικών τμημάτων στο Πρωτοδικείο και την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ Δικαστηρίου και Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Σε ένα από τα πιο ακανθώδη ζητήματα για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την «ευελιξία» ή στενότερη συνεργασία, η Ελλάδα, όπως και τα υπόλοιπα μικρά κράτη της Ένωσης, τάχθηκε υπέρ της άποψης να προβλεφθούν αυστηρότερα θεσμικά αντίβαρα στην καθιέρωση ενισχυμένης συνεργασίας από ορισμένα κράτη. Οι τροποποιημένες διατάξεις του σχετικού

κεφαλαίου της Συνθήκης ακολουθούν εν πολλοίς την πρόταση αυτή, αν και προχωρούν σε διεύρυνση των δυνατοτήτων καθιέρωσης μιας τέτοιας συνεργασίας, από την άποψη του πεδίου εφαρμογής.

Εκτενής υπήρξε, τέλος, η συζήτηση γύρω από το νομικό καθεστώς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος συντάχθηκε με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας (Ιούνιος 1999), από Συνέλευση αντιπροσώπων των κρατών μελών και των κοινοτικών οργάνων. Η απόφαση που ελήφθη στη Νίκαια δεν προσέδωσε δεσμευτικό χαρακτήρα στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος κατόπιν αυτού δεν προσαρτήθηκε ως Πρωτόκολλο στη νέα Συνθήκη. Παρά το διακηρυκτικό του χαρακτήρα, ο Χάρτης αποτελεί κείμενο κεφαλαιώδους σημασίας, εφόσον ενισχυθεί η δεσμευτικότητά του στο μέλλον.

Γεγονός είναι, πάντως, ότι για μία ακόμη φορά έμειναν πολλά ζητήματα να συζητηθούν σε νέα Διακυβερνητική, το 2004. Τα σημαντικότερα από αυτά αφορούν στον ομοσπονδιακό ή μη χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην ουσιαστική διεύρυνση, στην απλοποίηση-ενοποίηση των κειμένων των Συνθηκών, καθώς και στη σαφή οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και των κρατών μελών.

4.19 ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Νομισματική ένωση σημαίνει ένωση ανεξάρτητων κρατών τα οποία παραιτούνται από το κυριαρχικό τους δικαίωμα να καθορίζουν την εθνική νομισματική τους πολιτική και δέχονται τη χρήση ενός ενιαίου νομίσματος. Στο παρελθόν, η νομισματική ενοποίηση ή επιβολή, δηλαδή, ενός κοινού νομίσματος σε περισσότερες από μία οικονομικές περιοχές ήταν το αποτέλεσμα απορρόφησης ή υποταγής ασθενέστερων οικονομικά περιοχών από άλλες πιο ισχυρές, οι οποίες επέβαλαν το νόμισμα τους. Αυτό συνέβη στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, στη Γερμανία και στην Ιταλία μετά την ενοποίηση τους. Μόνον η Σκανδιναβική νομισματική ένωση, μεταξύ Σουηδίας, Νορβηγίας και Δανίας, χωρών συγγενικών με συμπληρωματικές οικονομίες, φάνηκε να αποτελεί εξαίρεση.

Η ιδέα για τη δημιουργία οικονομικής και νομισματικής ένωσης μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι καινούργια. Από τα μέσα της δεκαετίας του '50 ο Ζαν Μοννέ, ο πατέρας της ιδέας της ευρωπαϊκής ενοποίησης, είχε προτείνει την ανάπτυξη νομισματικής συνεργασίας στην Ευρώπη με τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου. Η ιδέα αυτή φάνηκε να αναβιώνει στις αρχές της δεκαετίας του '70. Η κατάρρευση, όμως, του μεταπολεμικού νομισματικού συστήματος το 1971 και, δύο χρόνια αργότερα, η πετρελαϊκή κρίση, ανέστειλε τα σχέδια οικονομικής και νομισματικής ένωσης για μία δεκαπενταετία.

Στο διάστημα αυτό έγιναν προσπάθειες για την ανάπτυξη νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών (νομισματικό φίδι, νομισματικό φίδι χωρίς σήραγγα). Οί προσπάθειες αυτές απέτυχαν, η εμπειρία, όμως, που αποκτήθηκε υπήρξε πολύτιμη για την Κοινότητα. Τα όργανα και τα μέσα (Ευρωπαϊκό Ταμείο Νομισματικής Συνεργασίας, Ευρωπαϊκή Λογιστική Μονάδα), τα οποία τέθηκαν σε ισχύ από το 1972, δοκιμάστηκαν, βελπώθηκαν και εφαρμόστηκαν στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα.

Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, που εισήχθη το 1978, χρησιμοποιούσε δύο μέσα άσκησης νομισματικής πολιτικής: α) την Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ECU): επρόκειτο για ένα «καλάθι» νομισμάτων, στο οποίο συμμετείχαν όλα τα ευρωπαϊκά νομίσματα ανάλογα με την οικονομική δύναμη του κράτους μέλους, και, β) τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ): κάθε εθνικό νόμισμα είχε μία κεντρική ισοτιμία με την ECU και η ισοτιμία αυτή χρησίμευε στον καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών μεταξύ δύο εθνικών νομισμάτων.

Η επιτυχής εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος για μία δεκαετία ώθησε τους ευρωπαίους ηγέτες να επαναφέρουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων την ιδέα της δημιουργίας οικονομικής και νομισματικής ένωσης μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας. Το νέο βήμα εισηγήθηκε η επιτροπή με επικεφαλής τον Ζακ Ντελόρ. Οί προτάσεις της επιτροπής, που δόθηκαν στη δημοσιότητα τον Απρίλιο του 1989, προέβλεπαν:

- α) την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς,
- β) τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών (οικονομική ένωση),
- γ) τη σταδιακή εγκαθίδρυση ενός ενιαίου νομίσματος για όλα τα κράτη μέλη και την δημιουργία ενός οργάνου, που θα ασκεί ενιαία και ανεξάρτητη νομισματική πολιτική.

Η έναρξη του πρώτου σταδίου της ΟΝΕ ορίσθηκε την 1 η Ιουλίου 1990. Ο σχεδιασμός των επόμενων σταδίων πραγματοποιήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη διακυβερνητική διάσκεψη του Μάαστριχτ και συμπεριλήφθηκε στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

4.19.1 ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

A Εσωτερική αγορά

Η δημιουργία ενιαίας αγοράς με την έννοια ενός οικονομικού χώρου στον οποίο μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα πρόσωπα, αγαθά, υπηρεσίες και κεφάλαια, υπήρξε από τους πρωταρχικούς ιδρυτικούς στόχους της Κοινότητας. Η επίτευξη αυτών των βασικών ελευθεριών επιτρέπει την χωρίς εμπόδια χρησιμοποίηση των συντελεστών παραγωγής, ίου είναι η εργασία και το κεφάλαιο. Οί επιχειρήσεις μπορούν να παράγουν και να πωλούν τα προϊόντα τους ελεύθερα σε άλλο κράτος μέλος. Μπορούν να εγκαθίστανται σε οποίο κράτος μέλος επιθυμούν. Οί καταναλωτές έχουν ελευθερία επιλογής προϊόντων και υπηρεσιών καλύτερης ποιότητας. Οί εργαζόμενοι μπορούν να αναζητούν απασχόληση εκεί που υπάρχουν μεγαλύτερη προσφορά και καλύτερες συνθήκες εργασίας, και να εγκαθίστανται ελεύθερα με τις οικογένειες τους στο κράτος μέλος όπου βρίσκουν απασχόληση.

B. Οικονομική Ένωση

Για να είναι αξιόπιστη και βιώσιμη η νομισματική ένωση πρέπει να περιλαμβάνει κράτη Λελη με καλή οικονομική διαχείριση. Για το σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη ανέλαβαν τη δεσμευση να βελτιώσουν τις οικονομικές τους επιδόσεις για να ευθυγραμμισθούν με τις χωρες που εμφανίζουν τα καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα. Αντίθετα από τη νομισματική πολιτική, τα κράτη μέλη διατηρούν την αρμοδιότητα και την ευθύνη να χαράσσουν τη δημοσιονομική τους πολιτική. Προκειμένου, όμως, να επιτευχθεί και να διατηρηθεί η δημοσιονομική πειθαρχία που είναι απαραίτητη για την επιτυχία της ΟΝΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση φρόντισε να θέσει ως προϋποθέσεις

συμμετοχής των κρατών μελών στην ONE την επίτευξη της οικονομικής σύγκλισης με την ικανοποίηση των ακόλουθων κριτηρίων:

- σταθερότητα των τιμών - χαμηλός πληθωρισμός,
- σύγκλιση των επιτοκίων,
- δημοσιονομική εξυγίανση (περιστολή του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους),
- συμμετοχή στον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών που εξασφαλίζει τη σταθερότητα των διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Τέλος, με την υιοθέτηση του «Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης», προβλέφθηκε στο τρίτο στάδιο της ONE μία διαδικασία δημοσιονομικής εποπτείας, ελέγχου και επιβολής ποινών για τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στη ζώνη του ενιαίου νομίσματος και υπερβαίνουν τα καθοριζόμενα όρια. Το Σύμφωνο προβλέπει ότι οι χώρες που έχουν επιτύχει οικονομική σύγκλιση και έχουν ενταχθεί στη ζώνη υποχρεούνται να καταρτίζουν προγράμματα δημοσιονομικής σταθεροποίησης με προβλέψεις για την πορεία των δημοσιονομικών και ορισμένων βασικών οικονομικών μεγεθών για μία τριετία. Τα προγράμματα αυτά έχουν στόχο την εξάλειψη των δημοσιονομικών ανισορροπιών μεταξύ των κρατών μελών της ζώνης.

Γ. Νομισματική Ένωση

Το τρίτο στοιχείο της ONE είναι η νομισματική ένωση, η οποία συνίσταται: α) στην εισαγωγή ενιαίου νομίσματος για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν επιτύχει τον αναγκαίο βαθμό οικονομικής σύγκλισης και β) στην άσκηση ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Η εισαγωγή του ευρώ υπήρξε σταδιακή. Κατά την πρώτη φάση (Μάιος 1998-31 Δεκεμβρίου 1998) καθορίστηκαν τα κράτη μέλη που θα συμμετείχαν στη Ζώνη του Ευρώ και ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Την 31η Δεκεμβρίου 1998, το Συμβούλιο θέσπισε αμετάκλητα τις συναλλαγματικές ισοτιμίες των εθνικών νομισμάτων με την μονάδα ECU χωρίς δυνατότητα διακύμανσης. Την επόμενη μέρα, η μονάδα ECU καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε σε ισοτιμία ένα προς ένα (1:1) από το ευρώ, το οποίο αποτελεί επίσημο αυτοτελές νόμισμα και όχι καλάθι νομισμάτων.

Κατά τη δεύτερη φάση εισαγωγής του (1999-2001), το ευρώ ορίστηκε ως επίσημο νόμισμα στα κράτη μέλη που αποτέλεσαν τη Ζώνη του Ευρώ: Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Ελλάδα (από το 2001), Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Φινλανδία. Για τρία χρόνια το ευρώ αποτέλεσε λογιστικό χρήμα¹ που κυκλοφορούσε παράλληλα με τα εθνικά νομίσματα.

Η τρίτη φάση (1η Ιανουαρίου - 28 Φεβρουαρίου 2002) σήμανε την οριστική καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος με την έναρξη κυκλοφορίας των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ και την απόσυρση των εθνικών νομισμάτων.

4.19.2 Άσκηση νομισματικής πολιτικής

Μέχρι την 31 η Δεκεμβρίου 1998 η νομισματική πολιτική κάθε κράτους μέλους της ζώνης ευρώ τυπικά ασκούσαν από την Κεντρική του Τράπεζα, (π.χ. η νομισματική πολιτική στη Γερμανία

ασκούσαν από την Bundesbank, ενώ στην Ελλάδα από την Τράπεζα της Ελλάδας). Ένα σημαντικό στοιχείο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης υπήρξε η ίδρυση μίας ευρωπαϊκής αρχής, η οποία θα ασκεί ενιαία νομισματική πολιτική στη Ζώνη του Ευρώ. Από την 1η Ιανουαρίου 1999 υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και την άσκηση της νομισματικής πολιτικής είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία αποτελεί τον πυρήνα της Ζώνης του Ευρώ και θα επηρεάσει όλους τους τομείς της οικονομίας και τις κοινωνικές εξελίξεις. Η ΕΚΤ είναι υπεύθυνη για την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, πρωταρχική δε αποστολή π.κ.π. διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών και η διατήρηση της αγοραστικής δύναμης του ευρώ.

4.19.3 Η εισαγωγή του ευρώ στην Ελλάδα

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ ήταν αποτέλεσμα μακρόχρονης και επίπονης διαδικασίας, η οποία ξεκίνησε δειλά το 1994, με την υποβολή από την ελληνική κυβέρνηση και την έγκριση από το Συμβούλιο, του πρώτου προγράμματος οικονομικής σύγκλισης για την περίοδο 1994-1996. Η Ελλάδα δεν εισήλθε στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση μαζί με τα υπόλοιπα ένδεκα κράτη μέλη της Ζώνης του Ευρώ. Αντίθετα, συμπεριλήφθηκε στα κράτη μέλη με παρέκκλιση, τα οποία, είτε οικειοθελώς είτε επειδή δεν πληρούσαν τα κριτήρια σύγκλισης, δεν εντάχθηκαν αμέσως στη Ζώνη του Ευρώ.

Ακολούθησε το αναμορφωμένο πρόγραμμα οικονομικής σύγκλισης του 1997, οπότε η Ελλάδα σημείωσε ουσιώδη πρόοδο στη μείωση των σημαντικών ανισοροπιών δημόσιων οικονομικών. Το δημοσιονομικό έλλειμμα συνέχισε την πτωτική του τάση άγγιξε το 4% του ΑΕΠ, από 7,6% το 1996. Το δημόσιο χρέος, ενώ μέχρι το 1995 παρέμενε σταθερό στο 111,8%, μειώθηκε σε 108,6% το 1997 και εξακολούθησε να εμφανίζει μικρή αλλά σταθερή μείωση. Τέλος, ο πληθωρισμός κυμάνθηκε το 1997 στο 4,5%, για να προσεγγίσει το 3% το επόμενο έτος.

Το πρώτο ουσιαστικό βήμα στην πορεία προς την ΟΝΕ έγινε το Μάρτιο του 1998 όταν επιτεύχθηκε η είσοδος της δραχμής στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος. Το γεγονός αυτό απέδειξε την επιτυχή πορεία των δημοσιονομικών δεικτών της ελληνικής οικονομίας και προοιωνιζόταν τη σταθερότητα του ελληνικού νομίσματος. Δύο χρόνια αργότερα, στις 9 Μαρτίου 2000, η Ελλάδα υπέβαλε αίτηση ένταξης στη Ζώνη Ευρώ.

Ως προς την εκπλήρωση των κριτηρίων σύγκλισης κατά τη χρονική περίοδο π.χ. αίτησης, το μέσο ποσοστό πληθωρισμού στην Ελλάδα ήταν 2,0%, το μακροπρόθεσμο επιτόκιο ήταν κατά μέσο όρο 6,4%, δηλαδή κατώτερα της π.μ. αναφοράς, ενώ στο ζήτημα του δημοσιονομικού ελλείμματος, ήδη από τα τέλη του 1999, το Συμβούλιο είχε λάβει απόφαση να δεχτεί την απόκλιση της Ελλάδας από το κριτήριο αυτό. Τέλος, καθόλη τη διετία που προηγήθηκε, η δραχμή παρουσίασε αξιοσημείωτη σταθερότητα και «έκλεισε» ελαφρώς υπερτιμημένη έναντι του ευρώ, σε σχέση με την υποτίμηση του Μαρτίου του 1998.

Η έναρξη της μεταβατικής περιόδου για την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος ξεκίνησε για την Ελλάδα δύο χρόνια αργότερα από τα άλλα κράτη μέλη της Ζώνης του Ευρώ, δηλαδή την 1η Ιανουαρίου 2001. Η διαδικασία εισαγωγής του νέου νομίσματος για τη χώρα ξεκίνησε από τα μέσα του 2000 και πραγματοποιήθηκε σε τρεις φάσεις:

- Η πρώτη φάση ξεκίνησε με την υποβολή της αίτησης για ένταξη της Ελλάδας στη Ζώνη του Ευρώ. Την 20ή Ιουνίου 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φείρα της Πορτογαλίας επισφράγισε την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και στη Ζώνη του Ευρώ, ενώ, παράλληλα, ανακοινώθηκε η αμετάκλητη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ-δραχμής. Έτσι, η ισοτιμία αυτή «κλείδωσε» σε 1 ευρώ προς 340,75 δραχμές. Από την ημερομηνία αυτή άρχισε η προετοιμασία για τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδας στα αποφασιστικά όργανα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.
- Η δεύτερη φάση ξεκίνησε την 1^η Ιανουαρίου 2001 και ολοκληρώθηκε την 31^η Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Το Ευρώ καθιερώθηκε ως επίσημο νόμισμα της χώρας και αντικατέστησε τη δραχμή. Η δραχμή αποτελούσε πλέον απλή υποδιαίρεση του ευρώ σύμφωνα με την τιμή μετατροπής 1:340,75.
- Η τρίτη φάση ήταν η περίοδος 1^η Ιανουαρίου-28 Φεβρουαρίου 2002, κατά την οποία το ευρώ και η δραχμή κυκλοφορούσαν παράλληλα για να διευκολυνθεί η εξοικείωση των πολιτών με το νέο νόμισμα μέχρι την οριστική απόσυρση της δραχμής.

4.20 Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

4.20.1 Ελλάδα και ΚΕΠΠΑ

Οι πρώτες προσπάθειες για τη θεσμοθέτηση Κοινής Ευρωπαϊκής Εξωτερικής Πολιτικής χρονολογούνται από τις αρχές της δεκαετίας του '50, με το σχέδιο για την Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα, που δεν καρποφόρησε. Η πορεία προς μία κοινή εξωτερική πολιτική ορομολογήθηκε με τη Διάσκεψη Κορυφής της Χάγης, στις 2 Δεκεμβρίου 1969. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων των έξι κρατών μελών της τότε κοινότητας είχαν αναθέσει στους υπουργούς Εξωτερικών να μελετήσουν την προοπτική επίτευξης προόδου στο ζήτημα της πολιτικής ένωσης. Το αποτέλεσμα των εργασιών της Διάσκεψης ήταν η καθιέρωση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (ΕΠΣ). Αφορούσε στη στενότερη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας μέσω αμοιβαίας ενημέρωσης, διαβουλεύσεων και συντονισμένης διπλωματικής δράσης.

Μέχρι το 1986, ο μηχανισμός της ΕΠΣ εξακολούθησε να παραμένει σε άτυπη μορφή και εφαρμοζόταν κυρίως στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που θεσπίστηκε το 1974. Η ΕΠΣ θεσμοθετήθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, το 1987, που έδωσε τη δυνατότητα ανάπτυξης κοινών θέσεων εκ μέρους των χωρών-μελών της Κοινότητας στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΝΕ ή η ΔΑΣΕ. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε και τον προπομπό για την προβολή μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας στην εξωτερική πολιτική. Για πρώτη φορά καθορίστηκε σε συμβατικό επίπεδο η συνεργασία στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας.

Όταν η Ελλάδα έγινε το δέκατο μέλος της Κοινότητας, ο μηχανισμός της ΕΠΣ είχε πλέον αρχίσει να μετατρέπεται σε ένα εκτεταμένο δίκτυο διαβουλεύσεων και συντονισμού ανάμεσα στις εθνικές διπλωματίες των κρατών μελών. Στα μέσα της δεκαετίας του '80 είχε καταστεί έκδηλη η ανάγκη να καταρτιστεί μια νέα ευρωπαϊκή συνθήκη, στο πλαίσιο της οποίας θα αντιμετωπιζόταν

και το ζήτημα της ΕΠΣ. Μετά την επιφυλακτική ελληνική στάση στη διάρκεια της πρώτης πενταετίας (1981-5), η χώρα μας έλαβε μέρος στις εργασίες της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1990 με προτάσεις στα θέματα της εθνικής ασφάλειας της αλληλεγγύης των δώδεκα κρατών μελών απέναντι σε τρίτες χώρες και του συντονισμού των θέσεων τους στις πολιτικές και τις οικονομικές πτυχές της ασφάλειας.

Συγκεκριμένα, τον Μάιο του 1990, η Ελλάδα υπέβαλε στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης συνολικό υπόμνημα για την Πολιτική Ένωση. Στο κεφάλαιο για την εξωτερική πολιτική και την άμυνα, σημειωνόταν ότι «θα πρέπει να επιδιωχθούν με αναθεώρηση του άρθρου 30 της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης» τα ακόλουθα:

1. ενσωμάτωση της Πολιτικής Συνεργασίας στην κοινοτική διαδικασία. Τον συντονισμό της δράσης της Κοινότητας στον εξωτερικό τομέα θα ασκεί το Συμβούλιο Πολιτικών Υποθέσεων (υπουργοί Εξωτερικών) και σε ανώτατο βαθμό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Προεδρία των οποίων είναι και ο εκφραστής της εξωτερικής πολιτικής της Κοινότητας,
2. κατάργηση των περιορισμών στην εξέταση των θεμάτων ασφαλείας και διατύπωση κοινών θέσεων στα διεθνή fora κατά τη συζήτηση των θεμάτων αυτών,
3. προσδιορισμός του ρόλου της Κοινότητας στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας του εδάφους της με ορισμό της έννοιας και της έκτασης των κοινοτικών συνόρων,
4. υπαγωγή των ιδιαίτερων προβλημάτων εξωτερικής πολιτικής, που αντιμετωπίζουν κράτη μέλη σε «κοινή δράση» και διατύπωση της «κοινοτικής αλληλεγγύης» ως βασικής αρχής, που διέπει τη συμπεριφορά των κρατών μελών στη διαχείριση των προβλημάτων αυτών.

Οι παραπάνω στόχοι του ελληνικού υπομνήματος για την Εξωτερική Πολιτική και Άμυνα επιτεύχθηκαν στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), που υπεγράφη στο Μάαστριχτ το 1991, και συγκεκριμένα στον Τίτλο V (άρθρα 1 έως 1.11) που περιέχει για πρώτη φορά ρητές διατάξεις για την ΚΕΠΠΑ. Η Συνθήκη προέβλεπε τη σύγκληση νέας Διακυβερνητικής Διάσκεψης για να επανεξετασθούν οι σχετικές διατάξεις.

Στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1996, οι επίσημες θέσεις της Ελλάδας για την αναθεώρηση της ΣΕΕ στον τομέα της ΚΕΠΠΑ περιελήφθησαν τόσο στο γενικό υπόμνημα του 1996, με τον τίτλο «Για μια Ευρωπαϊκή Ένωση με πολιτικό και κοινωνικό περιεχόμενο», όσο και στο ειδικό υπόμνημα της 12ης Ιουνίου 1996, με τον τίτλο «Η ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ». Τα βασικά σημεία των ελληνικών απόψεων για την ΚΕΠΠΑ ήταν τα ακόλουθα:

1. ανάπτυξη πρακτικών μέτρων θεσμικού και διαδικαστικού χαρακτήρα που θα συμβάλουν στην πληρέστερη κοινοτικοποίηση του συστήματος της ΚΕΠΠΑ και θα την καθιστούν ικανή να προστατεύει την εδαφική ακεραιότητα και τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης,
2. πιο ενεργός ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ανάλυση, τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και τον έλεγχο των κοινών δράσεων, ενίσχυση των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, εγγραφή του συνόλου των δαπανών της ΚΕΠΠΑ στον κοινοτικό προϋπολογισμό,
3. συγκρότηση μιας Μονάδας Ανάλυσης και Σχεδιασμού στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, με τη συμμετοχή των κρατών μελών και της Επιτροπής, για τη διαμόρφωση κοινών προσεγγίσεων και την επίτευξη μεγαλύτερου βαθμού συναίνεσης,

4. καθορισμό των στόχων της ΚΕΠΠΑ με κυριότερους μεταξύ άλλων: (i) τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ελευθεριών, (ii) την εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας και των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, (iii) την πρόβλεψη ρήτρας αλληλεγγύης και αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής,
5. διατήρηση του κανόνα της ομοφωνίας κατά τη λήψη αποφάσεων.

Από τους παραπάνω στόχους της ελληνικής πλευράς για την ΚΕΠΠΑ, η Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997 περιλαμβάνει αναφορές στην προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, αλλά και στη διεύρυνση των στόχων της ΚΕΠΠΑ. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 11 της Συνθήκης του Άμστερνταμ (πρώην άρθρο 1.1 της ΣΕΕ) αναφέρονται τα ακόλουθα:

Η Ένωση καθορίζει και εφαρμόζει μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, η οποία καλύπτει όλους τους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και της οποίας στόχοι είναι: (α) η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ένωσης σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού·Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, (β) η ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης υπό όλες τις μορφές της, (γ) η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και σύμφωνα με τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων, συμπεριλαμβανομένων και των σχετικών με τα εξωτερικά σύνορα, (δ) η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, (ε) η ανάπτυξη και η εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Η Ελλάδα συμμετείχε στις εργασίες της νέας Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 2000 με υπόμνημα που υπέβαλε στις 3 Μαρτίου 2000. Στο κεφάλαιο για την ΚΕΠΠΑ αποδεχόταν την επέκταση της ενισχυμένης συνεργασίας στο πεδίο αυτό με την προϋπόθεση να συμμετέχει τουλάχιστον η πλειοψηφία των κρατών μελών της Ένωσης. Πρότεινε, επίσης, σε περίπτωση επανεξέτασης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων για την έναρξη της ενισχυμένης συνεργασίας, να ληφθεί υπόψη η δυνατότητα επίκλησης «σημαντικών και δεδηλωμένων λόγων εθνικής πολιτικής», και να εξεταστεί η ενσωμάτωση ρήτρας αλληλεγγύης που θα προβλέπει την υποστήριξη των κρατών μελών που επιθυμούν μεν, αλλά δεν μπορούν να συμμετάσχουν αμέσως στην ενισχυμένη συνεργασία.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας, που συνήλθε μεταξύ 8 και 10 Δεκεμβρίου 2000, ολοκλήρωσε τις εργασίες της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και ενέκρινε την ομώνυμη Συνθήκη. Τα σημεία που αφορούν στην κοινή πολιτική ασφαλείας, κατά κύριο λόγο, αναπτύσσονται παρακάτω, σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση της αποστολής ενός άλλου ευρωπαϊκού οργανισμού, της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ).

4.20.2 Ελλάδα και ΔΕΕ

Η Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και η διασύνδεση της με τη ΔΕΕ εμπεριέχεται στον Τίτλο V της ΣΕΕ που αναφέρεται στην ΚΕΠΠΑ. Πριν από τη ΣΕΕ δεν υπήρχε καμία επίσημη αναφορά στην κοινή πολιτική ασφαλείας και στη σχέση με τη ΔΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 1.4 παρ. 1 της

ΣΕΕ, «η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας περιλαμβάνει το συγκεκριμένο ορισμό μιας πολιτικής άμυνας που θα μπορούσε να οδηγήσει, σε δεδομένη στιγμή, σε κοινή άμυνα». Στο άρθρο 1.4 παρ. 2 προστίθεται ότι «η ΔΕΕ, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει ως καθήκον την επεξεργασία και τη θέση σε ισχύ των αποφάσεων και των δράσεων της Ένωσης που σχετίζονται με τον τομέα της άμυνας.»

Η Ελλάδα ζήτησε να ενταχθεί στη ΔΕΕ τον Φεβρουάριο του 1987. Ακολούθησε η υποβολή σχετικού Μνημονίου εκ μέρους της Ελλάδας το 1988. Με βάση τη Δεύτερη Δήλωση της ΣΕΕ εκ μέρους των εννέα κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συμμετείχαν τότε στη ΔΕΕ, στην οποία αναγνωρίζεται το δικαίωμα στα υπόλοιπα κράτη μέλη είτε να προσχωρήσουν στη ΔΕΕ είτε να καταστούν παρατηρητές, η προοπτική ένταξης της Ελλάδας εισήλθε στην τελική ευθεία. Το σχετικό Πρωτόκολλο προσχώρησης υπεγράφη στις 20 Νοεμβρίου 1992 και η Ελλάδα έγινε το δέκατο πλήρες μέλος της ΔΕΕ, στις 6 Μαρτίου 1995.

Στο υπόμνημα της Ελλάδας για τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996 αναφέρονταν σχετικά με την κοινή αμυντική πολιτική τα ακόλουθα σημεία:

Η ΚΕΠΠΑ θα πρέπει να συμπληρωθεί από μια κοινή αμυντική πολιτική και κοινή άμυνα. Η πολιτική αυτή θα λειτουργεί συμπληρωματικά και όχι σε αντιπαράθεση προς αυτήν της Ατλαντικής Συμμαχίας (NATO). Το NATO παραμένει βασικός συντελεστής του ευρωπαϊκού συστήματος ασφαλείας. Στην προοπτική ανάπτυξης της αμυντικής ταυτότητας της ΕΕ, η ΔΕΕ επιβάλλεται να ενσωματωθεί βαθμιαία στην ΕΕ με βάση ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Η Ελλάδα υποστηρίζει την ενσωμάτωση των αποστολών Petersberg στην αναθεωρημένη Συνθήκη της ΕΕ. Υποστηρίζει ακόμη τη σύναψη δεσμευτικής συμφωνίας μεταξύ ΕΕ και ΔΕΕ (για όσο διάστημα η τελευταία θα λειτουργεί αυτόνομα), με την οποία η ΔΕΕ θα υποχρεούται να εκτελεί τα καθήκοντα που θα της ανατίθενται από την Ένωση. Σε κάθε περίπτωση, η αμυντική πολιτική θα πρέπει να διαμορφώνεται από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το σκοπό θα πρέπει να προβλεφθεί η σύγκληση Συμβουλίου Υπουργών Εθνικής Άμυνας των κρατών μελών στα πλαίσια της ΕΕ.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ δεν περιέλαβε την απορρόφηση της ΔΕΕ από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Προβλέπει, όμως, στο άρθρο 17.2 την ενσωμάτωση των αποστολών Petersberg, και συγκεκριμένα ότι «τα θέματα τα οποία μνημονεύει το παρόν άρθρο περιλαμβάνουν τις ανθρωπιστικές αποστολές και τις αποστολές διάσωσης, τις αποστολές της διατήρησης της ειρήνης, της επέμβασης μαχίμων δυνάμεων στη διαχείριση των κρίσεων, καθώς και την αποκατάσταση της ειρήνης».

Το ελληνικό υπόμνημα για τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 2000 περιελάμβανε τα ακόλουθα σημεία σε ό,τι αφορά την ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια:

Η διαδικασία για τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας βρίσκεται σε εξέλιξη και ελπίζεται ότι θα οδηγήσει σε θετικές, τελικές αποφάσεις μέσα στο τρέχον έτος. Η Ελλάδα πιστεύει ότι την κατάλληλη στιγμή θα πρέπει να αντιμετωπισθούν στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης τα θεσμικά και νομικά ζητήματα της αμυντικής πολιτικής που απαιτούν διευθέτηση στη Συνθήκη. Στα ζητήματα αυτά περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η θέση της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας (Political and Security Committee) καθώς και άλλων οργάνων στο θεσμικό σύστημα της Ένωσης. Περιλαμβάνεται, επίσης, η εξέταση της θέσης της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και του κερτημένου που έχει δημιουργηθεί στη Συνθήκη της ΕΕ.

Σύμφωνα με το παρεμβαλλόμενο άρθρο 27B της Συνθήκης της Νίκαιας του 2000, το καθεστώς της ενισχυμένης συνεργασίας, «δεν μπορεί να αφορά θέματα που έχουν στρατιωτικές συνέπειες ή συνέπειες στον τομέα της άμυνας». Οι αναφορές στο άρθρο 17 της ΣΕΕ ότι «η ΔΕΕ αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ανάπτυξης της Ένωσης», καθώς και ότι «η Ένωση ενισχύει, αντιστοίχως, στενότερες θεσμικές σχέσεις με τη ΔΕΕ με στόχο τη δυνατότητα ενσωμάτωσης της ΔΕΕ στην Ένωση», απαλείφονται από το τροποποιημένο κείμενο του άρθρου 17 της Συνθήκης της Νίκαιας. Τέλος, βάσει του άρθρου 25 της Συνθήκης της Νίκαιας, ενσωματώνεται στη ΣΕΕ η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, ενώ καταργείται η Πολιτική Επιτροπή.

Κατά την Πρώτη Δήλωση που εγκρίθηκε από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη της Νίκαιας, «σύμφωνα με τα κείμενα που εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας σχετικά με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, ο στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να καταστεί γρήγορα επιχειρησιακή. Για τον σκοπό αυτό, θα ληφθεί απόφαση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το συντομότερο δυνατόν εντός του 2001 και, το αργότερο, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν/Βρυξελλών, βάσει των υφιστάμενων διατάξεων της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση».

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, στις 14 και 15 Δεκεμβρίου 2001, η Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει το ζήτημα της άμεσης επιχειρησιακής ετοιμότητας της ευρωπαϊκής δύναμης ταχείας αντίδρασης. Στο πλαίσιο της Συνόδου, ορισμένα κράτη μέλη θεώρησαν ως προϋπόθεση για την κήρυξη της επιχειρησιακής ετοιμότητας την προηγούμενη ρύθμιση των σχέσεων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις ευρωπαϊκές χώρες που δεν είναι μέλη της, αλλά είναι μέλη του ΝΑΤΟ. Η περίπτωση αφορά κυρίως την Τουρκία, και συνεπώς θα έπρεπε να ρυθμιστούν πρωτίστως οι σχέσεις της με την Ένωση. Για τον σκοπό αυτό, η Βρετανία είχε συντάξει ένα κείμενο που, κατά την άποψη της Ελλάδας, δεν προστάτευε την αυτονομία της Ένωσης και έθιγε ζωτικά ελληνικά συμφέροντα.

4.21 Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης - η ιδέα του θεσμού.

Την ιδέα μιας πόλης, ως επίκεντρου του πολιτισμού στην Ευρώπη για ένα ολόκληρο έτος, συνέλαβε η υπουργός Πολιτισμού της Ελλάδας, Μελίνα Μερκούρη. Στο πλαίσιο μιας Ενωμένης Ευρώπης, ο πολιτισμός δικαίως θεωρείται ως ο κατεξοχήν συνεκτικός κρίκος μεταξύ των λαών και η προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας κοινής γλώσσας επικοινωνίας μεταξύ λαών που δεν διαθέτουν πάντοτε κοινό παρελθόν, αλλά καλούνται να οικοδομήσουν ένα κοινό μέλλον.

Η ιδέα υπήρξε στη βάση της απλής. Μία πόλη, το πολιτιστικό κέντρο της Ευρώπης για μία ολόκληρη χρονιά. Τόπος συνάντησης των πολιτιστικών ανησυχιών κάθε λαού, τόπος διαλόγου των καλλιτεχνών, τόπος υλοποίησης ιδεών, προώθησης πολιτισμού και ανταλλαγής εμπειριών. Ο στόχος, όμως, του θεσμού είναι ιδιαίτερα σύνθετος: η αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου κάθε λαού και η ενδυνάμωση της ιδιαίτερης ταυτότητας του, ταυτόχρονα με την προσπάθεια δημιουργίας κοινού πολιτιστικού υπόβαθρου στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Ένας τέτοιος στόχος προβάλλει τολμηρός, αλλά συγκροτεί μία ισχυρή και αναγκαία πραγματικότητα απέναντι στις απειλητικές διαστάσεις που λαμβάνουν τα φαινόμενα της ξενοφοβίας και του ρατσισμού στην Ευρώπη.

Ο θεσμός σε καμία περίπτωση δεν στοχεύει στην ισοπέδωση των ιδιότυπων χαρακτηριστικών κάθε λαού. Αντίθετα, βασίζεται στη γέννηση και προώθηση νέων αξιών μέσα από τη διαφορετικότητα και τις ανταλλαγές εμπειριών, στο σεβασμό της ελεύθερης έκφρασης και την προώθηση της δημιουργικότητας.

Ο θεσμός εγκαινιάσθηκε με σχετικό ψήφισμα στις 13 Ιουνίου 1985 και πρώτη πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης χρίστηκε η Αθήνα για το ίδιο έτος.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αγκάλιασε το θεσμό. Μέχρι τη Συνθήκη του Μάαστριχ, η εκδήλωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αποτελούσε πρωτοβουλία διακυβερνητικού χαρακτήρα και η επιλογή της πόλης ήταν πολιτική απόφαση των αντιπροσώπων των κρατών μελών. Η Κοινότητα χρηματοδοτούσε την εκάστοτε πολιτιστική πρωτεύουσα από το πρόγραμμα «Καλειδοσκόπιο».

Μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχ, η αρμοδιότητα για τα πολιτιστικά θέματα ανατέθηκε στην Επιτροπή και ο θεσμός εντάχθηκε στο κοινοτικό πλαίσιο, γεγονός που αναμφισβήτητα διασφάλισε την καθιέρωση του.

4.21.1 Το Δίκτυο των Πολιτιστικών Πρωτευουσών

Καθώς ο θεσμός αναπτύσσεται προς όλες τις κατευθύνσεις και οι στόχοι του διευρύνονται, κρίθηκε σκόπιμο να συσταθεί ένα δίκτυο που θα αποτελεί σημείο αναφοράς των πολιτιστικών πρωτευουσών και θα διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών με τις πόλεις που θα λαμβάνουν τη σκυτάλη στο μέλλον. Το δίκτυο των πολιτιστικών πρωτευουσών συστάθηκε με ελληνική πρωτοβουλία το 1990.

4.21.2 Ο Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Μήνας

Καθώς ανδρώνεται ο θεσμός, ο αριθμός των πόλεων που αιτούνται να αναλάβουν τον ρόλο της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης πολλαπλασιάζεται. Το δικαίωμα διεκδικούν και πόλεις εκτός της Ένωσης, καθώς τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη εμφανίζονται δελεαστικά. Το 1990, οι υπουργοί Πολιτισμού των κρατών μελών ανταποκρινόμενοι στο αίτημα των πόλεων, προχώρησαν στη θέσπιση ενός θεσμού παραπλήσιου με το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Μήνα. Η διοργάνωση είναι σαφώς μικρότερου οικονομικού βεληνεκούς και απευθύνεται κυρίως στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Τη σκυτάλη έλαβε πρώτη η Κρακοβία το 1992.

Η σημασία του Πολιτιστικού Μήνα ενισχύεται, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση οδεύει προς μία νέα διεύρυνση που θα περιλαμβάνει χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Ο πολιτιστικός διάλογος αποκτά πιο καίρια σημασία παρά ποτέ και λειτουργεί ως αντιστάθμισμα στην, αναμενόμενη, πολλές φορές, επιφυλακτικότητα των δυτικών χωρών απέναντι στη διεύρυνση.

4.21.3 Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης - Αναδρομή

Η αρχή πάνω στην οποία λειτούργησαν όλες σχεδόν οι πολιτιστικές πρωτεύουσες ήταν αυτή της ταυτόχρονης υπέρβασης και προβολής της πολυπολιτισμικότητας που χαρακτηρίζει την Ευρώπη. Όλες φρόντισαν να προβάλουν τα ευρωπαϊκά πολιτιστικά ρεύματα στα οποία συνέβαλαν και να στηρίξουν το πρόγραμμα των εκδηλώσεων πάνω στην ιδιαίτερη πολιτισμική τους

ταυτότητα. Έτσι, η Βαϊμάρη έγινε Πολιτιστική Πρωτεύουσα τη χρονιά που γιόρταζε τα 250 χρόνια από τη γέννηση του Γκαίτε, το Ρότερνταμ στήριξε ένα μεγάλο μέρος του προγράμματος του στην καθοριστική σχέση της πόλης με το νερό και μία από τις κεντρικές εκδηλώσεις της Θεσσαλονίκης υπήρξε η έκθεση των θησαυρών του Αγίου Όρους.

Το 2000 υπήρξε μία καθ' όλα ιδιαίτερη χρονιά. Εννέα πόλεις διεκδίκησαν το θεσμό και, ως έμπρακτη έκφραση των δημοκρατικών αντιλήψεων που επικρατούν στην Ευρώπη, επιλέχθηκαν όλες και κλήθηκαν να συντονιστούν. Έτσι, οι Αβινιόν, Μπέργκεν, Μπολώνια, Βρυξέλλες, Ελσίνκι, Κρακοβία, Ρέικιαβικ, Πράγα, και Σαντιάγκο ντε Κομποστέλα, έγιναν οι εννέα «μούσες» του πολιτισμού για το έτος 2000. Η σημασία της επιλογής των εννέα πόλεων εκτείνεται πέρα από κάθε πολιτιστικό ενδιαφέρον ή οργανωτική πρόκληση. Τέσσερις από αυτές τις πόλεις δεν ανήκουν στην Ένωση και αυτό αποτελεί κατεξοχήν πολιτική θέση.

Περνώντας στη νέα χιλιετία, η θεσμός διαμορφώνεται έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις. Η συμβολή στην οικονομική δραστηριότητα και τον τουρισμό της πόλης, η δημιουργία ενός συνδετικού κρίκου μεταξύ της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και της σύγχρονης αστικής ανάπτυξης, η κινητοποίηση των νέων, η κάλυψη των πολιτιστικών αναγκών όλων των στρωμάτων του πληθυσμού, η άνοδος, τελικά, του βιοτικού επιπέδου συγκαταλέγονται πλέον στους άμεσους στόχους του διαρκώς εξελισσόμενου θεσμού.

4.21.4 Η περίπτωση της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης

Η Αθήνα υπήρξε η πρωτοπόρος Πολιτιστική Πρωτεύουσα. Ο ρόλος της ήταν δύσκολος, καθώς κλήθηκε να υποστηρίξει έναν θεσμό που ουσιαστικά αποτέλεσε πρωτοβουλία της Ελλάδος στα πρώτα του βήματα. Επρόκειτο για μια πολιτιστική πρωτεύουσα πιλότο, με μικρό προϋπολογισμό και με κεντρική ιδέα το γεγονός ότι η Αθήνα υπήρξε η πόλη που έδωσε τα φώτα του πολιτισμού. Τις περισσότερες εκδηλώσεις υλοποίησαν υφιστάμενοι φορείς πολιτισμού υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού.

Το 1997 η Θεσσαλονίκη άνοιξε για δεύτερη φορά τον κύκλο του θεσμού για την Ελλάδα. Στην πόλη δόθηκε η ευκαιρία να προβάλει την πλεονεκτική θέση της στα Βαλκάνια, τονίζοντας ταυτόχρονα την ευρωπαϊκή της ταυτότητα και προοπτική. Η αντιμετώπιση των οργανωτικών δυσχερειών κατέστησε αναγκαία τη δημιουργία ενός φορέα που εργάστηκε εντατικά για να φέρει σε πέρας το εγχείρημα: ήταν ο Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης «Θεσσαλονίκη 1997».

Η Θεσσαλονίκη υπήρξε κατά γενική ομολογία μία από τις πιο δαπανηρές πολιτιστικές πρωτεύουσες. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα κονδύλια που διατίθενται στις πολιτιστικές πρωτεύουσες από το 1998 και εξής είναι σαφώς πιο περιορισμένα και ενταγμένα σε ένα γενικότερο κλίμα λιτότητας που διαμορφώνεται στην Ευρώπη. Στην περίπτωση, όμως, της Θεσσαλονίκης, η ανάγκη κατασκευής των απαραίτητων έργων υποδομής, ανέβασε σημαντικά τον προϋπολογισμό αλλά και τον πήχη. Περίπου 200 έργα, μικρά (αναπαλαιώσεις κτιρίων) και μεγάλα (Μονή Λαζαριστών, Θέατρο Μελίνα Μερκούρη, Θέατρο Εταιρείας Μακεδόνικων Σπουδών, Αποθήκες Λιμανιού), μεταμόρφωσαν το αστικό τοπίο της πόλης.

Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα στηρίχθηκε, αφενός στο βαλκανικό και διορθόδοξο χαρακτήρα της πόλης και, αφετέρου, στην πολυφωνία που χαρακτηρίζει κάθε σταυροδρόμι

πολιτισμών, όπως έχει αναδειχθεί ανά τους αιώνες η Θεσσαλονίκη. Πραγματοποιήθηκαν πάνω από 1000 εκδηλώσεις. Παράλληλα, χρηματοδοτήθηκε ένα τεράστιο εκδοτικό έργο και δημιουργήθηκαν μικρότεροι θεσμοί ή φορείς (Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Μουσείο Κινηματογράφου, Μουσείο Φωτογραφίας) που σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, θα συνέχιζαν το έργο του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας στους επιμέρους τομείς.

Η Θεσσαλονίκη εκμεταλλεύτηκε, λοιπόν, στο έπακρο τις δυνατότητες του θεσμού προκειμένου να μεταβληθεί από μία παραδοσιακά μικρής πολιτιστικής εμβέλειας πόλη σε μία μητρόπολη των Βαλκανίων αλλά και της Ευρώπης. Στο πλαίσιο των στόχων του θεσμού, η Θεσσαλονίκη προσκάλεσε φορείς πολιτισμού από χώρες των Βαλκανίων σε πολύ μεγαλύτερη έκταση από ό,τι είχε συμβεί σε προηγούμενες διοργανώσεις. Η ανταπόκριση υπήρξε αξιοσημείωτη. Εκδηλώσεις, όπως η «βαλκανική πλατεία» ή άλλες του είδους προέβαλαν την εικόνα της μητρόπολης των Βαλκανίων και ξανάδωσαν στο λιμάνι, που τις τελευταίες δεκαετίες είχε χάσει την αίγλη του, τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα του.

Η Θεσσαλονίκη δεν παραμέλησε τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του θεσμού. Επιδιώχθηκε η συνεχής ροή εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονταν σε μαθητές και δημιουργήθηκαν τόποι συνάντησης νέων, ιδιαίτερα σε περιοχές της πόλης που παραδοσιακά θεωρούνταν υποβαθμισμένες πολιτιστικά (Σταυρούπολη, Νεάπολη, Αμπελόκηποι).

Τέλος, η Θεσσαλονίκη κατάφερε σε ικανό βαθμό να προσελκύσει το ενδιαφέρον και να εξασφαλίσει τη συμμετοχή αρκετών ευρωπαϊκών και άλλων χωρών.

4.21.5 Αποτίμηση

Με κριτήριο την επίδραση του θεσμού στην ταυτότητα της πόλης, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι είχαμε δύο ειδών πολιτιστικές πρωτεύουσες. Αυτές που η όψη τους δέν άλλαξε από τον θεσμό, καθώς ήδη ήταν τα πολιτιστικά κέντρα της Ευρώπης, όπως το Παρίσι, το Βερολίνο ή η Φλωρεντία, και αυτές που προσπάθησαν να κερδίσουν μία ευρύτερη αναγνώριση, να προβάλλουν τους άγνωστους πολιτιστικούς τους θησαυρούς, να αποκτήσουν ένα νέο πρόσωπο ή να βελτιώσουν το αστικό τους τοπίο, με απώτερο στόχο να αποτελέσουν σημεία αναφοράς στον πολιτιστικό χάρτη της Ευρώπης. Η Θεσσαλονίκη, η Γλασκόβη ή η Αμβέρσα ανήκουν στην τελευταία αυτή κατηγορία.

Ως προς την ευρωπαϊκή διάσταση, που είναι εξίσου σημαντική, ο ρόλος του θεσμού υπήρξε καθοριστικός. Το EUROPARTRAIN (το τρένο - αίθουσα τέχνης που ξεκίνησε το ταξίδι του από τη Θεσσαλονίκη) αντικατοπτρίζει ίσως με τον καλύτερο τρόπο τους στόχους και τα αποτελέσματα του θεσμού. Ένα τρένο διασχίζει την Ευρώπη και εκθέτει έργα καλλιτεχνών από κάθε χώρα, επιτυγχάνοντας την πιο άμεση πολιτιστική ανταλλαγή. Αυτού του είδους οι πολιτιστικές ανταλλαγές έχουν γίνει πλέον συνήθης πρακτική-επικοινωνίας στην πολυγλωσσική Ευρώπη και δειλά δειλά δημιουργείται ένα κοινό πολιτιστικό υπόβαθρο του μεγάλου λαού της, που θα αποτελέσει ίσως ένα πρώτο σκαλί για μία μελλοντική πολιτική ένωση. Ίσως η Μελίνα Μερκούρη, όταν εισηγούνταν την καθιέρωση του θεσμού να μην μπορούσε να φανταστεί ότι αυτός μία μέρα θα μετουσιωνόταν σε μια όραση που θα αγκάλιαζε ο λαός της Ευρώπης και που σταδιακά θα μας οδηγούσε στο κοινό μας πετρωμένο.

4.22 ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΡΟΕΔΡΙΕΣ

Το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξακολουθεί να είναι το Συμβούλιο Υπουργών, στο οποίο εκπροσωπούνται οι κυβερνήσεις όλων των κρατών μελών. Όπως σε κάθε συμβούλιο, είναι απαραίτητη η παρουσία ενός Προεδρίου το οποίο ασκεί καθήκοντα διοίκησης, εκπροσώπησης και συνδεσμού τα υπόλοιπα όργανα, αλλά και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες που προάγουν τις δραστηριότητες του οργανισμού. Η προεδρία της Ένωσης συνίσταται στην προεδρία του Συμβουλίου Υπουργών (και όχι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή της Επιτροπής), διαρκεί ένα εξάμηνο και εναλλάσσονται διαδοχικά σ' αυτή όλα τα κράτη μέλη. Μέχρι το 1995, η σειρά ήταν αλφαβητική, σύμφωνα με τη θέση του πρώτου γράμματος του ονόματος κάθε κράτους μέλους στο λατινικό αλφάβητο. Το 1995, με κοινοτικό κανονισμό, επανακαθορίσθηκε η σειρά εναλλαγής των κρατών μελών στην προεδρία, ώστε, αφενός να συμμετάσχουν τα τότε νέα κράτη μέλη -Αυστρία, Σουηδία, Φινλανδία- και, αφετέρου, τα κράτη να προεδρεύουν τη μια φορά κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους και την επόμενη κατά το δεύτερο.

Το γεγονός ότι η προεδρία περιέρχεται σε ένα κράτος μέλος δεν είναι δυνατόν να σημαίνει ότι το κράτος αυτό θα προωθήσει μόνο τις δικές του θέσεις, ιδιαίτερα μάλιστα αν αυτές διαφέρουν από εκείνες των υπολοίπων κρατών μελών. Το κράτος που προεδρεύει οφείλει να επιτύχει τη λεπτή ισορροπία ανάμεσα στην εύλογη επιθυμία του να προσδώσει το δικό του στίγμα στο εξάμηνο της προεδρίας και στην ανάγκη να διατυπώσει συμβιβαστικές προτάσεις, με συγκερασμό των θέσεων όλων των κρατών μελών. Άλλωστε, η προεδρεύουσα χώρα «κληρονομεί» κάποιο πλαίσιο απόψεων και ενεργειών από τις προηγούμενες προεδρίες, που αναγκαστικά θέτει όρια στους δικούς της χειρισμούς. Γι' αυτό είναι σύνηθες το κράτος μέλος που μόλις αποχώρησε από την προεδρία, το κράτος που προεδρεύει και το κράτος που θα προεδρεύσει αμέσως μετά (κοινοτική Τρόικα) να καταρτίζουν, με τη συνδρομή της Επιτροπής, ένα κοινό πρόγραμμα δράσης, ώστε να αποκτή η διαχείριση των κοινοτικών υποθέσεων συνέχεια και μακροπρόθεσμη προοπτική.

4.22.1 Η Πρώτη Ελληνική Προεδρία (Ιούλιος - Δεκέμβριος 1983)

Η πολιτική και διεθνής συγκυρία. Η Ελλάδα ανέλαβε για πρώτη φορά την προεδρία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε μια κρίσιμη περίοδο για την εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, λόγω των πολυσύνθετων προβλημάτων που αντιμετώπιζε τότε η Κοινότητα (ρύθμιση δημοσιονομικών προβλημάτων, κυρίως του προβλήματος των ιδίων πόρων και της επιστροφής εισφορών προς τη Μεγάλη Βρετανία, ένταξη των χωρών της Ιβηρικής Χερσονήσου, αγροτική πολιτική, εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση), αλλά και λόγω της δύσκολης διεθνούς κατάστασης (μακρόχρονη οικονομική κρίση, Ψυχρός Πόλεμος, Μεσανατολικό, Λατινική Αμερική, απαρτχάιντ). Στις δυσχέρειες πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι η Ελλάδα, το νεώτερο μέλος των (τότε) Δέκα, αναλάμβανε για πρώτη φορά προεδρία, διαδεχόμενη μάλιστα την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και μην έχοντας απόλυτα προσαρμοσθεί στο κοινοτικό κεκτημένο.

Θεσμικό πλαίσιο της Κοινότητας. Η Ελληνική Προεδρία από την αρχή επέδειξε τη βούληση της να συνεργασθεί στενά με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τονίζοντας την ευαισθησία του οργάνου αυτού στις ανησυχίες και στις προσδοκίες του εκλογικού σώματος σε σχέση με τα

κοινοτικά ζητήματα. Ας σημειωθεί εδώ ότι η ελληνική στάση έναντι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υπαγορευόταν και από το γεγονός ότι ήταν το πρώτο δημοκρατικά εκλεγμένο κοινοβούλιο στην ιστορία της Κοινότητας.

Δημοσιονομική πολιτική Συγκλιση. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας έπρεπε να καταρτισθεί ο προϋπολογισμός του οικονομικού έτους 1984. Η κατάρτιση ενός προϋπολογισμού είναι ούτως ή άλλως πολύπλοκη εργασία, πολύ περισσότερο όμως κατά την περίοδο εκείνη, εξαιτίας των ειδικών προβλημάτων για τα διαρθρωτικά ταμεία, την εξεύρεση και την εξάντληση των πόρων της Κοινότητας. Συγκεκριμένα, πριν από την έναρξη της Ελληνικής Προεδρίας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στουτγάρδης είχε αποφασίσει ότι απαραίτητη προϋπόθεση για ένα νέο ξεκίνημα της Κοινότητας ήταν η αύξηση των ιδίων πόρων της, των χρημάτων δηλαδή που ανήκουν σε αυτή και των οποίων η διαχείριση και κατανομή δεν εξαρτάται από τα κράτη μέλη. Οι πόροι αυτοί χρησιμεύουν στη διαμόρφωση και χρηματοδότηση νέων πολιτικών. Υπέρ της αύξησης τάσσονταν τα μικρότερα και λιγότερο εύπορα κράτη μέλη, που θα ήθελαν να δουν την Κοινότητα να ξεπερνά το στάδιο μιας απλής Τελωνειακής Ένωσης (Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία). Αντίθετα, τα πιο εύπορα και ανεπτυγμένα κράτη, επιθυμώντας να περιορίσουν την εισφορά τους στον κοινοτικό προϋπολογισμό, αλλά να βρίσκουν ταυτόχρονα μια διευρυμένη αγορά για τα προϊόντα τους, τάσσονταν υπέρ της αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας και της ενίσχυσης της εσωτερικής αγοράς. Η Ελληνική Προεδρία έδωσε σκληρή μάχη για να συμβιβάσει τις δύο αντικρουόμενες απόψεις, αλλά τελικώς επικράτησε ελάχιστα μετριασμένη η άποψη των πλουσιότερων κοινοτικών χωρών: οι ίδιοι πόροι της Κοινότητας ορίστηκαν σε 1% του εισπραττόμενου ΦΠΑ (έναντι 1,8% της ελληνικής πρότασης) και η Κοινότητα δεσμεύθηκε να τηρήσει αυστηρή πειθαρχία στις δαπάνες της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Εξωτερική πολιτική - Ευρωπαϊκή πολιτική συνεργασία. Βασικό μέλημα της Ελληνικής Προεδρίας υπήρξε η ενίσχυση της κοινής στάσης της Ευρώπης των Δέκα απέναντι σε διεθνή προβλήματα, με τη διαμόρφωση και προβολή κοινών απόψεων. Η Ελληνική Προεδρία εργάστηκε για τη δημιουργία κλίματος ύφεσης, για τον αποπλισμό και την κατάργηση των πυρηνικών όπλων. Κορωνίδα της έκφρασης των ελληνικών θέσεων υπήρξε η πρόταση που υπέβαλε ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών τον Αύγουστο του 1983 για εξάμηνη αναβολή της εγκατάστασης αμερικανικών πυραύλων στο έδαφος της Δυτικής Ευρώπης. Αν και η συγκεκριμένη πρόταση απορρίφθηκε από τους υπουργούς των υπόλοιπων κρατών μελών, υποστηρίχθηκε θερμά από την πλειοψηφία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και προκάλεσε γενικότερη αίσθηση στο πλαίσιο της Κοινότητας.

Ο φιλειρηνικός προσανατολισμός της Ελληνικής Προεδρίας επαληθεύθηκε και από τη στάση της στο Μεσανατολικό (όπου τάχθηκε υπέρ της αποχώρησης του Ισραήλ από τα Κατεχόμενα και τον Λίβανο και υπέρ του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των Παλαιστινίων), στο πρόβλημα της Νότιας Αφρικής (όπου απερίφραστα καταδίκασε το καθεστώς των φυλετικών διακρίσεων και τάχθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας της Ναμίμπια) και στο θέμα των σχέσεων Ανατολής-Δύσης (όπου επιδίωξε την εκτόνωση της διαμάχης μεταξύ των δύο αντίπαλων συνασπισμών). Παρόμοια στάση υπέρ της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών τήρησε η Προεδρία και στο θέμα της σοβιετικής εισβολής στο Αφγανιστάν.

Τέλος, μια ιδιαίτερα σημαντική κοινοτική πρωτοβουλία ξεκίνησε στη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας: τον Οκτώβριο του 1983 άρχισαν οι διαπραγματεύσεις για την ανανέωση της

Σύμβασης Λομέ II, που οδήγησαν στη σύναψη της Σύμβασης Λομέ III, η οποία ρυθμίζει τις σχέσεις της Κοινότητας με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ). Η Σύμβαση Λομέ III, που αποσκοπεί μεταξύ άλλων στη στήριξη της οικονομίας των χωρών του τρίτου κόσμου, υπήρξε ένα μεγάλο βήμα στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της τότε ΕΟΚ και των χωρών ΑΚΕ.

Διεύρυνση. Βασική θέση της Ελληνικής Προεδρίας ήταν πως η επικείμενη ένταξη των χωρών της Ιβηρικής Χερσονήσου (Ισπανίας και Πορτογαλίας) θα έπρεπε να συνοδευτεί από ειδικά προγράμματα, που θα επέτρεπαν στις χώρες του Νότου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα των οικονομιών τους. Όπως, όμως, προαναφέρθηκε, η πλειοψηφία των κοινοτικών εταίρων δεν συμμερίσθηκε τις απόψεις της Ελληνικής Προεδρίας για αύξηση των ιδίων πόρων της Κοινότητας, ενίσχυση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και δημιουργία περιφερειακών ταμείων για την άρση των ανισοτήτων. Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) έγιναν πραγματικότητα δύο χρόνια αργότερα, το 1985.

4.22.2 Η Δεύτερη Ελληνική Προεδρία (Ιούλιος-Δεκέμβριος 1988)

Η πολιτική και διεθνής συγκυρία. Σε αντίθεση με τις συνθήκες που επικρατούσαν κατά την πρώτη Ελληνική Προεδρία, η διεθνής συγκυρία εμφανίζεται τώρα περισσότερο ευνοϊκή. Με την Περεστρόικα, οι σχέσεις Ανατολής-Δύσης γνωρίζουν πρωτοφανή ύφεση, που εκφράζεται στον τερματισμό του ανταγωνισμού των εξοπλισμών, τον εκδημοκρατισμό των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και την υπογραφή συμφωνίας για την κατάργηση των πυραύλων μέσου βεληνεκούς.

Αλλά και η ίδια η Κοινότητα είχε ξεφύγει από το τέλμα των αρχών της δεκαετίας. Με τόλμη οι ευρωπαίοι ηγέτες προχώρησαν στην αναθεώρηση της Ιδρυτικής Συνθήκης της ΕΟΚ (Συνθήκη της Ρώμης) και την επίλυση των δημοσιονομικών προβλημάτων της Κοινότητας μέσω της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Επιπλέον, τέθηκε χρονοδιάγραμμα για την εγκαθίδρυση της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς (Λευκή Βίβλος). Το αξίωμα του Προέδρου της Επιτροπής κατείχε ο Γάλλος Ζακ Ντελόρ, ο οποίος, λίγους μήνες πριν από την έναρξη της Ελληνικής Προεδρίας είχε καταθέσει στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών το λεγόμενο «Πακέτο» του: μια δέσμη μέτρων για την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, την αύξηση του προϋπολογισμού και των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων. Οί προτάσεις Ντελόρ (παρόμοιες με εκείνες για τις οποίες πέντε χρόνια νωρίτερα είχε αγωνιστεί η Ελληνική Προεδρία) έγιναν δεκτές.

Συνεπώς δεν υπήρχαν τα προβλήματα της πρώτης Προεδρίας. Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Εργασίας της Επιτροπής για το έτος 1988, το οποίο αποτελεί τον «οδηγό» κάθε προεδρίας, η Ελλάδα έπρεπε να δώσει προτεραιότητα στην προώθηση των μέτρων για την Εσωτερική Αγορά (με την ολοκλήρωση της διαπραγμάτευσης του «Πακέτου Ντελόρ»), τη βελτίωση της ενδοκοινοτικής συνοχής αλλά και της διεθνούς εικόνας της κοινότητας, κυρίως με την ενίσχυση του ρόλου και της συμβολής της πολιτικής συνεργασίας των κρατών μελών στις διεθνείς υποθέσεις. Η Ελλάδα, από την πλευρά της, πρόσθεσε σε αυτόν τον κατάλογο την ισόρροπη ανάπτυξη των κρατών μελών και την προώθηση νέων κοινοτικών πολιτικών.

Πρωτοβουλίες για την εσωτερική ανάπτυξη της Κοινότητας. Ο Ενιαίος Κοινωνικός Χώρος. Χωρίς να παραβλέπει τη μεγάλη σημασία της Ενιαίας Αγοράς, η Ελλάδα υπέβαλε ένα φιλόδοξο υπόμνημα, το οποίο περιείχε προτάσεις για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής, την ισότητα των φύλων, την αντιμετώπιση της ανεργίας, την κοινωνική ασφάλιση, την εκπαίδευση και τον

πολιτισμό. Τόσο η Επιτροπή, όσο και τα κράτη μέλη (ειδικά οι χώρες του νότου) αντιμετώπισαν ευνοϊκά αυτή την πρωτοβουλία. Φυσικά, οι πλουσιότερες χώρες του Βορρά εξακολουθούσαν να ενδιαφέρονται περισσότερο για την Ενιαία Αγορά, και η Ελλάδα δεν αδράνησε ούτε στο θέμα αυτό. Σε συνεργασία με τα άλλα μέλη της Τρίκας, τη Γερμανία και την Ισπανία, η Ελλάδα συνέχισε τις διαπραγματεύσεις για την υλοποίηση του «Πακέτου Ντελόρ» και την έκδοση των εκτελεστικών οδηγιών που θα το έθεταν σε ισχύ. Αξίζει να αναφερθεί ότι στη διάρκεια της ελληνικής Προεδρίας υιοθετήθηκαν περισσότερες οδηγίες από ό,τι στο πλαίσιο της γερμανικής, πράγμα που θεωρείται δείγμα επιτυχημένης διαπραγματευτικής τακτικής της χώρας.

Εξωτερικές σχέσεις. Εκμεταλλευόμενη το κλίμα διεθνούς ύφεσης που επικρατούσε, η Ελληνική Προεδρία άρχισε συνομιλίες για την προώθηση των σχέσεων της ΕΟΚ με τις χώρες της ΚΟΜΕΚΟΝ, που έληξαν με την σύναψη μιας πολιτικής διακήρυξης, την υπογραφή συμφωνιών με την Ουγγαρία και την Τσεχοσλοβακία και τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων με την Κούβα. Οί αντίστοιχες πρωτοβουλίες της Ελλάδας για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής μετατέθηκαν στην Ισπανική Προεδρία, ως καταλληλότερη. Ωστόσο, η Ελληνική Προεδρία έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαπραγμάτευση της Σύμβασης Λομέ IV με τις χώρες ΑΚΕ, όπως επίσης και στην αξιολόγηση της πορείας των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης για την αναθεώρηση της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (γνωστότερης ως GATT). Ακόμη, δόθηκε έμφαση στη συνεργασία της Κοινότητας με τις χώρες της Μεσογείου, και συνήλθαν Συμβούλια Συνεργασίας με την Τυνησία, την Κύπρο και τη Γιουγκοσλαβία.

Τέλος, αναφορικά με την Κυπριακή Δημοκρατία, η Ελλάδα προσπάθησε και πάλι να εκμεταλλευθεί την προεδρία για να εξασφαλίσει την κοινοτική αλληλεγγύη για το Κυπριακό και να δρομολογήσει την ταχεία ένταξη της Κύπρου στην Ευρώπη. Η αίτηση ένταξης της Κύπρου τελικά δεν υπεβλήθη επί Ελληνικής Προεδρίας, εξαιτίας του αρνητικού γενικού κλίματος και της επιφυλακτικότητας της κυπριακής κυβέρνησης.

Ευρωπαϊκή πολιτική συνεργασία. Επικουρούμενη από τη Γραμματεία Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας, η οποία συστάθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η Ελληνική Προεδρία κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για την προώθηση της διαδικασίας του παγκόσμιου αποπλισμού. Η διεθνής συγκυρία ήταν ευεπίκαιρη και το μόνο μελανό σημείο αποτέλεσε η αναζωπύρωση του Μεσανατολικού προβλήματος με νέες συγκρούσεις στα Κατεχόμενα. Η Ελληνική Προεδρία αντέδρασε ανακοινώνοντας ότι θα προωθούσε τη σύγκληση Διεθνούς Διάσκεψης για το Μεσανατολικό.

Στα πλαίσια της καθημερινής διαχείρισης της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας, Έλληνες αξιωματούχοι παρουσίασαν στη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. τις θέσεις της ΕΟΚ στα μεγάλα διεθνή θέματα και συμμετείχαν σε διαβουλεύσεις με τις ΗΠΑ, την Κίνα, την Ινδία, την Ιαπωνία και άλλες χώρες.

4.22.3 Η Τρίτη Ελληνική Προεδρία (Ιανουάριος-Ιούνιος 1994)

Η πολιτική και διεθνής συγκυρία. Για μία ακόμη φορά, το διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον είχε μεταβληθεί δραματικά σε σχέση με εκείνο του 1983 ή του 1988. Ο πλανήτης είδε την κατάρρευση του διπολισμού και τον σχηματισμό μιας νέας ρευστής τάξης πραγμάτων. Καθώς τερματίστηκε ο διαχωρισμός μεταξύ Ανατολής και Δύσης, πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης θεώρησαν ιστορικό τους προορισμό την Ένωση και χτύπησαν την πόρτα

της. Από την άλλη πλευρά, ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία έθεσε εν αμφιβάλω την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να λειτουργήσει ως παράγοντας σταθερότητας στην περιοχή.

Θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης — Πολιτικές. Ταυτόχρονα με την έναρξη της Ελληνικής Προεδρίας εκδόθηκε η Λευκή Βίβλος για την ανάπτυξη την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση, ένα κείμενο με χρονοδιαγράμματα και κατευθυντήριες γραμμές για την υλοποίηση των διευρωπαϊκών (ενεργειακών και μεταφορικών κατά βάση) δικτύων, της κοινωνίας της πληροφορίας, την καταπολέμηση της ανεργίας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας. Τα στενά χρονικά πλαίσια, ο αιφνιδιασμός όλων γενικά των κρατών μελών από τη Λευκή Βίβλο και η αντίδραση των εύπορων κρατών μελών, που δεν επιθυμούσαν να επιβαρυνθούν οικονομικά περισσότερο, δεν επέτρεψαν την πλήρη επεξεργασία του κειμένου της. Πάντως, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας συνεστήθη η Επιτροπή των Περιφερειών και υπεγράφη η συμφωνία για τη χρηματοδότηση της εξωτερικής πολιτικής από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Επίσης, δημιουργήθηκε το Ταμείο Συνοχής (το οποίο «προικοδοτήθηκε» με 15,15 δισ. ECU για την περίοδο 1993-99), εγκρίθηκε ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας και προωθήθηκε το 4ο Πρόγραμμα - Πλαίσιο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ύψους 12,3 δισ. ECU για την περίοδο 1993-98).

Μια επιτυχία της Ελληνικής Προεδρίας με ιδιαίτερο ελληνικό ενδιαφέρον υπήρξε η μεταφορά της έδρας του Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP) από το Βερολίνο στη Θεσσαλονίκη. Το CEDEFOP είναι σήμερα το μόνο αποκεντρωμένο κοινοτικό όργανο που έχει την έδρα του στην Ελλάδα.

Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις. Ιδιαίτερης σημασίας γεγονός κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας χαρακτηρίζεται η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομίας (Europol).

Προχώρησαν επίσης οι διαπραγματεύσεις για την πάταξη της τρομοκρατίας, του εμπορίου ναρκωτικών και της νομιμοποίησης προσόδων από παράνομες δραστηριότητες («ξέπλυμα χρήματος»). Στο δικαστικό τομέα, η Σύμβαση των Βρυξελλών για την αναγνώριση και εφαρμογή δικαστικών αποφάσεων επεκτάθηκε σε αποφάσεις οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου, ενώ προωθήθηκαν κοινές ρυθμίσεις στο ζήτημα της έκδοσης εγκληματιών και καταρτίσθηκε σχέδιο οδηγίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των οποίων γίνεται επεξεργασία μέσω Η/Υ.

Εξωτερική πολιτική. Βασική επιτυχία της Συνόδου Κορυφής της Κέρκυρας, με την οποία έληξε η Ελληνική Προεδρία, υπήρξε η υπογραφή της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας της Ένωσης με τη Ρωσία και την Ουκρανία. Το ενδιαφέρον της Ελληνικής Προεδρίας για τις χώρες της Βαλκανικής εκδηλώθηκε επίσης με την υπογραφή Ευρωπαϊκών Συμφωνιών Σύνδεσης με την Ουγγαρία και την Πολωνία, που αποτελούν προστάδιο της ένταξης στην Ένωση. Αρχισαν επίσης και ολοκληρώθηκαν κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας διαπραγματεύσεις με βαλκανικά κράτη. Και η τρίτη Ελληνική Προεδρία έδωσε μεγάλη σημασία στις διαπραγματεύσεις με τις χώρες ΑΚΕ, στο πλαίσιο της αναθεώρησης της Σύμβασης Αομέ, ενώ ολοκλήρωσε τις διαπραγματεύσεις της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT) για το παγκόσμιο εμπόριο, προεδρεύοντας σε αυτές. Όπως και στις δύο προηγούμενες προεδρίες, η Ελλάδα επέδειξε ιδιαίτερη ευαισθησία στο Μεσανατολικό και το ζήτημα της Νότιας Αφρικής και της Ναμίμπια, και ανέλαβε πρωτοβουλίες κοινής δράσης για την αποστολή βοήθειας στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Παρ' όλα αυτά, η Ελληνική Προεδρία δεν συνέβαλε ιδιαίτερα στην αντιμετώπιση της

γιουγκοσλαβικής κρίσης, εν μέρει εξαιτίας της διαμάχης στην οποία είχε εμπλακεί η χώρα στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για το θέμα του ελληνικού εμπάργκο κατά της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας.

Διεύρυνση. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας συνεχίσθηκαν και ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις για την τέταρτη διεύρυνση της Ένωσης (Αυστρία, Σουηδία, Φινλανδία και Νορβηγία, η οποία τελικά υπαναχώρησε). Μεγάλη προσπάθεια καταβλήθηκε από την Ελληνική Προεδρία για την προώθηση των αιτημάτων ένταξης της Κύπρου και της Μάλτας, με αποτέλεσμα να αποδεχθεί το Συμβούλιο Σύνδεσης, στις 18 Απριλίου 1994, ότι η επόμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα περιλαμβάνει τις δύο αυτές χώρες.

4.21.4 Η Τέταρτη Ελληνική Προεδρία (Ιανουάριος - Ιούνιος 2003)

Η Ελληνική Κυβέρνηση είχε να αντιμετωπίσει μια κρίσιμη καμπή στην οποία διερχόταν η Ένωση το 2003, τόσο σε σχέση με την εμβάθυνση της (δηλαδή την αναμόρφωση των Συνθηκών, την ακριβέστερη οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών και την άσκηση περισσότερων κοινών πολιτικών) όσο και με τη διεύρυνση της (δηλαδή την προσχώρηση νέων κρατών). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνήλθε στη Θεσσαλονίκη (όπως είχε αποφασιστεί).

Οι κυριότεροι στόχοι της Ελληνικής Προεδρίας ήταν η αναθεώρηση των Συνθηκών, η Διεύρυνση, η ένταξη της Κύπρου, η δημιουργία μιας διεθνώς ανταγωνιστικής Ευρώπης, η προώθηση της Κοινής Αμυντικής Πολιτικής της Ένωσης, η διαμόρφωση κοινών πολιτικών για το άσυλο και τη μετανάστευση, και η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (που αποτελεί πάγιο μέλημα της χώρας μας).

Οι παραπάνω στόχοι επιτεύχθηκαν κατα ένα μεγάλο μέρος, και η ελληνική προεδρία στεύθηκε με επιτυχία, παρ'όλες τις αρνητικές συγκυρίες.

4.23 Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Κατά τη μακρά ιστορική της πορεία, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα των Έξι δέχτηκε στους κόλπους της νέα μέλη από τη βόρεια και νότια Ευρώπη, κατά κύριο λόγο. Έτσι, το 1973, εισήλθαν η Βρετανία, η Δανία και η Ιρλανδία, ακολούθησε ο ευρωπαϊκός νότος με την Ελλάδα το 1981, την Ισπανία και την Πορτογαλία το 1986, ενώ εννέα χρόνια αργότερα, προσχώρησαν η Αυστρία, η Σουηδία και η Φινλανδία. Στις αρχές του νέου αιώνα, η υποψηφιότητα δώδεκα νέων μελών προβλέπεται να αυξήσει τον πληθυσμό της Ένωσης κατά 105 εκατομμύρια πολίτες και την έκταση της κατά 34%. Τέλος, η υποψηφιότητα της Τουρκίας διανοίγει την προοπτική να διευρυνθεί η Ένωση και πέρα από τα στενά γεωγραφικά όρια της ευρωπαϊκής ηπείρου. Πρόκειται για εγχείρημα ασυγκρίτως πιο φιλόδοξο όσων προηγήθηκαν, καθώς αφορά στην ενσωμάτωση χωρών με πολύ σημαντικές διαφορές σε οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο και επιδιώκει να εξασφαλίσει σταθερότητα, δημοκρατία και ευημερία για τα νέα μέλη της. Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο το γεγονός ότι η επόμενη Διεύρυνση έχει πλέον εξελιχθεί σε πολιτική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.23.1 Σταθμοί στη διαδικασία της Διεύρυνσης

Η πραγματοποίηση της Διεύρυνσης αποφασίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, όπου τέθηκαν τα κριτήρια που οφείλουν να πληρούν οι υποψήφιοι χώρες:

1. Ύπαρξη σταθερών θεσμών που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων (πολιτικό κριτήριο).
2. Ύπαρξη βιώσιμης οικονομίας της αγοράς και ικανότητα αντιμετώπισης των πιέσεων του ανταγωνισμού και των δυνάμεων της αγοράς στο εσωτερικό της Ένωσης (οικονομικά κριτήρια).
3. Ικανότητα της χώρας να επωμισθεί τις υποχρεώσεις του μέλους, συμπεριλαμβανομένης της υιοθέτησης των στόχων της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Το Πρόγραμμα Δράσης «Agenda 2000», που παρουσίασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούλιο 1997, περιείχε πρόταση για έναρξη διαπραγματεύσεων με έξι χώρες: Εσθονία, Πολωνία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Τσεχία, Κύπρος. Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν στις 31 Μαρτίου 1998. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στο Ελσίνκι, τον Δεκέμβριο του 1999, αποφάσισε την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με άλλες έξι χώρες από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (χώρες ΚΑΕ): Λετονία, Λιθουανία, Σλοβακία, Βουλγαρία, Ρουμανία και Μάλτα. Η έναρξη αυτών των διαπραγματεύσεων έγινε στις 15 Φεβρουαρίου 2000. Επιπλέον, αναγνώρισε στην Τουρκία την ιδιότητα της υποψήφιας για ένταξη χώρας.

Τον Δεκέμβριο του 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας κατέληξε σε έναν ενδεικτικό «χάρτη πορείας» για να επιταχυνθεί η ενταξιακή διαδικασία, ενώ στο Γκαϊτεμποργκ, έξι μήνες αργότερα, τέθηκε ως στόχος η ολοκλήρωση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων ως το τέλος του 2002 και η συμμετοχή των υποψήφιων χωρών, ως κρατών μελών πλέον, στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2004. Η εκτίμηση είναι ότι τον στόχο θα εκπληρώσουν δέκα χώρες, πλην της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, για τις οποίες αποφασίσθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν η υιοθέτηση «χάρτη πορείας» κατά το πρότυπο της Νίκαιας και η έναρξη διαπραγματεύσεων για όλα τα κεφάλαια.

4.23.2 Η διαδικασία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων

Μέσω των διαπραγματεύσεων καθορίζονται οι όροι με τους οποίους το υποψήφιο κράτος θα ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή, ο τρόπος υιοθέτησης, ενσωμάτωσης και εφαρμογής του κοινοτικού κεκτημένου είτε από τη στιγμή της ένταξης, είτε σε απώτερο χρονικό σημείο, εφόσον γίνει δεκτή κάποια μεταβατική περίοδος.

Το **κοινοτικό κεκτημένο** συνίσταται στο πλέγμα των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που κατοχυρώνονται στο ισχύον πρωτογενές (Συνθήκες) και παράγωγο (ειδικοί κανόνες που θεσπίζονται βάσει των Συνθηκών) Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χωρίζεται σε τριάντα ένα κεφάλαια, το κάθε ένα από τα οποία αφορά έναν ειδικό τομέα της κοινοτικής πραγματικότητας. Οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται μεταξύ του **Συμβουλίου** και της κυβέρνησης κάθε υποψήφιου μέλους. Το Συμβούλιο αποφασίζει με ομοφωνία πάνω στο σχέδιο Κοινής θέσης που υποβάλλει η Επιτροπή για το εκάστοτε υπό διαπραγμάτευση κεφάλαιο. Εν συνεχεία, αφού ληφθεί υπόψη και η διαπραγματευτική θέση της υποψήφιας χώρας, αποφασίζεται στο πλαίσιο των Διακυβερνητικών Διασκέψεων Προσχώρησης το προσωρινό «κλείσιμο» των κεφαλαίων.

Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** είναι επιφορτισμένη με την προετοιμασία των διαπραγματεύσεων και την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των υποψήφιων χωρών με τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά στην πλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, την εναρμόνιση με το κοινοτικό κεκτημένο και την τήρηση των προτεραιοτήτων της Εταιρικής Σχέσης. Οι σχετικές

εκτιμήσεις της παρουσιάζονται στις Ετήσιες Εκθέσεις Προόδου που υποβάλλονται για κάθε μία από τις υποψήφιες χώρες.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενημερώνεται για την πορεία της Διεύρυνσης και θα εγκρίνει τις Συνθήκες Προσχώρησης των υποψήφιων χωρών.

4.23.3 Ενταξιακή στρατηγική

Τα βασικά στοιχεία της ενταξιακής στρατηγικής είναι τα ακόλουθα:

1. **Ευρωπαϊκή Συμφωνία (ή Συμφωνία Σύνδεσης):** θέτει το νομικό πλαίσιο των διμερών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις υποψήφιες χώρες. Τα όργανα της είναι το Συμβούλιο Σύνδεσης και η Επιτροπή Σύνδεσης που παρακολουθούν την πρόοδο της υποψήφιας χώρας ως προς την πλήρωση των ενταξιακών κριτηρίων. Παράλληλα, λειτουργούν οι Μεικτές Κοινοβουλευτικές Επιτροπές, στο πλαίσιο των οποίων συναντώνται μέλη του Ευρωκοινοβουλίου με μέλη του Κοινοβουλίου της υποψήφιας χώρας.
2. **Εταιρική Σχέση:** Περιλαμβάνει τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες στις οποίες η υποψήφια χώρα οφείλει να ανταποκριθεί. Η τελευταία εκπονεί το Εθνικό Πρόγραμμα για την υιοθέτηση του κεκτημένου, με το οποίο καθορίζει τους τρόπους, το χρονικό πλαίσιο και τα μέσα για την εκπλήρωση των παραπάνω προτεραιοτήτων.
3. **Προενταξιακή Βοήθεια:** Συνδέεται άμεσα με την πρόοδο της υποψήφιας χώρας. Τα μέσα από τα οποία προέρχεται η χρηματοδότηση των υποψηφίων είναι τα ακόλουθα:
 - **Phare:** Η βοήθεια εστιάζεται στην ενίσχυση του θεσμικού υπόβαθρου και της διοικητικής ικανότητας των υποψηφίων, καθώς και σε προγράμματα που συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική συνοχή.
 - **SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development):** Χρηματοδοτεί προγράμματα αγροτικής και περιφερειακής ανάπτυξης.
 - **ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession):** Στοχεύει στην εναρμόνιση των υποδομών των υποψηφίων προς τα κοινοτικά πρότυπα, ιδίως στους τομείς του περιβάλλοντος και των μεταφορών.
4. **Συμμετοχή σε Κοινοτικά Προγράμματα:** Αποσκοπεί στην εξοικείωση των υποψηφίων χωρών με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.23.4 Η ειδική υποψηφιότητα της Τουρκίας

Το 1963 υπεγράφη Συμφωνία Σύνδεσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με την Τουρκία. Η Συμφωνία προβλέπει τη δημιουργία Τελωνειακής Ένωσης, που εξελίσσεται παράλληλα με την προενταξιακή πορεία. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι αναγνώρισε την Τουρκία ως υποψήφια χώρα. Το καθεστώς της υποψηφιότητας αυτής είναι ιδιότυπο, δεδομένου ότι η Τουρκία

δεν μπορεί να αρχίσει ενταξιακές διαπραγματεύσεις, εφόσον δεν πληρεί τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης.

Στο Ελσίνκι προβλέφθηκε ειδική προενταξιακή στρατηγική για την Τουρκία. Βασικά στοιχεία της είναι:

- ο Προενταξιακός Κανονισμός που αποτελεί τη νομική βάση της Εταιρικής Σχέσης,
- η Εταιρική Σχέση, στις βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες της οποίας συγκαταλέγεται η προσπάθεια για επίλυση του Κυπριακού και στις μεσοπρόθεσμες η ειρηνική επίλυση των διαφορών με γειτονικές χώρες,
- ο Συγκεντρωτικός Χρηματοδοτικός Κανονισμός που ενοποιεί όλα τα υπάρχοντα χρηματοδοτικά μέσα για την Τουρκία,
- ο Πολιτικός Διάλογος για ζητήματα που άπτονται των πολιτικών κριτηρίων, καθώς και για το Κυπριακό και την ειρηνική επίλυση των διαφορών.

4.23.5 Οι ελληνικές θέσεις

Η Ελλάδα αντιλαμβάνεται ότι η Διεύρυνση συνιστά ένα ιστορικό εγχείρημα και μία πολιτική αναγκαιότητα για την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως μέλος του Συμβουλίου, θεσμού με κυρίαρχο ρόλο στη διαδικασία της Διεύρυνσης, έχει εργασθεί σε όλα τα επίπεδα για την προώθηση του στόχου αυτού και την έγκαιρη ολοκλήρωση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων μέσα στο καθορισμένο χρονοδιάγραμμα. Με τη Διεύρυνση συμφωνεί, εξάλλου, το 70% των Ελλήνων, ποσοστό που ξεπερνά κατά πολύ το μέσο όρο των κρατών μελών – σύμφωνα με μία πρόσφατη έρευνα του «Ευρωβαρόμετρου»).

Η θετική ελληνική στάση υπαγορεύθηκε σε μεγάλο βαθμό από την προοπτική ένταξης της Κύπρου, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν εξαντλείται σε μία αυστηρά ωφελιμιστική πολιτική αντιμετώπισης εθνικών θεμάτων. Η Ελλάδα θεωρεί ότι η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα επιδράσει καταλυτικά στην επίλυση του πολιτικού της προβλήματος. Ήδη, η ένταξη της Κύπρου έδωσε μία άλλη διάσταση στο Κυπριακό, εμπλέκοντας ως ένα βαθμό σε αυτό και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ένωση, βέβαια, θεωρεί ότι το πρόβλημα θα πρέπει να λυθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας του ΟΗΕ. Οποσδήποτε, όμως, αποτελεί θετικό στοιχείο η αναφορά στην Έκθεση Προόδου του Γενικού Γραμματέα για την Κύπρο, το 2001, ότι η διαδικασία υπό την αιγίδα του Οργανισμού και η ενταξιακή διαδικασία της Κύπρου αλληλοενισχύονται. Περαιτέρω, τα Συμπεράσματα του Ελσίνκι αποσυνέδεαν την προσχώρηση από προηγούμενη επίλυση του πολιτικού προβλήματος. Με αυτό το σκεπτικό, άλλωστε, το Ελληνικό Κοινοβούλιο είχε διακηρύξει ότι δεν επρόκειτο να κυρώσει Συνθήκη Προσχώρησης για Διεύρυνση που δεν θα περιελάμβανε την Κύπρο.

Στο πλαίσιο της προώθησης της ειρήνης και της σταθερότητας στη Μεσόγειο, η Ελλάδα υποστηρίζει ένθερμα και την ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας. Η συμβολή της μάλιστα στην ολοκλήρωση της προενταξιακής στρατηγικής της Τουρκίας υπήρξε ιδιαίτερα θετική, ενώ παρέχει σταθερά στην Τουρκία τεχνική βοήθεια για τη μεταφορά κοινοτικής τεχνογνωσίας. Η προσέγγιση της Τουρκίας στην Ευρώπη γίνεται υπό τους όρους του κεκτημένου και των κριτηρίων της Κοπεγχάγης. Συνεπώς, η ευρωπαϊκή κατεύθυνση της Τουρκίας θα μπορούσε να δρομολογήσει

αλλαγές στη στάση της, ιδίως ως προς το ζήτημα της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών στο πνεύμα του Ελσίνκι.

Από την πρώτη στιγμή, η Ελλάδα στήριξε την ενταξιακή πορεία της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας και σταθερά προωθεί τη συνεργασία για την παροχή της απαραίτητης για την εναρμόνιση με το κεκτημένο κοινοτικής τεχνογνωσίας. Επιπλέον, συνέβαλε στην άρση του καθεστώτος θεωρήσεων για τις μετακινήσεις των Βουλγάρων και Ρουμάνων πολιτών στο χώρο Σένγκεν. Εξάλλου, όταν έγινε εμφανής η αδυναμία των δύο χωρών να προσχωρήσουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση έως το 2004, η Ελλάδα πρώτη επεσήμανε την ανάγκη υιοθέτησης νέου «χάρτη πορείας» για την ολοκλήρωση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων τους και έσπευσε να υποστηρίξει τη σχετική πρόταση της Επιτροπής, που τελικά έγινε δεκτή στο Λάακεν.

Απώτερος στόχος της πολιτικής αυτής είναι η ενθάρρυνση της προσέγγισης και των άλλων βαλκανικών χωρών στις ευρωπαϊκές δομές στον κατάλληλο χρόνο. Ήδη τα πρώτα βήματα έχουν γίνει με την προώθηση της υπογραφής Συμφωνιών Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με τις χώρες των δυτικών Βαλκανίων. Η προσπάθεια οικονομικής ανάπτυξης και εδραίωσης των δημοκρατικών θεσμών, με την υιοθέτηση των αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ήδη αποδώσει καρπούς, όσον αφορά στην ασφάλεια και τη σταθερότητα στο χώρο της Βαλκανικής.

Πέρα από την πολιτική πτυχή της Διεύρυνσης, η Ελλάδα προσβλέπει και σε οφέλη στο πλαίσιο του διευρυμένου ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου. Οί διαρθρωτικές αλλαγές στις οικονομίες των υποψήφιων χωρών καθιστούν ορατές τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης, εγγυώνται την ομαλότητα των συναλλαγών, ευνοούν το εμπόριο και εξασφαλίζουν το κατάλληλο επιχειρηματικό περιβάλλον για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Παράλληλα, η αύξηση των εμπορικών σχέσεων των υποψηφίων με την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επηρεάσει θετικά το ελληνικό εμπόριο.

Η Ελλάδα συμμετέχει σε προγράμματα διασυνοριακής συνεργασίας με γειτονικές της χώρες σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος (π.χ. μεταφορές, ενέργεια, περιβάλλον) που χρηματοδοτούνται από κοινοτικά και εθνικά κονδύλια, καθώς και σε προγράμματα του Phare (εγκαθίδρυση θεσμών και διδυμοποίηση) για τη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας εφαρμογής του κεκτημένου. Η χρηματοδότηση, εξάλλου, έργων υποδομής στις υποψήφιες χώρες αποφέρει ενίοτε ειδικά πλεονεκτήματα για την Ελλάδα, όπως, για παράδειγμα, η κατασκευή οδικών δικτύων που διευκολύνουν το διαμετακομιστικό εμπόριο προς τις χώρες της δυτικής Ευρώπης.

Η ένταξη των υποψήφιων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση ευνοεί τη συλλογική αντιμετώπιση ζητημάτων που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα, όπως η διαχείριση κρίσεων και η προστασία του περιβάλλοντος, ενώ η επέκταση του χώρου Σένγκεν διευκολύνει την πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης ναρκωτικών καθώς και τον έλεγχο της λαθρομετανάστευσης. Εξάλλου, η πολιτική και οικονομική ανάπτυξη τόσο των υποψήφιων όσο και των άλλων βαλκανικών χωρών αναμένεται να ανακόψει το ρεύμα λαθρομετανάστευσης προς την Ελλάδα.

Ασφαλώς, η Ελλάδα δεν παραβλέπει τα προβλήματα που συνδέονται με τη Διεύρυνση, αλλά θεωρεί ότι είναι δυνατή η εξεύρεση ικανοποιητικών λύσεων. Ως χώρα του Στόχου 1 του Ταμείου Συνοχής καλείται να αντιμετωπίσει την προοπτική απώλειας μεγάλου μέρους των κονδυλίων που της διατίθενται και που θα χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση των υποψήφιων χωρών μετά την ένταξη τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς διαθέτουν ΑΕΠ

χαμηλότερο από τον μέσο κοινοτικό όρο. Περαιτέρω, η ένταξη χωρών με ομοειδή προς τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα (ιδίως γεωργικά, κλωστοϋφαντουργικά και βιομηχανικά) θα εντείνει τον ανταγωνισμό και θα άρει τα πλεονεκτήματα της προνομιακής θέσης τους στην ευρωπαϊκή αγορά.

4.23.6 Το μέλλον της Διεύρυνσης

Η διαδικασία της Διεύρυνσης έχει εισέλθει στην τελική της φάση. Παρ' όλ' αυτά, καλείται να αντιμετωπίσει τον αυξανόμενο ευρωσκεπτικισμό στις χώρες της κεντρικής Ευρώπης, εμπόδια που τίθενται από κράτη μέλη στην ενταξιακή πορεία συγκεκριμένων υποψήφιων χωρών, ακανθώδη θέματα σε κεφάλαια που συνδέονται άμεσα με δημοσιονομικές διευθετήσεις, αλλά και να συμβιάσει αντικρουόμενα συμφέροντα κρατών μελών και υποψήφιων χωρών. Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποδεικνύει ότι πάντα υπάρχουν περιθώρια για συμβιβαστικές λύσεις. Επομένως, η Ευρώπη των Είκοσι επτά μπορεί να γίνει σύντομα πραγματικότητα. Η επόμενη πρόκληση θα είναι πλέον η απάντηση στο ερώτημα: «Πού βρίσκονται τα σύνορα της Ευρώπης;»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο συγκερασμός αυτός των εθνικών κυριαρχιών σημαίνει πρακτικά ότι τα κράτη μέλη μεταβιβάζουν ορισμένες από τις εξουσίες λήψης αποφάσεων που διαθέτουν σε ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα τα οποία έχουν συσταθεί από τα ίδια, ούτως ώστε οι αποφάσεις για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος να μπορούν να λαμβάνονται δημοκρατικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

5.2 ΤΑ ΤΡΙΑ ΚΥΡΙΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΕΙΝΑΙ:

- το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**, το οποίο αντιπροσωπεύει τους πολίτες της Ένωσης και εκλέγεται άμεσα από αυτούς·
- το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, το οποίο αντιπροσωπεύει τα μεμονωμένα κράτη μέλη·
- η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, καθήκον της οποίας είναι να προστατίζει τα συμφέροντα της Ένωσης συνολικά.

Οι κανόνες και οι διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούν τα θεσμικά όργανα περιέχονται στις **Συνθήκες**, οι οποίες έχουν εγκριθεί από τους προέδρους και τους πρωθυπουργούς των κρατών μελών και έχουν επικυρωθεί από τα κοινοβούλιά τους. Κατ' αρχήν, η **Επιτροπή** είναι εκείνη που προτείνει νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία, αλλά το **Κοινοβούλιο** και το **Συμβούλιο** είναι εκείνα που την εγκρίνουν. Το **Δικαστήριο** εξασφαλίζει την τήρηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, ενώ το **Ελεγκτικό Συνέδριο** ελέγχει τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων της Ένωσης.

Το σύστημα συμπληρώνεται από πέντε άλλους οργανισμούς:

- την **Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή** που εκπροσωπεί την κοινωνία των πολιτών και τους κοινωνικούς εταίρους,
- την **Επιτροπή των Περιφερειών** που εκπροσωπεί την τοπική αυτοδιοίκηση και την περιφερειακή διοίκηση,
- την **Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα** που είναι υπεύθυνη για την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική,
- την **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων** που χρηματοδοτεί επενδυτικά σχέδια της Ένωσης,
- τον **Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή** που προστατεύει τους πολίτες και τους οργανισμούς της Ένωσης από κρούσματα κακής διοίκησης.

Επίσης, έχουν συσταθεί ειδικευμένοι οργανισμοί που εκτελούν ορισμένα τεχνικά, επιστημονικά ή διαχειριστικά καθήκοντα.

5.2.1 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Αποτελείται από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων όλων των χωρών της Ένωσης, και από τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδριάζει τέσσερις

φορές το χρόνο για να συμφωνήσει τη γενική πολιτική της Ένωσης και να εξετάσει την πρόοδο που σημειώνεται. Είναι το ανώτατο όργανο χάραξης πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γι' αυτό οι συνεδριάσεις του αποκαλούνται «σύνοδοι κορυφής».

5.2.2 Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το όργανο αυτό, γνωστό παλαιότερα ως **Συμβούλιο Υπουργών**, αποτελείται από υπουργούς των κυβερνήσεων όλων των χωρών της Ένωσης. Συνεδριάζει τακτικά για τη λήψη αποφάσεων στα επιμέρους θέματα και τη θέσπιση ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

5.2.3 Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Είναι όργανο που δεν έχει καμία σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για διακυβερνητικό οργανισμό στόχοι του οποίου είναι (μεταξύ άλλων) η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προώθηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας της Ευρώπης και η καταπολέμηση κοινωνικών προβλημάτων, όπως οι ρατσιστικές προκαταλήψεις και η μισαλλοδοξία. Ιδρύθηκε το 1949 και ένα από τα πρώτα επιτεύγματά του ήταν η εκπόνηση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Για να μπορούν οι πολίτες να ασκούν τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζει αυτή η σύμβαση, δημιούργησε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο συμμετέχουν διάφορα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, και ιδίως

- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή,
- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
- το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει νέα νομοθεσία, αλλά οι νόμοι θεσπίζονται από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο. Άλλα θεσμικά όργανα διαδραματίζουν επίσης ρόλο σε ειδικούς τομείς. Οι κανόνες και οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων στην Ένωση θεσπίζονται από τις Συνθήκες. Κάθε ευρωπαϊκός νόμος βασίζεται σε συγκεκριμένο άρθρο των Συνθηκών, το οποίο αποκαλείται «νομική βάση» της νομοθεσίας.

5.3 ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΘΕΣΠΙΣΗΣ ΝΕΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ:

- διαβούλευση·
- σύμφωνη γνώμη·
- συναπόφαση.

Οι τρεις διαδικασίες περιγράφονται λεπτομερέστερα στη συνέχεια:

5.3.1 Διαβούλευση

Στο πλαίσιο της διαδικασίας διαβούλευσης, η Επιτροπή διαβιβάζει την πρότασή της τόσο στο Συμβούλιο όσο και στο Κοινοβούλιο, αλλά το Συμβούλιο είναι εκείνο που ζητεί επίσημα τη γνώμη του Κοινοβουλίου και άλλων οργάνων

Και στις δύο περιπτώσεις, το Κοινοβούλιο μπορεί:

- να εγκρίνει την πρόταση της Επιτροπής,

- να την απορρίψει,
- ή να ζητήσει τροποποιήσεις.

Αν το Κοινοβούλιο ζητήσει τροποποιήσεις, η Επιτροπή οφείλει να εξετάσει όλες τις αλλαγές που εισηγείται το Κοινοβούλιο. Εάν δεχθεί κάποιες από αυτές, υποβάλλει στο Συμβούλιο ανάλογα τροποποιημένη πρόταση. Το Συμβούλιο εξετάζει την τροποποιημένη πρόταση και ή την εγκρίνει ως έχει ή την τροποποιεί περαιτέρω. Στην παρούσα διαδικασία, όπως και σε όλες τις άλλες, αν το Συμβούλιο τροποποιήσει πρόταση της Επιτροπής, αυτό πρέπει να γίνει με **ομόφωνη** απόφαση.

5.3.2 Σύμφωνη γνώμη

Στο πλαίσιο της διαδικασίας σύμφωνης γνώμης, το Συμβούλιο οφείλει να λάβει τη σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πριν τη λήψη ορισμένων πολύ σημαντικών αποφάσεων. Η διαδικασία συμπίπτει με τη διαδικασία διαβούλευσης, αλλά το Κοινοβούλιο δεν μπορεί να τροποποιήσει την πρόταση: πρέπει είτε να την εγκρίνει είτε να την απορρίψει. Για την έγκριση («σύμφωνη γνώμη») απαιτείται **απόλυτη πλειοψηφία** των ψηφισάντων.

5.3.3 Συναπόφαση

Στο πλαίσιο της διαδικασίας συναπόφασης, το Κοινοβούλιο ασκεί νομοθετική εξουσία από κοινού με το Συμβούλιο. Η Επιτροπή διαβιβάζει την πρότασή της και στα δύο θεσμικά όργανα. Σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ τους, η πρόταση φέρεται ενώπιον «**επιτροπής συνδιαλλαγής**». Μόλις επιτευχθεί συμφωνία στην επιτροπή συνδιαλλαγής, το συμφωνημένο κείμενο διαβιβάζεται στο Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, ούτως ώστε να αποκτήσει τελικά ισχύ νόμου.

5.4 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ: Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος:	Άμεσα εκλεγμένος νομοθετικός βραχίονας της Ένωσης
Συνεδριάσεις:	Μηνιαίες σύνοδοι της ολομέλειας στο Στρασβούργο, συνεδριάσεις των επιτροπών και συμπληρωματικές σύνοδοι στις Βρυξέλλες
Διεύθυνση:	Plateau du Kirchberg, BP 1601, L-2929 Luxembourg
Τηλ.	(352) 430 01
Διαδίκτυο:	www.europarl.eu.int

Οι βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δεν ανήκουν σε εθνικούς συνασπισμούς, αλλά σε πανευρωπαϊκές πολιτικές ομάδες, όπου συμμετέχουν όλα τα μεγάλα πολιτικά κόμματα των κρατών μελών της Ένωσης και εκλέγονται απευθείας από τους πολίτες τους οποίους αντιπροσωπεύουν.

Οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διεξάγονται ανά πενταετία. Δικαίωμα ψήφου έχει κάθε ευρωπαίος πολίτης που είναι εγγεγραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους. Το Κοινοβούλιο εκφράζει έτσι τη βούληση των πολιτών της Ένωσης στις συζητήσεις με τα άλλα θεσμικά όργανα της Ένωσης.

5.4.1 Αριθμός εδρών κάθε χώρας (κατ' αλφαβητική σειρά)

	1999-2004	2004-2007	2007-2009
Βέλγιο	25	24	24
Βουλγαρία	—	—	18
Κύπρος	—	6	6
Τσεχική Δημοκρατία	—	24	24
Δανία	16	14	14
Γερμανία	99	99	99
Ελλάδα	25	24	24
Ισπανία	64	54	54
Εσθονία	—	6	6
Γαλλία	87	78	78
Ουγγαρία	—	24	24
Ιρλανδία	15	13	13
Ιταλία	87	78	78
Λετονία	—	9	9
Λιθουανία	—	13	13
Λουξεμβούργο	6	6	6
Μάλτα	—	5	5
Κάτω Χώρες	31	27	27
Αυστρία	21	18	18
Πολωνία	—	54	54
Πορτογαλία	25	24	24
Ρουμανία	—	—	36
Σλοβακία	—	14	14
Σλοβενία	—	7	7
Φινλανδία	16	14	14
Σουηδία	22	19	19
Ηνωμένο Βασίλειο	87	78	78
(Ανώτ.) Σύνολο	626	732	786

5.4.2 Πού εδρεύει το Κοινοβούλιο;

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διεξάγει τις εργασίες του στη Γαλλία, στο Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Οι μηνιαίες σύνοδοι της ολομέλειας, πραγματοποιούνται στην «έδρα» του Κοινοβουλίου στο Στρασβούργο. Οι συνεδριάσεις των κοινοβουλευτικών επιτροπών και οι συμπληρωματικές σύνοδοι της ολομέλειας πραγματοποιούνται στις Βρυξέλλες, ενώ στο Λουξεμβούργο φιλοξενούνται οι διοικητικές υπηρεσίες.

5.4.3 Τι κάνει το Κοινοβούλιο;

Οι κύριες αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου είναι τρεις:

1. Ασκει από κοινού με το Συμβούλιο τη νομοθετική εξουσία.
2. Ασκει δημοκρατικό έλεγχο επί όλων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης.

3. Ασκεί από κοινού με το Συμβούλιο αρμοδιότητες σχετικά με τον προϋπολογισμό της Ένωσης.

Οι τρεις αυτοί ρόλοι περιγράφονται λεπτομερέστερα στη συνέχεια.

1. Η νομοθετική εξουσία

Η συνηθέστερη διαδικασία για την έγκριση ευρωπαϊκής νομοθεσίας είναι η «συναπόφαση» στο πλαίσιο της οποίας το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαδραματίζει ρόλο ισότιμο με εκείνον του Συμβουλίου. Οι νόμοι που εκδίδονται με τη διαδικασία αυτή είναι κοινές πράξεις του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου. Για μια σειρά άλλων προτάσεων, πρέπει να διεξάγεται διαβούλευση με το Κοινοβούλιο, του οποίου η έγκριση απαιτείται και για ορισμένες σημαντικές πολιτικές ή θεσμικές αποφάσεις.

Το Κοινοβούλιο κινεί επίσης τη διαδικασία θέσπισης νέας νομοθεσίας εξετάζοντας το ετήσιο πρόγραμμα εργασίας της Επιτροπής, εξετάζοντας ποιοι νέοι νόμοι θα ήταν σκόπιμο να θεσπιστούν και ζητώντας από την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις.

2. Δημοκρατικός έλεγχος

Το Κοινοβούλιο ασκεί δημοκρατικό έλεγχο επί των υπολοίπων ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων με διάφορους τρόπους.

Πρώτον, πριν διοριστεί νέα Επιτροπή, το Κοινοβούλιο καλεί σε ακρόαση όλα τα προτεινόμενα νέα μέλη και τον πρόεδρο της Επιτροπής.

Δεύτερον, η Επιτροπή λογοδοτεί πολιτικά στο Κοινοβούλιο, το οποίο μπορεί να κάνει δεκτή «πρόταση δυσπιστίας» με την οποία να ζητείται η συλλογική παραίτησή της.

Γενικότερα, το Κοινοβούλιο ασκεί έλεγχο εξετάζοντας τακτικά τις εκθέσεις που του υποβάλλει η Επιτροπή. Τα μέλη της Επιτροπής συμμετέχουν στις συνόδους της ολομέλειας του Κοινοβουλίου και στις συνεδριάσεις των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

Το Κοινοβούλιο συνεργάζεται επίσης στενά με το Συμβούλιο σε ορισμένους τομείς, όπως η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας και η δικαστική συνεργασία, καθώς και σε ορισμένα ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος. Η προεδρία του Συμβουλίου τηρεί το Κοινοβούλιο ενήμερο για όλα αυτά τα θέματα.

Το Κοινοβούλιο μπορεί επίσης να ασκεί δημοκρατικό έλεγχο μέσω της εξέτασης αναφορών που του υποβάλλουν πολίτες και της σύστασης προσωρινών εξεταστικών επιτροπών. Τέλος, συμβάλλει σε όλες τις συνόδους κορυφής της Ένωσης.

3. Η δύναμη του χρήματος

Ο ετήσιος προϋπολογισμός της Ένωσης εγκρίνεται από κοινού από το Κοινοβούλιο και από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Κοινοβούλιο συζητά τον προϋπολογισμό ο οποίος δεν θεωρείται οριστικώς εγκριθείς πριν υπογραφεί από τον πρόεδρο του Κοινοβουλίου. Η επιτροπή ελέγχου του προϋπολογισμού του Κοινοβουλίου παρακολουθεί την εκτέλεση του προϋπολογισμού και, κάθε χρόνο, το Κοινοβούλιο αποφασίζει αν θα εγκρίνει την εκτέλεση του προϋπολογισμού του προηγούμενου οικονομικού έτους από την Επιτροπή - η διαδικασία έγκρισης είναι γνωστή με τον όρο «απαλλαγή».

Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Κοινοβουλίου;

Οι εργασίες του Κοινοβουλίου διαιρούνται σε δύο κύρια στάδια:

- **Προετοιμασία για τη σύνοδο της ολομέλειας.** Πραγματοποιείται από τους βουλευτές στις αρμόδιες κοινοβουλευτικές επιτροπές. Τα προς εξέταση θέματα συζητούνται και από τις πολιτικές ομάδες.
- **Η σύνοδος της ολομέλειας.** Οι σύνοδοι της ολομέλειας πραγματοποιούνται συνήθως στο Στρασβούργο και καμία φορά στις Βρυξέλλες. Στις συνόδους αυτές, το Κοινοβούλιο εξετάζει την προτεινόμενη νομοθεσία και θέτει σε ψηφοφορία τροπολογίες, πριν καταλήξει σε απόφαση για το κείμενο στο σύνολό του.

Η ημερήσια διάταξη μπορεί να περιλαμβάνει «ανακοινώσεις» του Συμβουλίου ή της Επιτροπής ή ερωτήσεις σχετικά με τα όσα συμβαίνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή στον ευρύτερο κόσμο.

5.5 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ: Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος: Νομοθετικός βραχίονας της Ένωσης όπου εκπροσωπούνται τα κράτη μέλη

Μέλη: Ένας υπουργός από κάθε χώρα της Ένωσης

Προεδρία: Ασκείται εκ περιτροπής από διαφορετική χώρα κάθε εξάμηνο

Συνεδριάσεις: Στις Βρυξέλλες, εκτός από τους μήνες Απρίλιο, Ιούνιο και Οκτώβριο, οπότε συνεδριάζει στο Λουξεμβούργο

Διεύθυνση: Rue de la Loi/Wetstraat 175, B-1048 Brussels

Τηλ. (32-2) 285 61 11

Διαδίκτυο: ue.eu.int

Το Συμβούλιο είναι το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκπροσωπεί τα κράτη μέλη και στις συνεδριάσεις του παρευρίσκεται ο αρμόδιος υπουργός κάθε κυβέρνησης κράτους μέλους της Ένωσης. Κάθε υπουργός που συμμετέχει στο Συμβούλιο είναι εξουσιοδοτημένος να αναλαμβάνει δεσμεύσεις εξ ονόματος της κυβέρνησής του, πράγμα που εξασφαλίζει τη δημοκρατική νομιμότητα των αποφάσεων του Συμβουλίου. Οι σχέσεις της Ένωσης με τον υπόλοιπο κόσμο συζητούνται στο Συμβούλιο «Γενικές υποθέσεις και εξωτερικές σχέσεις».

Το Συμβούλιο συνεδριάζει υπό εννέα διαφορετικές συνθέσεις:

- Γενικές υποθέσεις και εξωτερικές σχέσεις
- Οικονομικές και δημοσιονομικές υποθέσεις («Ecofin»)
- Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις
- Απασχόληση, κοινωνική πολιτική, υγεία και καταναλωτές
- Ανταγωνιστικότητα (Εσωτερική αγορά, βιομηχανία και έρευνα)
- Μεταφορές, τηλεπικοινωνίες και ενέργεια
- Γεωργία και αλιεία
- Περιβάλλον
- Παιδεία, νεολαία και πολιτισμός

5.5.1 Τι κάνει το Συμβούλιο;

Οι κύριες αρμοδιότητες του Συμβουλίου είναι οι εξής:

1. Θεσπίζει την ευρωπαϊκή νομοθεσία.
2. Συντονίζει τη γενική οικονομική πολιτική των κρατών μελών.
3. Συνομολογεί διεθνείς συμφωνίες μεταξύ της Ένωσης και ενός ή περισσότερων κρατών ή διεθνών οργανισμών.
4. Εγκρίνει τον προϋπολογισμό της Ένωσης από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
5. Αναπτύσσει την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της Ένωσης, βάσει γενικών προσανατολισμών που καθορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.
6. Συντονίζει τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών δικαστικών και αστυνομικών αρχών σε ποινικές υποθέσεις.

Οι περισσότερες από τις αρμοδιότητες αυτές αφορούν τον «κοινοτικό» τομέα, που αποτελεί τον «πρώτο πυλώνα» της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εντούτοις, οι τελευταίες δύο αρμοδιότητες αφορούν κατά μέγα μέρος τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη δεν έχουν εκχωρήσει τις εξουσίες τους, αλλά απλώς συνεργάζονται στο πλαίσιο της αποκαλούμενης «διακυβερνητικής συνεργασίας» που καλύπτει τον δεύτερο και τον τρίτο «πυλώνα» της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το έργο του Συμβουλίου περιγράφεται λεπτομερέστερα στη συνέχεια.

1. Νομοθεσία

Μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής νομοθεσίας εκδίδεται από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο από κοινού. Κατά κανόνα, το Συμβούλιο ενεργεί μόνον κατόπιν πρότασης της Επιτροπής, ενώ η Επιτροπή είναι υπεύθυνη να εξασφαλίζει ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία εφαρμόζεται σωστά.

2. Συντονισμός της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών

Οι χώρες της Ένωσης έχουν αποφασίσει ότι επιθυμούν μια γενική οικονομική πολιτική που να βασίζεται σε στενό συντονισμό μεταξύ των εθνικών οικονομικών πολιτικών τους. Ο συντονισμός αυτός εξασφαλίζεται από τους υπουργούς οικονομίας και οικονομικών που αποτελούν συλλογικά το Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων («Ecofin»).

3. Σύναψη διεθνών συμφωνιών

Κάθε χρόνο, το Συμβούλιο «συνομολογεί» διάφορες συμφωνίες μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων χωρών, ή διεθνών οργανισμών. Οι συμφωνίες αυτές μπορούν να καλύπτουν ευρείς τομείς, όπως το εμπόριο, η συνεργασία και η ανάπτυξη ή να αφορούν ειδικά θέματα όπως η ύφαντουργία, η αλιεία, οι επιστήμες και η τεχνολογία, οι μεταφορές κλπ.

Επιπλέον, το Συμβούλιο συνομολογεί συμβάσεις μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης σε τομείς όπως η φορολογία, το εταιρικό δίκαιο ή η προξενική προστασία. Οι συμβάσεις μπορούν επίσης να αφορούν τη συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων.

4. Έγκριση του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο ετήσιος προϋπολογισμός της Ένωσης εγκρίνεται από κοινού από το Συμβούλιο και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αν τα δύο θεσμικά όργανα δεν καταλήξουν σε συμφωνία, οι ισχύοντες κανόνες επιτρέπουν στο Συμβούλιο να λάβει την οριστική απόφαση όσον αφορά τις «υποχρεωτικές δαπάνες» Ενώ το Κοινοβούλιο έχει τον τελευταίο λόγο για τις «μη υποχρεωτικές» δαπάνες και προβαίνει στην τελική έγκριση του προϋπολογισμού.

5. Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας

Τα κράτη μέλη συνεργάζονται για την ανάπτυξη μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Αλλά η εξωτερική πολιτική, η ασφάλεια και η άμυνα παραμένουν υπό τον ανεξάρτητο έλεγχο των κρατών μελών, γεγονός που οδηγεί στον περιορισμό του ρόλου του Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Για να μπορέσει η Ένωση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα διεθνείς κρίσεις, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στο Ελσίνκι τον Δεκέμβριο 1999 αποφάσισε να δημιουργήσει η Ένωση «Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης» μέχρι και 60.000 ατόμων που θα μπορεί να αναπτύσσεται εντός 60 ημερών και να διατηρείται σε επιχειρησιακή ετοιμότητα επί τουλάχιστον ένα έτος. Η δύναμη αυτή δεν θα είναι ένας «ευρωπαϊκός στρατός». Το προσωπικό της θα συνεχίσει να ανήκει στις εθνικές ένοπλες δυνάμεις και να τελεί υπό εθνική διοίκηση, ενώ ο ρόλος της θα περιορίζεται στην εκπλήρωση ανθρωπιστικών ή ειρηνευτικών καθηκόντων, επιχειρήσεων διάσωσης και άλλων λειτουργιών αντιμετώπισης κρίσεων.

Για την εξασφάλιση πολιτικού ελέγχου και στρατηγικής διεύθυνσης σε περίπτωση κρίσεων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας (Δεκέμβριος 2000) αποφάσισε τη σύσταση νέων μόνιμων πολιτικών και στρατιωτικών δομών στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι νέες αυτές δομές είναι οι ακόλουθες:

- η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (PSC),
- η Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUMC) και
- το Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUMS),

Το 2002, ιδρύθηκαν δύο υπηρεσίες για την εκτέλεση ειδικών τεχνικών και επιστημονικών καθηκόντων που αφορούν την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας:

- το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Αμυντικών Μελετών (www.iss-eu.org), που εδρεύει στο Παρίσι και
- το Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (www.eusc.org), που εδρεύει στο Τορρεϊόν de Ardoz της Ισπανίας.

6. Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις (ΔΕΥ)

Τα ναρκωτικά, η τρομοκρατία, η διεθνής απάτη, η εμπορία ανθρώπων και η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών είναι προβλήματα που απασχολούν ιδιαίτερα τους ευρωπαίους πολίτες. Αποτελούν διασυνοριακές εγκληματικές δραστηριότητες και μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μόνον με διασυνοριακή συνεργασία. Για να τα αντιμετωπίσει αποτελεσματικά η Ευρώπη, αλλά και για να προσφέρει σε όλους τους πολίτες της ισότιμη πρόσβαση στην πολιτική δικαιοσύνη σε ολόκληρη την Ένωση, είναι απαραίτητο να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων, των αστυνομικών και τελωνειακών αρχών και των υπηρεσιών μετανάστευσης.

5.5.2 Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Συμβουλίου;

Κάθε κράτος μέλος της Ένωσης διαθέτει στις Βρυξέλλες μια «αντιπροσωπεία» που το εκπροσωπεί και υπερασπίζεται τα εθνικά συμφέροντά του στο επίπεδο της Ένωσης. Ο επικεφαλής κάθε αντιπροσωπείας είναι στην ουσία ο πρέσβης της χώρας του στην Ένωση.

Αυτοί οι πρέσβεις (γνωστοί ως «μόνιμοι αντιπρόσωποι») συνεδριάζουν κάθε εβδομάδα στο πλαίσιο της Επιτροπής Μόνιμων Αντιπροσώπων. Η επιτροπή αυτή έχει ως έργο την προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου σε όλους τους τομείς, εκτός από τον γεωργικό, με τον οποίο ασχολείται η Ειδική Επιτροπή Γεωργίας.

5.5.3 Η προεδρία του Συμβουλίου

Η προεδρία του Συμβουλίου ασκείται εκ περιτροπής από κάθε κράτος μέλος για περίοδο έξι μηνών, στη διάρκεια των οποίων προωθεί τις νομοθετικές και πολιτικές αποφάσεις και διαπραγματεύεται συμβιβαστικές λύσεις μεταξύ των κρατών μελών.

Τα κράτη που πρόκειται να ασκήσουν την προεδρία κατά την περίοδο 2005-2006 είναι τα εξής:

2005	Πρώτο εξάμηνο:	Λουξεμβούργο
	Δεύτερο εξάμηνο:	Ηνωμένο Βασίλειο
2006	Πρώτο εξάμηνο:	Αυστρία
	Δεύτερο εξάμηνο:	Φινλανδία

5.5.4 Η γενική γραμματεία

Η προεδρία επικουρείται από τη γενική γραμματεία, η οποία ασχολείται με την προετοιμασία και την ομαλή λειτουργία των εργασιών του Συμβουλίου σε όλα τα επίπεδα. Το 1999, γενικός γραμματέας του Συμβουλίου διορίστηκε ο κ. Javier Solana, ο οποίος ασκεί και καθήκοντα ύπατου εκπροσώπου για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Με την ιδιότητά του αυτή, συμβάλλει στην προετοιμασία και στην υλοποίηση αποφάσεων πολιτικής, ενώ επίσης διεξάγει πολιτικό διάλογο, εξ ονόματος του Συμβουλίου, με χώρες μη μέλη της Ένωσης.

Ο γενικός γραμματέας επικουρείται από αναπληρωτή γενικό γραμματέα, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την οργανωτική διεύθυνση της γενικής γραμματείας.

5.5.5 Πόσες ψήφοι ανά χώρα;

Οι αποφάσεις του Συμβουλίου λαμβάνονται με ψηφοφορία. Όσο μεγαλύτερος είναι ο πληθυσμός μιας χώρας τόσο περισσότερες ψήφους διαθέτει. Αλλά ο αριθμός δεν είναι αυστηρά αναλογικός: έχει διορθωθεί υπέρ των λιγότερο πολυπληθών χωρών.

Από την 1η Νοεμβρίου 2004, ο αριθμός των ψήφων που διαθέτε κάθε χώρα (συμπεριλαμβανομένων των νέων κρατών μελών) ήταν ο εξής:

• Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο	29
• Ισπανία και Πολωνία	27
• Κάτω Χώρες	13
• Βέλγιο, Τσεχική Δημοκρατία, Ελλάδα, Ουγγαρία και Πορτογαλία	12
• Αυστρία και Σουηδία	10
• Δανία, Ιρλανδία, Λιθουανία, Σλοβακία και Φινλανδία	7

• Κύπρος, Εσθονία, Λεττονία, Λουξεμβούργο και Σλοβενία	4
• Μάλτα	3
Σύνολο	321

5.5.6 Λήψη αποφάσεων με «ειδική πλειοψηφία»

Ο συνθηθέστερος τρόπος λήψης αποφάσεων στο Συμβούλιο είναι με «ειδική πλειοψηφία». Αυτό σημαίνει ότι, για να εγκριθεί μια πρόταση, πρέπει να συγκεντρώνει έναν συγκεκριμένο ελάχιστο αριθμό ψήφων Εντούτοις, σε ορισμένους πολύ ευαίσθητους τομείς, όπως η ΚΕΠΓΙΑ, η φορολογία, η πολιτική ασύλου και μετανάστευσης, οι αποφάσεις του Συμβουλίου πρέπει να λαμβάνονται ομόφωνα, όπου, κάθε κράτος μέλος διαθέτει δικαίωμα βέτο.

Επειδή είναι πρακτικά αδύνατον να επιτευχθεί ομοφωνία μεταξύ 25 κρατών μελών η Ένωση με τη συνθήκη της Νίκαιας τροποποίησε, τους κανόνες, επιτρέποντας στο Συμβούλιο να λαμβάνει αποφάσεις με ειδική πλειοψηφία σε μια ολόκληρη σειρά τομέων για τους οποίους απαιτείτο προηγουμένως ομοφωνία.

Από την 1η Νοεμβρίου 2004, για να επιτευχθεί ειδική πλειοψηφία απαιτείται:

- πλειοψηφία των κρατών μελών (σε μερικές περιπτώσεις πλειοψηφία δύο τρίτων) ΚΑΙ
- 232 θετικές ψήφοι, πράγμα που αντιστοιχεί στο 72,3 % του συνόλου

Επιπλέον, οποιοδήποτε κράτος μέλος μπορεί να ζητήσει να επιβεβαιωθεί ότι οι θετικές ψήφοι αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 62 % του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης. Αν διαπιστωθεί ότι αυτό δεν ισχύει, η απόφαση δεν θεωρείται εγκριθείσα.

5.6 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΠΟΥ ΠΡΟΩΘΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος:	Εκτελεστικός βραχίονας της Ένωσης και όργανο υπεύθυνο για τις νομοθετικές προτάσεις
Μέλη:	20: ανά δύο από τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο· ανά ένα από τα υπόλοιπα κράτη μέλη
Θητεία:	Πενταετής (1999-2004, 2004-2009)
Διεύθυνση:	Rue de la Loi/Wetstraat 200, B-1049 Brussels
Τηλ.	(32-2) 299 11 11
Διαδίκτυο:	europa.eu.int/comm

Η Επιτροπή είναι το πολιτικά ανεξάρτητο όργανο που εκπροσωπεί και υπερασπίζεται τα συμφέροντα της Ένωσης ως σύνολο. Είναι η κινητήριος δύναμη του θεσμικού συστήματός της: προτείνει νομοθεσία, πολιτικές και προγράμματα δράσης και είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση των αποφάσεων του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Ο όρος «Επιτροπή» αναφέρεται στο ίδιο το θεσμικό όργανο και στο προσωπικό του. Τα μέλη της Επιτροπής αποκαλούνται ανεπισήμως «επίτροποι». Όλοι κατείχαν παλαιότερα πολιτικές θέσεις στις χώρες καταγωγής τους και πολλοί από αυτούς έχουν ασκήσει υπουργικά καθήκοντα, αλλά ως μέλη της Επιτροπής, ασκούν τα καθήκοντά τους προς το γενικό συμφέρον της Ένωσης. Τα μέλη της Επιτροπής διορίζονται για περίοδο πέντε ετών, έξι μήνες μετά τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η διαδικασία που ακολουθείται είναι η εξής:

- Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών ορίζουν με κοινή συμφωνία το νέο πρόεδρο της Επιτροπής.
- Ο ορισθείς πρόεδρος, σε συμφωνία με τις κυβερνήσεις των κρατών μελών, επιλέγει τα υπόλοιπα 19 μέλη της Επιτροπής.
- Στη συνέχεια, τα μέλη καλούνται σε ακρόαση από το νέο Κοινοβούλιο, το οποίο γνωμοδοτεί για ολόκληρο το «σώμα» των Επιτρόπων. Αν ο διορισμός εγκριθεί, η νέα Επιτροπή μπορεί να αναλάβει επισήμως καθήκοντα τον επόμενο Ιανουάριο.

Η Επιτροπή είναι πολιτικά υπόλογη στο Κοινοβούλιο, το οποίο μπορεί να την εξαναγκάσει σε παραίτηση αν κάνει δεκτή πρόταση δυσπιστίας. Επιπλέον συμμετέχει σε όλες τις συνόδους του Κοινοβουλίου, για να διευκρινίζει και να δικαιολογεί τις πολιτικές της.

Η Επιτροπή «εδρεύει» στις Βρυξέλλες, αλλά διατηρεί γραφεία και στο Λουξεμβούργο, αντιπροσωπεύει σε όλες τις χώρες της Ένωσης και σε πολλές πρωτεύουσες ολόκληρου του κόσμου.

5.6.1 Τι κάνει η Επιτροπή;

Οι κύριες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι τέσσερις:

1. προτείνει νομοθεσία στο Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο,
2. διαχειρίζεται και υλοποιεί τις πολιτικές και τον προϋπολογισμό της Ένωσης,
3. επιβάλλει το ευρωπαϊκό δίκαιο (από κοινού με το Δικαστήριο),
4. εκπροσωπεί την Ευρωπαϊκή Ένωση στη διεθνή σκηνή.

Προτάσεις νέας νομοθεσίας

Δυνάμει της Συνθήκης, η Επιτροπή διαθέτει το «δικαίωμα πρωτοβουλίας». Με άλλα λόγια, είναι η μόνη υπεύθυνη για την εκπόνηση προτάσεων νέας ευρωπαϊκής νομοθεσίας, τις οποίες υποβάλλει στο **Κοινοβούλιο** και στο **Συμβούλιο**. Οι προτάσεις αυτές πρέπει να αποβλέπουν στην προώθηση των συμφερόντων της Ένωσης και των πολιτών της, και όχι των συμφερόντων συγκεκριμένων χωρών ή κλάδων της οικονομίας.

Πριν εκπονήσει κάποια πρόταση, η Επιτροπή πρέπει να γνωρίζει τις νέες καταστάσεις και προβλήματα που εξελίσσονται στην Ευρώπη και να εξετάσει αν η θέσπιση ευρωπαϊκής νομοθεσίας μπορεί να βοηθήσει την Ένωση στην καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η Επιτροπή βρίσκεται σε συνεχή επαφή με ευρύ φάσμα ομάδων συμφερόντων και με δύο συμβουλευτικά όργανα — την **Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή** και την **Επιτροπή των Περιφερειών**. Ζητά επίσης τη γνώμη των εθνικών κοινοβουλίων και κυβερνήσεων.

Η Επιτροπή προτείνει την ανάληψη δράσης στο επίπεδο της Ένωσης μόνον αν κρίνει ότι ένα πρόβλημα δεν μπορεί να επιλυθεί αποτελεσματικότερα με την ανάληψη εθνικής, περιφερειακής ή τοπικής δράσης. Αυτή η αρχή αντιμετώπισης των ζητημάτων στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο καλείται «**αρχή της επικουρικότητας**».

Αν, εντούτοις, η Επιτροπή καταλήξει στο συμπέρασμα ότι απαιτείται να θεσπιστεί ευρωπαϊκή νομοθεσία, εκπονεί μια πρόταση η οποία πιστεύει ότι θα αντιμετωπίσει

αποτελεσματικά το πρόβλημα και θα ικανοποιήσει το ευρύτερο δυνατό φάσμα συμφερόντων. Για να διευκρινιστούν οι τεχνικές λεπτομέρειες, η Επιτροπή συμβουλευείται τους εμπειρογνώμονες που απαρτίζουν τις διάφορες επιτροπές και ομάδες εργασίας της.

5.6.2. Υλοποίηση των πολιτικών και του προϋπολογισμού της Ένωσης

Η Επιτροπή, ως εκτελεστικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού της Ένωσης και των πολιτικών και προγραμμάτων που εγκρίνονται από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Το μεγαλύτερο μέρος της ουσιαστικής δουλειάς και των δαπανών εκτελείται από τις εθνικές αρχές και την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά η Επιτροπή είναι αρμόδια για την επίβλεψή τους.

Ένα παράδειγμα πολιτικής την οποία διαχειρίζεται ενεργά η Επιτροπή είναι η πολιτική ανταγωνισμού: η Επιτροπή παρακολουθεί τα καρτέλ και τις συγχωνεύσεις και εξασφαλίζει ότι οι χώρες της Ένωσης δεν επιδοτούν τις βιομηχανίες τους κατά τρόπο που να νοθεύει τον ανταγωνισμό.

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα τα οποία διαχειρίζεται η Επιτροπή καλύπτουν όλο το φάσμα από τα προγράμματα *Interreg* και *Urban* (για την ίδρυση διαμεθοριακών εταιρικών σχέσεων μεταξύ περιφερειών και την παροχή βοήθειας για την αναζωογόνηση αστικών περιοχών σε κρίση) έως το πρόγραμμα *Erasmus* για ανταλλαγές σπουδαστών σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η Επιτροπή εκτελεί τον προϋπολογισμό υπό το άγρυπνο βλέμμα του **Ελεγκτικού Συνεδρίου**. Στόχος και των δύο οργάνων είναι να εξασφαλίζουν χρηστή δημοσιονομική διαχείριση. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο χορηγεί στην Επιτροπή απαλλαγή για την εκτέλεση του προϋπολογισμού μόνον αν η ετήσια έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι θετική.

5.6.3. Επιβολή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας

Η Επιτροπή ενεργεί ως «θεματοφύλακας των Συνθηκών». Αυτό σημαίνει ότι η Επιτροπή, μαζί με το Δικαστήριο, είναι αρμόδια να εξασφαλίζει ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία εφαρμόζεται ορθά σε όλα τα κράτη μέλη.

Αν διαπιστώσει ότι μια χώρα της Ένωσης δεν εφαρμόζει έναν ευρωπαϊκό νόμο και συνεπώς δεν τηρεί τις έννομες υποχρεώσεις της, η Επιτροπή λαμβάνει μέτρα για τη διόρθωση της κατάστασης.

Πρώτα, κινεί μια νομική διαδικασία που ονομάζεται «διαδικασία επί παραβάσει»: αποστέλλει στην οικεία κυβέρνηση επίσημη επιστολή όπου αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή πιστεύει ότι η συγκεκριμένη χώρα παραβιάζει την ευρωπαϊκή νομοθεσία και τάσσεται προθεσμία για την αποστολή λεπτομερούς απάντησης στην Επιτροπή.

Αν η κατάσταση δεν διορθωθεί με τη διαδικασία αυτή, η Επιτροπή πρέπει στη συνέχεια να προσφύγει στο **Δικαστήριο**, το οποίο μπορεί να επιβάλλει χρηματικές ποινές. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου είναι δεσμευτικές για τα κράτη μέλη και για τα θεσμικά όργανα της Ένωσης.

5.6.4 Εκπροσώπηση της Ένωσης στη διεθνή σκηνή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μεταφέρει τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διεθνή σκηνή. Επιτρέπει στα 15 κράτη μέλη να μιλούν «με μια φωνή» σε διεθνή φόρα όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.

Η Επιτροπή είναι επίσης αρμόδια για τη διαπραγμάτευση διεθνών συμφωνιών εξ ονόματος της Ένωσης. Παράδειγμα μιας τέτοιας συμφωνίας είναι η συμφωνία του Κοτονού, η οποία θέτει τους όρους μιας σημαντικής εταιρικής σχέσης βοήθειας και εμπορίου μεταξύ της Ένωσης και αναπτυσσομένων χωρών της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού.

5.6.5 Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Επιτροπής;

Ο πρόεδρος της Επιτροπής είναι εκείνος που αποφασίζει ποιος επίτροπος θα είναι αρμόδιος για κάθε τομέα πολιτικής και ανακατανέμει αυτές τις αρμοδιότητες (εφόσον απαιτείται) κατά τη διάρκεια της θητείας της Επιτροπής. Ο πρόεδρος μπορεί επίσης, με την έγκριση της Επιτροπής, να ζητήσει την παραίτηση κάποιου επιτρόπου.

Η ομάδα των επιτρόπων (γνωστή και ως «σώμα των επιτρόπων») συνεδριάζει μια φορά την εβδομάδα, συνήθως τις Τετάρτες, στις Βρυξέλλες. Κάθε θέμα της ημερήσιας διάταξης παρουσιάζεται από τον επίτροπο που είναι αρμόδιος για τον αντίστοιχο τομέα πολιτικής και το σώμα των επιτρόπων αποφασίζει συλλογικά.

Το προσωπικό της Επιτροπής είναι οργανωμένο σε 36 τμήματα, γνωστά ως «Γενικές Διευθύνσεις» (ΓΔ) και «υπηρεσίες» (όπως η Νομική Υπηρεσία και η Μεταφραστική Υπηρεσία).

Κάθε ΓΔ είναι αρμόδια για έναν συγκεκριμένο τομέα πολιτικής και έχει επικεφαλής της γενικό διευθυντή ο οποίος αναφέρεται σε έναν επίτροπο.

Οι ΓΔ είναι αυτές που στην πραγματικότητα σκέπτονται και εκπονούν τις νομοθετικές προτάσεις της Επιτροπής, αλλά οι προτάσεις αυτές αποκτούν επίσημη διάσταση μόνον αν «εγκριθούν» από το σώμα των επιτρόπων κατά την εβδομαδιαία συνεδρίασή του. Η διαδικασία είναι σε γενικές γραμμές η ακόλουθη.

Ας υποθεθεί, για παράδειγμα, ότι η Επιτροπή θεωρεί πως υπάρχει ανάγκη θέσπισης νομοθεσίας για να προληφθεί η ρύπανση των ευρωπαϊκών ποταμών. Η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος θα συντάξει πρόταση, επί τη βάση εκτεταμένων διαβουλεύσεων με την ευρωπαϊκή βιομηχανία και τους αγρότες, με τα υπουργεία περιβάλλοντος των κρατών μελών και με περιβαλλοντικές οργανώσεις.

Στη συνέχεια, η προτεινόμενη νομοθεσία θα συζητηθεί με όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες της Επιτροπής και θα τροποποιηθεί, εφόσον απαιτείται. Στη συνέχεια, θα ελεγχθεί από τη Νομική Υπηρεσία και από το προσωπικό των ιδιαίτερων γραφείων των επιτρόπων.

Μόλις η πρόταση είναι απολύτως έτοιμη, η γενική γραμματεία την εγγράφει στην ημερήσια διάταξη μιας επόμενης συνεδρίασης της Επιτροπής. Κατά τη συνεδρίαση αυτή, ο επίτροπος περιβάλλοντος θα εξηγήσει στους συναδέλφους του γιατί προτείνεται αυτή η νομοθεσία και στη συνέχεια, θα τεθεί υπό συζήτηση. Αν επιτευχθεί συμφωνία, το σώμα των επιτρόπων θα «εγκρίνει» την πρόταση και το έγγραφο θα σταλεί στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για εξέταση.

Αν ανακύψει διαφωνία μεταξύ των επιτρόπων, ο πρόεδρος θα θέσει την πρόταση σε ψηφοφορία. Αν έντεκα ή περισσότεροι από τους 20 επιτρόπους ψηφίσουν υπέρ, η πρόταση εγκρίνεται. Μετά την έγκρισή της, θα έχει την άνευ όρων υποστήριξη όλων των μελών της Επιτροπής.

5.7 ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος:	έκδοση δικαστικών αποφάσεων για τις υποθέσεις που φέρονται ενώπιόν του
Δικαστήριο:	ένας δικαστής από κάθε χώρα της Ένωσης και οκτώ γενικοί εισαγγελείς
Πρωτοδικείο:	ένας δικαστής από κάθε χώρα της Ένωσης
Θητεία:	οι δικαστές και των δύο δικαστηρίων διορίζονται για περίοδο έξι ετών που μπορεί να ανανεωθεί
Διεύθυνση:	Plateau du Kirchberg, L-2925 Luxembourg
Τηλ.	(352) 4303-1
Διαδίκτυο:	curia.eu.int

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (συχνά αποκαλούμενο απλώς «Δικαστήριο») συστήθηκε δυνάμει της συνθήκης ΕΚΑΧ το 1952. Αποστολή του είναι να εξασφαλίζει την ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης (γνωστής με τον τεχνικό όρο «κοινοτικό δίκαιο») σε όλα τα κράτη μέλη. Με άλλα λόγια, εξασφαλίζει ότι όλοι οι διάδικοι υπό οιοσδήποτε συνθήκες κρίνονται πάντα ισότιμα. Το Δικαστήριο είναι αρμόδιο για την επίλυση νομικών διαφορών μεταξύ κρατών μελών, θεσμικών οργάνων της Ένωσης, επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων.

Το Δικαστήριο αποτελείται από ένα δικαστή ανά κράτος μέλος, ούτως ώστε να εκπροσωπούνται όλα τα εθνικά νομικά συστήματα της Ένωσης. Ακόμα και μετά τη διεύρυνση, θα συνεχίσει να υπάρχει ένας δικαστής ανά κράτος μέλος, αλλά για λόγους αποτελεσματικότητας, το Δικαστήριο θα μπορεί να συνεδριάζει σε «πολυμελή σύνθεση» 13 μόνων δικαστών, αντί να πρέπει να συνεδριάζει πάντα σε ολομέλεια με τη συμμετοχή όλων των δικαστών.

Το Δικαστήριο επικουρείται από οκτώ «γενικούς εισαγγελείς», έργο των οποίων είναι να διατυπώνουν δημοσίως με πλήρη αμεροληψία και ανεξαρτησία αιτιολογημένες προτάσεις επί των υποθέσεων που κρίνονται από το Δικαστήριο.

Οι δικαστές και οι γενικοί εισαγγελείς είναι είτε πρώην μέλη των ανωτάτων εθνικών δικαστηρίων είτε νομικοί αναγνωρισμένου κύρους που παρέχουν πλήρη εγγύηση αμεροληψίας. Διορίζονται με κοινή συμφωνία από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών για περίοδο έξι ετών, μετά το πέρας της οποίας μπορούν να επαναδιοριστούν για άλλη μια ή δύο περιόδους τριών ετών.

Το «Πρωτοδικείο» συστήθηκε το 1989 για να συνδράμει το Δικαστήριο στη διεκπεραίωση των χιλιάδων υποθέσεων που φέρονται ενώπιόν του και να προσφέρει καλύτερη έννομη προστασία στους πολίτες. Το Πρωτοδικείο (το οποίο προσαρτάται στο Δικαστήριο) εκδικάζει ορισμένα είδη υποθέσεων, και ιδίως προσφυγές που ασκούνται από ιδιώτες και υποθέσεις αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων.

Οι πρόεδροι του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου εκλέγονται μεταξύ των μελών τους για περίοδο τριών ετών.

5.7.1 Τι κάνει το Δικαστήριο;

Το Δικαστήριο εκδίδει αποφάσεις για τις υποθέσεις που φέρονται ενώπιόν του. Οι τέσσερις συνηθέστεροι τύποι υποθέσεων είναι:

1. αιτήσεις έκδοσης προδικαστικών αποφάσεων,

2. διαδικασίες επί παραβάσει,
3. ακυρωτικές διαδικασίες,
4. διαδικασίες επί παραλείψει.

Κάθε τύπος υπόθεσης περιγράφεται λεπτομερέστερα στη συνέχεια.

1. Η προδικαστική απόφαση

Τα δικαστήρια κάθε χώρας της Ένωσης είναι αρμόδια να εξασφαλίζουν ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία εφαρμόζεται σωστά στη συγκεκριμένη χώρα. Αλλά υπάρχει ο κίνδυνος τα δικαστήρια διαφόρων χωρών να ερμηνεύουν την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά διαφορετικό τρόπο.

Για να αποτραπεί αυτός ο κίνδυνος, προβλέπεται η «διαδικασία έκδοσης προδικαστικής απόφασης», στο πλαίσιο της οποίας, αν ένα εθνικό δικαστήριο διατηρεί κάποια αμφιβολία σχετικά με την ερμηνεία ή το κύρος κάποιου ευρωπαϊκού νόμου, μπορεί, και ορισμένες φορές οφείλει να ζητήσει τη συμβουλή του Δικαστηρίου, η οποία δίδεται υπό τη μορφή «προδικαστικής απόφασης».

2. Διαδικασία επί παραβάσει

Τη διαδικασία αυτή κινεί η Επιτροπή, αν έχει λόγους να πιστεύει ότι ένα κράτος μέλος έχει παραβεί υποχρέωσή του που απορρέει από την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Μπορεί επίσης να κινηθεί από άλλο κράτος μέλος.

Και στις δύο περιπτώσεις, το Δικαστήριο ερευνά τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς και εκδίδει απόφαση. Το κράτος μέλος το οποίο διαπιστώνεται ότι έχει όντως παραβεί υποχρέωσή του, οφείλει να παύσει αμέσως την παράβαση.

3. Ακυρωτική διαδικασία

Αν ένα κράτος μέλος, το Συμβούλιο, η Επιτροπή ή (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) το Κοινοβούλιο κρίνει ότι ένας συγκεκριμένος ευρωπαϊκός νόμος είναι άκυρος, μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο την ακύρωσή του.

Αυτή η «ακυρωτική διαδικασία» μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από ιδιώτες που ζητούν από το Δικαστήριο να ακυρώσει έναν συγκεκριμένο νόμο ο οποίος έχει άμεσες και δυσμενείς ατομικές επιπτώσεις γι' αυτούς.

Αν το Δικαστήριο κρίνει ότι ο εν λόγω νόμος δεν θεσπίστηκε σύννομα ή δεν βρίσκει έρεισμα στις Συνθήκες, μπορεί να τον κηρύξει άκυρο.

4. Διαδικασία επί παραλείψει

Η Συνθήκη επιτάσσει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και την Επιτροπή να λαμβάνουν ορισμένες αποφάσεις σε ορισμένες περιπτώσεις. Αν δεν το πράξουν, τα κράτη μέλη, τα υπόλοιπα κοινοτικά θεσμικά όργανα και (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) ιδιώτες ή εταιρείες μπορούν να προσφύγουν στο Δικαστήριο ζητώντας τη διαπίστωση της σχετικής παράβασης.

5.6.2 Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Δικαστηρίου;

Οι προσφυγές κατατίθενται στη γραμματεία και ορίζεται εισηγητής δικαστής και γενικός εισαγγελέας.

Η διαδικασία που ακολουθεί εκτυλίσσεται σε δύο στάδια: πρώτα έγγραφη και στη συνέχεια προφορική φάση.

Κατά το πρώτο στάδιο, όλοι οι διάδικοι υποβάλλουν έγγραφες προτάσεις και ο εισηγητής δικαστής συντάσσει εισήγηση στην οποία συνοψίζονται οι ισχυρισμοί των διαδίκων και το νομικό υπόβαθρο της υπόθεσης. Βάσει της εισήγησης αυτής, ο γενικός εισαγγελέας στον οποίο έχει ανατεθεί η υπόθεση συντάσσει τα συμπεράσματά του. Υπό το φως των συμπερασμάτων αυτών, ο εισηγητής δικαστής συντάσσει σχέδιο απόφασης το οποίο υποβάλλεται προς μελέτη στα υπόλοιπα μέλη του Δικαστηρίου.

Ακολουθεί το δεύτερο στάδιο - η δημόσια συζήτηση, η οποία, κατ' αρχήν, λαμβάνει χώρα ενώπιον ολόκληρου του Δικαστηρίου (της «ολομέλειας»). Το Δικαστήριο, ωστόσο, μπορεί να συνεδριάζει και σε τμήματα τριών, πέντε ή επτά δικαστών, ανάλογα με τη σημασία και την πολυπλοκότητα της υπόθεσης. Κατά την προφορική συζήτηση, οι δικηγόροι των διαδίκων εκθέτουν τους ισχυρισμούς τους ενώπιον των δικαστών και του γενικού εισαγγελέα, οι οποίοι μπορούν να τους υποβάλλουν ερωτήσεις. Στη συνέχεια, ο γενικός εισαγγελέας εκθέτει τα συμπεράσματά του και οι δικαστές διασκέπτονται και εκδίδουν την απόφασή τους.

Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου λαμβάνονται κατά πλειοψηφία και δημοσιεύονται σε δημόσια συνεδρίαση. Οι γνώμες της μειοψηφίας δεν δημοσιεύονται.

5.8 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΣΑΣ ΠΙΑΝΟΥΝ ΤΟΠΟ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος: ελέγχει τη σωστή χρησιμοποίηση των πόρων της Ένωσης

Μέλη: ένα από κάθε χώρα της Ένωσης

Θητεία: τα μέλη διορίζονται για περίοδο έξι ετών που μπορεί να ανανεωθεί

Διεύθυνση: 12, rue Alcide de Gasperi, L-1615 Luxembourg

Τηλ. (352) 4398-1

Διαδίκτυο: www.eca.eu.int

Το Ελεγκτικό Συνέδριο, που ιδρύθηκε το 1977, ελέγχει τη νομιμότητα και την κανονικότητα της πραγματοποίησης των εσόδων και δαπανών της Ένωσης και εξακριβώνει τη χρηστή διαχείριση του προϋπολογισμού της.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο αποτελείται από ένα μέλος για κάθε χώρα της Ένωσης. Τα μέλη του διορίζονται από το Συμβούλιο για περίοδο έξι ετών που μπορεί να ανανεωθεί. Ακόμα και μετά τη διεύρυνση, θα υπάρχει ένα μέλος για κάθε χώρα της Ένωσης, αλλά το Ελεγκτικό Συνέδριο μπορεί να συνιστά, για λόγους αποτελεσματικότητας «τμήματα» (με ορισμένο αριθμό μελών) για την έγκριση ορισμένων τύπων εκθέσεων ή γνωμών.

Όλα τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχουν υπηρετήσει στις χώρες καταγωγής τους σε όργανα εξωτερικού ελέγχου ή διαθέτουν ειδικά προσόντα για το λειτουργήμα αυτό. Επιλέγονται με γνώμονα τις ικανότητες και την ανεξαρτησία τους και δεν ασκούν, κατά τη διάρκεια της θητείας τους, οποιαδήποτε άλλη επαγγελματική δραστηριότητα.

Τα μέλη εκλέγουν μεταξύ τους τον πρόεδρο για περίοδο τριών ετών.

5.7.1 Τι κάνει το Ελεγκτικό Συνέδριο;

Η κύρια αποστολή του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι να ελέγχει την κανονική εκτέλεση του προϋπολογισμού της Ένωσης - με άλλα λόγια, να ελέγχει τη νομιμότητα και την κανονικότητα των εσόδων και των δαπανών της Ένωσης και τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση. Κατ' αυτόν τον τρόπο, βοηθά να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και ανοικτή λειτουργία του συστήματος της Ένωσης.

Για την εκτέλεση των καθηκόντων του, το Ελεγκτικό Συνέδριο ελέγχει τα έγγραφα κάθε οργανισμού που διαχειρίζεται έσοδα ή έξοδα για λογαριασμό της Ένωσης. Αν το κρίνει απαραίτητο, διενεργεί επιτόπιους ελέγχους. Οι διαπιστώσεις του δημοσιεύονται υπό μορφή εκθέσεων που επιστούν την προσοχή της Επιτροπής και των κρατών μελών σε τυχόν προβλήματα.

Για να επιτελεί αποτελεσματικά το έργο του, το Ελεγκτικό Συνέδριο πρέπει να παραμένει ανεξάρτητο από τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα, αλλά συγχρόνως να βρίσκεται σε συνεχή επαφή με αυτά.

Μία από τις κύριες απόστολές του είναι η παροχή συνδρομής προς την αρμόδια για τον προϋπολογισμό αρχή (το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο) με την υποβολή ετήσιας έκθεσης μετά το κλείσιμο κάθε οικονομικού έτους. Τα σχόλια που περιέχονται στην ετήσια έκθεσή του διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην απόφασή του Κοινοβουλίου να εγκρίνει ή όχι την εκτέλεση του προϋπολογισμού από την Επιτροπή. Εφόσον μείνει ικανοποιημένο, το Ελεγκτικό Συνέδριο διαβιβάζει επίσης στο Συμβούλιο και στο Κοινοβούλιο δήλωση αξιοπιστίας με την οποία επιβεβαιώνει ότι τα χρήματα των ευρωπαϊκών φορολογουμένων χρησιμοποιήθηκαν σωστά. Τέλος, το Ελεγκτικό Συνέδριο εκδίδει γνωμοδότηση πριν την έγκριση των δημοσιονομικών κανονισμών της Ένωσης. Μπορεί ανά πάσα στιγμή να διατυπώσει σχόλια για συγκεκριμένα θέματα ή να εκδώσει γνωμοδότηση μετά από αίτημα θεσμικού οργάνου της Ένωσης.

5.7.2 Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Ελεγκτικού Συνεδρίου;

Το Ελεγκτικό Συνέδριο ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη ανεξαρτησία και είναι ελεύθερο να προγραμματίζει κατά το δοκούν τις ελεγκτικές δραστηριότητές του, τον τρόπο και το χρόνο παρουσίασης των παρατηρήσεών του και τη δημοσιότητα που δίδεται στις εκθέσεις και στις γνωμοδοτήσεις του.

Το προσωπικό του ανέρχεται σε 550 περίπου ειδικευμένους υπαλλήλους, από τους οποίους 250 περίπου είναι ελεγκτές. Οι ελεγκτές χωρίζονται σε «ομάδες ελέγχου». Εκπονούν σχέδια εκθέσεων επί των οποίων αποφασίζει το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Οι ελεγκτές συχνά μεταβαίνουν για επιτόπιους ελέγχους στα υπόλοιπα θεσμικά όργανα της Ένωσης, στα κράτη μέλη και σε οποιαδήποτε χώρα λαμβάνει βοήθεια από την Ένωση. Πράγματι, παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος του έργου του Ελεγκτικού Συνεδρίου αφορά χρήματα για τα οποία είναι υπεύθυνη η Επιτροπή, στην πράξη το 90 % αυτών των εσόδων και δαπανών διαχειρίζονται οι εθνικές αρχές.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν διαθέτει ίδιες νομικές εξουσίες. Αν οι ελεγκτές ανακαλύψουν απάτη ή αταξίες, διαβιβάζουν τις πληροφορίες το συντομότερο δυνατόν στα αρμόδια όργανα της Ένωσης, ούτως ώστε να μπορέσουν να λάβουν τα ενδεδειγμένα μέτρα.

8.9 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΠΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος:	η διαχείριση του ευρώ και της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης
Μέλη:	18μελές Διοικητικό Συμβούλιο, 17μελές Γενικό Συμβούλιο, 6μελής Εκτελεστική Επιτροπή
Διεύθυνση:	Kaiserstrasse 29, D-60311 Frankfurt am Main
Τηλ.	(49) 69 13 440
Διαδίκτυο:	www.ecb.int

Δώδεκα από τα 25 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν πα κοινό νόμισμα, το ευρώ. Τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ τέθηκαν σε κυκλοφορία την 1η Ιανουαρίου 2002. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) συστήθηκε το 1998, δυνάμει της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με αποστολή την εισαγωγή και τη διαχείριση του νέου αυτού νομίσματος — τη διενέργεια πράξεων σε συνάλλαγμα και την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών. Η ΕΚΤ είναι επίσης υπεύθυνη για τη χάραξη και την εφαρμογή της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής της Ένωσης.

Για να εκπληρώσει την αποστολή της, η ΕΚΤ χρησιμοποιεί το «Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών» (ΕΣΚΤ), το οποίο καλύπτει και τις 25 χώρες της Ένωσης. Ωστόσο, μόνον 15 από τις χώρες αυτές έχουν υιοθετήσει μέχρι σήμερα το ευρώ. Οι δεκαπέντε αποτελούν συλλογικά τη «ζώνη του ευρώ» και οι κεντρικές τους τράπεζες, μαζί με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα απαρτίζουν το λεγόμενο «Ευρωσύστημα».

Η ΕΚΤ επιτελεί το έργο της με πλήρη ανεξαρτησία. Η Τράπεζα, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος, αλλά και όλα τα μέλη των οργάνων λήψης αποφάσεων τους δεν μπορούν να ζητούν ή να δέχονται υποδείξεις από οποιοδήποτε άλλο οργανισμό. Τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών οφείλουν να σέβονται αυτή την αρχή και να μην προσπαθούν να επηρεάσουν την ΕΚΤ ή τις εθνικές κεντρικές τράπεζες.

Η ΕΚΤ, σε στενή συνεργασία με τις εθνικές κεντρικές τράπεζες, προετοιμάζει και υλοποιεί τις αποφάσεις που λαμβάνουν τα όργανα λήψης αποφάσεων του Ευρωσυστήματος - το Διοικητικό Συμβούλιο, η Εκτελεστική Επιτροπή και το Γενικό Συμβούλιο.

5.9.1 Τι κάνει η Τράπεζα;

Ένα από τα κύρια καθήκοντα της ΕΚΤ είναι η διατήρηση της **σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ**, ούτως ώστε να παραμένει σταθερή η αγοραστική αξία του. Αυτό σημαίνει αυστηρό έλεγχο του πληθωρισμού: στόχος της ΕΚΤ είναι να διασφαλίζει ότι ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των τιμών καταναλωτή είναι μικρότερος του 2 %. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η ΕΚΤ διαθέτει δύο μέσα:

- Πρώτον, **ελέγχει την προσφορά χρήματος**. Αν η προσφορά χρήματος είναι υπερβολικά μεγάλη συγκρινόμενη με την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών, το αποτέλεσμα θα είναι πληθωρισμός.
- Δεύτερον, **παρακολουθεί τις τάσεις των τιμών και αξιολογεί τον κίνδυνο που γεννούν για τη σταθερότητα των τιμών στη ζώνη του ευρώ**.

Ο έλεγχος της προσφοράς χρήματος σημαίνει, μεταξύ άλλων, τον **καθορισμό των επιτοκίων για ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ**. Αυτή είναι ίσως η πιο γνωστή δραστηριότητα της Τράπεζας.

5.8.2 Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Τράπεζας;

Οι εργασίες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας οργανώνονται γύρω από τα ακόλουθα όργανα λήψης αποφάσεων.

5.9 ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Απαρτίζεται από τον πρόεδρο της ΕΚΤ, τον αντιπρόεδρο και τέσσερα άλλα μέλη, οι οποίοι διορίζονται όλοι με κοινή συμφωνία από τους προέδρους ή πρωθυπουργούς των χωρών της ζώνης του ευρώ. Η θητεία των μελών της Εκτελεστικής Επιτροπής είναι οκταετής και μη ανανεώσιμη.

Έργο της Εκτελεστικής Επιτροπής είναι να θέτει σε εφαρμογή τη νομισματική πολιτική, όπως χαράσσεται από το Διοικητικό Συμβούλιο (βλέπε στη συνέχεια), και να δίδει τις σχετικές οδηγίες στις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Προετοιμάζει επίσης τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και είναι υπεύθυνη για την τρέχουσα διαχείριση της ΕΚΤ.

5.10 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Απαρτίζεται από τα έξι μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και από τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών του ευρωσυστήματος. Προεδρεύεται από τον πρόεδρο της ΕΚΤ. Πρωταρχική αποστολή του είναι η διαμόρφωση της νομισματικής πολιτικής της ζώνης του ευρώ και ιδίως ο καθορισμός των επιτοκίων δανεισμού που επιβάλλει η Κεντρική Τράπεζα στις εμπορικές τράπεζες.

5.11 ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Το Γενικό Συμβούλιο είναι το τρίτο όργανο λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ. Απαρτίζεται από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και από τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών και των 25 κρατών μελών της Ένωσης. Το Γενικό Συμβούλιο συμβάλλει στις συμβουλευτικές και συντονιστικές λειτουργίες της ΕΚΤ και στις προετοιμασίες για τη μελλοντική διεύρυνση της ζώνης του ευρώ.

5.12 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος:	αντιπροσωπεύει την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών
Μέλη:	σήμερα 344
Θητεία:	τετραετής
Συνεδριάσεις:	κάθε μήνα στις Βρυξέλλες
Διεύθυνση:	2 rue Ravenstein, B-1000 Bruxelles/Brussel
Τηλ.	(32-2) 546 90 11

Διαδίκτυο: www.esc.eu.int

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) συστήθηκε το 1957 με τη συνθήκη της Ρώμης και είναι ένα συμβουλευτικό όργανο το οποίο εκπροσωπεί τους εργοδότες, τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, τους αγρότες, τους καταναλωτές και τις υπόλοιπες ομάδες συμφερόντων που απαρτίζουν συλλογικά την «οργανωμένη κοινωνία των πολιτών». Παρουσιάζει τις απόψεις τους και υπερασπίζεται τα συμφέροντά τους σε συζητήσεις πολιτικής με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Έτσι, η ΕΟΚΕ διαδραματίζει το ρόλο γέφυρας ανάμεσα στην Ένωση και τους πολίτες της, προωθώντας μια περισσότερο αντιπροσωπευτική, περισσότερο συμμετοχική και συνεπώς περισσότερο δημοκρατική κοινωνία στην Ευρώπη.

Η ΕΟΚΕ αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στην Ένωση: η γνώμη της πρέπει να ζητείται πριν ληφθεί οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με την οικονομική και την κοινωνική πολιτική. Η ΕΟΚΕ μπορεί επίσης να λαμβάνει την πρωτοβουλία να διατυπώνει γνώμες στις περιπτώσεις που το κρίνει σκόπιμο.

Μετά την προσχώρηση των νέων κρατών μελών, τα μέλη της ΕΟΚΕ είναι 344. Ο αριθμός μελών από κάθε κράτος μέλος αντικατοπτρίζει περίπου το μέγεθος του πληθυσμού του. Τα μέλη διορίζονται από τις κυβερνήσεις των χωρών της Ένωσης, αλλά διαθέτουν πλήρη πολιτική ανεξαρτησία. Διορίζονται για περίοδο τεσσάρων ετών που μπορεί να ανανεωθεί.

Οι συζητήσεις στην ολομέλεια της ΕΟΚΕ προετοιμάζονται από έξι υποεπιτροπές γνωστές ως «τμήματα», κάθε ένα από τα οποία ασχολείται με συγκεκριμένους τομείς πολιτικής. Η ολομέλεια εκλέγει μεταξύ των μελών της πρόεδρο και δύο αντιπροέδρους για περίοδο δύο ετών.

5.12.1 Τι κάνει η ΕΟΚΕ;

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή διαδραματίζει τρεις κυρίως ρόλους:

- εξασφαλίζει μια συμβουλευτική λειτουργία απέναντι στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο Κοινοβούλιο, είτε μετά από αίτημά τους είτε κατόπιν ίδιας πρωτοβουλίας·
- ενθαρρύνει τη μεγαλύτερη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Ένωση·
- ενισχύει το ρόλο της κοινωνίας των πολιτών σε χώρες μη μέλη της Ένωσης και συνδράμει στη δημιουργία συμβουλευτικών δομών στις χώρες αυτές.

5.12.2 Ποια είναι τα μέλη της ΕΟΚΕ;

Τα μέλη της ΕΟΚΕ, τα οποία εργάζονται ως επί το πλείστον στις χώρες καταγωγής τους, σχηματίζουν τρεις ομάδες που αντιπροσωπεύουν τους εργοδότες, τους εργαζομένους και τα διάφορα οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα.

Τα μέλη της Ομάδας των Εργοδοτών προέρχονται από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα της βιομηχανίας, τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τα εμπορικά επιμελητήρια, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, τον τραπεζικό και τον ασφαλιστικό κλάδο, τις μεταφορές και τη γεωργία.

Η Ομάδα των Εργαζομένων αντιπροσωπεύει όλες τις κατηγορίες εργαζομένων, από τους εργάτες ως τα διευθυντικά στελέχη. Τα μέλη της προέρχονται από τις εθνικές συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Η τρίτη ομάδα αντιπροσωπεύει ευρύ φάσμα συμφερόντων: ΜΚΟ, οργανώσεις αγροτών, μικρές επιχειρήσεις, βιοτέχνες και επαγγελματίες, συνεταιρισμούς και μη κερδοσκοπικές ενώσεις, οργανώσεις καταναλωτών και προστασίας του περιβάλλοντος, την επιστημονική και πανεπιστημιακή κοινότητα και ενώσεις που εκπροσωπούν την οικογένεια, τις γυναίκες, τα άτομα με αναπηρίες κλπ.

5.13 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ: Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος: εκπροσωπεί τις αρχές περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης
Μέλη: σήμερα 344
Θητεία: τετραετής
Σύνοδοι: πέντε σύνοδοι της ολομέλειας ετησίως στις Βρυξέλλες
Διεύθυνση: 79 rue Belliard, B-1040 Bruxelles/Brussel
Τηλ. (32-2) 282 22 11
Διαδίκτυο: www.cof.eu.int

Η Επιτροπή των Περιφερειών, η οποία συστήθηκε το 1994 με τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (συνθήκη του Μάαστριχτ), είναι ένα συμβουλευτικό όργανο αποτελούμενο από εκπροσώπους των αρχών περιφερειακής ή τοπικής αυτοδιοίκησης της Ευρώπης. Εξασφαλίζει ότι ακούγεται η φωνή των αρχών αυτών κατά τη χάραξη των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ότι γίνονται σεβαστές οι περιφερειακές και τοπικές ιδιαιτερότητες και προνόμια.

Η γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών πρέπει να ζητείται για θέματα που αφορούν την τοπική και την περιφερειακή αυτοδιοίκηση, όπως η περιφερειακή πολιτική, το περιβάλλον, η παιδεία και οι μεταφορές.

Μετά την προσχώρηση των νέων κρατών μελών, τα μέλη της Επιτροπής των Περιφερειών είναι 344. Ο αριθμός μελών από κάθε κράτος μέλος αντικατοπτρίζει περίπου το μέγεθος του πληθυσμού των οργανισμών τοπικής ή περιφερειακής αυτοδιοίκησης που εκπροσωπούν ολόκληρο το φάσμα των δραστηριοτήτων τοπικής και περιφερειακής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μπορεί να είναι πρόεδροι περιφερειακών σωμάτων, μέλη περιφερειακών κοινοβουλίων, δημοτικοί σύμβουλοι, δήμαρχοι μεγάλων πόλεων κλπ.

Επιλέγονται από τις κυβερνήσεις της Ένωσης, αλλά επιτελούν το έργο τους με απόλυτη πολιτική ανεξαρτησία. Διορίζονται από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τετραετή θητεία που μπορεί να ανανεωθεί. Δυνάμει της συνθήκης της Νίκαιας, πρέπει να διαθέτουν την εντολή των αρχών που εκπροσωπούν ή να είναι πολιτικά υπόλογοι σε αυτές.

Η Επιτροπή των Περιφερειών διορίζει μεταξύ των μελών της τον πρόεδρό της για περίοδο δύο ετών.

5.13.1 Τι κάνει η Επιτροπή των Περιφερειών;

Αποστολή της Επιτροπής των Περιφερειών είναι να προβάλλει την τοπική και την περιφερειακή άποψη σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία μέσω της έκδοσης γνωμοδοτήσεων για προτάσεις της Επιτροπής.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο ζητούν τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών για θέματα που αφορούν άμεσα τις αρχές τοπικής ή περιφερειακής αυτοδιοίκησης, ή

οποτεδήποτε το κρίνουν σκόπιμο. Από την πλευρά της, η Επιτροπή των Περιφερειών έχει το δικαίωμα να εκδίδει γνωμοδοτήσεις ίδιας πρωτοβουλίας τις οποίες διαβιβάζει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο.

5.13.2 Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Επιτροπής των Περιφερειών;

Κάθε χρόνο, πραγματοποιούνται πέντε σύνοδοι της ολομέλειας της Επιτροπής των Περιφερειών, κατά τις οποίες διαμορφώνεται η γενική πολιτική της και εγκρίνονται οι γνωμοδοτήσεις της.

Τα μέλη της Επιτροπής των Περιφερειών συμμετέχουν σε έξι ειδικευμένες «επιτροπές», αποστολή των οποίων είναι η προετοιμασία των συνόδων της ολομέλειας. Οι «επιτροπές» αυτές είναι οι εξής:

- επιτροπή πολιτικής εδαφικής συνοχής,
- επιτροπή οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής,
- επιτροπή αειφόρου ανάπτυξης,
- επιτροπή πολιτισμού και παιδείας,
- επιτροπή συνταγματικών υποθέσεων και ευρωπαϊκής διακυβέρνησης,
- επιτροπή εξωτερικών σχέσεων.

5.14 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ: ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος:	χρηματοδότηση ευρωπαϊκών σχεδίων
Μέλη:	τα κράτη μέλη 25μελές Διοικητικό Συμβούλιο, 8μελής διευθύνουσα επιτροπή
Διεύθυνση:	100 Boulevard Konrad Adenauer, L-2950 Luxembourg
Τηλ.	(352) 4379-1
Διαδίκτυο:	www.eib.eu.int

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) ιδρύθηκε το 1958 με τη συνθήκη της Ρώμης. Συνδράμει στην επίτευξη των στόχων της Ένωσης χρηματοδοτώντας ορισμένα είδη επενδυτικών σχεδίων.

Τα επιλέξιμα σχέδια είναι εκείνα που προωθούν την ευρωπαϊκή ενοποίηση, την ισόρροπη ανάπτυξη, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και μια καινοτόμο οικονομία βασιζόμενη στη γνώση.

5.14.1 Τι κάνει η Τράπεζα;

Αποστολή της ΕΤΕπ είναι να επενδύει σε σχέδια που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λειτουργεί σε μη κερδοσκοπική βάση και δεν αντλεί κεφάλαια από λογαριασμούς αποταμίευσης ή όψεως, ούτε χρησιμοποιεί πόρους του προϋπολογισμού της Ένωσης, αλλά χρηματοδοτείται με δανεισμό από τις κεφαλαιαγορές και από τους μετόχους της - τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κράτη μέλη έχουν αναλάβει από κοινού το κεφάλαιό της

κατά ποσοστά που αντικατοπτρίζουν το οικονομικό βάρος κάθε χώρας στο εσωτερικό της Ένωσης.

Αυτή η στήριξη των κρατών μελών δίνει στην ΕΤΕπ άριστη πιστοληπτική ικανότητα (AAA) στις χρηματαγορές που της επιτρέπει να συγκεντρώνει τεράστια κεφάλαια με εξαιρετικά ανταγωνιστικούς όρους. Έτσι, η Τράπεζα μπορεί με τη σειρά της να επενδύει σε έργα κοινής ωφέλειας για τα οποία, υπό διαφορετικές συνθήκες, δεν θα μπορούσαν να βρεθούν καν - ή μόνον με δυσμενέστερους όρους δανεισμού τα απαραίτητα κεφάλαια.

Η ΕΤΕπ προσφέρει επίσης στήριξη για την αειφόρο ανάπτυξη των χωρών της Μεσογείου, της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού, καθώς και για σχέδια στη Λατινική Αμερική και την Ασία.

Τέλος, η ΕΤΕπ κατέχει την πλειοψηφία των μετοχών στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων το οποίο συστήθηκε το 1994 για τη χρηματοδότηση επενδύσεων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

5.14.2 Πώς οργανώνονται οι εργασίες της Τράπεζας;

Για τα μεγάλα σχέδια, η Τράπεζα έρχεται σε απευθείας επαφή με τους αρμόδιους φορείς, ενώ για τα μικρότερα (ΜΜΕ ή αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης) συνεργάζεται με 180 περίπου τράπεζες και ειδικευμένους χρηματοπιστωτικούς ενδιαμέσους σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η ΕΤΕπ είναι αυτόνομο όργανο. Λαμβάνει όλες τις αποφάσεις που αφορούν πιστώσεις και δανεισμό με γνώμονα αποκλειστικά τα χαρακτηριστικά του κάθε σχεδίου και τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι χρηματαγορές. Κάθε χρόνο, δημοσιεύει έκθεση για τις δραστηριότητές της.

Η Τράπεζα συνεργάζεται με τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Για παράδειγμα, εκπρόσωποί της συμμετέχουν σε συνεδριάσεις επιτροπών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ενώ ο πρόεδρος της παρίσταται σε ορισμένες συνεδριάσεις του Συμβουλίου.

Τα όργανα λήψης αποφάσεων της Τράπεζας είναι τα εξής:

- Το **Συμβούλιο Διοικήτων** αποτελείται από υπουργούς (συνήθως τους υπουργούς οικονομικών) όλων των κρατών μελών. Ορίζει τις γενικές κατευθύνσεις σχετικά με την πιστωτική πολιτική της Τράπεζας, εγκρίνει τον ετήσιο ισολογισμό και την ετήσια έκθεση, εγκρίνει τη χρηματοδότηση από την Τράπεζα σχεδίων εκτός της Ένωσης και αποφασίζει για την αύξηση του κεφαλαίου.
- Το **Διοικητικό Συμβούλιο**, του οποίου προεδρεύει ο πρόεδρος της Τράπεζας, αποτελείται από 24 μέλη οριζόμενα από τα κράτη μέλη και ένα μέλος οριζόμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αποφασίζει για την παροχή πιστώσεων και τη σύναψη δανείων και διασφαλίζει τη χρηστή διοίκηση της Τράπεζας.
- Η **Διευθύνουσα Επιτροπή** είναι το αμιγώς εκτελεστικό όργανο που διασφαλίζει τη διαχείριση των τρεχουσών υποθέσεων της Τράπεζας.

5.15 ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ: ΤΟ ΟΡΓΑΝΟ ΠΟΥ ΕΡΕΥΝΑ ΤΙΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΣΑΣ

Σημαντικά στοιχεία

Ρόλος: αποκάλυψη κρουσμάτων κακής διοίκησης

Θητεία: πενταετής, ανανεώσιμη
Διεύθυνση: 1 avenue du Président Robert Schuman, BP 403
F-67001 Strasbourg
Τηλ. - (33) 3 88 17 23 13
Διαδίκτυο: www.euro-ombudsman.eu.int

Η θέση του Ευρωπαϊκού Διαμεσολαβητή δημιουργήθηκε με τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Μάαστριχτ, 1992). Ο Διαμεσολαβητής λειτουργεί ως ενδιάμεσος μεταξύ του πολίτη και των αρχών της Ένωσης. Είναι αρμόδιος να λαμβάνει και να ερευνά καταγγελίες πολιτών, επιχειρήσεων και οργανισμών της Ένωσης και οποιουδήποτε κατοικεί ή έχει την καταστατική του έδρα σε χώρα της Ένωσης.

Ο Διαμεσολαβητής εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για πενταετή θητεία που μπορεί να ανανεωθεί. Η θητεία του αντιστοιχεί στη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου.

5.15.1 Τι κάνει ο Διαμεσολαβητής;

Βοηθά να αποκαλυφθούν κρούσματα «κακής διοίκησης» στη δράση των ευρωπαϊκών οργάνων ή οργανισμών. «Κακή διοίκηση» σημαίνει ανεπιτυχής ενέργεια ή παράλειψη — με άλλα λόγια, ένα όργανο της Ένωσης παραλείπει να κάνει κάτι που θα έπρεπε να κάνει, ή δεν το κάνει σωστά, ή κάνει κάτι που δεν θα έπρεπε να κάνει. Ακολουθούν μερικά παραδείγματα κακής διοίκησης:

- άδικη μεταχείριση,
- διακρίσεις,
- κατάχρηση εξουσίας,
- παράλειψη ή άρνηση ενημέρωσης,
- ανατιολόγητη καθυστέρηση,
- παράτυπες διαδικασίες.

Ο Διαμεσολαβητής μπορεί να προβαίνει σε συστάσεις προς τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και να διαβιβάζει οποιοδήποτε θέμα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ούτως ώστε να αναλαμβάνει οποιαδήποτε πολιτική δράση απαιτείται.

Ο Διαμεσολαβητής ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη ανεξαρτησία και αμεροληψία. Δεν ζητά ούτε δέχεται υποδείξεις από καμία κυβέρνηση ή οργανισμό. Επίσης, κατά τη διάρκεια της θητείας του, δεν μπορεί να ασκεί καμία άλλη επαγγελματική δραστηριότητα, αμειβόμενη ή μη.

5.15.2 Πώς οργανώνονται οι εργασίες του Διαμεσολαβητή;

Ο Διαμεσολαβητής διεξάγει έρευνες είτε με δική του πρωτοβουλία είτε βάσει των καταγγελιών που του υποβάλλονται.

Τα θεσμικά όργανα και οργανισμοί της Ένωσης υποχρεούνται να παρέχουν στο Διαμεσολαβητή κάθε πληροφορία που ζητά και να του επιτρέπουν την πρόσβαση στους σχετικούς φακέλους. Μπορούν να αρνηθούν μόνον για λόγους απορρήτου δεόντως αιτιολογημένους.

Αν ο Διαμεσολαβητής διαπιστώσει περίπτωση κακής διοίκησης, ενημερώνει το οικείο όργανο και του απευθύνει σχέδιο συστάσεων. Το όργανο διαθέτει προθεσμία τριών μηνών για να εκθέσει λεπτομερώς τη γνώμη του για το θέμα.

Στη συνέχεια, ο Διαμεσολαβητής διαβιβάζει έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και προς το οικείο όργανο, ενώ παράλληλα ενημερώνει τον καταγγέλλοντα για το αποτέλεσμα των ερευνών του.

Ο Διαμεσολαβητής συντάσσει ετήσια έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τα αποτελέσματα των ερευνών του.

5.16 ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι αποκεντρωμένες υπηρεσίες δεν είναι θεσμικά όργανα της Ένωσης, αλλά οργανισμοί που έχουν δημιουργηθεί για την εκτέλεση πολύ συγκεκριμένων τεχνικών, επιστημονικών ή διαχειριστικών καθηκόντων.

Τα θεσμικά όργανα της Ένωσης (Κοινοβούλιο, Συμβούλιο, Επιτροπή κλπ.) έχουν συσταθεί από τις ευρωπαϊκές συνθήκες. Αντίθετα, οι αποκεντρωμένες υπηρεσίες δεν προβλέπονται από τις Συνθήκες. Καθεμιά τους έχει συσταθεί με ειδική νομοθεσία που καθορίζει την αποστολή της. Η επίσημη ονομασία τους δεν περιλαμβάνει πάντα τη λέξη «οργανισμός/υπηρεσία», αλλά μπορούν να αποκαλούνται Κέντρο, Ινστιτούτο, Ίδρυμα, Γραφείο ή Αρχή.

Σήμερα, υπάρχουν 19 αποκεντρωμένες υπηρεσίες, δύο από τις οποίες - το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Αμυντικών Μελετών και το Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - έχουν συσταθεί στο πλαίσιο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (βλέπε το κεφάλαιο για το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανωτέρω), ενώ δύο άλλοι - η Eurojust και η Eurojust - διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη συνεργασία μεταξύ των χωρών της Ένωσης στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Οι οργανισμοί αυτοί περιγράφονται στη συνέχεια.

Το έργο των υπόλοιπων 15 υπηρεσιών υπάγεται στον «πρώτο πυλώνα» της Ένωσης - στον λεγόμενο «κοινοτικό τόμεα». Ακολουθεί συνοπτική παρουσίασή τους.

5.17 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (Cedefop) ιδρύθηκε το 1975 και έχει την έδρα του στη Θεσσαλονίκη.

Αποστολή του είναι να αναλύει και να παρέχει πληροφορίες για τα συστήματα, τις πολιτικές, την έρευνα και την πρακτική επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης, βοηθώντας έτσι τους ειδικούς σε ολόκληρη την Ένωση να αναπτύξουν και να βελτιώσουν την επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση στην Ευρώπη.

Το Cedefop είναι επίσης υπεύθυνο για τη λειτουργία μιας ιστοθέσης αμφίδρομης επικοινωνίας - του «Ευρωπαϊκού Χωριού Κατάρτισης» (European Training Village), το οποίο μπορείτε να επισκεφθείτε στη διεύθυνση www.trainingvillage.gr

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.cedefop.eu.int

5.18 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΊΔΡΥΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound) ιδρύθηκε το 1975 και έχει την έδρα του στο Δουβλίνο της Ιρλανδίας.

Έργο του είναι:

- να παρέχει συμβουλές στους υπεύθυνους για την κοινωνική και εργασιακή πολιτική,
- να αξιολογεί και να αναλύει τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας,
- να παρέχει ενημέρωση σχετικά με τις εξελίξεις και τις τάσεις,
- να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέρση www.eurofound.eu.int

5.19 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΕΑ) ιδρύθηκε το 1990 και έχει την έδρα του στην Κοπεγχάγη της Δανίας.

Η αποστολή του συνίσταται στη συγκέντρωση και στη διάδοση πληροφοριών σχετικά με την παρούσα κατάσταση και τις εξελίξεις που διαγράφονται όσον αφορά το περιβάλλον στην Ευρώπη. Είναι ανοικτός για χώρες μη μέλη της Ένωσης: η Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και η Νορβηγία είναι εξαρχής μέλη του. Ο Οργανισμός συνεργάζεται δραστήρια με περιβαλλοντικούς φορείς και διεθνείς οργανισμούς.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέρση www.eea.eu.int

5.20 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΊΔΡΥΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΕΙΕΕ) ιδρύθηκε το 1990 και έχει την έδρα του στο Τορίνο της Ιταλίας.

Το Ίδρυμα συμβάλλει στη βελτίωση της επαγγελματικής κατάρτισης σε περισσότερες από 40 χώρες μη μέλη της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των υποψηφίων χωρών και χωρών γειτονικών περιοχών, όπως η Βόρεια Αφρική, η Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια και η πρώην Σοβιετική Ένωση.

Το Ίδρυμα προσφέρει στις εν λόγω χώρες τρόπους κατανόησης των προβλημάτων, τεχνογνωσία και εμπειρογνωμοσύνη όσον αφορά την κατάρτιση ατόμων για νέες θέσεις εργασίας και την ανάπτυξη προγραμμάτων διά βίου μάθησης.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέρση www.etf.eu.int

5.21 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΙΑΣ

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (ΕΚΠΝΤ) ιδρύθηκε το 1993 και έχει τη έδρα του στη Λισσαβόνα της Πορτογαλίας.

Η αποστολή του Κέντρου συνίσταται στη συλλογή και τη διάδοση αντικειμενικών, αξιόπιστων και συγκρίσιμων πληροφοριών σχετικά με το φαινόμενο των ναρκωτικών και της τοξικομανίας στην Ευρώπη. Το Κέντρο συνεργάζεται στο πλαίσιο εταιρικής σχέσης με χώρες μη

μέλη της Ένωσης και με διεθνείς οργανισμούς, όπως το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για τον διεθνή έλεγχο των ναρκωτικών (UNDCP), η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ΠΟΥ), η Ομάδα Pompidou του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (ΠΟΤ), η Ιντερπόλ και η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol).

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.emcdda.org

5.22 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Αξιολόγηση των Φαρμακευτικών Προϊόντων (ΕΜΕΑ) ιδρύθηκε το 1993 και έχει τη έδρα του στο Λονδίνο. Ο Οργανισμός συμβάλλει στην προστασία και την προώθηση της υγείας στην Ευρώπη αξιολογώντας τα σκευάσματα που προορίζονται για χρήση από τους ανθρώπους και τα κτηνιατρικά φάρμακα και συγκεντρώνοντας την επιστημονική εμπειρογνωμοσύνη όλων των χωρών της Ένωσης.

Ορισμένοι τύποι φαρμακευτικών προϊόντων που έχουν παραχθεί με τη βοήθεια της βιοτεχνολογίας μπορούν να πωλούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση μόνον αφού εξεταστούν προσεκτικά από τον ΕΜΕΑ. Αν ο Οργανισμός διαπιστώσει ότι το προϊόν είναι ασφαλές και καλής ποιότητας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να επιτρέψει την πώλησή του σε όλες τις χώρες της Ένωσης. Αίτηση για ανάλογη έγκριση μπορεί να υποβάλει και οποιοσδήποτε επιθυμεί να διαθέσει στην αγορά άλλα καινοτόμα σκευάσματα.

Τα περισσότερα συμβατικά σκευάσματα εγκρίνονται από κάθε χώρα της Ένωσης μεμονωμένα. Ο ΕΜΕΑ συμβάλλει στη λειτουργία ενός συστήματος αμοιβαίας αναγνώρισης αυτών των εθνικών εγκρίσεων.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.emea.eu.int

5.23 ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (ΣΗΜΑΤΑ, ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ)

Το Γραφείο Εναρμόνισης της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) ιδρύθηκε το 1994 και έχει τη έδρα του στο Αλικάντε της Ισπανίας.

Έχει ως αποστολή να καταχωρεί τα κοινοτικά εμπορικά σήματα και σχέδια ή πρότυπα. Το σύστημα του «κοινοτικού σήματος» διευκολύνει τη ζωή και μειώνει τα έξοδα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Ένας βιομήχανος ο οποίος επιθυμεί να επιτύχει την προστασία του σήματός του σε ολόκληρη την Ευρώπη δεν χρειάζεται πλέον να προβεί στην καταχώρηση πανομοιότυπων σημάτων σε κάθε χώρα της Ένωσης. Μέσω του ΓΕΕΑ, μπορεί πλέον να ζητήσει την καταχώρηση ενός μόνον «κοινοτικού» σήματος, το οποίο του δίνει το δικαίωμα να απαγορεύει τη χρησιμοποίηση πανομοιότυπων ή παρόμοιων διακριτικών από άλλες επιχειρήσεις σε ολόκληρη την Ένωση.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση oami.eu.int

5.24 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία (ΕΟΑΥΕ) ιδρύθηκε το 1975 και έχει την έδρα του στο Μπιλμπάο της Ισπανίας.

Καμία χώρα δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνη το ευρύ φάσμα ζητημάτων ασφάλειας και υγείας στην εργασία (ΑΥΕ) που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρώπη. Έτσι, ιδρύθηκε ο ΕΟΑΥΕ με στόχο τη συγκέντρωση και την αμοιβαία ανταλλαγή του εκτεταμένου, σε ευρωπαϊκή βάση, πεδίου γνώσεων και πληροφοριών σχετικά με ζητήματα ΑΥΕ, ιδίως όσον αφορά τα προληπτικά μέτρα.

Παράλληλα με την ανάπτυξη ενός εκτεταμένου δικτύου ιστοθέσεων σχετικά με την ασφάλεια και την υγεία, ο Οργανισμός εφαρμόζει επίσης ένα δραστήριο πρόγραμμα δημοσιεύσεων που καλύπτει τα πάντα, από εκθέσεις ειδικής πληροφόρησης ως υλικό εκστρατείας. Ο ΕΟΑΥΕ διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο στο οποίο εκπροσωπούνται τα εργατικά συνδικάτα, οι οργανώσεις των εργοδοτών, οι εθνικές κυβερνήσεις και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέρση europe.osha.eu.int

5.25 ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΦΥΤΙΚΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ

Το Κοινοτικό Γραφείο Φυτικών Ποικιλιών (ΚΓΦΠ) ιδρύθηκε το 1994 και έχει την έδρα του στο Angers της Γαλλίας.

Αποστολή του είναι να διαχειρίζεται ένα καθεστώς το οποίο διέπει τα δικαιώματα σχετικά με τις φυτικές ποικιλίες - μια μορφή δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας για τις νέες φυτικές ποικιλίες.

Το ΚΓΦΠ λειτουργεί κατά τρόπο παρόμοιο με τον τρόπο λειτουργίας του Γραφείου Εναρμόνισης της Εσωτερικής Αγοράς: χορηγεί τίτλους πύστασις των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας που συνδέονται με τις νέες φυτικές ποικιλίες. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν επί 25 ή 30 έτη.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέρση www.cpvo.eu.int

5.26 ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Το Μεταφραστικό Κέντρο ιδρύθηκε το 1994 και έχει την έδρα του στο Λουξεμβούργο. Το Κέντρο, το οποίο διαθέτει ίδιους χρηματικούς πόρους, έχει ως αποστολή να καλύπτει τις μεταφραστικές ανάγκες των υπόλοιπων αποκεντρωμένων υπηρεσιών της Ένωσης. Προσφέρει επίσης υπηρεσίες, στο πλαίσιο συμβάσεων συνεργασίας που συνάπτονται σε εθελούσια βάση, στα θεσμικά όργανα και άλλους οργανισμούς της Ένωσης που διαθέτουν μεταφραστική υπηρεσία.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέρση www.cdt.eu.int

5.27 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ

Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (ΕΠΦΞ) ιδρύθηκε το 1997 και έχει την έδρα του στη Βιέννη.

Η κύρια αποστολή του Κέντρου είναι να παρέχει στην Ένωση και στα κράτη μέλη της αντικειμενικές, αξιόπιστες και συγκρίσιμες πληροφορίες σχετικά με το ρατσισμό, την ξενοφοβία και τον αντισημιτισμό στην Ευρώπη και η χάραξη πανευρωπαϊκών στρατηγικών αντιμετώπισης των εν λόγω προβλημάτων.

Το ΕΠΦΡΕ μελετά την έκταση και την εξέλιξη του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και αναλύει τις αιτίες, τις συνέπειες και τις επιπτώσεις τους. Επίσης, προβάλλει και διαδίδει παραδείγματα ορθών πρακτικών όσον αφορά την ενσωμάτωση των μεταναστών και των εθνοτικών και θρησκευτικών μειονοτήτων.

Ο κύριος πυρήνας των δραστηριοτήτων του ΕΠΦΡΕ είναι το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία (RAXEN), το οποίο αποτελείται από 25 «Εθνικά κομβικά σημεία» (ένα σε κάθε κράτος μέλος) που έχουν αναλάβει τη συλλογή, το συντονισμό και τη διάδοση πληροφοριών για το ρατσισμό και την ξενοφοβία στις χώρες τους.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.eumc.eu.int

5.28 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης (ΕΥΑ) ιδρύθηκε το 1975. Εδρεύει στη Θεσσαλονίκη και διαθέτει επιχειρησιακά κέντρα στο Βελιγράδι, στην Πρίστινα, στην Ροδόγιο και στα Σκόπια.

Είναι αρμόδια για τη διαχείριση των κυριότερων προγραμμάτων της Ένωσης για την παροχή ενίσχυσης ανασυγκρότησης σε χώρες της περιοχής των Βαλκανίων που έχουν πληγεί από πρόσφατους πολέμους.

Η ΕΑΡ είναι υπόλογο ενώπιον του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στο Διοικητικό Συμβούλιό της συμμετέχουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και εκπρόσωποι των κρατών μελών της Ένωσης. Διαχειρίζεται πρόγραμμα ενίσχυσης ύψους περίπου 1,6 δισ. ευρώ ετησίως.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.ear.eu.int

5.29 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (ΕΑΑΤ) άρχισε να λειτουργεί το 2002 και είναι προσωρινά εγκατεστημένη στις Βρυξέλλες.

Κύρια αρμοδιότητά της είναι η παροχή ανεξάρτητων επιστημονικών συμβουλών επί παντός θέματος που αφορά την ασφάλεια των τροφίμων. Η Αρχή αξιολογεί τους κινδύνους για τη διατροφική αλυσίδα και διενεργεί επιστημονικές αξιολογήσεις για κάθε ζήτημα που μπορεί να επηρεάσει την ασφάλεια των τροφίμων στην Ευρώπη.

Οι εργασίες της Αρχής καλύπτουν όλα τα στάδια της παραγωγής των τροφίμων «από το αγρόκτημα στο πηρούνι» - με άλλα λόγια, από την πρωτογενή παραγωγή (συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας των ζωοτροφών) μέχρι την προσφορά τροφίμων στους καταναλωτές. Η ΕΑΑΤ συγκεντρώνει πληροφορίες από ολόκληρο τον κόσμο, φροντίζοντας να τηρείται ενήμερη σχετικά με τις νέες επιστημονικές εξελίξεις. Γνωστοποιεί τις διαπιστώσεις της τόσο στους εμπειρογνώμονες και τους υπευθύνους για τη λήψη αποφάσεων όσο και στο ευρύ κοινό.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.efsa.eu.int

5.30 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (ΕΟΑΘ) ιδρύθηκε το 2002. Αποστολή του είναι να συμβάλει στη βελτίωση του ευρωπαϊκού συστήματος για την ασφάλεια στη θάλασσα ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος θαλάσσιων ατυχημάτων, ρύπανσης της θάλασσας από πλοία και απώλειας ανθρώπινων ζωών στη θάλασσα.

Ο Οργανισμός προσφέρει τεχνικές και επιστημονικές συμβουλές για τη βελτίωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την ασφάλεια στη θάλασσα και τη ρύπανση από πλοία. Βοηθά την Επιτροπή να παρακολουθεί τις εξελίξεις στις χώρες της Ένωσης και στις υποψήφιες χώρες και παρέχει συμβουλές στις κυβερνήσεις τους.

Μεταξύ των άλλων καθηκόντων του, ο ΕΟΑΘ θα δραστηριοποιηθεί όσον αφορά την ανάπτυξη κοινής ευρωπαϊκής μεθοδολογίας για τις έρευνες των θαλασσιών ατυχημάτων και τη θέσπιση πανευρωπαϊκού συστήματος πληροφοριών για την κίνηση των πλοίων.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση europa.eu.int/agencies/efsa

5.31 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ασφάλειας της Αεροπορίας (ΕΟΑΑ) ιδρύθηκε το 2002. Αποστολή του είναι να συνδράμει την Ένωση στην ανάπτυξη νόμων και κανόνων για την ασφάλεια των αιθέρων και να βοηθήσει την Επιτροπή να ελέγχει κατά πόσον οι ευρωπαϊκοί κανόνες ακολουθούνται πιστά. Ο Οργανισμός θα προσφέρει επίσης τεχνική βοήθεια σε διεθνείς οργανισμούς αρμόδιους για την ασφάλεια της πολιτικής αεροπορίας και την προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, θα συνδράμει τις αρχές αεροπλοΐας χωρών μη μελών της Ένωσης.

Η Υπηρεσία έχει το δικαίωμα να διαχειρίζεται η ίδια ορισμένα εκτελεστικά καθήκοντα, όπως η έκδοση βεβαιώσεων τύπου για προϊόντα αεροπλοΐας, όπου η συλλογική δράση είναι περισσότερο αποτελεσματική από την ατομική δράση των κρατών μελών.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση europa.eu.int/agencies/easa

5.32 EUROPOL

Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol) ιδρύθηκε το 1992 με αποστολή την επεξεργασία εγκληματολογικών πληροφοριών σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Η έδρα της βρίσκεται στη Χάγη και το προσωπικό της περιλαμβάνει εκπροσώπους των εθνικών υπηρεσιών επιβολής του νόμου (αστυνομίας, τελωνείων, υπηρεσιών μετανάστευσης κλπ.).

Στόχος της Europol είναι να βοηθά τα κράτη μέλη της Ένωσης να συνεργαστούν στενότερα και αποτελεσματικότερα για την πρόληψη και την καταστολή του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, και ειδικότερα:

- της διακίνησης ναρκωτικών·
- των δικτύων λαθρομετανάστευσης·
- του εμπορίου κλαπέντων οχημάτων·

- της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένης της παιδικής πορνογραφίας·
- της παραχάραξης νομισμάτων και της πλαστογραφίας άλλων μέσων πληρωμής·
- του λαθρεμπορίου πυρηνικών και ραδιενεργών ουσιών·
- της τρομοκρατίας·

Η Ευροπολ παρέχει υποστήριξη στα κράτη μέλη με:

- τη διευκόλυνση ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εθνικών υπηρεσιών επιβολής του νόμου·
- την παροχή επιχειρησιακών αναλύσεων·
- την εκπόνηση εκθέσεων και εγκληματολογικών αναλύσεων·
- την παροχή εμπειρογνωμοσύνης και τεχνικής υποστήριξης για έρευνες και επιχειρήσεις.

Ένα από τα καθήκοντα της Ευροπολ είναι η δημιουργία και διατήρηση ηλεκτρονικού συστήματος που να επιτρέπει την ανταλλαγή, συλλογή και ανάλυση δεδομένων. Το περιεχόμενο και η χρήση όλων των προσωπικών δεδομένων που κατέχει η Ευροπολ ελέγχεται από Μεικτό Εποπτικό Όργανο στο οποίο μετέχουν δύο ειδικοί για θέματα προστασίας δεδομένων από κάθε κράτος μέλος.

Η Ευροπολ είναι υπόλογη ενώπιον του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, δηλαδή ενώπιον των υπουργών δικαιοσύνης και εσωτερικών όλων των χωρών της Ένωσης. Στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ευροπολ μετέχει ένας εκπρόσωπος από κάθε κράτος μέλος.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.europol.eu.int

5.33 EUROJUST

Η Eurojust συστήθηκε το 2002 με στόχο να συνδράμει τις εισαγγελικές αρχές των χωρών της Ένωσης στη συνεργασία τους για την καταστολή της σοβαρής διασυνοριακής εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας, υποθέσεων απάτης και διαφθοράς, της νομιμοποίησης παρανόμων προσόδων και των εγκλημάτων κατά του περιβάλλοντος. Για να επιτύχει τους στόχους της, διευκολύνει, για παράδειγμα, την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αρχών, την παροχή αμοιβαίας συνδρομής και την έκδοση ατόμων που καταζητούνται για ανάκριση. Η «έδρα» βρίσκεται στη Χάγη των Κάτω Χωρών.

Η Eurojust αποτελείται από έναν εισαγγελέα, δικαστή ή αξιωματικό της αστυνομίας αποσπασμένο από κάθε κράτος μέλος. Τα μέλη της απαρτίζουν το «συλλογικό όργανο» (δηλαδή το διοικητικό συμβούλιο) του οργανισμού και εκλέγουν μεταξύ τους τον πρόεδρό τους για περίοδο τριών ετών. Το συλλογικό όργανο επικουρείται από γραμματεία και από επιτελείο υπαλλήλων της Ένωσης και αποσπασμένων εθνικών εμπειρογνομόνων.

Δεδομένου ότι οι εργασίες της απαιτούν την τήρηση φακέλων για υπόπτους εγκληματίες, η Eurojust διαθέτει υπεύθυνο προστασίας δεδομένων, έργο του οποίου είναι να εξασφαλίζει ότι τα δεδομένα που περιέχονται στους φακέλους της τυγχάνουν της ενδεδειγμένης προστασίας και σύννομης μεταχείρισης. Έχετε το δικαίωμα να γνωρίζετε ποιες πληροφορίες κατέχει ενδεχομένως η Eurojust για το άτομό σας και να της ζητήσετε να τις διορθώσει ή να τις διαγράψει αν είναι λανθασμένες ή ελλιπείς.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοθέση www.eurojust.eu.int

5.34 ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Το σύστημα λήψης αποφάσεων της Ένωσης εξελίσσεται εδώ και περισσότερα από πενήντα χρόνια. Αλλά είχε σχεδιαστεί αρχικά για μια κοινότητα έξι μόνων χωρών. Σήμερα, τη στιγμή που η Ένωση ετοιμάζεται να αυξήσει τα μέλη της από 25 σε 27 ίσως, το σύστημα λήψης των αποφάσεων της πρέπει να εκσυγχρονιστεί ώστε να αποφευχθεί η παράλυση. Η συνθήκη της Νίκαιας ήδη κάνει μερικά βήματα για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Αλλά πρέπει να αντιμετωπιστούν και ευρύτερα ζητήματα σχετικά με το μέλλον της Ένωσης, για παράδειγμα:

- ποιοι είναι οι γενικοί και οι ειδικοί στόχοι της διευρυμένης Ένωσης; (Με άλλα λόγια, τι θέλουν τα κράτη μέλη να επιτύχουν μαζί στο μέλλον;)
- ποιες κοινές πολιτικές θα απαιτηθούν για την επίτευξη των στόχων αυτών;
- τι πρέπει να αποφασίζεται στο επίπεδο της Ένωσης και τι πρέπει να παραμείνει στην αρμοδιότητα των εθνικών ή των περιφερειακών αρχών;
- ποιο ρόλο πρέπει να διαδραματίζουν τα εθνικά κοινοβούλια στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της Ένωσης;

Με λίγα λόγια, ποιος πρέπει να είναι αρμόδιος για τι και πώς πρέπει να λαμβάνονται δημοκρατικές αποφάσεις σε μια Ένωση 27 ή περισσότερων χωρών με μισό δισεκατομμύριο πολίτες;

Για να συζητηθούν αυτά και άλλα θέματα, συστήθηκε το 2002 μια Συνέλευση στην οποία συμμετέχουν αντιπρόσωποι όλων των κρατών μελών και των υποψηφίων χωρών, καθώς και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα της στη διεύθυνση european-convention.eu.int

Για να συμμετάσχετε στη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης μέσω του Διαδικτύου, επισκεφθείτε τη διεύθυνση europa.eu.int/futurum/forum

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν κεφάλαιο ασχολείται μόνο με τα δικαιώματα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όταν αυτοί ταξιδεύουν στο εσωτερικό της Ένωσης. Ωστόσο, θα πρέπει να γνωρίζετε ότι όταν ταξιδεύετε εκτός της Ένωσης έχετε την ευχέρεια να απολαμβάνετε, σε σοβαρές περιστάσεις, της προξενικής προστασίας των αρχών κάποιου άλλου κράτους μέλους εάν το κράτος μέλος από το οποίο κατάγεστε δεν διαθέτει διπλωματική ή προξενική αντιπροσώπευση στην τρίτη χώρα στην οποία ταξιδεύετε. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους όρους και τις λεπτομέρειες αυτής της προστασίας, μπορείτε να ανατρέξετε στο δελτίο πρακτικών πληροφοριών που φέρει τον τίτλο «Προξενική προστασία των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Γνωρίζετε, για παράδειγμα, ότι έχετε το δικαίωμα να ταξιδεύετε ελεύθερα σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με μοναδική προϋπόθεση να είστε κάτοχος ενός έγκυρου δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου; Γνωρίζετε ποια δικαιώματα και ευκαιρίες απολαμβάνετε ως ταξιδιώτης-καταναλωτής στους κόλπους της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς;

Ολοένα περισσότεροι ευρωπαίοι πολίτες ταξιδεύουν κάθε χρόνο εντός της Ένωσης, είτε για τουρισμό, είτε για να επισκεφθούν συγγενείς και φίλους, είτε ακόμη για επαγγελματικούς λόγους ή για σκοπούς επιμόρφωσης.

Ως υπήκοος ενός κράτους μέλους της Ένωσης, δεν είστε ένας οποιοσδήποτε τουρίστας ή ταξιδιώτης: έχετε δικαιώματα και ευκολίες, όπως η είσοδος και η προσωρινή παραμονή στο έδαφος άλλων κρατών μελών, καθώς και ορισμένες διευκολύνσεις και εγγυήσεις αναφορικά με αγορές ή ιδιωτικές συναλλαγές, ή ακόμη όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη.

Υπάρχουν λοιπόν πολλά στοιχεία τα οποία συμβάλλουν στο να αισθάνεστε σε μεγάλο βαθμό σαν στο σπίτι σας σε ολόκληρη την Ευρώπη.

6.2 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΤΑΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΣΑΣ

6.2.1 το δικαίωμα να ταξιδεύετε

• Εσείς ο ίδιος

Ως υπήκοος μιας χώρας μέλους της Ένωσης, έχετε το δικαίωμα να μεταβαίνετε σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ένωσης χωρίς ιδιαίτερες διατυπώσεις. Αρκεί να έχετε στην κατοχή σας ένα έγκυρο δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο.

Έτσι, το δικαίωμα σας να ταξιδεύετε δεν μπορεί να εξαρτάται από την κατάσταση σας: είτε μετακινείστε για επαγγελματικούς ή ιδιωτικούς λόγους, είτε είστε μισθωτός, ελεύθερος επαγγελματίας ή απλός τουρίστας, έχετε το δικαίωμα να ταξιδεύετε παντού στην Ένωση

Εφόσον ο χρόνος παραμονής σας σε μια άλλη χώρα της Ένωσης δεν υπερβαίνει τους τρεις μήνες, δεν έχετε την υποχρέωση να ζητήσετε άδεια παραμονής. Ο μοναδικός περιορισμός

που θα μπορούσε να σας επιβληθεί νομίμως σε ορισμένες χώρες είναι να δηλώσετε την παρουσία σας. Τις περισσότερες φορές αυτό γίνεται αυτομάτως όταν συμπληρώνετε το έντυπο του ξενοδοχείου ή όταν ο ιδιοκτήτης της κατοικίας όπου διαμένετε συντάσσει τη δήλωση εκμισθώσεως παρατείνεται πέραν αυτών των τριών μηνών, θα πρέπει τότε να ζητήσετε άδεια παραμονής.

• ...και τα μέλη της οικογένειάς σας

Τα μέλη της οικογένειάς σας, ανεξάρτητα από την εθνικότητα τους, έχουν επίσης το δικαίωμα να σας συνοδεύουν. Ως μέλη της οικογένειάς σας θεωρούνται, αφενός, ο / η σύζυγος σας και οι απόγονοι σας κάτω των 21 ετών ή πρόσωπα των οποίων έχετε την ευθύνη και, αφετέρου, οι προγονοί σας καθώς και αυτοί του / της συζύγου σας. Όσον αφορά τους υπηκόους μιας χώρας μέλους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.) που φοιτούν σε άλλο κράτος μέλος της συγκεκριμένης συμφωνίας, ως μέλη της οικογένειάς ορίζονται ο / η σύζυγος και τα τέκνα ηλικίας κάτω των 21 ετών ή πρόσωπα των οποίων έχουν την ευθύνη.

Εν γένει, η απόδειξη του συγγενικού δεσμού παρέχεται με απόσπασμα ληξιαρχικής πράξης, ή με την αναγραφή του δεσμού συγγενείας (για παράδειγμα, του γάμου) στο δελτίο ταυτότητας ή, για τα παιδιά, από το γεγονός ότι είναι εγγεγραμμένα στο διαβατήριο των γονέων ή, ακόμη, με το οικογενειακό βιβλιάριο.

• ... που σας συνοδεύουν

Τα μέλη της οικογένειάς σας που ταξιδεύουν μαζί σας πρέπει καταρχήν να είναι επίσης κάτοχοι ενός έγκυρου διαβατηρίου ή δελτίου ταυτότητας. Για τα ανήλικα τέκνα, τα οποία δεν θα μπορούσαν να διαθέτουν ένα τέτοιο ατομικό έγγραφο, οι νομοθεσίες των κρατών μελών προβλέπουν συνήθως την έκδοση ενός ειδικού δελτίου ταυτότητας ή την αναγραφή σχετικής μνείας στο διαβατήριο ενός από τους γονείς.

Για τα μέλη της οικογένειάς σας που δεν έχουν την εθνικότητα μιας χώρας που αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να ξέρετε ότι το κράτος μέλος ή τα κράτη μέλη προς τα οποία επιθυμείτε να ταξιδέψετε ή από το έδαφος των οποίων επιθυμείτε να διαβείτε μπορούν, σε συνάρτηση με την εθνικότητα των ενδιαφερομένων, να απαιτήσουν θεώρηση εισόδου. Η θεώρηση αυτή χορηγείται δωρεάν και με όλες τις διευκολύνσεις από τις αρμόδιες προξενικές αρχές.

• ... που ταξιδεύουν μόνοι

Αλλά προσοχή: το δικαίωμα ταξιδιού που παρέχεται από το κοινοτικό δίκαιο στα μέλη της οικογένειάς σας δεν συνιστά αυτόνομο δικαίωμα. Με άλλα λόγια, τα μέλη της οικογένειάς σας απολαμβάνουν αυτού του δικαιώματος μόνον εφόσον σας συνοδεύουν. Κατά συνέπεια, τα μέλη της οικογένειάς σας που δεν είναι υπήκοοι μιας χώρας μέλους της Ένωσης δεν μπορούν να επικαλεστούν τις διευκολύνσεις που προβλέπονται από τις κοινοτικές διατάξεις όσον αφορά τη θεώρηση όταν ταξιδεύουν μόνοι.

Εντούτοις, τα μέλη της οικογένειάς σας που δεν έχουν την εθνικότητα μιας χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν χρειάζονται μια τέτοια θεώρηση εάν διαμένουν σε μία από τις χώρες της Ένωσης που εφαρμόζουν τη σύμβαση Schengen και επιθυμούν να μεταβούν σε μία από αυτές τις χώρες: χωρίς να συνοδεύονται από σας μπορούν να ταξιδεύουν ελεύθερα στο χώρο Schengen

χωρίς θεώρηση, με την προϋπόθεση ότι είναι εφοδιασμένοι με το δελτίο ταυτότητας και την άδεια παραμονής τους.

6.3 ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΣΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΣΥΝΟΡΑ

Γενικό πλαίσιο

Ένας από τους στόχους που έθεσε η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η δημιουργία ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο τα πρόσωπα, ανεξαρτήτως εθνικότητας, θα μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα.

Μετά την έναρξη ισχύος της συνθήκης του Άμστερνταμ, μέσω της οποίας το κεκτημένο του Schengen ενσωματώθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο παραπάνω στόχος επιτεύχθηκε με την κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα μεταξύ των κρατών μελών που εφαρμόζουν τη σύμβαση Schengen (Όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, καθώς και η Νορβηγία και η Ισλανδία.)

Η διέλευση των εσωτερικών συνόρων είναι επομένως εφικτή από οποιοδήποτε σημείο χωρίς τη διεξαγωγή ελέγχου. Τα πρόσωπα που διασχίζουν χερσαία σύνορα ή πραγματοποιούν μια πτήση ανάμεσα σε κράτη που εφαρμόζουν τη σύμβαση Schengen (όπως και αυτοί που πραγματοποιούν μια διέλευση με πορθμείο μεταξύ δύο κρατών του Schengen, δεν υφίστανται πλέον κανέναν έλεγχο ταυτότητας).

Οι διατάξεις του Schengen προβλέπουν, ωστόσο, ότι ένα κράτος μέλος διατηρεί τη δυνατότητα να επικαλεστεί μια ρήτρα διασφάλισης. Η ρήτρα αυτή του παρέχει το δικαίωμα να επανεισαγάγει προσωρινά προσωπικούς ελέγχους κατά τη διέλευση των συνόρων του εφόσον αυτό απαιτείται για λόγους δημόσιας τάξης ή ασφάλειας.

Απαιτούμενα ταξιδιωτικά έγγραφα

Αν και οι έλεγχοι κατά τη διέλευση των εσωτερικών συνόρων καταργήθηκαν, πρέπει να επισημανθεί ότι τα κράτη του Schengen διατήρησαν το δικαίωμα, βάσει της εθνικής τους νομοθεσίας, να διενεργούν ελέγχους ταυτότητας στο σύνολο της επικράτειας τους στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων των αστυνομικών αρχών. Στην προκειμένη περίπτωση, αρκεί να είστε κάτοχος ενός έγκυρου δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου ή, ενδεχομένως, μιας άδειας παραμονής.

Οι ιδιαίτερες περιπτώσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας

Οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ταξιδεύουν από ένα κράτος του Schengen προς το Ηνωμένο Βασίλειο ή την Ιρλανδία, ή αντιστρόφως, ενδέχεται να υποβληθούν σε προσωπικούς ελέγχους. Ωστόσο, οι έλεγχοι αυτοί δεν μπορούν να υπερβαίνουν τα όσα ορίζει το ισχύον κοινοτικό δίκαιο. Έτσι, μπορεί κανείς να περάσει τα σύνορα αυτών των χωρών με την απλή επίδειξη ενός έγκυρου δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου. Καταρχήν, δεν μπορεί να τεθεί καμία ερώτηση σχετικά με το σκοπό του ταξιδιού, τα μέσα διαβίωσης κλπ.

Όσον αφορά τα μέλη της οικογένειας σας που δεν έχουν την εθνικότητα ενός κράτους μέλους της Ένωσης, ο έλεγχος του διαβατηρίου τους θα μπορεί να γίνεται, ενδεχομένως, για να εξακριβωθεί η ύπαρξη θεώρησης και η ιδιότητα τους ως «μελών της οικογένειας» ενός πολίτη της Ένωσης, ιδιότητα που τους παρέχει το δικαίωμα να εισέλθουν στο έδαφος της χώρας.

Αντιθέτως, με βάση τη σύμβαση περί «κοινής ταξιδιωτικής ζώνης», κανένας έλεγχος δεν διεξάγεται, καταρχήν, στα πρόσωπα που ταξιδεύουν ανάμεσα στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία.

6.4 ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΕ ΜΑΖΙ ΣΑΣ ΟΤΑΝ ΤΑΞΙΔΕΥΕΤΕ ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ

• Προσωπικά είδη

Κανονικά, όταν μετακινείστε στο εσωτερικό της Ένωσης, έχετε το δικαίωμα να μεταφέρετε μαζί σας τα προσωπικά σας είδη χωρίς κανένα περιορισμό.

Ωστόσο, για λόγους γενικού συμφέροντος, τα κράτη μέλη μπορούν να απαγορεύσουν ή να θέσουν περιορισμούς στη χρήση ορισμένων προϊόντων, όπως ναρκωτικά, προϊόντα προερχόμενα από προστατευόμενα είδη ή ορισμένα είδη πορνογραφικού υλικού.

Παρόμοια περίπτωση συνιστούν επίσης τα πυροβόλα όπλα, η μεταφορά των οποίων σε άλλες χώρες της Ένωσης υπόκειται σε πολύ αυστηρούς κανόνες. Επομένως, εάν είσαστε κυνηγός ή αν ασκείτε το άθλημα της σκοποβολής, πρέπει να είστε εφοδιασμένος με μια «ευρωπαϊκή κάρτα πυροβόλων όπλων» για να μπορείτε να μεταφέρετε μαζί σας το όπλο σας σε μια άλλη χώρα της Ένωσης. Για κάθε πληροφορία σχετικά με τις προϋποθέσεις και τις διατυπώσεις για την έκδοση αυτής της κάρτας, πρέπει να απευθυνθείτε στις αρμόδιες εθνικές αρχές της χώρας σας.

Εξάλλου, παρόλο που έχετε το δικαίωμα να μεταφέρετε μαζί σας τα φάρμακα που σας έχει συνταγογραφήσει ο ιατρός σας ή τα οποία έχετε αγοράσει νομίμως στη χώρα μονίμου κατοικίας σας ή στη χώρα στην οποία ταξιδεύετε, πρέπει να γνωρίζετε ότι η ποσότητα φαρμάκων που μεταφέρετε πρέπει να παραμένει εντός των ορίων που αντιστοιχούν στις προσωπικές σας ανάγκες.

• Χρήματα

Μπορείτε να έχετε μαζί σας τα χρήματα που θα χρειαστείτε κατά τη μετακίνηση σας. Ωστόσο, παρόλο που έχει καταργηθεί κάθε περιορισμός στις κινήσεις κεφαλαίων στο εσωτερικό της Ένωσης, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν μια δήλωση των χρημάτων που έχετε μαζί σας κατά την είσοδο ή την έξοδο από το έδαφος τους, για διοικητικούς και στατιστικούς λόγους. Τα κράτη μέλη που κάνουν χρήση αυτής της δυνατότητας καθόρισαν κατώτατα όρια πέρα από τα οποία απαιτείται μια δήλωση των μεταφερόμενων ποσών. Στην πράξη, αυτά τα κατώτατα όρια αντιστοιχούν σε ποσά υψηλότερα από αυτά που οι περισσότεροι ταξιδιώτες μεταφέρουν μαζί τους σε μετακινήσεις σύντομης διάρκειας. Εντούτοις, τα ποσά που καθορίζονται από τις εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις διαφέρουν αισθητά από τη μία χώρα στην άλλη. Συνεπώς, εάν προτίθεσθε να μεταφέρετε ένα σημαντικό χρηματικό ποσό, ενημερωθείτε πριν από την αναχώρησή σας σχετικά με το κατώτατο όριο που έχει καθορίσει η χώρα όπου επιθυμείτε να μεταβείτε ώστε να γνωρίζετε εάν θα πρέπει ή όχι να δηλώσετε αυτό το χρηματικό ποσό.

Εκτός από τα χρήματα που επιθυμείτε να έχετε μαζί σας, μπορείτε επίσης να ζητήσετε τη μεταφορά των χρημάτων τα οποία ενδεχομένως θα χρειαστείτε στη διάρκεια του ταξιδιού σας σε μια άλλη χώρα της Ένωσης.

• Κανόνες οδικής συμπεριφοράς

Όταν ταξιδεύετε στο εξωτερικό με αυτοκίνητο, οφείλετε να τηρείτε τους κανόνες οδικής συμπεριφοράς της συγκεκριμένης χώρας, οι περισσότεροι εκ των οποίων είναι κοινοί στις διάφορες χώρες της Ένωσης. Αυτό ισχύει για την υποχρεωτική χρήση κράνους τόσο από τον οδηγό όσο και από τον επιβάτη μιας μοτοσικλέτας, ή για την υποχρεωτική χρήση των ζωνών ασφαλείας και του εξοπλισμού συγκράτησης των παιδιών, εφόσον το όχημα σας είναι εφοδιασμένο με το σχετικό εξοπλισμό. Εξάλλου, τα οδικά σήματα σας πληροφορούν σχετικά με ειδικές ρυθμίσεις, όπως, για παράδειγμα, τα όρια ταχύτητας που πρέπει να τηρείτε. Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένοι κανόνες οι οποίοι δεν επισημαίνονται πάντα, όπως λόγου χάρη η ανώτατη επιτρεπτή περιεκτικότητα οιοπνεύματος στο αίμα, η οποία κυμαίνεται από το ένα κράτος μέλος στο άλλο μεταξύ 0,2 και 0,8 %.

Σε περίπτωση παράβασης, θα υποστείτε επομένως τις ίδιες κυρώσεις με αυτές που μπορούν να επιβληθούν στους υπηκόους του αντίστοιχου κράτους μέλους.

• Άδεια κυκλοφορίας

Η άδεια κυκλοφορίας του οχήματος σας, η οποία εκδίδεται σε ένα κράτος μέλος της Ένωσης, σας επιτρέπει να το χρησιμοποιήσετε σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ένωσης. Αρκεί λοιπόν ο αριθμός κυκλοφορίας του οχήματος σας να είναι καταχωρημένος στη χώρα μόνιμου κατοικίας σας και να έχετε στην κατοχή σας την αντίστοιχη άδεια κυκλοφορίας για να μπορείτε να μεταβείτε σε ένα άλλο κράτος μέλος οδηγώντας το αυτοκίνητο ή τη μοτοσικλέτα σας.

Αν, κατά τη μετακίνηση σας προς μια άλλη χώρα της Ένωσης, είστε οδηγός ενός οχήματος του οποίου η άδεια κυκλοφορίας έχει εκδοθεί στο όνομα ενός προσώπου το οποίο δεν βρίσκεται μέσα στο όχημα, θα πρέπει να είστε σε θέση να αποδείξετε το δικαίωμα κατοχής του οχήματος (για παράδειγμα, έχοντας μαζί σας ένα έγγραφο υπογεγραμμένο από τον κάτοχο της άδειας κυκλοφορίας του οχήματος, όπου αυτός θα διευκρινίζει ότι σας το παραχώρησε κλπ.).

• Ασφάλειες

Η επίδειξη της «πράσινης κάρτας» σας ή του πιστοποιητικού ασφάλισης δεν είναι συνήθως αναγκαία όταν διασχίζετε ένα σημείο εσωτερικής μεθοριακής διέλευσης της Ένωσης, διότι από τις πινακίδες κυκλοφορίας του οχήματος συνάγεται ότι έχετε συνάψει στο κράτος μέλος καταγωγής σας την υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης.

Ωστόσο, εάν σας συμβεί σε μια άλλη χώρα τροχαίο ατύχημα για το οποίο ευθύνεστε, η πράσινη κάρτα σας ή το πιστοποιητικό ασφάλισης του οχήματος αποτελούν απόδειξη ότι καλύπτεστε από ασφάλιση που επιτρέπει στα θύματα να λάβουν αποζημίωση. Επιπλέον, σε περίπτωση που, στη διάρκεια ενός ταξιδιού, σας συμβεί ένα τροχαίο ατύχημα για το οποίο δεν ευθύνεστε, έχετε δικαίωμα να λάβετε αποζημίωση είτε σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες του συγκεκριμένου κράτους μέλους, είτε σύμφωνα με τους κανόνες που ισχύουν στη χώρα μόνιμου κατοικίας σας, εφόσον στην τελευταία το ποσό της αποζημίωσης είναι υψηλότερο. Οι κανόνες αυτοί εμφανίζουν ακόμη διαφορές από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, όμως σε όλα τα κράτη μέλη έχετε δικαίωμα ελάχιστης κάλυψης, η οποία ανέρχεται μέχρι το ύψος των 350 000 ευρώ για σωματικές βλάβες και των 100 000 ευρώ για υλικές ζημιές. Σε ορισμένα κράτη μέλη, ωστόσο, μπορεί να

Εάν, προς το σκοπό αυτό, επιθυμείτε να πραγματοποιήσετε μία διασυνοριακή μεταφορά χρημάτων σε ευρώ, μπορείτε να ανατρέξετε στο φυλλάδιο «Διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων σε ευρώ», όπου θα βρείτε περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα.

Πρέπει όμως να γνωρίζετε ότι εάν θέλετε να μεταφέρετε ένα σημαντικό χρηματικό ποσό από μια τράπεζα σε άλλη στο εσωτερικό της Ένωσης, οι τράπεζες ορισμένων χωρών μπορούν ενδεχομένως να σας ζητήσουν στοιχεία για λόγους στατιστικής. Το ίδιο ισχύει και αν χρησιμοποιείτε έναν άλλο ενδιάμεσο οργανισμό πλην της τράπεζας, όπως το ταχυδρομείο.

Εξάλλου, οι εθνικές αρχές έχουν το δικαίωμα να διενεργούν ελέγχους εάν υποψιάζονται ότι οι μεταφορές κεφαλαίων συνδέονται με εγκληματικές δραστηριότητες (για παράδειγμα, ξέπλυμα χρήματος).

• Κατοικίδια ζώα

Μπορείτε να πάρετε μαζί σας τα κατοικίδια ζώα σας όταν ταξιδεύετε σε ένα άλλο κράτος μέλος, με ορισμένους όρους. Για παράδειγμα, τα περισσότερα κράτη μέλη προβλέπουν ένα έγκυρο πιστοποιητικό εμβολιασμού κατά της λύσσας για τους σκύλους και τις γάτες. Τα πιστοποιητικά αυτά είναι τυποποιημένα και μπορείτε να τα προμηθευθείτε από τον κτηνίατρο σας. Ωστόσο, η Σουηδία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν θέσει ορισμένους ειδικούς όρους. Στη Σουηδία, θα πρέπει να προβείτε στην εγγραφή της γάτας ή του σκύλου σας σε μητρώο και να φροντίσετε ώστε το κατοικίδιο σας να πληροί μια σειρά προϋποθέσεων, όπως να είναι εμβολιασμένο κατά της λύσσας και να έχει υποβληθεί σε ανάλυση αίματος.

Η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, συγκεκριμένα, μπορούν να επιβάλουν στο ζώο σας εξάμηνη καραντίνα. Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο ήρε προσφάτως την υποχρέωση της καραντίνας για τους κατοικίδιους σκύλους και γάτες που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις.

Σχετικά με αυτό το θέμα, η πρεσβεία ή το προξενείο του κράτους μέλους προορισμού σας θα σας παράσχει κάθε χρήσιμη πληροφορία σχετικά με τις ενδεχόμενες διατυπώσεις που πρέπει να τηρήσετε.

6.5 ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

• Άδεια οδήγησης

Όσον αφορά την άδεια οδήγησης, η ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία θεσπίζει την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των αδειών που εκδίδονται από τα κράτη μέλη. Αυτό συνεπάγεται ότι, αν διαθέτετε μια ισχύουσα άδεια οδήγησης η οποία έχει εκδοθεί από ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εν λόγω άδεια θα ισχύει σε όλο το έδαφος της Ένωσης για την ή τις κατηγορίες οχημάτων για τις οποίες έχει εγκριθεί στη χώρα καταγωγής.

• Εξοπλισμός οχήματος

Όσον αφορά τον εξοπλισμό ή τα εξαρτήματα των οποίων την παρουσία επί των οχημάτων μπορούν να απαιτούν τα κράτη μέλη, πρέπει να γνωρίζετε ότι είστε υποχρεωμένοι να πληροίτε μόνο τις απαιτήσεις του κράτους μέλους στο οποίο είναι καταχωρισμένος ο αριθμός κυκλοφορίας του οχήματος σας. Ωστόσο, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν την παρουσία ενός τριγώνου επισήμανσης κινδύνου, ακόμη και αν αυτό δεν είναι υποχρεωτικό στο κράτος μέλος όπου είναι καταχωρημένο το όχημα που χρησιμοποιείτε.

καθορισθεί ένα ανώτατο όριο για το συνολικό ποσό των εγγυημένων αποζημιώσεων, όταν σε ένα και μόνο δυστύχημα υπάρχουν πολλά θύματα.

Εάν ένα ατύχημα προκαλείται από όχημα το οποίο δεν είναι ασφαλισμένο ή που δεν μπόρεσε να αναγνωρισθεί, έχετε το δικαίωμα να λάβετε αποζημίωση από το Ταμείο Αυτοκινητικών Εγγυήσεων του κράτους μέλους στο οποίο συνέβη το ατύχημα.

6.6 ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

Εάν αρρωστήσετε ή σας συμβεί κάποιο ατύχημα κατά τη διάρκεια μιας μετακίνησης σας εντός της Ένωσης, εσείς και τα μέλη της οικογένειάς σας δικαιούστε την παροχή πρώτων βοηθειών. Ως παροχές πρώτων βοηθειών νοούνται όλες οι ιατρικές φροντίδες που πρέπει να παρασχεθούν επειγόντως σε περίπτωση αιφνίδιας ασθένειας ή ατυχήματος που συμβαίνει στη χώρα την οποία επισκέπτεστε. Επιπλέον, οι φοιτητές, οι αποσπασμένοι εργαζόμενοι και οι συνταξιούχοι ή δικαιούχοι παροχών των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης, όπως και τα μέλη της οικογένειάς τους, δικαιούνται τις αναγκαίες κατά την παραμονή τους παροχές ιατρικής περίθαλψης, έστω και αν δεν πρόκειται για την αντιμετώπιση επειγόντων περιστατικών.

Για τη διευκόλυνση της παροχής πρώτων βοηθειών, είναι προτιμότερο να έχετε μαζί σας το έντυπο E111. Το συγκεκριμένο έντυπο βεβαιώνει ότι υπάγεστε σε ένα καθεστώς ασφαλίσεως ασθένειας σε ένα κράτος μέλος και σας επιτρέπει να επωφεληθείτε χωρίς καθυστέρηση του δικαιώματός σας στις πρώτες βοήθειες στη χώρα όπου διαμένετε προσωρινά. Σας συνιστούμε λοιπόν να προμηθευθείτε το έντυπο E111 πριν από την αναχώρησή σας από το φορέα ασφαλίσεως ασθένειας στον οποίο υπάγεστε.

Αν δεν έχετε μαζί σας αυτό το έντυπο, εξακολουθείτε να δικαιούστε την παροχή πρώτων βοηθειών στα άλλα κράτη μέλη, αλλά θα πρέπει ενδεχομένως να πληρώσετε τις παροχές ιατρικής περίθαλψης στη χώρα παραμονής σας. Ωστόσο, έχετε το δικαίωμα να υποβάλετε το αντίστοιχο τιμολόγιο στο οικείο ίδρυμα ασφαλίσεως ασθένειας, και το ποσό που κατεβάλατε θα σας επιστραφεί ανάλογα με το ποσοστό επιστροφής που εφαρμόζεται στη χώρα όπου σας παρασχέθηκε η ιατρική περίθαλψη.

Αλλά προσοχή: το έντυπο E111 δεν θεμελιώνει κανένα δικαίωμα επιστροφής των εξόδων ιατρικής περίθαλψης σε περίπτωση που μεταβαίνετε στο εξωτερικό ειδικά γι' αυτό το σκοπό.

6.7 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

Κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού σε μια άλλη χώρα της Ένωσης, έχετε συχνά τη δυνατότητα να προμηθευθείτε αγαθά και υπηρεσίες. Μολονότι σε αυτές τις περιστάσεις δεν σας περνά πάντα από το μυαλό, πρέπει να γνωρίζετε ότι έχετε δικαιώματα και ευκαιρίες ως «ταξιδιώτης καταναλωτής» σε άλλες χώρες της Ένωσης. Τα δικαιώματά σας ως ευρωπαϊού καταναλωτή παρουσιάζονται πιο εκτεταμένα στον οδηγό «Αγορά αγαθών και υπηρεσιών εντός της ενιαίας αγοράς». Παρά ταύτα, ενόψει της πραγματοποίησης ενός ταξιδιού σε ένα άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, μπορεί να σας είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να λάβετε γνώση των δικαιωμάτων που παρουσιάζονται παρακάτω.

6.8 ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

• Αεροπορικές μεταφορές

Όταν ζητάτε πληροφορίες για κάποια πτήση ή προβαίνετε σε κράτηση μέσω ενός ταξιδιωτικού πρακτορείου της ΕΕ, αυτό έχει την υποχρέωση να σας παράσχει ακριβείς και αντικειμενικές πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες πτήσεις για τον προορισμό που επιλέγετε. Οφείλει κυρίως, κατόπιν αιτήματος σας, να σας δώσει τη δυνατότητα να συμβουλευθείτε απευθείας τις πληροφορίες που παρέχονται από το πληροφοριακό σύστημα, και συγκεκριμένα να σας επιτρέψει να τις διαβάσετε είτε από την οθόνη είτε από εκτύπωση σε χαρτί.

Από την άλλη πλευρά, η αεροπορική μεταφορά αποτελεί το αντικείμενο ενός συμβολαίου, το οποίο κατοχυρώνει ορισμένα δικαιώματα των επιβατών. Ζητείστε ένα αντίγραφο αυτού του συμβολαίου από την αεροπορική εταιρεία ή από το ταξιδιωτικό σας πρακτορείο.

Δυνάμει διεθνών συμφωνιών, οι αεροπορικές εταιρείες φέρουν την ευθύνη για οποιαδήποτε ζημία η οποία προκαλείται από μια καθυστέρηση, εκτός εάν είναι σε θέση να αποδείξουν ότι προέβησαν σε κάθε εύλογη ενέργεια με σκοπό να αποφύγουν αυτές τις ζημιές ή ότι ήταν αδύνατον να προβούν στις εν λόγω ενέργειες. Φέρουν επίσης την ευθύνη για οποιαδήποτε απώλεια ή ζημία στις αποσκευές. Ζητείστε τις σχετικές πληροφορίες από την αεροπορική εταιρεία ή το ταξιδιωτικό σας πρακτορείο.

• Άρνηση επιβίβασης

Ως χρήστης αεροπορικών μεταφορών, θα σας έχει ίσως ήδη τύχει να υποστείτε τις συνέπειες μιας άρνησης επιβίβασης. Καλό είναι να γνωρίζετε ότι έχετε ορισμένα δικαιώματα εάν συγκαταλέγεστε μεταξύ των επιβατών στους οποίους δεν επιτρέπεται η επιβίβαση σε μια τακτική πτήση λόγω υπερπληθυσμού κρατήσεων, και εφόσον βεβαίως έχετε παρουσιαστεί εντός της απαιτούμενης προθεσμίας και σύμφωνα με τις απαιτούμενες προϋποθέσεις στη θυρίδα ελέγχου εισιτηρίων με έγκυρο εισιτήριο και αφού έχετε επιβεβαιώσει την κράτηση για την εν λόγω πτήση. Σε μια τέτοια περίπτωση ο αερομεταφορέας οφείλει, αμέσως μετά την άρνηση επιβίβασης από μέρους του, να σας καταβάλει αμέσως χρηματική αποζημίωση ή, εάν συμφωνείτε, να σας προμηθεύσει αποδείξεις καταβολής αντιτίμου εισιτηρίου ή κουπόνια για άλλες υπηρεσίες.

Επιπλέον, έχετε το δικαίωμα να επιλέξετε μεταξύ:

- της επιστροφής χωρίς επιβαρύνσεις της τιμής του εισιτηρίου που αναλογεί στο τμήμα του ταξιδιού που δεν πραγματοποιήθηκε, ή
- της συνέχισης, το συντομότερο δυνατόν, του ταξιδιού σας προς τον τελικό προορισμό σας, ή
- της συνέχισης του ταξιδιού σας σε μεταγενέστερη ημερομηνία, την οποία θα καθορίσετε εσείς.

Πέραν τούτου, ο αερομεταφορέας οφείλει να σας προσφέρει δωρεάν το αντίτιμο μιας τηλεφωνικής κλήσης [ή της αποστολής ενός μηνύματος μέσω τηλετύπου (τέλεξ) ή τηλεομοιοτυπίας (φαξ)] στον τόπο του προορισμού σας, καθώς και τη δυνατότητα να καταναλώσετε επαρκή γεύματα ανάλογα με το χρόνο αναμονής. Σε περίπτωση που υποχρεωθείτε να παραμείνετε επιτόπου μία ή

περισσότερες νύχτες, ο αερομεταφορέας έχει επιπλέον την υποχρέωση να σας προσφέρει κατάλυμα σε ξενοδοχείο.

Αν δεχθείτε να επιβιβαστείτε σε εναλλακτική πτήση με προορισμό έναν άλλο αερολιμένα, ο αερομεταφορέας υποχρεούται να σας προσφέρει τη μεταφορά ανάμεσα στον αερολιμένα όπου θα φθάσετε και τον τελικό σας προορισμό.

Εάν η άρνηση επιβίβασης αφορά μια εμπορική πτήση προγραμματισμένη στο πλαίσιο ενός οργανωμένου ταξιδιού ο αερομεταφορέας υποχρεούται να αποζημιώσει το ταξιδιωτικό πρακτορείο με το οποίο έχετε συνάψει το συμβόλαιο. Στην προκειμένη περίπτωση, το ταξιδιωτικό πρακτορείο είναι υποχρεωμένο να σας επιστρέψει τα χρήματα που εισέπραξε προς το σκοπό αυτό. Ωστόσο, το προαναφερόμενο δικαίωμα είναι εξασφαλισμένο μόνο για τις τακτικές πτήσεις (εξαιρούνται, για παράδειγμα, οι ναυλωμένες πτήσεις (CHARTER) κ.ά.) που αναχωρούν από ένα αεροδρόμιο που βρίσκεται στο έδαφος κράτους μέλους της Ένωσης και που υπόκειται στο κοινοτικό δίκαιο.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να γνωρίζετε ότι οι παραπάνω πληροφορίες πρέπει να παρέχονται στο κοινό από τα πρακτορεία και τις θυρίδες ελέγχου εισιτηρίων των αερομεταφορέων, και ότι οι τελευταίοι οφείλουν να παρέχουν σε κάθε επιβάτη στον οποίο δεν επέτρεψαν την επιβίβαση ένα έντυπο όπου θα παρατίθενται οι εφαρμοστέοι κανόνες αποζημίωσης.

• Ενοικίαση οχημάτων

Εάν βρίσκεστε σε μια άλλη χώρα της Ένωσης και αποφασίσετε να ενοικιάσετε ένα αυτοκίνητο ή μια μοτοσυκλέτα, απολαμβάνετε επίσης ορισμένων δικαιωμάτων ως υπήκοος μιας χώρας μέλους της Ένωσης. Αρκεί να επιδείξετε στο πρακτορείο ενοικίασης αυτοκινήτων την άδεια οδήγησης που σας χορηγήθηκε στη χώρα μόνιμου κατοικίας σας προκειμένου να θεμελιώσετε το δικαίωμα σας να οδηγήσετε το ίδιο είδος οχήματος με αυτό που δικαιούστε να οδηγείτε στο κράτος μέλος όπου εκδόθηκε η άδεια σας.

Από την άλλη πλευρά, το πρακτορείο ενοικίασης αυτοκινήτων δεν θα δικαιούται να εισαγάγει στο συμβόλαιο ενοικίασης καταχρηστικές ρήτρες, όπως λόγου χάρη μια διάταξη η οποία το απαλλάσσει από κάθε ευθύνη σε περίπτωση ατυχήματος που προκαλείται από εγγενές ελάττωμα του οχήματος ή της μοτοσυκλέτας ή που οφείλεται σε κακή τεχνική συντήρηση. Οποιαδήποτε καταχρηστική ρήτρα είναι παράνομη σε κάθε κράτος μέλος της Ένωσης και, επομένως, δεν μπορεί να σας επιβληθεί.

6.9 ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Εάν συμμετέχετε σε «οργανωμένα ταξίδια, οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις», η ευρωπαϊκή νομοθεσία σας παρέχει ορισμένα δικαιώματα, τα οποία ισχύουν σε όλες τις χώρες της Ένωσης.

Πρέπει να γνωρίζετε ότι πρόκειται για «οργανωμένο ταξίδι» εφόσον η παροχή υπηρεσιών που σας ενδιαφέρει προσφέρεται προς πώληση σε μια συνολική τιμή, εφόσον η διάρκεια της παρεχόμενης υπηρεσίας υπερβαίνει τις εικοσιτέσσερις ώρες ή περιλαμβάνει μια διανυκτέρευση, και εφόσον συνδυάζει τουλάχιστον δύο από τα εξής στοιχεία:

- τη μεταφορά·

- την παροχή καταλύματος
- άλλες τουριστικές υπηρεσίες, μη συμπληρωματικές της μεταφοράς ή της παροχής καταλύματος, οι οποίες αντιπροσωπεύουν σημαντικό τμήμα της τιμής του οργανωμένου ταξιδιού.

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας θεσπίζονται ορισμένοι κανόνες που αφορούν την πληροφόρηση του καταναλωτή, τις ρήτρες που πρέπει οπωσδήποτε να αναγράφονται στη σύμβαση, τις αυστηρές προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι τιμές που περιλαμβάνονται στη σύμβαση μπορούν να μεταβληθούν, καθώς και τους όρους υπό τους οποίους η σύμβαση μπορεί να καταγγελθεί ή να ακυρωθεί. Προσεγγίζονται επίσης ορισμένα ζητήματα που αφορούν τις συνέπειες της μη εκτέλεσης ή της πλημμελούς εκτέλεσης της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της ευθύνης και των εγγυήσεων σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή πτώχευσης του φορέα παροχής υπηρεσιών.

6.10. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

• Φ.Π.Α. και άλλοι έμμεσοι φόροι

Όταν ταξιδεύετε σε ένα άλλο κράτος μέλος, έχετε το δικαίωμα να αγοράσετε αγαθά και υπηρεσίες που προορίζονται για προσωπική σας χρήση υπό τους ίδιους όρους φορολόγησης που ισχύουν για τους υπηκόους της χώρας αυτής. Μπορείτε να εισαγάγετε στη χώρα σας τα προϊόντα που έχετε αγοράσει δίχως να υποβληθείτε σε καμία άλλη φορολογία, είτε πρόκειται για Φ.Π.Α. είτε για ειδικούς φόρους κατανάλωσης. Υπάρχουν όμως ορισμένες εξαιρέσεις στον κανόνα: οι εξαιρέσεις αυτές αφορούν κυρίως την αγορά καινούριων μέσων μεταφοράς και τις αγορές που πραγματοποιούνται για εμπορικούς σκοπούς.

Ωστόσο, τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να εισπράττουν ειδικό φόρο κατανάλωσης για τα προϊόντα καπνού και τα οινόπνευματώδη ποτά εφόσον τα εν λόγω προϊόντα δεν προορίζονται για προσωπική χρήση. Οι ενδεικτικές ποσότητες που αναφέρονται παρακάτω αναγνωρίζονται συνήθως ως ποσότητες που προορίζονται για προσωπική χρήση. Σε περίπτωση που έχετε στην κατοχή σας μεγαλύτερες ποσότητες αυτών των προϊόντων, μπορεί να σας ζητηθεί να αποδείξετε ότι πράγματι προορίζονται για προσωπική χρήση, επί παραδείγματι για ένα γεγονός που αιτιολογεί την αγορά μεγάλων ποσοτήτων προϊόντων, όπως ένας γάμος.

- 800 τσιγάρα
- 400 μικρά πούρα
- 200 πούρα
- 1 κιλό καπνού
- 10 λίτρα οινόπνευματώδων ποτών (με αλκοολικό βαθμό άνω του 22 %)
- 20 λίτρα απεριτίφ ή «ενδιάμεσων» προϊόντων (π.χ. σερί)
- 90 λίτρα οίνου, εκ των οποίων τα 60 μπορούν να είναι αφρώδης οίνος (45 και 30 λίτρα αντίστοιχα στην Ιρλανδία)
- 110 λίτρα μπίρας (55 λίτρα στην Ιρλανδία)

• Καταχρηστικές ρήτρες

Σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ένωσης στο οποίο συνάπτετε μια σύμβαση αγοράς προϊόντων ή υπηρεσιών ως καταναλωτής με έναν επαγγελματία, προστατεύεστε από τις συμβατικές καταχρηστικές ρήτρες.

Μια ρήτρα σε μια σύμβαση θεωρείται κατά κανόνα καταχρηστική όταν δημιουργεί μια σοβαρή ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του καταναλωτή και τα αντίστοιχα δικαιώματα και υποχρεώσεις του επαγγελματία. Επί παραδείγματι, αγοράζετε σε μια άλλη χώρα μια ηλεκτρική οικιακή συσκευή και οι γενικοί όροι πωλήσεως που εφαρμόζει ο πωλητής αποκλείουν κάθε ευθύνη του τελευταίου σε περίπτωση καθυστερημένης παράδοσης του προϊόντος ή ακόμη διευκρινίζουν ότι η εταιρεία δεν φέρει καμία απολύτως ευθύνη για τις ζημιές που θα μπορούσαν ενδεχομένως να προκληθούν από ένα ή περισσότερα κρυφά ελαττώματα της συσκευής.

Σε περίπτωση που συναντήσετε καταχρηστικές ρήτρες όταν πραγματοποιείτε μια αγορά σε μια άλλη χώρα της Ένωσης, έχετε το δικαίωμα να τις αμφισβητήσετε ή απλώς να μην τις τηρήσετε, εφόσον οι ρήτρες αυτές δεν σας δεσμεύουν.

Οι όροι σύμφωνα με τους οποίους οι συγκεκριμένες ρήτρες δεν σας δεσμεύουν καθορίζονται βάσει της νομοθεσίας του κάθε κράτους μέλους.

Οι όροι αυτοί, καθώς και άλλα πρακτικά παραδείγματα και πληροφορίες, παρατίθενται στο ενημερωτικό δελτίο με τίτλο «Καταχρηστικές ρήτρες».

Πρέπει να γνωρίζετε ότι, σε περίπτωση αμφιβολίας αναφορικά με το νόημα μιας γραπτής ρήτρας που εμφανίζεται στη σύμβαση που συνάπτετε με έναν επαγγελματία (συμπεριλαμβανομένων των γενικών όρων πωλήσεων), υπερισχύει η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία. Ο συγκεκριμένος κανόνας απορρέει από τον γενικό κανόνα που ορίζει ότι στις συμβάσεις των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες έχουν συνταχθεί γραπτώς, θα πρέπει οι ρήτρες αυτές να είναι διατυπωμένες με σαφή και κατανοητό τρόπο.

6.11. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Με την ευκαιρία της σύναψης συμβάσεων αγορών προϊόντων ή υπηρεσιών σε μια άλλη χώρα της Ένωσης (αγορά αεροπορικού εισιτηρίου, σύναψη ασφαλιστικού συμβολαίου κλπ.), ενδέχεται να σας ζητηθούν κάποιες πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα.

Τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διατάξεις περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που αποσκοπούν να αποτρέψουν την αξιοποίηση αυτών των πληροφοριών με τρόπο που να ζημιώνει την ιδιωτική σας ζωή. Ωστόσο, η εμβέλεια και ο τρόπος εφαρμογής αυτής της προστασίας ποικίλλουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει ως στόχο τη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των δεδομένων, προστατεύοντας ταυτόχρονα τα άτομα από κάθε παραβίαση της ιδιωτικής τους ζωής. Οι συγκεκριμένες εγγυήσεις αφορούν ιδίως το δικαίωμα στην πληροφόρηση, το δικαίωμα αμφισβήτησης και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το δικαίωμα της εκ των προτέρων συγκατάθεσης για οιαδήποτε χρήση των προσωπικών δεδομένων. Αν θέλετε να γνωρίσετε αναλυτικά το περιεχόμενο αυτών των διατάξεων – κοινοτικών ή εθνικών – μπορείτε να συμβουλευθείτε τις

ανεξάρτητες αρχές που είναι αρμόδιες για την προστασία των δεδομένων στο κάθε κράτος μέλος, οι οποίες είναι σε θέση, εάν παραστεί ανάγκη, να σας βοηθήσουν σε αυτό τον τομέα

6.12. ΠΩΣ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΕΤΕ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΑΣ ΚΑΙ ΝΑ ΤΑ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΤΕ

6.12.1 Διαφορές συμβατικής φύσεως

Σε περίπτωση που εμπλακείτε σε μια διαφορά συμβατικής φύσεως κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού σας σε άλλη χώρα της Ένωσης (αγορές ελαττωματικών προϊόντων ή υπηρεσιών, ή που δεν αντιστοιχούν σε αυτό που είχε αναγγελθεί κλπ.), έχετε τη δυνατότητα να ασκήσετε προσφυγή. Σε πολλές περιπτώσεις, μια απλή διαμαρτυρία στον κατασκευαστή ή το διανομέα του προϊόντος ή στο φορέα που παρέχει την υπηρεσία σας δίνει τη δυνατότητα να φθάσετε σε φιλική και ανέξοδη διευθέτηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζετε. Ωστόσο, εάν το αίτημα σας δεν ικανοποιηθεί, καλό είναι να γνωρίζετε ότι υπάρχουν τρόποι να διεκδικήσετε τα δικαιώματα που αναφέρονται στον παρόντα οδηγό, τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο.

Σε πολλές χώρες έχουν καθιερωθεί απλουστευμένες διαδικασίες για την επίλυση των διαφορών μεταξύ καταναλωτών και εμπόρων και δεν είναι καν απαραίτητη η προσφυγή σε δικηγόρο. Επίσης, οι αναγνωρισμένες οργανώσεις καταναλωτών και ορισμένες διοικητικές υπηρεσίες έχουν ενίοτε το δικαίωμα να κινήσουν δικαστικές ενέργειες εφόσον πρόκειται για την προστασία συλλογικών συμφερόντων.

Η χρήση τέτοιων μέσων ή εξωδικαστικών διαδικασιών μπορεί συχνά να σας απαλλάξει από δαπανηρές και ενίοτε χρονοβόρες δικαστικές διαδικασίες.

Σε περίπτωση που υποχρεωθείτε να προσφύγετε στα δικαστήρια ενός κράτους μέλους διαφορετικού από αυτό όπου διαμένετε, πρέπει να γνωρίζετε ότι καμία διάκριση δεν μπορεί να γίνει εις βάρος σας λόγω της εθνικότητας σας. Για παράδειγμα, καμία καταβολή ασφάλειας ή εγγύησης για την κάλυψη των δικαστικών εξόδων δεν μπορεί να σας ζητηθεί λόγω του γεγονότος ότι δεν είσατε υπήκοος της συγκεκριμένης χώρας. Εάν παραστεί ανάγκη, θα έχετε δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες δικαστικής αρωγής της χώρας υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Με εξαίρεση πολύ ελάχιστες περιπτώσεις, και χωρίς να είναι απαραίτητο να προσφύγετε σε κάποια ειδική διαδικασία, η απόφαση που εκδίδεται από δικαστήριο ενός κράτους μέλους αναγνωρίζεται και στα άλλα κράτη μέλη της Ένωσης. Για να γίνει εκτελεστή η ευνοϊκή προς εσάς απόφαση (π.χ., καταβολή αποζημιώσεων) σε ένα άλλο κράτος μέλος, θα πρέπει ωστόσο να υποβάλετε σχετική αίτηση ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου (συνήθως το δικαστήριο του τόπου κατοικίας του καταδικασθέντος).

6.12.2 Διαφορές με μια διοικητική αρχή

Εάν κρίνετε ότι μια εθνική, περιφερειακή ή τοπική αρχή δεν έχει ερμηνεύσει σωστά ή καταστρατηγεί τα δικαιώματα σας, έχετε τη δυνατότητα να καταθέσετε ένσταση. Όπως επίσης, εάν εκτιμάτε πως εσείς προσωπικά ή κάποιο μέλος της οικογένειάς σας υπήρξε θύμα διακριτικής μεταχείρισης, και πάλι έχετε τον τρόπο να ενεργήσετε.

Κατά πρώτον, σας συμβουλεύουμε να απευθυνθείτε στην ενδιαφερόμενη διοικητική αρχή. Εάν αυτή εξακολουθεί να μην ικανοποιεί το αίτημα σας, έχετε το δικαίωμα να χρησιμοποιήσετε άλλες δυνατότητες. Έχετε κάθε συμφέρον να προτιμήσετε να ενεργήσετε πρώτα σε εθνικό επίπεδο, εφόσον το φάσμα των μέσων προσφυγής που σας προσφέρονται είναι μεγαλύτερο και σας παρέχεται η δυνατότητα, ενδεχομένως, να αποζημιωθείτε. Εξάλλου, οι εθνικοί δικαστές έχουν ως αποστολή να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, αποτρέποντας εν ανάγκη την εφαρμογή κάθε διάταξης ή μέτρου που αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο.

Πέραν τούτου, πρέπει να γνωρίζετε ότι έχετε επίσης τη δυνατότητα να διεκδικήσετε τα δικαιώματά σας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Μπορείτε, λόγω χάρη, να απευθύνετε μια καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εάν αποδειχθεί ότι η καταγγελία σας είναι βάσιμη, η Επιτροπή θα είναι σε θέση, στη συνέχεια, να έλθει σε επαφή με το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος. Η Επιτροπή θα ζητήσει σχετικές εξηγήσεις, αξιωνοντας ενδεχομένως τον τερματισμό της κατάστασης παραβίασης του κοινοτικού δικαίου. Σε περίπτωση που το αίτημα της δεν ικανοποιηθεί, η Επιτροπή θα μπορεί να κινήσει μια διαδικασία επί παραβάσει κατά της εν λόγω χώρας. Η συγκεκριμένη διαδικασία μπορεί να καταλήξει σε προσφυγή ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Ως πολίτης της Ένωσης, έχετε επίσης το δικαίωμα να υποβάλετε αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και να απευθυνθείτε σε κάποιον ευρωβουλευτή. Αυτός θα είναι σε θέση να υποβάλει ερωτήσεις στην Επιτροπή και στο Συμβούλιο Υπουργών, των οποίων οι απαντήσεις θα δημοσιοποιηθούν.

Τέλος, μπορείτε ακόμη να προσφύγετε στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή σε περίπτωση που η καταγγελία σας αφορά ένα κρούσμα μη χρηστής διοίκησης (επί παραδείγματι, διοικητικές παρατυπίες ή παραλείψεις) όπου την ευθύνη φέρουν αποκλειστικά τα κοινοτικά θεσμικά όργανα (το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, η Επιτροπή...) ή οποιαδήποτε αποκεντρωμένη υπηρεσία των Κοινοτήτων (όπως, για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης). Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής δεν είναι, ωστόσο, αρμόδιος για τη διεκπεραίωση καταγγελιών σχετικά με τις δραστηριότητες των εθνικών ή τοπικών διοικητικών αρχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΕ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σας δίνει δικαιώματα, τα οποία δεν είναι πάντα γνωστά. Για παράδειγμα, έχετε τη δυνατότητα να σπουδάσετε, να εργαστείτε ή να συνταξιοδοτηθείτε σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, έχοντας τα ίδια δικαιώματα με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Έχετε επίσης και πολλές άλλες δυνατότητες. Για να γνωρίσετε καλύτερα τα δικαιώματα σας, τους όρους άσκησης τους και τα μέσα αξιοποίησης τους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει μια σειρά ενημερωτικών οδηγιών. Η εμβέλεια και η ποικιλία των δικαιωμάτων αυτών είναι τόσο μεγάλες, που η συνοπτική παρουσίαση δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να αντικατοπτρίσει το σύνολο των μεμονωμένων περιπτώσεων που καλύπτουν.

7.2. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

7.2.1 Ποιοι έχουν το δικαίωμα διαμονής;

Ως υπήκοος ενός από τα 15 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχετε το δικαίωμα να διαμένετε στην επικράτεια των χωρών αυτών, ανεξάρτητα από την επαγγελματική και Ειδικότερα, έχετε το δικαίωμα να διαμένετε σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης προσωρινά αν, για παράδειγμα, επιθυμείτε να περάσετε εκεί τις διακοπές σας, αν αποσπαστείτε από την επιχείρησή σας ή αν παρέχετε περιστασιακά τις υπηρεσίες σας σ' αυτό. Έχετε επίσης το δικαίωμα να επισκεφθείτε τη χώρα αυτή για να εργαστείτε και να διαμένετε μόνιμα αν είστε μισθωτός ή ανεξάρτητος εργαζόμενος.

Αν είστε φοιτητής, αν συμμετέχετε σε διεθνή δραστηριότητα νεολαίας ή εθελοντισμού ή αν είστε συνταξιούχος (που πηγαίνετε σε χώρα διαφορετική από αυτή στην οποία έχετε εργαστεί) ή «ανεργός» (χωρίς επαγγελματική δραστηριότητα), έχετε επίσης το δικαίωμα διαμονής. Ωστόσο, θα πρέπει να πληροίτε ορισμένες προϋποθέσεις σχετικά με το εισόδημα και την ιατροφαρμακευτική σας περίθαλψη, ώστε να μην επιβαρύνετε την κοινωνική ασφάλιση της χώρας υποδοχής.

Οι προϋποθέσεις αυτές σχετικά με το εισόδημα και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη δεν ισχύουν αν παίρνετε τη σύνταξη σας στη χώρα όπου ασκούσατε προηγουμένως την επαγγελματική σας δραστηριότητα ως μισθωτός ή μη. Αν είστε φοιτητής, πρέπει επίσης να πληροίτε τον όρο της ασφάλισης ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, αλλά για τα εισοδήματά σας αρκεί να υποβάλετε σχετική δήλωση.

Αν είστε άνεργος, έχετε το δικαίωμα να διαμένετε σε άλλο κράτος μέλος για να ζητήσετε απασχόληση για «επαρκές χρονικό διάστημα». Καθώς δεν υπάρχει κοινοτική διάταξη που να ορίζει την έννοια του όρου «επαρκές χρονικό διάστημα», τα περισσότερα κράτη μέλη χορηγούν συνήθως μια περίοδο έξι μηνών, αν και ορισμένα εφαρμόζουν ακόμη περίοδο τριών μηνών. Επομένως, σας συνιστούμε να ελέγχετε το σημείο αυτό απευθυνόμενοι στις αρχές του κράτους μέλους στο οποίο αναζητείτε απασχόληση. Πάντως, οποιοδήποτε και αν είναι το χρονικό διάστημα κατά το οποίο

έχετε το δικαίωμα να αναζητήσετε απασχόληση, δεν μπορεί να σας ζητηθεί να εγκαταλείψετε το έδαφος του κράτους εφόσον είστε σε θέση να αποδείξετε ότι συνεχίζετε σοβαρά να αναζητείτε απασχόληση και ότι έχετε πράγματι πιθανότητες να το πετύχετε (για παράδειγμα, έχετε να περάσετε συνεντεύξεις ή τεστ).

Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, σας δίνεται επίσης η δυνατότητα να συνεχίσετε να λαμβάνετε για διάστημα τριών μηνών το επίδομα ανεργίας που λαμβάνετε στη χώρα όπου είσαστε ασφαλισμένος. Για να συμβεί αυτό, θα πρέπει να κάνετε σχετική αίτηση στις υπηρεσίες που σας καταβάλλουν το επίδομα ανεργίας. Οι υπηρεσίες αυτές θα σας εξηγήσουν και τις απαραίτητες πρακτικές διατυπώσεις.

Τα μέλη της οικογένειάς σας, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους, μπορούν να σας συνοδεύσουν και να επωφεληθούν και εκείνα από το δικαίωμα διαμονής. Το εν λόγω δικαίωμα διαμονής καλύπτει όχι μόνο τον (την) σύζυγο σας και τους συντηρούμενους κατιόντες σας κάτω των 21 ετών, αλλά και τους ανιόντες σας, καθώς και τους ανιόντες του (της) συζύγου σας τους οποίους συντηρείτε.

Αν είστε φοιτητής, το δικαίωμα διαμονής περιορίζεται μόνο στον (την) σύζυγο σας και τα συντηρούμενα τέκνα σας. Για τα μέλη της οικογένειάς σας που έχουν την ιθαγένεια χώρας η οποία δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί, ανάλογα με την ιθαγένεια των σχετικών προσώπων, να απαιτήσει θεώρηση εισόδου. Η θεώρηση αυτή πρέπει να χορηγείται δωρεάν και με κάθε διευκόλυνση από τις αρμόδιες προξενικές αρχές.

7.2.2 Ποιες είναι οι διατυπώσεις που σχετίζονται με το δικαίωμα διαμονής;

Οι διατυπώσεις αυτές ποικίλλουν ανάλογα με την προβλεπόμενη διάρκεια της διαμονής.

- Αν υπολογίζετε να μείνετε σε ένα άλλο κράτος μέλος το πολύ τρεις μήνες (π.χ. για διακοπές, για να παρακολουθήσετε ή να διδάξετε κάποιο μάθημα, για θεραπεία, για προσωρινή απασχόληση ή για να συμμετάσχετε σε διεθνική δραστηριότητα νεολαίας ή εθελοντισμού), δεν χρειάζεστε θεώρηση ή άδεια διαμονής. Αρκεί να διαθέτετε δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο που να μην έχει λήξει. Η μόνη διατύπωση που μπορεί να σας επιβληθεί νόμιμα σε ορισμένες χώρες είναι να αναφέρετε την παρουσία σας, κάτι που γίνεται ήδη αυτόματα, συνήθως με τα δελτία που συμπληρώνετε στα ξενοδοχεία ή τη δήλωση του ιδιοκτήτη της κατοικίας στην οποία διαμένετε.
- Εάν διαμείνετε για διάστημα μεταξύ τριών μηνών και ενός έτους για να καλύψετε προσωρινά μια θέση απασχόλησης ή να παράσχετε, ως ανεξάρτητος εργαζόμενος, προσωρινά υπηρεσίες, θα σας δοθεί άδεια διαμονής για την εν λόγω περίοδο.

Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, θα πρέπει να ζητήσετε άδεια διαμονής, την οποία δικαιούστε με την ιδιότητα σας ως υπηκόου ενός κράτους μέλους.

7.3. Η ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Η άδεια διαμονής για τους υπηκόους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μια ειδική άδεια, κατ' αρχήν διαφορετική από το έγγραφο διαμονής που χορηγείται σε υπηκόους τρίτων χωρών.

Για να λάβετε άδεια διαμονής, δεν είναι απαραίτητο να κάνετε εκ των προτέρων ενέργειες, πριν από την αναχώρησή σας. Αρκεί να απευθυνθείτε επιτόπου στις αρμόδιες διοικητικές

υπηρεσίες της χώρας στην οποία επιλέξατε να διαμείνετε. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μπορείτε να αρχίσετε να ασκείτε δραστηριότητα ως μισθωτός ή ανεξάρτητος εργαζόμενος πριν ακόμη γίνετε κάτοχος της άδειας διαμονής σας. Πράγματι, το έγγραφο αυτό αποτελεί απλώς απόδειξη και όχι προϋπόθεση για την ύπαρξη του δικαιώματος διαμονής.

Η αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής γίνεται με την προσκόμιση ενός δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου που δεν έχουν λήξει. Ανάλογα με την κατάσταση σας, θα πρέπει να υποβάλετε και διάφορα δικαιολογητικά:

- αν είστε μισθωτός, θα σας ζητηθεί βεβαίωση απασχόλησης.
- αν είστε ανεξάρτητος εργαζόμενος, θα πρέπει να δικαιολογήσετε την ιδιότητα σας αυτή με οποιοδήποτε κατάλληλο μέσο
- αν είστε φοιτητής, θα πρέπει να είστε εγγεγραμμένος σε εγκεκριμένο ίδρυμα, να διαθέτετε κατάλληλη ασφάλιση ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και να δηλώσετε υπεύθυνα ότι διαθέτετε επαρκείς οικονομικούς πόρους. Τα δικαιολογητικά αυτά καθώς και η δήλωση πρέπει να καλύπτουν επίσης τα μέλη της οικογένειάς σας που σας συνοδεύουν
- αν είστε συνταξιούχος ή ανενεργός, θα πρέπει να δικαιολογήσετε ότι, τόσον εσείς όσο και τα μέλη της οικογένειάς σας που σας συνοδεύουν, διαθέτετε κατάλληλη ασφάλιση ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και επαρκείς πόρους, όπως καθορίζονται από κάθε χώρα. Η σύνταξη σας θα καταβάλλεται στον τόπο διαμονής σας. Αν το συνταξιοδοτικό καθεστώς στο οποίο έχετε καταβάλει εισφορές καλύπτει την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, έχετε επίσης δικαίωμα σ' αυτή την περίθαλψη ως συνταξιούχος στη χώρα διαμονής σας, σαν να ήσασταν δικαιούχος σύνταξης αυτής της χώρας. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό, πριν αλλάξετε τόπο διαμονής, είναι να δηλώσετε την αναχώρησή σας στο συνταξιοδοτικό σας ταμείο και να ζητήσετε από το ταμείο υγειονομικής σας ασφάλισης να σας χορηγήσει το έντυπο E 121, που θα υποβάλετε στο ταμείο υγειονομικής ασφάλισης της νέας χώρας διαμονής σας
- αν είστε νέος και συμμετέχετε σε εθελοντική διεθνική δραστηριότητα, πρέπει να αποδείξετε ότι διαθέτετε κατάλληλη ασφάλιση ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και επαρκείς οικονομικούς πόρους (συγκεκριμένο ποσό για κάθε χώρα). Πριν φύγετε από τη χώρα σας, μην ξεχάσετε να ενημερώσετε για την αναχώρησή σας το ταμείο υγειονομικής ασφάλισης στο οποίο είστε ασφαλισμένος και να προμηθευθείτε το έντυπο E111 από τον ίδιο φορέα.
- Για τη χορήγηση της άδειας διαμονής στα μέλη της οικογένειάς σας, ζητούνται κατ' αρχήν δικαιολογητικά σχετικά με τους συγγενικούς δεσμούς που έχετε με τα εν λόγω άτομα.
- Αν ορισμένα μέλη της οικογένειάς σας δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, θα τους χορηγηθεί, αντί της άδειας παραμονής που δίνεται στους υπηκόους των χωρών της

Ένωσης, έγγραφο διαμονής της ίδιας ισχύος με αυτή της άδειας διαμονής σας. Αυτό το έγγραφο διαμονής πρέπει να ζητηθεί επιτόπου, στη χώρα στην οποία εγκαθίστασθε.

Πρέπει να ξέρετε ότι η άδεια διαμονής υπηκόου κράτους μέλους:

- ισχύει για όλη την επικράτεια της χώρας διαμονής για τουλάχιστον πέντε έτη και ανανεώνεται αυτόματα. Για τους φοιτητές, η διάρκεια αυτή περιορίζεται σε ένα έτος με δυνατότητα ανανέωσης.
- διατηρεί την ισχύ της, ακόμη και αν απουσιάζετε από την επικράτεια για περιόδους διάρκειας μικρότερης των έξι συνεχών μηνών ή αν κάνετε τη στρατιωτική σας θητεία στη χώρα καταγωγής σας.
- χορηγείται δωρεάν ή έναντι καταβολής ποσού που δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό που καταβάλλουν οι υπήκοοι της χώρας αυτής για τη χορήγηση δελτίου ταυτότητας.

7.3.1. Οι εξαιρέσεις από το δικαίωμα διαμονής

Η χώρα υποδοχής μπορεί να αρνηθεί να χορηγήσει ή να ανανεώσει άδεια διαμονής ή να λάβει μέτρα απομάκρυνσης, αν η συμπεριφορά ενός ατόμου αποτελεί σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια. Ωστόσο, η απλή ύπαρξη ποινικής καταδίκης δεν μπορεί να δικαιολογήσει αυτόματα τέτοιου είδους μέτρα.

Οι εθνικές αρχές μπορούν επίσης να αρνηθούν τη χορήγηση του πρώτου εγγράφου διαμονής για λόγους δημόσιας υγείας, σε περιπτώσεις που περιορίζονται αυστηρά σε ορισμένες ασθένειες. Ως εκ τούτου, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να ζητηθεί προηγούμενη ιατρική εξέταση.

Σε κάθε περίπτωση, αν ληφθεί αρνητική απόφαση για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, πρέπει να ανακοινώνονται στον αποδέκτη της απόφασης οι συγκεκριμένοι λόγοι και να του παρέχεται επαρκής προθεσμία για να προετοιμάσει την υπεράσπιση του.

7.4. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ ΑΔΕΙΑΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

7.4.1 Δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει το δικαίωμα σε όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμμετέχουν ως ψηφοφόροι και υποψήφιοι στις δημοτικές και ευρωπαϊκές εκλογές στη χώρα υποδοχής, σε ισότιμη βάση με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Δημοτικές εκλογές

Οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τις τοπικές αρχές στη χώρα υποδοχής σας αφορούν άμεσα, είτε πρόκειται, ενδεχομένως, για την κατασκευή ενός δρόμου που περνά πίσω από το σπίτι σας είτε για ένα νέο σχολείο στο οποίο θα μπορούσαν να φοιτήσουν τα παιδιά σας.

Είναι λοιπόν φυσικό να μπορείτε να εκφράσετε τη γνώμη σας για θέματα που σας αγγίζουν τόσο άμεσα. Αυτό μπορεί να γίνει με τη δυνατότητα που έχετε να ψηφίσετε ή να υποβάλετε υποψηφιότητα στις δημοτικές εκλογές, πληρώνοντας τις ίδιες προϋποθέσεις με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Πρέπει να γνωρίζετε ότι ορισμένες χώρες, όχι όμως όλες, απαιτούν να ψηφίζουν οι πολίτες αποκλειστικά στον τόπο της κύριας ή συνήθους διαμονής τους. Ωστόσο, αν ορισμένες χώρες επιτρέπουν επίσης την ψηφοφορία στον τόπο της δευτερεύουσας διαμονής σας, μπορείτε να επωφεληθείτε από τον κανόνα αυτό όπως και κάθε υπήκοος αυτών των κρατών μελών.

Θα πρέπει επίσης να γνωρίζετε σχετικά με τις δημοτικές εκλογές ότι δεν χάνετε αυτόματα το δικαίωμα ψήφου στη χώρα καταγωγής σας, αν ψηφίσετε στη χώρα υποδοχής. Γενικά, δεν μπορείτε να υπόκεισθε σε ελάχιστες και προηγούμενες προϋποθέσεις διαμονής διαφορετικές από αυτές που ισχύουν, ενδεχομένως, για τους υπηκόους της χώρας υποδοχής. Ωστόσο, μία χώρα, το Λουξεμβούργο, μπορεί κατ' εξαίρεση και εντός ορισμένων ορίων να επιβάλει αυτήν την απαίτηση.

Ευρωπαϊκές Εκλογές

Σε ό,τι αφορά τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, πρέπει να γνωρίζετε ότι, αν επιλέξετε να ψηφίσετε στη χώρα υποδοχής, δεν έχετε το δικαίωμα να ψηφίσετε και στη χώρα καταγωγής σας. Πράγματι, αν μπορούσατε να ψηφίσετε και στις δύο χώρες, θα είχατε τη δυνατότητα να ψηφίσετε δύο φορές για την εκλογή των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κάτι που θα ήταν άδικο έναντι των προσώπων που έχουν τη δυνατότητα να ψηφίζουν μόνο στη χώρα καταγωγής τους.

7.4.2. Διατυπώσεις

Όσον αφορά τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σε όλα τα κράτη μέλη πρέπει να προβείτε στις αναγκαίες ενέργειες προκειμένου να εγγραφείτε για πρώτη φορά στους εκλογικούς καταλόγους. Μόλις εγγραφείτε, θα παραμείνετε εγγεγραμμένος υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους της εν λόγω χώρας. Όσον αφορά τις δημοτικές εκλογές, τα κράτη μέλη στα οποία η ψηφοφορία δεν είναι υποχρεωτική μπορούν να εγγραφούν αυτόματα στους εκλογικούς καταλόγους τους υπηκόους της Ένωσης. Στα υπόλοιπα κράτη μέλη πρέπει να υποβάλετε σχετική αίτηση, όπως για τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια πρόσθετη προστασία για σας, γιατί ίσως να μην επιθυμείτε να υποβληθείτε στις εκλογικές υποχρεώσεις που εφαρμόζονται σε ορισμένες χώρες.

Η χώρα υποδοχής μπορεί να σας ζητήσει να επιδείξετε την ταυτότητα σας και να αναφέρετε την τελευταία διεύθυνση σας στη χώρα καταγωγής σας, ώστε να βεβαιωθεί ότι είστε πολίτης της Ένωσης.

Μπορεί επίσης να ζητηθεί από τους ψηφοφόρους στις ευρωπαϊκές εκλογές να επιβεβαιώσουν ότι δεν έχουν απολέσει τα πολιτικά τους δικαιώματα και από τους υποψηφίους να προσκομίσουν βεβαίωση που να πιστοποιεί ότι δεν έχουν εκπέσει των πολιτικών δικαιωμάτων τους.

7.5. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΑΣ

7.5.1 Μεταφορά οικοσκευής

Εφόσον μεταφέρετε τη διαμονή σας σε άλλο κράτος μέλος, μπορείτε να μεταφέρετε και την προσωπική οικοσκευή σας χωρίς την καταβολή δασμών, φόρων ή άλλους περιορισμούς. Η χώρα υποδοχής μπορεί ωστόσο να απαιτήσει την καταβολή φόρων για τα οχήματα σας ή να επιβάλει περιορισμούς για ορισμένα συγκεκριμένα είδη όπως όπλα και πυρομαχικά.

7.5.2 Οχήματα

Εισαγωγή σε άλλο κράτος μέλος

Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις διαφέρουν ανάλογα με τον τύπο και την παλαιότητα του οχήματος σας:

- Για την εισαγωγή στη νέα χώρα διαμονής σας ενός καινούργιου ιδιωτικού οχήματος, που αγοράστηκε σε άλλο κράτος μέλος και υποβλήθηκε, στη χώρα καταγωγής, στη διαδικασία έγκρισης τύπου ΕΚ (υποχρεωτική για τους νέους τύπους οχημάτων ιδιωτικής χρήσης από την 1η Ιανουαρίου 1996), δεν μπορεί να σας επιβληθεί κανένας έλεγχος ή διατύπωση σχετικά με τα τεχνικά χαρακτηριστικά του.
- Αντίθετα, αν έχετε μεταχειρισμένο όχημα, που αγοράστηκε σε άλλο κράτος μέλος, η χώρα διαμονής σας μπορεί να ζητήσει τεχνικό έλεγχο, όταν απαιτείται επίσης τέτοιος έλεγχος και σε παρόμοιες περιπτώσεις για τα μεταχειρισμένα αυτοκίνητα που αγοράζονται επιτόπου (παλαιότητα του οχήματος, νέα ταξινόμηση κλπ.).

Ταξινόμηση και φορολογία

Γενικά, για να μπορέσετε να χρησιμοποιήσετε ένα όχημα στη χώρα στην οποία εγκαθιστάτε την κύρια διαμονή σας (δηλαδή το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων σας), πρέπει να προβείτε στην ταξινόμηση αυτού του οχήματος, με κανονικές πινακίδες της εν λόγω χώρας. Ωστόσο, προβλέπεται μία εξαίρεση όταν, ενώ έχετε την κύρια κατοικία σας σε ένα κράτος μέλος, επιθυμείτε να έχετε στη διάθεση σας σε μόνιμη βάση ένα όχημα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η περίπτωση αυτή δεν καλύπτεται από το δικαίωμα προσωρινής χρήσης και, επομένως, το όχημα αυτό πρέπει να ταξινομηθεί στο κράτος μέλος μόνιμης χρήσης που επιλέγεται.

Παράδειγμα: ο τόπος κύριας διαμονής σας είναι το Παρίσι, αλλά εσείς κατά τη διάρκεια της εβδομάδας εργάζεστε στη Μαδρίτη. Η απόσταση μεταξύ των δύο πόλεων σας εμποδίζει να χρησιμοποιήσετε κατά τη διάρκεια της εβδομάδας το αυτοκίνητο σας που έχετε ταξινομήσει στη Γαλλία. Κατά συνέπεια, πρέπει να ταξινομήσετε το όχημα το οποίο διαθέτετε στην Ισπανία με πινακίδα αυτής της χώρας.

Στη χώρα στην οποία θα γίνει η εν λόγω ταξινόμηση, το όχημα θα υπόκειται στον ΦΠΑ (φόρος προστιθέμενης αξίας), καθώς και σε άλλους ενδεχόμενους φόρους, όπως ο φόρος κυκλοφορίας οχημάτων.

Με αφετηρία τη χώρα αυτή μπορείτε να μετακινηθείτε με το αυτοκίνητο σας σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος, σε προσωρινή βάση, χωρίς να πληρώνετε τέλη. Εξάλλου, η τυχόν

μεταγενέστερη μεταφορά του οχήματος σας σε άλλο κράτος μέλος, ανεξαρτήτως του λόγου για τον οποίο γίνεται ή της διάρκειας της, δεν έχει φορολογικές συνέπειες όσον αφορά τον ΦΠΑ.

Αν η μεταφορά του οχήματος σε άλλο κράτος μέλος είναι οριστική, απαιτείται νέα ταξινόμηση (κανονικές πινακίδες) στη χώρα προορισμού.

Αν η μεταφορά του οχήματος συμπίπτει με αλλαγή του τόπου κύριας κατοικίας σας, δεν υπόκεισθε πλέον, στο κράτος μέλος της νέας κατοικίας σας, στην πληρωμή των προαναφερόμενων τελών κυκλοφορίας των οχημάτων, αν και μόνο αν έχετε ήδη χρησιμοποιήσει το όχημα σας στη χώρα προέλευσης (κράτος μέλος της προηγούμενης κύριας κατοικίας σας) επί έξι μήνες τουλάχιστον. Από τη στιγμή κατά την οποία, αφού αποκτήσετε την ιδιότητα του κατοίκου, θα χρησιμοποιήσετε το όχημα σας σ' αυτή τη χώρα, τα μόνα τέλη τα οποία θα πρέπει να καταβάλετε είναι:

- τα συνδεόμενα με τη χρήση του οχήματος, τα οποία καλούνται γενικά τέλη οδικής κυκλοφορίας τα τέλη αυτά έχουν περιοδικό χαρακτήρα (μηνιαία ή ετήσια)
- ορισμένα τέλη τα οποία οφείλονται κατά την ταξινόμηση οχήματος σε ορισμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τέλη τα οποία δεν πρέπει να συγχέονται με τα τέλη κυκλοφορίας).

Για περισσότερες πληροφορίες, συμβουλευθείτε τα δελτία «Εισαγωγή και ταξινόμηση» και «Φόροι επί των οχημάτων». Οι φορολογικές αρχές της χώρας υποδοχής μπορούν να σας δώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες.

Προσωρινή χρήση

Ο γενικός κανόνας είναι ότι μπορείτε να χρησιμοποιήσετε προσωρινά το αυτοκίνητο σας, το οποίο είναι ταξινομημένο στη χώρα της κύριας κατοικίας σας, σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος χωρίς πληρωμή τελών.

Από την άλλη πλευρά, απαγορεύεται να οδηγήσετε, στη χώρα της κύριας κατοικίας σας, όχημα ταξινομημένο στο εξωτερικό (εκτός αν το εν λόγω κράτος μέλος έχει θεσπίσει ελαστικότερες διατάξεις ως προς το θέμα αυτό). Κατά συνέπεια, δεν μπορείτε να πουλήσετε, να εκμισθώσετε ή να δανείσετε καν το όχημα σας όταν το χρησιμοποιείτε προσωρινά σε άλλη χώρα και, αντιστρόφως, δεν μπορείτε να αγοράσετε, να μισθώσετε ή να δανεισθείτε (και να οδηγήσετε) όχημα που κυκλοφορεί με ξένες πινακίδες στη χώρα διαμονής σας.

Απαλλάσσετε από τα σχετικά τέλη αν χρησιμοποιείτε προσωρινά - δηλαδή για διάστημα, συνεχές ή μη, το οποίο δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες ανά περίοδο δώδεκα μηνών - το όχημα σας σε άλλο κράτος μέλος, διαφορετικό από εκείνο στο οποίο κατοικείτε. Η ατέλεια αυτή ισχύει τόσο για την ιδιωτική όσο και για την επαγγελματική χρήση του οχήματος σας. Ωστόσο, δεν απαλλάσσετε από τα τέλη για την επαγγελματική μεταφορά επιβατών ή εμπορευμάτων.

Ο περιορισμός της διάρκειας προσωρινής χρήσης δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις των ατόμων τα οποία μεταβαίνουν κάθε μέρα σε όμορη χώρα για να εργαστούν εκεί («μεθοριακοί εργαζόμενοι»). Αν εμπίπτετε στην περίπτωση αυτή, μπορείτε να χρησιμοποιείτε κανονικά το όχημα σας στη χώρα στην οποία εργάζεστε με πινακίδες της χώρας στην οποία έχετε την κύρια κατοικία σας, χωρίς χρονικό περιορισμό και χωρίς πληρωμή τελών.

Το ίδιο ισχύει για τα αυτοκίνητα επιχειρήσεων γειτονικών χωρών τα οποία παραχωρούνται σε μεθοριακούς εργαζόμενους. Τα άτομα αυτά μπορούν να χρησιμοποιούν το εν λόγω όχημα για επαγγελματική και, επικουρικά, για ιδιωτική χρήση τόσο στη χώρα στην οποία βρίσκεται η

επιχείρηση και στην οποία είναι ταξινομημένο το όχημα όσο και στη χώρα της κύριας κατοικίας τους.

Μια άλλη περίπτωση παρατεταμένης προσωρινής χρήσης είναι εκείνη των φοιτητών και των συμμετεχόντων σε διεθνική εθελοντική δραστηριότητα. Η ιδιότητα του φοιτητή ή του συμμετέχοντος σε εθελοντική δραστηριότητα δεν συνεπάγεται μεταφορά κατοικίας. Κατά συνέπεια, η χρήση ενός οχήματος το οποίο φέρει πινακίδες της χώρας κύριας κατοικίας θεωρείται ως ατελής προσωρινή χρήση, και τούτο καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών ή της διεθνικής εθελοντικής δραστηριότητας.

Η προσωρινή χρήση εφαρμόζεται επίσης στα άτομα τα οποία, χωρίς να αλλάξουν κύρια κατοικία, διαμένουν προσωρινά σε άλλη χώρα μεταφέροντας και το αυτοκίνητο τους για διάρκεια μεγαλύτερη των έξι μηνών. Είναι στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών υποδοχής να ζητήσουν από τα άτομα αυτά να καταβάλουν ορισμένα τέλη για το χρονικό διάστημα πέραν της περιόδου των έξι μηνών η οποία καλύπτεται από την πλήρη ατέλεια.

Πολλά κράτη μέλη διευρύνουν τις δυνατότητες ατελούς προσωρινής χρήσης, είτε για να καλύψουν ορισμένες συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων είτε κατόπιν προσωπικής αιτήσεως του ενδιαφερομένου. Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να συμβουλευθείτε το δελτίο «Φόροι επί των οχημάτων». Οι φορολογικές αρχές της χώρας υποδοχής μπορούν να σας δώσουν τις κατάλληλες πληροφορίες.

Μέχρι την 1η Ιουλίου 1996, αλλάζοντας τη διαμονή σας είχατε την υποχρέωση να ανταλλάξετε την άδεια οδήγησης που είχατε από τη χώρα καταγωγής σας με αντίστοιχη άδεια που χορηγούν οι αρμόδιες αρχές της χώρας υποδοχής. Η διαδικασία αυτή έχει πλέον καταργηθεί από την 1η Ιουλίου 1996 και, επομένως, μπορείτε να οδηγείτε με την αρχική άδεια οδήγησης καθ' όσο διάστημα ισχύει αυτή.

Ωστόσο, η χώρα υποδοχής μπορεί να εφαρμόσει τις εθνικές διατάξεις της σε ό,τι αφορά τη διάρκεια ισχύος της άδειας, τον ιατρικό έλεγχο, τις φορολογικές διατάξεις και να εγγράψει στην άδεια ενδείξεις που είναι απαραίτητες για τη διαχείριση της. Για περισσότερες πληροφορίες, συμβουλευθείτε το θέμα «Άδεια οδήγησης».

Μια συμβουλή: μη ξεχάσετε να ελέγξετε την ενδεχόμενη ημερομηνία λήξης της άδειας σας ώστε να ζητήσετε έγκαιρα την ανανέωση της από τις αρμόδιες αρχές της χώρας υποδοχής.

7.6. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Είναι σημαντικό για σας να γνωρίζετε αν, μεταφέροντας τη διαμονή σας σε άλλο κράτος μέλος, αποκτάτε επίσης και τη «φορολογική κατοικία» σας σ' αυτό.

Επειδή η έννοια του όρου αυτού μπορεί να ποικίλλει από χώρα σε χώρα, η νομοθεσία που πρέπει να εξεταστεί προκειμένου να καθοριστεί ο τόπος στον οποίο βρίσκεται η «φορολογική κατοικία» σας είναι τόσο η νομοθεσία της χώρας στην οποία μεταφέρετε τη διαμονή σας όσο και η νομοθεσία της χώρας καταγωγής σας.

Τα κράτη μέλη έχουν συνάψει μεταξύ τους φορολογικές συμβάσεις, σκοπός των οποίων είναι κυρίως να αποφεύγεται η διπλή φορολόγηση των εισοδημάτων. Οι συμβάσεις αυτές επιτρέπουν επίσης τον καθορισμό του τόπου «φορολογικής κατοικίας» ενός προσώπου, όταν,

σύμφωνα με τη νομοθεσία της χώρας υποδοχής και τη νομοθεσία της χώρας καταγωγής, το εν λόγω άτομο θεωρείται κάτοικος και των δύο χωρών.

Ως «φορολογικός κάτοικος» μιας χώρας της Ένωσης, οφείλετε κανονικά να δηλώνετε στη χώρα αυτή το σύνολο των εισοδημάτων σας (καθολικό εισόδημα), με τους διορθωτικούς συντελεστές που προβλέπονται στις προαναφερόμενες φορολογικές συμβάσεις, όταν το εισόδημα θεωρηθεί φορολογητέο και σε άλλη χώρα. Στη χώρα της «φορολογικής κατοικίας» σας, μπορείτε επίσης να κληθείτε να καταβάλετε και άλλους φόρους, όπως ο φόρος κληρονομιάς ή ο φόρος περιουσίας. Οι κανόνες που διέπουν το φόρο εισοδήματος και περιουσίας, καθώς και το φόρο κληρονομιάς, δεν είναι εναρμονισμένοι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, οι όροι εφαρμογής των εν λόγω φόρων και οι σχετικοί φορολογικοί συντελεστές ενδέχεται να ποικίλλουν από χώρα σε χώρα.

Κατά συνέπεια, έχετε συμφέρον να ζητήσετε πληροφορίες σχετικά με το φορολογικό καθεστώς σας από τις φορολογικές αρχές ή τους αρμόδιους συμβούλους τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη χώρα καταγωγής σας. Θα τους εξηγήσετε όλες τις ιδιαιτερότητες της ατομικής και οικογενειακής κατάστασής σας, ώστε να τις λάβουν υπόψη τους. Ενημερωθείτε επίσης σχετικά με τις διατυπώσεις τις οποίες πρέπει ενδεχομένως να εκπληρώσετε κατά τη μεταφορά του τόπου διαμονής σας.

7.7. ΠΩΣ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΘΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΝΑ ΤΑ ΑΣΚΗΣΕΤΕ

Εάν θεωρείτε ότι οι εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές δεν ερμήνευσαν ή δεν εφάρμοσαν σωστά τα δικαιώματά σας και ότι προέβησαν σε διάκριση εις βάρος σας ή εις βάρος των μελών της οικογενείας σας, δεν είστε ανυπεράσπιστος. Κυρίως, μη διστάσετε να διεκδικήσετε τα δικαιώματά σας.

Σε εθνικό επίπεδο, μπορείτε να ζητήσετε το λόγο από την αρμόδια διοικητική αρχή. Εάν επιμένει να μην σας ικανοποιεί, έχετε και άλλες δυνατότητες για να κερδίσετε την υπόθεσή σας.

Θα πρέπει να δώσετε προτεραιότητα στις εθνικές αρχές όπου το φάσμα των δυνατοτήτων προσφυγής είναι μεγαλύτερο και σας επιτρέπει, ενδεχομένως, να αποζημιωθείτε. Οι εθνικοί δικαστές είναι εξάλλου υποχρεωμένοι να διασφαλίζουν την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, παρακάμπτοντας, ενδεχομένως, την εφαρμογή οποιασδήποτε διάταξης ή μέτρου που αντίκειται σ' αυτό το δίκαιο.

Εξάλλου, υπάρχουν και δυνατότητες σε κοινοτικό επίπεδο. Μπορείτε να υποβάλετε καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εάν αναγνωρισθεί ότι η καταγγελία σας είναι βάσιμη, η Επιτροπή μπορεί να επικοινωνήσει με το σχετικό κράτος μέλος για να του ζητήσει εξηγήσεις και να το καλέσει να παύσει να παραβιάζει το κοινοτικό δίκαιο. Εάν το αίτημα της δεν ικανοποιηθεί, η Επιτροπή μπορεί να κινηθεί διαδικασία προσφυγής κατά της εν λόγω χώρας, η οποία μπορεί να καταλήξει σε προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Εξάλλου, έχετε το δικαίωμα να υποβάλετε αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και να απευθυνθείτε στον ευρωβουλευτή της αρεσκείας σας, ο οποίος θα μπορέσει στη συνέχεια να υποβάλει στην Επιτροπή και το Συμβούλιο τις σχετικές ερωτήσεις. Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις των ευρωβουλευτών δημοσιεύονται.

Τέλος, μπορείτε να απευθυνθείτε στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή αλλά μόνον αν η καταγγελία σας αναφέρεται σε περίπτωση κακοδιοίκησης εκ μέρους των κοινοτικών θεσμικών οργάνων (όπως το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή) ή οποιουδήποτε αποκεντρωμένου οργάνου των Κοινοτήτων (όπως, για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης). Χωρίς αυτός ο ορισμός να είναι εξαντλητικός, νοείται, γενικά, ως «κακοδιοίκηση» κάθε ανεπάρκεια ή παράλειψη της διοίκησης, όπως, για παράδειγμα, διοικητικές ανωμαλίες ή παραλείψεις.

Παρατήρηση: Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής δεν είναι αρμόδιος να εξετάζει τις καταγγελίες που αφορούν τις δραστηριότητες των εθνικών ή τοπικών αρχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΕ

8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδιότητα σας ως πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σας παρέχει δικαιώματα τα οποία δεν γνωρίζετε πάντοτε. Για παράδειγμα, είναι δυνατό να σπουδάσετε, να εργασθείτε, να ασκήσετε μια διεθνική δραστηριότητα νεολαίας ή να συνταξιοδοτηθείτε σε ένα άλλο κράτος μέλος έχοντας τα ίδια δικαιώματα με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Έχετε επίσης πολλές άλλες δυνατότητες. Το κεφάλαιο που ακολουθεί σας δίνει την ευκαιρία να γνωρίσετε καλύτερα τα δικαιώματα σας, τους όρους άσκησης τους και τα μέσα αναγνώρισης τους.

8.2. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΝΕΟΛΑΙΑΣ Ή ΣΕ ΜΙΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ίση μεταχείριση

Σε πρακτικό επίπεδο, η ίση μεταχείριση συνεπάγεται ότι οποιοδήποτε εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας υποδοχής πρέπει να σας δεχθεί κάτω από τους ίδιους όρους με τους υπηκόους της χώρας αυτής. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να σας ζητήσει υψηλότερα τέλη εγγραφής με τη δικαιολογία ότι δεν είστε υπήκοος της χώρας αυτής. Επίσης, εάν καταβάλλεται υποτροφία στους υπηκόους της χώρας υποδοχής για την κάλυψη των τελών εγγραφής (που είναι υψηλά σε ορισμένες χώρες), πρέπει να χορηγηθεί αντίστοιχα και σε σας. Η ίση μεταχείριση της οποίας απολαύετε εκτείνεται και στην κάλυψη των τελών εγγραφής.

Η αρχή αυτή δεν εφαρμόζεται επομένως στην περίπτωση υποτροφιών «συντήρησης» που προορίζονται για να ενισχύσουν τα άτομα να ζήσουν στο χώρο όπου σπουδάζουν. Αυτό δεν εμποδίζει, ασφαλώς, τα κράτη μέλη να προβλέψουν, με δική τους πρωτοβουλία, ώστε οι υποτροφίες και οι εθνικές ενισχύσεις αυτού του είδους να καταβάλλονται στους αλλοδαπούς της επικράτειας τους. Εξάλλου, μπορείτε να συνεχίσετε να επωφελείστε από ορισμένες υποτροφίες ή ενισχύσεις της χώρας προέλευσης σας κατά τη διάρκεια της διαμονής σας στη χώρα υποδοχής. Θα πρέπει όμως να έχετε υπόψη σας ότι η απόφαση αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών αρχών της χώρας προέλευσης, στις οποίες θα πρέπει να απευθυνθείτε για κάθε πληροφορία σχετικά με το θέμα.

Εξάλλου, αν είστε διακινούμενος εργαζόμενος ή μέλος της οικογένειας ενός διακινούμενου εργαζόμενου, επωφελείστε από τα διευρυμένα κοινοτικά δικαιώματα που σας επιτρέπουν, για παράδειγμα, να λάβετε υποτροφία «συντήρησης» επί ίσοις όροις με τους υπηκόους της χώρας. Επομένως, ενημερωθείτε καλά για τις υποτροφίες και τις ενισχύσεις που χορηγούνται στο κράτος μέλος όπου μεταβαίνετε.

Επίσης, οι όροι πρόσβασης στα εκπαιδευτικά ιδρύματα που προβλέπονται για τους εθνικούς υπηκόους εφόσον καθορίστηκαν από τα ίδια τα κράτη μέλη δύνανται να ποικίλλουν αισθητά από τη μια χώρα στην άλλη. Η γνώση της γλώσσας ενδέχεται επίσης σε ορισμένες

περιπτώσεις να αποτελέσει όρο για την πρόσβαση στην εκπαίδευση. Ως προς αυτό, σε ορισμένα κράτη μέλη, είναι δυνατόν να σας ζητηθεί να υποβληθείτε σε εξετάσεις ώστε να ελεγχθούν οι γλωσσικές σας γνώσεις. Τα στοιχεία αυτά συνδέονται στενά με την εθνική πολιτική στον τομέα της παιδείας που εφαρμόζει το εν λόγω κράτος. Εάν το κράτος αυτό διατηρεί έτσι μεγάλη ευχέρεια, δεν μπορεί εντούτοις να δικαιολογήσει την άρνηση πρόσβασης στο εκπαιδευτικό ίδρυμα με βάση την εθνικότητα σπουδαστή. Και στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να ενημερωθείτε, πριν από την αναχώρησή σας, για το εκπαιδευτικό σύστημα που ισχύει στο κράτος μέλος όπου επιθυμείτε να μεταβείτε. Έτσι θα αποφύγετε κάθε δυσάρεστη έκπληξη.

8.3. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Εάν είστε σπουδαστής

Αν επιθυμείτε να πραγματοποιήσετε σπουδές κατά τη διάρκεια περιόδου μικρότερης των τριών μηνών σε ένα κράτος μέλος εκτός του κράτους προέλευσής σας (π.χ. να παρακολουθήσετε μαθήματα γλώσσας) αρκεί να είστε κάτοχος δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου που να μην έχουν λήξει. Η μοναδική διατύπωση που μπορεί να σας ζητηθεί σε ορισμένα κράτη μέλη είναι να γνωστοποιήσετε την παρουσία σας στις τοπικές αρχές.

Αντίθετα, εάν επιθυμείτε να πραγματοποιήσετε σπουδές για διάστημα άνω των τριών μηνών σε ένα κράτος μέλος εκτός του κράτους προέλευσής σας, πρέπει να πληροίτε ορισμένους όρους για να επωφεληθείτε του δικαιώματος διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος:

- να εγγραφείτε σε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα ·
- να είστε καλυμμένος με κατάλληλη ασφάλιση ασθένειας·
- να διαθέτετε επαρκείς πόρους ώστε να μην επιβαρύνετε τις υπηρεσίες κοινωνικής βοήθειας του κράτους μέλους υποδοχής.

Όταν πληροίτε τους προαναφερθέντες όρους, σας χορηγείται άδεια διαμονής υπηκόου ενός κράτους μέλους της ΕΕ, η ισχύς της οποίας θα περιορίζεται στη διάρκεια της κατάρτισης. Εάν η κατάρτιση εκτείνεται σε χρονικό διάστημα πολλών ετών, η άδεια θα πρέπει να ανανεώνεται ετησίως, θα είστε λοιπόν νέος κάτοικος. Το ίδιο ισχύει και για τα μέλη της οικογενείας σας (σύζυγος και προστατευόμενα τέκνα) που μπορούν να σας ακολουθήσουν, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους. Εάν, εντούτοις, επιθυμούν να παραμείνουν περισσότερο από τρεις μήνες, θα πρέπει να πληρούν τους ίδιους όρους με σας (ασφάλιση ασθένειας και επαρκείς πόροι). Το κράτος μέλος υποδοχής διατηρεί εξάλλου το δικαίωμα να απαιτήσει θεώρηση εισόδου (βίζα) για τα μέλη της οικογένειας εάν αυτά δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η θεώρηση αυτή πρέπει να χορηγείται δωρεάν και με κάθε διευκόλυνση εκ μέρους των προξενικών αρχών του κράτους μέλους υποδοχής. Σημειώστε επίσης ότι τα μέλη της οικογενείας σας, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους, μπορούν να ασκούν οποιαδήποτε μισθωτή ή μη δραστηριότητα στο κράτος μέλος υποδοχής όπου είστε εγκατεστημένος. Εάν είστε μισθωτός, νέος συμμετέχων σε μια διεθνική δραστηριότητα νεολαίας ή εθελοντική δραστηριότητα, ανεξάρτητος επαγγελματίας ή άνεργος

Επίσης και στην περίπτωση αυτή, εάν η διάρκεια της διαμονής σας είναι μικρότερη των τριών μηνών, σας αρκεί ένα δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο που να μην έχουν λήξει. Εάν,

αντίθετα, παραμένετε για διάστημα μεταξύ τριών μηνών και ενός έτους για να εργαστείτε ως ασκούμενος επί αμοιβή ή να έχετε μια προσωρινή επαγγελματική απασχόληση, θα σας χορηγηθεί άδεια διαμονής για την εν λόγω περίοδο. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις διάρκειας μεγαλύτερης των τριών μηνών, πρέπει να ζητήσετε άδεια διαμονής την οποία δικαιούστε λόγω της ιδιότητάς σας ως υπηκόου ενός κράτους μέλους.

8.4. ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΤΥΧΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η ακαδημαϊκή αναγνώριση ενός πτυχίου συνίσταται στο να γίνει δεκτό αυτό το πτυχίο, που εκδόθηκε σε ένα κράτος μέλος, ως ισοδύναμο εκείνου που εκδίδεται σε ένα άλλο κράτος μέλος. Αυτή η αναγνώριση θα επιτρέψει στον κάτοχο του να συνεχίσει την κατάρτιση του (μεταπτυχιακές σπουδές, για παράδειγμα) πέραν των συνόρων χωρίς αρνητικές επιπτώσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, η ακαδημαϊκή αναγνώριση είναι σημαντικό στοιχείο της κινητικότητας των σπουδαστών. Εντούτοις, δεν υπάρχουν κοινοτικές διατάξεις που επιβάλλουν την ακαδημαϊκή αναγνώριση των πτυχίων, γιατί τα κράτη μέλη έχουν αποκλειστική αρμοδιότητα για το περιεχόμενο και τη διάρθρωση του εκπαιδευτικού τους συστήματος.

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθυνθείτε στα Εθνικά Κέντρα Πληροφοριών για την Ακαδημαϊκή Αναγνώριση (NARIC). Αυτά τα εθνικά κέντρα υπάρχουν σε κάθε κράτος μέλος και σχηματίζουν ένα δίκτυο εξασφαλίζοντας μια στενή συνεργασία και την καλύτερη δυνατή ανταλλαγή πληροφοριών προς το συμφέρον του διακινούμενου σπουδαστή. Τα εν λόγω κέντρα έχουν ως σκοπό την παροχή πληροφοριών και συμβουλών σε θέματα αναγνώρισης των πτυχίων και των περιόδων σπουδών που διεξάγονται σε άλλα κράτη.

Μπορείτε να συμβουλευθείτε τον κόμβο των NARIC στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/agenar.html>

Όσον αφορά την αναγνώριση μιας περιόδου σπουδών στο εξωτερικό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, ως σπουδαστής Socrates / Erasmus, το πανεπιστήμιο προέλευσής σας οφείλει να αναγνωρίσει την περίοδο σπουδών που θα πραγματοποιήσετε στο εξωτερικό. Το πανεπιστήμιο θα πρέπει να θεωρήσει ότι η περίοδος αυτή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του προγράμματος σπουδών που αυτό προβλέπει, υποκαθιστώντας έτσι μια συγκρίσιμη περίοδο στο πανεπιστήμιο προέλευσής, έστω και αν το περιεχόμενο του προγράμματος διαφέρει. Έτσι, τα μαθήματα που έχετε παρακολουθήσει και οι εξετάσεις που έχετε περάσει επιτυχώς θα αναγνωριστούν. Στο πλαίσιο του Erasmus, πολλά πανεπιστήμια χρησιμοποιούν ένα ευρωπαϊκό σύστημα χορήγησης και μεταφοράς «πιστώσεων» («ECTS»): το σύστημα αυτό στοχεύει στο να βοηθήσει και να διευκολύνει τη διαδικασία της ακαδημαϊκής αναγνώρισης μεταξύ συνεργαζόμενων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων χάρη στη διαφάνεια των προγραμμάτων σπουδών και στη χρησιμοποίηση των «σημειώσεων».

8.5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Πηγαίνετε για σπουδές σε ένα κράτος μέλος άλλο από το κράτος προέλευσής σας; Οι κοινοτικές ρυθμίσεις σας προσφέρουν κάποια προστασία, ιδίως στον τομέα της υγείας, εάν

πληροίτε ορισμένες προϋποθέσεις. Οι σπουδαστές πρέπει να είναι υπήκοοι ενός κράτους μέλους και να είναι ασφαλισμένοι στο κράτος προέλευσης τους. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχουν διάφορα ενδεχόμενα:

- είναι ασφαλισμένοι στο πλαίσιο ειδικού καθεστώτος κοινωνικής ασφάλισης για τους σπουδαστές·
- ή είναι ασφαλισμένοι ως εργαζόμενοι (μισθωτοί, μη μισθωτοί ή δημόσιοι υπάλληλοι)
- ή είναι μέλη της οικογένειας ενός εργαζομένου.

Δηλαδή, ο σπουδαστής καλύπτεται είτε προσωπικά είτε με την ιδιότητα του ως μέλους της οικογένειας.

Επομένως πριν από την αναχώρησή σας, απευθυνθείτε στον ασφαλιστικό φορέα που σας καλύπτει σε περίπτωση ασθένειας για να επαληθεύσετε ότι πληροίτε αυτές τις προϋποθέσεις. Αν κατοικείτε στο κράτος μέλος όπου πραγματοποιείτε τις σπουδές σας, δικαιούστε όλων των ασφαλιστικών παροχών στον τομέα της υγείας που προβλέπονται από τη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους. Ασφαλώς, θα πρέπει προηγουμένως να διεκπεραιώσετε ορισμένες διατυπώσεις. Για το σκοπό αυτό θα χρειαστείτε το έντυπο E106 αν είστε ασφαλισμένος προσωπικά ή το έντυπο E109 αν είστε ασφαλισμένος ως μέλος της οικογένειας· το έντυπο θα σας δοθεί, κατόπιν αιτήσεώς σας, από το ίδρυμα κοινωνικής ασφάλισης στο οποίο είστε ασφαλισμένοι εσείς ή οι γονείς σας. Το έντυπο αυτό πρέπει να υποβληθεί στον αρμόδιο ασφαλιστικό οργανισμό της χώρας όπου πραγματοποιείτε τις σπουδές σας.

Εάν διαμένετε μόνο προσωρινά στο κράτος μέλος στο οποίο πραγματοποιείτε τις σπουδές σας, έχετε δικαίωμα να επωφεληθείτε από όλες τις παροχές ιατρικής περίθαλψης που μπορεί να έχετε (διαγράφεται η λέξη «άμεση») ανάγκη, είτε πρόκειται για έκτακτο περιστατικό είτε όχι. Για το σκοπό αυτό θα χρειαστείτε το έντυπο E128.

Σε περίπτωση κατά την οποία διαμένετε προσωρινά, π.χ. για διακοπές, σε ένα κράτος που δεν είναι ούτε το κράτος στο οποίο είστε ασφαλισμένος ούτε το κράτος στο οποίο σπουδάσετε, θα πρέπει να είστε εφοδιασμένος με το έντυπο E111 το οποίο σας παρέχει το δικαίωμα για ιατρική περίθαλψη σε περίπτωση εκτάκτου ανάγκης.

Τα έντυπα E128 και E111 διατίθενται με απλή αίτηση στον ασφαλιστικό οργανισμό στον οποίο εσείς ή οι γονείς σας είστε ασφαλισμένοι. Πρέπει επομένως να προμηθευτείτε τα έντυπα αυτά πριν από την αναχώρησή σας για να μπορείτε να τα υποβάλετε στο ασφαλιστικό ίδρυμα για κάλυψη ασθένειας του κράτους όπου πραγματοποιείτε τις σπουδές σας στην περίπτωση του E128 ή στο αντίστοιχο ίδρυμα του τόπου διαμονής (του τόπου διακοπών, για παράδειγμα) στην περίπτωση του E111. Η διάρκεια ισχύος των εντύπων αυτών μπορεί να περιορίζεται σε μια προκαθορισμένη χρονική περίοδο.

Θα πρέπει επίσης να γνωρίζετε ότι, εάν οι δαπάνες της ιατρικής σας περίθαλψης δεν καλύπτονται πλέον από τον ασφαλιστικό οργανισμό σας κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος της διαμονής σας σε άλλο κράτος μέλος, το εν λόγω κράτος μέλος μπορεί να σας ζητήσει να καλυφθείτε με ιδιωτική ασφάλιση ασθένειας.

Εάν μεταβαίνετε σε άλλο κράτος μέλος έχοντας συγκεκριμένη πρόθεση να δεχθείτε ιατρική περίθαλψη, οι δαπάνες αυτής της περίθαλψης καλύπτονται από τον οργανισμό στον οποίο

είσαστε ασφαλισμένος μόνο αν έχετε λάβει σχετική προηγούμενη έγκριση. Κατά κανόνα, η απόφαση αυτή είναι αρμοδιότητα του ασφαλιστικού φορέα που σας καλύπτει σε περίπτωση ασθένειας. Η ζητούμενη έγκριση δεν μπορεί να μην δοθεί μόνο με την αιτιολογία ότι η εν λόγω περίθαλψη περιλαμβάνεται στις παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία της χώρας σας, αλλά οι οποίες δεν είναι διαθέσιμες κατά τη στιγμή που είναι συνήθως απαραίτητες. Τότε, ο αρμόδιος οργανισμός θα πρέπει να σας χορηγήσει το έντυπο E112. Στην περίπτωση αυτή, θα έχετε δικαίωμα παροχής της περίθαλψης όπως προβλέπεται στη χώρα υποδοχής. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορείτε επίσης να ζητήσετε την επιστροφή των δαπανών στη χώρα προέλευσης σας.

8.6. ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ: ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ

Η πρόσβαση στην εκπαίδευση μέσω της έρευνας και η κινητικότητα των ερευνητών αποτελεί δικαίωμα όλων των ερευνητών της Ε.Ε., τόσο με εθνικά μέσα (επιδόματα, υποτροφίες, επιδοτήσεις) όσο και με κοινοτικά μέσα. Τα δικαιώματα αυτά είναι εξασφαλισμένα χωρίς διακρίσεις που να συνδέονται με τη χώρα προέλευσης ή με τη χώρα υποδοχής. Όμως, για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα «Κατάρτιση και κινητικότητα των ερευνητών - FMC», θα πρέπει να πρόκειται για κράτη μέλη ή για τρίτες χώρες που έχουν υπογράψει συμφωνίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εντούτοις, θα πρέπει να έχετε υπόψη σας ότι, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες και το επίπεδο των ερευνητών (διδάκτορες, με μεταδιδακτορικές διατριβές, επίσημοι ερευνητές) οι συμβάσεις μπορεί να είναι:

- συμβάσεις υποτροφιών: καθεστώς σπουδαστών-
- συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου: καθεστώς μισθωτών-
- συμβάσεις παροχής υπηρεσιών: καθεστώς ανεξάρτητων επαγγελματιών.

Εξάλλου, και σε κάθε περίπτωση, οι οικονομικές ενισχύσεις που θα λάβετε ως ερευνητές πρέπει να θεωρούνται ως εισοδήματα που υπόκεινται στις φορολογικές και κοινωνικές νομοθεσίες των χωρών υποδοχής ή προέλευσης.

Σε φορολογικό επίπεδο, εφαρμόζονται διμερείς συμβάσεις που στοχεύουν στο να αποφευχθεί η διπλή επιβολή φορολογίας. Σε κοινωνικό επίπεδο, ο κοινοτικός κανονισμός σχετικά με την εφαρμογή καθεστώτων κοινωνικής ασφάλισης σε μισθωτούς —ή μη μισθωτούς— εργαζομένους και στα μέλη των οικογενειών τους που μετακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας εφαρμόζεται για ορισμένες κατηγορίες ερευνητών (μισθωτοί ή μη μισθωτοί εργαζόμενοι).

8.7. Η ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

8.7.1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «LEONARDO DA VINCI»

Το πρόγραμμα Leonardo da Vinci - που δημιουργήθηκε αρχικά για την περίοδο 1995-1999- ανανεώθηκε για επτά έτη (2000-2006). Αφορά την επαγγελματική κατάρτιση, αρχική, διαρκείας και καθ' όλη τη διάρκεια του βίου. Το πρόγραμμα αυτό υποστηρίζει, συγκεκριμένα, πρότυπα πειραματικά σχέδια και προγράμματα τοποθετήσεων και ανταλλαγών που οργανώνονται

στο πλαίσιο διεθνών εταιρικών σχέσεων (στο πρόγραμμα πρέπει να συμμετέχουν τουλάχιστον τρεις χώρες, από τις οποίες μία τουλάχιστον πρέπει να είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης), οι οποίες αποτελούνται από οργανισμούς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα που δραστηριοποιούνται στον τομέα της κατάρτισης. Εντούτοις, το πρόγραμμα ανέχεται ορισμένες εξαιρέσεις: σε ορισμένες περιορισμένες περιπτώσεις, μπορούν να υποβάλλουν ένα σχέδιο δύο εταίροι, από τους οποίους ο ένας πρέπει να είναι κράτος μέλος.

Η διαδικασία επιλογής των προτάσεων κινητικότητας στο πλαίσιο της δεύτερης φάσης του προγράμματος είναι πλήρως αποκεντρωμένη: η επιλογή των σχεδίων ανατίθεται σε εθνικές υπηρεσίες στα κράτη μέλη.

Εάν επιθυμείτε, ως ιδιώτης, να συμμετάσχετε σε ένα σχέδιο τοποθετήσεων ή ανταλλαγών, θα πρέπει να απευθυνθείτε σε έναν οργανισμό κατάρτισης, ένα πανεπιστήμιο ή μια επιχείρηση που συμμετέχει σε ένα σχέδιο που υποστηρίζεται από το πρόγραμμα Leonardo da Vinci.

8.7.2. Τι είναι μια «τοποθέτηση» στο πλαίσιο του προγράμματος Leonardo da Vinci; Ποιος μπορεί να επωφεληθεί;:

Ως «τοποθέτηση» νοείται μια περίοδος κατάρτισης ή / και επαγγελματικής εμπειρίας ενός δικαιούχου σε έναν οργανισμό υποδοχής σε άλλη χώρα, στο πλαίσιο μιας συνεργασίας μεταξύ οργανισμών κατάρτισης (περιλαμβανομένων των πανεπιστημίων) και επιχειρήσεων. Αποσκοπεί στη βελτίωση των ικανοτήτων και της απασχολησιμότητας των δικαιούχων, που μπορεί να είναι:

Ατομα σε αρχική επαγγελματική κατάρτιση

Το ίδρυμα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης στο οποίο είστε εγγεγραμμένος μπορεί να σας επιτρέψει να πραγματοποιήσετε μια περίοδο μαθητείας σε μια επιχείρηση ή σε έναν άλλο οργανισμό κατάρτισης σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Η τοποθέτηση μπορεί να διαρκεί από τρεις εβδομάδες το λιγότερο έως εννέα μήνες κατ' ανώτατο όριο. Αυτή η περίοδος μαθητείας θα σας επιτρέψει να αποκτήσετε, σε μια άλλη χώρα, συμπληρωματικά επαγγελματικά προσόντα ή να συμπληρώσετε μια αναγνωρισμένη περίοδο επαγγελματικής πείρας και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κατάρτισης σας.

Νέοι εργαζόμενοι και νέοι πτυχιούχοι

Αν έχετε εισέλθει πρόσφατα στην αγορά εργασίας μετά από μια περίοδο επαγγελματικής κατάρτισης ή πανεπιστημιακών σπουδών, μπορείτε να πραγματοποιήσετε μια περίοδο μαθητείας σε μια επιχείρηση άλλης ευρωπαϊκής χώρας, με διάρκεια από τρεις έως δώδεκα μήνες. Αυτή η τοποθέτηση θα σας επιτρέψει να αποκτήσετε, σε μια άλλη χώρα, συμπληρωματικά επαγγελματικά προσόντα ή να συμπληρώσετε μια αναγνωρισμένη περίοδο επαγγελματικής πείρας και θα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κατάρτισης σας ή/και της τελειοποίησης των γνώσεων σας.

Σπουδαστές

Αν είστε σπουδαστές (εγγεγραμμένοι σε πανεπιστήμιο για σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης), μπορείτε να πραγματοποιήσετε μια περίοδο μαθητείας με διάρκεια από τρεις έως δώδεκα μήνες σε μια επιχείρηση άλλης χώρας που συμμετέχει στο πρόγραμμα. Η τοποθέτηση

αυτή μπορεί να σας επιτρέψει να αποκτήσετε ένα ή περισσότερα συμπληρωματικά επαγγελματικά προσόντα και, ενδεχομένως, να πραγματοποιήσετε ένα επαγγελματικό σχέδιο.

Υπό ορισμένους όρους, η περίοδος κατάρτισης στο εξωτερικό μπορεί να πιστοποιείται με ένα έγγραφο του οποίου το περιεχόμενο και η εμφάνιση ορίζονται σε κοινοτικό επίπεδο το Ευρωπαϊκό Βιβλιόριο Κατάρτισης (Europass-κατάρτιση). Αυτό χορηγείται από τον οργανισμό που είναι αρμόδιος για την οργάνωση της κατάρτισης στη χώρα προέλευσης και περιλαμβάνει τα στοιχεία του ατόμου που πραγματοποιεί την περίοδο μαθητείας, τα στοιχεία σχετικά με την τρέχουσα επαγγελματική του κατάρτιση (της οποίας αποτελεί μέρος η ευρωπαϊκή περίοδος κατάρτισης) και για τις περιόδους κατάρτισης στο εξωτερικό (οργανισμός υποδοχής κτλ.).

8.7.3. Τι είναι μια «ανταλλαγή» στο πλαίσιο του προγράμματος Leonardo da Vinci; Ποιος μπορεί να επωφεληθεί;

Ο όρος «ανταλλαγή» καλύπτει τη μεταφορά ικανοτήτων και πρακτικών ή / και καινοτόμων μεθόδων επαγγελματικής κατάρτισης, στο πλαίσιο μιας συνεργασίας μεταξύ οργανισμών κατάρτισης (περιλαμβανομένων των πανεπιστημίων) και επιχειρήσεων. Αυτές οι ανταλλαγές επιτρέπουν στους αρμόδιους για την επαγγελματική κατάρτιση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό να ενημερώνουν και να βελτιώνουν τις ικανότητες τους, μεταφέροντας τη γνώση τους και την εμπειρία τους σε μια άλλη χώρα και ένα άλλο οργανωτικό πλαίσιο.

Ένα σχέδιο ανταλλαγής διακρίνεται επομένως από ένα σχέδιο τοποθέτησης από άποψη περιεχομένου, ομάδων-στόχων και διάρκειας. Συγκεκριμένα, από μια περίοδο ανταλλαγής μπορούν να επωφεληθούν: οι υπεύθυνοι για τους ανθρώπινους πόρους στις επιχειρήσεις, οι προγραμματιστές και διαχειριστές των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και οι ειδικοί του επαγγελματικού προσανατολισμού.

Αν ασκείτε μια από αυτές τις δραστηριότητες κατάρτισης σε μια επιχείρηση ή σε έναν οργανισμό κατάρτισης, μπορείτε να μεταβείτε, για μια περίοδο μιας έως έξι εβδομάδων σε έναν οργανισμό κατάρτισης ή πανεπιστήμιο σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

8.8. ΟΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ

Γι' αυτήν την περίοδο δικαιούχων, η περίοδος ανταλλαγών διαρκεί επίσης από μία έως έξι εβδομάδες. Οι ανταλλαγές πραγματοποιούνται μεταξύ επιχειρήσεων αφενός και εξειδικευμένων οργανισμών γλωσσικής κατάρτισης, περιλαμβανομένων των πανεπιστημίων και των οργανισμών επαγγελματικής κατάρτισης, αφετέρου.

8.9. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «SOCRATES»

Νέοι, σπουδαστές, ενήλικες και καθηγητές - αυτό το κοινοτικό πρόγραμμα προορίζεται για σας. Το Socrates αποσκοπεί, πράγματι, στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση σε όλη τη διάρκεια του βίου. Εάν είστε σπουδαστής και επιθυμείτε να γνωρίσετε μια άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώ θα συνεχίζετε τις σπουδές σας, μπορείτε να επωφεληθείτε από τις ανταλλαγές που προβλέπονται στο πλαίσιο του Erasmus. Εάν είστε σε σχολική ηλικία, μπορείτε να επωφεληθείτε από τις εταιρικές σχέσεις μεταξύ σχολικών ιδρυμάτων

που προβλέπονται από το πρόγραμμα Comenius. Ως σπουδαστής ή μαθητής, μπορείτε επίσης να επωφεληθείτε από τις γλωσσικές ανταλλαγές που προτείνονται από τη δράση Comenius εάν έχετε ηλικία μεγαλύτερη των 14 ετών. Εάν είσατε διδάσκαλος ή περιλαμβάνετε στο λοιπό εκπαιδευτικό προσωπικό, σας προσφέρονται επίσης διάφορες δυνατότητες στο πλαίσιο του Socrates.

Αν είστε σπουδαστής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Για να πραγματοποιήσετε μια περίοδο σπουδών στο εξωτερικό (διάρκειας από τρεις έως δώδεκα μήνες) ως σπουδαστής Erasmus, είναι απαραίτητη μια συμφωνία μεταξύ του εκπαιδευτικού ιδρύματος προέλευσης σας και του ιδρύματος ενός άλλου κράτους μέλους. Η συμφωνία αυτή θα πρέπει να συναφθεί στο πλαίσιο των ανταλλαγών Socrates/Erasmus. Μη διστάσετε να ζητήσετε πληροφορίες από το εκπαιδευτικό ίδρυμα σας (γραφείο διεθνών σχέσεων) για να μάθετε εάν συμμετέχει σε μια τέτοια συμφωνία, και με ποιες τριτοβάθμιες σχολές ή ποια πανεπιστήμια στην Ευρώπη. Όλοι οι σπουδαστές πανεπιστημίου (ή παρόμοιοι επιπέδου) μπορούν να συμμετάσχουν στο Erasmus, εκτός από αυτούς που είναι εγγεγραμμένοι στο πρώτο έτος.

Εκτός από το δικαίωμα της ακαδημαϊκής αναγνώρισης (βλέπε ανωτέρω) δεν οφείλετε να πληρώσετε κανένα τέλος εγγραφής στο ίδρυμα υποδοχής. Δεν μπορεί να σας ζητηθεί καμιά πληρωμή σχετικά με τα μαθήματα, τις εξετάσεις, τη χρησιμοποίηση εργαστηρίων ή την πρόσβαση στη βιβλιοθήκη. Εντούτοις, το ίδρυμα προέλευσης μπορεί να συνεχίσει να εισπράττει τα δικαιώματα εγγραφής από τους σπουδαστές του που έχουν αναχωρήσει στο πλαίσιο ανταλλαγής. Στο πλαίσιο του Erasmus χορηγούνται υποτροφίες που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι υποτροφίες αυτές αποσκοπούν στην κάλυψη ενός μέρους των εξόδων που συνδέονται με την κινητικότητα (έξοδα ταξιδιού, ενδεχομένη γλωσσική προετοιμασία, υψηλότερο κόστος ζωής στη χώρα υποδοχής). Έχετε, εξάλλου, το δικαίωμα να διατηρήσετε ακέραιες τις υποτροφίες και τα εθνικά δάνεια που σας έχουν χορηγηθεί στη χώρα προέλευσης σας.

Επιπλέον, ως σπουδαστής Erasmus, σε μια χώρα με γλώσσα που διδάσκεται λιγότερο και είναι λιγότερο διαδεδομένη, μπορείτε να επωφεληθείτε από την κατάλληλη γλωσσική προετοιμασία (οργάνωση ειδικών μαθημάτων, βιβλία γλωσσών κλπ.), καθώς και από κατευθύνσεις και παρακολούθηση εκ μέρους των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων προέλευσης και υποδοχής. Σ' αυτό περιλαμβάνεται η οργάνωση, από πρακτική άποψη, της διαμονής σας και των λεπτομερειών επιτόπιας στέγασης σας. Σημειώστε επίσης ότι υπάρχουν ειδικά μέτρα στήριξης για τους σπουδαστές με ειδικές ανάγκες. Εάν πραγματοποιείτε σπουδές με σκοπό να γίνεται καθηγητής γλωσσών, μπορείτε να γίνεται βοηθός σε γλώσσες Comenius (βλέπε αναλυτική παράγραφο για τους μέλλοντες καθηγητές γλωσσών).

8.10. ΑΝ ΕΙΣΤΕ ΜΑΘΗΤΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Οι εταιρικές σχέσεις μεταξύ σχολικών ιδρυμάτων

Αν είστε μαθητής σχολείου, κολεγίου ή λυκείου και σας προσελκύει ήδη η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης: μπορείτε να επωφεληθείτε από τις εταιρικές σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ σχολικών ιδρυμάτων, οργανωμένες στο πλαίσιο της δράσης Comenius.

Τα σχολικά προγράμματα (Comenius)

Τα σχολεία ή ιδρύματα-εταίροι συνεργάζονται σε προγράμματα που έχουν οριστεί από κοινού. Αποσκοπούν συγκεκριμένα στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων και στην ανάπτυξη των επαφών μεταξύ των μαθητών από διαφορετικές χώρες, όπου περιλαμβάνεται η κινητικότητα ενός ορισμένου αριθμού μαθητών που συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού προγράμματος του σχολείου τους. Το αντικείμενο των εργασιών αυτών θα καθοριστεί σε συνάρτηση με τις εκπαιδευτικές θεματικές ενότητες που σας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα (Comenius)

Αν η ηλικία σας είναι μεγαλύτερη των 14 ετών, μπορείτε επίσης να επωφεληθείτε από γλωσσικά προγράμματα που έχουν καταρτιστεί μεταξύ του σχολικού ιδρύματος σας και ενός ιδρύματος από άλλη χώρα στο πλαίσιο του Comenius, θα μάθετε να χειρίζεστε μια ξένη γλώσσα μέσω των εργασιών που θα πραγματοποιήσετε με τους μαθητές του ιδρύματος υποδοχής και του οποίου το αποκορύφωμα θα είναι η μετακίνηση στο ίδρυμα-εταίρο.

8.11. ΑΝ ΕΙΣΤΕ ΜΕΛΛΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΛΩΣΣΩΝ

Βοηθοί γλωσσών (Comenius)

Αν είστε μέλλον καθηγητής γλωσσών, μπορείτε να επωφεληθείτε από μια υποτροφία βοηθού γλωσσών Comenius σε ένα ίδρυμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης σε άλλη χώρα. Έτσι, στο πλαίσιο της αρχικής σας κατάρτισης ως μέλλον καθηγητής γλωσσών θα έχετε την ευκαιρία να μείνετε από τρεις έως οκτώ μήνες σε ευρωπαϊκά σχολικά ιδρύματα ως βοηθός γλωσσών.

8.12. ΑΝ ΔΙΔΑΣΚΕΤΕ

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Erasmus) Αν διδάσκετε σε ένα ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (πανεπιστημιακός ή «εξωπανεπιστημιακός» τομέας), μπορείτε να εξασφαλίσετε κινητικότητα μικρής διάρκειας (από μία έως οκτώ εβδομάδες) για να συμμετάσχετε σε διδακτικές δραστηριότητες σε ένα ίδρυμα άλλης χώρας που συμμετέχει στο πρόγραμμα και να λάβετε τη σχετική υποτροφία,

Χάρη στο Erasmus, μπορείτε επίσης να αναπτύξετε νέα προγράμματα σπουδών (περιλαμβανομένων των μάστερ), νέα περιεχόμενα σπουδών, εντατικά προγράμματα και ευρωπαϊκές ενότητες σε συνεργασία με συναδέλφους από άλλες χώρες. Το τμήμα σας ή η σχολή σας μπορεί επίσης να εισαγάγει τη χρήση συστημάτων ECTS για την αναγνώριση των σπουδών ή να συμμετάσχει σε ένα από τα θεματικά δίκτυα «Socrates» που αποτελούν μεγάλους χώρους συζητήσεων, ανάλυσης και σύγκρισης γύρω από ένα δεδομένο γνωστικό αντικείμενο ή θέμα. Καθεμιά από τις δραστηριότητες αυτές πρέπει να είναι ενσωματωμένη στη «θεσμική σύμβαση Socrates» που υπογράφει κάθε χρόνο το πανεπιστήμιο σας με την Επιτροπή.

8.13. ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (COMENIUS)

Αν διδάσκετε στη σχολική εκπαίδευση, οι ανταλλαγές σας επιτρέπουν να συμμετάσχετε στις δραστηριότητες που καταρτίζονται στο πλαίσιο μιας σχολικής εταιρικής σχέσης σε ένα από τα

σχολικά ιδρύματα-εταίρους στο εξωτερικό. Αυτές οι ανταλλαγές (για περίοδο μέγιστης διάρκειας τεσσάρων εβδομάδων) δέχονται οικονομική υποστήριξη. Αν είστε καθηγητής, διευθυντής σχολείου, σχολικός επιθεωρητής, παιδαγωγικός σύμβουλος ή επιμορφωτής διδασκάλων, προβλέπονται επίσης υποτροφίες για να μπορέσετε να συμμετάσχετε σε μαθήματα διαρκούς κατάρτισης ή σε σχέδια πολυμερούς συνεργασίας που έχουν ως στόχο την κατάρτιση προγραμμάτων, μαθημάτων, στρατηγικών ή εκπαιδευτικού υλικού για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

8.14. ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΓΛΩΣΣΩΝ (LINGUA)

Εξάλλου, αν είστε καθηγητής που διδάσκει μια ξένη γλώσσα (ή διδάσκαλος ξένων γλωσσών), καθηγητής ειδικευμένος που διακόψατε τη σταδιοδρομία σας και επιθυμείτε να καταλάβετε εκ νέου μια θέση εργασίας, εκπαιδευτικός που ανακυκλώνεστε στη διδασκαλία γλωσσών, επιθεωρητής, παιδαγωγικός σύμβουλος στον τομέα των ξένων γλωσσών ή εκπαιδευτής καθηγητών ξένων γλωσσών, μπορείτε ενδεχομένως να λάβετε ενίσχυση για μια περίοδο εντατικής άσκησης ή παρόμοιες δραστηριότητες συνεχούς κατάρτισης σε άλλη χώρα που συμμετέχει στο πρόγραμμα. Ο βασικός στόχος του εν λόγω μέτρου είναι η βελτίωση της ικανότητας των καθηγητών στον τομέα της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών ή στη διδασκαλία μέσω αυτών των γλωσσών.

8.15. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η εκπαίδευση δεν περιορίζεται στο σχολείο. Είναι μια διαδικασία που συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια του βίου, σε όλες τις ηλικίες, σε όλους τους τόπους. Η δράση Grundtvig αφορά την εκπαίδευση των ενηλίκων και τις άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Συμπληρώνει το Comenius (σχολική εκπαίδευση) και το Erasmus (τριτοβάθμια εκπαίδευση), αποτελώντας τον τρίτο κρίκο της ίδιας εκπαιδευτικής αλυσίδας. ¹⁶

Ο τομέας της εκπαίδευσης των ενηλίκων διαφέρει από τη μια χώρα στην άλλη και περιλαμβάνει μια μεγάλη ποικιλία καταστάσεων. Οι ενήλικες επιλέγουν να ξαναπάρουν το δρόμο της εκπαίδευσης για διαφορετικούς λόγους. Μπορεί να επιθυμούν να επιστρέψουν στο σχολείο ή στο πανεπιστήμιο για να αποκτήσουν νέα επαγγελματικά προσόντα και να ξαναβρουν πιο εύκολα απασχόληση. Μπορεί επίσης να θέλουν να αξιοποιήσουν τον ελεύθερο χρόνο τους φροντίζοντας για την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη τους. Ή μπορεί επίσης να θέλουν να προβούν σε μια δραστηριότητα ενεργού πολίτη και δημοκρατίας.

Οι παράγοντες της εκπαίδευσης των ενηλίκων είναι επίσημα ιδρύματα (σχολεία, πανεπιστήμια) ή ανεπίσημα ιδρύματα (ενώσεις, βιβλιοθήκες, μουσεία, οργανώσεις γονέων κλπ.). Το Grundtvig απευθύνεται σε όλους τους ενήλικους. Εξάλλου, έχει σκοπό να βοηθήσει αυτούς που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες να αναπτύξουν δραστηριότητα στο επίπεδο της εκπαίδευσης: επειδή κατοικούν σε μειονεκτικές ή απομονωμένες ζώνες, επειδή βρίσκονται σε ευαίσθητη κοινωνική κατάσταση ή κατέχουν ελάχιστες βασικές γνώσεις, θα πρέπει, εξάλλου, να δοθεί μια δεύτερη ευκαιρία στους ενήλικες (λιγότερο ή περισσότερο νέους) τους αποκλεισμένους από το σχολικό σύστημα, βοηθώντας τους να αποκτήσουν βασικές γνώσεις, ξαναδίνοντας τους

εμπιστοσύνη, ή αναγνωρίζοντας ορισμένες δεξιότητες ή ικανότητες που αποκτήθηκαν σε εξωσχολικό περιβάλλον. Με το Grundtvig, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει τέσσερις τύπους δραστηριότητας:

- τα σχέδια συνεργασίας αφορούν τα ιδρύματα και τους οργανισμούς εκπαίδευσης ενηλίκων που θέλουν να πραγματοποιήσουν ένα συγκεκριμένο σχέδιο ή μια κοινή παραγωγή μέσω της ευρωπαϊκής συνεργασίας·
- οι εκπαιδευτικές εταιρικές σχέσεις αφορούν μικρότερους οργανισμούς και επιτρέπουν τις συνεργασίες σε πιο μικρή κλίμακα. Ευνοούν γενικά μια πρώτη επαφή μεταξύ των εταίρων από διαφορετικές χώρες που μπορεί, στη συνέχεια, να οδηγήσει σε πιο φιλόδοξα σχέδια·
- οι δραστηριότητες κινητικότητας για την κατάρτιση επωφελούνται από ενίσχυση που προορίζεται για τους επιμορφωτές που αποφασίζουν να παρακολουθήσουν έναν κύκλο επιμόρφωσης σε άλλη χώρα·
- τέλος, τα δίκτυα Grundtvig παρέχουν στους παράγοντες που ασχολούνται με την εκπαίδευση των ενηλίκων μια διαρκή βάση συζήτησης και επιτρέπουν την πολύ ευρεία διάδοση των καινοτόμων πρακτικών και ιδεών στον τομέα αυτόν.

8.16. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Τα εντατικά προγράμματα είναι σύντομα προγράμματα σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπου συμμετέχουν σπουδαστές και διδάσκοντες από πολλές χώρες. Στόχος τους είναι η αντιμετώπιση ενός συγκεκριμένου θέματος από νέες γωνίες και η σύγκριση και η δοκιμή των μεθόδων εκπαίδευσης σε μια τάξη με διεθνή διάσταση.

Αν επιθυμείτε περισσότερες λεπτομέρειες, μπορείτε να συμβουλευθείτε τον οδηγό (Vademecum) που αφορά το πρόγραμμα Socrates, ο οποίος έχει εκδοθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μπορείτε επίσης να ζητήσετε πληροφορίες από τους οργανισμούς που εφαρμόζουν δράσεις οι οποίες υποστηρίζονται από το πρόγραμμα αυτό ή να απευθυνθείτε στα σημεία επαφής που αναφέρονται στο τέλος του παρόντος οδηγού.

8.17. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΝΕΟΛΑΙΑ»

Το πρόγραμμα «Νεολαία» συμβάλλει, στον τομέα της ανεπίσημης εκπαίδευσης, στην προώθηση διεθνικών σχεδίων στα οποία οι νέοι μπορούν να προσφέρουν τη δημιουργικότητά τους και το πνεύμα πρωτοβουλίας τους. Τα σχέδια αυτά προσφέρουν μια πολύτιμη διεθνή και διαπολιτισμική εμπειρία μαθητείας η οποία συμβάλλει στην αύξηση της κατανόησης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας της Ευρώπης και στη σταδιακή εξάλειψη των προκαταλήψεων. Ο πυρήνας του προγράμματος βασίζεται στην ανταλλαγή νέων -σκέλος «νεολαία για την Ευρώπη» - και την ευρωπαϊκή εθελοντική υπηρεσία. Η συμμετοχή στο σκέλος «ανταλλαγές νέων» (που αφορά νέους ηλικίας 15 έως 25 ετών) επιτρέπει στους νέους να γνωρίσουν άλλες κοινωνικές και

πολιτιστικές πραγματικότητες και να πραγματοποιήσουν επαφές. Η δράση «ευρωπαϊκή εθελοντική υπηρεσία» προσφέρει στους νέους (ηλικίας 18 έως 25 ετών, κατ' αρχήν) τη δυνατότητα να διαμείνουν στο εξωτερικό για ένα διάστημα που μπορεί να έχει διάρκεια μέχρι ένα έτος και να συμμετέχουν ως εθελοντές σε ένα τοπικό σχέδιο. Οι νέοι εθελοντές διευρύνουν τον ορίζοντα τους, ανακαλύπτουν ένα νέο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον, εργάζονται στο πλαίσιο μιας ομάδας, αναλαμβάνουν ευθύνες και αναπτύσσουν την αυτοπεποίθησή τους.

Για να ενθαρρυνθεί η προσωπική πρωτοβουλία στους νέους, η δράση «πρωτοβουλίες νέων» υποστηρίζει δημιουργικά και καινοτόμα σχέδια που έχουν ως στόχο την κοινωνική ένταξη των νέων και τα οποία καταρτίζονται και εφαρμόζονται από τους ίδιους τους νέους.

Οι άλλες δράσεις αφορούν την ποιότητα των δραστηριοτήτων και την ανάπτυξη της πολιτικής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας: δημιουργία εταιρικών σχέσεων, κατάρτιση οργανωτών δραστηριοτήτων για νέους και σχέδια πληροφόρησης για τους νέους, μελέτες στον τομέα της νεολαίας.

8.18. ΟΧΤΩ ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΤΕ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΕ ΜΙΑΝ ΑΛΛΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΧΩΡΑ

1. Θα συναντήσετε ανθρώπους διαφόρων εθνικοτήτων και θα αποκτήσετε νέους φίλους.
2. Θα βελτιώσετε τις δυνατότητές σας όσον αφορά την απασχόλησή σας. Δώστε στο βιογραφικό σας κάτι διαφορετικό, σπουδάζοντας ή λαμβάνοντας κατάρτιση σε μian άλλη χώρα. Η εμπειρία της ζωής στο εξωτερικό μπορεί να ενδιαφέρει πολύ τους ενδεχόμενους εργοδότες σας.
3. Διευρύνετε τους ορίζοντές σας. Με τη συμμετοχή σας σε έναν ξένο πολιτισμό, μπορεί να αποκτήσετε μια νέα προοπτική για τη ζωή και να αυξηθούν οι δυνατότητες προσαρμογής σας.
4. Ενισχύστε την αυτοπεποίθησή σας. Μαθαίνοντας πώς να τα καταφέρνετε σε μια ξένη χώρα, μπορεί να αυξήσει την αυτοπεποίθησή και την ωριμότητά σας.
5. Βελτιώστε την επαγγελματική γνώση μιας άλλης ευρωπαϊκής γλώσσας. Οι σπουδές ή η κατάρτιση στο εξωτερικό μπορούν να βελτιώσουν εντυπωσιακά τη γλωσσική σας ευχέρεια. Αν δεν έχετε γλωσσικές δεξιότητες, αυτή θα είναι μια ιδανική ευκαιρία για να αποκτήσετε μια καλή επαγγελματική γνώση μιας άλλης ευρωπαϊκής γλώσσας.
6. Αποκτήστε την εμπειρία διαφορετικών πολιτισμών και συστημάτων εκπαίδευσης ή κατάρτισης. Η βαθύτερη κατανόηση των άλλων πολιτισμών μπορεί να σας οδηγήσει σε πιο ευέλικτη προσέγγιση της μάθησης και της συνεργασίας με ανθρώπους που προέρχονται από διαφορετικούς ορίζοντες.
7. Τα προγράμματα της ΕΕ διευκολύνουν τις σπουδές κάπου αλλού - καθώς επίσης και την επιστροφή πιστώσεων χωρίς απώλεια χρόνου ή εργασίας.
8. Για κάθε ηλικία. Μπορείτε να σπουδάσετε σχεδόν οτιδήποτε, οπουδήποτε, ανά πάσα στιγμή, σε οποιαδήποτε ευρωπαϊκή χώρα που συμμετέχει στο πρόγραμμα «Σωκράτης», έχοντας την εγγύηση ότι τα προσόντα σας θα αναγνωρίζονται σε όλα τα κράτη μέλη

8.19. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ

Το κοινοτικό πλαίσιο που δημιουργήθηκε από το πρόγραμμα «Κατάρτιση και κινητικότητα των ερευνητών» (FMC) είναι συμπληρωματικό των εθνικών δράσεων επειδή συνδυάζει, όπως φαίνεται από το όνομα του, την κατάρτιση με την κινητικότητα (η κινητικότητα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιλεξιμότητα).

Προβλέπει, για παράδειγμα, τη χορήγηση επιδομάτων ή υποτροφιών (υποτροφίες «Marie Curie») όταν ένας οργανισμός έρευνας δέχεται έναν ερευνητή που προέρχεται από άλλο κράτος μέλος ή από ένα συνδεδεμένο μέλος που συμμετέχει στο πρόγραμμα FMC (κατάρτιση και κινητικότητα των ερευνητών), για την εκτέλεση ενός ερευνητικού σχεδίου που έχει οριστεί από κοινού. Η διάρκεια της υποτροφίας μπορεί να κλιμακωθεί σε διάστημα από έξι μήνες έως δύο έτη (τρία έτη για τα διδακτορικά).

Όλα τα θέματα που άπτονται των θετικών, φυσικών, οικονομικών επιστημών και των σπουδών διαχείρισης, καθώς επίσης και ορισμένα θέματα των ανθρωπιστικών και των κοινωνικών επιστημών είναι επιλέξιμα. Το πρόγραμμα FMC περιλαμβάνει επίσης δραστηριότητες που στοχεύουν στην ένταξη νέων επιστημόνων στα κοινοτικά ερευνητικά δίκτυα ή στην πρόσβαση τους στις μεγάλες ερευνητικές εγκαταστάσεις.

Πέραν του ειδικού προγράμματος FMC, τα περισσότερα κοινοτικά προγράμματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (E & TA) προσφέρουν δυνατότητες κατάρτισης μέσω της έρευνας με τη χορήγηση των υποτροφιών «Marie Curie».

Άλλες δράσεις του προγράμματος «FMC»

Στο πλαίσιο δικτύων που θεσπίστηκαν από τα κοινοτικά προγράμματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (πολυεταίρικά και πολυεθνικά σχέδια E & TA με κοινά έξοδα) τα συνεργαζόμενα εργαστήρια προσφέρουν στους ερευνητές δυνατότητες κατάρτισης ή κινητικότητας, είτε με προσωρινές προσλήψεις που συνδέονται με τη μέγιστη διάρκεια ενός προγράμματος (ιδίως για νέους ερευνητές) είτε με ανταλλαγές.

8.20. ΈΡΕΥΝΑ - ΣΚΕΠΤΟΜΑΣΤΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ

Η Ευρώπη είναι περήφανη για την παράδοση επιστημονικής υπεροχής και τεχνολογικής καινοτομίας της, και εξακολουθεί να βρίσκεται στην παγκόσμια πρωτοπορία. Όμως, για να διατηρήσει ή και να βελτιώσει τη θέση της αυτή, η Ευρώπη πρέπει να επενδύσει αφειδώς στην έρευνα και να μεριμνήσει ώστε οι καλύτεροι εγκέφαλοί της να εργάζονται μαζί. Γι' αυτό η ΕΕ προσπαθεί να καταργήσει τα στεγανά που χωρίζουν τις εθνικές ερευνητικές κοινότητές της - με τη δημιουργία ενός ενιαίου «ευρωπαϊκού χώρου έρευνας» εντός του οποίου οι επιστήμονες μπορούν να κινούνται ελεύθερα και να συνεργάζονται στενά μεταξύ τους.

Το μέλλον είναι δικό σας

Η έρευνα είναι το κλειδί για το μέλλον της Ευρώπης. Αν είστε επιστήμων ερευνητής, το κλειδί αυτό βρίσκεται στα χέρια σας. Οι ικανότητές σας, η εμπειρογνωμοσύνη σας και η

προσωπική σας κινητικότητα είναι στοιχεία ζωτικής σημασίας για να ανοίγουν οι πόρτες - μεταξύ άλλων, και η πόρτα του προσωπικού σας μέλλοντος.

8.21. ΠΩΣ ΘΑ ΣΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΘΑ ΤΑ ΑΣΚΗΣΕΤΕ

Εάν θεωρήσετε ότι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή ένα κέντρο κατάρτισης ερμήνευσε ή εφάρμοσε εσφαλμένα τα δικαιώματά σας ή διέπραξε διάκριση σε βάρος σας και εάν τα διαβήματά σας δεν είχαν αποτέλεσμα, δεν είστε ανυπεράσπιστος.

Γενικά, εάν θεωρήσετε ότι οι εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές ερμήνευσαν ή εφάρμοσαν εσφαλμένα τα δικαιώματά σας, μπορείτε να ζητήσετε το λόγο από αυτές τις υπηρεσίες. Επίσης, αν κρίνετε ότι εσείς - ή ένα μέλος της οικογενείας σας - είσατε θύμα διακρίσεων, δεν σας λείπουν τα μέσα δράσης.

Αρχικά, σας συμβουλεύουμε να απευθυνθείτε στην αντίστοιχη υπηρεσία. Αν αυτή επιμένει να μην ικανοποιεί το αίτημα σας, δικαιούσθε να προσφύγετε σε άλλες δυνατότητες, θα πρέπει να δώσετε προτεραιότητα στα διαβήματα προς τις εθνικές αρχές όπου το φάσμα των δυνατοτήτων προσφυγής είναι ευρύτερο και σας επιτρέπει, ενδεχομένως, να αποζημιωθείτε. Εξάλλου, οι δικαστές στα κράτη μέλη έχουν όλη την απαραίτητη εξουσία για να διασφαλίζουν την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, μη εφαρμόζοντας, κατά περίπτωση, οποιαδήποτε διάταξη ή μέτρο που αντίκειται σε αυτό το δίκαιο.

Εξάλλου, υπάρχουν δυνατότητες προστασίας των δικαιωμάτων σας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μπορείτε, για παράδειγμα, να υποβάλετε καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αν η καταγγελία σας είναι βάσιμη, η Επιτροπή μπορεί να έρθει σε επαφή με το αρμόδιο κράτος μέλος. Η Επιτροπή θα του ζητήσει εξηγήσεις, και θα του ζητήσει να θέσει τέλος στη μη τήρηση του κοινοτικού δικαίου. Εάν το αίτημα της δεν ικανοποιηθεί, η Επιτροπή μπορεί να κινηθεί διαδικασία παράβασης κατά της εν λόγω χώρας. Αυτή η διαδικασία μπορεί να καταλήξει σε προσφυγή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Έχετε επίσης το δικαίωμα να υποβάλετε αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και να απευθυνθείτε σε έναν ευρωβουλευτή. Αυτός θα μπορέσει στη συνέχεια να υποβάλει, στην Επιτροπή και στο Συμβούλιο Υπουργών, ερωτήσεις οι απαντήσεις στις οποίες δημοσιεύονται.

Τέλος, μπορείτε να απευθυνθείτε στον Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή αν η καταγγελία σας αναφέρεται σε περίπτωση κακής διοίκησης (για παράδειγμα, διοικητικές ανωμαλίες ή παραλείψεις) που προέρχεται αποκλειστικά από τα κοινοτικά θεσμικά όργανα (όπως το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή) ή οποιοδήποτε αποκεντρωμένο όργανο των Κοινοτήτων (όπως, για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης). Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής δεν είναι εντούτοις αρμόδιος να εξετάζει τις καταγγελίες που αφορούν τις δραστηριότητες των εθνικών ή τοπικών αρχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΕ

9.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως υπήκοοι κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχετε το δικαίωμα να μεταβείτε σε οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ένωσης για να εργαστείτε ως μισθωτός ή ανεξάρτητος επαγγελματίας, να αναζητήσετε απασχόληση ή να συνταξιοδοτηθείτε. Εκεί θα πρέπει να σας αντιμετωπίσουν όπως και τους υπηκόους της χώρας αυτής. Ορισμένα από τα δικαιώματα που σας παρέχει η ιδιότητα σας ως κοινοτικού εργαζομένου επεκτείνονται και στο / στη σύζυγο σας και στα μέλη της οικογένειάς σας.

9.2. ΑΝΑΖΗΤΕΙΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ:

9.2.1. Πρόσβαση στην απασχόληση

Οι μόνες προϋποθέσεις που απαιτούνται για την πρόσληψή σας είναι αυτές που ισχύουν για τους υπηκόους του κράτους μέλους στο οποίο αναζητείτε απασχόληση. Εξάλλου, απολαύετε της ίδιας προτίμησης σε θέματα πρόσβασης στην απασχόληση. Έχετε το δικαίωμα να υποβάλετε υποψηφιότητα για κάθε θέση που προκηρύσσεται σε οποιαδήποτε χώρα της Ένωσης. Ωστόσο, ορισμένες θέσεις του δημόσιου τομέα είναι δυνατόν να προορίζονται μόνον για τους υπηκόους των χωρών τους, όπως οι θέσεις που συνεπάγονται συμμετοχή στην άσκηση της δημόσιας εξουσίας και στις λειτουργίες για τη διαφύλαξη των γενικών συμφερόντων του κράτους (ένοπλες δυνάμεις, αστυνομία, δικαστικό σώμα, φορολογικές υπηρεσίες, διπλωματικό σώμα κλπ.).

Αυτό σημαίνει ότι εκτός από τις θέσεις εργασίας που διατίθενται στον ιδιωτικό τομέα, ένα μεγάλο μέρος των θέσεων εργασίας που υπάγονται στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, στις δημόσιες βιομηχανικές και εμπορικές υπηρεσίες (ηλεκτρισμός και φυσικό αέριο, ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες, ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί, δημόσιες μεταφορές περιλαμβανομένων των αεροπορικών ή ναυτιλιακών εταιρειών) καθώς και στους οργανισμούς έρευνας μη στρατιωτικού χαρακτήρα κλπ., είναι ανοικτές για όλους τους κοινοτικούς υπηκόους.

9.2.2. αναγνώριση διπλωμάτων

Η βασική αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι απλή: αν έχετε τα προσόντα για να ασκήσετε ένα επάγγελμα στη χώρα προέλευσής σας, το ίδιο ισχύει και για οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ένωσης.

Ωστόσο, κατά την εφαρμογή της ανωτέρω αρχής ενδέχεται να ανακύψουν δυσχέρειες. Πράγματι, ορισμένες δραστηριότητες, μισθωτές ή ανεξάρτητες, μπορούν να ασκηθούν μόνο από τους κατόχους συγκεκριμένων διπλωμάτων, τίτλων, πιστοποιητικών ή επαγγελματικών προσόντων, που ορίζονται από τη χώρα υποδοχής. Πρόκειται για τα αποκαλούμενα «νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα».

Έτσι, δεδομένου ότι συχνά υπάρχουν σημαντικές διαφορές από τη μια χώρα στην άλλη μεταξύ των διαφόρων διπλωμάτων και εκπαιδευτικών συστημάτων, μπορεί να αποδειχθεί

δυσχερές να αναγνωρισθεί επακριβώς η αξία της κατάρτισης σας. Για το λόγο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε μηχανισμούς αναγνώρισης που σας επιτρέπουν να χρησιμοποιήσετε και να αξιοποιήσετε το πτυχίο σας σε άλλο κράτος μέλος. Το εν λόγω γενικό σύστημα αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων αφορά κυρίως τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα.

Υπάρχουν λοιπόν δύο ενδεχόμενα:

1. Το επάγγελμά σας δεν είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο στη χώρα όπου επιθυμείτε να εργασθείτε. Στην περίπτωση αυτή, δεν είναι απαραίτητη η αναγνώριση του διπλώματος και κανένα νομικό εμπόδιο σε σχέση με την εκπαίδευσή σας ή τα τυπικά προσόντα σας δεν μπορεί να σας εμποδίσει να εργασθείτε στην εν λόγω χώρα.

2. Το επάγγελμά σας είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο.

Εάν εμπίπτετε σε μια επαγγελματική κατηγορία της οποίας τα τυπικά προσόντα έχουν αποτελέσει αντικείμενο εναρμόνισης σε επίπεδο Ένωσης (γιατρός, ανειδίκευτος νοσοκόμος, οδοντογιατρός, μαία, φαρμακοποιός, κτηνίατρος ή αρχιτέκτων), δικαιούσθε, καταρχήν, αυτόματη αναγνώριση που σας επιτρέπει να εργάζεσθε σε οποιοδήποτε κράτος μέλος για τα άλλα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα (για παράδειγμα, δικηγόρος, μηχανικός, ψυχολόγος κλπ.), πρέπει να ζητήσετε αναγνώριση του πτυχίου σας από τις αρμόδιες αρχές της χώρας όπου επιθυμείτε να εργασθείτε. Οι αρχές αυτές υποχρεούνται να σας απαντήσουν μέσα σε προθεσμία τριών μηνών.

Εφόσον διαπιστώσουν σημαντικές διαφορές, όσον αφορά τη διάρκεια ή το περιεχόμενο, μεταξύ της εκπαίδευσής σας και της αντίστοιχης εκπαίδευσης στη χώρα υποδοχής, μπορούν να σας ζητήσουν είτε να αποδείξετε ότι διαθέτετε επαγγελματική εμπειρία που να συμπληρώνει την εκπαίδευσή σας, είτε να παρακολουθήσετε συμπληρωματικά εκπαιδευτικά μαθήματα ή ακόμη και να υποβληθείτε σε δοκιμασία επάρκειας. Πάντως, μπορεί να σας επιβληθεί μόνον ένα από τα τρία εν λόγω συμπληρωματικά μέτρα.

Βεβαίως, η συνεκτίμηση των πραγματικών επαγγελματικών σας προσόντων καθώς και του συνόλου της επαγγελματικής σας εμπειρίας μπορεί να διευκολύνει την αναγνώριση των διπλωμάτων σας.

9.2.3. Αναζήτηση απασχόλησης

Εάν είστε άνεργος, έχετε το δικαίωμα διαμονής για ένα «επαρκές χρονικό διάστημα» σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να αναζητήσετε εκεί απασχόληση. Ελλείψει κοινοτικής διάταξης που να καθορίζει το εν λόγω διάστημα, τα κράτη μέλη χορηγούν εν γένει μια περίοδο έξι μηνών, αν και σε ορισμένα ισχύει ακόμη η προθεσμία τριών μηνών.

Για να βεβαιωθείτε, σας συνιστούμε να ζητήσετε πληροφορίες από τις αρχές του κράτους μέλους στο οποίο αναζητείτε απασχόληση. Ωστόσο, μπορείτε να παρατείνετε τη διαμονή σας πέραν του προβλεπόμενου χρονικού διαστήματος, εφόσον μπορείτε να αποδείξετε ότι συνεχίζετε σοβαρά να αναζητείτε απασχόληση και ότι έχετε πράγματι πιθανότητες να βρείτε κάποια εργασία (για παράδειγμα, έχετε να περάσετε από συνεντεύξεις ή δοκιμασίες).

Είστε ελεύθερος να αποταθείτε στον οργανισμό απασχόλησης εργατικού δυναμικού ενός κράτους μέλους, χωρίς να απαιτείται η διαμονή σας σ' αυτό. Ο οργανισμός απασχόλησης εργατικού δυναμικού θα πρέπει να σας παράσχει την ίδια συνδρομή με αυτή που παρέχει στους υπηκόους του εν λόγω κράτους που αναζητούν απασχόληση.

Επίσης, πρέπει να γνωρίζετε ότι μπορείτε να συνεχίσετε να λαμβάνετε, για περίοδο τριών μηνών κατ' ανώτατο όριο, τα επιδόματα ανεργίας που ενδεχομένως λαμβάνετε ήδη. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να πληρώτε ορισμένες προϋποθέσεις: έτσι, π.χ., αν λαμβάνετε επιδόματα ανεργίας στη Γαλλία, μπορείτε να συνεχίσετε να τα λαμβάνετε, ενώ παράλληλα αναζητείτε απασχόληση σε άλλο κράτος μέλος. Προϋπόθεση είναι να είστε εγγεγραμμένος στον Εθνικό Οργανισμό Απασχόλησης για τέσσερις τουλάχιστον εβδομάδες. Κατόπιν αιτήσεως σας, ο εν λόγω οργανισμός θα σας χορηγήσει ένα έντυπο E303, το οποίο θα πρέπει να συμπληρώσετε και να υποβάλετε στις υπηρεσίες απασχόλησης της χώρας στην οποία αναζητείτε εργασία. **Προσοχή**, όμως! Αν πριν από την πάροδο τριών μηνών από την εγγραφή δεν βρείτε εργασία και επιθυμείτε να διατηρήσετε το δικαίωμα του επιδόματος ανεργίας, θα πρέπει να επιστρέψετε στη Γαλλία και να εγγράψετε στις οικείες υπηρεσίες απασχόλησης.

Εξάλλου, όσοι αναζητούν εργασία (όπως και όσοι έχουν δεχθεί μια θέση απασχόλησης σε άλλο κράτος μέλος από τη χώρα προέλευσης τους), μπορούν να αποταθούν στις υπηρεσίες του δικτύου EURES. Το δίκτυο αυτό, που έχει δημιουργηθεί σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις εθνικές υπηρεσίες για την απασχόληση, αποτελείται από 450 «ευρωσυμβούλους» κατανεμημένους στο σύνολο της Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Με ειδική εκπαίδευση σε θέματα πληροφόρησης, παροχής συμβουλών και τοποθέτησης εργαζομένων, οι ευρωσύμβουλοι παρέχουν τις υπηρεσίες τους στα πλαίσια των εθνικών οργανισμών απασχόλησης.

Τέλος, έχετε το δικαίωμα να εγκαταλείψετε τη χώρα σας για να εργασθείτε ως μισθωτός σε άλλη χώρα της Ένωσης, χωρίς να πρέπει να υποβληθείτε σε συγκεκριμένες διατυπώσεις. Αρκεί να διαθέτετε ταυτότητα ή διαβατήριό που να μην έχουν λήξει. Το δικαίωμα αυτό μπορεί να περιορισθεί μόνο για σοβαρούς λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας.

9.3. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Ενίοτε, μπορεί να σας ζητηθούν πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα από τη δημόσια διοίκηση, από κάποιον εργοδότη ή στα πλαίσια ορισμένων δοκιμασιών. Τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διατάξεις για την προστασία του δικαιώματος της ιδιωτικότητας- η έκταση όμως και οι διαδικασίες της προστασίας αυτής ποικίλλουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Η Ένωση, προκειμένου να διασφαλίσει την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προστατεύοντας παράλληλα τα άτομα από οποιαδήποτε παραβίαση της ιδιωτικής τους ζωής, ενέκρινε πρόσφατα κοινή νομοθεσία η οποία διασφαλίζει την ύπαρξη ορισμένων δικαιωμάτων στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εγγυήσεις αυτές αφορούν, ειδικότερα, το δικαίωμα ενημέρωσης, αμφισβήτησης, και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το δικαίωμα της προηγούμενης σύμφωνης γνώμης του ενδιαφερομένου για τη χρήση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Για τις λεπτομέρειες των εν λόγω διατάξεων - κοινοτικών ή εθνικών - μπορείτε να συμβουλευθείτε τις αρμόδιες αρχές για την προστασία των δεδομένων στη χώρα σας.

9.4. ΕΙΣΘΕ ΜΙΣΘΩΤΟΣ

9.4.1. Δικαίωμα διαμονής

Η απασχόληση σας σε άλλη χώρα της Ένωσης σας παρέχει το δικαίωμα να διαμένετε στη χώρα αυτή. Για διαμονή που υπερβαίνει τους τρεις μήνες, το εν λόγω δικαίωμα διαπιστώνεται με τη χορήγηση άδειας διαμονής υπηκόου κράτους μέλους. Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε θέμα «Δικαίωμα διαμονής».

9.4.2. Όροι εργασίας

Και για εσάς ισχύουν οι ίδιοι όροι εργασίας που ισχύουν για τους υπηκόους της χώρας στην οποία εργάζεστε, όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη, τα μέτρα προστασίας της υγείας και ασφάλειας στο χώρο εργασίας ή, εάν είστε άνεργος, την επαναπασχόληση. Επίσης, ισχύουν και για εσάς όπως και για τους υπηκόους της χώρας οι αρχές της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, τις αμοιβές, την κατάρτιση, την επαγγελματική εξέλιξη, τις συνθήκες εργασίας και την κοινωνική ασφάλιση.

9.4.3. Συνδικαλιστικά δικαιώματα

Έχετε το δικαίωμα να εγγραφείτε στη συνδικαλιστική οργάνωση της επιλογής σας και να ασκείτε τα συνδικαλιστικά σας δικαιώματα ακριβώς όπως και οι μισθωτοί υπήκοοι της χώρας στην οποία εργάζεστε. Μπορείτε επομένως να ψηφίσετε και να υποβάλετε υποψηφιότητα στις εκλογές για τους συνδικαλιστικούς εκπροσώπους. Εφόσον εκλεγείτε, έχετε τα ίδια δικαιώματα και προνόμια με τους συνδικαλιστικούς εκπροσώπους που είναι υπήκοοι της χώρας απασχόλησης σας.

9.4.4. Κοινωνική ασφάλιση

Οι κοινοτικές κανονιστικές ρυθμίσεις επιδιώκουν το συντονισμό και όχι την εναρμόνιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Αποβλέπουν κυρίως στο να διασφαλίσουν την υπαγωγή σας σε ένα και μόνο καθεστώς κοινωνικής προστασίας καθώς και στη διαφύλαξη των δικαιωμάτων σας, ιδιαίτερα όσον αφορά θέματα συνταξιοδότησης, ανεξάρτητα από το κράτος μέλος στο οποίο αποφασίζετε να εργασθείτε.

Καταρχήν, είστε ασφαλισμένος στη χώρα στην οποία εργάζεστε. Ο ίδιος, και σε ορισμένες περιπτώσεις η οικογένειά σας, δικαιούσθε όλες τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης που χορηγούνται στους υπηκόους της χώρας υποδοχής. Πρόκειται για τις ιατροφαρμακευτικές παροχές και τις παροχές μητρότητας (περίθαλψη και αποζημιώσεις), τις παροχές αναπηρίας, γήρατος και επιβίωσης, εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών, θανάτου, ανεργίας καθώς και τις οικογενειακές παροχές. Παράλληλα, και σε αντιστάθμισμα, υποχρεούστε να καταβάλλετε τις ίδιες εισφορές.

Οι υπηρεσίες κοινωνικών λειτουργιών, οι συμπληρωματικές συντάξεις που δεν προβλέπονται νομικά και οι πρόωρες συντάξεις δεν καλύπτονται από την κοινοτική νομοθεσία.

Για ορισμένες κατηγορίες προσώπων ισχύουν ειδικοί κανόνες· π.χ.:

Αν είστε παραμεθόριος εργαζόμενος (δηλαδή, αν εργάζεστε σε διαφορετική χώρα της Ένωσης από αυτή στην οποία διαμένετε και στην οποία επιστρέψετε τουλάχιστον μία φορά την

εβδομάδα), ισχύουν ειδικοί κανόνες σε ό,τι αφορά την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και τα επιδόματα ανεργίας.

Αν είστε προσωρινά αποσπασμένος σε άλλο κράτος μέλος στα πλαίσια της εργασίας σας, μπορείτε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις και για περιορισμένο διάστημα, να παραμείνετε ασφαλισμένος στο κράτος μέλος στο οποίο κανονικά υπάγεστε.

Πρέπει επίσης να γνωρίζετε ότι για τον καθορισμό των προϋποθέσεων χορήγησης μιας παροχής λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι ασφάλισης ή εργασίας που πραγματοποιήθηκαν σε άλλη χώρα. Επίσης, ειδικοί κανόνες ισχύουν για τις περιόδους που συμπληρώθηκαν υπό ειδικό καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης το οποίο εφαρμόζεται στους δημοσίους υπαλλήλους και στους προς αυτούς εξομοιούμενους.

Εξάλλου, αν λαμβάνετε σύνταξη γήρατος, αναπηρίας ή χηρείας, δικαιούσθε να συνεχίσετε να τη λαμβάνετε σε οποιαδήποτε χώρα της Ένωσης επιλέξετε να εγκατασταθείτε.

Αν επιθυμείτε συγκεκριμένες πληροφορίες με βάση την ιδιαίτερη ατομική ή οικογενειακή σας κατάσταση, είναι σκόπιμο να απευθυνθείτε στο ταμείο κοινωνικής ασφάλισης σας.

9.4.5. Κοινωνικά πλεονεκτήματα

Από τη στιγμή που αρχίζετε να εργάζεσθε στη χώρα υποδοχής, εσείς και η οικογένεια σας έχετε τα ίδια κοινωνικά πλεονεκτήματα με αυτά που παρέχονται στους υπηκόους της χώρας αυτής. Δεν μπορείτε να αποκλεισθείτε από αυτά λόγω ιθαγένειας, κατοικίας ή άλλων προϋποθέσεων που επιβάλλουν διακρίσεις. Μπορείτε, για παράδειγμα, να επωφεληθείτε από άτοκα δάνεια κατά τη γέννηση ενός παιδιού ή από τις διατάξεις για το ελάχιστο εισόδημα, εάν τα πλεονεκτήματα αυτά παρέχονται στους υπηκόους της εν λόγω χώρας. Έχετε επίσης τα ίδια δικαιώματα με τους υπηκόους της χώρας υποδοχής σε ό,τι αφορά τη στέγη (όπως η πρόσβαση στις εργατικές κατοικίες).

Δεδομένου ότι τα κοινωνικά πλεονεκτήματα καθορίζονται από κάθε κράτος μέλος, διαφέρουν από το ένα κράτος στο άλλο. Θα πρέπει επομένως να απευθυνθείτε στις αρχές της χώρας υποδοχής προκειμένου να ενημερωθείτε για τα κοινωνικά πλεονεκτήματα που ισχύουν στην εν λόγω χώρα.

9.4.6. Φορολογία

Είναι σημαντικό να γνωρίζετε ότι, αν εργάζεσθε σε άλλο κράτος μέλος και μεταφέρετε τον τόπο κατοικίας σας σε αυτό το κράτος μέλος, αποκτάτε επίσης και τη «φορολογική κατοικία» σας σε αυτό.

Ο ορισμός της «φορολογικής κατοικίας» ποικίλλει από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Οι νόμοι που πρέπει να εξετασθούν προκειμένου να καθορισθεί ο τόπος στον οποίο βρίσκεται η «φορολογική κατοικία» σας είναι τόσο αυτοί της χώρας στην οποία μεταφέρετε την κατοικία σας όσο και αυτοί της χώρας προέλευσης σας.

Τα κράτη μέλη της Ένωσης έχουν συνάψει μεταξύ τους φορολογικές συμβάσεις με στόχο, κυρίως, την αποφυγή της διπλής φορολογίας των εισοδημάτων. Οι εν λόγω συμβάσεις επιτρέπουν επίσης τον καθορισμό της «φορολογικής κατοικίας» ενός προσώπου, σε περίπτωση που σύμφωνα με τις νομοθεσίες της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης το πρόσωπο αυτό θεωρείται ότι έχει την κατοικία του και στις δύο χώρες.

Εφόσον έχετε «φορολογική κατοικία» σε μια χώρα της Ένωσης, θα πρέπει κανονικά να δηλώνετε το σύνολο των εισοδημάτων σας σε αυτή. Μπορεί επίσης να υπόκεισθε και σε άλλους φόρους, όπως σε φόρο κληρονομιάς και φόρο περιουσίας.

Αν, ενώ ασκείτε μισθωτή δραστηριότητα σε ένα κράτος μέλος, διατηρήσετε τον τόπο «φορολογικής κατοικίας» σας στο κράτος μέλος προέλευσης σας, ο μισθός και οι αποδοχές σας φορολογούνται συνήθως στο κράτος στο οποίο ασκείτε πράγματι την επαγγελματική σας δραστηριότητα. Πρέπει, ωστόσο, να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές ρυθμίσεις ορισμένων φορολογικών συμβάσεων που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών, όπως αυτές που προβλέπουν την εφαρμογή ειδικών κανόνων όσον αφορά τη φορολογία των προσώπων που κατοικούν στην παραμεθόρια ζώνη ενός κράτους και εργάζονται στην παραμεθόρια ζώνη άλλου κράτους. Οι αμοιβές που προέρχονται από δημόσιες υπηρεσίες, φορολογούνται, καταρχήν, στο κράτος από το οποίο καταβάλλονται.

Δεν υφίσταται εναρμόνιση σε κοινοτικό επίπεδο ούτε των κανόνων για τη φορολογία των εισοδημάτων ούτε των κανόνων για άλλους φόρους όπως οι φόροι κληρονομιάς. Ως εκ τούτου, ο τρόπος εφαρμογής των φόρων αυτών, κυρίως των φόρων εισοδήματος, ενδέχεται να διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα.

Εν γένει, οι εθνικές φορολογικές ρυθμίσεις πρέπει να τηρούν τη θεμελιώδη κοινοτική αρχή της μη διάκρισης έναντι των υπηκόων των άλλων κρατών της Ένωσης που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με τους υπηκόους του κράτους υποδοχής. Επίσης, η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας ορίζει ότι, τόσο για τη φορολογία των εισοδημάτων όσο και για τη χορήγηση των φορολογικών πλεονεκτημάτων, οι εργαζόμενοι που κατοικούν σε κράτος μέλος διαφορετικό από αυτό στο οποίο φορολογείται το σύνολο σχεδόν των εισοδημάτων τους, πρέπει να έχουν στο τελευταίο αυτό κράτος μεταχείριση εξίσου ευνοϊκή εκείνης που απολαύουν οι κάτοικοι του εν λόγω κράτους. Η συγκεκριμένη εφαρμογή της αρχής αυτής έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών αποφάσεων του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Για να μάθετε σε ποια χώρα φορολογείται ο μισθός σας και τα άλλα εισοδήματα σας, και με ποιο συντελεστή, μπορείτε να συμβουλευθείτε τις φορολογικές αρχές των οικείων χωρών. Είναι χρήσιμο να απευθυνθείτε στους αρμόδιους συμβούλους ή στις φορολογικές αρχές τόσο της χώρας της μελλοντικής διαμονής σας, όσο και της χώρας εκκίνησης έτσι, μπορείτε επίσης να πληροφορηθείτε και για τις ενδεχόμενες διατυπώσεις που συχνά απαιτούνται. Εξάλλου, μπορείτε να λάβετε συγκεκριμένες πληροφορίες με βάση την ιδιαίτερη ατομική ή οικογενειακή σας κατάσταση.

9.4.7. Οικογένεια

Τα μέλη της οικογένειας σας, ανεξάρτητα από την εθνικότητα τους, έχουν το δικαίωμα να σας συνοδεύσουν ή να σας συναντήσουν αργότερα στη χώρα στην οποία εργάζεσθε. Το δικαίωμα αυτό εκτείνεται όχι μόνο στο / στη σύζυγο σας και στους κατιόντες κάτω των 21 ετών ή που είναι συντηρούμενοι, αλλά και στους ανιόντες σας καθώς και σε αυτούς του / της συζύγου σας που συντηρούνται από εσάς. Όσο για τα άλλα μέλη της οικογένειας σας, η χώρα υποδοχής θα πρέπει να διευκολύνει την είσοδο τους.

Στα μέλη της οικογένειας σας που σας συνοδεύουν, χορηγείται άδεια ή έγγραφο διαμονής με την ίδια διάρκεια ισχύος που έχει και η δική σας. Εφόσον το επιθυμούν, ο / η σύζυγος και τα

παιδιά σας μπορούν να εργασθούν, χωρίς κανένα εμπόδιο, στη χώρα υποδοχής. Μπορούν επίσης να έχουν πρόσβαση στη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση της χώρας. Επιπλέον, τα παιδιά σας μπορούν να λάβουν τις ίδιες υποτροφίες με τα παιδιά των υπηκόων της εν λόγω χώρας. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε κεφάλαιο 8.

Για τα μέλη της οικογένειάς σας που είναι υπήκοοι χώρας η οποία δεν αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η χώρα υποδοχής μπορεί να απαιτήσει θεώρηση εισόδου. Η θεώρηση αυτή χορηγείται δωρεάν και με όλες τις διευκολύνσεις από τις αρμόδιες προξενικές αρχές.

9.5. ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΩΝ ΣΕ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Αν είστε αποσπασμένος εργαζόμενος - δηλαδή, μισθωτός που για περιορισμένο χρονικό διάστημα εκτελεί την εργασία του σε επικράτεια άλλου κράτους μέλους από το κράτος μέλος στην επικράτεια του οποίου εργάζεται συνήθως - έχετε ειδικά δικαιώματα.

Έτσι, αν η απόσπαση σας είναι μεγαλύτερη από ένα μήνα, ο εργοδότης σας θα πρέπει να σας ενημερώσει, γραπτώς, πριν από την αναχώρησή σας, για τις συνθήκες εργασίας και αμοιβής σας κατά τη διάρκεια της απόσπασης.

Καταρχήν, εξακολουθείτε να υπόκεισθε στο καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης του κράτους μέλους προέλευσής σας. Αντίθετα, η φορολογική σας κατάσταση καθορίζεται από τη διάρκεια και τους όρους της απόσπασης σας. Οι φορολογικές συμβάσεις που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών προβλέπουν, εν γένει, ότι ο μισθός ενός αποσπασμένου μπορεί, υπό ορισμένες πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, να συνεχίσει να φορολογείται στη χώρα κατοικίας. Μια από τις προϋποθέσεις αυτές είναι το χρονικό διάστημα διαμονής του αποσπασμένου σε άλλο κράτος να μην υπερβαίνει τις 183 ημέρες κατά τη διάρκεια συνολικής περιόδου δώδεκα διαδοχικών μηνών.

9.6. ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

Αν είστε αποσπασμένος εργαζόμενος - δηλαδή, μισθωτός που για περιορισμένο χρονικό διάστημα εκτελεί την εργασία του σε επικράτεια άλλου κράτους μέλους από το κράτος μέλος στην επικράτεια του οποίου εργάζεται συνήθως - έχετε ειδικά δικαιώματα.

Έτσι, αν η απόσπαση σας είναι μεγαλύτερη από ένα μήνα, ο εργοδότης σας θα πρέπει να σας ενημερώσει, γραπτώς, πριν από την αναχώρησή σας, για τις συνθήκες εργασίας και αμοιβής σας κατά τη διάρκεια της απόσπασης.

Καταρχήν, εξακολουθείτε να υπόκεισθε στο καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης του κράτους μέλους προέλευσής σας. Αντίθετα, η φορολογική σας κατάσταση καθορίζεται από τη διάρκεια και τους όρους της απόσπασης σας. Οι φορολογικές συμβάσεις που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών προβλέπουν, εν γένει, ότι ο μισθός ενός αποσπασμένου μπορεί, υπό ορισμένες πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, να συνεχίσει να φορολογείται στη χώρα κατοικίας. Μια από τις προϋποθέσεις αυτές είναι το χρονικό διάστημα διαμονής του αποσπασμένου σε άλλο κράτος να μην υπερβαίνει τις 183 ημέρες κατά τη διάρκεια συνολικής περιόδου δώδεκα διαδοχικών μηνών.

9.7. ΑΣΚΕΙΤΕ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Έχετε τα δικαιώματα να ασκείτε ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα (δηλαδή μη μισθωτή εργασία) σε άλλη χώρα, μόνιμα ή προσωρινά.

9.7.1. Δικαίωμα εγκατάστασης

Επιλέγετε να εγκατασταθείτε μόνιμα σε μια χώρα προκειμένου να ασκήσετε οποιαδήποτε βιομηχανική, εμπορική, βιοτεχνική ή ανεξάρτητη δραστηριότητα. Μπορείτε να το πράξετε με δύο τρόπους:

- είτε **μεταφέροντας** ή **δημιουργώντας** στη χώρα υποδοχής το κέντρο της επαγγελματικής σας δραστηριότητας, ως πρόσωπου ή ως εταιρείας·
- είτε **δημιουργώντας** μια σταθερή δευτερεύουσα επαγγελματική διάρθρωση σε σχέση με το κέντρο της δραστηριότητας σας.

Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, για την άσκηση της δραστηριότητας σας ισχύουν οι ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που ισχύουν για τους υπηκόους της χώρας υποδοχής.

9.7.2. Ελευθερή παροχή υπηρεσιών

Επιλέγετε να παρέχετε υπηρεσίες, χωρίς να εγκατασταθείτε μόνιμα. Στην περίπτωση αυτή και εφόσον πληροίτε τις προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος σας στη χώρα προέλευσης σας, μπορείτε να παρέχετε τις υπηρεσίες σας οπουδήποτε στην Ένωση.

Έτσι, μπορείτε να μετακινηθείτε προκειμένου να συνδράμετε τους πελάτες σας που είναι εγκατεστημένοι σε άλλες χώρες της Ένωσης· έχετε επίσης τη δυνατότητα να παρέχετε τις υπηρεσίες σας από τη χώρα διαμονής σας χωρίς να μετακινήσθε (για παράδειγμα, παρέχοντας συμβουλές ή εκπονώντας μια μελέτη που θα διαβιβασθεί με τηλεομοιοτυπία, ταχυδρομικώς ή τηλεφωνικώς).

Εξάλλου, ανάλογα με το αν εγκατασταθείτε μόνιμα ή παρέχετε τις υπηρεσίες σας χωρίς μόνιμη εγκατάσταση, έχετε αναλογικά τα ίδια δικαιώματα όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής και κοινωνικών παροχών με αυτά που αναφέρονται ανωτέρω για τους μισθωτούς.

9.7.3. Δικαίωμα διαμονής

Όπως και για τους μισθωτούς, η άσκηση ανεξάρτητης δραστηριότητας σε άλλη χώρα της Ένωσης σας παρέχει το δικαίωμα να διαμένετε στη χώρα αυτή. Για διαμονή άνω των τριών μηνών, το δικαίωμα αυτό διαπιστώνεται με τη χορήγηση άδειας διαμονής υπηκόου κράτους μέλους.

9.7.4. Αναγνώριση διπλωμάτων

Όσον αφορά την αναγνώριση των διπλωμάτων, για την άσκηση ενός ανεξάρτητου επαγγέλματος ισχύουν οι ίδιες αρχές με αυτές που ισχύουν για τους μισθωτούς.

Ωστόσο, αν ασκείτε ορισμένα ανεξάρτητα επαγγέλματα (όπως κομμωτής, οικοδόμος, ασφαλιστικός πράκτορας, έμπορος), στη χώρα, στην οποία επιθυμείτε να εργασθείτε, ενδέχεται να απαιτούνται ορισμένα ιδιαίτερα επαγγελματικά προσόντα. Στην περίπτωση αυτή, αρκεί να αποδείξετε ότι ασκούσατε την επαγγελματική σας δραστηριότητα ως ανεξάρτητος επαγγελματίας

για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που έχει καθορισθεί σε επίπεδο Ένωσης (στις περισσότερες περιπτώσεις, πέντε έως έξι έτη).

Αντίθετα, αν το επάγγελμά σας δεν υπόκειται σε συγκεκριμένες ρυθμίσεις στη χώρα στην οποία επιθυμείτε να εργασθείτε, δεν είναι απαραίτητη η αναγνώριση των διπλωμάτων, ενώ κανένα νομικό εμπόδιο σε σχέση με την κατάρτιση σας ή τα τυπικά σας προσόντα δεν μπορεί να σας εμποδίσει να εργασθείτε.

9.7.5. Κοινωνική ασφάλιση

Ανάλογα με το αν αποφασίσετε να εγκατασταθείτε επαγγελματικά και να διαμείνετε σε άλλο κράτος μέλος ή να παρέχετε τις υπηρεσίες σας από το κράτος μέλος προέλευσης σας, για τους ανεξάρτητους εργαζομένους ισχύουν αναλογικά οι ίδιες αρχές με αυτές που ισχύουν για τους μισθωτούς.

9.7.6. Κοινωνικά πλεονεκτήματα

Για τους ανεξάρτητους εργαζομένους ισχύουν αναλογικά οι ίδιες αρχές με αυτές που ισχύουν για τους μισθωτούς.

9.7.7. Φορολογία

Τα εισοδήματα που προέρχονται από μια βιομηχανική, εμπορική ή ανεξάρτητη δραστηριότητα φορολογούνται, καταρχήν, στο κράτος στο οποίο βρίσκεται η «φορολογική κατοικία» σας.

Ωστόσο, αν οι δραστηριότητές σας ασκούνται μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης (βιομηχανική και εμπορική δραστηριότητα) ή μιας σταθερής βάσης (ελευθέρια επαγγέλματα) σε άλλο κράτος μέλος, τα εισοδήματά σας φορολογούνται στο κράτος αυτό.

Για περισσότερες πληροφορίες, σας συνιστούμε να επικοινωνήσετε με τις φορολογικές υπηρεσίες των οικείων κρατών μελών.

9.8. ΕΧΕΤΕ ΠΑΥΣΕΙ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΑΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Όταν έχετε εργασθεί σε μια χώρα της Ένωσης και παύσετε την επαγγελματική σας δραστηριότητα, έχετε το δικαίωμα να συνεχίσετε να διαμένετε στη χώρα αυτή (δικαίωμα διαμονής).

Πρέπει, ωστόσο, να πληροίτε ορισμένες προϋποθέσεις:

- αν έχετε φθάσει σε ηλικία συνταξιοδότησης ή πρόωρης συνταξιοδότησης, πρέπει να έχετε ασκήσει στο κράτος υποδοχής επαγγελματική δραστηριότητα τουλάχιστον κατά τους δώδεκα τελευταίους μήνες (ή να είσαστε άνεργος παρά τη θέληση σας) και να έχετε διαμείνει στη χώρα υποδοχής συνεχώς για περισσότερα από τρία έτη. Ορισμένες κατηγορίες μη μισθωτών εργαζομένων δεν δικαιούνται σύνταξη γήρατος. Ως εκ τούτου, σε διάφορα κράτη μέλη ως ηλικία συνταξιοδότησης θεωρούνται τα 65 έτη.
- αν κατά τη διάρκεια της ενεργού επαγγελματικής σας ζωής έχετε καταστεί μόνιμως ανίκανος προς εργασία. Στην περίπτωση αυτή, έχετε το δικαίωμα διαμονής εφόσον έχετε ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα και διαμείνατε στη χώρα αυτή για δύο τουλάχιστον χρόνια πριν να καταστείτε ανίκανος προς εργασία. Αν όμως η εν λόγω ανικανότητά σας

δίνει δικαίωμα, πλήρως ή εν μέρει, σε σύνταξη από κάποιο φορέα της χώρας αυτής, μπορείτε να διαμείνετε στην εν λόγω χώρα ακόμη και αν έχετε προηγούμενη διαμονή ή εργασία μιας μόνο εβδομάδας.

Για να ασκήσετε το δικαίωμα διαμονής σας, διαθέτετε προθεσμία δύο ετών. Το εν λόγω δικαίωμα σας επιτρέπει να επωφεληθείτε από την ίδια μεταχείριση που είχατε όταν ασκούσατε τη δραστηριότητά σας (όσον αφορά τη στέγη, την κοινωνική προστασία, την εκπαίδευση των παιδιών κλπ.).

Το δικαίωμα αυτό εκτείνεται και στα μέλη της οικογένειάς σας που διαμένουν στη χώρα υποδοχής, ακόμη και μετά το θάνατο σας. Σε περίπτωση θανάτου σας πριν να αποκτήσετε το δικαίωμα διαμονής, η οικογένειά σας μπορεί να συνεχίσει να διαμένει στη χώρα υποδοχής εφόσον πληρούνται μια από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- εργαζόσασταν και διαμένατε στη χώρα υποδοχής πάνω από δύο χρόνια-
- ο θάνατός σας οφείλεται σε εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια ·
- ο / η σύζυγος σας προέρχεται από τη χώρα υποδοχής, και έχει απολέσει την ιθαγένειά του μόνο λόγω του γάμου σας.

9.9. ΠΩΣ ΝΑ ΣΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΝΑ ΤΑ ΑΣΚΗΣΕΤΕ

Αν είστε μισθωτός και προκύψει μια διαφορά με τον εργοδότη σας, μπορείτε να διεκδικήσετε τα δικαιώματά σας. Υπάρχουν ειδικά δικαστήρια σε όλα τα κράτη μέλη που ασχολούνται με αυτό το είδος προβλημάτων. Επίσης, μπορείτε να ζητήσετε τη συνδρομή και τις συμβουλές ενώσεων ή συνδικάτων.

Εάν θεωρείτε ότι οι εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές δεν ερμήνευσαν ή δεν εφάρμοσαν ορθά τα δικαιώματά σας, μπορείτε να υποβάλετε ένσταση. Επίσης, αν θεωρείτε ότι ο ίδιος - ή κάποιο μέλος της οικογένειάς σας - υπήρξατε θύμα διακριτικής μεταχείρισης, δεν στερείσθε ένδικων βοηθημάτων. Κατ' αρχάς, σας συμβουλεύουμε να αποταθείτε στην οικεία διοικητική αρχή. Αν επιμένει να μην ικανοποιεί το αίτημα σας, έχετε το δικαίωμα να καταφύγετε σε άλλα μέσα προστασίας των δικαιωμάτων σας. Σας συμφέρει ωστόσο να δώσετε προτεραιότητα στα διαβήματα σε εθνικό επίπεδο, όπου το φάσμα των ένδικων μέσων είναι μεγαλύτερο και σας επιτρέπει πιθανώς να αποζημιωθείτε. Οι εθνικοί δικαστές διαθέτουν εξάλλου την απαραίτητη αρμοδιότητα για την εφαρμογή των διατάξεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, παρακάμπτοντας ενδεχομένως την εφαρμογή οποιασδήποτε διάταξης ή μέτρου που αντιτίθεται στο εν λόγω δίκαιο.

Εξάλλου, πρέπει να γνωρίζετε ότι έχετε επίσης τη δυνατότητα να προασπίσετε τα δικαιώματά σας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μπορείτε, για παράδειγμα, να υποβάλετε καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εάν η καταγγελία σας αναγνωρισθεί ως βάσιμη, η Επιτροπή μπορεί να επικοινωνήσει με τις αρμόδιες εθνικές αρχές, να τους ζητήσει εξηγήσεις και να απαιτήσει την παύση παραβίασης του κοινοτικού δικαίου. Εάν το αίτημα της δεν ικανοποιηθεί, η Επιτροπή μπορεί να κινήσει διαδικασία παράβασης κατά της οικείας χώρας. Η διαδικασία αυτή ενδέχεται να καταλήξει σε προσφυγή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ως πολίτης της Ένωσης, έχετε επίσης το δικαίωμα να υποβάλετε αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και να απευθυνθείτε στον ευρωβουλευτή της αρεσκείας σας, ο οποίος θα μπορέσει στη συνέχεια να υποβάλει τις σχετικές ερωτήσεις στην Επιτροπή και στο Συμβούλιο Υπουργών. Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις των ευρωβουλευτών δημοσιεύονται.

Τέλος, μπορείτε να απευθυνθείτε στον ευρωπαϊό διαμεσολαβητή αν η καταγγελία σας αφορά περίπτωση κακής διοίκησης (για παράδειγμα, διοικητικές παρατυπίες ή παραλείψεις) που οφείλεται αποκλειστικά στα κοινοτικά θεσμικά όργανα (Κοινοβούλιο, Συμβούλιο, Επιτροπή...) ή σε οποιοδήποτε αποκεντρωμένο όργανο των Κοινοτήτων (όπως για παράδειγμα το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης). Ωστόσο, ο ευρωπαϊός διαμεσολαβητής δεν είναι αρμόδιος για την εξέταση των καταγγελιών που αφορούν τις δραστηριότητες των εθνικών ή τοπικών αρχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

10.1. ΑΓΟΡΑ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΝΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΑΣΦΑΛΗ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΥΠΟ ΣΑΦΕΙΣ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ

10.2. ΑΣΦΑΛΗ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΝΑΣ ΓΕΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας σας, η κοινοτική νομοθεσία προβλέπει ότι οι παραγωγοί είναι υποχρεωμένοι να διαθέτουν στην αγορά μόνον ασφαλή προϊόντα. Με άλλα λόγια, κάθε προϊόν που προσφέρεται στους καταναλωτές δεν πρέπει να παρουσιάζει κανέναν απόλυτως κίνδυνο ή, εν πάση περιπτώσει, κανέναν κίνδυνο πέραν εκείνου που συνδέεται με τη χρήση του προϊόντος υπό συνήθεις ή προβλέψιμες συνθήκες. Τέτοιος είναι, για παράδειγμα, ο κίνδυνος πτώσης που συνδέεται με τη συνήθη χρήση ενός ποδηλάτου, του οποίου είναι αδιαμφισβήτητη η σταθερότητα και η αξιοπιστία του εξοπλισμού ασφαλείας (π.χ. φρένα κλπ.)

Πρέπει να γνωρίζετε ότι, για να πληρούν τα προϊόντα αυτές τις υψηλές προδιαγραφές προστασίας της υγείας και της ασφάλειας σας, οι παραγωγοί οφείλουν να λαμβάνουν ιδιαίτερως υπόψη:

- τα χαρακτηριστικά του προϊόντος, όπως η σύνθεση ή η συσκευασία του·
- τις επιδράσεις αυτού του προϊόντος σε άλλα προϊόντα, σε περίπτωση που μπορεί ευλόγως να προβλεφθεί η από κοινού χρήση τους·
- την παρουσίαση του προϊόντος, την επισήμανση του, τις ενδεχόμενες οδηγίες χρήσης και διάθεσης του·
- τις κατηγορίες καταναλωτών για τους οποίους η χρήση του προϊόντος ενέχει σοβαρούς κινδύνους και ιδίως τα παιδιά.

Εκτός αυτού, οι διανομείς υποχρεούνται να ενεργούν επιμελώς όσον αφορά την ασφάλεια των προϊόντων, ιδίως με το να μην προμηθεύουν προϊόντα για τα οποία γνωρίζουν ή θα έπρεπε να γνωρίζουν, βάσει των πληροφοριών που έχουν στην κατοχή τους, ότι δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της νομοθεσίας.

10.2.1 Ειδικές ρυθμίσεις

Εκτός από αυτούς τους γενικούς κανόνες, έχουν θεσπιστεί και τομεακές διατάξεις ώστε να ληφθεί υπόψη ο πιο ευαίσθητος χαρακτήρας ορισμένων προϊόντων. Στα προϊόντα αυτά συγκαταλέγονται τα **τρόφιμα**, στον τομέα των οποίων έχουν θεσπιστεί ειδικοί κανόνες για την εναρμόνιση των θεμελιωδών απαιτήσεων που αφορούν κυρίως την επισήμανση, τα χημικά πρόσθετα, την επιθεώρηση και τον έλεγχο της υγιεινής ή τα προϊόντα που προορίζονται για ειδική

διατροφή. Έτσι, μπορείτε να ενημερώνεστε για τον κατάλογο των συστατικών, τον τρόπο χρήσης και την ημερομηνία λήξης των προσυσκευασμένων τροφίμων.

Τα φαρμακευτικά προϊόντα υπόκεινται σε μια ιδιαίτερα αυστηρή διαδικασία έγκρισης πριν διατεθούν στην αγορά. Επιπλέον, κάθε φάρμακο που τίθεται σε κυκλοφορία συνοδεύεται από ένα φύλλο οδηγιών χρήσης. Οι οδηγίες αυτές πρέπει κυρίως να σας ενημερώνουν όχι μόνο για τους όρους χρήσης του προϊόντος, αλλά και τις τυχόν αντενδείξεις ή παρενέργειες κάθε προϊόντος.

Τα καλλυντικά προϊόντα υπόκεινται επίσης σε μια ιδιαίτερα αυστηρή κοινοτική νομοθεσία, ιδίως όσον αφορά τις ουσίες που χρησιμοποιούνται στη σύνθεσή τους, όπως οι χρωστικές, τα συντηρητικά ή τα φίλτρα υπεριώδους ακτινοβολίας (UV). Υπάρχει ένας κατάλογος με 400 περίπου ουσίες που απαγορεύονται στη σύνθεση των καλλυντικών, ο οποίος ενημερώνεται σε τακτική βάση. Η υποχρεωτική και αναλυτική επισήμανση σας επιτρέπει να έχετε επαρκή ενημέρωση.

Τα παιχνίδια για παιδιά κάτω των 14 ετών αποτελούν επίσης αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής. Για παράδειγμα, η κοινοτική νομοθεσία προβλέπει ότι τα παιχνίδια που προορίζονται για παιδιά κάτω των 36 μηνών, όπως επίσης και τα εξαρτήματα και μέρη αυτών που ενδέχεται να αποσπασθούν, πρέπει να έχουν τέτοιες διαστάσεις ώστε να είναι αδύνατη η κατάποση ή η εισπνοή τους. Επίσης, οι ετικέτες που βρίσκονται επάνω στα παιχνίδια ή στη συσκευασία τους, καθώς και οι οδηγίες χρήσης που τα συνοδεύουν, πρέπει να επιστούν την προσοχή των χρηστών ή των προσώπων που τους επιβλέπουν, με τρόπο αποτελεσματικό και ολοκληρωτικό, στους κινδύνους που συνδέονται με τη χρήση των παιχνιδιών και στους τρόπους αποφυγής των κινδύνων αυτών. Ως καταναλωτής θα πρέπει να γνωρίζετε ότι το σήμα CE που θα πρέπει να υπάρχει, ανάλογα με την περίπτωση, επάνω στο παιχνίδι ή στη συσκευασία του, δηλώνει ότι το παιχνίδι έχει κατασκευαστεί σύμφωνα με αυτούς τους κοινοτικούς κανόνες.

Το ίδιο σήμα CE πρέπει να φέρουν και οι ηλεκτρικές οικιακές συσκευές. Οι συσκευές αυτές υπόκεινται επίσης σε πολύ αυστηρές κανονιστικές απαιτήσεις για θέματα ασφαλείας, ιδίως όσον αφορά τις φυσικές, μηχανικές ή ηλεκτρικές τους ιδιότητες.

10.2.2 Πρόληψη, κυρώσεις και ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων

Σε ό,τι αφορά την ασφάλεια, πέρα των ελέγχων που πραγματοποιούν οι δημόσιες αρχές κάθε κράτους μέλους της Ένωσης, η δική σας επαγρύπνηση ως καταναλωτή (που μπορεί απλά να συνίσταται στην επαλήθευση της ημερομηνίας λήξης των τροφίμων που καταναλώνετε ή της ηλικίας που συνιστά ο κατασκευαστής του παιχνιδιού που θέλετε να αγοράσετε για το παιδί σας) αποτελεί το καλύτερο μέσο καθημερινής πρόληψης των κινδύνων.

Σε κάθε περίπτωση, όταν ένα καταναλωτικό προϊόν συγκεκριμένου μοντέλου ή τύπου θεωρηθεί επικίνδυνο, οι αρχές επιτήρησης της αγοράς έχουν το δικαίωμα να λάβουν κάθε μέτρο που υπαγορεύεται από το επείγον και τη σοβαρότητα της κατάστασης, όπως την αναστολή των πωλήσεων ή την απόσυρση του εν λόγω προϊόντος από την αγορά. Η κοινοτική νομοθεσία επιβάλλει επίσης στις παραπάνω αρχές την εφαρμογή συστημάτων ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ εκείνων και της Επιτροπής. Με τον τρόπο αυτό, είναι δυνατή η λήψη μέτρων στο κατάλληλο επίπεδο. Επιπλέον, κάθε κατάχρηση ή απουσία του σήματος CE στα παιχνίδια - ή στη συσκευασία τους - ή στις ηλεκτρικές οικιακές συσκευές συνιστά παράβαση των κοινοτικών

κανόνων, που τιμωρείται με την επιβολή αποτρεπτικών κυρώσεων, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται από τη νομοθεσία των κρατών της Ένωσης.

Οι κοινοτικοί κανόνες προβλέπουν, εξάλλου, την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Με άλλα λόγια, εάν πέσετε θύμα ελαττωματικού προϊόντος, ο κατασκευαστής, ο εισαγωγέας και, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ο προμηθευτής είναι υπεύθυνοι για τη ζημία που προκλήθηκε εξαιτίας ενός προϊόντος που δεν παρέχει την ασφάλεια που δικαιούται κανείς να αναμένει. Θα πρέπει να γνωρίζετε ότι, για να εκτιμηθεί η ελαττωματικότητα του προϊόντος, θα ληφθούν ιδίως υπόψη η παρουσίαση του προϊόντος και η ευλόγως αναμενόμενη χρήση του.

Σε περίπτωση που πέσετε θύμα ενός προϊόντος, δικαιούστε επανόρθωση των προσωπικών και υλικών ζημιών που προκλήθηκαν από το ελαττωματικό προϊόν, ακόμη και εάν δεν υπήρχε σφάλμα από μέρους του κατασκευαστή. Για να λάβετε αποζημίωση, αρκεί να αποδείξετε τη ζημία που έχετε υποστεί, το ελάττωμα του προϊόντος και τη σχέση μεταξύ του ελαττώματος και της ζημίας.

Πρέπει να γνωρίζετε, ωστόσο, ότι υπάρχει ελάχιστο απαλλασσόμενο όριο για τις περισσότερες υλικές ζημιές. Επιπλέον, αυτή η δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη παύει μετά την πάροδο τριών ετών από την ημερομηνία κατά την οποία το θύμα όφειλε να είχε διαπιστώσει τη ζημία, το ελάττωμα και την ταυτότητα του κατασκευαστή. Σε κάθε περίπτωση, μετά την πάροδο δέκα ετών από την ημερομηνία κυκλοφορίας του προϊόντος, δεν είναι πλέον δυνατή η επίρριψη ευθύνης στον κατασκευαστή.

10.3. ΣΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΩΛΗΣΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ

Εκτός από τους κανόνες επισήμανσης που αφορούν την ασφάλεια των προϊόντων, η κοινοτική νομοθεσία σε θέματα επισήμανσης αποσκοπεί στη σωστή ενημέρωση του καταναλωτή όχι μόνο σχετικά με την τιμή αλλά και με άλλες ουσιαστικές ιδιότητες ή χαρακτηριστικά του προϊόντος.

Η αναγραφή της τιμής πώλησης είναι υποχρεωτική για κάθε προϊόν τρέχουσας κατανάλωσης.

Η αναγραφή της τιμής ανά μονάδα μέτρησης (τιμή ανά κιλό, λίτρο ή μέτρο κλπ.) είναι υποχρεωτική για όλα τα προϊόντα που πωλούνται προσυσκευασμένα σε μεταβλητές ποσότητες (όπως τα μήλα που πωλούνται προσυσκευασμένα σε πολυκαταστήματα) ή χύμα, με εξαίρεση ορισμένα προσυσκευασμένα προϊόντα που πωλούνται σε προκαθορισμένες ποσότητες. Η αναγραφή της τιμής δεν σας επιτρέπει μόνο να γνωρίζετε την αξία αγοράς του προϊόντος, αλλά σας βοηθά επίσης να πραγματοποιείτε συγκρίσεις μεταξύ διαφόρων προϊόντων. Το ίδιο ισχύει για την αναγραφή του βάρους των προσυσκευασμένων προϊόντων.

Επίσης, πρέπει να γνωρίζετε ότι, για την αποφυγή κάθε σύγχυσης σχετικά με ορισμένες ονομασίες και ενδείξεις, καταρτίζεται σταδιακά ένα μητρώο «προστατευομένων ονομασιών προέλευσης» και «προστατευομένων γεωγραφικών ενδείξεων» οι οποίες αναγράφονται πάνω στα τρόφιμα ή αναφέρονται στη διαφήμισή τους.

Για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει ένα ενιαίο σύστημα επισήμανσης όσον αφορά τη σύνθεση τους. Κάθε πωλούμενο κλωστοϋφαντουργικό

προϊόν (εκτός εάν πρόκειται για υφάσματα που πωλούνται με «το μέτρο», για τα οποία ισχύουν διαφορετικοί κανόνες) πρέπει να φέρει εμφανή και ευανάγνωστη ετικέτα, στην οποία να αναφέρεται το ποσοστό συμμετοχής κάθε είδους ίνας, εφόσον αυτό είναι μεγαλύτερο του 10 %, στη σύνθεση του τελικού προϊόντος.

Εκτός αυτού, επεκτείνεται προοδευτικά η χρήση κοινοτικής επισήμανσης που αναδεικνύει τα οικολογικά ή οικονομικά χαρακτηριστικά ορισμένων προϊόντων, όπως το κοινοτικό οικολογικό σήμα ή η επισήμανση της κατανάλωσης ενέργειας των οικιακών συσκευών.

10.4.ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Προκειμένου να σας προστατεύσει από την παραπλανητική διαφήμιση και τις αθέμιτες συνέπειες της, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ορίσει κοινούς κανόνες που εφαρμόζονται σε ολόκληρη την Ένωση.

Με δυο λόγια, παραπλανητική διαφήμιση είναι κάθε διαφήμιση που πραγματοποιείται από έναν επαγγελματία και η οποία σας παραπλανά ή ενδέχεται να σας παραπλανήσει, έτσι ώστε να επηρεάσει, για παράδειγμα, την επιλογή σας μεταξύ των προϊόντων (και των υπηρεσιών) που επιθυμείτε να αγοράσετε.

Για να εκτιμηθεί εάν μια διαφήμιση είναι παραπλανητική, πρέπει να ληφθούν υπόψη όλα τα στοιχεία της. Λαμβάνονται κυρίως υπόψη τα δεδομένα που αφορούν, για παράδειγμα, τη φύση, τη διαθεσιμότητα, τη σύνθεση, την τιμή ή την ποσότητα του προϊόντος, τα αναμενόμενα από τη χρήση του αποτελέσματα, τα αποτελέσματα των δοκιμών που έχουν πραγματοποιηθεί, ή ακόμη, την ταυτότητα ή τις ιδιότητες του διαφημιζόμενου κλπ.

Πρέπει να σημειωθεί ότι μια διαφήμιση μπορεί να θεωρηθεί παραπλανητική τόσο από πλευράς περιεχομένου όσο και από πλευράς παρουσίασης του μηνύματος της. Μια τέτοια περίπτωση είναι, για παράδειγμα, εάν λάβετε ένα διαφημιστικό έντυπο του οποίου η γενική παρουσίαση σας αφήνει να πιστεύετε ότι κερδίσατε ένα χρηματικό ποσό ή ένα δώρο, ενώ στην πραγματικότητα αυτό δεν συμβαίνει.

Εάν πέσατε θύμα παραπλανητικής διαφήμισης, πρέπει να γνωρίζετε ότι, εκτός από τις δυνατότητες αποζημίωσης που σας παρέχονται σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις που ισχύουν σε κάθε κράτος μέλος, η κοινοτική νομοθεσία υποχρεώνει επίσης τα κράτη μέλη να θεσπίσουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για τον έλεγχο της παραπλανητικής διαφήμισης προς το συμφέρον τόσο των καταναλωτών όσο και των ανταγωνιστών του εν λόγω επαγγελματία και του κοινού γενικότερα.

Τα μέσα αυτά πρέπει να δίνουν το δικαίωμα προσφυγής, ανάλογα με το κράτος μέλος, σε πρόσωπα ή οργανώσεις που έχουν έννομο συμφέρον στην απαγόρευση της εν λόγω παραπλανητικής διαφήμισης. Οι προσφυγές αυτές, οι οποίες υποβάλλονται σε διοικητικές ή δικαστικές αρχές, μπορούν να καταλήξουν, ανάλογα με την περίπτωση, σε μέτρα που απαγορεύουν ή διατάσσουν την παύση της εν λόγω διαφήμισης.

Πέραν τούτου, πρέπει να γνωρίζετε ότι υφίστανται επίσης κοινοί κανόνες που αφορούν συγκεκριμένους τομείς, όπως τη διαφήμιση σχετικά με τα φάρμακα ή την τηλεοπτική διαφήμιση.

10.5. ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

Μιλάμε για πώληση εκτός εμπορικού καταστήματος όταν, για παράδειγμα, ένας πωλητής σας επισκέπτεται στο σπίτι σας χωρίς να το έχετε ζητήσει ρητώς. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε νομοθεσία που στοχεύει στην προστασία σας από τους κινδύνους που ενέχει αυτή η εμπορική πρακτική, δεδομένου ότι ενδέχεται να σας αιφνιδιάσει και ότι, συχνά, υπό αυτές τις συνθήκες, δεν είστε σε θέση να συγκρίνετε την ποιότητα και την τιμή της προσφοράς με άλλες προσφορές.

Η νομοθεσία αυτή καλύπτει, ουσιαστικά, τις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός εμπόρου που προμηθεύει αγαθά (ή υπηρεσίες) και ενός καταναλωτή:

- κατά τη διάρκεια εκδρομής που οργανώνεται από τον έμπορο εκτός του εμπορικού του καταστήματος ή
- κατά τη διάρκεια επίσκεψης του εμπόρου, που γίνεται με δική του πρωτοβουλία, στο σπίτι ή στον τόπο εργασίας του καταναλωτή.

Έτσι, ο έμπορος είναι υποχρεωμένος, υπό τέτοιες συνθήκες, να σας ενημερώσει εγγράφως για το δικαίωμα σας να παραιτηθείτε από τη δέσμευση σας εντός μιας ορισμένης προθεσμίας. Το χρονολογημένο αυτό έγγραφο πρέπει επίσης να αναφέρει καθαρά το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση του προσώπου έναντι του οποίου μπορείτε να ασκήσετε αυτό το δικαίωμα, καθώς και τα χαρακτηριστικά στοιχεία που επιτρέπουν να αναγνωρίζεται η σύμβαση σας.

Για να καταγγείλετε τη σύμβαση, πρέπει να αποστείλετε σχετική ειδοποίηση μέσα σε προθεσμία που, σε κανένα κράτος μέλος της Ένωσης, δεν μπορεί να είναι μικρότερη των επτά ημερών από την ημερομηνία κατά την οποία λάβατε γνώση εγγράφως του δικαιώματος σας αυτού.

Πρέπει ωστόσο να γνωρίζετε ότι η προστασία αυτή δεν έχει ισχύ στην περίπτωση που αγοράζετε τρόφιμα, ποτά ή άλλα αγαθά που προορίζονται για τρέχουσα οικιακή κατανάλωση, τα οποία προμηθεύεστε από διανομείς που πραγματοποιούν συχνές και τακτικές παραδόσεις. Δεν ισχύει επίσης για τις συμβάσεις που αφορούν την κατασκευή ή την πώληση ακινήτων ή που αφορούν κινητές αξίες. Οι συμβάσεις αυτές υπόκεινται σε άλλους κανόνες, εθνικούς ή κοινοτικούς, ανάλογα με την περίπτωση. Πέραν τούτου, ειδικοί κανόνες εφαρμόζονται στις συμβάσεις που συνάπτονται βάσει καταλόγων τους οποίους ο καταναλωτής είχε την ευκαιρία να συμβουλευθεί χωρίς να είναι παρών ο αντιπρόσωπος του εμπόρου. Στόχος των κανόνων αυτών είναι να παρέχουν ανάλογη ή ισοδύναμη, κατά περίπτωση, προστασία με εκείνη που παρέχεται για τις πωλήσεις εκτός εμπορικού καταστήματος.

10.6. ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ

Ως καταναλωτής προστατεύεστε έναντι των καταχρηστικών ρητρών των συμβάσεων, σε οποιαδήποτε χώρα της Ένωσης και αν συνάψετε σύμβαση με έναν επαγγελματία. Η ρήτρα μιας σύμβασης θεωρείται, κατά κανόνα, καταχρηστική όταν δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του καταναλωτή κι εκείνων του επαγγελματία.

Για παράδειγμα, αγοράζετε μια οικιακή ηλεκτρική συσκευή και οι γενικοί όροι πώλησης που εφαρμόζει ο πωλητής αποκλείουν κάθε ευθύνη του σε περίπτωση καθυστερημένης παράδοσης του προϊόντος ή, ακόμη, διευκρινίζουν ότι η εταιρεία δεν φέρει καμία ευθύνη για ζημιές που θα μπορούσαν να προκληθούν λόγω ενός ή περισσότερων μη εμφανών ελαττωμάτων της συσκευής. Εάν συναντήσετε καταχρηστικές ρήτρες, έχετε δικαίωμα να τις αμφισβητήσετε ή να μην τις τηρήσετε, καθώς οι ρήτρες αυτές δεν σας δεσμεύουν.

Οι όροι σύμφωνα με τους οποίους οι ρήτρες αυτές δεν σας δεσμεύουν διευκρινίζονται από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους. Πρέπει, ωστόσο, να γνωρίζετε ότι, σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς το νόημα μιας γραπτής ρήτρας της σύμβασης με έναν επαγγελματία (συμπεριλαμβανομένων των γενικών όρων πώλησης), επικρατεί η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία. Ο κανόνας αυτός απορρέει από τον γενικό κανόνα που ορίζει ότι στις συμβάσεις των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες έχουν συνταχθεί γραπτώς, οι ρήτρες αυτές πρέπει να είναι διατυπωμένες με σαφή και κατανοητό τρόπο.

10.7. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Διαθέτετε επίσης ιδιαίτερη προστασία όταν αγοράζετε αγαθά ή υπηρεσίες στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμοποιώντας ένα μέσο επικοινωνίας εξ αποστάσεως.

Έτσι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο επαγγελματίας, πριν από τη σύναψη της σύμβασης, είναι υποχρεωμένος να σας παράσχει ορισμένες συγκεκριμένες πληροφορίες (όπως την τιμή, τη διάρκεια της προσφοράς ...), ορισμένες εκ των οποίων πρέπει να επικυρωθούν εγγράφως, ακόμη και μετά τη σύναψη της σύμβασης και το αργότερο κατά τη στιγμή της παράδοσης. Ο επαγγελματίας οφείλει κυρίως να σας ενημερώσει ότι έχετε το δικαίωμα υπαναχώρησης και να σας επιβεβαιώσει εγγράφως τους τρόπους άσκησης του δικαιώματός αυτού.

Πράγματι, όταν αγοράζετε ένα αγαθό ή μια υπηρεσία εξ αποστάσεως, διαθέτετε το δικαίωμα υπαναχώρησης εντός προθεσμίας τουλάχιστον επτά ημερών από την παραλαβή του αγαθού ή τη σύναψη της σύμβασης για τις υπηρεσίες. Αυτή η προθεσμία για την υπαναχώρηση παρατείνεται σε τρεις μήνες σε περίπτωση που ο επαγγελματίας έχει παραλείψει να σας επικυρώσει εγγράφως, πριν από τη σύναψη της σύμβασης, τις πληροφορίες που αναφέρονται παραπάνω. Ενδεχόμενη απόφαση σας να ασκήσετε αυτό το δικαίωμα θα έχει ως αποτέλεσμα τη λύση της σύμβασης που συνάψατε εξ αποστάσεως καθώς και κάθε πιστωτικής σύμβασης σχετικής με τη σύμβαση αυτή.

Αν δεν ασκήσετε αυτό το δικαίωμα υπαναχώρησης, ο επαγγελματίας οφείλει να εκτελέσει την παραγγελία σας εντός 30 ημερών από την ημέρα που τη στέλνετε ή, σε αντίθετη περίπτωση, να σας επιστρέψει το ποσό που έχετε καταβάλει.

Πρέπει να γνωρίζετε, ωστόσο, ότι η νομοθεσία αυτή δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση ορισμένων συμβάσεων, όπως εκείνων που αφορούν την αγορά και την κατασκευή ακινήτων.

Εκτός αυτού, πρέπει να γνωρίζετε ότι, σε περίπτωση που λάβετε αγαθά ή υπηρεσίες τα οποία δεν έχετε προηγουμένως παραγγείλει, αποτάσσετε από κάθε είδους αντιπαροχή, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη εμπορική πρακτική είναι απαγορευμένη.

10.8. ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Όταν αγοράζετε ένα αγαθό, ο πωλητής οφείλει να σας προμηθεύσει ένα αγαθό σύμφωνο με τη σύμβαση πώλησης. Σε περίπτωση μη συμφωνίας, έχετε το δικαίωμα να ζητήσετε, σε πρώτη φάση, είτε αποζημίωση, είτε αντικατάσταση του αγαθού, χωρίς καμία δική σας επιβάρυνση. Αν ο πωλητής δεν ικανοποιήσει το αίτημα σας σε αυτό το σημείο, μπορείτε να ζητήσετε, σε δεύτερη φάση, είτε μια ικανοποιητική έκπτωση είτε τη λύση της σύμβασης.

Η κοινοτική νομοθεσία σας εξασφαλίζει αυτή την προστασία έναντι της απουσίας συμφωνίας, εφόσον η απουσία αυτή προκύψει εντός μιας προθεσμίας δύο ετών από την παράδοση του αγαθού.

Εξάλλου, οι εμπορικές εγγυήσεις που οι επαγγελματίες παρέχουν στους καταναλωτές δεσμεύουν τους πρώτους, οι οποίοι, συνεπώς, οφείλουν να τηρούν τους όρους που αναφέρονται στην εγγύηση και στη σχετική με αυτή διαφήμιση.

10.9. ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟ ΣΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ΟΡΟΥΣ

10.9.1 Ειδικές ρυθμίσεις στον Τραπεζικό τομέα

Στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορείτε, κατά κανόνα, να διαθέτετε τα χρήματα σας, να τα τοποθετείτε και να τα επενδύετε όπου επιθυμείτε, καθώς και να δανείζεστε χρήματα απ' όπου η προσφορά της αγοράς σας φαίνεται η πιο συμφέρουσα.

Σημειωτέον, όμως, ότι, παρά την κατάργηση των περιορισμών στη μεταφορά χρηματικών ποσών, τα κράτη μέλη έχουν δικαίωμα να σας ζητήσουν να δηλώσετε αυτές τις μεταφορές για λόγους που έχουν σχέση με τους φορολογικούς ελέγχους και με την τήρηση της δημόσιας τάξης, όπως η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού σε ένα άλλο κράτος μέλος

Σήμερα, είστε ελεύθερος να ανοίξετε τραπεζικό λογαριασμό σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να προβαίνετε σε τραπεζικές μεταφορές προς ή από το λογαριασμό αυτό. Αυτό το γενικό δικαίωμα υπόκειται, ωστόσο, σε διαφορετικούς όρους εφαρμογής σε κάθε κράτος μέλος. Έτσι, για να ανοίξετε ένα λογαριασμό, ορισμένα κράτη μέλη σας επιβάλλουν, εφόσον δεν κατοικείτε εκεί και δεν έχετε φορολογικό μητρώο, να προσκομίσετε απόδειξη για τη μόνιμη κατοικία σας σε ένα άλλο κράτος μέλος.

Ως καταθέτης, εάν οι καταθέσεις σας είναι σε κοινοτικό νόμισμα, διαθέτετε ένα ελάχιστο όριο προστασίας που σας εγγυάται, σε περίπτωση χρεοκοπίας του πιστωτικού ιδρύματος, την επιστροφή, ανά καταθέτη και σύμφωνα με ορισμένες διαδικασίες, ενός ποσού που δεν μπορεί να είναι κατώτερο από 20000 ευρώ.

Εκτός αυτού, πρέπει να γνωρίζετε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε κοινοτική νομοθεσία με στόχο να σας δώσει τη δυνατότητα να πραγματοποιείτε διασυνοριακές πληρωμές με ταχύτητα και αξιοπιστία.

Πιστώσεις σε ιδιώτες

Μπορείτε να αναζητήσετε χρηματοδοτική πίστωση σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάθε διαφήμιση που αφορά καταναλωτική πίστη πρέπει να αναφέρει το συνολικό κόστος της πίστωσης (λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο τους καταβλητέους τόκους αλλά και ορισμένες άλλες επιβαρύνσεις που συνδέονται με την πίστωση), υπολογισμένο βάσει ενός ενιαίου, σε όλα τα κράτη μέλη, μαθηματικού τύπου [τύπος που υπολογίζει το «συνολικό επίσηο πραγματικό επιτόκιο» (ΣΕΠΕ)]. Είστε, επομένως, σε θέση να αξιολογείτε τις προσφορές στα διάφορα κράτη μέλη.

Εάν το ύψος της καταναλωτικής πίστης σας κυμαίνεται μεταξύ 200 και 20.000 ευρώ, διαθέτετε τα παρακάτω ελάχιστα δικαιώματα:

- το δικαίωμα να διαθέτετε γραπτή σύμβαση που να αναφέρει το ΣΕΠΕ της σύμβασης σας, το συνολικό εξοφλητέο ποσό, καθώς και τον αριθμό και την περιοδικότητα των δόσεων·
- το δικαίωμα να ενημερώνεστε για το πιστωτικό όριο και τους χρεωστικούς τόκους·
- το δικαίωμα αποπληρωμής της πίστωσης πριν από τη λήξη της·
- την εγγύηση ορισμένων δικαιωμάτων σε περίπτωση εκχώρησης της πίστωσης·
- σε περίπτωση σύμβασης σύμφωνα με τους όρους της οποίας χορηγείται πίστωση αποκλειστικά από έναν πιστωτή στους πελάτες ενός προμηθευτή (πίστωση υπό όρους), έχετε δικαιώματα έναντι του προμηθευτή των αγαθών και, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, έναντι του ιδρύματος που χορήγησε την πίστωση·
- εάν η πίστωση χρησιμοποιηθεί για την αγορά αγαθών, υπάρχει προστασία σε περίπτωση ανάκτησης των αγαθών από τον πιστωτή.

Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι τα μέτρα αυτά δεν αφορούν τη χορήγηση πιστώσεων σε επιχειρήσεις.

Έχετε επίσης το δικαίωμα να συνάπτετε συμβάσεις για τη χορήγηση στεγαστικών πιστώσεων σε άλλα κράτη μέλη εκτός από εκείνο όπου κατοικείτε. Ωστόσο, πρέπει να έχετε υπόψη ότι τόσο οι χρηματοδοτήσεις όσο και οι γενικοί όροι των συμβάσεων και η εγγραφή υποθηκών και άλλων εγγυήσεων επί ακινήτων, διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών.

Οι πιστωτικοί φορείς που εντάσσονται στον εθελοντικό κώδικα συμπεριφοράς (συνιστάται να το εξακριβώνετε ρωτώντας τους) θα σας δώσουν συγκεκριμένες πληροφορίες για τους διάφορους υφιστάμενους τύπους ενυπόθηκων πιστώσεων (σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο κλπ.). Όταν θα έχετε επιλέξει τη λύση που σας ταιριάζει, θα σας προμηθεύσουν επίσης με ένα «τυποποιημένο ευρωπαϊκό δελτίο πληροφοριών» το οποίο συγκεντρώνει, με ενιαίο τρόπο σε όλη την Ευρώπη, τις σημαντικές πληροφορίες. Αυτό θα σας επιτρέψει να συγκρίνετε εύκολα τις προσφορές των διαφόρων πιστωτικών φορέων, τόσο στο δικό σας κράτος μέλος όσο και έξω απ' αυτό.

Σε κάθε περίπτωση, μπορείτε να επωφεληθείτε κοινωνικών ενισχύσεων που αφορούν τη στέγαση (όπως η επιδότηση επιτοκίου), εφόσον υπάρχουν τέτοιες ενισχύσεις στο κράτος μέλος όπου κατοικείτε, ακόμη και εάν έχετε συνάψει σύμβαση δανείου με πιστωτικό ίδρυμα που δεν είναι εγκατεστημένο στην επικράτεια αυτού του κράτους μέλους.

10.10. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΚΙΝΗΤΕΣ ΑΞΙΕΣ

Εντός της ενιαίας αγοράς, είστε ελεύθερος να προβαίνετε σε επενδύσεις, αποκτώντας κινητές αξίες, όπως μετοχές ή ομόλογα, καθώς και πολλά άλλα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Μπορείτε να το πράξετε είτε μέσω ενός ενδιαμέσου φορέα εγκατεστημένου στο κράτος μέλος όπου διαμένετε (αυτή εξακολουθεί να είναι η πιο συνήθης πρακτική), είτε μέσω μιας τράπεζας ή μιας επιχείρησης επενδύσεων εγκατεστημένης σε μια άλλη χώρα της Ένωσης. Πρέπει να ξέρετε ότι, για να μπορούν οι επιχειρήσεις επενδύσεων να παρέχουν απευθείας τις υπηρεσίες τους σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει προηγουμένως να τους έχει χορηγηθεί σχετική άδεια από την αρμόδια αρχή της χώρας προέλευσης τους, βάσει κοινοτικών κανόνων.

Εκτός αυτού, τα μερίδια ορισμένων οργανισμών συλλογικών επενδύσεων ειδικευμένων στις κινητές αξίες αποτελούν ήδη αντικείμενο ελεύθερης εμπορίας σε όλα τα κράτη μέλη. Οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να τηρούν ορισμένους ελάχιστους κανόνες όσον αφορά την επενδυτική πολιτική, καθώς και την προστασία και ενημέρωση των επενδυτών.

Γενικότερα, όσον αφορά την αγορά αξιών και πολλών άλλων χρηματοπιστωτικών προϊόντων, έχετε δικαίωμα να ενημερώνεστε σαφώς και αντικειμενικώς για τους προτεινόμενους τίτλους και για τους οργανισμούς που τους εκδίδουν. Μια τέτοια περίπτωση, για παράδειγμα, είναι όταν μια εταιρεία ή ένας άλλος εκδότης πραγματοποιεί προσφορά με δημόσια εγγραφή των μετοχών ή των ομολόγων του, ή όταν ζητά την εισαγωγή τους σε ένα χρηματιστήριο αξιών.

Όπως ισχύει ήδη για τον τραπεζικό τομέα, έχουν επίσης ληφθεί μέτρα προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι οι επιχειρήσεις επενδύσεων πληρούν κάποια ελάχιστα κριτήρια όσον αφορά το κεφάλαιο, την απόκτηση μετοχών και την οργάνωση. Πέραν τούτου, εάν οι συναλλαγές κινητών αξιών που σας αφορούν πραγματοποιούνται στις οργανωμένες αγορές, επωφελείσθε των κανόνων διαφάνειας που ισχύουν για την τιμή και τον όγκο των συναλλαγών που πραγματοποιούνται σ' αυτές.

Τέλος, οι πελάτες των επιχειρήσεων επενδύσεων σε όλα τα κράτη μέλη διαθέτουν επίσης μια εγγύηση που καλύπτει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις και εντός συγκεκριμένων ορίων, τον κίνδυνο χρεοκοπίας των επιχειρήσεων αυτών.

10.11. ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ

10.11.1. Ασφάλειες ζωής και γενικές ασφάλειες

Για να συνάψετε ένα ασφαλιστήριο, μπορείτε να απευθυνθείτε κατευθείαν στην ασφαλιστική επιχείρηση της επιλογής σας, η οποία πρέπει να είναι δεόντως εξουσιοδοτημένη για τη σύναψη τέτοιου είδους συμβάσεων σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορείτε επίσης να επιλέξετε τη μεσολάβηση ενός χρηματομεσίτη ή ενός ασφαλιστικού πράκτορα. Προτού αναλάβετε οποιαδήποτε δέσμευση, έχετε το δικαίωμα να ζητήσετε τις ακόλουθες πληροφορίες:

- να μάθετε εάν ο ασφαλιστής καλύπτει τον κίνδυνο κατευθείαν από μια επιχείρηση που είναι εγκατεστημένη στο δικό σας κράτος μέλος ή από κάποιο άλλο κράτος μέλος·
- να μάθετε ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο της σύμβασης σας ή, εάν έχετε τη δυνατότητα, να επιλέξετε εσείς το εφαρμοστέο δίκαιο

•να ενημερωθείτε για τις εφαρμοστέες διατάξεις και για τα αρμόδια δικαστήρια σε περίπτωση διαφορών και μηνύσεων που θα μπορούσατε να υποβάλετε.

Πέραν τούτου, σε θέματα ασφάλειας ζωής, πρέπει να ζητάτε διευκρινίσεις για την επωνυμία και τη νομική μορφή της ασφαλιστικής επιχείρησης και να ενημερώνεστε πριν από τη σύναψη της σύμβασης, εγγράφως και με τρόπο σαφή, για όλα αυτά τα σημαντικά θέματα. Η ασφαλιστική εταιρεία οφείλει να σας παρέχει πληροφορίες για το πεδίο εφαρμογής και τους όρους της ασφάλειας (ορισμός των εγγυήσεων, εξαιρέσεις, διάρκεια της σύμβασης και τρόποι καταγγελίας της, ένδειξη της αξίας εξαγοράς και μειωμένου ασφαλιστρού κλπ.). Πρέπει να γνωρίζετε επίσης ότι, για τις συμβάσεις ασφάλειας ζωής διάρκειας μεγαλύτερης των έξι μηνών, έχετε το δικαίωμα να παραιτηθείτε της σύμβασης εντός μιας προθεσμίας που κυμαίνεται μεταξύ 14 και 30 ημερών, ανάλογα με το κράτος μέλος, από τη στιγμή που η ασφαλιστική εταιρεία σας ενημερώσει για τη σύναψη της σύμβασης.

10.11.2 Ασφάλειες αυτοκινήτων

Μπορείτε να ασφαλίσετε το αυτοκίνητο σας σε οποιαδήποτε ασφαλιστική επιχείρηση είναι δεόντως εξουσιοδοτημένη για τη σύναψη τέτοιου είδους συμβάσεων σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ίδια ελευθερία επιλογής ισχύει τόσο για τις συμβάσεις υποχρεωτικής ασφάλισης της αστικής ευθύνης όσο και για τις συμβάσεις προαιρετικής ασφάλισης που καλύπτουν συμπληρωματικούς κινδύνους (όπως κλοπή, πυρκαγιά κλπ.).

Εάν επιθυμείτε να συνάψετε σύμβαση ασφάλισης της αστικής ευθύνης με μια ασφαλιστική επιχείρηση εγκατεστημένη σε ένα άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, πρέπει να γνωρίζετε ότι η επιχείρηση αυτή δεν έχει το δικαίωμα να σας πωλήσει τέτοιου είδους ασφάλεια αυτοκινήτου παρά μόνον εφόσον πληροί κυρίως τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- πρέπει να είναι μέλος του εθνικού γραφείου ασφάλισης αυτοκινήτων και του ταμείου εγγυήσεων του κράτους μέλους όπου διαμένετε·
- εάν ασκεί τις δραστηριότητες της υπό καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και δεν διαθέτει εγκαταστάσεις στο κράτος μέλος όπου διαμένετε, η επιχείρηση αυτή οφείλει να έχει διορίσει, στο κράτος μέλος όπου διαμένετε, έναν αντιπρόσωπο εξουσιοδοτημένο για το διακανονισμό των ζημιών.

Ο νόμος σας υποχρεώνει να ασφαλισθείτε για τις σωματικές βλάβες και τις υλικές ζημιές που μπορεί να προκαλέσει το όχημα σας. Η εγγύηση αυτή καλύπτει όλους τους επιβάτες του οχήματος σας συμπεριλαμβανομένων των μελών της οικογένειάς σας. Η πράσινη κάρτα ή το πιστοποιητικό ασφάλισης που σας παραδίδει ο ασφαλιστής κατά τη σύναψη της σύμβασης αποτελεί απόδειξη ότι έχετε εκπληρώσει την υποχρέωση ασφάλισης της αστικής ευθύνης για το αυτοκίνητο σας.

Η ασφάλεια αυτή καλύπτει την αστική σας ευθύνη σε όλη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ασχέτως αν το ατύχημα συμβεί στο κράτος μέλος όπου διαμένετε ή σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος. Συνεπώς, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να σας ζητηθεί να πληρώσετε συμπληρωματικό ασφαλιστρού, όσον αφορά αυτή την υποχρεωτική ασφάλιση της αστικής ευθύνης, όταν ταξιδεύετε στην επικράτεια άλλων κρατών μελών. Σε περίπτωση ταξιδιού σε άλλο κράτος

μέλος, η επίδειξη της πράσινης κάρτας ή του πιστοποιητικού ασφάλισης δεν είναι κανονικά αναγκαία, διότι οι πινακίδες με τον αριθμό κυκλοφορίας του αυτοκινήτου σας υποδηλώνουν ότι έχετε προβεί στην υποχρεωτική ασφάλιση της αστικής ευθύνης στο δικό σας κράτος μέλος.

Αντιθέτως, εάν επιθυμείτε να ασφαλιστείτε έναντι συμπληρωματικών κινδύνων, παραδείγματος χάριν για πυρκαγιά ή κλοπή του οχήματος σας στο εξωτερικό, η ασφαλιστική επιχείρηση έχει το δικαίωμα να ζητήσει συμπληρωματικό ασφάλιστρο.

Σε περίπτωση αυτοκινητικού ατυχήματος για το οποίο ευθύνεστε, η πράσινη κάρτα σας ή το πιστοποιητικό ασφάλισης σας αποδεικνύουν ότι διαθέτετε ασφάλιση «αστικής ευθύνης» που επιτρέπει στα θύματα να λάβουν αποζημίωση. Εσείς, οφείλετε μόνο να δηλώσετε το ατύχημα στον ασφαλιστή σας. Το θύμα του ατυχήματος θα απευθυνθεί στον δικό του ασφαλιστή, ο οποίος με τη σειρά του θα έλθει σε επαφή με το εθνικό γραφείο ασφάλισης αυτοκινήτων, το οποίο θα αναλάβει τις διατυπώσεις μεταξύ των δύο ασφαλιστικών εταιρειών, καθώς και με το θύμα. Το ίδιο σύστημα ισχύει και σε άλλες χώρες που δεν είναι μέλη του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ελβετία, Ουγγαρία κλπ.), οι οποίες έχουν προσχωρήσει στο σύστημα της πράσινης κάρτας.

Σε περίπτωση αυτοκινητικού ατυχήματος σε άλλο κράτος μέλος, για το οποίο δεν ευθύνεστε, θα αποζημιωθείτε είτε σύμφωνα με τους κανόνες που ισχύουν στο συγκεκριμένο κράτος μέλος είτε σύμφωνα με τους κανόνες που ισχύουν στη χώρα διαμονής σας, όταν το επίπεδο της αποζημίωσης είναι υψηλότερο στην τελευταία. Οι κανόνες αυτοί εξακολουθούν να διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών, αλλά, σε όποιο κράτος μέλος και αν βρίσκεστε, θα τύχετε μιας ελάχιστης κάλυψης η οποία ανέρχεται σε 350 000 ευρώ για τις σωματικές βλάβες και σε 100 000 ευρώ για τις υλικές ζημιές. Ωστόσο, το συνολικό ποσό των εγγυήσεων ενδέχεται να περιοριστεί σε ορισμένα κράτη μέλη, σε περίπτωση που υπάρξουν περισσότερα θύματα από το ίδιο ατύχημα.

Για την περίπτωση που το ατύχημα σας συμβεί σε κράτος μέλος της ΕΕ εκτός εκείνου όπου διαμένετε (ή σε ένα κράτος μέλος της ευρωπαϊκής οικονομικής συμφωνίας: Νορβηγία, Ισλανδία ή Λιχτενστάιν), έχει δημιουργηθεί, από τις κοινοτικές οδηγίες, ένας ειδικός μηχανισμός που θα διευκολύνει το διακανονισμό των ζημιών, ο οποίος έχει τεθεί σε εφαρμογή από τον Ιανουάριο του 2003. Επιστρέφοντας στον τόπο διαμονής σας, έχετε τη δυνατότητα να επικοινωνήσετε, εφόσον είναι απαραίτητο, με τον οργανισμό πληροφόρησης που έχει δημιουργηθεί για το σκοπό αυτό στο κράτος όπου διαμένετε, προκειμένου να μάθετε ή να συμπληρώσετε τα στοιχεία του αυτοκινήτου που είναι ταξινομημένο στη χώρα όπου συνέβη το ατύχημα (αριθμός κυκλοφορίας, αριθμός ασφαλιστικού συμβολαίου κλπ.). Όταν συγκεντρώσετε αυτές τις πληροφορίες, μπορείτε να απευθυνθείτε κατευθείαν στον αντιπρόσωπο της ασφαλιστικής εταιρείας στη χώρα διαμονής σας (όλες οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις υποχρεούνται να έχουν αντιπροσώπους για το διακανονισμό των ζημιών αυτών σε όλα τα άλλα κράτη της Ένωσης).

Η ασφαλιστική εταιρεία υποχρεούται να σας υποβάλει αιτιολογημένη προσφορά για το διακανονισμό του ατυχήματος εντός προθεσμίας τριών μηνών ή, διαφορετικά, να σας δώσει αιτιολογημένα απάντηση η οποία να εξηγεί τους λόγους για τους οποίους απορρίπτει την ευθύνη της. Αν η ασφαλιστική εταιρεία δεν υποβάλει αιτιολογημένη απάντηση εντός της καθορισμένης προθεσμίας των τριών μηνών, μπορείτε να απευθυνθείτε στον οργανισμό αποζημίωσης που έχει συσταθεί στη χώρα όπου διαμένετε, προκειμένου να επιτύχετε το διακανονισμό της ζημίας. Αυτός ο μηχανισμός προστασίας των προσώπων που εμπλέκονται σε ατυχήματα εκτός της χώρας διαμονής τους εφαρμόζεται επίσης όταν το ατύχημα συμβεί μεταξύ δύο κοινοτικών μερών (ή δύο

μερών της ευρωπαϊκής οικονομικής συμφωνίας) στο έδαφος μιας τρίτης χώρας που συμμετέχει στη συμφωνία της «πράσινης κάρτας».

Εάν το ατύχημα προκληθεί από μη ασφαλισμένο αυτοκίνητο ή από αυτοκίνητο του οποίου η ταυτότητα δεν μπόρεσε να εξακριβωθεί, έχετε το δικαίωμα, βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας, να αποζημιωθείτε από το ταμείο εγγυήσεων για τα αυτοκίνητα του κράτους μέλους όπου συνέβη το ατύχημα, σύμφωνα με τους κανόνες που ισχύουν σ' αυτό το κράτος μέλος.

10.12. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

10.12.1 Μίσθωση οχημάτων

Εάν αποφασίσετε να μισθώσετε ένα όχημα κατά τη διάρκεια των διακοπών σας σε ένα άλλο κράτος μέλος, να θυμάστε ότι η σύμβαση μίσθωσης διέπεται εξίσου από τους κοινούς κανόνες για τις καταχρηστικές ρήτρες, των οποίων οι αρχές περιγράφηκαν στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου.

Έτσι, για παράδειγμα, μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστική ρήτρα μια διάταξη που απαλλάσσει από κάθε ευθύνη σε περίπτωση ατυχήματος που προκαλείται από εγγενές ελάττωμα του οχήματος ή που οφείλεται σε κακή τεχνική συντήρηση. Πέραν τούτου, πρέπει να γνωρίζετε ότι το γραφείο ενοικίασης δεν μπορεί να απαιτήσει από εσάς την καταβολή μεγαλύτερης εγγύησης με την αιτιολογία ότι δεν κατοικείτε στο συγκεκριμένο κράτος μέλος.

10.12.2 Αεροπορικές μεταφορές

Όταν ζητάτε πληροφορίες για μια πτήση ή κάνετε μια κράτηση μέσω ενός ταξιδιωτικού γραφείου της ΕΕ, το γραφείο αυτό πρέπει να σας παρέχει ακριβείς και αντικειμενικές πληροφορίες για τις διαθέσιμες πτήσεις προς τον επιλεγμένο προορισμό. Το γραφείο οφείλει ιδίως, εάν το ζητήσετε, να σας δώσει τη δυνατότητα να συμβουλευθείτε απευθείας τις πληροφορίες που παρέχονται από το ηλεκτρονικό σύστημα, επιτρέποντας σας να τις διαβάσετε στην οθόνη του υπολογιστή ή εκτυπώνοντας τις σε χαρτί.

Εκτός αυτού, οι αεροπορικές μεταφορές αποτελούν το αντικείμενο μιας σύμβασης η οποία παρέχει ορισμένα δικαιώματα στους επιβάτες. Ζητήστε ένα αντίγραφο της σύμβασης αυτής από την αεροπορική εταιρεία ή από το ταξιδιωτικό σας γραφείο.

Βάσει των διεθνών συμφωνιών, οι αεροπορικές εταιρείες ευθύνονται για τις ζημιές που προκαλούνται από μια καθυστέρηση, εκτός εάν μπορέσουν να αποδείξουν ότι κατέβαλαν κάθε λογικώς δυνατή προσπάθεια για την αποφυγή των ζημιών αυτών ή εάν τους ήταν αδύνατο να το κάνουν. Ευθύνονται επίσης για την απώλεια ή τις ζημιές που προκαλούνται στις αποσκευές.

Ενημερωθείτε σχετικά από την αεροπορική εταιρεία ή το ταξιδιωτικό σας γραφείο.

10.12.3 Άρνηση επιβίβασης

Ως χρήστης των αεροπορικών μεταφορών, θα σας έχει ίσως συμβεί ήδη να υποστείτε τις συνέπειες μιας άρνησης επιβίβασης.

Πρέπει να γνωρίζετε ότι, εάν συγκαταλέγεστε στους επιβάτες στους οποίους δεν επιτρέπεται η επιβίβαση σε μια τακτική πτήση λόγω υπεράριθμων κρατήσεων, έχετε ορισμένα δικαιώματα, εφόσον βέβαια εμφανιστήκατε στη θυρίδα ελέγχου των εισιτηρίων μέσα στην απαιτούμενη

προθεσμία και με τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, διαθέτοντας ένα έγκυρο εισιτήριο και μια επιβεβαιωμένη κράτηση για τη συγκεκριμένη πτήση.

Σε μια τέτοια περίπτωση, ο αερομεταφορέας οφείλει να σας καταβάλει, αμέσως μετά την άρνηση επιβίβασης, αντισταθμιστική αποζημίωση ή, εφόσον συμφωνείτε, σε ταξιδιωτικά κουπόνια ή σε κουπόνια για άλλες υπηρεσίες.

Πέραν τούτου, έχετε το δικαίωμα επιλογής μεταξύ:

- της επιστροφής χωρίς κυρώσεις της αξίας του εισιτηρίου για το τμήμα του ταξιδιού που δεν πραγματοποιήθηκε·ή
- της συντομότερης περαιτέρω μεταφοράς σας μέχρι τον τελικό σας προορισμό ή
- της μεταγενέστερης περαιτέρω μεταφοράς σας κατά την επιθυμία σας.

Εξάλλου, ο αερομεταφορέας οφείλει να σας παράσχει δωρεάν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσετε μια τηλεφωνική συνδιάλεξη (ή να στείλετε ένα μήνυμα με τέλεξ ή τηλεμοιοτυπία) προς τον τόπο προορισμού σας και να γευματίσετε επαρκώς λαμβανομένου υπόψη του χρόνου αναμονής. Αν έχετε αποκλειστεί για μια ή περισσότερες νύχτες, ο αερομεταφορέας οφείλει επίσης να σας παράσχει διανυκτέρευση σε ξενοδοχείο.

Σε περίπτωση που δεχθείτε να πάρετε μια εναλλακτική πτήση με προορισμό άλλο αεροδρόμιο, ο αερομεταφορέας οφείλει να καλύψει το κόστος μεταφοράς σας από το αεροδρόμιο άφιξης στον αρχικό σας προορισμό.

Εάν η άρνηση επιβίβασης συμβεί σε πτήση που αποτελεί τμήμα ενός οργανωμένου ταξιδιού (δείτε το επόμενο τμήμα), ο αερομεταφορέας υποχρεούται να αποζημιώσει τον ταξιδιωτικό πράκτορα με τον οποίο έχετε συνάψει τη σύμβαση. Στην περίπτωση αυτή, ο εν λόγω πράκτορας οφείλει να σας επιστρέψει τα ποσά που εισέπραξε για το ταξίδι αυτό.

Ωστόσο, τα δικαιώματα αυτά δεν ισχύουν παρά μόνο για τις τακτικές πτήσεις (εξαιρούνται, για παράδειγμα, οι ναυλωμένες πτήσεις charter κλπ.) που αναχωρούν από αεροδρόμιο που βρίσκεται στο έδαφος κράτους μέλους της Ένωσης και διέπονται από το κοινοτικό δίκαιο.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να γνωρίζετε ότι οι αερομεταφορείς οφείλουν να θέτουν τις πληροφορίες αυτές στη διάθεση του κοινού στα πρακτορεία και στις θυρίδες ελέγχου των εισιτηρίων, και ότι πρέπει να παρέχουν σε κάθε επιβάτη στον οποίο αρνούνται την επιβίβαση σχετικό έντυπο, στο οποίο εκτίθενται οι κανόνες αντισταθμιστικής αποζημίωσης που ισχύουν.

10.13. ΠΑΚΕΤΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

Οργανωμένα ταξίδια, οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις

Εάν χρησιμοποιείτε την τουριστική φόρμουλα «οργανωμένα ταξίδια, οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις», η ευρωπαϊκή νομοθεσία σας παρέχει ορισμένα δικαιώματα που ισχύουν σε όλες τις χώρες της Ένωσης.

Πρέπει να γνωρίζετε ότι πρόκειται για οργανωμένο ταξίδι εφόσον η παροχή υπηρεσιών που σας ενδιαφέρει προσφέρεται σε μια συνολική τιμή, εφόσον η διάρκεια της παροχής αυτής υπερβαίνει τις 24 ώρες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΖΟΥΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

11.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δημιουργία, η ανάπτυξη και η μεγέθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα τελευταία 50 χρόνια απελευθέρωσε τους πολίτες της από κάθε είδους περιορισμούς. Η πρόοδος φάνηκε ιδιαίτερα μετά τη δημιουργία της «ενιαίας αγοράς» της Ευρωπαϊκής Ένωσης πριν από μια δεκαετία. Τα εθνικά σύνορα μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ουσιαστικά, έπαψαν να υφίστανται. Η ενιαία αγορά που προέκυψε έδωσε τη δυνατότητα στα προϊόντα, στους ανθρώπους και τις υπηρεσίες να διακινούνται ελεύθερα σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση και προσέφερε περισσότερες οικονομικές ευκαιρίες και ευκαιρίες απασχόλησης που άλλαξαν τη ζωή εκατοντάδων εκατομμυρίων Ευρωπαίων.

Το παρόν κεφάλαιο περιγράφει μερικά μόνο από τα πάμπολλα πλεονεκτήματα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σκοπός του είναι να καταδείξει ότι η ενιαία αγορά δεν είναι μια έννοια που αφορά μόνο τις μεγάλες επιχειρήσεις. Καλύτερεύει τη ζωή όλων μας.

11.2. ΜΙΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Δεν χρειάζεται να είναι κανείς περασμένης ηλικίας για να θυμηθεί τον καιρό που η μετακίνηση στην Ευρώπη ήταν αρκετά δύσκολα. Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που οι άνθρωποι που ζούσαν στις 25 χώρες που είναι σήμερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούσαν να πάρουν πολύ λίγα μετρητά μαζί τους όταν ταξίδευαν στο εξωτερικό. Σχημάτιζαν μεγάλες ουρές στα τελωνεία και στον έλεγχο διαβατηρίων κάθε φορά που διέρχονταν ένα σύνορο.

Τα δε εμπορεύματα αξίας άνω των 600 ευρώ παγιδεύονταν σε ένα γραφειοκρατικό ιστό με άφθονο χαρτομάνι και εισαγωγικούς δασμούς. Μόνο για το φορολογικό σύστημα χρειαζόνταν περίπου 60 εκατ. έγγραφα εκτελωνισμού το χρόνο - τεράστιος φόρτος για τις επιχειρήσεις, οι οποίες μεταβίβαζαν το κόστος αυτό στους πελάτες τους.

Η μετακίνηση από τη μια χώρα στην άλλη για λόγους εργασίας δημιουργεί διοικητικά προβλήματα ακόμη και σήμερα αλλά παλαιότερα, με την εφιαλτική γραφειοκρατία που υπήρχε, ήταν απείρως δυσκολότερη.

Σήμερα, χάρη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην ενιαία αγορά της που αναπτύσσεται σταθερά, έχουμε πολλές νέες ελευθερίες.

Έχουμε την ελευθερία να ταξιδέψουμε, να εργαστούμε και να αναπτύξουμε επιχειρηματική δραστηριότητα στο εξωτερικό, έχουμε να διαλέξουμε ανάμεσα σε περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες και απολαμβάνουμε πλήρη δικαιώματα καταναλωτή όταν ψωνίζουμε έξω από τη δική μας χώρα.

Έχουμε δε ελευθερωθεί από πολλούς περιττούς κανόνες και ρυθμίσεις, από τις πανάκριβες τιμές των κλειστών στον ανταγωνισμό αγορών και από τους τεχνητούς περιορισμούς στις επιλογές.

Έχουμε μια ενιαία αγορά χωρίς σύνορα στην Ευρώπη από την 1η Ιανουαρίου 1993, εδώ και μια δεκαετία.

Παρελθόν αποτελούν πλέον οι περισσότεροι φραγμοί - υλικοί, διαδικαστικοί, γραφειοκρατικοί και εμπορικοί - που έτειναν να περιορίζουν τους ανθρώπους, τα αγαθά και τα χρήματα μέσα σε εθνικά, προστατευτικά τείχη. Σήμερα οι φραγμοί αυτοί έχουν καταλυθεί, οι ευκαιρίες, οι εμπειρίες και οι ορίζοντες των ανθρώπων διευρύνονται.

Φυσικά η διαδικασία του ανοίγματος της Ευρώπης απέχει πολύ από την ολοκλήρωσή της και μένει ακόμη πολλή δουλειά να γίνει. Στην πράξη δεν εφαρμόζονται ακόμη πλήρως όλες οι αρχές της ενιαίας αγοράς. Ωστόσο, η ενιαία αγορά έχει ήδη αλλάξει προς το καλύτερο πολλές πτυχές της ζωής των Ευρωπαίων.

Το επίτευγμα της τελευταίας δεκαετίας δεν είναι μόνο οικονομικό. Χωρίς να χάσουν κανένα από τα εθνικά τους χαρακτηριστικά και καμία από τις πολιτισμικές τους παραδόσεις, οι πολίτες των κρατών μελών έχουν γίνει επίσης πολίτες της Ευρώπης.

11.3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τον Δεκέμβριο του 2000 οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσυπέγραψαν το χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο χάρτης συγκεντρώνει σε ένα ενιαίο και ευκολονόητο κείμενο όλα τα ατομικά, αστικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα που εξασφαλίζονται στους ευρωπαίους πολίτες. Η έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας ορίζεται σαφώς. Οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν το δικαίωμα του εκλέγεσθαι όχι μόνο στη δική τους χώρα αλλά επίσης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και στις δημοτικές εκλογές στην κοινοτική χώρα στην οποία διαμένουν (www.europa.eu.int/abc/cit1_el.htm).

11.4. ΔΡΕΠΟΥΜΕ ΤΑ ΟΦΕΛΗ

Κανένα άλλο μέρος στον κόσμο δεν έχει να παραβάλει κατόρθωμα ανάλογο με το κατόρθωμα της Ευρώπης, να καταργήσει τα σύνορα, χωρίς να μειώσει τη σημασία των εθνικών γλωσσών, πολιτισμών και παραδόσεων.

11.4.1. Οι άνθρωποι περνούν ελεύθερα τα πιο πολλά σύνορα

Σήμερα περισσότεροι Ευρωπαίοι παρά ποτέ επισκέπτονται τους κοινοτικούς γείτονές τους για διακοπές ή για σπουδές. Η εργασία σε άλλο κράτος μέλος είναι πολύ ευκολότερη τώρα που οι χώρες αναγνωρίζουν αμοιβαία ένα ευρύ φάσμα επαγγελματικών προσόντων.

11.4.2. Η συμφωνία του Σένγκεν

Η συμφωνία του Σένγκεν, που πήρε το όνομά της από τη λουξεμβουργιανή μεθοριακή πόλη, στην οποία υπογράφηκε το 1985, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Ένωσης χωρίς σύνορα. Η συμφωνία καταργεί τους ελέγχους στους ταξιδιώτες (ανεξαρτήτως εθνικότητας) στα περισσότερα εσωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εναρμονίζει τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εισάγει μια κοινή πολιτική θεωρήσεων διαβατηρίου. Μόλις ένας επισκέπτης εισέρχεται νόμιμα σε μια χώρα του Σένγκεν, μπορεί να ταξιδέψει ελεύθερα σε όλες τις υπόλοιπες χώρες του Σένγκεν, χωρίς να χρειαστεί να ζητήσει άδεια

ή να επιδείξει διαβατήριο. Το Σένγκεν καλύπτει όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός από την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, που συνεργάζονται με τους εταίρους τους στις αστυνομικές και δικαστικές υποθέσεις αλλά δεν έχουν τερματίσει τους συνοριακούς ελέγχους. Γι' αυτό το λόγο, πρέπει να επιδείξει κάποιος το διαβατήριό του όταν ταξιδεύει μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου ή Ιρλανδίας και υπόλοιπης Ευρωπαϊκής Ένωσης.

11.4.3. Τα αγαθά δεν καθυστερούν πλέον ώρες ή μέρες στα σύνορα εξαιτίας της γραφειοκρατίας

Το γεγονός αυτό συντομεύει τους χρόνους παράδοσης και επιτρέπει στις βιομηχανίες να εξοικονομήσουν χρήματα και να μειώσουν τις τιμές για τους πελάτες. Μια διεθνής επιχείρηση ταχείας παράδοσης υπολογίζει ότι το άνοιγμα των αυτοκινητοδρόμων μείωσε το κόστος λειτουργίας κατά 15 %.

11.4.4. Μεγάλες δυνατότητες επιλογής για τους καταναλωτές

Το φάσμα των προϊόντων που πωλούνται σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ευρύτερο παρά ποτέ και στις περισσότερες περιπτώσεις οι τιμές συγκρίνονται εύκολα χάρη στο ευρώ. Οι βιομηχανίες υποχρεώνονται να διατηρούν τις τιμές σε χαμηλά επίπεδα, επειδή πωλούν τα προϊόντα τους σε μια τεράστια ανταγωνιστική αγορά. Η αμοιβαία αναγνώριση των τεχνικών προτύπων σημαίνει ότι τα προϊόντα που πωλούνται νόμιμα σε ένα κράτος μέλος μπορούν να διατεθούν στην αγορά όλων των υπολοίπων.

11.4.5. Οι διασυνοριακές υπηρεσίες αναπτύσσονται ραγδαία

Οι ασφάλειες, οι κηματομεσπικές υπηρεσίες, οι μεταφορές και ο τουρισμός συγκαταλέγονται στο ευρύ φάσμα υπηρεσιών που διατίθενται από επιχειρήσεις ενός κράτους μέλους σε πελάτες άλλων χωρών.

11 4 6. Πληροφορίες για τα στεγαστικά δάνεια

Οι περισσότεροι άνθρωποι αγοράζουν στεγαστικό δάνειο στη δική τους χώρα και ποτέ δεν σκέφτονται να αγοράσουν σπίτι εκτός της χώρας τους με το δάνειο αυτό, ακόμη και αν μερικές φορές έτσι αξιοποιούν καλύτερα τα χρήματά τους. Επειδή δεν υπάρχει διαφάνεια στις χρηματοπιστωτικές πληροφορίες, συχνά είναι δύσκολο να συγκριθούν τα προϊόντα στεγαστικών δανείων διασυνοριακά. Το 2001, μετά από τρία χρόνια διαπραγματεύσεων που διεξήγαγε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο τομέας χορήγησης στεγαστικών δανείων και οι οργανώσεις των καταναλωτών συμφώνησαν να εφαρμόζουν εθελοντικά έναν κώδικα συμπεριφοράς ώστε να είναι σε θέση οι καταναλωτές να συγκρίνουν το κόστος των στεγαστικών δανείων διασυνοριακά. Τα πιστωτικά ιδρύματα που υπογράφουν τον κώδικα συμφωνούν να δημοσιεύουν ή να παρέχουν στους δανειζόμενους αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τα προϊόντα που προσφέρουν, με τα είδη των επιτοκίων και με όλες τις πρόσθετες δαπάνες που συνδέονται με τη σύναψη στεγαστικού δανείου.

11.4.7. Το κεφάλαιο - οι επενδύσεις που χρειάζονται οι επιχειρήσεις για να ξεκινήσουν και να αναπτυχθούν - ρέει εύκολα στην ενιαία αγορά, στηρίζοντας επιχειρήσεις και δημιουργώντας απασχόληση.

Η εισαγωγή του ευρώ συνοδεύεται από σημαντικά κέρδη για τους αποταμιευτές και τους επενδυτές. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζει ένα σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη μιας πραγματικά πανευρωπαϊκής αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών έως το 2005. Η ανάπτυξη της θα μειώσει το κόστος του δανεισμού και θα προσφέρει στους καταναλωτές μεγαλύτερη επιλογή επενδυτικών προϊόντων - όπως προγράμματα αποταμιεύσεων και συντάξεις - που μπορούν να τα αγοράζουν από οπουδήποτε θέλουν εντός της Ευρώπης. Μια περισσότερο ανεπτυγμένη ενιαία αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών διευκολύνει επίσης και καθιστά φθηνότερο για τις επιχειρήσεις το δανεισμό χρημάτων, μειώνοντας έτσι το κόστος των αγαθών και των υπηρεσιών για όλους μας.

11.5 ΑΠΟ ΤΗ ΜΗ ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ ΣΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

Για να συλλάβουμε το επίτευγμα της οικοδόμησης της ενιαίας αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να κοιτάξουμε πολύ πιο πίσω από την προηγούμενη δεκαετία.

Επί αιώνες η Ευρώπη ήταν το πεδίο συχνών και αιματηρών πολεμικών συγκρούσεων. Η Γαλλία και η Γερμανία πολέμησαν μεταξύ τους τρεις φορές κατά την περίοδο 1870 έως 1945, με τρομακτικές απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. Γι'αυτό ακριβώς, το 1951 οι δύο αυτές χώρες καθώς και τέσσερις ακόμη ευρωπαϊκές χώρες (Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες) υπέγραψαν μια συνθήκη για να ενώσουν τις εθνικές τους βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα τόσο στενά ώστε να μην μπορούν πλέον να πολεμήσουν μεταξύ τους.

Μέσα σε λίγα χρόνια οι ίδιες έξι χώρες αποφάσισαν να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής της μεταξύ τους «οικονομικής ολοκλήρωσης», γεγονός που θα αποτελούσε μια επιπλέον εγγύηση για τη μελλοντική ειρήνη και ευημερία. Έτσι, το 1957 υπέγραψαν τη συνθήκη της Ρώμης για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (που μετεξελιχθηκε αργότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση) με την «κοινή αγορά» της. Έως τον Ιούλιο του 1968 είχαν καταργήσει όλες τις ποσοτώσεις και τους «δασμούς» - φόρους στα εισαγόμενα αγαθά - στις συναλλαγές αγαθών μεταξύ τους. Αυτό ήταν το εύκολο μέρος.

11.5.1. Επίμονοι φραγμοί

Αποδείχθηκε πολύ δυσκολότερο να αρθούν οι λεγόμενοι «μη δασμολογικοί φραγμοί», όπως είναι οι διαφορές μεταξύ κρατών μελών στις απαιτήσεις ασφάλειας ή συσκευασίας ή οι διαφορές μεταξύ εθνικών διοικητικών διαδικασιών. Αυτές οι διαφορές εμπόδιζαν στην πράξη τις βιομηχανίες να εμπορευούνται τα ίδια αγαθά σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η μόνη πραγματικά κοινή αγορά ήταν για τη γεωργία.

Επιπλέον, το εμπόριο μεταξύ κοινοτικών χωρών διαταρασσόταν συχνά από τις μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων τους. Γι' αυτό, το 1978 δρομολογήθηκε το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα. Έφερε μεγαλύτερη σταθερότητα στην αγορά συνδέοντας πιο στενά τα εθνικά νομίσματα.

Ωστόσο, στις αρχές της δεκαετίας του '80 η πρόοδος σχεδόν ανακόπηκε. Ο βασικός λόγος δεν ήταν άλλος από το γεγονός ότι οι διαρκώς λιγότερο ανταγωνιστικές εθνικές οικονομίες

της Ευρώπης ήταν υπερβολικά άκαμπτες και κερματισμένες, και οι ευρωπαϊκές χώρες δεν μπορούσαν να καταλήξουν σε ομόφωνες συμφωνίες που ήταν απαραίτητες για να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Τα πράγματα είχαν φθάσει σε αδιέξοδο: τα χρόνια αυτά ήταν τα λεγόμενα χρόνια της «ευρωσκλήρωσης», όταν οι οικονομίες και η τεχνολογική ικανότητα της Ευρώπης φάνηκαν να κινδυνεύουν σοβαρά να καθυστερήσουν αμετάκλητα σε σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιαπωνία.

11.5.2. Ο τερματισμός της «ευρωσκλήρωσης»

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με το νέο της πρόεδρο Ζακ Ντελόρ ανέλαβε την πρωτοβουλία το 1985 να δημοσιεύσει ένα ολοκληρωμένο προσχέδιο για την ενωποίηση των κερματισμένων εθνικών αγορών με σκοπό τη δημιουργία μιας πραγματικά ενιαίας αγοράς χωρίς σύνορα έως το τέλος του 1992. Όλα τα κράτη μέλη συμφώνησαν σε αυτό το στόχο και η Ευρωπαϊκή Ένωση - η οποία περιλάμβανε επιπλέον τη Δανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο - απέκτησε ξαφνικά ένα σκοπό που την ένωνε.

Ωστόσο, για να επιτευχθεί ο στόχος του 1992, χρειαζόταν μεγαλύτερη πολιτική βούληση από πλευράς κρατών μελών. Χρειάζονταν επίσης βασικές αλλαγές στον τρόπο λήψης των αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα ήταν αδύνατον να επιτευχθεί ο στόχος της ενιαίας αγοράς στην προθεσμία του 1992 εάν έπρεπε οι περισσότερες αποφάσεις να λαμβάνονται ομόφωνα. Έτσι, το 1986 (τη χρονιά που προσχώρησαν η Ισπανία και η Πορτογαλία) η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε την ενιαία ευρωπαϊκή πράξη. Η ενιαία πράξη έδωσε τη δυνατότητα να λαμβάνονται ορισμένες αναγκαίες αποφάσεις πλειοψηφικά από το Συμβούλιο Υπουργών, στο οποίο κάθε κράτος μέλος έχει έναν αριθμό ψήφων που εξαρτάται από τον πληθυσμό της χώρας.

11.5.3. Λιγότερες και απλούστερες κανονιστικές ρυθμίσεις

Από το 1986 έως το 1992 η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε 280 περίπου χωριστά νομοθετικά κείμενα στην προσπάθειά της να ανοίξει τις κλειστές ως τότε εθνικές αγορές. Σε πολλούς τομείς δώδεκα διαφορετικά σύνολα εθνικών κανονισμών - δώδεκα ήταν μόνο τα κράτη μέλη τότε - αντικαταστάθηκαν από έναν κοινό ευρωπαϊκό κανόνα, ο οποίος μείωσε σε μεγάλο βαθμό τις επιπλοκές και το κόστος εμπορίας ενός προϊόντος σε ολόκληρη την Ένωση για οποιαδήποτε επιχείρηση.

Σε άλλους τομείς, για να αποφευχθεί η έκδοση νέας νομοθεσίας, τα κράτη μέλη συμφώνησαν να δώσουν απλώς την ίδια ισχύ στη νομοθεσία και στα τεχνικά πρότυπα των υπόλοιπων κρατών μελών. Με άλλα λόγια, εάν ένα προϊόν μπορούσε να πωληθεί σε μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορούσε να πωληθεί και στις δώδεκα. Αυτή είναι η αρχή της «αμοιβαίας αναγνώρισης».

Η έκδοση «εναρμονισμένης νομοθεσίας» - δηλαδή νέας κοινοτικής νομοθεσίας με αναλυτικούς κανόνες που να εφαρμόζονται σε όλη την Ένωση - ήταν απαραίτητη μόνο στις περιπτώσεις που οι ισχύοντες εθνικοί κανόνες (συνήθως στον τομέα της υγείας, της ασφάλειας ή της περιβαλλοντικής προστασίας) ήταν πολύ διαφορετικοί.

Ήδη το 1994 το συνολικό εισόδημα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αυξήθηκε πιθανώς κατά 1,1 έως 1,5 ποσοστιαίες μονάδες χάρη στην ενιαία αγορά, με αποτέλεσμα τη δημιουργία 300.000 έως 900.000 επιπλέον θέσεων απασχόλησης. Ο αντίκτυπος ήταν ιδιαίτερα θετικός στις

φτωχότερες περιφέρειες, αφού οι λιγότερο ευημερούσες χώρες σημείωσαν τους υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης.

11.5.4. Ένα νόμισμα για μια αγορά

Λίγο καιρό μετά την έκδοση της ενιαίας πράξης η Επιτροπή και τα κράτη μέλη άρχισαν να αναρωτιούνται κατά πόσο θα μπορούσε να είναι ολοκληρωμένη και πραγματικά αποτελεσματική η ενιαία αγορά εάν δεν είχε ενιαίο νόμισμα, το οποίο θα της εξασφάλιζε χρηματοοικονομική σταθερότητα, θα μείωνε περαιτέρω το κόστος της επιχειρηματικής δραστηριότητας και θα έδινε στην Ευρώπη μια δυνατή φωνή στη διεθνή σκηνή· από την άλλη πλευρά θα διευκόλυνε τη σύγκριση των τιμών για τους καταναλωτές οι οποίοι επίσης θα μπορούσαν να ταξιδεύουν, χωρίς να χρειάζεται να πληρώνουν εξωφρενικές προμήθειες για συνάλλαγμα. Ως το 1990 επιτεύχθηκε η συναίνεση η οποία μάλιστα ενισχύθηκε από τη βούληση για μεγαλύτερη πολιτική ολοκλήρωση μετά την επανένωση της Γερμανίας.

Έτσι, οι ευρωπαίοι ηγέτες έκαναν την οικονομική και νομισματική ένωση στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο στόχος αυτός διατυπώθηκε στη συνθήκη του Μάαστριχτ, που υπογράφηκε το 1992 και η οποία διακήρυξε ότι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επιθυμούσαν να εισαγάγουν το ενιαίο νόμισμα θα το έπρατταν πριν από το 1999.

Στη σύνοδό τους στη Μαδρίτη τον Δεκέμβριο του 1995 οι ευρωπαίοι ηγέτες συμφώνησαν ότι το νέο νόμισμα θα ονομαζόταν ευρώ. Από την 1η Ιανουαρίου 1999 όλα τα εθνικά νομίσματα επρόκειτο να γίνουν υποδιαιρέσεις του ευρώ, το οποίο από την ημερομηνία αυτή και μετά επρόκειτο να χρησιμοποιείται σε όλες τις συναλλαγές εντός των κρατών μελών και μεταξύ τους, με εξαίρεση τις συναλλαγές σε μετρητά. Όταν άρχισε η κυκλοφορία των κερμάτων και των χαρτονομισμάτων του ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2002, στην ευρωζώνη συμμετείχαν 12 από τα τότε 15 κράτη μέλη -η Δανία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο παρέμειναν εκτός ευρωζώνης.

11.5.5. Ισότιμα τραπεζικά έξοδα

Ωστόσο, ακόμη και όταν ο κόσμος είχε τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα του ευρώ στα χέρια του, πάλι πλήρωνε περισσότερα τραπεζικά έξοδα για την ανάληψη ευρώ από ταμειολογιστικές μηχανές ή για διάφορες αγορές με πιστωτική κάρτα ή με κάρτα πληρωμών σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με ό,τι πλήρωνε για παρόμοιες συναλλαγές στη χώρα του.

Η Επιτροπή το θεώρησε αυτό απαράδεκτο. Έτσι, πρότεινε την έκδοση ενός κοινοτικού κανονισμού σχετικά με τις πληρωμές σε ευρώ με τον οποίο συμφώνησαν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα κράτη μέλη. Σκοπός του κανονισμού είναι η δημιουργία μιας «ενιαίας ζώνης πληρωμών», με αποτέλεσμα, από 1ης Ιουλίου 2002, οι αναλήψεις μετρητών και οι πληρωμές σε ευρώ μέχρι του ποσού των 12.500 ευρώ να κοστίζουν το ίδιο είτε γίνονται στη χώρα του πελάτη είτε σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά συνέπεια, οι άνθρωποι που ταξιδεύουν για αναψυχή ή για επιχειρηματικούς λόγους μπορούν να κάνουν σημαντικές οικονομίες.

Από 1ης Ιουλίου 2003 οι μεταφορές πιστώσεων σε ευρώ από έναν τραπεζικό λογαριασμό σε άλλον θα κοστίζουν επίσης το ίδιο είτε οι λογαριασμοί για τους οποίους πρόκειται βρίσκονται στην ίδια χώρα είτε σε δύο διαφορετικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

11.5.6 Ελευθερίες χωρίς περιορισμούς

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κάτι πολύ μεγαλύτερο από μια αγορά με το δικό της νόμισμα. Είναι η πατρίδα περίπου μισού δις. ανθρώπων, οι οποίοι είναι ελεύθεροι να ζήσουν, να εργαστούν, να σπουδάσουν, να ψωνίσουν και να ταξιδέψουν οποτεδήποτε και οπουδήποτε επιθυμούν στα 25 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δεν επιβάλλονται περιορισμοί σε αυτές τις ελευθερίες. Αυτές είναι τα απτά οφέλη από την ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέβαλε σκληρές προσπάθειες για να γίνουν πραγματικότητα οι ελευθερίες και τα οφέλη της ενιαίας αγοράς. Προσπαθεί σταθερά να εξομαλύνει τα πρακτικά προβλήματα που δεν αφήνουν τους ανθρώπους να αξιοποιήσουν αυτές τις ελευθερίες. Κάνει ό,τι είναι δυνατόν για να εξαλείψει τη γραφειοκρατία.

11.5.7. Κοινωνική ασφάλιση

Ένας από τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι το σκέφτονται δύο φορές πριν αποφασίσουν να ζήσουν και να εργαστούν σε άλλη χώρα είναι ότι φοβούνται μήπως η κάλυψη τους όσον αφορά την υγεία ή την ανεργία είναι ανεπαρκής ή μήπως απολέσουν τα δικαιώματά τους στην κοινωνική ασφάλιση.

Σήμερα έχουν πολύ λιγότερους λόγους να ανησυχούν, επειδή οι ευρωπαίοι πολίτες απολαμβάνουν πλήρη κοινωνική προστασία οπουδήποτε ζουν και εργάζονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση:

- οι ώρες της εργάσιμης ημέρας ρυθμίζονται στους περισσότερους βιομηχανικούς τομείς·
- έχουν καθοριστεί ελάχιστοι όροι ασφάλειας·
- το δικαίωμα άδειας μετ' αποδοχών είναι θεσμοθετημένο·
- έχουν συμφωνηθεί ελάχιστα δικαιώματα για τη μητρότητα και την πατρότητα·
- επιστρέφονται τα έξοδα ιατρικής περίθαλψης σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η κοινοτική νομοθεσία απαγορεύει την εφαρμογή διακρίσεων στην απασχόληση για λόγους φύλου, φυλής, χρώματος, θρησκείας, μειονεξίας ή σεξουαλικής προτίμησης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ηγείται του διαρκούς αγώνα να γίνει πραγματικότητα η ισότητα ευκαιριών για όλους.

11.5.8. Ασφαλέστερα τρόφιμα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναθεωρεί ριζικά τη νομοθεσία της και τις πρακτικές της όσον αφορά την ασφάλεια των τροφίμων. Συγκροτήθηκε η ευρωπαϊκή αρχή για την ασφάλεια των τροφίμων. Κύριο καθήκον της είναι να παρέχει επιστημονικές συμβουλές και υποστήριξη για όλη την κοινοτική νομοθεσία και για τις κοινοτικές πολιτικές που επηρεάζουν την ασφάλεια των τροφίμων και των ζωοτροφιών.

11.5.9. Να εμπιστεύεσαι ό,τι τρως

Σε εξέλιξη βρίσκεται μια ευρεία μεταρρύθμιση της κοινοτικής νομοθεσίας για τα τρόφιμα, με την οποία θα καταστούν υπεύθυνες οι επιχειρήσεις τροφίμων και ζωοτροφών για την εμπορία ασφαλών μόνο προϊόντων και για την απόσυρση κάθε μη ασφαλούς προϊόντος. Περιλαμβάνονται επίσης κανόνες σχετικά με την ανιχνευσιμότητα όλων των τροφίμων, των ζωοτροφών και των

συστατικών τροφών και διαδικασίες για την εκπόνηση νομοθεσίας σχετικά με τα τρόφιμα και με την αντιμετώπιση έκτακτων καταστάσεων σχετικών με τα τρόφιμα.

11.5.10. Φθηνότερη ενέργεια και φθηνότερες υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών

Τα παλιού σπλι μονοπώλια έχουν διαλυθεί, ιδίως στους τομείς κοινής ωφελείας και τηλεπικοινωνιών. Ιδρύθηκαν πολλοί νέοι φορείς παροχής υπηρεσιών, οι οποίοι ενέτειναν τον ανταγωνισμό με τα πρώην κρατικά μονοπώλια, επιτάχυναν την τεχνολογική πρόοδο και την καινοτομία και προσέφεραν χαμηλότερες τιμές στον καταναλωτή.

Οι τιμές των τηλεπικοινωνιών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση σημειώνουν πτώση 7,5 % το χρόνο από το 1998 και μετά, που απελευθερώθηκε πλήρως η αγορά. Οι τιμές του ηλεκτρικού ρεύματος για τα νοικοκυριά μειώθηκαν κατά 6,5 % μεταξύ 1996 και 2001. Σε ορισμένες δε χώρες οι μειώσεις αυτές ήταν πολύ μεγαλύτερες, για παράδειγμα, άνω του 20 % στην Ισπανία.

11.5.11. Ταχύτερα και ευκολότερα ταξίδια

Τα αεροπορικά ταξίδια στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν αλλάξει χαρακτήρα προσφέροντας μεγαλύτερες δυνατότητες επιλογής στον καταναλωτή σε πολύ χαμηλότερες τιμές. Η κατάργηση των νομοθετικών ρυθμίσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χάρη στους «ανοικτούς αιθέρες», εισήγαγε ανταγωνισμό σε δρομολόγια που μέχρι τότε προστατεύονταν με ζήλο από τις εθνικές αερογραμμές.

Χάρη στη συνετή χρήση της κοινοτικής χρηματοδότησης το μωσαϊκό του ευρωπαϊκού συστήματος μεταφορών μεταμορφώθηκε και αναβαθμίστηκε σε διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών που συνδέει διάφορα είδη μεταφορών. Με άλλα λόγια, οι επιβάτες μπορούν να ταξιδέψουν και τα εμπορεύματα να μεταφερθούν εύκολα σε μεγάλες αποστάσεις χρησιμοποιώντας αεροπορικά, θαλάσσια, οδικά και σιδηροδρομικά μέσα σε διάφορα τμήματα του ταξιδιού τους με βολικές αλλαγές από το ένα μέσο στο άλλο. Η πολιτική μεταφορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποσκοπεί να δικτυώσει τις ανταποκρίσεις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ανατολικών γειτόνων της, από τους οποίους οι περισσότεροι έχουν ξεκινήσει διαδικασίες για να γίνουν μέλη της τα αμέσως επόμενα χρόνια.

11.5.12. Πώς θα σας εξυπηρετήσει καλύτερα η ενιαία αγορά

Για να εξυπηρετήσει πραγματικά τον κόσμο η ενιαία αγορά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε μια υπηρεσία παροχής πληροφοριών που ονομάστηκε «διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις». Ο διάλογος προσφέρει βοήθεια με διάφορους τρόπους.

Πρώτον, η υπηρεσία δημοσιεύει πολύγλωσσους οδηγούς για όλες τις πτυχές της ενιαίας αγοράς, με ειδικές πληροφορίες για το κάθε κράτος όσον αφορά θέματα όπως το δικαίωμα παραμονής ή το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού σε άλλο κράτος μέλος. Οι πληροφορίες διατίθενται online στη διεύθυνση www.europa.eu.int/citizens.

Δεύτερον, υπάρχει μια «υπηρεσία προσανατολισμού για τους πολίτες» που παρέχει εξατομικευμένη βοήθεια ώστε να ξεπερνιούνται πρακτικά προβλήματα, όπως οι διοικητικές διατυπώσεις, όταν κάποιος μετακομίζει σε άλλο κράτος μέλος. Η υπηρεσία είναι γρήγορη, εύχρηστη και δωρεάν. Οι χρήστες σχηματίζουν ένα δωρεάν αριθμό τηλεφώνου - 00800 67 89 10 11 σπουδήποτε στην Ευρωπαϊκή Ένωση - ή στέλνουν το αίτημά τους με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο

στη διεύθυνση www.europa.eu.int/citizensrights/signpost/front_end/signpost_el.htm. Νομικοί εμπειρογνώμονες απαντούν στα αιτήματα εντός τριών εργάσιμων ημερών, παρέχοντας άτυπα συμβουλές και «προσανατολίζοντας» τον ενδιαφερόμενο καταλλήλως ώστε να έχει μεγαλύτερη βοήθεια.

Τρίτον, η Επιτροπή έχει συστήσει ένα νέο δίκτυο επίλυσης προβλημάτων, που ονομάζεται Solvit, για την αντιμετώπιση περιπτώσεων κακής εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας. Οι πολίτες και οι επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης που πιστεύουν ότι δεν αναγνωρίζονται τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς μπορούν να επικοινωνήσουν απευθείας με τα κέντρα Solvit είτε στο κράτος μέλος καταγωγής τους είτε στο κράτος μέλος στο οποίο διαμένουν ή δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά. Κατάλογος των κέντρων Solvit υπάρχει στη διεύθυνση: www.europa.eu.int/comm/internal_market/solvit/index_en.htm

Η Επιτροπή επιθυμεί, τέλος, να ακούσει τις απόψεις των πολιτών σχετικά με τις πολιτικές και τη νομοθεσία της ΕΕ. Η διαδικτυακή υπηρεσία της Επιτροπής με τίτλο «η φωνή σας στην Ευρώπη» στη διεύθυνση www.europa.eu.int/yourvoice σας δίνει τη δυνατότητα να συμμετάσχετε σε διαβουλεύσεις και συζητήσεις online. Με τη συμμετοχή σας στη διαλογική αυτή διαδικασία μπορείτε να βοηθήσετε να καταστεί η ενιαία αγορά πιο φιλική προς το χρήστη.

11.5.13. Καθαρός, ελεύθερος και θεμιτός ανταγωνισμός

Στην ελεύθερη αγορά η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι ένα παιχνίδι που βασίζεται στον ανταγωνισμό και καθήκοντα διαιτητή ασκεί η αρμόδια για τον ανταγωνισμό αρχή. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει την εντολή, βάσει των συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση, να ενεργεί ως αρμόδια για τον ανταγωνισμό αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο κοινοτικό επίπεδο· καθήκον της είναι να επιβάλλει κανόνες ώστε ο ανταγωνισμός μεταξύ προμηθευτών, παραγωγών, εμπόρων και βιομηχάνων σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση να είναι ελεύθερος και θεμιτός.

Σκοπός της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού είναι να ωφελήσει τους καταναλωτές. Χωρίς αυτήν, τα τηλεφωνικά τέλη θα ήταν ακόμη υψηλά, τα αεροπορικά εισιτήρια πανάκριβα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα των ΗΠΑ, ενώ δεν θα μπορούσε κανείς να αγοράσει αυτοκίνητο στη χώρα που πωλείται φθηνότερα.

Η πολιτική ανταγωνισμού επικεντρώνεται σε τρεις βασικούς τομείς:

- **Εμποδίζει τις επιχειρήσεις να κάνουν συμφωνίες μεταξύ τους που περιορίζουν τον ανταγωνισμό**, για παράδειγμα καθορίζοντας τιμές (καρτέλ)· τις εμποδίζει δε να φέρονται με τρόπο ο οποίος δηλώνει κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης σε έναν συγκεκριμένο τομέα.
- **Ο καθορισμός των τιμών είναι παράνομος**· Τον Ιούνιο του 2001 η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο ύψους 30 εκατ. ευρώ στην αυτοκινητοβιομηχανία Volkswagen. Το 1996 και το 1997 η Volkswagen είχε στείλει εγκυκλίους στους γερμανούς διανομείς της με τις οποίες τους προέτρεπε να μην πωλούν το νέο VW Passat με έκπτωση. Αυτό το είδος καθορισμού της λιανικής τιμής αντίκειται σαφώς στους κανόνες περί ανταγωνισμού, επειδή διατηρεί τις τιμές καταναλωτή τεχνητά υψηλές.
- **Ελέγχει τις συγχωνεύσεις** ώστε να εξασφαλίζει ότι ο συνδυασμός επιχειρήσεων δεν οδηγεί στη δημιουργία δεσπόζουσας θέσης και ότι το υφιστάμενο επίπεδο ανταγωνισμού στην αγορά διατηρείται.

- **Εξασφαλίζει ότι αγορές** όπως οι ταχυδρομικές αποστολές, οι σιδηροδρομικές μεταφορές ή η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας είναι ανοιχτές στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Στις περιπτώσεις που οι εθνικές δημόσιες αρχές παρέχουν ειδικά δικαιώματα σε μια επιχείρηση, ιδίως μονοπωλιακά δικαιώματα, ώστε να προσφέρει η εν λόγω επιχείρηση υπηρεσίες κοινής ωφελείας, η Επιτροπή πρέπει να εξασφαλίζει ότι τα ειδικά αυτά δικαιώματα δεν υπερβαίνουν το επίπεδο που είναι αναγκαίο για την αποτελεσματική παροχή της υπηρεσίας. Για παράδειγμα, τα ειδικά δικαιώματα δικαιολογούνται εάν εξασφαλίζουν στον καθένα μια υπηρεσία εύλογης ποιότητας σε προσιτή τιμή. Δεν δικαιολογούνται εάν σκοπός τους είναι μόνο η παρεμπόδιση του θεμιτού ανταγωνισμού.

11.5.14. Δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε διάφορα πρατήρια βενζίνης

Στη Γαλλία η TotalFina και η Elf Aquitaine πρότειναν τη συγχώνευσή τους, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα η νέα συνδυασμένη επιχείρηση να αποκτήσει τον έλεγχο σε διάφορες αγορές πετρελαϊκών προϊόντων στη Γαλλία. Το γεγονός αυτό θα μεγιστοποιούσε το κόστος για τους διανομείς και τους καταναλωτές. Για να επιλυθούν τα προβλήματα ανταγωνισμού που επισήμανε η Επιτροπή, η TotalFina/Elf συμφώνησε να πωλήσει μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων της σε ανταγωνιστές της. Για παράδειγμα, η νέα επιχείρηση θα είχε δεσπόζουσα θέση στις πωλήσεις καυσίμων στους αυτοκινητοδρόμους. Για να διατηρηθεί ανταγωνιστική η αγορά αυτή προς το συμφέρον των καταναλωτών, η Επιτροπή υποχρέωσε την TotalFina/Elf να πωλήσει περίπου 70 πρατήρια βενζίνης της σε αυτοκινητοδρόμους ώστε να πληρωθεί ένας από τους όρους έγκρισης της συγχώνευσης.

11.5.15. Ισότιμοι όροι

Για το άνοιγμα της αγοράς κινητής τηλεφωνίας, θεσπίστηκε νομοθεσία για πρώτη φορά το 1996. Η Επιτροπή ανακάλυψε ότι ο δεύτερος μεγαλύτερος φορέας κινητής τηλεφωνίας στην Ισπανία, η Airtel Móvil, υποχρεώθηκε να καταβάλει περίπου 510 εκατ. ευρώ για να αποκτήσει δικαίωμα δραστηριοποίησης στην ισπανική αγορά, ενώ η Telefónica, ο κρατικός φορέας, δεν πλήρωσε τίποτε. Η Επιτροπή δήλωσε στην ισπανική κυβέρνηση ότι θα έπρεπε είτε να επιστρέψει το ποσό στην Airtel Móvil είτε να προτείνει διορθωτικά μέτρα. Η κυβέρνηση εισήγαγε μέτρα για να εξασφαλίσει ότι η αγορά κινητής τηλεφωνίας ήταν επαρκώς ανοικτή στον ανταγωνισμό.

Παρακολουθεί τις επιδοτήσεις του δημοσίου («κρατικές ενισχύσεις») για να εξασφαλίζει ότι οι κρατικές ενισχύσεις δεν χρηματοδοτούν «εθνικούς πρωταθλητές» ούτε παρέχουν σε ορισμένες επιχειρήσεις πλεονέκτημα εις βάρος των ανταγωνιστών τους. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις οι κρατικές ενισχύσεις επιτρέπονται, για παράδειγμα, όταν χορηγούνται με σκοπό την ανάπτυξη καθυστερημένων περιοχών ή την προώθηση περιβαλλοντικών στόχων.

11.5.16. Ενισχύσεις ως θετικό κίνητρο

Τον Φεβρουάριο του 1998, η Επιτροπή ενέκρινε τη χορήγηση ενίσχυσης συνολικού ύψους 1,89 εκατ. ευρώ για την ανάπτυξη μικρών τουριστικών επιχειρήσεων στην περιοχή Doñana της Νότιας Ισπανίας. Η επιδότηση επιτράπηκε για να δοθούν κίνητρα για επενδύσεις σε νέες τουριστικές επιχειρήσεις και να δημιουργηθούν θέσεις απασχόλησης, επειδή η επιδότηση

συνέβαλε στη διαρκή και σταθερή ανάπτυξη μιας σχετικά φτωχής περιοχής της Ευρώπης, της Ανδαλουσίας.

11.6. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΜΑΣ

Όπως όλες οι ελευθερίες έτσι και εκείνες που εγγυάται η ενιαία αγορά χρειάζονται έννομη προστασία, αν μη τι άλλο επειδή η άρση των εσωτερικών συνόρων μπορεί, εάν δεν αστυνομεύεται σωστά, να προσφέρει νέες ευκαιρίες σε εγκληματίες. Έτσι, οι συνθήκες του Μάαστριχτ (1992) και του Άμστερνταμ (1997) έδωσαν τη δυνατότητα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επεκτείνουν τη συνεργασία τους σε τομείς που μέχρι τότε ήταν αποκλειστικά εθνικής αρμοδιότητας - στον τομέα της δικαιοσύνης και της εφαρμογής του νόμου.

Τον Οκτώβριο του 1999, κατά τη σύνοδο του Tampere στη Φινλανδία, οι πολιτικοί ηγέτες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης χάραξαν μια στρατηγική για την προστασία της ασφάλειας των πολιτών, χωρίς να περιορίζονται οι ελευθερίες τους στη νέα Ευρώπη. Έκαναν έκκληση για μια πανευρωπαϊκή καταπολέμηση της εγκληματικότητας, η οποία περιλαμβάνει:

- στενότερη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αστυνομικών δυνάμεων·
- συντονισμό των εθνικών εισαγγελικών αρχών και των προσπαθειών τους για την πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος·
- σθεναρότερη δράση κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες·
- περισσότερη αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων των δικαστηρίων μεταξύ των χωρών.

Έκαναν επίσης έκκληση για τη χάραξη μιας κοινής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το άσυλο και τη μετανάστευση και για τη δημιουργία ενός «αυθεντικού ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης». Με άλλα λόγια, όποιος χρειάζεται νομική βοήθεια ή προστασία θα πρέπει να έχει εύκολη πρόσβαση στα δικαστήρια οποιασδήποτε κοινοτικής χώρας, τα δε δικαστήρια και συστήματα εφαρμογής του νόμου στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να συνεργάζονται σε διασυνοριακές αστικές, εμπορικές και ποινικές υποθέσεις.

11.6.1. Σύμπραξη για την προστασία του πολίτη

Από το 1992 που η Συνθήκη του Μάαστριχτ έδωσε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την ευθύνη των τελωνείων και της αστυνομικής συνεργασίας, τα όργανα εφαρμογής του νόμου πυκνώνουν τους ζυγούς και ενισχύουν σταθερά τη συνεργασία τους:

- Το σύστημα πληροφοριών Σένγκεν αποτελεί σημαντική συνιστώσα της προσπάθειας καταπολέμησης της εγκληματικότητας. Η εν λόγω βάση δεδομένων επιτρέπει στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ανταλλάσσουν πληροφορίες, όπως τα ονόματα των ατόμων των οποίων ζητείται η έκδοση ή τα στοιχεία των κλεμμένων οχημάτων ή έργων τέχνης.
- Η Europol ξεκίνησε ως το αστυνομικό όπλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πάταξη του διασυνοριακού εγκλήματος. Η Europol, που αποτελεί σταθμό στην προσπάθεια διασυνοριακής εφαρμογής του νόμου, έχει έδρα της τη Χάγη και είναι πλήρως επιχειρησιακή από την 1η Ιουλίου 1999.

11.6.2. Η αστυνομία πρέπει να είναι διεθνής όπως διεθνείς είναι και οι εγκληματίες

Η Europol είναι ένα αστυνομικό συντονιστικό κέντρο που βοηθά τα όργανα εφαρμογής του νόμου - βασικά τις αστυνομικές και τελωνειακές αρχές – στη διενέργεια διασυνοριακών ερευνών. Οι υπηρεσίες της αντιπαραβάλλουν, αναλύουν και ανταλλάσσουν πληροφορίες σχετικά με την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, με τα κλεμμένα οχήματα και με τη σωματεμπορία, καθώς και σχετικά με τα δίκτυα λαθρομετανάστευσης, με τη σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών, με την πορνογραφία, με την παραχάραξη, με το λαθρεμπόριο ραδιενεργών και πυρηνικών υλικών, με την τρομοκρατία, με το ξέπλυμα χρήματος και με την πλαστογραφία. Στην καρδιά της Europol βρίσκεται μια τεράστια βάση δεδομένων πληροφορικής, η οποία, όταν καταστεί πλήρως επιχειρησιακή, θα διευκολύνει τον εντοπισμό και την παρακολούθηση ύποπτων εγκληματιών ή κλεμμένης περιουσίας.

- Η **Eurojust** βοηθά τα κράτη μέλη να συντονίζουν την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Εθνικοί εισαγγελείς, ανώτεροι δικηγόροι, δικαστές και αστυνομικοί βοηθούνται από τα κράτη μέλη προκειμένου να υποστηρίξουν ποινικές έρευνες σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος και να βοηθήσουν και να συμβουλευθούν εθνικές εισαγγελικές αρχές που μπορεί να μην γνωρίζουν τα δικαιοδοτικά συστήματα άλλων χωρών.
- Η **Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία** εκπαιδεύει ανώτερους υπαλλήλους των αστυνομικών υπηρεσιών μέσω ενός δικτύου εθνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.
- Το **Επιτελείο των Αρχηγών Αστυνομίας** συγκροτήθηκε για να ενθαρρύνει την αυθόρμητη συνεργασία των αστυνομικών ηγεσιών.

Η τόσο στενή συνεργασία βοηθά την Ευρωπαϊκή Ένωση να αντιμετωπίσει ευρύ φάσμα απειλών κατά της ποιότητας της ζωής:

- **Τρομοκρατία και οργανωμένο έγκλημα:** Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμφώνησε κατ' αρχήν να θεσπίσει ένα κοινό ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης που θα αντικαταστήσει τη σημερινή χρονοβόρα διαδικασία έκδοσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει επίσης στις διαπραγματεύσεις των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τρία πρωτόκολλα για την καταπολέμηση της διακίνησης λαθρομεταναστών, της σωματεμπορίας και της παράνομης κατασκευής και εμπορίας πυροβόλων όπλων.
- **Διακίνηση ναρκωτικών και τοξικομανία:** Βασικό στοιχείο της κοινοτικής στρατηγικής κατά των ναρκωτικών αποτελεί το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας που πρόσφατα εγκαταστάθηκε στη Λισσαβόνα. Το Κέντρο θα δώσει για πρώτη φορά τη δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να εκτιμήσει σε ποια κλίμακα γίνεται χρήση ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά. Οι κοινοτικές χώρες θέσπισαν επίσης ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης για τον εντοπισμό και την αξιολόγηση των κινδύνων που συνδέονται με τα νέα συνθετικά ναρκωτικά.
- **Σωματεμπορία:** Προπαρασκευάζονται νομοθετικές προτάσεις στο πλαίσιο μιας κοινής προσπάθειας κατά της σωματεμπορίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών

(συμπεριλαμβανομένης της παιδικής πορνογραφίας στο Internet), εγκλήματα τα οποία είναι εκ φύσεως διεθνή

- **Ξέπλυμα χρήματος, παραχάραξη και άλλες μορφές οικονομικού εγκλήματος.** Οι τράπεζες υπόκεινται σε αυστηρές ρυθμίσεις και εποπτεία για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Οι εθνικές αρχές συνεργάζονται με τα κοινοτικά όργανα για την καταπολέμηση της παραχάραξης του νέου ενιαίου νομίσματος.

11.6.3. Το κυνήγι όσων νομιμοποιούν έσοδα από παράνομες δραστηριότητες

Το 2001, στο πλαίσιο των προσπαθειών της να αντιμετωπίσει το ξέπλυμα χρήματος, η Ευρωπαϊκή Ένωση διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής των κανόνων της σχετικά με την ταυτότητα του πελάτη, την τήρηση αρχείων και την υποχρέωση αναφοράς κάθε ύποπτης χρηματοοικονομικής δραστηριότητας. Οι κοινοτικοί αυτοί κανόνες καλύπτουν πλέον όχι μόνο τα προϊόντα ύποπτων εγκλημάτων που σχετίζονται με ναρκωτικά αλλά και τα προϊόντα κάθε είδους σοβαρών εγκλημάτων και εφαρμόζονται όχι μόνο στον χρηματοοικονομικό τομέα αλλά επίσης σε ένα ολόκληρο φάσμα επαγγελμάτων που είναι ευάλωτα στη χρήση τους για σκοπούς νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Στα επαγγέλματα αυτά συγκαταλέγονται οι έμποροι αγαθών υψηλής αξίας όπως είναι οι πολύτιμοι λίθοι, τα πολύτιμα μέταλλα και τα έργα τέχνης, καθώς και οι ορκωτοί λογιστές, οι ελεγκτές, οι κτηματομεσίτες, οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι, οι ιδιοκτήτες καζίνων, οι εκτιμητές οίκων δημοπρασιών και οι μεταφορείς χρημάτων.

- **Έγκλημα στον κυβερνοχώρο:** Η κοινωνία του Internet, με το αυξανόμενο ηλεκτρονικό εμπόριό της, μπορεί να προσφέρει ευκαιρίες στους εγκληματίες για απάτες και άλλα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καταβάλλει προσπάθειες για έναν κοινό ορισμό του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο.
- **Περιβαλλοντικό έγκλημα:** Τα κράτη μέλη συζητούν με σκοπό να χαρακτηρίσουν ως ποινικά αδικήματα διάφορες δραστηριότητες, που είναι ήδη παράνομες σύμφωνα με την ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία, όταν αυτές διαπράττονται από πρόθεση ή λόγω βαριάς αμέλειας. Τα αδικήματα αυτά περιλαμβάνουν την απόρριψη υλικών που ρυπαίνουν τα ύδατα, διάφορες μορφές ατμοσφαιρικής ρύπανσης, την εμπορία προστατευόμενων ειδών και τη σοβαρή υποβάθμιση προστατευόμενων οικοτόπων.

11.6.4. Η μετανάστευση είναι στην ημερήσια διάταξη

Το ζήτημα της μετανάστευσης και της χορήγησης ασύλου απασχολεί πολίτες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Δύο από τους βασικούς στόχους της Ένωσης σε αυτό τον τομέα είναι να βοηθήσει τους νόμιμους μετανάστες να ζήσουν και να εργαστούν με επιτυχία στην Ευρώπη και να αποθαρρύνει τους λαθρομετανάστες, βελτιώνοντας τους όρους διαβίωσης στις αναπτυσσόμενες χώρες, έτσι ώστε οι άνθρωποι να μη νιώθουν απόλυτα αναγκασμένοι να φύγουν.

Εναπόκειται στα επιμέρους κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αποφασίσουν εάν θα παράσχουν άσυλο ή όχι, αλλά έχουν συμφωνήσει να συντονίζουν τους κανόνες τους, έτσι ώστε οι

αιτήσεις χορήγησης ασύλου να εξετάζονται σύμφωνα με ένα κοινό σύνολο αρχών. Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι είναι η θέσπιση μιας κοινής διαδικασίας χορήγησης ασύλου και η πανευρωπαϊκή αποδοχή εκείνων στους οποίους έχει χορηγηθεί άσυλο. Εν τω μεταξύ, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργούν μια κοινή βάση δεδομένων με τα δακτυλικά αποτυπώματα των αιτούντων άσυλο και λαμβάνουν κάποια χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες, που συγκροτήθηκε το 2000, προκειμένου να καλύψουν το κόστος φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο, να παράσχουν βοήθεια σε πρόσφυγες και να εφαρμόσουν προγράμματα εθελούσιας επιστροφής.

11.7. ΣΚΟΠΕΥΟΥΜΕ ΝΑ ΓΙΝΟΥΜΕ ΠΡΩΤΟΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Η τεχνολογική αλλαγή, η οποία υπαγορεύεται από τις ψηφιακές τεχνολογίες των επικοινωνιών προκαλεί επανάσταση στον τρόπο ζωής μας. Συνιστά τόσο απειλή όσο και ευκαιρία: απειλή, επειδή εάν δεν μπορέσουμε να προσαρμοστούμε και να ανταγωνιστούμε τους εταίρους μας στην παγκόσμια οικονομία θα μείνουμε πίσω-ευκαιρία, επειδή η επιτυχία μας θα προσφέρει κάθε ευκαιρία βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης, δημιουργίας θέσεων απασχόλησης και καλύτερων όρων διαβίωσης.

Κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας τον Μάρτιο του 2000 οι ευρωπαίοι ηγέτες διακήρυξαν ότι θα καταστήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση ως το 2010 «την πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης στον κόσμο, με ικανότητα βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.»

11.8. Η ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ ΕΙΝΑΙ «ΕΡΓΟ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ»

Το έργο της οικοδόμησης της ενιαίας αγοράς δεν τελειώνει ποτέ. Συχνά χρειάζεται χρόνο για να συμφωνήσουν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα κράτη μέλη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να θεσπίσουν πολύπλοκη νομοθεσία η οποία θίγει πολλές διαφορετικές ομάδες συμφερόντων. Συχνά οι κανόνες πρέπει να επικαιροποιούνται προκειμένου να λαμβάνουν υπόψη τους τις νέες τεχνολογίες και άλλες εξελίξεις. Αλλά η ενιαία αγορά δε είναι μόνο κανόνες: είναι ένας συνδυασμός σύνθετων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων που επηρεάζουν διάφορες πτυχές της ζωής μας.

Χάρη στην κατάργηση των εμπορικών φραγμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην αύξηση του ανταγωνισμού, η ευρωπαϊκή οικονομία άλλαξε πάρα πολύ την τελευταία δεκαετία, δόθηκε ώθηση στην ανταγωνιστικότητα και τονώθηκε η οικονομική μεγέθυνση. Ορισμένοι πιστεύουν ότι ο ρυθμός είναι πολύ βραδύς για να επιτευχθεί ο στόχος του 2010. Άλλοι πιστεύουν ότι εάν οι εθνικές κυβερνήσεις, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, οι επιχειρήσεις, ο δημόσιος τομέας και ο τομέας του εθελοντισμού εξακολουθήσουν να συνεργάζονται με επιτυχία, τότε η ενιαία αγορά μπορεί να δώσει περισσότερους καρπούς την επόμενη δεκαετία από όσους προσέφερε μετά το 1993, όταν καταργήθηκαν τα σύνορα μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό σημαίνει τα εξής:

- περισσότερος πλούτος, καλύτερη εκπαίδευση και κατάρτιση και περισσότερη κινητικότητα μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας·
- ακόμη φθηνότερο το κόστος των υπηρεσιών κοινής ωφελείας·
- ευρύτερο και καλύτερο φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών για τους καταναλωτές·
- αποτελεσματικότερες κεφαλαιαγορές που επιταχύνουν την οικονομική μεγέθυνση και δημιουργούν θέσεις απασχόλησης·
- λιγότερη γραφειοκρατία για τις μικρές επιχειρήσεις.

11.9. ΟΙ ΦΟΡΟΙ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΙΩΣ

Η άρση των φορολογικών φραγμών οδηγεί σε νέο σχεδιασμό του φορολογικού συστήματος. Οι φορολογικοί συντελεστές για τις επιχειρήσεις και τα φυσικά πρόσωπα είναι και θα παραμείνουν αποκλειστικό προνόμιο των εθνικών αρχών της κάθε χώρας. Ωστόσο οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να παραπονιούνται ότι 15 ξεχωριστά σύνολα φορολογικών κανόνων επιβαρύνουν σημαντικά το κόστος λειτουργίας και παρεμποδίζουν το διασυνοριακό εμπόριο. Η διαφορετική φορολογική αντιμετώπιση της αποταμίευσης και άλλων χρηματοπιστωτικών προϊόντων είναι ένα από τα πολλά εμπόδια που αποτρέπει τους ιδιώτες επενδυτές να αγοράσουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες σε άλλες χώρες. Προχωρούν οι εργασίες για την έκδοση ενός φορολογικού πακέτου που θα εξομαλύνει ορισμένες από τις επίμονες ασυνέπειες.

Τι πρέπει να κάνουμε

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εντόπισε διάφορους στόχους που πρέπει να επιτύχει η Ευρωπαϊκή Ένωση εάν θέλει να φθάσει στον τελικό στόχο που όρισε κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας. Μεταξύ αυτών είναι:

11.10. Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ο σκοπός είναι, όπως και με τις τηλεπικοινωνίες, να βελτιωθεί η απόδοση και να μειωθούν οι τιμές χάρη στη διάλυση των μονοπωλίων που είχαν οι κρατικοί φορείς κοινής ωφελείας ή οι πρόσφατα ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις. Αυτό σημαίνει άνοιγμα των ενεργειακών αγορών στον ανταγωνισμό από νέους προμηθευτές. Δύο χρόνια μετά τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας οι ευρωπαίοι ηγέτες συμφώνησαν, στη Βαρκελόνη τον Μάρτιο του 2002, ότι η αγορά ενεργειακού εφοδιασμού των επιχειρήσεων θα ανοίξει πλήρως, αλλά δεν έχει ακόμη οριστεί ημερομηνία για τους εγχώριους καταναλωτές.

11.11. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να απολαύσει όλα τα οφέλη του ενιαίου νομίματός της, εάν δεν αναπτύξει μια πραγματικά πανευρωπαϊκή αγορά στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Οι εθνικές αγορές ρυθμίζονται από ένα μωσαϊκό κανόνων που διέπουν τις επενδύσεις και την εκμετάλλευση εσωτερικής πληροφόρησης, την προστασία του επενδυτή, τη γνωστοποίηση πληροφοριών, τις εξαγορές, τη χορήγηση συντάξεων, την εποπτεία και πολλούς άλλους τομείς. Ένα κοινοτικό σχέδιο δράσης αποσκοπεί να θέσει τη βάση, έως το 2005, για ένα ενιαίο σύνολο κοινοτικών κανόνων που θα καταστήσουν ελεύθερες τις σοβαρές επιχειρήσεις παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών να

προσφέρουν στους πελάτες τους σε όλη την Ευρώπη περισσότερες επιλογές και σε καλύτερη τιμή, ενώ θα χαλιναγωγήσουν τους αδίστακτους και τους ανεπαρκείς.

11.12. ΈΝΑΣ ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι επιχειρήσεις και οι καταναλωτές πρέπει να είναι σε θέση να επιλύουν τις διαφορές τους όσον αφορά τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες γρήγορα και αποτελεσματικά αποφεύγοντας τις χρονοβόρες και δαπανηρές δικαστικές αγωγές. Γι' αυτό ακριβώς, δρομολογήθηκε το 2001 το FIN-NET, ένα διασυνοριακό δίκτυο εξωδικαστικής διευθέτησης των καταγγελιών που αφορούν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Το δίκτυο αυτό έχει σχεδιαστεί, έτσι ώστε να βοηθά στην επίλυση, εκτός δικαστηρίου, τυχόν διαφορών μεταξύ ενός καταναλωτή που ζει σε μια κοινοτική χώρα και ενός παρόχου χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένος σε άλλη κοινοτική χώρα.

11.12.1. Χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση: οι προοπτικές είναι ελπιδοφόρες

Μια μελέτη που διενεργήθηκε για λογαριασμό της ευρωπαϊκής στρογγυλής τράπεζας χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ενιαία αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών μπορεί να προσθέσει από 0,5 ως 0,7 εκατοστιαίες μονάδες στην ετήσια οικονομική μεγέθυνση των χωρών της ΕΕ. Τα δύο γερμανικά ιδρύματα που διενέργησαν τη μελέτη συμπέραναν ότι σε μια ολοκληρωμένη αγορά οι ιδιοκτήτες κατοικιών θα μπορούσαν να αποταμιεύσουν από 800 έως 2,500 ευρώ το χρόνο καταβάλλοντας χαμηλότερα επιτόκια για την πληρωμή στεγαστικού δανείου ύψους 100,000 ευρώ από το 1995 έως το 1999.

11.12.2. Η δημιουργία απασχόλησης

Ανησυχώντας για τον επίμονα υψηλό ρυθμό ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση η σύνοδος κορυφής της Λισσαβόνας όρισε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα δημιουργίας θέσεων απασχόλησης για τα κράτη μέλη το οποίο αναμένεται να αυξήσει τον συνολικό ρυθμό απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το 60 % του ενεργού πληθυσμού στο 70 %.

Ο στόχος αυτός σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να δημιουργήσει 20 εκατ. νέες θέσεις απασχόλησης - 11 έως 12 εκατ. για τις γυναίκες και 5 εκατ. για ηλικιωμένους εργαζόμενους - πριν από το 2010. Η Επιτροπή συνιστά να χορηγηθούν περισσότερα κρατικά κονδύλια για την εκπαίδευση των εργαζομένων, να αναθεωρηθούν τα συστήματα φορολογίας και παροχών, ώστε να δοθούν κίνητρα στους ανθρώπους για να εργαστούν, και να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες για να μειωθεί το χάσμα στις αμοιβές μεταξύ ανδρών και γυναικών και για να μειωθεί το ποσοστό πρόωρης διακοπής της σχολικής φοίτησης.

11.12.3. Η άρση της γραφειοκρατίας

Η Επιτροπή και οι κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και οι εκπρόσωποι των επιχειρήσεων και των καταναλωτών καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες για τη μείωση της γραφειοκρατίας στο ελάχιστο, καταργώντας τους περιττούς κανόνες, απλουστεύοντας άλλους και προσπαθώντας να αναμορφώσουν τη νομοθετική διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έτσι ώστε οι νέοι νόμοι, όποτε χρειάζονται, να καταρτίζονται και να εφαρμόζονται πιο γρήγορα.

11.12 4. Νέες προκλήσεις

Σε λίγα χρόνια τα οφέλη της ενιαίας αγοράς θα επεκταθούν σε δέκα ή δώδεκα ακόμη κράτη μέλη λόγω της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν έχουν περάσει ούτε είκοσι χρόνια από τότε που πολλές από αυτές τις οικονομίες ατονούσαν κάτω από τον κρατικό έλεγχο που κατέπνιγε την καινοτομία και κατέστειλλε την επιχειρηματικότητα και τη δημιουργία πλούτου.

Σήμερα οι πρώτοι βλαστοί ευημερίας και δυναμισμού αρχίζουν να ανθίζουν στις χώρες αυτές. Σε ορισμένους τομείς θα υπάρξουν προβλήματα αλλά κατά γενικό κανόνα αναμένεται ότι οι χώρες αυτές θα μπορέσουν να ενταχθούν γρήγορα και άνετα στην ενιαία αγορά εφόσον εφαρμόσουν τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης γρήγορα και αποτελεσματικά.

Η αξία και η αποτελεσματικότητα των κανόνων επιβεβαιώνονται από τα εκατομμύρια συναλλαγών που πραγματοποιούνται καθημερινά στην ενιαία αγορά. Η αύξηση της προσωπικής ευημερίας και των προσωπικών ελευθεριών χάρη στην ενιαία αγορά έχουν ήδη μεταμορφώσει τη ζωή μας.

Η πρόοδος είναι μεγάλη, αλλά η ενιαία αγορά έχει άφθονο αναξιοποίητο δυναμικό, που μπορεί να δώσει μεγαλύτερα ακόμη οφέλη στους πολίτες και στις επιχειρήσεις της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αντισταθεί στα ένστικτα του προστατευτισμού που μπορεί να κερματίσουν την ενιαία της αγορά και να σβήσουν την πρόοδο που σημειώθηκε. Πρέπει επίσης να επικαιροποιήσει τους κανόνες της, επειδή ο κόσμος γενικότερα και η τεχνολογία ειδικότερα διαρκώς μεταβάλλονται.

Η οικοδόμηση της ενιαίας αγοράς είναι έργο διαρκές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

12.1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το "ταξίδι" δεν αποτελεί μια πρόσφατη δραστηριότητα του βιομηχανικού πολιτισμού μας. Αυτό ακολούθησε την εξέλιξη και τις μεταβολές της ανθρωπότητας κατά τη διάρκεια των τελευταίων χιλιετηρίδων.

Στις μέρες μας φαίνεται να έχει αποκτήσει μια διαφορετική μορφή σε σχέση μ' εκείνη των θρησκευτικών, εμπορικών και πολεμικών μετακινήσεων της αρχαιότητας ή του Μεσαίωνα.

Το "ταξίδι" ενσωματώνεται σε μια ευρύτερη δραστηριότητα, τον τουρισμό, ο οποίος αρχίζει να οριοθετείται εννοιολογικά από τις αρχές του 19 ου αιώνα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Σήμερα ο τουρισμός αποτελεί ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. Παρουσίασε μια ταχύτατη ανάπτυξη, μια χωρική εξάπλωση και μια κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να θεωρείται ένα "μπανάλ" και αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης καθημερινότητας.

Η ενηλικίωση του τουριστικού φαινομένου συμπίπτει με τη μαζικοποίηση και τη μεγέθυνση του, η δε οικονομική και κοινωνική σημασία του χαρακτηρίζεται μεγάλη, έστω και αν συχνά αμφισβητείται εξαιτίας της ετερογένειας και της συνθετότητάς του.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Π.Ο.Τ.), το 2010 οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις θα είναι 40,2 φορές μεγαλύτερες σε σχέση μ' εκείνες του 1950, ενώ οι συναλλαγματικές τουριστικές εισπράξεις 699,9 φορές υψηλότερες.

Αναμφισβήτητα λοιπόν, ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους οικονομικούς τομείς σε παγκόσμια κλίμακα, η συμβολή του οποίου στα πλαίσια μιας εθνικής οικονομίας μετριέται από τον όγκο των συναλλαγματικών εισροών, από το βαθμό εξισορρόπησης του ισοζυγίου πληρωμών, από τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη κτλ.

Ο τουρισμός, ο οποίος αντιπροσωπεύει το 10-12% του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Προϊόντος, αποτελεί ίσως το σημαντικότερο οικονομικό τομέα, με πολυεπίπεδες επιπτώσεις στην κοινωνία, στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Η σύγχρονη διάσταση του τουρισμού και η ενσωμάτωσή του στο κοινωνικο-οικονομικό σύστημα μιας πληθώρας χωρών αποτελεί φυσικό επακόλουθο της εξελικτικής του πορείας, καθώς και μιας ακολουθίας φάσεων που διάνυσε από την αρχαιότητα έως σήμερα.

12.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Ο τουρισμός, παρ' όλο που στηρίχτηκε από την αρχαιότητα έως σήμερα στον ελεύθερο χρόνο και τη μετακίνηση, εντούτοις παρουσίασε διαχρονικά μια μορφολογική εξέλιξη και μια διευρυνόμενη χωρικά διάρθρωση.

Στην αρχαία Ελλάδα και στην αρχαία Ρώμη, ο ελεύθερος χρόνος απεικόνιζε την προέλευση και την τάξη των πολιτών που ήταν ελεύθεροι και οικονομικά εύποροι, απαλλαγμένοι από κάθε εξαναγκαστική απασχόληση. Ωστόσο, ήταν υποχρεωμένοι να ασχολούνται με τα κοινωνικά, ηθικά και πολιτικά αιτήματα που δημιουργούσε η εύρυθμη λειτουργία της πολιτείας.

Η εργασία αντίκειτο στο πνεύμα της πολιτείας και του πολιτεύματος και εμφανιζόταν ως συναφής με τον μη πολιτικό χαρακτήρα που έδιναν στον πληβείο. Ο ελεύθερος χρόνος συνδεόταν ουσιαστικά με τις ευγενείς απασχολήσεις και ήταν απόρροια μιας πολιτικής σκέψης που όχι μόνο περιέγραφε, αλλά και οριοθετούσε το τι είναι ελευθερία και τι όχι.

Όσοι διέθεταν ελεύθερο χρόνο, δηλαδή αυτοί που ανήκαν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε διαφόρων τύπων ταξιδιωτικές μετακινήσεις. Μπορούμε να αναφέρουμε, για παράδειγμα, τις διεθνείς ταξιδιωτικές μετακινήσεις για λόγους αναψυχής των αρχαίων Ελλήνων και Ρωμαίων στην Αίγυπτο, καθώς και τις εσωτερικές μετακινήσεις για να παρευρεθούν σε αθλητικούς αγώνες, θεατρικές παραστάσεις, εορτές κτλ. Την περίοδο αυτή, η φιλοξενία έχει την ισχύ νόμου.

Ο Ηρόδοτος (480-421 π.Χ.) περιγράφει στις περιηγήσεις του γεωγραφικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά των τόπων που επισκέπτεται και μπορεί να χαρακτηριστεί σύμφωνα με την τουριστική τυπολογία που διαμορφώνεται το 19^ο αιώνα ως "μοντέλο τουρίστα". Αυτή την περίοδο εμφανίζονται τα πρώτα κρατικά πανδοχεία, που παρείχαν δωρεάν τις υπηρεσίες τους στους ταξιδιώτες, καθώς και τα πρώτα πανδοχεία κερδοσκοπικής μορφής. Αρχικά βρίσκονται αυτόνομα κατά μήκος των μεγάλων οδικών αξόνων, ενώ προς το τέλος της αρχαιότητας εμφανίζονται οι πρώτες τάσεις εμπορικοποίησης των ταξιδιωτικών μετακινήσεων.

Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, δύο μορφές τουρισμού επικρατούν κατεξοχήν:

α. **Ο πανεπιστημιακός τουρισμός:** Αυτός εμφανίζεται ιδιαίτερα αναπτυγμένος γύρω από τα πανεπιστημιακά κέντρα της Ευρώπης, όπως το Παρίσι, το Μονπελιέ, την Οξφόρδη, το Κέμπριτζ κτλ.

β. **Ο τουρισμός των μεγάλων θρησκευτικών γεγονότων και εορτών:** Στα τέλη του Μεσαίωνα, η ελβετική και η γερμανική ξενοδοχία έχει αποκτήσει μεγάλη φήμη, χάρη στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, ενώ στη Γαλλία η γαστρονομία συμβάλλει στην περαιτέρω εξειδίκευση του ξενοδοχειακού προϊόντος, συνδέοντας κατ' αυτό τον τρόπο την παραμονή με την ψυχαγωγία.

Κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης, ο τουρισμός εμπλουτίζεται με νέα κίνητρα. Οι άνθρωποι ταξιδεύουν με κύριο σκοπό την ευχαρίστηση, καθώς και από "διανοουμενίστικη περιέργεια".

Στα πλαίσια των εκπαιδευτικών μετακινήσεων των Άγγλων ευγενών, δημιουργούνται στη Γαλλία δύο ειδών περιηγήσεις: η "μικρή περιήγηση" (petit tour), που περιλάμβανε το Παρίσι και τη νοτιοδυτική Γαλλία, και η "μακρά περιήγηση" (grand tour), που, εκτός των παραπάνω, συμπεριλάμβανε τη Βουργουνδία, την νότια και τη νοτιοανατολική Γαλλία.

Το 1800 χρησιμοποιείται για πρώτη φορά η λέξη tourist, για να χαρακτηρίσει τα άτομα που συμμετείχαν στη μακρά περιήγηση (grand tour). Το 1811 πρωτοεμφανίζεται η λέξη tourism, για να δηλώσει κατά επεξηγηματικό τρόπο την πρακτική του να ταξιδεύει κανείς από ευχαρίστηση. Μεταξύ 1840 και 1860, τα χαρακτηριστικά του τουρισμού και η κινητικότητα των τουριστών μεταβάλλονται με την ανακάλυψη και την εξάπλωση του σιδηροδρόμου, που υπήρξε και το πρώτο μέσο μαζικής μεταφοράς.

Το 1839 εκδίδονται οι πρώτοι τουριστικοί οδηγοί του "Beadecker", οι οποίοι αναφέρονται σ' όλα εκείνα τα στοιχεία που αφορούν την πραγματοποίηση "ενός ταξιδιού στο Ρήνο".

Την ίδια σχεδόν περίοδο, ο J. Murray εκδίδει στην Αγγλία ένα "εγχειρίδιο για ταξιδιώτες στην Ελβετία".

Βασικά, σ' ένα χρονικό διάστημα μικρότερο από μισό αιώνα, ολόκληρη η Ευρώπη διακατέχεται από τον πυρετό της εξάπλωσης των σιδηροδρομικών δικτύων και τον πολλαπλασιασμό των τουριστικών οδηγών.

Το 1841 στην Αγγλία, ο Thomas Cook οργανώνει το πρώτο ταξίδι με οδηγούς, ενώ το 1845 δημιουργεί στο Λέισεστερ το γραφείο ταξιδιών "Thomas Cook & Son", που στη συνέχεια θα ιδρύσει υποκαταστήματα σε 68 χώρες του κόσμου. Παράλληλα, στα τέλη του αιώνα, παρατηρείται μια χωρίς προηγούμενο ανάπτυξη των ξενοδοχείων πολυτελείας Grand Hotel της Ρώμης το 1893, Ritz του Παρισιού το 1898, Carlton του Λονδίνου το 1898 κτλ.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το τουριστικό φαινόμενο μεταβάλλεται. Σ' αυτό συμβάλλουν οι ακόλουθοι λόγοι:

- Η οικονομική συγκυρία της περιόδου 1905-1914.
- Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-18), όπου οι αριστοκράτες και οι μονάρχες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ουσιαστικά εξαφανίζονται.
- Οι πληθωριστικές τάσεις, που αφανίζουν ολοκληρωτικά τους εισοδηματίες (rentiers), που αποτελούσαν την touristy society του 19ου αιώνα.
- Η οικονομική κρίση του 1929, η οποία καταστρέφει οριστικά τον αριστοκρατικό τουρισμό του 19^{ου} αιώνα.

Ο 19^{ος} αιώνας αποτελεί τη χρονική περίοδο-σταθμό για τη μεταγενέστερη εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου. Οι θεσμικές, οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές ανακατατάξεις που επιτελούνται στα πλαίσια της βιομηχανικής επανάστασης προσδιορίζουν όχι μόνο τη μελλοντική μορφολογία του τουρισμού, αλλά συμβάλλουν επίσης στην εμφάνιση των πρώτων τάσεων της μαζικοποίησης και της εμπορικοποίησής του.

12.3. Η ΜΑΖΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, η μορφολογία των τουριστικών μετακινήσεων μεταβάλλεται. Ο τουρισμός διαχείμασης - αναψυχής των αριστοκρατών και των εισοδηματιών, χωρικά καθορισμένος στις παράκτιες ζώνες της βόρειας Μεσογείου, αντικαθίσταται από τον καλοκαιρινό παραθεριστικό τουρισμό.

Οι τουριστικοί σταθμοί του αριστοκρατικού τουρισμού του 19^{ου} αιώνα παραμένουν, αλλά μεταβάλλεται η περίοδος λειτουργίας τους, καθώς και τα κίνητρα και το προφίλ της πελατείας τους.

Το 1936, το Διεθνές Γραφείο Εργασίας ώθησε στο να υιοθετηθεί από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας μια πρώτη σύμβαση, που προέβλεπε μια γενικευμένη άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον έξι ημερών.

Ωστόσο, πολλές χώρες την ίδια περίπου χρονική περίοδο υιοθετούν τις "διακοπές μετ' αποδοχών", είτε με τη βοήθεια νομοθετικών διαταγμάτων (Ιταλία 1925, Αυστρία 1910, Γαλλία 1936 κτλ.) είτε με τη δημιουργία εργατικής νομοθεσίας (Ρωσία 1922 κτλ.).

Το 1936, καθώς και οι επιμέρους ανά χώρα χρονολογίες, οριοθετούν μια νέα μεταβλητή, η οποία θεωρείται από τις πιο σημαντικές, σχετικά με τη μαζικοποίηση του τουρισμού και τις περαιτέρω οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις για τις χώρες υποδοχής και προέλευσης των τουριστών.

Αυτή η μεταβλητή, η οποία στη συνέχεια θα επηρεάσει δραστικά τις δομές και τη μορφολογία του τουριστικού φαινομένου, ορίζεται ως "εκδημοκρατισμός" των διακοπών.

Οι διακοπές μετ' αποδοχών συμβάλλουν στη θεσμοθέτηση του δικαιώματος των ατόμων για διακοπές, προνόμιο μέχρι πρότινος μιας ολιγαρχίας, η οποία δεν παρουσίαζε κανένα κοινό χαρακτηριστικό με τη νέα τουριστική τυπολογία που διαμορφώνεται.

Ο εκδημοκρατισμός των διακοπών, ο οποίος αρχικά εκδηλώνεται με μια διευρυμένη δυνατότητα των ατόμων να συμμετέχουν στις τουριστικές μετακινήσεις, δίνει την ευκαιρία σε κοινωνικές κατηγορίες που πριν χαρακτηρίζονταν αποκλεισμένες των διακοπών να καταναλώσουν τουριστικά αγαθά και υπηρεσίες στους υπάρχοντες τόπους υποδοχής των τουριστών.

Ουσιαστικά, ο εκδημοκρατισμός των διακοπών, ο οποίος συνέβαλε στη μαζικοποίηση του τουριστικού φαινομένου και στη μεταγενέστερη οικονομική ανάπτυξη του τουρισμού, δημιούργησε μια συνεχή ώθηση για διεύρυνση της βάσης της εισοδηματικής πυραμίδας, ώστε να καταστεί δυνατή η δημιουργία μιας διαχρονικά αυξητικής τάσης κατανάλωσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.

Άλλοι παράγοντες οι οποίοι συνέβαλαν επίσης στον εκδημοκρατισμό των διακοπών, είναι οι ακόλουθοι:

α. **Οι τουριστικοί οδηγοί**, οι οποίοι παρείχαν πληροφορίες στους τουρίστες για όλο και περισσότερους νέους προορισμούς. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι σε προγενέστερες περιόδους, και πιο συγκεκριμένα την περίοδο 1600-1660, μόνο στη Γαλλία, εκδόθηκαν 400 περίπου περιηγητικά εγχειρίδια-οδηγοί, που αναφέρονταν σε ταξίδια εκτός της Ευρώπης.

β. **Ο πολλαπλασιασμός των ταξιδιωτικών οργανώσεων**: Υπογραμμίζουμε τη δημιουργία μιας πληθώρας ταξιδιωτικών οργανώσεων στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, οι οποίες χρονολογούνται από το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα και φέρουν ως επί το πλείστον τις ονομασίες της Περιηγητικής Λέσχης, της Λέσχης Αυτοκινήτου, των Οργανώσεων Κοινωνικού Τουρισμού κτλ.

γ. **Η δημιουργία τουριστικής νομοθεσίας:** Το κράτος νομοθετεί προκειμένου να προστατεύσει τους ιστορικούς οικισμούς, τις ιαματικές πηγές ή το φυσικό περιβάλλον, παρατηρώντας τις ταχύτερες τάσεις μαζικοποίησης του τουριστικού φαινομένου. Παράλληλα δημιουργεί εξειδικευμένη τουριστική διοίκηση και ρυθμίζει τη λειτουργία των εμφανιζόμενων τουριστικών επαγγελμάτων.

δ. **Η αύξηση του εισοδήματος.**

ε. **Η αύξηση τον ελεύθερου χρόνου:** Στη Γαλλία, χώρα προέλευσης και υποδοχής τουριστών, από το 1848 έως το 1919, οι ώρες εργασίας μειώθηκαν από 14 σε 8, ενώ οι μισθοί διπλασιάστηκαν.

στ. **Η ανάπτυξη και η διάδοση του σιδηρόδρομου:** Στη Ρωσία μόνο, το 1900 το σιδηροδρομικό της δίκτυο ξεπερνούσε τα 40.000 χιλιόμετρα.

ζ. **Η ανάπτυξη της αυτοκινητοβιομηχανίας και η μείωση του κόστους ταξιδιού:** Η πρώτη εκδρομή με αυτοκίνητο οργανώθηκε το 1910 από τον Αγγλο Chapman μεταξύ Ίστμπουρν και βόρειας Ουαλίας. Από το 1925, παρατηρείται μια ταχεία ανάπτυξη των οργανωμένων εκδρομών με λεωφορείο στις χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης. Αυτό συνέβαλε στη συνέχεια στη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων που εξειδικεύονταν στην προετοιμασία και την πραγματοποίηση εκδρομών στα περίχωρα των πόλεων, που δεν εξυπηρετούνταν από τα υπάρχοντα σιδηροδρομικά δίκτυα.

Ο ανταγωνισμός που διαμορφώνεται μεταξύ αυτοκινητιστικών εταιρειών και σιδηροδρόμου είναι οξύς, αλλά μετά το 1930 το αυτοκίνητο ως μεταφορικό μέσο αποδεικνύεται πολύ πιο αποδοτικό απ' ό,τι ο σιδηρόδρομος.

Η ανάπτυξη αυτού του μεταφορικού μέσου επιδρά αφενός μεν στην υπάρχουσα χωρική διάρθρωση των τουριστικών καταλυμάτων, αφετέρου δε στη λειτουργία και την εξειδίκευση των τουριστικών γραφείων.

Χωροταξικά τα ξενοδοχειακά καταλύματα βρίσκονταν συγκεντρωμένα γύρω από τους σιδηροδρομικούς σταθμούς. Η ανάπτυξη του αυτοκινήτου επιδρά δραστικά σ' αυτές τις συγκεντρώσεις προς όφελος άλλων συνοικιών των πόλεων, καθώς και των πόλεων που στερούνταν σιδηροδρομικού δικτύου. Νέα τουριστικά γραφεία δημιουργούνται, συνέπεια της ανάπτυξης και της διάδοσης του αυτοκινήτου, τα οποία εξειδικεύονται στα ομαδικά ταξίδια (groups) και επιδιώκουν να προσεγγίσουν μεσαίες εισοδηματικές κατηγορίες.

η. **Οι πτήσεις charters:** Οι πτήσεις charters επέδρασαν σημαντικά στη μείωση του κόστους του ταξιδιού και συνεπώς στην ελάττωση του παράγοντα χρόνο-απόσταση, που εμπόδιζε την προσέγγιση πολλών χωρών υποδοχής στις κύριες ζώνες προέλευσης των τουριστών. Η πρώτη πτήση charter οργανώθηκε από τον Vladimir Raitz, ο οποίος μετέφερε με μια ντακόντα το 1954 Βρετανούς τουρίστες από το Λονδίνο στην Κορσική.

θ. Η βελτίωση των υπηρεσιών υποδοχής και οι διευκολύνσεις στα σύνορα: Η οικονομική ανάπτυξη των χωρών υποδοχής και η οριοθέτηση του τουρισμού στη δέσμη των δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μιας χώρας επέδρασαν όχι μόνο στη δημιουργία των απαραίτητων υπηρεσιών υποδοχής, αλλά και στην περαιτέρω βελτίωση τους. Οι σταθμοί εισόδου των τουριστών (αεροδρόμια, λιμάνια, συνοριακοί σταθμοί), τα συγκοινωνιακά δίκτυα και τα μέσα μεταφοράς, το δίκτυο των τραπεζών, οι νοσοκομειακές εγκαταστάσεις, τα τουριστικά καταλύματα, οι εγκαταστάσεις οινοπото-τροφοδοσίας και αναψυχής κτλ. διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην αύξηση ή όχι των τουριστικών ροών προς μια χώρα, στη διάρκεια παραμονής, καθώς και στη διαμόρφωση του προφίλ των τουριστών.

Οι διευκολύνσεις στα σύνορα χαρακτηρίζονται επίσης καθοριστικές και συχνά παρατηρείται ότι έχουν ήδη ενσωματωθεί στις συνήθειες του σύγχρονου τουρίστα. Συνήθως, ο τουρίστας ο οποίος επιχειρεί να διασχίσει τα σύνορα μιας χώρας υπόκειται σε μια σειρά ελέγχων, οι οποίοι συνοψίζονται στους παρακάτω:

- Αστυνομικοί έλεγχοι.
- Φορολογικοί έλεγχοι.
- Συναλλαγματικοί έλεγχοι.

Δύο οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν ως αντικείμενο να διευκολύνουν τις μετακινήσεις των κατοίκων των κρατών-μελών οι οποίοι επιθυμούν να επισκεφτούν μια άλλη χώρα-μέλος, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως τουριστικός προορισμός. Αυτές είναι η οδηγία 64/221/Ε.Ο.Κ. της 25^{ης} Φεβρουαρίου του 1964 και η οδηγία 73/148/Ε.Ο.Κ. της 21^{ης} Μαΐου του 1973. ,

ι. Ο πολλαπλασιασμός των τουριστικών προϊόντων (banalisation): Ο βαθμιαίος εκδημοκρατισμός των διακοπών και συνεπώς η δυνατότητα μεγαλύτερης κατανάλωσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών ώθησε στην παραγωγή μιας πληθώρας τουριστικών προϊόντων (μεταφορικά μέσα, καταλύματα, αναψυχή, υπηρεσίες κτλ.). Σ' αυτό συνέβαλαν οι επιτελούμενες μεταβολές σχετικά με τη θεώρηση του τουριστικού φαινομένου, τόσο στις χώρες προέλευσης των τουριστών όσο και στις χώρες υποδοχής. Έτσι, τα τουριστικά προϊόντα παράγονται μαζικά, χωρίς τη συγκεκριμένη πια χωρική διάταξη του παρελθόντος, μια και όλες οι χώρες του κόσμου τείνουν να γίνουν χώρες υποδοχής, και προσφέρονται σε μια ευρεία γκάμα τιμών, δίνοντας τη δυνατότητα ακόμα και στις πιο χαμηλές εισοδηματικές τάξεις να συμμετέχουν στην τουριστική κατανάλωση. Ουσιαστικά, η banalisation των τουριστικών προϊόντων συμβάλλει στο μεγαλύτερο εκδημοκρατισμό των διακοπών και στην ευρύτερη αποδοχή τους ως αγαθού πρώτης ανάγκης. Παράγοντες που συνέβαλαν κατεξοχήν στη banalisation των τουριστικών προϊόντων είναι οι παρακάτω:

- Η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού.
- Οι πολιτικές τουριστικής ανάπτυξης των χωρών υποδοχής.
- Ο διεθνής ανταγωνισμός μεταξύ των τουριστικών χωρών.
- Η εμφάνιση των Νέων Τουριστικών Κρατών (Ν.Τ.Κ.).
- Η ταχύτατη αύξηση της τουριστικής ζήτησης.
- Ο πολλαπλασιασμός, οι μεγεθύνσεις και οι οικονομικές συγκεντρώσεις των Tour-Operators.

Η banalisation των τουριστικών προϊόντων διευκολύνει την περαιτέρω εμπορικοποίησή τους και τον πολλαπλασιασμό των διεθνών τουριστικών προορισμών.

ια. Η βαθμιαία προσαρμογή των τουριστικών καταλυμάτων στις μεταβολές της ζήτησης: Ο τουρισμός οφείλει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνικοποίησή και τον εκδημοκρατισμό του στη βαθμιαία ποσοτική και ποιοτική προσαρμογή της προσφοράς των τουριστικών καταλυμάτων και στις μεταβολές της τουριστικής ζήτησης. Τα τουριστικά καταλύματα του 19^{ου} αιώνα και των αρχών του 20^{ου} απευθύνονταν αποκλειστικά σε μια τουριστική ολιγαρχία (αριστοκράτες και εισοδηματίες). Η θεσμοθέτηση των διακοπών και η συμμετοχή σ' αυτές κοινωνικών τάξεων που μέχρι πρότινος θεωρούνταν αποκλεισμένες, δημιούργησε στη συνέχεια την ανάγκη δημιουργίας διαφοροποιημένων τουριστικών καταλυμάτων σε σχέση με τα προγενέστερα, εφόσον απευθύνονταν σε μια πελατεία τελείως διαφορετική από εκείνη του 19^{ου} αιώνα. Η ταχύτατη αύξηση της τουριστικής ζήτησης προσέκρουσε για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα στις ήδη υπάρχουσες δομές των τουριστικών καταλυμάτων. Το πρόβλημα μάλιστα υπήρξε τόσο οξύ, ώστε ο Hunziker υπογραμμίζει ότι: "Το τουριστικό κατάλυμα υπήρξε η γκιλοτίνα του κοινωνικού (μαζικού) τουρισμού". Ήδη το 1959 αναφέρεται ότι στη Γαλλία το 51% των Γάλλων δεν είχε ποτέ φύγει σε διακοπές, για τους συγκεκριμένους λόγους. Σήμερα, η ποσοτική και ποιοτική αναπροσαρμογή της προσφοράς των τουριστικών καταλυμάτων στα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά των τουριστών οδήγησε συχνά σε μια υπερ-προσφορά, η οποία με τη σειρά της συνέβαλε σε μια ευρύτερη banalisation του τουριστικού προϊόντος.

ιβ. Η δημιουργία μεγάλων ταξιδιωτικών οργανισμών (Tour-Operators). Οι Tour-Operators είναι μεγάλοι ταξιδιωτικοί οργανισμοί, οι οποίοι αποτελούν τους μεσολαβητές μεταξύ παραγωγών και τελικών καταναλωτών, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην εμπορικοποίηση των τουριστικών προϊόντων. Η μεγάλη διαπραγματευτική τους ισχύς έναντι των μεμονωμένων παραγωγών και οι επιτυγχανόμενες οικονομίες κλίμακας μέσω της μαζικής παραγωγής επέδρασαν σημαντικά στην τιμολόγηση των τουριστικών προϊόντων. Επομένως, οι χαμηλές τιμές και η προώθηση "μπανάλ" τουριστικών προϊόντων και προορισμών από τους μεγάλους Tour-Operators συνέβαλε καθοριστικά στη μαζικοποίηση του τουρισμού, στην κοινωνικοποίηση και στον εκδημοκρατισμό του.

ιγ. Η κατάσταση διαρκούς ειρήνης: Η ανάπτυξη του τουρισμού του 19ου αιώνα υπήρξε απόρροια κυρίως δύο παραγόντων, της νομισματικής σταθερότητας και της διαρκούς ειρήνης. Εκτός από μικροσυρράξεις, δεν υπάρχουν σοβαρά γεγονότα. Η μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο περίοδος διαρκούς ειρήνης αποτελεί βασική παράμετρο της ανάπτυξης και της μεγέθυνσης του διεθνούς τουρισμού.

Παρά τη θεσμοθέτηση των διακοπών και παρά τις προσπάθειες ευχύτερης κοινωνικοποίησης και εκδημοκρατισμού τους μετά το 1936, η χρήση της έννοιας "μαζικός τουρισμός" έρχεται αρκετά αργότερα.

Μέχρι το 1950, οι διαμάχες μεταξύ κρατών (Γάλλοι, Βέλγοι, Ελβετοί κτλ.), όσον αφορά επιμέρους διαφορές στην εννοιολογική προσέγγιση του νέου φαινομένου, υπήρξαν πολλές και συχνές.

Οι όροι που χρησιμοποιήθηκαν, δεδομένου του κοινωνικού χαρακτήρα του τουρισμού, ήταν "δημοφιλής τουρισμός", "συλλογικός τουρισμός", "λαϊκός τουρισμός", "τουρισμός για όλους" κτλ. Το 1956 στη Βιέννη, στο πρώτο Διεθνές Συνέδριο Κοινωνικού Τουρισμού, χρησιμοποιείται για πρώτη φορά ο όρος "κοινωνικός", προκειμένου να προσδιορίσει το χαρακτήρα του τουριστικού φαινομένου.

Η έννοια του μαζικού τουρισμού, ο οποίος απεικονίζει και μια σειρά δομικών μεταβολών στις διαμορφούμενες τουριστικές ροές, αρχίζει να χρησιμοποιείται τη δεκαετία 1950-1960.

12.4. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από την γαλλική λέξη *tour* και την αγγλική *touring* που σημαίνουν γύρος, περιήγηση. Και οι δύο λέξεις προέρχονται από τη λατινική λέξη *torus*.

Από τις αρχές του 20ού αιώνα, πολλοί διεθνείς οργανισμοί και ειδικοί του τουρισμού επιδίωξαν να ορίσουν την έννοια του τουρίστα και του τουρισμού. Οι σημαντικότεροι απ' αυτούς είναι οι Glucksmann (1929), Schwink (1924), De Magistris (1933), Borman, Mariotti (1950), Hunziker και Krapf (1942) κ.ά.

Η Διεθνής Ακαδημία του Τουρισμού (A.I.T.-Monte Carlo) ορίζει ότι τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν απ' αυτές. Αυτές υποκινούνται, σε διαφορετικό βαθμό και ένταση, από τον πόθο της απόδρασης, που ενυπάρχει στα άτομα.

Η Διεθνής Ομοσπονδία Δημοσιογράφων και Συγγραφέων Τουρισμού (F.I.J.E.T.) ορίζει ότι: "Τουρίστας είναι το άτομο που πραγματοποιεί μια μετακίνηση, για οποιαδήποτε αιτία, πέραν του συνηθούς περιβάλλοντος του και το οποίο χρησιμοποιεί το χρόνο τηςσχόλης του για την ικανοποίηση της περιέργειας του, σε όλες τις μορφές της, καθώς και της ανάγκης του για ανάπαυση και ψυχαγωγία".

Ο Ν. Αιγινίτης αναφέρει ότι: "Τουρισμός καλείται η από χώρα σε χώρα ή από πόλη σε άλλη πόλη μετάβαση ατόμων ομαδικά ή μεμονωμένα για λόγους βραχείας ή μακράς, πάντως όχι μονίμου διαμονής, για αναψυχή, αποκλειόμενης της εργασίας επιφερούσης άμεσον όφελος, πλην εκείνης η οποία δύναται να έχει ως σκοπόν ή αποτέλεσμα την διαφήμιση της χώρας στην οποίαν κατευθύνεται ο επιχειρών μία τέτοια μετάβαση".

Ο J.Gouet ορίζει τον τουρισμό ως "τον τρόπο του να ταξιδεύεις, συνδυάζοντας σε διαφορετικές αναλογίες, σύμφωνα με τα άτομα, την περιέργεια του πνεύματος μαζί με τον πόθο να προσαρμοστεί κάποιος στα ξένα ήθη και έθιμα".

Ο J.Medecin (*Revue de Deux Mondes*) αναφέρει ότι: "Τουρισμός είναι μια δραστηριότητα ευκαιρίας η οποία συνίσταται στο να παραμένει κάποιος μακριά από τον τόπο της μονίμου διαμονής του, για λόγους διασκέδασης, ανάπαυσης, εμπλουτισμού της εμπειρίας του, ανύψωσης του μορφωτικού του επιπέδου, από την παρουσία νέων μορφών της ανθρώπινης δράσης και από τις εικόνες μιας άγνωστης φύσης".

Μια επιστημονική προσέγγιση του τουρισμού, όπου η τουριστική παραγωγή τείνει να ικανοποιήσει τις τουριστικές ανάγκες, δόθηκε από τους Hunziker και Krapf το 1942. Σύμφωνα μ' αυτούς: "Τουρισμός είναι το σύνολο των ενεργοποιημένων σχέσεων και γεγονότων κατά τη διάρκεια της μετακίνησης και παραμονής των ατόμων εκτός του τόπου της συνηθούς κατοικίας

τους, υπό τον περιορισμό ότι τόσο η μετακίνηση όσο και η παραμονή τους δεν έχουν ως κίνητρο την άσκηση οποιασδήποτε κερδοσκοπικής δραστηριότητας".

Δύο κύριες έννοιες οριοθετούν ουσιαστικά τον πρώτο επιστημονικό ορισμό του τουρισμού:

- α. Το κίνητρο
- β. Η μετακίνηση.

Οι διεθνείς οργανισμοί (Κοινωνία των Εθνών, U.I.O.O.T., Η.Ε. κτλ.), προκειμένου να προσδιορίσουν εννοιολογικά τον τουρίστα (1937,1953,1954,1957 κτλ.), έλαβαν υπόψη τους επίσης τις παραπάνω έννοιες, οι οποίες θεωρούνται καθαρά περιοριστικές και αντανακλούν:

- α. Το σκοπό του ταξιδιού (κίνητρο),
- β. Τη διάρκεια παραμονής (μετακίνηση).

Τον Αύγουστο του 1963, η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τον Τουρισμό και τα Διεθνή Ταξίδια, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη, όρισε ως "επισκέπτη" κάθε άτομο που μετακινείται σε μια άλλη χώρα, διαφορετική από εκείνη της μόνιμης κατοικίας του, για οποιονδήποτε άλλο λόγο εκτός από εκείνον της άσκησης αμειβόμενου επαγγέλματος".

Ο ορισμός καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών:

- α. Τους τουρίστες,
- β. Τους εκδρομείς.

Αυτοί ορίζονται με τον ακόλουθο τρόπο:

Τουρίστες: Είναι οι προσωρινοί επισκέπτες, η παραμονή των οποίων υπερβαίνει τις 24 ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα.

Τα κίνητρα τους μπορεί να είναι τα ακόλουθα:

- α. Διακοπές, ανάπαυση, υγεία, θεραπεία, σπουδές και σπορ.
- β. Επαγγελματικές υποθέσεις, οικογενειακοί λόγοι, συνέδρια.

Εκδρομείς: Χαρακτηρίζονται έτσι οι προσωρινοί επισκέπτες, η παραμονή των οποίων δεν υπερβαίνει τις 24 ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα.

12.5. ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

Ο ορισμός του τουρίστα δεν υπήρξε μια εύκολη υπόθεση, λόγω των ενδογενών αδυναμιών προσδιορισμού και καταγραφής των επισκεπτών στα σύνορα μιας χώρας, καθώς και των πολλαπλών ερμηνειών που δόθηκαν κατά περίπτωση στις έννοιες "διάρκεια παραμονής" και "κίνητρο" της τουριστικής μετακίνησης, όταν επρόκειτο να διακρίνουν τις διάφορες κατηγορίες των διεθνών επισκεπτών.

Σύμφωνα με την Υπηρεσία Στατιστικής των Ηνωμένων Εθνών, οι παρακάτω κατηγορίες ατόμων μπορούν να χαρακτηριστούν ως διεθνείς επισκέπτες:

α. Τα άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και σκοπεύουν να παραμείνουν μέχρι ένα έτος, έχοντας ως κίνητρο της μετακίνησης τις διακοπές, την υγεία, τη θρησκεία, τις σπουδές, τις οικογενειακές υποθέσεις, τον αθλητισμό, τα συνέδρια ή την έρευνα, καθώς και όσα άτομα βρίσκονται σε τράνζιτ με προορισμό μια άλλη χώρα. Σ' αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται και οι κάτοικοι της χώρας οι οποίοι έχουν χαρακτηριστεί ως μακροχρόνιοι μετανάστες.

β. Τα μέλη του πληρώματος των πλοίων και των αεροσκαφών ξένης εθνικότητας που πραγματοποιούν επιδιορθώσεις ή σταθμεύουν προσωρινά εντός της χώρας.

γ. Οι ταξιδιώτες για εμπορικές υποθέσεις που παραμένουν εντός της χώρας μέχρι ένα έτος το μέγιστο, καθώς και οι εργαζόμενοι ως μισθωτοί σε ξένες επιχειρήσεις με μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής το ένα έτος.

δ. Οι κρατικοί υπηρεσιακοί παράγοντες, οι οποίοι κατέχουν θέσεις διπλωματών ή πρέσβων, καθώς και οι στρατιωτικοί και οι οικιακοί τους βοηθοί, όταν επισκέπτονται τη χώρα για λόγους που αναφέρθηκαν προηγουμένως ή για επίσημες αποστολές διάρκειας μέχρι ενός έτους.

ε. Το προσωπικό των διεθνών οργανισμών που βρίσκονται σε αποστολές διάρκειας μέχρι ενός έτους.

Οι κατηγορίες των ατόμων που παρατίθενται παρακάτω δεν μπορούν να θεωρηθούν ως διεθνείς επισκέπτες.

α. Ένα άτομο το οποίο διαμένει ή έχει την πρόθεση να διαμείνει πάνω από ένα έτος σε μια χώρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως διεθνής επισκέπτης και να καταχωριστεί στις τουριστικές αφίξεις της χώρας. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί περισσότερο ως κάτοικος της χώρας ή μετανάστης.

β. Κάθε άτομο το οποίο έχει την πρόθεση να εξασκήσει για μια οποιαδήποτε περίοδο αμειβόμενο επάγγελμα στην επισκεπτόμενη χώρα ή να συνοδεύσει ή να συναντήσει άτομα με την ιδιότητα του οικονομικά εξαρτημένου από άλλους άτομο ή που έχει την πρόθεση να εξασκήσει το έργο της οικιακής βοηθού χαρακτηρίζεται ως μετανάστης. Οι νομάδες, τα άτομα που διαμένουν κοντά στα σύνορα, οι πρόσφυγες και οι κρατικοί εκπρόσωποι δε θεωρούνται διεθνείς επισκέπτες.

γ. Οι κάτοικοι που επιστρέφουν στη χώρα τους μετά από μια επίσκεψη στο εξωτερικό δε θα πρέπει να θεωρούνται επισκέπτες. Αντίθετα, οι μακροχρόνιοι μετανάστες θα πρέπει να λαμβάνονται ως διεθνείς επισκέπτες, όταν επισκέπτονται τη χώρα τους.

Όπως είδαμε παραπάνω, οι διεθνείς επισκέπτες που φτάνουν σε μια χώρα ταξινομούνται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τους τουρίστες και τους εκδρομείς.

Οι εκδρομείς διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- α. Στα άτομα που επιλέγουν τα θαλάσσια μεταφορικά μέσα (κρουαζιέρες) για να επισκεφτούν μια χώρα. Οι επισκέψεις πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια μίας ή περισσότερων ημερών, ενώ επιστρέφουν για διανυκτέρευση στο κρουαζιερόπλοιο ή στο γιοτ τους.
- β. Στους ημερήσιους εκδρομείς, που φτάνουν στη χώρα με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς να πραγματοποιήσουν ωστόσο μία διανυκτέρευση. Οι ευρισκόμενοι σε τράνζιτ ταξιδιώτες καταγράφονται στην κατηγορία των εκδρομικών, εφόσον δε διανυκτερεύουν εντός της χώρας. Στην αντίθετη περίπτωση, χαρακτηρίζονται ως τουρίστες.
- γ. Στα μέλη του πληρώματος των ξένων πλοίων και των αεροσκαφών που παραμένουν εντός της χώρας μόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

13.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βιομηχανία ταξιδιών και τουρισμού είναι η μεγαλύτερη και η πιο ποικιλόμορφη στον κόσμο. Πολλές χώρες, ιδιαίτερα οι αναπτυσσόμενες, οι οποίες δεν έχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε άλλες βιομηχανίες, στηρίζονται στη δυναμική βιομηχανία του τουρισμού ως την κύρια πηγή δημιουργίας εσόδων, απασχόλησης, ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα και της υποδομής. Ο τουρισμός είναι μία πολύπλευρη βιομηχανία η οποία αποτελείται από πολλά συστατικά όπως είναι οι τουριστικοί πράκτορες (tour operators), τα ταξιδιωτικά γραφεία, τα ξενοδοχεία, οι μεταφορές, κ.ά. Στην τουριστική βιομηχανία εμπλέκονται τόσο ο ιδιωτικός όσο και ο δημόσιος τομέας. Δεοντολογικά, στόχος αμφοτέρων πρέπει να είναι να ικανοποιήσουν τις ανάγκες ενός πιο σκεπτόμενου και απαιτητικού τουρίστα, αξιοποιώντας κατάλληλα τους περιορισμένους παραγωγικούς πόρους, διατηρώντας παράλληλα τις εθνικές παραδόσεις και την κουλτούρα και αναλαμβάνοντας την κοινωνική ευθύνη για τις αρνητικές επιπτώσεις, που μπορεί να έχει ο τουρισμός στην εγχώρια οικονομία και κοινωνία.

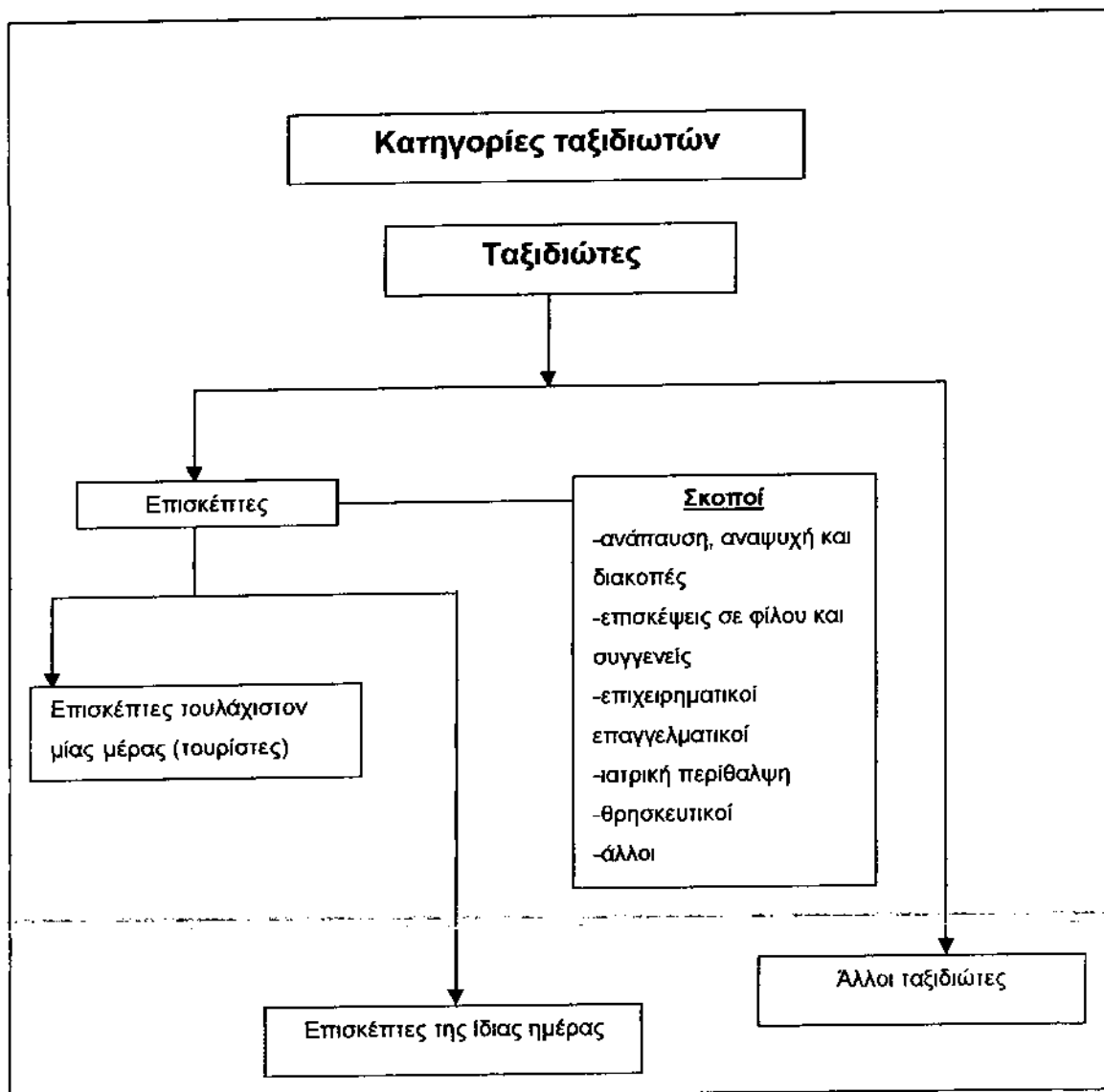
13.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ

Το τουριστικό προϊόν είναι ένα σύνθετο, ευαίσθητο και εύθραυστο προϊόν του οποίου η ζήτηση επηρεάζεται από απρόβλεπτους και ανεξέλεγκτους παράγοντες, όπως είναι οι πόλεμοι, οι κοινωνικές αναταραχές, τα περιβαλλοντικά επεισόδια, κ.ά. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού ως τουρίστες ορίζονται οι επισκέπτες ενός προορισμού οι οποίοι διαμένουν τουλάχιστον μια νύχτα, σε συλλογικό ή ιδιωτικό κατάλυμα στον τόπο αυτό. Τα ταξιδιωτικά γραφεία (travel agents) πωλούν στο κοινό υπηρεσίες που αναφέρονται σε ταξίδια, κρουαζιέρες, μεταφορές, διευκολύνσεις καταλυμάτων, επισκέψεις σε αξιοθέατα και άλλα στοιχεία που περιλαμβάνονται σε ένα ταξίδι. Οι τουριστικοί πράκτορες (tour operators) πωλούν υπηρεσίες στο κοινό που αναφέρονται στην ευθύνη σχεδιασμού και υλοποίησης όλων των φάσεων ενός ταξιδιού.

13.3 Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν μπορούν να προσφέρονται μεμονωμένα ή συνολικά με τη μορφή πακέτου.

Η πρώτη μορφή τουρισμού έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα ενώ η σύγχρονη άρχισε να αναπτύσσεται στην Ευρώπη, με ταχείς μάλιστα ρυθμούς, τη δεκαετία του 1960. Μεταξύ των παραγόντων που συνέβαλαν σημαντικά στη γρήγορη ανάπτυξη του τουρισμού περιλαμβάνονται η μείωση των ωρών εργασίας, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η μείωση του χρόνου και του κόστους του ταξιδιού, η απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών στα σύνορα, η διεθνοποίηση των αγορών και η υψηλή τεχνολογία. Η τελευταία ήταν ένας βασικός παράγοντας

που συνέβαλε στην ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού. Πράγματι οι νέες τεχνολογίες αύξησαν τον ελεύθερο χρόνο και το διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων, μείωσαν το κόστος μεταφοράς, γεγονός που οδήγησε στη μείωση του κόστους των διακοπών και ενίσχυσαν τις επικοινωνίες.

Από τη δεκαετία του 1960 ο τουρισμός όχι μόνον αναπτύχθηκε με ταχείς ρυθμούς αλλά άλλαξε σημαντικά σε μορφή και σε προορισμούς. Για πολλά χρόνια ο τουρισμός χαρακτηριζόταν από υψηλή συγκέντρωση σε προορισμούς (η Δ. Ευρώπη και η Β. Αμερική προσήλκυαν το 95% του παγκόσμιου τουρισμού) και σε όρους σκοπού του ταξιδιού (ψυχαγωγία - καλοκαιρινές διακοπές). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και στον νέο αιώνα που διανύουμε ο τουρισμός θα συνεχίσει να είναι ένας από τους πιο δυναμικά αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας:

Περισσότεροι τουρίστες επιθυμούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες αναψυχής, αθλητικές εκδηλώσεις, περιπετειώδεις εκδρομές, για να μάθουν για την ιστορία, την κουλτούρα, τη

φύση και τα άγρια ζώα του προορισμού που επισκέπτονται. Οι τουρίστες σήμερα συμμετέχουν σε αυτές τις δραστηριότητες πιο ενεργά σωματικά και πνευματικά σε σχέση με το παρελθόν.

Περισσότεροι τουρίστες, σε σχέση με το παρελθόν, αναζητούν νέους προορισμούς και νέες μορφές τουρισμού. Το γεγονός αυτό παρέχει πολλές ευκαιρίες για την ανάπτυξη νέων τουριστικών περιοχών, αλλά και τη βελτίωση και επέκταση των υφισταμένων.

Πολλοί τουρίστες πραγματοποιούν μέσα στο χρόνο περισσότερα, αλλά μικρότερης διάρκειας ταξίδια (short breaks). Το γεγονός αυτό προσφέρει την ευκαιρία για ανάπτυξη περισσότερων τουριστικών περιοχών οι οποίες προσφέρουν ευκολίες- ανέσεις και δραστηριότητες και απευθύνονται σε τουρίστες που τις χρησιμοποιούν σε διαφορετικές εποχές μέσα στο χρόνο.

Οι τουρίστες είναι πιο ενημερωμένοι, εξετάζουν καλύτερα τις προσφερόμενες υπηρεσίες και απαιτούν καλύτερη ποιότητα αυτών, καθώς επίσης και καλύτερη σχέση τιμής και ποιότητας (value for money).

Περισσότεροι τουρίστες είναι κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητοι, ζητούν καλά σχεδιασμένες διακοπές, λιγότερο μολυσμένους προορισμούς και αποστρέφονται αυτούς που δεν πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις.

Ο τουριστικός τομέας κάνει αυξανόμενη χρήση των νέων τεχνολογιών σε θέματα όπως η κράτηση υπηρεσιών και το μάρκετινγκ. Το internet για παράδειγμα είναι σήμερα ένα εργαλείο πληροφόρησης και μάρκετινγκ.

13.4 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα έναν από τους πλέον σημαντικούς κοινωνικοοικονομικούς κλάδους στον κόσμο. Αναπτύχθηκε με σταθερό μέσο ετήσιο ρυθμό 4-5% το δεύτερο ήμισυ του εικοστού αιώνα, γεγονός που τον κατέστησε σημαντικό παράγοντα του εξωτερικού εμπορίου και κύρια πηγή συναλλάγματος, πρωτοπόρο στη δημιουργία θέσεων εργασίας και με σημαντικό μερίδιο στο Α.Ε.Π. μίας οικονομίας. Το 2003 πραγματοποιήθηκαν 694 εκατομμύρια αφίξεις διεθνών τουριστών που δημιούργησαν έσοδα 479 δισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α. σε συνάλλαγμα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού μέχρι το 2020 οι αφίξεις θα ανέλθουν σε 1,6 δισεκατομμύρια και τα συναλλαγματικά έσοδα θα φθάσουν τα 2 τρισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α. (WTO, 2004).

Το 2000 ο τουρισμός διεθνώς δημιούργησε ακαθάριστο προϊόν ύψους 3,8 τρισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α., συνεισφέροντας κατά 10,9% στο διεθνές Α.Ε.Π., δημιουργώντας απασχόληση περίπου 212 εκατομμύρια θέσεων και παράγοντας φορολογικά έσοδα ύψους 702 δισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α.

Τα ιδιαίτερα μορφολογικά, κλιματολογικά και πολιτιστικά στοιχεία που διαθέτει η χώρα μας προσελκύουν ικανοποιητικό αριθμό τουριστών, με αποτέλεσμα ο τουρισμός να αποτελεί ήδη μία σημαντική οικονομική δραστηριότητα συμβάλλοντας κατά 18,2% στο Α.Ε.Π.

13.4.1 Συναλλαγματικά Έσοδα της Ελλάδος

Παραδοσιακά το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της χώρας μας είναι ελλειμματικό. Αντίθετα, το ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών είναι πάντα πλεονασματικό και καλύπτει ένα μέρος του ελλείμματος. Τα έσοδα από τον τουρισμό, έστω και με τα υποεκτιμημένα στοιχεία της

Τραπεζής της Ελλάδος, κατέχουν το πρώτο μερίδιο στο σύνολο των συναλλαγματικών εσόδων της χώρας και ακολουθούν τα έσοδα από εξαγωγές βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων. Μεταξύ των διαφόρων πηγών συναλλάγματος, τα έσοδα από τον τουρισμό είχαν την πιο γρήγορη άνοδο την περίοδο 1990-2000 (βλέπε παράρτημα πίνακας 1).

Πρόσφατα η Τράπεζα Ελλάδος υιοθέτησε νέα μέθοδο υπολογισμού του τουριστικού συναλλάγματος που εισέρχεται στη χώρα. Τα στοιχεία του Πίνακα 1, από το 1997 έως και το 2000, έχουν εκτιμηθεί με τη νέα μέθοδο. Τα νέα στοιχεία συγκρινόμενα με τα παλαιά είναι μεγαλύτερα, γεγονός που σημαίνει ότι αυτά είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα (οι αριθμοί μέσα στην παρένθεση, για τα έτη 1997, 1998, αποτελούν τις παλαιές εκτιμήσεις για τουριστικό συνάλλαγμα της Τράπεζας Ελλάδος).

Τα παραπάνω φανερώνουν τη μεγάλη σημασία που έχει το τουριστικό συνάλλαγμα για το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας μας, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι δεν εμφανίζεται συγκεντρωμένο σε ένα λογαριασμό.

13.4.2 Συνεισφορά του Τουρισμού στο Α.Ε.Π.

Η υποεκτίμηση του συναλλάγματος που εισέρχεται στη χώρα μας οδηγεί και σε υποεκτίμηση της συμβολής του τουριστικού τομέα στο ακαθάριστο προϊόν της χώρας. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, η συμβολή αυτή ανήλθε σε 14,5% του Α.Ε.Π. το 1998. Πρόσφατες όμως εκτιμήσεις οι οποίες στηρίζονται σε διαφορετικές μεθοδολογίες συμπίπτουν και εκτιμούν τη συμβολή του τουριστικού τομέα στο 18% του Α.Ε.Π.

Σύμφωνα με την εκτίμηση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών, η οποία στηρίζεται στην κλασική μέθοδο κατάρτισης των εθνικών λογαριασμών, το μερίδιο του τουριστικού τομέα στο ελληνικό ΑΕΠ ανέρχεται σε 18,3% έναντι 14,1% που είναι το αντίστοιχο μερίδιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο ίδιο περίπου επίπεδο βρίσκεται και η εκτίμηση του ΙΤΕΠ, η οποία ακολούθησε την πολλαπλασιαστική διαδικασία προσδιορισμού του εισοδήματος. (βλέπε παράρτημα πίνακας 2)

13.4.3 Επιδράσεις στην Απασχόληση

Μία αναπτυσσόμενη τουριστική βιομηχανία δημιουργεί, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, νέες θέσεις εργασίας στην οικονομία:

Αυξάνει άμεσα την απασχόληση στις επιχειρήσεις που προσφέρουν καταναλωτικές υπηρεσίες τουρισμού, όπως είναι οι αεροπορικές εταιρείες, τα ξενοδοχεία, οι επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων, κ.λπ. Αυξάνει έμμεσα την απασχόληση στους κλάδους που στηρίζουν ή προμηθεύουν τους παραπάνω κλάδους, όπως είναι η γεωργία, μεταποίηση, επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, χρηματοδοτικές επιχειρήσεις, κ.ά. Αυξάνει επίσης έμμεσα την απασχόληση στο δημόσιο τομέα στους τομείς που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες.

Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι τα μεγέθη της άμεσης και έμμεσης απασχόλησης που δημιουργούνται από την τουριστική βιομηχανία περίπου τα ίδια, με ελαφρά μεγαλύτερο αυτό της έμμεσης απασχόλησης. Σύμφωνα με έρευνα του Οργανισμού Τουρισμού Καναδά, η ικανότητα του τουριστικού τομέα να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας είναι 1,5 φορά μεγαλύτερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη ενότητα του συνόλου της οικονομίας.

Έρευνα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) έδειξε ότι ο τουρισμός δημιουργεί θέσεις εργασίας για το τμήμα του εργατικού δυναμικού που αποτελεί το «σκληρό πυρήνα» της ανεργίας (νεαρά άτομα, γυναίκες, ανειδίκευτα άτομα, κ.λπ.) και ότι οι άνεργοι που απορροφούνται από τον τουρισμό προέρχονται κατά 70% από μη τουριστικά επαγγέλματα, γεγονός που δείχνει τη σημασία του τουρισμού ως τομέα απορρόφησης ανέργων.

Τις παραπάνω θέσεις έρχεται να επιβεβαιώσει η ελληνική εμπειρία. Ο ελληνικός τουρισμός, αναπτύχθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 3,6% την περίοδο 1989-2001. Η ανάπτυξη αυτή οδήγησε το μερίδιο του τουρισμού στη συνολική απασχόληση να ανέλθει σε 16,3% έναντι 14,1% στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2001. Πρόσφατη μελέτη, η οποία στηρίχθηκε στις ενδείξεις που παρέχουν οι κλαδικές παραγωγικότητες εργασίας, ανεβάζει το μερίδιο της απασχόλησης του τουριστικού τομέα στη συνολική απασχόληση της οικονομίας στο 18,3% το 1999. Πιο συγκεκριμένα, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις απασχολούν συνολικά 97.000 άτομα, στα ενοικιαζόμενα δωμάτια απασχολούνται περίπου 40.000 άτομα, το εξωξενοδοχειακό τμήμα της ελληνικής τουριστικής αγοράς απασχολεί 301.000 άτομα, ενώ στους αμέσως συνδεδεμένους κλάδους με τον τουρισμό απασχολούνται 463.000 άτομα. Συνυπολογίζοντας λοιπόν και τις έμμεσες επιπτώσεις που έχει ο τουρισμός σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, ο αριθμός των απασχολούμενων, άμεσα και έμμεσα, ανέρχεται σε 695.000 άτομα. Είναι φανερό λοιπόν η σημασία του τουριστικού τομέα ως δημιουργού νέων θέσεων εργασίας αν ληφθεί υπόψη το υψηλό ποσοστό ανεργίας που επικρατεί στη χώρα μας, αλλά και οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις που πραγματοποιούνται οι οποίες θα κάνουν το θέμα της ανεργίας οξύτερο.

Ένα άλλο θέμα που επίσης πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα είναι η έντονη εποχικότητα που χαρακτηρίζει τον ελληνικό τουρισμό και οι συνέπειες που έχει αυτή στην απασχόληση του κλάδου. Η άμβλυση του προβλήματος αυτού θα συμβάλει στην επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης του κλάδου και συνεπώς μεγαλύτερα οφέλη για ολόκληρη την οικονομία. Είναι ενδεικτικό της σημασίας αυτού του προβλήματος το γεγονός ότι με βάση το χρόνο λειτουργίας των διαφόρων κατηγοριών καταλυμάτων, αλλά και τα άλλα χαρακτηριστικά τους (μέγεθος, περιοχή, κ.λπ.) υπολογίζεται ότι μόνο το 35% των απασχολούμενων σε αυτά εργάζεται σε ετήσια βάση, το 40% από έξι ως οκτώ μήνες και το υπόλοιπο 25% τρεις μήνες.

13.4.4 Επιπτώσεις στην Περιφερειακή Ανάπτυξη

Η διεθνής αλλά και η ελληνική εμπειρία έχει δείξει ότι οι περιφέρειες μίας χώρας που έχουν σημειώσει αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη έχουν πληγεί λιγότερο από την ανεργία. Η διαπίστωση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για τη χώρα μας όπου η γεωμορφολογία του ηπειρωτικού χώρου και ο νησιωτικός χαρακτήρας της κάνουν δύσκολη την ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα. Έτσι η τουριστική ανάπτυξη, κυρίως των νησιωτικών και παραθαλασσιών περιοχών της χώρας, αποτέλεσε τη μοναδική πηγή οικονομικής ανάπτυξης και συνέβαλε στη συγκράτηση του πληθυσμού, αλλά και στη δραστηριοποίηση παραγωγικών μονάδων που δρουν συμπληρωματικά με τον τουρισμό.

Πρόσφατη μελέτη που έγινε στη χώρα μας έδειξε ότι η τουριστική ανάπτυξη που σημειώθηκε ήταν ο κύριος παράγοντας που προώθησε την οικονομική ανάπτυξη, συγκράτησε τον πληθυσμό στην περιφέρεια και το ποσοστό ανεργίας σε χαμηλό επίπεδο σε ένα μεγάλο αριθμό περιφερειών της χώρας. Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι χωρίς αμφιβολία υπάρχει στενή

αιτιώδης σχέση μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και οικονομικής ανάπτυξης, πληθυσμιακής εξέλιξης και ανεργίας. Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ τουριστικής και οικονομικής ανάπτυξης είναι της τάξης του 95%, ενώ μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και πληθυσμιακής εξέλιξης και ανεργίας είναι 65%.

Ο τουρισμός κατατάσσεται σήμερα διεθνώς μεταξύ των πλέον σημαντικών βιομηχανιών με ταχείς ρυθμούς αύξησης του κύκλου εργασιών του και με σημαντική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, στην απασχόληση και στις συναλλαγματικές εισπράξεις. Μεταξύ των συντελεστών που συνέβαλαν στη γρήγορη ανάπτυξη του τουρισμού περιλαμβάνονται η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η μείωση του χρόνου και του κόστους του ταξιδιού, η διεθνοποίηση των αγορών, οι εξελίξεις στην τεχνολογία, κ.ά.

Σύμφωνα με όλες τις εκτιμήσεις ο τουρισμός θα συνεχίσει και τον νέο αιώνα να αναπτύσσεται δυναμικά παρά τις περιοδικές υφέσεις, θετικές αναταραχές, πολέμους, κ.λ.π., που σημειώνονται. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού προβλέπει ότι οι διεθνείς αφίξεις από 668 εκατ. το 2000 θα ανέλθουν στα 1,6 δισ. το 2020.

Ο σημερινός τουρίστας έχει έντονη την επιθυμία να συμμετέχει ενεργά σε όλες τις δραστηριότητες κατά τη διάρκεια μίας επίσκεψης σε έναν προορισμό, αναζητεί νέους προορισμούς και νέες μορφές τουρισμού, δεν περιορίζεται σε ένα μόνο ταξίδι το χρόνο, πραγματοποιεί περισσότερα, αλλά μικρότερης διάρκειας, μέσα στο χρόνο, είναι πιο ενημερωμένος, περιβαλλοντικά πιο ευαίσθητος και έχει περισσότερες απαιτήσεις.

Ο τουρισμός είναι η πιο σημαντική βιομηχανία για την ελληνική οικονομία, το μερίδιό του στο Α.Ε.Π. είναι υψηλότερο από 18%, η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση ανέρχεται στο 16% περίπου, και είναι ο πλέον συναλλαγματοφόρος κλάδος της ελληνικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

14.1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Ελλάδα έρχεται Τρίτη από τις περιοχές τις μεσογείου κατέχοντας μόλις το 8,7 % το 2002 αντίθετα με την Ισπανία και την Ιταλία που κατείχαν το 2002 το 32,1% και το 24,4% αντίστοιχα (βλέπε παράρτημα πίνακα 4)

Η εξέλιξη αυτή πρέπει να προκαλέσει τον ανάλογο προβληματισμό και να οδηγήσει σε κινητοποιήσεις που ξεκινούν από την στρατηγική προώθησης του τουριστικού προϊόντος και φτάνουν μέχρι την αναβάθμιση της γενικής και ειδικής τουριστικής υποδομής της χώρας.

14.2. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΑΛΛΟΔΑΠΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

14.2.1 Γενικά

Η σκιαγραφηθείς τουριστική υστέρηση της Ελλάδος από δυναμικής άποψης δεν πρέπει να οδηγήσει σε γενικότερα συμπεράσματα αρνητικής φύσης. Η Ελλάδα είναι αναμφισβητήτως τουριστικά ανεπτυγμένη χώρα, αλλά με δυνατότητες που υπερκερούν κατά πολύ τις επιτεύξεις και είναι αυτό το σημείο αναφοράς για τις όποιες συγκρίσεις διατυπωθούν αναφορικά προς τις εξελίξεις σε σύγκριση με άλλες τουριστικώς ανεπτυγμένες χώρες.

Στον Πίνακα 5 (βλέπε παράρτημα) δίδεται η παγκόσμια ιεράρχηση των κρατών με κριτήριο τον απόλυτο αριθμό των αλλοδαπών τουριστών. Στον Πίνακα αυτό η Ελλάδα κατέχει την 15^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη και την 11^η στην ευρωπαϊκή. Αν και ουδόλως μειονεκτική εκ πρώτης όψεως η θέση αυτή, είναι εντούτοις πολύ χαμηλότερη σε σύγκριση με τις φυσικοπολιτισμικές δυνατότητες της χώρας (μήκος αυτών, ηλιοφάνεια, νησιωτικά συμπλέγματα, πλούτος μνημείων). Αξίζει να σημειωθεί ότι η τουριστική πυκνότητα στην χώρα μας είναι πολύ χαμηλότερη από άλλες ανταγωνιστικές ή μη χώρες, χωρίς να ληφθεί υπόψη η συγκριτικώς έντονη εποχικότητα που χαρακτηρίζει τον εγχώριο τουρισμό. Η χώρα μας διαθέτει τόσες αναξιοποίητες περιοχές, ώστε να μπορεί να φθάσει ακόμη και το επίπεδο πυκνότητας της Αυστρίας (βλ. Παράρτημα Πίνακα 6), χωρίς να αισθανθούμε τουριστικό συνωστισμό άνθρωποι και πράγματα.

14.2.3 Ορισμένα Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά

Στον Πίνακα 7 (βλέπε Παράρτημα) καταγράφονται οι κυρίες χώρες προελεύσεως αλλοδαπών τουριστών στην χώρα μας με βάση τα ποσοστά που αντιπροσωπεύουν στον αριθμό των αφίξεων. Η διαρθρωτική εικόνα που αναδύεται είναι μάλλον απογοητευτική.

(α) Η διάρθρωση των τουριστών κατά χώρα προελεύσεως έχει παραμείνει στα επίπεδα του 1990 με ελαφρά τάση χειροτερεύσεως. Η συμμετοχή των δύο κύριων προορισμών -Γερμανία, Η. Β.-

αυξήθηκε σε 41,5% από 40,3% το 1990. Εκ πρώτης όψεως η εξέλιξη αυτή δείχνει ότι το τουριστικό προϊόν της Ελλάδος ως τιμή-ποιότητα εξακολουθεί να ικανοποιεί τους προερχόμενους από τις χώρες αυτές σε βαθμό, ο οποίος οδηγεί σε αύξηση της συμμετοχής των σε συνθήκες αυξανόμενης τουριστικής ζήτησης για το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Η εξάρτηση, όμως, αυτή έχει ενδεχόμενα αρνητικά συνεπαγόμενα, διότι με βάση το νόμο των πιθανοτήτων η πρόκληση υφεσιακής καταστάσεως στην εξωτερική τουριστική ζήτηση από εκτάκτους παράγοντες είναι λιγότερο πιθανή όταν η ζήτηση κατανέμεται σε σχετικώς μεγάλο αριθμό χωρών.

(β) Από απόψεως ευρύτερης γεωγραφικής κατανομής, ο αλλοδαπός τουρισμός στη χώρα μας εξακολουθεί να εξαρτάται από ευρωπαϊκές πηγές προελεύσεως με ποσοστό υψηλότερο του 90%.

(γ) Παραδοσιακής προελεύσεως τουρισμός, υψηλού εισοδηματικού επιπέδου και αντίστοιχης τουριστικής δαπάνης, όπως ο αμερικανικός, φθίνει συνεχώς. Από 3,1% επί των συνολικών αφίξεων το 1990 το μερίδιο των έχει μειωθεί σε 1,1%, που αντιστοιχεί σε μείωση του μεριδίου κατά 64,2% μέσα στα τελευταία 10 χρόνια.

(δ) Η ταχέως αναπτυσσόμενη -ως πηγή- αγορά της Αν. και Ν.Α. Ασίας δεν έχει αξιοποιηθεί, τουλάχιστον επαρκώς. Η παρατηρηθείς ήπια αύξηση του μεριδίου της στην εγχώρια τουριστική αγορά ήταν αυτόνομη. Οι τουρίστες δε τόσοσ απομακρυσμένων περιοχών είναι σε υψηλό βαθμό πολιτιστικού και όχι παραθεριστικού τύπου. Ως εκ τούτου η χώρα μας προσφέρεται κατ' εξοχήν για την ικανοποίηση της κατηγορίας αυτής αναγκών λόγω του πολυσχιδούς πολιτισμικού πλούτου της.

(ε) Συμπληρωματικά προς τα στοιχεία του Πίνακα 7 ενδιαφέρουσες πληροφορίες περιλαμβάνονται και στον Πίνακα 8 (βλέπε Παράρτημα). Ο Πίνακας αυτός περιλαμβάνει τις αμεσότερα ανταγωνιστικές του ελληνικού τουριστικού προϊόντος χώρες με χαρακτηριστικό τις κυρίες πηγές προελεύσεως αλλοδαπών τουριστών. Οι σχετικές πληροφορίες είναι πολύ χρήσιμες για τον γεωγραφικό σχεδιασμό της προβολής και προωθήσεως του τουριστικού μας προϊόντος, επειδή υποδεικνύουν τις υπάρχουσες -αλλά και μέλλουσες- δυνατότητες γεωγραφικού εμπλουτισμού της ζήτησεως του και αμβλύνσεως της υπερβολικής εξαρτήσεως του αλλοδαπού τουρισμού από 2-3 ευρωπαϊκές χώρες. Οι ενδείξεις που υπάρχουν συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι ως προς ορισμένες χώρες και περιοχές προελεύσεως υπάρχουν σημαντικά περιθώρια αυξήσεως, η αξιοποίηση των οποίων αποτελεί προϋπόθεση για την εξασφάλιση ικανοποιητικού ρυθμού αναπτύξεως της τουριστικής οικονομίας.

14.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το γενικό συμπέρασμα, που ενισχύεται και από τις πρόσφατες τάσεις της ζήτησεως του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, είναι ότι πρέπει να μελετηθεί σε βάθος το πρόβλημα της εξάρτησης του αλλοδαπού τουρισμού από λίγες χώρες και να αναζητηθούν προφανώς αξιοποιήσιμες πηγές προελεύσεως τουριστών με υψηλή δυνητική ζήτηση. Όπως φαίνεται σε μελέτη του ΙΤΕΠ, χωρίς ταχεία ανάπτυξη της τουριστικής οικονομίας, ούτε ταχύ ρυθμό ανάπτυξης

είναι εφικτό να επιτύχουμε, αλλά ούτε και την ανεργία θα μπορέσουμε να μειώσουμε σε ανεκτό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

15.1 ΑΦΙΞΕΙΣ, ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ

Οι αφίξεις των τουριστών στην Ελλάδα σημείωσαν μακροχρόνια αυξητική τάση, σημειώνοντας ωστόσο διακυμάνσεις εξαιτίας της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος, χωρίς όμως να διακόπτεται η ανοδική πορεία. Ο αριθμός των τουριστών που επισκέφτηκε τη χώρα μας υπερδιπλασιάστηκε την περίοδο 1980-1999. Η σημαντικότερη όμως αύξηση σημειώθηκε την περίοδο 1980-1990 (76,6%), ενώ η αύξηση την περίοδο 1990-2002 ήταν σημαντικά μικρότερη (52,3%). Το γεγονός αυτό εξηγείται, μεταξύ άλλων, από τη συναλλαγματική πολιτική που ακολούθησε η χώρα μας την εν λόγω περίοδο, η οποία οδήγησε στην υπερτίμηση της δραχμής σε σχετικούς πραγματικούς όρους, με αποτέλεσμα τη συνεχή εξασθένηση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, και από το χαμηλότερο επίπεδο που βρισκόταν το ύψος των αφίξεων το 1980 έναντι του 1990 (σχεδόν το ήμισυ). Η παραπάνω πορεία των αφίξεων αναφέρεται στους τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα μας με οποιοδήποτε άλλο μέσο μεταφοράς εκτός από κρουαζιερόπλοια. Η τελευταία κατηγορία αφίξεων παρά τις διακυμάνσεις που σημείωσε την περίοδο 1980-2002 δεν κατάφερε τελικά να σημειώσει αυξητική πορεία αφού οι αφίξεις τουριστών με κρουαζιερόπλοια από 475.000 που ήταν το 1980 μειώθηκαν στις 408.000 το 2002 (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 9).

Ένα πιο ενδεικτικό μέγεθος της τουριστικής κίνησης είναι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών αλλά και ημεδαπών τουριστών.(βλέπε Παράρτημα Πίνακας 10). Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων μετεβλήθη την περίοδο 1980-2001 κατά 64%, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή των αφίξεων ήταν 169%. Η διαφορά στις δύο αυτές μεταβολές αποτελεί ένδειξη ότι η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών στη χώρα μας παρουσιάζεται μειωμένη.

15.2 ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΜΕΣΟ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Λόγω της γεωγραφικής θέσης της χώρας μας το κύριο μέσο αφίξεων των τουριστών είναι το αεροπλάνο. Η τάση αυτή ενισχύθηκε την περίοδο 1990-1999 κατά την οποία το μερίδιο των-αεροπορικών αφίξεων αυξήθηκε περισσότερο από 10 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, τα μερίδια των τουριστών που έρχονται στη χώρα μας οδικώς ή θαλάσσιος, ιδιαίτερα της δεύτερης κατηγορίας, μειώθηκαν.(βλέπε Παράρτημα Πίνακα11)

Το μεγαλύτερο μερίδιο των τουριστών που έρχονται αεροπορικώς, έρχεται με ναυλωμένες πτήσεις. Πράγματι, την περίοδο 1990-2002 το ποσοστό που επισκέφθηκε τη χώρα μας με ναυλωμένες πτήσεις στο σύνολο αυτών που ταξίδεψαν αεροπορικώς κυμάνθηκε μεταξύ 67,7% και 73,6%. Ο αριθμός των αφίξεων με ναυλωμένες πτήσεις προς το σύνολο των αφίξεων δείχνει τους τουρίστες που αγοράζουν τουριστικά «πακέτα». Το υψηλό ποσοστό τουριστών της χώρας μας που έρχεται με αυτό τον τρόπο δείχνει τη μεγάλη εξάρτηση που έχει ο ελληνικός τουρισμός από τους tour operators.(βλέπε Παράρτημα Πίνακες 12&13)

15.3 ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Μία ένδειξη της ποιότητας του τουρισμού αποτελεί και η σύνθεση των αφίξεων των ξένων τουριστών κατά εθνικότητα, με βάση τη διαπίστωση ότι η προέλευση προσδιορίζει, κατά κάποιο τρόπο, το εισοδηματικό επίπεδο. Την υψηλότερη κατά κεφαλή δαπάνη την έχουν οι τουρίστες που προέρχονται από τις Η Π Α και ακολουθούν οι Ευρωπαίοι. Η κυριότερη πηγή άντλησης τουριστών από τη χώρα μας, η οποία μάλιστα την τελευταία δεκαετία αυξήθηκε σημαντικά, είναι η Ευρώπη (89,9% το 1999). Αντίθετα, όλα τα μερίδια των άλλων γεωγραφικών περιοχών του κόσμου μειώνονται σταδιακά τα τελευταία χρόνια. (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 14) Πιο έντονη μείωση σημείωσε το μερίδιο των τουριστών από τις Η.Π.Α. το οποίο από 22,4% το 1960 μειώθηκε στο 2,4% το 1999. Σημαντική επίσης ήταν η μείωση που σημειώθηκε στο μερίδιο των τουριστών που έρχονται στη χώρα μας κατά ομάδες περίπλου την ίδια περίοδο (από 15% σε 3,5%).

Μεταξύ των Ευρωπαίων τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα μας, την πρώτη θέση κατέχουν οι Γερμανοί (20,8%) και οι κάτοικοι του Ηνωμένου Βασιλείου (15,8%) το 2001. Το μερίδιο των δύο αυτών πηγών άντλησης τουριστών ενώ τα πρώτα έτη της δεκαετίας του 1990 ήταν ανερχόμενο, άρχισε σταδιακά να μειώνεται τα τελευταία χρόνια. Οι Ιταλοί, Σουηδοί και Ολλανδοί έχουν σταθερά περίπου μερίδια τα οποία κυμαίνονται μεταξύ 4-7% για κάθε μία χώρα. Αξίζει να τονιστεί η σημασία και οι δυνατότητες που υπάρχουν για άντληση περισσότερων τουριστών από την Ιταλία λόγω της θέσης των δύο χωρών. Τέλος, μία άλλη πηγή άντλησης τουριστών, η Γιουγκοσλαβία, έχασε προσωρινώς τη σημασία της εξαιτίας των πολιτικών και στρατιωτικών αναταραχών που σημειώθηκαν σε αυτήν τα τελευταία χρόνια. (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 15)

15.4 ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η Ελλάδα παρουσιάζει τους χειρότερους δείκτες εποχικότητας μεταξύ των Μεσογειακών χωρών χωρίς μάλιστα να σημειώνεται τάση βελτίωσης. Πράγματι, ο ελληνικός τουρισμός παρουσιάζει έντονη εποχικότητα αφού πάνω από το 49% της τουριστικής κίνησης σημειώνεται τους τρεις μήνες Ιούνιο - Ιούλιο - Αύγουστο. Το πρότυπο αυτό του τουρισμού οφείλεται στα χαρακτηριστικά του προσφερόμενου προϊόντος (ηλιόλουστες παραλίες), τη γεωγραφική θέση της χώρας (απομακρυσμένη από τις πηγές προέλευσης των τουριστών) και τις επιλογές των tour operators (στέλνουν τουρίστες σε μέρη που είναι πιο επικερδή γι' αυτούς). Ένα τέτοιο τουριστικό πρότυπο όμως επηρεάζει το βαθμό χρησιμοποίησης της υπάρχουσας υποδομής που σε συνδυασμό με τον υποχρεωτικό χαρακτήρα των αποσβέσεων των ενεργητικών στοιχείων των επιχειρήσεων και την κατανομή του σταθερού κόστους σε επτά αντί για δώδεκα μήνες το χρόνο, εξασθενεί την ανταγωνιστική θέση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Επιπλέον, η εποχικότητα επηρεάζει την απασχόληση και εκπαίδευση του προσωπικού που απασχολείται στον τουριστικό τομέα. Η φύση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος το κάνει περισσότερο προσιτό στο μαζικό τουρισμό. Η κατηγορία αυτή τουριστών αναζητά φτηνούς τουριστικούς προορισμούς σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο του έτους, είτε λόγω λειτουργίας

των σχολείων που φοιτούν τα παιδιά τους, είτε λόγω των επιχειρήσεων που εργάζονται. Από την άλλη πλευρά, τόσο η χώρα μας όσο και άλλες χώρες, αλλά κυρίως η χώρα μας για αντικειμενικούς λόγους, δεν έχουν αναπτύξει εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες θα προσέλκυαν τους τουρίστες σε άλλες εποχές του έτους.

Στον Πίνακα 16 (βλέπε Παράρτημα) φαίνεται ότι το μερίδιο των διανυκτερεύσεων των τριών μηνών Ιούνιος-Ιούλιος-Αύγουστος κυμάνθηκε μεταξύ 49% και 51% ενώ το πεντάμηνο Μάιος-Σεπτέμβριος κυμάνθηκε μεταξύ 74% και 77% την περίοδο 1990-2000. Η τάση της εποχικότητας την εν λόγω περίοδο είναι αυξητική. Ο Αύγουστος είναι ο μήνας με το μεγαλύτερο μερίδιο διανυκτερεύσεων (19%).

15.5 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Κύριο χαρακτηριστικό της κατανομής των διανυκτερεύσεων τουριστών κατά περιοχή της χώρας είναι η μεγάλη συγκέντρωση σε λίγες περιοχές αυτής. Πράγματι, τα νησιά του Ν. Αιγαίου και η Κρήτη φαίνεται ότι πραγματοποιούν περισσότερο από το ήμισυ του συνόλου των διανυκτερεύσεων στη χώρα μας. Ακολουθούν τα Ιόνια Νησιά, η Κεντρική Μακεδονία και η Αττική με μικρότερα μερίδια. Το πρότυπο αυτής της γεωγραφικής κατανομής των τουριστών στη χώρα θεωρείται φυσιολογικό. Αναπτύχθηκαν τουριστικά γεωγραφικές περιοχές της χώρας οι οποίες διαθέτουν φυσικά, ιστορικά και άλλα προσόντα, τα οποία προσελκύουν τον τουρίστα.

Οι αλλοδαποί τουρίστες συγκεντρώνονται κατά πρώτο λόγο στο Ν. Αιγαίο και στην Κρήτη και κατά δεύτερο λόγο στα Ιόνια Νησιά και Αττική. Η Αττική και το Ν. Αιγαίο συγκεντρώνουν επίσης τα μεγαλύτερα μερίδια διανυκτερεύσεων των ημεδαπών τουριστών.

Διαχρονικά ο βαθμός συγκέντρωσης διανυκτερεύσεων στο Ν. Αιγαίο, Κρήτη και Ιόνια Νησιά αυξάνεται, ενώ αντίθετα το μερίδιο διανυκτερεύσεων στην Αττική μειώθηκε την περίοδο 1990-2000.

Αντίστοιχα υψηλοί ήταν και οι βαθμοί πληρότητας των ξενοδοχείων των εν λόγω περιοχών (βλέπε Παράρτημα Πίνακες 16,17). Ο βαθμός πληρότητας των ξενοδοχείων του Ν. Αιγαίου και της Κρήτης ήταν 82% το 1999 έναντι 64% του μέσου όρου πληρότητας για ολόκληρη τη χώρα. Τα ξενοδοχεία των Ιόνιων Νήσων επέτυχαν επίσης υψηλό βαθμό πληρότητας (76% το 1999), ακολούθησαν τα ξενοδοχεία του Β. Αιγαίου (61,4%) και της Κεντρικής Μακεδονίας (58,6%). Παράλληλα, τα ξενοδοχεία της Κ. Μακεδονίας, των Ιόνιων Νήσων, του Β. Αιγαίου και του Ν. Αιγαίου πέτυχαν να βελτιώσουν την πληρότητα τους, ενώ αντίθετα, τα ξενοδοχεία της Κρήτης, της Πελοποννήσου και άλλων περιοχών υπέστησαν μείωση της πληρότητας τους τη δεκαετία του 1990.

15.6 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Έχει γίνει κοινή πεποίθηση, σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο, ότι ο συνδυασμός του εσωτερικού και του εξωτερικού τουρισμού κάνει την τουριστική βιομηχανία να έχει την πρώτη θέση μεταξύ όλων των βιομηχανιών. Το μερίδιο των ημεδαπών τουριστών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων σε κάθε είδους καταλύματα της χώρας μας, σύμφωνα με τα επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία, ανέρχεται, κατά μέσο όρο, τα τελευταία χρόνια στο 25% (βλέπε

Παράρτημα Πίνακα 17). Γεγονός που δείχνει ότι τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός τουρισμός κινήθηκαν με τον ίδιο περίπου ρυθμό. Ο εσωτερικός τουρισμός άρχισε να αυξάνεται μετά την επίτευξη, από ευρύτερες κατηγορίες του πληθυσμού, ενός ικανοποιητικού επιπέδου εισοδήματος και την καθιέρωση του θεσμού του «κοινωνικού τουρισμού» με την επιδότηση από το κράτος ενός μέρους των τουριστικών δαπανών ορισμένων κατηγοριών χαμηλόμισθων εργαζομένων

Σύμφωνα με τον Πίνακα 19 (βλέπε Παράρτημα) ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των διανυκτερεύσεων από τον εγχώριο τουρισμό κατά την περίοδο 1990-2000 ήταν της τάξεως του 2,8%, το δε μέσο ετήσιο μέγεθος διανυκτερεύσεων κινούνταν στο μέσο επίπεδο των 12,781 εκατομμυρίων.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του εγχώριου τουρισμού συνοψίζονται στα εξής:

- Το μεγαλύτερο ποσοστό (69%) των ημεδαπών τουριστών κάνει διακοπές σε ιδιόκτητο κατάλυμα ή φιλοξενείται.
- Οι Έλληνες τουρίστες χρησιμοποιούν σε πολύ μικρό βαθμό τις υπηρεσίες των ταξιδιωτικών γραφείων. Ποσοστό ίσο με 62,5% του συνόλου των διανυκτερεύσεων αφορά σε άτομα που πραγματοποίησαν τουριστικό ταξίδι χωρίς τη διαμεσολάβηση ταξιδιωτικού γραφείου. Χαμηλό επίσης είναι το ποσοστό των ελληνικών νοικοκυριών που χρησιμοποιεί γραφεία ταξιδιών για διακίνηση προς ξένους προορισμούς (28,6%).
- Όπως ο ξένος τουρισμός έτσι και ο εγχώριος χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα και μάλιστα σε πολύ υψηλό βαθμό. Το 75% των διανυκτερεύσεων σημειώνεται κατά το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου, έναντι 37% του αλλοδαπού τουρισμού.
- Ο Έλληνας τουρίστας μετακινείται κυρίως με αυτοκίνητο ιδιωτικής χρήσεως. Πιο συγκεκριμένα το 53% των διανυκτερεύσεων πραγματοποιούνται από άτομα που μετακινούνται με αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσεως, ενώ το 27% μετακινείται με θαλάσσια μέσα.
- Με κριτήριο την εποχικότητα οι Έλληνες τουρίστες που επισκέπτονται ξένους προορισμούς συμπεριφέρονται σχεδόν πανομοιότυπα με τους ξένους τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα μας.
- Η διάρκεια των διακοπών ολόκληρης της οικογένειας περιορίζεται όλο και περισσότερο. Το 21% των οικογενειών κάνει διακοπές 7 ημερών, το 27% 10 ημερών, το 38% 15 ημερών, το 9% 20 ημερών και το 5% 30 ημερών. Η σύντμηση αυτή της διάρκειας των διακοπών οφείλεται κυρίως σε οικονομικούς παράγοντες (οικονομική δυσπραγία σε συνδυασμό με πρόσθετη εργασία), σε κοινωνικούς παράγοντες λόγω χαλάρωσης των οικογενειακών δεσμών και σε διασπορά των διακοπών σε περισσότερες εποχές.

15.7 Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η χώρα μας μαζί με άλλες μεσογειακές χώρες προσφέρουν όμοια, αν και όχι ακριβώς τα ίδια τουριστικά προϊόντα (ήλιο, θάλασσα, αμμουδιά, λαογραφία, αρχαιολογικά κ.ά.). Η Ελλάδα άρχισε να θεωρείται ως τουριστικός προορισμός τη δεκαετία του 1960. Οι πρώτοι τουρίστες που την επισκέφτηκαν τοποθετούνται στο υψηλό τμήμα της αγοράς και ο κύριος λόγος προσέλκυσης

ήταν οι αρχαιολογικοί χώροι σε συνδυασμό με λίγες ημέρες ανάπαυσης στις ελληνικές ακτές. Την ίδια περίοδο οι tour operators της Ευρώπης αναζητώντας ένα νέο τόπο προορισμού, ως εναλλακτικό της Ισπανίας, εξαιτίας των δυσκολιών (τιμές και ποιότητα) που άρχισαν να παρουσιάζονται, έστρεψαν τους πελάτες τους προς την Ελλάδα.

Είναι εύκολο να αναγνωρισθούν κάποια πολύ τυπικά ισχυρά χαρακτηριστικά της χώρας μας. Το πιο σημαντικό είναι η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και η ιστορία της. Η Ελλάδα είναι γνωστή για τη φιλοξενία της. Ο απλός τρόπος ζωής του Έλληνα σε συνδυασμό με τις οικογενειακές ξενοδοχειακές μονάδες εξασφαλίζουν αμεσότητα με τον τουρίστα. Το κλίμα σε συνδυασμό με το μεγάλο αριθμό νησιών και οι απέραντες παραλίες δίνουν στον επισκέπτη τη δυνατότητα να απολαύσει άνετες και ευχάριστες διακοπές.

Η πολιτική σταθερότητα και οι κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας σε συνδυασμό με το θετικό οικονομικό κλίμα (συνεχιζόμενος ρυθμός ανάπτυξης πάνω από 3,5%, σταδιακή μείωση του πληθωρισμού) που επικράτησε τα τελευταία χρόνια αποτελούν θετικούς παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική βιομηχανία της χώρας. Από την άλλη πλευρά όμως, η Ελλάδα είναι γεωγραφικά απομονωμένη από τις κύριες αγορές προέλευσης τουριστών της κεντρικής Ευρώπης. Παρά τη συνεχή αύξηση των αεροπορικών ταξιδιών η Μεσόγειος συνεχίζει να δέχεται τους τουρίστες της με αυτοκίνητο. Το γεγονός αυτό από μόνο του κάνει δύσκολη την προσέγγιση της χώρας μας και έγινε δυσκολότερη με τον πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας. Η μόνη οδική πρόσβαση που παρέμεινε και παραμένει όσο διαρκούν οι αναταραχές στη γειτονική χώρα είναι αυτή της Βουλγαρίας, αλλά είναι προσιτή μόνο στους προερχόμενους από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Οι κυριότεροι ανταγωνιστικοί προορισμοί της χώρας μας είναι η Ισπανία, Ιταλία και Τουρκία. Οι δύο πρώτες χώρες ευρίσκονται πιο κοντά στις αγορές της Ευρώπης και έχουν οργανώσει την προσφορά του τουριστικού τους προϊόντος σε καλύτερη βάση από τη χώρα μας, ενώ η Τουρκία διαθέτει και αυτή εκτεταμένες ακτές, δεν έχουν όμως την έκταση και την ποικιλία που έχουν οι ελληνικές, αλλά προσφέρει πολύ χαμηλότερες τιμές. Πρόσφατη έρευνα (2000) που έγινε σε δείγμα 2600 επιχειρηματιών και στελεχών επιχειρήσεων (1300 Βρετανοί και 1300 άλλοι Ευρωπαίοι) για λογαριασμό των Financial Times έδειξε τα παρακάτω (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 20)

Μεταξύ των πιο θετικών στοιχείων που διαθέτει η χώρα μας είναι το καλό κλίμα (51%) των ερωτηθέντων, η φιλοξενία (38%), η κουλτούρα (33%) και η φιλική διάθεση των Ελλήνων (32%). Σχετικά με τη φιλική διάθεση των κατοίκων της χώρας στους τουρίστες μία άλλη έρευνα, η οποία διεξάγεται κάθε χρόνο από τη ΔΙΤΕΕ Αυστρίας στα κυριότερα γραφεία ταξιδιών της χώρας αυτής, έδειξε, ότι παρά το γεγονός ότι οι μισοί περίπου από τους ερωτηθέντες την χαρακτήρισαν ως πολύ καλή, η συμπεριφορά του πληθυσμού υποδοχής της χώρας μας έναντι των ξένων τουριστών μεταβάλλεται αρνητικά την περίοδο 1983 - 1996: Αντίθετα, ένα πολύ μικρό ποσοστό αυτών μένει ευχαριστημένο από το επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρεται (4%), τις μεταφορές (5%), τις επικοινωνίες (6%) κ.ά.

Το Ινστιτούτο Καταναλωτών (ΙΝΚΑ) διαθέτει ανοικτή τηλεφωνική γραμμή παραπόνων ελλήνων και ξένων τουριστών καθώς και κινητές μονάδες που περιοδεύουν σε διάφορες περιοχές της χώρας στα πλαίσια μίας προσπάθειας ενημέρωσης των τουριστών, καταγραφής, αλλά και επίλυσης προβλημάτων. Το 2000 τα κέντρα πληροφοριών-καταγγελιών του ΙΝΚΑ κατέγραψαν

5371 καταγγελίες τουριστών σε όλη την Ελλάδα (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 21). Το 79% των καταγγελιών έγινε από Έλληνες τουρίστες και το 21% από ξένους τουρίστες.

Τα περισσότερα παράπονα εκφράζονται για κέντρα-εστιατόρια και για τις τιμές και την ποιότητα προϊόντων-υπηρεσιών. Ωστόσο το ποσοστό των τουριστών που εκφράζουν παράπονα για τις τιμές και την ποιότητα των προϊόντων-υπηρεσιών μειώθηκε αν και παραμένει στις πρώτες θέσεις. Αυτό σημαίνει ότι οι φορείς που προσφέρουν προϊόντα-υπηρεσίες έκαναν προσπάθεια να τις βελτιώσουν. Αντίθετα, το ποσοστό των τουριστών που παραπονέθηκαν για τα κέντρα-εστιατόρια αυξήθηκε. Τα παράπονα που εκφράστηκαν για ξενοδοχεία-ενοικιαζόμενα δωμάτια μειώθηκαν ελαφρά την εν λόγω περίοδο (από 5,7% σε 5,1%). Τέλος ιδιαίτερα παράπονα από πλευράς ξένων τουριστών, αφορούν στην λειτουργία των μουσείων-αρχαιολογικών χώρων, στις τράπεζες, στην οδική σήμανση και στα ταξιδιωτικά γραφεία.

15.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι αφίξεις τουριστών στη χώρα μας, παρά τις διακυμάνσεις που σημείωσαν, ακολούθησαν ανοδική πορεία την περίοδο 1980-2000. Ένας σημαντικός παράγοντας που επηρέασε αρνητικά την πορεία των αφίξεων ήταν η συναλλαγματική πολιτική που ακολούθησε η χώρα μας στο μεγαλύτερο μέρος της παραπάνω περιόδου.

Με βάση εμπειριστατωμένες εκτιμήσεις που έγιναν, η μέση διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών στη χώρα μας υπολογίζεται στις 9-10 ημέρες αφού το ελάχιστο «πακέτο» διακοπών διαρκεί 7 ημέρες και το μεγαλύτερο 15 ημέρες.

Η Ελλάδα είναι χώρα του αεροπορικού τουρισμού αφού το 75-80% περίπου των επισκεπτών της χρησιμοποιούν το αεροπλάνο ως μεταφορικό μέσο λόγω της γεωγραφικής απόστασης που την χωρίζει από τις πηγές του Ευρωπαϊκού τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια το 55-59% του συνόλου των αφίξεων έρχεται με ναυλωμένες πτήσεις, γεγονός που δείχνει το σημαντικό βαθμό εξάρτησης του ελληνικού τουρισμού από τους tour operators.

Η Ευρώπη αποτελεί την κυρίαρχη πηγή άντλησης τουριστών (μερίδιο 89,9% το 2000) με τάση μάλιστα ανοδική τα τελευταία χρόνια. Αντίθετα, τα μερίδια των άλλων χωρών, ιδιαίτερα των Η.Π.Α., μειώθηκαν δραστικά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Αν ληφθεί υπόψη ότι οι τουρίστες που προέρχονται από τις Η.Π.Α. έχουν την υψηλότερη κατά κεφαλή δαπάνη, γίνονται φανερά οι επιπτώσεις που έχει η μείωση του μεριδίου τους στην εισροή συναλλάγματος στη χώρα μας. Μεταξύ των ευρωπαίων τις πρώτες θέσεις κατέχουν οι Γερμανοί και Άγγλοι, και ακολουθούν, με σημαντικά μικρότερα μερίδια, οι Ιταλοί, Σουηδοί και Ολλανδοί.

Ένα από τα αδύνατα σημεία του ελληνικού τουρισμού είναι η έντονη εποχικότητα που παρουσιάζει, η οποία επηρεάζει αρνητικά το κόστος και την ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών με αρνητικές συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα του. Το 50% περίπου των επισκεπτών της χώρας μας έρχεται το τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου. Το τουριστικό αυτό πρότυπο επηρεάζει αρνητικά την αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού του κλάδου, που σε συνδυασμό με τον υποχρεωτικό χαρακτήρα των αποσβέσεων των ενεργητικών στοιχείων και την κατανομή του κόστους σε επτά αντί για δώδεκα μήνες το χρόνο εξασθενεί την ανταγωνιστική θέση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Επιπλέον, επηρεάζεται αρνητικά η απασχόληση και η εκπαίδευση του προσωπικού. Οι παράγοντες που δημιουργούν το τουριστικό αυτό πρότυπο είναι

η φύση του προσφερόμενου προϊόντος (ήλιος-θάλασσα), η γεωγραφική θέση της χώρας και η δομή της αγοράς των tour operators στη χώρα προέλευσης. Ο τελευταίος παράγοντας φαίνεται αν κάποιος εξετάσει τη δομή της αγοράς των tour operators στη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ην. Βασίλειο. Παρατηρεί πράγματι ότι η εποχικότητα των Γάλλων τουριστών είναι μικρότερη με τάση μάλιστα βελτίωσης, και η συγκέντρωση της αγοράς των tour operators στη Γαλλία είναι μικρότερη σε σχέση με τις αντίστοιχες της Γερμανίας και του Ην. Βασιλείου. Οι επισκέπτες των χωρών αυτών παρουσιάζουν μεγαλύτερη εποχικότητα. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι στην περίπτωση της Γαλλίας η βελτίωση της εποχικότητας συνοδεύτηκε με μείωση των αφίξεων, γεγονός που δεν είναι επιθυμητό αφού ο στόχος είναι η βελτίωση της εποχικότητας με παράλληλη αύξηση των επισκεπτών.

Παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση των τουριστών σε λίγες περιοχές της χώρας. Η συγκέντρωση αυτή είναι αποτέλεσμα της ασύμμετρης κατανομής της προσφοράς των τουριστικών υπηρεσιών. Είναι φυσιολογικό να αναπτυχθούν τουριστικά γεωγραφικές περιοχές της χώρας, όπως είναι τα νησιά του Ν. Αιγαίου, η Κρήτη, η Αττική και τα νησιά του Ιονίου, οι οποίες διαθέτουν φυσικά, ιστορικά και άλλα προσόντα (π.χ. διαθέτουν αεροδρόμιο), τα οποία προσελκύουν τους τουρίστες.

Τα τελευταία χρόνια έγινε αντιληπτή, σε διεθνές επίπεδο, η σημασία του εσωτερικού τουρισμού για κάθε χώρα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ, οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών επισκεπτών ανέρχονται σε 68 εκατομμύρια το χρόνο εκ των οποίων τα 22-23 εκατομμύρια είναι πράγματι τουρίστες. Το μέγεθος αυτό σύμφωνα με το ΙΤΕΠ θεωρείται υπερεκτιμημένο διότι η έρευνα της ΕΣΥΕ περιλαμβάνει άτομα τα οποία πραγματοποίησαν τουλάχιστον 4 διανυκτερεύσεις στο συγκεκριμένο έτος. Το παραπάνω μέγεθος αποδεικνύει τη σημασία που έχει ο εσωτερικός τουρισμός για την ελληνική οικονομία. Η σημαντική αύξηση αυτού τα τελευταία χρόνια οφείλεται τόσο στη βελτίωση του εισοδήματος του Έλληνα, όσο και στην καθιέρωση του θεσμού του «κοινωνικού τουρισμού».

Τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι ο ήλιος και η θάλασσα, το ήπιο κλίμα σε συνδυασμό με το μεγάλο αριθμό νησιών και τις απέραντες παραλίες, η πολιτιστική κληρονομιά και η ιστορία της χώρας μας. Η κουλτούρα και η φιλική διάθεση των κατοίκων της χώρας μας αποτελούν επίσης θετικά στοιχεία για την εικόνα αυτής. Ωστόσο η χώρα μας επιλέγεται από τους τουρίστες, κυρίως, ως προορισμός που προσφέρει φθηνές διακοπές με κύρια χαρακτηριστικά τον ήλιο και τη θάλασσα. Με άλλα λόγια, προσφέρεται ως τόπος αναψυχής, ενώ το πολιτιστικό στοιχείο αποτελεί κίνητρο για τους τουρίστες που θέλουν να συνδυάσουν την ψυχαγωγία με την επιμόρφωση. Προς την κατεύθυνση αυτή η χώρα μας θα πρέπει να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες έτσι ώστε το πολιτιστικό στοιχείο να αποτελεί ισχυρό κίνητρο επιλογής της. Τέλος, η γεωγραφική θέση της χώρας μας έναντι των ανταγωνιστριών χωρών Ισπανίας, Ιταλίας και Πορτογαλίας, αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα αφού είναι απομακρυσμένη από τις ευρωπαϊκές πηγές τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

16.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα πλαίσια του αυξανόμενου ενδιαφέροντος της για την τουριστική ανάπτυξη των χωρών-μελών η ΕΕ ανέθεσε το 2001 την διενέργεια έρευνας της κοινής γνώμης προς εντοπισμό των χαρακτηριστικών που συνδέονται με την συμπεριφορά των πολιτών ως τουριστών. Τα ερωτήματα στα οποία εκλήθησαν να απαντήσουν τα "τουριστικά" υποκείμενα του δείγματος παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον και ως εκ τούτου αξίζει να αναφερθούμε στις σχετικές διαπιστώσεις και συμπεράσματα της έρευνας. Αφορούν σε σοβαρά ζητήματα, όπως η χρονική περίοδος πραγματοποίησης των διακοπών, η διάρκεια τους, ο προορισμός, τα μέσα διακινήσεως, το είδος του καταλύματος που χρησιμοποιούν κ.ο.κ. Αφορούν δηλ. σε διαστάσεις που θα έπρεπε να τύχουν της προσοχής των σχεδιαζόντων την προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις χώρες της ΕΕ και όχι μόνον.

16.2 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ

Σε επίπεδο ΕΕ το 42% των ερωτηθέντων φαίνεται να έχει προτίμηση σε ξενοδοχειακά και προς αυτά εξομοιούμενα καταλύματα, και μόνον το 13% εκφράζει προτίμηση για ενοικιαζόμενα δωμάτια. Από απόψεως δε προελεύσεως υπερτερούν εν προκειμένω οι προερχόμενοι από Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο και Ιταλία. Αν είναι αληθές, ότι ο αριθμός των ενοικιαζομένων δωματίων στην χώρα μας είναι περίπου ίσος με τον αριθμό των ξενοδοχειακών και προς αυτά εξομοιούμενων καταλυμάτων, γίνεται προφανές ότι η διάρθρωση του δυναμικού καταλυμάτων βρίσκεται σε δυσαρμονία με τις μέσες προτιμήσεις των ευρωπαϊών επισκεπτών. Η "υπερπροσφορά" ενοικιαζομένων πιέζει τις μέσες τιμές και αφενός προσελκύει χαμηλού εισοδήματος επισκέπτες, αφετέρου δε, αποδυναμώνει την διαπραγματευτική δύναμη των επιχειρήσεων που εκμεταλλεύονται ξενοδοχειακά καταλύματα. Το πρόβλημα είναι γνωστό και τα συνεπαγόμενα για την τουριστική πολιτική προφανή.

16.3 ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ο βαθμός ικανοποίησης από την πραγματοποίηση διακοπών εμφανίζεται πολύ υψηλός. Ποσοστό μικρότερο του 10% φαίνεται να διατυπώνει παράπονα (ως παράπονα εκλαμβάνονται οι περιπτώσεις στις οποίες ο τουρίστας δηλώνει ικανοποίηση μικρότερα μιας "λογικής ικανοποίησης" προφανώς "λογικής" σε σχέση με την καταβαλλόμενη τιμή. Η διαπίστωση αυτή ως μέσος όρος υποδηλώνει ότι στην χώρα μας ο βαθμός ικανοποίησης είναι αρκετά χαμηλότερος του μέσου, Υπενθυμίζεται, ότι η δυσανασχέτηση είχε εντοπισθεί σε πολύ υψηλότερο βαθμό στις γενικές υποδομές καθώς και συμπεριφορές στον εξωξενοδοχειακό "τουριστικό" χώρο.

16.4 ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΤΟ 2009

Κατά μέσο όρο ένας στους δύο ερωτηθέντες πραγματοποίησε διακοπές. Το ποσοστό αυτό ισχύει κατά προσέγγιση και για το σύνολο του πληθυσμού, αν ληφθεί υπόψη ότι 10% μόνο των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ταξίδευε κατά μονάς. Τα υψηλότερα ποσοστά αφορούν στις σκανδιναβικές χώρες (7 στους 10 περίπου). Τα ποσοστά αυτά, σημειωτέον, αυξάνονται καθώς ανεβαίνουμε την εισοδηματική κλίμακα, όπως κανείς θα περίμενε. Είναι, επίσης, ενδιαφέρον ότι ένας στους τρεις ταξιδεύει 2 φορές το χρόνο.

Οι ανωτέρω διαπιστώσεις δείχνουν, ότι υπάρχουν ακόμη περιθώρια αύξησεως της συμμετοχής μας στον αλλοδαπό τουρισμό παραδοσιακής προελεύσεως. Οι προοπτικές είναι σχετικώς αισιόδοξες, αν ληφθεί υπόψη η πολύ μικρή ροή επισκεπτών από τις νότιες χώρες και το γεγονός ότι το 50% περίπου αυτών που δεν πραγματοποίησαν τουριστικό ταξίδι ανέφερε ως αίτιο οικονομική αδυναμία. Η προοπτική αναπτύξεως της ΕΕ και μειώσεως της ανεργίας θα μειώσει σε ικανό βαθμό την σπουδαιότητα αυτού του παράγοντα.

16.5 ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

Ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζουν τα ευρήματα σχετικώς προς την "εποχικότητα" την οποία συνεπάγονται. Ο μέσος όρος για Ιούλιο-Αύγουστο είναι της τάξεως του 70%, ενώ για την περίοδο Οκτωβρίου-Μαΐου τα ποσοστά κυμαίνονται μεταξύ του 3% και 11%. Αν επρόκειτο να συναχθεί κάποιο συμπέρασμα πολιτικής από τους αριθμούς αυτούς, αυτό θα ήταν μάλλον καταδικαστικό για τις απόψεις εκείνες που θεωρούν ότι αξίζει τον κόπο να δαπανηθούν μεγάλα ποσά δυσέυρετων οικονομικών μέσων για προσέλκυση ζητήσεως σε περιόδους που κάτι τέτοιο προκύπτει ότι είναι δύσκολο. Το σχόλιο αυτό δεν πρέπει να τύχει εσφαλμένης ερμηνείας. Η εποχικότητα στην Ελλάδα είναι πολύ υψηλότερη και αυξανόμενη στην χώρα μας σε αντίθεση με τους κύριους ανταγωνιστικούς μεσογειακούς προορισμούς. Και, ασφαλώς, είναι εφικτό να βελτιωθεί η κατάσταση. Ωστόσο, η βελτίωση πρέπει να αναζητηθεί στην προέκταση των δύο άκρων της περιόδου υψηλής εποχικότητας (Ιούλιος-Αύγουστος). Μόνο με ρεαλισμό θα επιτευχθούν στόχοι και θα αποφευχθούν σπατάλες οικονομικών πόρων και απώλεια χρόνου, που είναι ακόμη πιο δαπανηρή. Για παράδειγμα, για χώρες όπως η Γερμανία, Ολλανδία και Δανία, όπου εμφανίζονται υψηλότερα του μέσου όρου ποσοστά για μήνες εκτός αιχμής, θα έπρεπε να αναζητηθούν τρόποι αυξημένης προσελκύσεως.

16.6 ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

Δημοφιλέστεροι προορισμοί προκύπτει ότι είναι η Γαλλία και η Ισπανία. Το 19% των ερωτηθέντων θέτουν ως πρώτη επιλογή-προορισμό την Γαλλία (για την οποία δείχνουν αυξημένη προτίμηση οι προερχόμενοι από 6 χώρες). Η Ισπανία προκύπτει ως πρώτη επιλογή για τους προερχόμενους από 7 χώρες, ωστόσο, ο σταθμικός μέσος είναι υπέρ της Γαλλίας. Δεύτερος δημοφιλέστερος προορισμός είναι η Ισπανία με επίσης 19%. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Ιταλία αποτελεί πρώτη επιλογή μόνον για τους Αυστριακούς (19%) και δεύτερη επιλογή μόνον για τους Γερμανούς (15%). Η Ελλάδα δεν αποτελεί πρώτη επιλογή για καμία χώρα προελεύσεως,

αποτελεί, όμως, δεύτερη επιλογή για τρεις χώρες: την Γερμανία με 9%, την Αυστρία με 13% και την Σουηδία με 10%. Τα δεσπτόζοντα στοιχεία στην διαδικασία επιλογής τουριστικού προορισμού αντανακλώνται εμμέσως και στις επιλογές των κατοίκων των μεσογειακών χωρών-μελών, όπως δείχνει ο Πίνακας 22 (βλέπε παράρτημα).

Οι αριθμοί αυτοί δείχνουν σαφώς τον δεσπτόζοντα ρόλο που παίζουν οι κλιματολογικές συνθήκες, ήλιος-θάλασσα, στην επιλογή ενός τουριστικού προορισμού. Οι κάτοικοι των χωρών με την περισσότερη ηλιοφάνεια και προσεγγίσιμες ακτές, που είναι βασικώς οι ευρωπαϊκές-μεσογειακές, πραγματοποιούν διακοπές κατά κύριο λόγο στην δική τους χώρα. Αυτό είναι ένα ακόμα δίδαγμα για τις περιορισμένες δυνατότητες που διαθέτουμε για ουσιαστικές αλλαγές στο εποχικό πρότυπο, αν η λύση επιζητηθεί στην χειμερινή περίοδο. Και υπογραμμίζει το εσφαλμένο των πολιτικών που ενθαρρύνουν με κίνητρα την δημιουργία υποδομών διαμονής σε πόλεις που στηρίζονται και στον χειμερινό τουρισμό.

16.7 ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ-ΔΑΠΑΝΗ

Τα στοιχεία για τις δύο ανωτέρω διαστάσεις του τουριστικού ταξιδιού είναι πολύτιμα, διότι επιτρέπουν να ελεγχθεί ο βαθμός ρεαλισμού εκτιμήσεων που έχει γίνει από το ΙΤΕΠ και διεθνείς οργανισμούς για την συμβολή της τουριστικής οικονομίας στην δημιουργία του εγχωρίου προϊόντος.

Ο σταθμικός μέσος του αριθμού των ημερών που διαρκούν οι διακοπές είναι 11,5. Εξάλλου, το 67% των ερωτηθέντων απαντά ότι δαπανά κατά μέσο όρο 2.000 Ευρώ, το οποίο για το σύνολο δεν πρέπει να υπολείπεται των 1.500 Ευρώ. Υπενθυμίζουμε σχετικώς, ότι για τον υπολογισμό της τουριστικής δαπάνης των αλλοδαπών στην χώρα μας σε σχετική μελέτη του ΙΤΕΠ, έγινε η εκτίμηση ότι η μέση διάρκεια των διακοπών ήταν 10 ημέρες, η δε δαπάνη 800 Ευρώ. Βεβαίως, στην δαπάνη των 1.500 Ευρώ περιλαμβάνεται και το κόστος μεταφοράς, ωστόσο, η παρατήρηση που είχε στην εν λόγω μελέτη γίνει, ότι οι εκτιμήσεις ήταν συντηρητικές φαίνεται να επαληθεύονται από την σχετική έρευνα της ΕΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ

17.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του διεθνούς τουρισμού είναι η μεγέθυνση των τουριστικών ροών και ο αυξανόμενος χωρικά καταμερισμός τους, όσον αφορά τις σχέσεις που διέπουν τις χώρες προέλευσης και υποδοχής των τουριστών.

Οι θεωρίες της ζήτησης, οι οποίες απορρέουν ουσιαστικά από την εννοιολογική προσέγγιση του τουρίστα, επιτρέπουν την ερμηνεία των αιτίων διαμόρφωσης και ανάπτυξης των τουριστικών ροών.

Η τουριστική ζήτηση αντιπροσωπεύει τις ποσότητες των αγαθών και των τουριστικών υπηρεσιών που επιθυμούν να καταναλώσουν οι τουρίστες μια δεδομένη χρονική περίοδο. Αυτή η ζήτηση είναι άμεση απόρροια μιας πληθώρας παραγόντων, που μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, όπως οικονομικές ή φυσικές, γεωγραφικές, γενικές ή εξειδικευμένες, και που επεξηγούν τη συμμετοχή των ατόμων στις τουριστικές μετακινήσεις.

17.2 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ταχεία ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αντιμετωπίστηκε και ερμηνεύτηκε περισσότερο ως ένα αυθόρμητο φαινόμενο, παρά ως το αποτέλεσμα σχεδιασμού και πρόβλεψης, τόσο από τους κρατικούς και διεθνείς οργανισμούς όσο και από τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Παρ' όλα αυτά, η ανάπτυξη του χαρακτηρίστηκε όχι μόνο ταχεία, αλλά και σταθερή. Οι αφίξεις των διεθνών τουριστών στα σύνορα, από 71 εκατομμύρια το 1960, έφτασαν τα 702 εκατομμύρια το 2000. Οι αντίστοιχες ενδείξεις, από το 100, περνούν στο 998,7 (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 22).

Η αύξηση του αριθμού των τουριστών υπήρξε αξιοσημείωτη για τους παρακάτω λόγους:

- Ο αριθμός των διεθνών τουριστών πολλαπλασιάστηκε 8,8 φορές σε διάστημα 38 ετών (1960-98).
- Η εξέλιξη των διεθνών τουριστικών αφίξεων υπήρξε σταθερά αυξητική.

Οι συναλλαγματικές τουριστικές εισπράξεις ακολούθησαν την εξέλιξη των τουριστικών αφίξεων. Από 6,8 δισεκατομμύρια δολάρια το 1960, έφτασαν τα 444,7 το 1998, δηλαδή από μια ένδειξη 100 το 1960, πέρασαν σε μια ένδειξη 9132 το 2000 (Πίνακας 23.).

Οι συναλλαγματικές εισπράξεις του διεθνούς τουρισμού αυξήθηκαν με πιο γρήγορους ρυθμούς απ' ό,τι ο αριθμός των τουριστών. Αυτές πολλαπλασιάστηκαν 65,4 φορές κατά το διάστημα της περιόδου 1960-2000, ενώ παρουσίασαν σταθερές αυξητικές τάσεις.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Π.Ο.Τ., οι αυξητικές τάσεις του διεθνούς τουρισμού θα συνεχιστούν και μελλοντικά. Αυτές αφορούν τις ήδη αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές του πλανήτη μας, καθώς και τις αναπτυσσόμενες. Οι αφίξεις των διεθνών τουριστών το 2010 θα

φτάσουν τα 1.018 εκατομμύρια άτομα, ενώ η αντίστοιχη ένδειξη θα είναι 1.434. Οι συναλλαγματικές τουριστικές εισπράξεις κατά την περίοδο 2000-2010 θα αυξηθούν με πιο γρήγορους ρυθμούς απ' ό,τι οι αφίξεις και θα φτάσουν τα 1.500 δισεκατομμύρια δολάρια (Η.Π.Α.). Οι αντίστοιχες ενδείξεις για το 2010 θα είναι 22.058.

Δηλαδή το έτος 2010, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Π.Ο.Τ., οι αφίξεις των διεθνών τουριστών θα είναι 14,3 φορές μεγαλύτερες (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 23) απ' ό,τι το 1960 και οι συναλλαγματικές εισπράξεις 220,6 φορές υψηλότερες για το ίδιο χρονικό διάστημα, γεγονός που επιβεβαιώνει την προηγούμενη διαπίστωση, ότι δηλαδή οι αυξητικές τάσεις των τουριστικών συναλλαγών εισπράξεων είναι πολύ μεγαλύτερες από εκείνες των διεθνών τουριστικών αφίξεων.

17.3. ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ. ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ

Η εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου, η μεγέθυνση των τουριστικών ροών και ο ρόλος τους στη διεθνή εξειδίκευση διέκρινε τις τουριστικές χώρες σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις χώρες προέλευσης και τις χώρες υποδοχής των τουριστών. Οι χώρες προέλευσης αντιπροσωπεύουν τις πλούσιες βιομηχανικές χώρες του κόσμου, που βρίσκονται στη Δυτική Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική, την Ιαπωνία και την Αυστραλία.

Οι χώρες υποδοχής αντιπροσωπεύουν τις υπόλοιπες χώρες, δηλαδή τις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και τις χώρες του τρίτου κόσμου. Στα πλαίσια του διεθνούς καταμερισμού της εργασίας, πολλές από αυτές τις χώρες επιδιώκουν να αποκτήσουν τουριστικές υποδομές και εξοπλισμούς, ώστε να ενσωματωθούν με τη σειρά τους στους νέους τουριστικούς προορισμούς και να αποτελέσουν Νέα Τουριστικά Κράτη (Ν.Τ.Κ.), συνέπεια της τουριστικής εξειδίκευσης και των σχέσεων που διαμορφώνονται μεταξύ κέντρου και περιφέρειας.

Αυτές οι σχέσεις κέντρου-περιφέρειας ουσιαστικά ορίζουν ότι γύρω από τις κύριες χώρες προέλευσης των τουριστών δημιουργούνται περιφερειακές ζώνες, όπου οι υπηρεσίες υποδοχής προοδευτικά οργανώνονται και εξειδικεύονται.

Αυτές οι ζώνες είναι οι παρακάτω:

- α. Η βορειοαμερικανική ζώνη: Αυτή περιλαμβάνει το αρχιπέλαγος των Αντιλλών και την Κεντρική Αμερική, με προεκτάσεις στη Νότια Αμερική και τον Ειρηνικό. Κύριες χώρες προέλευσης των τουριστών και τροφοδότες αυτής της ζώνης ορίζονται οι Η.Π.Α. και ο Καναδάς.
- β. Η ιαπωνική ζώνη: Αυτή εντοπίζεται στην ανατολική και τη νοτιοανατολική Ασία καθώς και στα νησιά του Ειρηνικού ωκεανού
- γ. Η αυστραλιανή και νεοζηλανδική ζώνη: Η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία δημιουργούν τουριστικές ροές με προορισμό τις περιφερειακές ζώνες υποδοχής, όπως η Ινδονησία, η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, τα νησιά Φίτζι κτλ.

- δ. Η ανατολικο-ευρωπαϊκή ζώνη: Αυτή, μετά τις κοινωνικο-οικονομικές ανακατατάξεις που επιτελέστηκαν, χαρακτηρίζεται περιφερειακά εξαρτημένη από τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.
- ε. Η ευρωπαϊκή μεσογειακή ζώνη: Αυτή αντιπροσωπεύει την πιο σημαντική τουριστική ζώνη, τόσο όσον αφορά το βαθμό της τουριστικής της ανάπτυξης όσο και την ενδιαφέρουσα χωρική της τουριστική διάρθρωση. Ως ζώνη υποδοχής, αντλεί την πελατεία της από τις χώρες προέλευσης των τουριστών της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (Π.Ο.Τ.), σε μια προσπάθεια δημιουργίας μιας τυπολογίας του παγκόσμιου τουρισμού, διακρίνει τρεις ομάδες χωρών. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

- α. Οι χώρες όπου ο εσωτερικός και ο διεθνής τουρισμός είναι πολύ αναπτυγμένοι. Αυτή η ομάδα αφορά κατεξοχήν τις βιομηχανικές χώρες της Δύσης.
- β. Οι χώρες που χαρακτηρίζονται ουσιαστικά ως χώρες υποδοχής των διεθνών τουριστικών ροών, με μικρό βαθμό ανάπτυξης του εσωτερικού τουρισμού.
- γ. Οι χώρες στις οποίες ο διεθνής τουρισμός έχει μικρή σημασία, ενώ αντίθετα ο εσωτερικός τουρισμός χαρακτηρίζεται αρκετά δυναμικός.

17.4 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

17.4.1 Η ετερογένεια

Σε όλες τις περιπτώσεις όπου επιδιώχθηκε να δωθεί ένας ορισμός του τουρίστα υπογραμμίστηκε ότι αυτός οριοθετείται χωρικά από την περιοριστική έννοια της μετακίνησης, συνήθως από τον τόπο κατοικίας του ως τον τόπο υποδοχής και αντιστρόφως.

Όμως ο τουρίστας, τόσο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού όσο και κατά τη διάρκεια της παραμονής του στον τόπο υποδοχής, ζητά και καταναλώνει μια πληθώρα αγαθών και υπηρεσιών που αποσκοπούν στην ικανοποίηση των αναγκών του.

Επομένως, ζητά να καταναλώσει, στα πλαίσια τον περιορισμένου χρόνου των διακοπών του, μεταφορικά μέσα, φυσικούς πόρους, τουριστικά καταλύματα, τρόφιμα και ποτά, υπηρεσίες αναψυχής, καλαισθησία κτλ. Ως εκ τούτου, η ζήτηση των αγαθών και υπηρεσιών που επιδιώκει να καταναλώσει ο τουρίστας φαίνεται να είναι ετερογενής και να απεικονίζει ουσιαστικά την ίδια τη δομή του τουριστικού τομέα.

Άρα, εφόσον η ζήτηση αφορά ετερογενή τουριστικά προϊόντα που προέρχονται από διαφορετικούς οικονομικούς κλάδους, συνεπάγεται ότι δεν υπάρχει ένα τουριστικό προϊόν ή ένας τουριστικός κλάδος και η τουριστική δραστηριότητα συμμετέχει σ' όλους σχεδόν τους οικονομικούς κλάδους μιας χώρας.

17.4.2 . Οι χωρο-χρονικές συγκεντρώσεις

Η τουριστική ζήτηση χαρακτηρίζεται από μια χρονική και από μια χωρική συγκέντρωση. Όσον αφορά την πρώτη, η τουριστική δραστηριότητα είναι μια κατεξοχήν εποχική δραστηριότητα η οποία συγκεντρώνεται σε μερικούς μήνες του έτους. Ο εποχικός χαρακτήρας επηρεάζει όλους τους

τομείς που εμπλέκονται στην τουριστική παραγωγή και δημιουργεί αρκετά προβλήματα σχετικά με το διαχειριστικό πλάνο και την αποδοτικότητα των τουριστικών επιχειρήσεων.

Όσον αφορά τη χωρική συγκέντρωση, αυτή εμφανίζεται λιγότερο ανελαστική απ' ό,τι η πρώτη, εφόσον, σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο, η αναζήτηση του νέου ή της μόδας, η μείωση των τιμών, η ταχύτητα, η άνεση, η χωρητικότητα και η ασφάλεια των αερομεταφορών αύξησαν, μεταξύ άλλων παραγόντων, τη γεωγραφική κινητικότητα των τουριστών.

17.4.2.1 Η εποχικότητα

Δύο φαινόμενα συσχετίζονται ουσιαστικά μεταξύ τους για να δημιουργήσουν την εποχική συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας. Αυτά παρατίθενται παρακάτω:

- α. Η προτίμηση των τουριστών να έχουν τις διακοπές τους κατά τη διάρκεια της "καλής εποχής", η οποία γενικά συμπίπτει με τους θερινούς μήνες. Για τις ορεινές ζώνες, η "καλή περίοδος" συμπίπτει με τους χειμερινούς μήνες, όπου παρατηρείται επαρκής χιονόπτωση, ενώ στις τροπικές περιοχές, ταυτίζεται με την ενδιάμεση ή ήπια περίοδο.
- β. Η φιλοσοφία οργάνωσης του χρόνου στις χώρες προέλευσης των τουριστών. Αυτή περιλαμβάνει μία περίοδο διακοπών, οι οποίες μπορούν να διακριθούν σε τρεις επιμέρους κατηγορίες:

-Τις σχολικές διακοπές.

-Τις διακοπές των εργαζομένων στη βιομηχανία.

-Τις διακοπές των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα.

Οι παραπάνω περιοριστικές συνθήκες δημιουργούν σημαντικά προβλήματα όσον αφορά τη διαθεσιμότητα του ελεύθερου χρόνου συμμετεχόντων και, κατ' επέκταση, όσον αφορά την κινητικότητα τους για πραγματοποίηση ταξιδιών μεγάλων αποστάσεων.

17.4.2.2. Οι χωρικές συγκεντρώσεις

Δύο κύριοι παράγοντες είναι σε θέση να ερμηνεύσουν τις τουριστικές συγκεντρώσεις στο χώρο.

A. Ο βαθμός συγκέντρωσης: Οι υπηρεσίες υποδοχής των τουριστών, τα τουριστικά καταλύματα και οι εγκαταστάσεις αναψυχής βρίσκονται συγκεντρωμένες σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες.

Αυτές οι συγκεντρώσεις οφείλονται ουσιαστικά:

- στην ποιότητα των φυσικών πόρων της περιοχής
- στην ύπαρξη υποδομών και στη χωροταξική διάθρωση της περιοχής
- σε οικονομικούς λόγους.

Η ύπαρξη υποδομών και υποστηρικτικών υπηρεσιών αποτελούν συχνά έναν πόλο έλξης για επενδυτικές δραστηριότητες στον τουριστικό τομέα. Η αιτία είναι φυσικά οι προβλέψεις για μια μεγαλύτερη αποδοτικότητα και ταχύτερη απόσβεση των επενδυόμενων κεφαλαίων.

Β. Η ακινησία: Οι φυσικοί πόροι και τα ιστορικά μνημεία χαρακτηρίζονται, τουλάχιστον γεωγραφικά, από τη χωρική τους οριαθότητα και ακινησία. Τα τουριστικά καταλύματα δεν μπορούν να μετακινηθούν, ούτε, φυσικά, να ανεγερθούν σε οποιοδήποτε μέρος. Μόνο μερικές πολιτιστικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες παραγωγής ειδών χειροτεχνίας μπορούν να μετακινηθούν. Οι χοροί, η μουσική, τα παραδοσιακά συγκροτήματα, τα είδη λαϊκής τέχνης κτλ. μπορούν να μετακινηθούν από τον τόπο προέλευσης ή παραγωγής τους προς τα τουριστικά κέντρα. Η ακινησία της προσφοράς των διαφόρων τουριστικών υπηρεσιών δημιουργεί ταυτόχρονα και την εξάρτηση τους από τα μέσα μεταφοράς. Επομένως, εάν οι υποδομές των χρησιμοποιούμενων μεταφορικών μέσων χαρακτηρίζονται ως μέτριες ή κακές, δυσχεραίνονται οι μετακινήσεις προς τις ζώνες υποδοχής και συχνά υποβαθμίζονται και οι υπόλοιπες μεταβλητές που συνθέτουν το συνολικό τουριστικό προϊόν.

17.4.2.3 Οι συνέπειες

Οι συνέπειες των χωρο-χρονικών συγκεντρώσεων χαρακτηρίζονται ποικίλες και το μέγεθος τους επηρεάζεται από την ένταση αυτών των συγκεντρώσεων, οι οποίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα και από περιοχή σε περιοχή εντός της ίδιας χώρας.

Οι συνέπειες είναι ουσιαστικά πολυεπίπεδες, συναφείς με τη φύση του τουριστικού τομέα και αφορούν τους παρακάτω τομείς:

α. Τis τουριστικές και μη τουριστικές επιχειρήσεις: Τα ξενοδοχειακά καταλύματα στις ζώνες παραθερισμού λειτουργούν εποχικά, με περίοδο αιχμής κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες (Ιούλιος-Αύγουστος). Το ίδιο ισχύει και για άλλες τουριστικές επιχειρήσεις, όπως εστιατόρια, μπαρ, γραφεία ταξιδιών κτλ. Παράλληλα όμως, και μια σειρά άλλων μη τουριστικών επιχειρήσεων, όπως επιχειρήσεις προμηθειών, σουπερμάρκετ, μεταφορικές εταιρείες, αυξομειώνουν ή και διακόπτουν τη λειτουργία τους, ανάλογα με την εποχική λειτουργία της τουριστικής δραστηριότητας.

β. Τis υπηρεσίες του δημόσιου τομέα: Στις τουριστικές ζώνες προσαρμόζονται στις ανάγκες που δημιουργία η χωρο-χρονικά κατανεμημένη τουριστική ζήτηση. Έτσι, εφόσον ο τοπικός πληθυσμός αυξάνεται λόγω της προσθήκης της τουριστικής μάζας την τουριστική περίοδο, δημιουργούνται επιπλέον ανάγκες για καθαριότητα, για τις υπηρεσίες του Ο.Τ.Ε., των Ε.Λ.Τ.Α., της Δ.Ε.Η., των τραπεζών, της αστυνόμευσης κτλ.

γ. Τis επενδύσεις σε έργα τουριστικής υποδομής: Οι επενδύσεις σε έργα τουριστικής υποδομής στις τουριστικές ζώνες χαρακτηρίζονται από μια περίοδο έντονης εφαρμογής τους, καθώς και από μια περίοδο μικρής ή ανύπαρκτης σχεδόν λειτουργίας τους. Δεδομένου ότι οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα είναι μεγάλες, γι' αυτό και συχνά χαρακτηρίζεται ως μια "βαριά βιομηχανία", η εποχική λειτουργία του συμβάλλει ακόμα περισσότερο στη μικρή αποδοτικότητα των επενδυσόμενων κεφαλαίων.

δ. Τis οικονομικές επιπτώσεις: Η εποχική λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων καθώς και των υπόλοιπων υποστηρικτικών προς αυτές (ξενοδοχεία, μεταφορές κτλ.) επιδρά αρνητικά στη λειτουργία τους, στην ανταγωνιστικότητά τους και συνεπώς στα έσοδα τους. Π.χ., η αποδοτικότητα

ενός ξενοδοχειακού καταλύματος που είναι εγκατεστημένο σε μια παραθεριστική ζώνη μπορεί να παρουσιάζει τις παρακάτω δυσλειτουργίες:

- Μικρές πληρότητες για την περίοδο λειτουργίας του, εκτός από τους μήνες αιχμής.
- Δυσκολία συμψηφισμού των ζημιών για τους υπόλοιπους μήνες εκτός της περιόδου αιχμής.
- Χαμηλή αποδοτικότητα ανά απασχολούμενο άτομο.
- Δυσκολία εξεύρεσης εξειδικευμένου προσωπικού.

Οι παραπάνω παράγοντες συμβάλλουν ώστε η αποδοτικότητα της ξενοδοχειακής μονάδας να γίνεται όλο και περισσότερο δυσχερής.

Παράλληλα, η χωρο-χρονική συγκέντρωση της τουριστικής ζήτησης δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στους πληθυσμούς υποδοχής, όπως κούραση, ανασφάλεια, έλλειψη άνεσης, κυκλοφορικά προβλήματα, πληθωριστικές τάσεις, συχνές διακοπές στα δίκτυα ύδρευσης και ηλεκτροδότησης, χαμηλής ποιότητας, λόγω φόρτου, υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, ρύπανση κτλ.

17.4.2.4 Μέτρα

Πιθανές προτάσεις επίλυσης των προβλημάτων της εποχικότητας του τουριστικού φαινομένου μπορεί να εξευρεθούν μέσα από την υιοθέτηση ενός προγράμματος διαφοροποίησης της υπάρχουσας κατανομής των διακοπών.

Πιο συγκεκριμένα, αυτές μπορεί να αφορούν:

- α. Νέες ρυθμίσεις της περιόδου των διακοπών στις χώρες προέλευσης των τουριστών: Αυτές αφορούν την υιοθέτηση της πέμπτης εβδομάδας διακοπών και τον καταμερισμό των συνολικών διακοπών σε δύο ή τρεις επιμέρους περιόδους. Η νομοθετική κατοχύρωση στη Σουηδία της πέμπτης εβδομάδας διακοπών και του καταμερισμού των διακοπών σε δύο περιόδους αποτελεί ένα παράδειγμα.
- β. Μία πολιτική διαφοροποίησης της πελατείας: Αυτή θα μπορούσε να βοηθήσει στην προσέλευση πελατείας εκτός περιόδου αιχμής, όπως εκείνης των συνεδρίων, της τρίτης ηλικίας κτλ.
- γ. Την τμηματοποίηση των σχολικών διακοπών: Η υιοθέτηση μιας πολιτικής περισσότερων επιμέρους διακοπών κατά τη διάρκεια μιας σχολικής περιόδου, θα είχε σίγουρα θετικές επιπτώσεις στη μείωση των προβλημάτων της εποχικότητας.
- δ. Την οργάνωση των επιχειρήσεων: Η σταδιακή προσαρμογή της λειτουργίας των επιχειρήσεων σε μια πολιτική ανακατανομής της περιόδου των διακοπών.

Φυσικά, κύριοι παράγοντες της επιμονής της εποχικότητας παραμένουν οι κλιματολογικοί παράγοντες, οι συνήθειες των ατόμων να παίρνουν τις διακοπές τους μια προκαθορισμένη χρονική περίοδο και των επιχειρήσεων να συνδέουν την περίοδο της μειωμένης λειτουργίας τους με τη δυναμική των παραπάνω παραγόντων.

17.5. Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα κυριότερα μέτρα πολιτικής που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα τα τελευταία είκοσι χρόνια, υπό μορφή κινήτρων, και απέβλεπαν στη μείωση της εποχικότητας είναι τα ακόλουθα:

- Επιδότηση των ξένων Tour-Operators για κάθε εισερχόμενο τουρίστα.
- Αναστολή της καταβολής των τελών χρήσης αερολιμένα από πτήσεις charters.
- Επιδότησεις κατά 25% των καυσίμων των πτήσεων charters.
- Έκπτωση κατά 50% των εισιτηρίων εισόδου σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.
- Δωρεάν προσφορά εισιτηρίων για τρεις πτήσεις εσωτερικού με την Ολυμπιακή Αεροπορία, για προγράμματα μεγαλύτερα των τριών εβδομάδων.

Τα παραπάνω κίνητρα, τα οποία ίσχυαν για την περίοδο 1975-82, αφορούσαν το σύνολο της χώρας. Επειδή όμως σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις εμφανίστηκαν σε τουριστικές ζώνες που χαρακτηρίζονταν από αξιοσημείωτες χωρο-χρονικές συγκεντρώσεις, ελήφθησαν μια σειρά μέτρων που αφορούσαν κατεχοχήν τη Ρόδο και την Κρήτη.

Αυτά ήταν τα ακόλουθα:

- Ελεύθερη είσοδος στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους.
- Επιδότηση των καυσίμων των πτήσεων charters που αφορούσαν τα δύο νησιά.
- Επιδότηση επιλεγμένων εστιατορίων, για να λειτουργούν και το χειμώνα.
- Επιδότηση με 50% των φυλλαδίων των Tour-Operators που διαφήμιζαν τα δύο νησιά.
- Ελεύθερη είσοδος στο καζίνο και στο γκολφ της Ρόδου.

Τα κίνητρα είχαν διάρκεια 7 χειμερινές περιόδους, από τον Οκτώβριο έως το Μάρτιο, και η συνολική δαπάνη ανήλθε σε 320 εκατομμύρια δραχμές.

Όμως, παρά την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων, οι αφίξεις των διεθνών τουριστών, τουλάχιστον στις τρεις τελευταίες χειμερινές περιόδους 1979-80, 1980-81 και 1981-82, ήταν φθίνουσες, με αντίστοιχα ποσοστά 21,5%, 19,4% και 19,4%.

Τα παραπάνω αποτελέσματα επιβεβαιώνουν απλά την ιδιόρρυθμη φύση του τουριστικού φαινομένου και την εμμονή της εποχικότητας σχετικά με τη χρονική κατανομή των τουριστικών ροών.

- Από το 1982 υπήρξε μια διαφοροποίηση των κινήτρων, τα οποία προσανατολίστηκαν κυρίως προς την τουριστική προσφορά.
- Από το 1982, επιδότηση των άγονων γραμμών Κρήτης-Πελοποννήσου και Ν. Αιγαίου - Β. Ελλάδας.

- Από το 1983, προσφορά δωρεάν ακτοπλοϊκών εισιτηρίων για τα μικρότερα νησιά των συμπλεγμάτων της Δωδεκανήσου και των Κυκλάδων καθώς και της Χίου, την περίοδο Απριλίου-Μαΐου και Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου.
- Από το 1985 και σε συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ., επιδότηση με επίδομα ανεργίας των ξενοδοχούπαλλήλων και των εργαζομένων σε ξενοδοχειακά καταλύματα που παράτειναν την περίοδο λειτουργίας τους.
- Από το 1986 και μέχρι το 1989 καθιερώθηκε η απαλλαγή των αεροσκαφών charters από τα τέλη προσγείωσης και η μείωση κατά 50% των τελών χρήσης αεροδρομίου, για τους μήνες Νοέμβριο-Μάρτιο, εκτός της περιόδου των Χριστουγέννων.

Όπως και παραπάνω, έτσι και κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, τα υιοθετημένα μέτρα μικρή επίπτωση είχαν στην ελάττωση της εποχικότητας και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Η αυθόρμητη και μονοδιάστατη ανάπτυξη του μαζικού παραθεριστικού τουρισμού στην Ελλάδα, σε συσχέτιση με την οργάνωση της περιόδου των διακοπών στις χώρες προέλευσης των τουριστών, αποτελούν τις κύριες αιτίες για την εμμονή και τη χρονική διάρθρωση του φαινομένου της εποχικότητας.

17.6 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

Η συνθετότητα της ανάλυσης της τουριστικής ζήτησης σχετίζεται με εκείνη της τουριστικής προσφοράς. Τα άτομα τα οποία συμμετέχουν στην τουριστική μετακίνηση επιδιώκουν να ικανοποιήσουν ένα μεγάλο αριθμό αναγκών μέσω της τουριστικής κατανάλωσης. Δεδομένης όμως της ετερογένειας που χαρακτηρίζει την τουριστική ζήτηση, θα πρέπει να προστεθούν τα κίνητρα του ταξιδιού, τα οποία διαφέρουν μεταξύ των διαφόρων τύπων τουρίστα, ώστε να ερμηνευθεί και να καταγραφεί η δομή της απορρέουσας καταναλωτικής τους συμπεριφοράς.

Η ερμηνεία και η πρόβλεψη των τάσεων της τουριστικής ζήτησης απαιτεί απαραίτητως τη γνώση της φύσης, της εξέλιξης και του συσχετισμού αυτών των μεταβλητών, οι οποίες αφενός ανταποκρίνονται σε μια οικονομική λογική, αφετέρου δεν επιτρέπουν τη συμμετοχή των ατόμων στην "τουριστική μετακίνηση", η οποία είναι στενά συνδεδεμένη με τους παράγοντες "χώρο" και "χρόνο".

Ο R. Baretje και ο P. Deffert διαπιστώνουν ότι, για να συμμετέχει κάποιος σε μια τουριστική μετακίνηση, θα πρέπει να ικανοποιούνται οι παρακάτω συνθήκες:

- Να έχει ελεύθερο χρόνο.
- Να διαθέτει χρήματα.
- Να θέλει να μετακινηθεί.
- Να υπάρχουν οι τεχνικές δυνατότητες για να πραγματοποιήσει τη μετακίνηση.

Τρεις μεγάλες κατηγορίες παραγόντων διαμορφώνουν την τουριστική ζήτηση, επηρεάζοντας σημαντικά τα ποσοστά αναχώρησης για διακοπές. Αυτές είναι οι παρακάτω:

- α. Οι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες, τους οποίους τα άτομα ελάχιστα μπορούν να επηρεάσουν, ακόμα και όταν σχετίζονται με την κοινωνική τους διαστρωμάτωση.
- β. Οι κοινωνικο-ψυχολογικοί, ή υποκειμενικοί παράγοντες, οι οποίοι σχετίζονται με την προσωπικότητα των ατόμων και τις βαθύτερες ανάγκες τους.
- γ. Η επίδραση των παραγόντων που σχετίζονται με το τουριστικό προϊόν της χώρας υποδοχής και οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως δυναμικοί (προβολή, σχεδιασμός κτλ.) ή παθητικοί.

17.6.1 Οι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες

17.6.1.1 Το εισόδημα

Στο μακρο-οικονομικό πλαίσιο, το επίπεδο του εθνικού εισοδήματος προσδιορίζει τις τουριστικές μετακινήσεις. Η σύνθεση, ο τρόπος κατανομής και οι διακυμάνσεις του εισοδήματος επηρεάζουν την εμφάνιση της τουριστικής ζήτησης σε μικρότερο βαθμό απ' ό,τι πριν, λόγω των σταδίων που διάνυσε το τουριστικό φαινόμενο και του μεγάλου βαθμού εκδημοκρατισμού του, περνώντας από τα αγαθά πολυτελείας στα αγαθά πρώτης ανάγκης.

Η αύξηση του εθνικού εισοδήματος και συνεπώς των μεσαίων ατομικών εισοδημάτων μετέβαλαν σημαντικά τη φύση και τις δομές του τουριστικού φαινομένου, προς όφελος φυσικά της ποσότητας, χωρίς να αποκλείεται ωστόσο και η ποιότητα. Η αύξηση του εθνικού εισοδήματος των αναπτυγμένων χωρών προέλευσης των τουριστών συνοδεύτηκε από μια αλλαγή στην προέλευση των εισοδημάτων (αυτά προέρχονται κυρίως από την εργασία). Όσο τα εισοδήματα αυτά αυξάνουν, παρατηρείται μια μεταβολή στη διάρθρωση της κατανάλωσης, η οποία εξηγείται από τις επιδράσεις που ασκεί το εισόδημα στις διάφορες μεγάλες κατηγορίες δαπανών, μεταξύ των οποίων ανήκουν και οι διακοπές.

Μια αναφορά της επιτροπής τουρισμού του Ο.Ο.Σ.Α. υπογραμμίζει ότι, όσο μεγαλύτερη είναι η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, τόσο υψηλότερες είναι οι τουριστικές δαπάνες.

Το ποσοστό αναχώρησης για διακοπές αυξάνει διαδοχικά με το επίπεδο του εισοδήματος. Αυτά τα ποσοστά αναχώρησης είναι ωστόσο διαφορετικά σε σταθερά εισοδήματα, εάν λάβουμε υπόψη μας και άλλες μεταβλητές που επηρεάζουν τα ποσοστά αναχώρησης, όπως π.χ. το μέγεθος των αστικών συγκεντρώσεων.

Άλλες μεταβλητές που μπορούν να λειτουργήσουν διορθωτικά και επηρεάζουν το συνολικό εισόδημα είναι το μέγεθος του νοικοκυριού, γιατί από αυτό εξαρτάται το επίπεδο διαβίωσης που αντιστοιχεί στα μέλη του νοικοκυριού.

Το επίπεδο διαβίωσης φαίνεται να ασκεί δύο επιμέρους επιδράσεις:

- α. Στα ποσοστά αναχώρησης για διακοπές.
- β. Στον τύπο και την κατηγορία του τουριστικού καταλύματος.

Το εισόδημα, ωστόσο, δεν περιορίζεται στις παραπάνω επιδράσεις. Επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη συνολική διάρκεια των διακοπών, χωρίς να επιδρά σημαντικά στη μέση διάρκεια

παραμονής ανά άτομο, η οποία φαίνεται να εξαρτάται από την κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία στην οποία αυτό ανήκει. (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 28)

17.6.1.2 Η κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία

Η κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία των τουριστών χαρακτηρίζεται ως μια διορθωτική μεταβλητή του εισοδήματος και ασκεί μια σειρά επιδράσεων στο ποσοστό αναχώρησης για διακοπές και στη μέση διάρκεια παραμονής.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 28 (βλέπε Παράρτημα), ο οποίος απεικονίζει τις κοινωνικο-επαγγελματικές κατηγορίες των διεθνών τουριστών που επισκέφθηκαν την Ελλάδα, σύμφωνα με μια έρευνα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, δείχνει ότι τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις συνολικές αφίξεις έχουν οι επιστήμονες και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, ενώ τη δεύτερη θέση κατέχουν οι φοιητές.

17.6.1.3 Οι τιμές

Ο παράγοντας "τιμή" επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την τουριστική αίτηση. Μια διπλή παράμετρος θα πρέπει ωστόσο να ληφθεί σοβαρά υπόψη, αφενός μεν το επίπεδο των τιμών, αφετέρου δε οι διακυμάνσεις τους σε συσχέτισμό με τη χωρο-χρονική συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας. Αναμφισβήτητα, η τουριστική ζήτηση εμφανίζεται αρκετά ευαίσθητη στις διακυμάνσεις των τιμών. Ωστόσο, ο τουρίστας φαίνεται περισσότερο διατεθειμένος να υποστεί αυτές τις διακυμάνσεις από το να αγοράσει συνηθισμένα καταναλωτικά αγαθά, εφόσον η οικονομική του λογική δεν είναι πάντα ορθολογιστική και κυρίως ενώπιον της κατανάλωσης των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.

Μερικές στατιστικές μελέτες φανερώνουν ότι τα ποσοστά αναχώρησης για διακοπές είναι λιγότερο ευαίσθητα έναντι των τιμών, απ' ό,τι η διάρκεια των διακοπών και η δομή της τουριστικής κατανάλωσης.

Η ανάγκη των ατόμων να συμμετέχουν στις τουριστικές μετακινήσεις χαρακτηρίζεται σήμερα "βασική". Επομένως, θεωρείται ευκολότερο να μετατρέψουν τη διάρθρωση της τουριστικής κατανάλωσης παρά την ίδια την κατανάλωση.

Σχετικά με το διεθνή τουρισμό, αποδεικνύεται ότι οι αλλοδαποί τουρίστες εμφανίζονται ιδιαίτερα ευαίσθητοι στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, γιατί αυτές αφορούν μια ευδιάκριτη μεταβλητή, ενώ αντίθετα η ένδειξη των τιμών, παρ' όλο που χαρακτηρίζεται το ίδιο σημαντική με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, αποδεικνύεται αρκετά ασταθής.

17.6.1.4 Η επιμήκυνση της διάρκειας των διακοπών

Η βιομηχανική επανάσταση και η εξέλιξη της τεχνολογίας είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας και κατ' επέκταση του διαθέσιμου χρόνου για μεγαλύτερη συμμετοχή των ατόμων στις τουριστικές μετακινήσεις.

Σύμφωνα με μια έρευνα του Ο.Ο.Σ.Α. που πραγματοποιήθηκε στις χώρες-μέλη, μια ομάδα ευρωπαϊκών χωρών μείωσε την εβδομαδιαία απασχόληση στη βιομηχανία πάνω από τέσσερις ώρες το διάστημα 1968-77, το οποίο συμπίπτει και με μια περίοδο σημαντικής αύξησης του μαζικού τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 29).

Η εβδομαδιαία μείωση της διάρκειας της εργασίας, η οποία ακολούθησε την αύξηση της παραγωγικότητας και ταυτόχρονα συνέβαλε στον πολλαπλασιασμό των τουριστικών μετακινήσεων, μπορεί να παρουσιαστεί μέσα από την παρακάτω συλλογιστική.

- α. Μείωση της καθημερινής διάρκειας της εργασίας,
- β. Μείωση της εβδομαδιαίας διάρκειας της εργασίας.
- γ. Μείωση του αριθμού των εβδομάδων εργασίας,
- δ. Μείωση της συνολικής διάρκειας εργασίας.

Η αύξηση της διάρκειας των "διακοπών μετ' αποδοχών" και η σταδιακή μείωση της ηλικίας συνταξιοδότησης είναι δύο επιπλέον παράγοντες που συμβάλλουν στην επιμήκυνση του ελεύθερου χρόνου και τη μεγαλύτερη συμμετοχή των ατόμων στις τουριστικές δραστηριότητες.

17.6.1.5 Η δημογραφική εξέλιξη

Η αύξηση του πληθυσμού μιας χώρας είναι στενά συνδεδεμένη με τα ποσοστά αναχώρησης για διακοπές, χωρίς ωστόσο να σημαίνει ότι τροφοδοτεί οπωσδήποτε την τουριστική μάζα. Η διάθεση του ελάχιστου χρηματικού εισοδήματος θεωρείται απαραίτητη και αυτός ο παράγοντας θεωρείται σημαντικός όσον αφορά τη σύγκριση των ποσοστών αναχώρησης μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσομένων χωρών. Οι δημογραφικές εξελίξεις και μεταβολές μπορούν με τη σειρά τους να μεταβάλλουν την πυραμίδα των ηλικιών και τη σχέση: ενεργός πληθυσμός/μη ενεργός πληθυσμός. Η διατάραξη της δημογραφικής διάρθρωσης η οποία απορρέει από την παραπάνω σχέση μεταβάλλει αργά αλλά σταθερά την τουριστική αγορά.

Η γήρανση των πληθυσμών και η αύξηση του ποσοστού των νέων στο γενικό σύνολο ενδιαφέρει τις οικονομίες όλων σχεδόν των χωρών. Ενδιαφέρει επίσης και το σύνολο της τουριστικής δραστηριότητας, εφόσον διαμορφώνει το γενικότερο προφίλ της τουριστικής πελατείας.

Μπορούμε, π.χ., να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες τουριστών:

- Τους νέους.
- Τους μεσήλικες.
- Της τρίτης ηλικίας.

Δύο κύρια σημεία είναι άξια προσοχής σχετικά με τις σύγχρονες δημογραφικές εξελίξεις.

- α. Ο ενεργός πληθυσμός πολλών χωρών έχει την τάση να αυξάνεται αργά:
- β. Ο μη ενεργός πληθυσμός, οι νέοι και η τρίτη ηλικία, αυξάνουν με ταχύτερους ρυθμούς.

Οι προεκτάσεις των δύο αυτών σημείων αναπόκρινται στην ανάλυση της καταναλωτικής-τουριστικής συμπεριφοράς των δύο αυτών δημογραφικών ομάδων, με όλες τις συνέπειες που αυτό συνεπάγεται στην οργάνωση του τουρισμού των τόπων υποδοχής.

Ήδη το "baby-boom" είναι πραγματικότητα. Το 2000 ο αριθμός των ατόμων άνω των 60 ετών, στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν διπλάσιος του 1980. Σύμφωνα με το Eurostat, στο τέλος του

αιώνα οι Ευρωπαίοι άνω των 60 ετών ήταν 10,3 εκατομμύρια στη Γερμανία, 11 εκατομμύρια στην Ιταλία, 8,2 εκατομμύρια στη Γαλλία, 6,9 εκατομμύρια στην Ισπανία, 2,2 εκατομμύρια στην Ολλανδία, 1,8 εκατομμύρια στην Ελλάδα κτλ. Συνολικά υπήρχαν 55 εκατομμύρια δυνητικοί επισκέπτες έναντι 35 εκατομμυρίων το 1987.

Οι πίνακες 30 και 31 (βλέπε Παράρτημα) επιδιώκουν να προσεγγίσουν τους δημογραφικούς παράγοντες των διεθνών τουριστών.

Έτσι, οι τουρίστες που επισκέφτηκαν την Ελλάδα το 2000 ήταν στην πλειοψηφία τους από 16-40 ετών (71,29%) και άντρες (54,45%), ενώ οι Βρετανοί τουρίστες που προτίμησαν κυρίως τη Μ. Βρετανία ως τόπο διακοπών ανήκαν κυρίως στις ομάδες ηλικιών από 25-44 και άνω των 55 ετών. Αντίθετα, εκείνοι που προτίμησαν κατεξοχήν το εξωτερικό ανήκουν στις ομάδες ηλικιών από 16-24 και 45-54 ετών.

17.6.1.6 Η αστικοποίηση

Ο τουρισμός σε μεγάλο βαθμό οφείλει την ανάπτυξη του στον τεχνολογικό και βιομηχανικό πολιτισμό που χαρακτηρίζει τις χώρες προέλευσης των τουριστών. Αυτός ο πολιτισμός γεννά μια αυξανόμενη αστικοποίηση, η οποία με τη σειρά της υποβαθμίζει το πλαίσιο της καθημερινής ζωής (άγχος, μολυσμένη ατμόσφαιρα, έλλειψη ελεύθερου χρόνου, απουσία διαπροσωπικών σχέσεων, έλλειψη χώρων πρασίνου, καταναλωτικές τάσεις κτλ.).

Η αντίδραση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων εκδηλώνεται μέσα από τη μεγέθυνση όλων εκείνων των αναγκών του ατόμου που σχετίζονται με την αλλαγή του περιβάλλοντος, την ανάπαυση-αναψυχή, την ανεύρεση της ψυχικής τους ισορροπίας κτλ.

Δηλαδή, η αυξημένη αστικοποίηση, απόρροια του σύγχρονου πολιτισμού μας, συνέβαλε στην μεγέθυνση του τουριστικού φαινομένου. Το ποσοστό αναχώρησης για διακοπές, εφόσον το επίπεδο της ζωής γίνεται υψηλότερο, είναι μικρότερο στις μικρές κοινότητες απ' ό,τι στα μεγάλα αστικά κέντρα. Οι παράγοντες φυσικό περιβάλλον και οικονομικές δραστηριότητες ερμηνεύουν σε μεγάλο βαθμό τα διαμορφούμενα ποσοστά.

Η συνεχιζόμενη συγκέντρωση μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού σε μεγάλα αστικά κέντρα και ο αυξανόμενος βαθμός αστικοποίησης επιδρά σημαντικά:

- Στη μεγαλύτερη μαζικοποίηση του τουριστικού φαινομένου.
- Στη διαμόρφωση χωρικά οροθετημένων μεγάλων τουριστικών αγορών.
- Στη συνεχή αύξηση των ενδείξεων των ποσοστών αναχώρησης για διακοπές.
- Στην καθιέρωση του τουρισμού ως αγαθού πρώτης ανάγκης, παρ' όλη την αύξηση μιας σειράς άλλων δαπανών που σχετίζονται άμεσα με το βαθμό αστικοποίησης.

Ο Πίνακας 32 (βλέπε Παράρτημα) παρουσιάζει το ποσοστό αναχώρησης για διακοπές των Βέλγων σε συσχέτισμό με το μέγεθος των αστικών συγκεντρώσεων. Η μεγαλύτερη ένδειξη επιτυγχάνεται στις πόλεις άνω των 100.000 κατοίκων.

17.6.1.7 Οι τεχνικοί παράγοντες - Τα μεταφορικά μέσα

Η τουριστική δραστηριότητα συντίθεται από ένα δυναμικό στοιχείο, το οποίο είναι το ταξίδι, και από ένα στατικό, που είναι η παραμονή.

Η μείωση του κόστους των μεταφορικών μέσων, και κατεξοχήν του αυτοκινήτου και του αεροπλάνου, καθώς και η συνεχής αύξηση της μηχανοκίνησης και της κινητικότητας βοήθησαν σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη του τουρισμού και συνέβαλαν ουσιαστικά στον εκδημοκρατισμό του.

Οι επιμέρους παράγοντες που συνέβαλαν εξίσου στη μεγέθυνση του τουριστικού φαινομένου είναι οι ακόλουθοι:

- Η ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων που τέθηκαν στη διάθεση των τουριστών.
- Η συνεχής αύξηση της ταχύτητας των αεροσκαφών.
- Η βελτίωση της ασφάλειας και της άνεσης μεταφοράς.
- Η βελτίωση και η επέκταση των υποδομών των ζωνών υποδοχής.
- Οι συνθήκες διαφοροποίησης και ανταγωνισμού που επικρατούν μεταξύ των μεταφορικών εταιρειών.

17.6.2 Οι υποκειμενικοί παράγοντες ή κοινωνικο-ψυχολογικοί παράγοντες

Οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες ερμηνεύουν σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά του τουρίστα-καταναλωτή, χωρίς ωστόσο να επεξηγούν πλήρως το τουριστικό φαινόμενο, παρ' όλη την αντικειμενικότητά τους.

Οι κοινωνικο-ψυχολογικοί ή υποκειμενικοί παράγοντες επιδιώκουν να δώσουν μια σφαιρικότερη ερμηνεία στον τουρισμό μέσα από τον προσδιορισμό των επιθυμιών και των προτιμήσεων του τουρίστα καταναλωτή.

Παράλληλα με τα κίνητρα τα οποία ενεργοποιούν το σύγχρονο τουρίστα και του δημιουργούν την "ανάγκη" για συμμετοχή στις τουριστικές μετακινήσεις, υπάρχει μια άλλη ομάδα κινήτρων που σχετίζεται με τις ανθρώπινες λειτουργίες, σύμφωνα με τη θεωρία της ψυχολογίας.

Οι κοινωνικο-ψυχολογικές αναλύσεις του τουρισμού, χρησιμοποιήθηκαν στα πλαίσια της ανάλυσης των βαθύτερων και λανθανόντων κινήτρων του τουρίστα επάνω στα οποία βασίζεται το μάρκετινγκ.

17.6.2.1 Οι κοινωνικοί παράγοντες

Η κοινωνιολογική ερμηνεία του τουριστικού φαινομένου δίνει μεγαλύτερο βάρος στις αιτίες της αναχώρησης για διακοπές και λιγότερο στο σκοπό. Το τουριστικό φαινόμενο χαρακτηρίζεται ως "απωθητικό". Τα άτομα θέλουν να εγκαταλείψουν το οικείο και καθημερινό τους περιβάλλον, θέλουν να "δραπέτεύσουν".

Η βιομηχανική κοινωνία, η γραφειοκρατία, οι στερητικές και συχνά προβληματικές συνθήκες εργασίας, η ζωή στα αστικά κέντρα με τις πολυποίκιλες αρνητικές επιπτώσεις της, η έξαρση της βίας κτλ. προσδίδουν μια συνεχώς αυξανόμενη δυναμική στην έννοια της "φυγής" και της "δραπέτευσης".

Αυτές οι συνθήκες που χαρακτηρίζουν την καθημερινότητα επιδρούν στα άτομα τα οποία επιδιώκουν να ικανοποιήσουν ένα σύνολο από επιθυμίες και ανάγκες, οι οποίες απορρέουν από τις

βαθύτερες αναζητήσεις που πηγάζουν από την ίδια την ανθρώπινη φύση. Αυτές συνοψίζονται στους προσωπικούς παράγοντες.

17.6.2.2 Οι προσωπικοί παράγοντες

Σύμφωνα με τον A. Laurent, το φαινόμενο των διακοπών επιδιώκει την ικανοποίηση αρχαϊκών, ή διαφορετικά, πανανθρώπινων αναγκών και επιθυμιών.

Αυτές οι ανάγκες οι οποίες ορίζουν εν μέρει την τουριστική ζήτηση και συνεπώς τις τουριστικές ροές είναι οι παρακάτω:

α. Η ανάγκη της φύσης: Από την παρατήρηση των τουριστικών ροών συνάγεται το συμπέρασμα ότι μέσω των διακοπών τα άτομα επιχειρούν να ξαναβρούν τη φύση. Εξάλλου, οι αναφορές στο φυσικό περιβάλλον χαρακτηρίζουν αρκετά συχνά τον τόπο και τον τύπο των διακοπών (θάλασσα, όρη, ύπαιθρος). Η έννοια της φύσης, η οποία στο πνεύμα του σύγχρονου τουρίστα λαμβάνει τεράστιες διαστάσεις, μπορεί να προσδιοριστεί από τα παρακάτω σύνολα στοιχείων και συμβόλων:

- Από τα αντιπροσωπευτικά στοιχεία (ήλιος, θάλασσα, ζέστη, φως, βλάστηση κτλ.).
- Από ένα ρυθμό ζωής που τον χαρακτηρίζει η απελευθέρωση σε σχέση με τον τόπο και το χρόνο και που δημιουργεί την αλλαγή αναφορικά με το συνηθισμένο αστικό περιβάλλον.
- Από ένα σύμβολο: θάλασσα, ήλιος = επικοινωνία με τη μητέρα-φύση, πηγή της ζωής.

Η αναζήτηση της "επιστροφής στην φύση" εκφράζει την ανάγκη ενός αναλλοίωτου περιβάλλοντος, καθαρού και διατηρημένου. Δεδομένων όμως των ανισορροπιών που παρουσιάζουν σήμερα τα οικοσυστήματα από μια υπερανπτυγμένη τεχνολογία, φαίνεται να εντείνονται ακόμα περισσότερο οι απαιτήσεις για την ικανοποίηση των αρχαϊκών αναγκών που δημιουργεί ο χώρος στο άτομο.

β. Η ανάγκη του "παιχνιδιού": Η τουριστική συμπεριφορά ερμηνεύεται σε μεγάλο βαθμό από την ανάγκη του "παιχνιδιού". Η ανυπαρξία της "συναλλαγής", που χαρακτηρίζει το παιχνίδι, το καθιστά την κινητήρια δύναμη για την ανεύρεση της ευχαρίστησης που αποζητούν οι τουρίστες. Ουσιαστικά, οι διακοπές μεταμορφώνονται σ' ένα μεγάλο παιχνίδι, όπου οι συμμετέχοντες παίζουν το ρόλο του χωρικού, του ψαρά, του εξερευνητή, του πλούσιου, του πρωτόγονου κτλ. Ο περιορισμένος χρόνος των διακοπών επιτρέπει στα άτομα να διαφοροποιηθούν από τον καθημερινό τρόπο ζωής, επιλέγοντας μια προσωπικότητα, με την οποία ταυτίζονται παίζοντας τον αντίστοιχο ρόλο.

17.6.2.3 Η ανάγκη της επικοινωνίας και της γιορτής

Οι διακοπές πραγματοποιούνται μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, όπου η αναζήτηση άλλων ατόμων και η ανάγκη επικοινωνίας μαζί τους θεωρείται καθοριστική. Πολλά άτομα δηλώνουν ότι κατά την περίοδο των διακοπών επιθυμούν να αναπαυθούν και να απομονωθούν. Αναμφισβήτητα, κάποια άτομα το πραγματοποιούν, η πλειοψηφία όμως αναχωρεί την ίδια χρονική περίοδο για να βρεθεί στα ίδια μέρη, συνθέτοντας μ' αυτό τον τρόπο ένα πλήθος ατόμων σε κατάσταση ευφορίας, στους κόλπους του οποίου δημιουργείται μια πληθώρα από σχέσεις, συναντήσεις, φιλίες και έρωτες.

Τα παραπάνω υπογραμμίζουν την ανάγκη των ατόμων για επικοινωνία και την έντονη επιθυμία τους για τη δημιουργία ατμόσφαιρας γιορτής. Εάν στην πραγματικότητα όλα αυτά τα άτομα που διαμένουν στα ξενοδοχειακά καταλύματα ή τα κάμπινγκ και γεμίζουν τις παραλίες την περίοδο αιχμής επιθυμούσαν την απομόνωση και την ανάπαυση, θα άλλαζαν την καταναλωτική τους συμπεριφορά.

Τα περισσότερα άτομα αντιλαμβάνονται τις διακοπές σαν μια περίοδο γιορτής, η οποία βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τους υπόλοιπους έντεκα μήνες μιας μέτριας, συνηθισμένης, επαναλαμβανόμενης και στατικής ζωής. Οι διακοπές αντιπροσωπεύουν μια περίοδο αναψυχής, κατά τη διάρκεια της οποίας διαμορφώνονται σχέσεις περισσότερο έντονες και ελεύθερες με τους άλλους. Η ανάγκη της γιορτής αντιπροσωπεύει ουσιαστικά το "ξέσπασμα" των ατόμων στη χρονικά περιορισμένη διάρκεια των διακοπών, δηλαδή τη συλλογική τέρψη, και αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα της ανάπτυξης του τουριστικού φαινομένου.

17.6.3 Οι παράγοντες που σχετίζονται με το τουριστικό προϊόν

Η ικανοποίηση των βαθύτερων αναγκών και επιθυμιών των τουριστών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ίδιο τουριστικό προϊόν της ζώνης υποδοχής.

Η επιλογή του τόπου υποδοχής από τους τουρίστες πραγματοποιείται σε συσχετισμό με μια ομάδα παραγόντων που χαρακτηρίζουν την τουριστική προσφορά.

Αυτοί οι παράγοντες παρατίθενται παρακάτω:

- α. Η απόσταση και η προσπελασιμότητα.
- β. Οι σχέσεις μεταξύ χωρών προέλευσης και υποδοχής των τουριστών (πολιτιστικές, εθνικές, ιστορικές, γλωσσικές, πολιτικές, διπλωματικές κτλ.).
- γ. Το επίπεδο των τιμών, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες και το κόστος ζωής στη χώρα υποδοχής.
- δ. Ο βαθμός αποτελεσματικότητας της πληροφόρησης και της προβολής-προώθησης της χώρας υποδοχής στις χώρες προέλευσης των τουριστών.
- ε. Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι καθώς και οι τουριστικές υπηρεσίες (τουριστική υποδομή και τουριστική ανωδομή), δηλαδή η τουριστική προσφορά της χώρας.

Ο Πίνακας 33 (βλέπε Παράρτημα) επιδιώκει να συσχετίσει τα κίνητρα των τουριστών με τους παράγοντες που χαρακτηρίζουν το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Σύμφωνα μ' αυτόν, οι φυσικοί πόροι, δηλαδή οι φυσικές ομορφιές και το κλίμα, ικανοποιούν στο μεγαλύτερο ποσοστό τις ανάγκες των διεθνών τουριστών.

Σε συνάρτηση με τον προηγούμενο πίνακα, στον Πίνακα 34 (βλέπε Παράρτημα) η θάλασσα αναδεικνύεται σε κύριο προσορισμό των Ευρωπαίων τουριστών (μ.ο. Ε.Ε. 52%) και ακολουθούν η ύπαιθρος, τα όρη και οι πόλεις, ενώ στην Ελλάδα ο προσορισμός "θάλασσα" λαμβάνει τα υψηλότερα ποσοστά μεταξύ των υπολοίπων χωρών (70%).

17.7 ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανάλυση των επιμέρους κινήτρων που ενεργοποιούν τα άτομα να συμμετέχουν στις τουριστικές μετακινήσεις και να καταναλώνουν τα ετερογενή τουριστικά προϊόντα που τους προσφέρονται στο εσωτερικό μιας χώρας ή στο εξωτερικό, μας δίνει τη δυνατότητα να ταξινομήσουμε τον τουρισμό σε μεγάλες κατηγορίες.

Έτσι, σύμφωνα με τα κίνητρα διακρίνουμε τρεις μεγάλες ομάδες:

α. Ο τουρισμός της αναψυχής: Σύμφωνα με μια σειρά αναλύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί σ' έναν αριθμό προηγμένων τουριστικά χωρών (Γαλλία, Καναδάς, Ελβετία κτλ.), αυτός ο τύπος τουρισμού χαρακτηρίζεται αρκετά ετερογενής, γιατί η επιλογή της συναφούς τουριστικής δραστηριότητας εξαρτάται από υποκειμενικά και μόνο κίνητρα. Συνήθως διακρίνουμε ένα μεγάλο αριθμό επιμέρους κατηγοριών του τουρισμού αναψυχής, όπως:

- Τουρισμός αναζωογόνησης και ανάπαυσης
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός
- Γαστρονομικός τουρισμός
- Κυνηγετικός τουρισμός
- Οικογενειακές επισκέψεις
- Ορησκαυτικός τουρισμός
- Τουρισμός των φεστιβάλ κτλ.

β. Ο επαγγελματικός τουρισμός: Αυτός ο τύπος τουρισμού περιλαμβάνει όλες εκείνες τις κατηγορίες ατόμων που μετακινούνται κυρίως για επαγγελματικούς λόγους. Διακρίνουμε τις παρακάτω επιμέρους κατηγορίες:

- Επιστημονικός τουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Τεχνικός τουρισμός
- Τουρισμός εκθέσεων
- Τουρισμός σεμιναρίων κτλ.

γ. Ο τουρισμός υγείας: Αυτός ο τύπος τουρισμού αφορά όλα τα άτομα που μετακινούνται για λόγους θεραπείας, αναζωογόνησης, υγιεινής διαβίωσης κτλ. σε χωρικά οριοθετημένες και άρτια οργανωμένες εγκαταστάσεις. Παραθέτουμε τις παρακάτω κατηγορίες του τουρισμού υγείας:

- Τουρισμός ανάπαυσης

- Ιαματικός-θεραπευτικός τουρισμός
- Τουρισμός "υγιεινής και φυσικής διαβίωσης"
- Τουρισμός θαλασσοθεραπείας
- Τουρισμός για άτομα με ειδικές ανάγκες κτλ.

Ωστόσο, τα κίνητρα του ταξιδιού δεν αποτελούν τα μοναδικά κριτήρια για να ταξινομήσουμε τους διάφορους τύπους τουρισμού.

Σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο μπορούμε να επιχειρήσουμε διαφορετικές ταξινομήσεις του τουρισμού, βασιζόμενοι στην υιοθέτηση των ακόλουθων κριτηρίων:

α. Σύμφωνα με το μεταφορικό μέσο:

- Αεροπορικός τουρισμός
- Σιδηροδρομικός τουρισμός
- Ατμοπλοϊκός τουρισμός
- Αυτοκινητικός τουρισμός
- Ίπποτουρισμός
- Περιπατητικός τουρισμός
- Παραποτάμιος τουρισμός
- Ποδηλατικός τουρισμός κτλ.

β. Σύμφωνα με τον προορισμό: Αυτή η κατηγορία οριοθετείται χωρο-χρονικά στον τόπο όπου παράγεται η συγκεκριμένη τουριστική δραστηριότητα. Διακρίνουμε τις παρακάτω κατηγορίες:

- Παραθαλάσσιος τουρισμός
- Παραλίμιος τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Τουρισμός υπαίθρου
- Τουρισμός πόλεων

—Εσωτερικός ή ημεδαπός τουρισμός: Αυτή η κατηγορία τουριστών αφορά τους κατοίκους μιας χώρας, οι μετακινήσεις των οποίων περιορίζονται εντός των φυσικών της ορίων.

—Διεθνής ή αλλοδαπός τουρισμός: Ο διεθνής τουρισμός, όπως αναλύσαμε και στην εννοιολογική προσέγγιση του τουρίστα, αφορά τα άτομα που διαμένουν σε μια χώρα και μετακινούνται σε μια άλλη, για ένα συγκεκριμένο και συνήθως περιορισμένης χρονικής διάρκειας διάστημα, προκειμένου να ικανοποιήσουν βαθύτερες ανάγκες και επιθυμίες τους.

γ. Σύμφωνα με το μέγεθος της ομάδας:

- Μαζικός τουρισμός: Χαρακτηρίζεται από την ομαδική συμμετοχή των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Ο χαρακτήρας του μαζικού τουρισμού οφείλεται στον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού, καθώς και στον επλεγμένο τόπο διακοπών. Μαζικός τουρισμός και χωρο-χρονικές συγκεντρώσεις ερμηνεύουν βασικά το σύγχρονο τουριστικό φαινόμενο.

- Ατομικός τουρισμός: Ο ατομικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την ανεξάρτητη και ατομική οργάνωση του ταξιδιού. Αντιπύθεται στο μαζικό τουρισμό και ερμηνεύεται από τον τύπο τουρισμού και το προφίλ του τόπου υποδοχής.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί εδώ ότι, όσον αφορά την διάκριση μεταξύ μαζικού και ατομικού τουρισμού, δε θα πρέπει να επέλθει σύγχυση σχετικά με την οργάνωση του ταξιδιού, δηλαδή την παρέμβαση ενός Tour-Operator ή ενός γραφείου ταξιδιών ή την ανυπαρξία παρέμβασης από αυτούς. Δηλαδή μπορούμε να έχουμε έναν ατομικό "οργανωμένο τουρισμό", που σημαίνει ότι ο τουρίστας απευθύνεται σε ένα γραφείο ταξιδιών και ζητά την οργάνωση ενός ταξιδιού ή ενός "package tour".

δ. Σύμφωνα με τη διάρκεια: -Τουρισμός παραμονής

-Περαστικός τουρισμός

-Τουρισμός weekend.

ε. Σύμφωνα με το τουριστικό κατάλυμα:

-Τουρισμός ξενοδοχείου

-Τουρισμός πανδοχείου

-Τουρισμός μπάγκαλου και διαμερισμάτων

-Τουρισμός κάμπινγκ

-Τουρισμός δεύτερης κατοικίας

-Τουρισμός σε οργανωμένα τουριστικά χωριά (clubs)

-Τουρισμός ενοικιαζόμενων δωματίων

-Τουρισμός σε γιοτ ή κρουαζιερόπλοιο κτλ. στ. Σύμφωνα με την ηλικία:

-Τουρισμός νέων

-Τουρισμός τρίτης ηλικίας

ζ. Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό των διακοπών:

-Τουρισμός πολυτελείας

-Κοινωνικός τουρισμός κτλ.

17.8 ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανάπτυξη του μαζικού οργανωμένου τουρισμού, μ' όλες τις συνέπειες που συνεπάγονται οι χωρο-χρονικές συγκεντρώσεις του, τόσο στις χώρες υποδοχής όσο και στις χώρες προέλευσης των τουριστών, ήρθε σε αντίθεση με τα αρχέγονα και βαθύτερα κίνητρα των τουριστών, τα οποία αναλύσαμε σε προηγούμενη παράγραφο. Η αμφισβήτηση του μοντέλου του μαζικού οργανωμένου τουρισμού επηγήθη με την ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Εννοιολογικά, οι "ειδικές μορφές" τουρισμού προσδιορίζονται από τα επιμέρους ειδικά κίνητρα που ωθούν τα άτομα στην τουριστική μετακίνηση, ενώ οι "εναλλακτικές μορφές", οι οποίες αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών, ερμηνεύονται από τα κίνητρα των ατόμων που σχετίζονται με τον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού (αυτονομία) και τον προσανατολισμό της τουριστικής κατανάλωσης σε περιβαλλοντικά προϊόντα.

Ουσιαστικά, η ομάδα κινήτρων που προσδιορίζει τον τύπο του ταξιδιού και την καταναλωτική συμπεριφορά του τουρίστα καθορίζει και την επιλογή μίας ή περισσότερων ειδικών ή εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ο συσχετισμός μεταξύ των τουριστικών προϊόντων του τόπου υποδοχής, καθώς και της τουριστικής οργάνωσης των ζωνών προέλευσης, της τμηματοποίησης της πελατείας και του προφίλ των τουριστών, αποδεικνύεται απαραίτητη όσον αφορά την ανάπτυξη και την εμπορικοποίηση αυτών των μορφών.

Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού δίνονται από τον παρακάτω Πίνακα

1. Κοινωνικός τουρισμός	14. Εκπαιδευτικός τουρισμός
2. Κοινωνικός τουρισμός επαγγελματιών ενώσεων	15. Θρησκευτικός τουρισμός
3. Αγροτουρισμός (διάφοροι τύποι)	16. Συνεδριακός τουρισμός
4. Συμπλέγματα αγροτουρισμού σε σύγχρονους οικισμούς	17. Εκθεσιακός τουρισμός
5. Τουρισμός στην ύπαιθρο	18. Τουρισμός κινήτρων
6. Τουρισμός τρίτης ηλικίας	19. Επαγγελματικός τουρισμός
7. Αθλητικός τουρισμός	20. Ορεινός τουρισμός
8. Περιηγητικός τουρισμός	21. Χειμερινός τουρισμός
9. Θαλάσσιος τουρισμός	22. Γυμναστικός τουρισμός
10. Οικολογικός τουρισμός	23. Χρονομεριστική μίσθωση
11. Τουρισμός υγείας	24. Τουρισμός περιπέτειας
12. Ιαματικός τουρισμός	25. Τουρισμός σε οργανωμένα τουριστικά χωριά (clubs)
13. Πολιτιστικός τουρισμός	26. Τουρισμός σε θεματικά πάρκα

17.9 Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Οι στατιστικές εγγραφές

Συνήθως υπάρχουν δύο τύποι στατιστικών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν:

α. Οι στατιστικές που συλλέγονται στα σύνορα της χώρας και δίνουν πληροφορίες σχετικά με τον αριθμό των ξένων επισκεπτών: ετήσιες αφίξεις, μηνιαίες αφίξεις, αφίξεις κατά χώρα προέλευσης των τουριστών, μέσα μεταφοράς και διάρκεια παραμονής.

β. Οι στατιστικές που συλλέγονται στα τουριστικά καταλύματα και παρέχουν πληροφορίες αναφορικά με τον αριθμό των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων των τουριστών: αφίξεις και διανυκτερεύσεις κατά μήνα, κατά εθνικότητα, σύμφωνα με τον τύπο και την κατηγορία του καταλύματος, σύμφωνα με τη γεωγραφική περιοχή κτλ.

Σύμφωνα με την τελική έκθεση της Συνδιάσκεψης για τις Στατιστικές του Τουρισμού, που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη από τις 6 έως τις 10 Μαρτίου του 1972,

Οι κύριες μέθοδοι συλλογής των στατιστικών του τουρισμού είναι οι ακόλουθες:

- Έλεγχοι στα σύνορα.
- Στατιστικές εγγραφές στα τουριστικά καταλύματα.
- Στατιστικές εγγραφές στις τράπεζες.

Στις παραπάνω μεθόδους θα πρέπει να προσθέσουμε τις δειγματοληπτικές έρευνες που πραγματοποιούνται στους σταθμούς εισόδου της χώρας και αφορούν τους διεθνείς τουρίστες.

Μέχρι το Μάιο του 1986, οι τουρίστες που διέσχιζαν τα σύνορα της Ελλάδας ήταν υποχρεωμένοι να συμπληρώσουν ένα δελτίο "ταξιδιώτη", το οποίο περιείχε τα εξής στοιχεία: Όνομα, επώνυμο, όνομα πατρός, ημερομηνία γέννησης, εθνικότητα, τόπο κατοικίας.

Από τον Ιούνιο όμως του 1986 καταργείται το δελτίο ταξιδιώτη για τους υπηκόους των κρατών-μελών της Ε.Ε. και από το Μάιο του 1995 και για τους τουρίστες που προέρχονται από χώρες εκτός Ε.Ε. Η τουριστική κίνηση υπολογίζεται πλέον από την καταμέτρηση των εισερχομένων, εκτός των χωρών της Ε.Ε., τουριστών με τη βοήθεια των υπολογιστών της υπηρεσίας ελέγχου των διαβατηρίων σε μηνιαία βάση, καθώς και από την αριθμητική καταγραφή των εισερχομένων από τις χώρες της Ε.Ε.

Η καταγραφή αυτή γίνεται από τις υπηρεσίες ελέγχου των διαβατηρίων σε όλα τα σημεία εισόδου της χώρας τρεις ημέρες το μήνα. Οι ημέρες καταγραφής των εισερχομένων καθορίζονται από το Τμήμα Στατιστικής Τουρισμού και ποικίλλουν από μήνα σε μήνα.

Ωστόσο, οι συλλεγόμενες στατιστικές στους σταθμούς εισόδου της χώρας δεν ανταποκρίνονται σε μια πραγματική καταγραφή των αφίξεων των διεθνών τουριστών.

Δύο λόγοι μπορούν να αιτιολογήσουν τη διαμορφούμενη πλέον κατάσταση:

- α. Οι δυσκολίες εφαρμογής του ορισμού του τουρίστα,
- β. Οι πρακτικές δυσκολίες.

Μία από τις αναφορές τις C.N.U.C.E.D. επιβεβαιώνει τα παραπάνω υπογραμμίζοντας ότι: "Με τη μεγέθυνση των διεθνών ταξιδιών και την απλοποίηση των ελέγχων στα σύνορα θα γίνεται όλο και δυσκολότερο να συλλέγουν οι στατιστικές του τουρισμού στα σύνορα μέσω μιας

πραγματικής καταγραφής, ακόμα και για τις χώρες όπου οι ταξιδιώτες συμπληρώνουν την κάρτα "εισόδου-εξόδου".

Τα στατιστικά στοιχεία που μας παρέχονται απο τις τρεις κύριες μεθόδους συλλογής των στατιστικών του τουρισμού δίνονται απο τους πίνακες 9,10 και 35 (βλέπε Παράρτημα)

Κατ' αυτόν τον τρόπο, σύμφωνα με τις στατιστικές καταγραφές στους σταθμούς εισόδου της χώρας, το 1998 την επισκέφτηκαν 11,36 εκατομμύρια διεθνείς τουρίστες, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων χρησιμοποίησε για τη μεταφορά του πτήσεις charters. πίνακες 11,12 και 13 (βλέπε Παράρτημα). Οι διεθνείς τουρίστες μεταξύ 1960 και 1998 αυξήθηκαν κατά 28,45 φορές.

Οι στατιστικές που συλλέγονται στα τουριστικά καταλύματα δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των διανυκτερεύσεων πραγματοποιείται από τους αλλοδαπούς τουρίστες, ενώ ένα μικρό μέρος αφορά τους Έλληνες.

Οι αναλογίες που έχουν διαμορφωθεί φανερώουν ότι τα 3/4 των συνολικών διανυκτερεύσεων πραγματοποιούνται από τους αλλοδαπούς τουρίστες και μόνο το 1/4 από τους Έλληνες.

Οι στατιστικές που μας παρέχουν οι τράπεζες (23) απεικονίζουν το ύψος του ταξιδιωτικού συναλλάγματος που δραχμοποίησαν οι διεθνείς τουρίστες. Αυτό παρουσίασε ταχύτερες αυξητικές τάσεις απ' ό,τι οι αφίξεις και πολλαπλασιάστηκε 3,6 φορές το 2000, σε σχέση με το 1990. Το 2000 έφθασε τα 922 εκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α.

Τόσο οι αφίξεις των διεθνών τουριστών όσο και οι συναλλαγματικές τουριστικές εισπράξεις αυξήθηκαν στην Ελλάδα με πιο ταχείς ρυθμούς απ' ό,τι σε ολόκληρο τον κόσμο. Αυτό προκύπτει από τη σύγκριση των Πινάκων 32 και 9. (βλέπε Παράρτημα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

18.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η "προσφορά" οικονομικά ορίζεται ως η ποσότητα των αγαθών και των υπηρεσιών που μπορούν να διοχετευτούν στην αγορά σε μια συγκεκριμένη τιμή.

Η τουριστική προσφορά αντιπροσωπεύει το σύνολο των αγαθών και των υπηρεσιών που προτείνονται στον καταναλωτή, για να ικανοποιήσει μια σειρά αναγκών που χαρακτηρίζονται ως τουριστικές. Δεδομένης όμως της ετερογένειας που χαρακτηρίζει τον τουριστικό τομέα, φαίνεται αρκετά δύσκολο να καθορίσουμε με ακρίβεια τα τουριστικά προϊόντα τα οποία παράγει και ομαδοποιεί η προοπτική των "διακοπών".

Για τους παραπάνω λόγους θα πρέπει να προσδιορίσουμε εννοιολογικά το τουριστικό προϊόν, λαμβάνοντας υπ όψη τη φύση του τουριστικού τομέα και τις ιδιαιτερότητες παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων.

Διακρίνουμε δύο κατηγορίες προϊόντων:

α. Το σφαιρικό ή γενικό τουριστικό προϊόν, το οποίο αντιπροσωπεύουν οι διακοπές, δηλαδή ο χρόνος παραγωγής-διάθεσης και κατανάλωσης των αγαθών και υπηρεσιών που επιθυμούν και επιδιώκουν να καταναλώσουν οι τουρίστες.

β. Τα τουριστικά υποπροϊόντα, τα οποία αποτελούν τα τμήματα του σφαιρικού τουριστικού προϊόντος. Ως τουριστικά υποπροϊόντα θεωρούνται τα τουριστικά καταλύματα, οι μεταφορές, η αναψυχή κτλ., τα οποία αποκαλούνται ως επί το πλείστον τουριστικά προϊόντα.

Στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής ή μιας χώρας, το τουριστικό προϊόν αντιπροσωπεύεται από την τουριστική προσφορά της συγκεκριμένης περιοχής ή χώρας, δηλαδή το σύνολο των τουριστικών πόρων που τη χαρακτηρίζουν.

Σχετικά με τα γραφεία ταξιδιών, το "τουριστικό προϊόν" αναφέρεται στην παραγωγή και στη διάθεση ενός "οργανωμένου ταξιδιού" (package tour).

18.2 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Το τουριστικό προϊόν εκ φύσεως θεωρείται ετερογενές. Οι οικονομολόγοι μέχρι πρότινος ταξινομούσαν τον τουρισμό στον τριτογενή τομέα της οικονομίας. Ωστόσο, ο τουρισμός φαίνεται να αντιπροσωπεύει ένα σύνθετο προϊόν, το οποίο ουσιαστικά είναι μείγμα υλικών (θάλασσα, τουριστικά καταλύματα, υποδομές κτλ.) και αυτών στοιχείων (ήλιος, κλίμα, image κτλ.).

Επομένως, ο τουρισμός μπορεί να ταξινομηθεί στους λεγόμενους μεικτούς τομείς. Αυτή η ιδιομορφία του γεννά και μια σειρά από χαρακτηριστικά, τα οποία παρατίθενται παρακάτω.

α. Η αδυναμία αποθήκευσης του τουριστικού προϊόντος: Το τουριστικό προϊόν, στο σύνολο του, χαρακτηρίζεται από την κατανάλωση χώρου (τόπος υποδοχής), ήλιου, τουριστικών καταλυμάτων, υπηρεσιών αναψυχής, αναμνηστικών δώρων κτλ. Η λειτουργία της κατανάλωσης οριοθετεί την ύπαρξη του σφαιρικού τουριστικού προϊόντος, το οποίο παράγεται και καταναλώνεται μετά από τη ζήτηση που δημιουργεί η ίδια η παρουσία του πελάτη.

Έτσι, τα δωμάτια ενός ξενοδοχειακού καταλύματος δεν μπορούν ν' αποθηκευτούν. Ωστόσο, μερικά τουριστικά προϊόντα είναι σε θέση ν' αποθηκευτούν, επιτρέποντας έναν καλύτερο καταμερισμό της εργασίας στη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου. Η αδυναμία αποθήκευσης του συνόλου των τουριστικών προϊόντων αποτελεί έναν από τους συμπληρωματικούς παράγοντες, οι οποίοι συνδράμουν στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να υπάρχει η καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση των τουριστικών πόρων του τόπου υποδοχής.

β. Η ανελαστικότητα του τουριστικού προϊόντος: Μια αύξηση της τουριστικής ζήτησης ή μια άνοδος των τιμών των τουριστικών υπηρεσιών δε συνεπάγεται παράλληλη αναλογική αύξηση τους. Αυτές χαρακτηρίζονται περιορισμένες και προσδιορίζονται από την ικανότητα υποδοχής της χώρας, η οποία προσδιορίζεται από τον αριθμό των τουριστικών καταλυμάτων, τη μεταφορική ικανότητα των μεταφορικών μέσων, τον αριθμό και το μέγεθος των τουριστικών συγκεντρώσεων κτλ. Δηλαδή, η ζήτηση επιπλέον κλινών ή ποιοτικών υπηρεσιών ή ειδικευμένου προσωπικού τη χρονική περίοδο Χ προσκρούει σε μια ανελαστική προσφορά. Δεν μπορούν να παραχθούν τη στιγμή που ζητούνται τα συγκεκριμένα αγαθά και οι υπηρεσίες. Απαιτούνται επενδύσεις, οι οποίες μπορούν στο μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα να ικανοποιήσουν αυτές τις απαιτήσεις της τουριστικής ζήτησης, μετατρέποντας ταυτόχρονα τη διάρθρωση της.

γ. Το τουριστικό προϊόν δε χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό αυτοματισμού: Οι τουριστικές δραστηριότητες χαρακτηρίζονται ως εντάσεως εργασίας και είναι δύσκολο να μιλήσουμε στην παρούσα περίοδο για τη χρήση αυτοματισμού σ' εκτεταμένη κλίμακα. Θα πρέπει ωστόσο να υπογραμμίσουμε τη χρήση των συστημάτων μηχανοργάνωσης και των Η/Υ στη διαχείριση των ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

δ. Το τουριστικό προϊόν καταναλώνεται στον τόπο παραγωγής: Το τουριστικό προϊόν δεν μπορεί να αποσταλεί στον τόπο προέλευσης του τουρίστα και να καταναλωθεί εκεί. Αυτό απαιτεί τη μετακίνηση του τουρίστα από τον τόπο μόνιμης παραμονής του στον τόπο υποδοχής, για να καταναλώσει τα τουριστικά προϊόντα. Τόσο τα υλικά (θάλασσα, ξενοδοχειακά καταλύματα κτλ.) όσο και τα αύλα στοιχεία (ήλιος, κουλτούρα κτλ.) που τα χαρακτηρίζουν διακρίνονται για τη χωρική τους στασιμότητα.

ε. Η παραγωγή και η κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος πραγματοποιείται ταυτόχρονα και στον ίδιο χώρο: Μια διανυκτέρευση, ένα γεύμα, ένας αγώνας τένις παράγονται και καταναλώνονται ταυτόχρονα, μια χρονική στιγμή, σ' ένα συγκεκριμένο χώρο (ξενοδοχείο, εστιατόριο, γήπεδο τένις). Αυτά προϋποθέτουν αφενός μεν την παρουσία του τουρίστα, αφετέρου δε την ύπαρξη μιας κατάστασης ετοιμότητας υποδοχής του τουρίστα εκ μέρους των τουριστικών υπηρεσιών. Η εγγραφή ενός ατόμου στις λίστες ενός γραφείου ταξιδιών, όσον αφορά τη

μελλοντική κατανάλωση ενός οργανωμένου ταξιδιού, του δίνει τη δυνατότητα μόνο μελλοντικής χρήσης των τουριστικών υπηρεσιών, αλλά όχι δυνατότητα άμεσης κατανάλωσης τους.

στ. Η κατανάλωση των τουριστικών υπηρεσιών επιφέρει την καταστροφή τους: Μετά το τέλος των διακοπών, εκτός ίσως από την αγορά αναμνηστικών δώρων και την εμφάνιση του "απαραίτητου" φωτογραφικού υλικού, οι μόνες αυλές αξίες που σχετίζονται με το κίνητρο της μετακίνησης και την περίοδο διεξαγωγής των διακοπών και οι οποίες συνοδεύουν τα άτομα είναι οι "εμπειρίες" και οι "αναμνήσεις".

ζ. Τα τουριστικά υποπροϊόντα μπορούν να υποκατασταθούν μεταξύ τους: Το διαθέσιμο εισόδημα για διακοπές είναι συχνά καθοριστικός παράγοντας για να υποκατασταθεί ένα ξενοδοχείο πρώτης κατηγορίας με ένα τρίτης, το αεροπλάνο με το αυτοκίνητο ή το τρένο, οι διακοπές στο εξωτερικό με τις διακοπές στο εσωτερικό κτλ.

η. Τα τουριστικά υποπροϊόντα χαρακτηρίζονται ως συμπληρωματικά: Παρ' όλο που το τουριστικό προϊόν είναι ετερογενές, μεταξύ των διαφόρων υποπροϊόντων παρατηρείται μια συμπληρωματικότητα. Ο τουρίστας μπορεί να συνθέσει από μόνος του το σφαιρικό τουριστικό προϊόν, χωρίς ωστόσο να είναι σε θέση να αλλοιώσει τη μορφή και το χαρακτήρα των τουριστικών υποπροϊόντων, τα οποία παραμένουν όπως έχουν.

Η συμπληρωματικότητα που διακρίνει τα τουριστικά προϊόντα καθώς και ο μεγάλος τους αριθμός δημιουργούν αρκετά συχνά προβλήματα όσον αφορά την ποιοτική τους διάσταση. Φαίνεται λοιπόν δύσκολο να παραχθεί η ίδια ποιότητα για ένα συγκεκριμένο προϊόν, εφόσον ο αριθμός των παρεμβαλλόμενων προϊόντων είναι μεγάλος. Η συμπληρωματικότητα ωστόσο δεν αφορά μόνο τις τουριστικές επιχειρήσεις, αλλά και τις σχέσεις που αυτές διαμορφώνουν με τους υπάρχοντες τουριστικούς πόρους.

θ. Η ευαισθησία της τουριστικής δραστηριότητας στις οποιαδήποτε μορφής κρίσεις (οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές) καθώς και στις εποχικές διακυμάνσεις: Ο πόλεμος του Κόλπου μείωσε σε σημαντικό βαθμό τον αριθμό των τουριστικών αφίξεων στις άμεσα ή στις έμμεσα εμπλεκόμενες χώρες. Από την έναρξη της εισβολής στο Κουβέιτ τον Αύγουστο του 1990, η Αίγυπτος κατέγραψε μια μείωση στις αφίξεις των διεθνών τουριστών της τάξεως του 66% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η Τунησία, επίσης, το πρώτο εξάμηνο του 1991 παρουσίασε μια πτώση των διεθνών τουριστικών της αφίξεων κατά 80% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Σημαντικές μειώσεις, για τον ίδιο λόγο, παρουσίασαν επίσης η Τουρκία, το Μαρόκο, το Ισραήλ, η Κύπρος, η Ρόδος και η Κρήτη.

ι. Το μέγεθος των αρχικών επενδύσεων: Οι αρχικές επενδύσεις στον τουριστικό τομέα, που αφορούν τα έργα τουριστικής υποδομής και ανωδομής, είναι συχνά πολύ μεγάλες, γεγονός που δημιουργεί αρκετά προβλήματα στη διαχείριση και την αποδοτικότητα τους, δεδομένης της εποχικής λειτουργίας τους. Κυρίως όσον αφορά τις τουριστικές επιχειρήσεις, η εποχική λειτουργία τους συνεπάγεται την αποδοχή ιδιαίτερων κανόνων σχετικά με τη διαχείριση τους. Αυτές υποχρεούνται να αντιμετωπίσουν τα μεταβλητά κόστη εκμετάλλευσης της περιόδου λειτουργίας

τους και τα σταθερά κόστη ολόκληρου του έτους, τα οποία είναι δυσβάσταχτα κατεξοχήν στην ξενοδοχία.

18.3 ΟΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Σε μια γενικότερη προσέγγιση, το τουριστικό προϊόν μιας περιοχής ή μιας χώρας, δηλαδή η τουριστική προσφορά, δεδομένης της ετερογένειας που την χαρακτηρίζει, μπορεί να διακριθεί σε μια πληθώρα διαφορετικών στοιχείων που την απαρτίζουν.

Συνήθως διακρίνουμε τις ακόλουθες δύο μεγάλες κατηγορίες:

α. Την πρωτογενή τουριστική προσφορά, η οποία περιλαμβάνει τους "τουριστικούς πόρους", που αποτελούν τη βάση της τουριστικής δραστηριότητας (πλαζ, χλωρίδα και πανίδα, μνημεία, πολιτισμός κτλ.).

β. Τη δευτερογενή ή απορρέουσα τουριστική προσφορά, η οποία περιλαμβάνει τις διάφορες υποδομές και ανωδομές που δημιουργήθηκαν μερικά ή ολικά από τον άνθρωπο για να διευκολυνθεί η εκμετάλλευση των τουριστικών πόρων. Βασικά, αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τους γενικούς εξοπλισμούς καθώς και τους τουριστικούς εξοπλισμούς μιας περιοχής ή μιας χώρας (αεροδρόμια, οδικό δίκτυο, τηλεπικοινωνίες, γραφεία ταξιδιών, ξενοδοχεία κτλ.).

18.3.1 Η πρωτογενής τουριστική προσφορά

Αυτή αποτελείται από τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους και καθορίζει κατεξοχήν το βαθμό ελκυστικότητας ορισμένων περιοχών μιας χώρας, καθώς και τη δυνατότητα τους να αναπτυχθούν τουριστικά.

Ο εννοιολογικός προσδιορισμός των τουριστικών πόρων μπορεί να περιλαμβάνει κάθε φυσικό στοιχείο, κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα ή κάθε προϊόν της ανθρώπινης δραστηριότητας που είναι σε θέση να προκαλέσουν την τουριστική μετακίνηση.

18.3.1.1 Οι φυσικοί πόροι

Οι φυσικοί πόροι, όπως θάλασσα-ακτές, κλίμα, φυσικό φως, τοπικά προϊόντα κτλ., αποτελούν τα κύρια στοιχεία που προσελκύουν τους τουρίστες να περάσουν τις διακοπές τους σε μία από τις τρεις θαλάσσιες "λεκάνες διακοπών" στον κόσμο, τη Μεσόγειο, την Καραϊβική, τη νοτιοανατολική Ασία και τον Ειρηνικό.

Στη συνέχεια παραθέτουμε μια μικρή ανάλυση των φυσικών πόρων "θάλασσα-ακτές" και "κλίμα", που αφορούν την περίπτωση της Ελλάδας.

α. Η θάλασσα - Οι ακτές: Η θάλασσα αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, σε τέτοιο βαθμό, που η αναφορά και μόνο της λέξης "Ελλάδα" στις χώρες προέλευσης των τουριστών να ταυτίζεται συχνά με το συγκεκριμένο στοιχείο.

Το μήκος των ελληνικών ακτών προσεγγίζει περίπου τα 15.000 χμ., ενώ εκείνο της Ιταλίας τα 8.500 χμ., και της Ισπανίας τα 6.000 χμ. Ωστόσο, το μήκος των αμμωδών ακτών (πλαζ) δεν ξεπερνά τα 998 χμ.

Σύμφωνα με μια μελέτη των Ηνωμένων Εθνών (Use of Mediterranean coast for tourism) το 20% των ακτών της Μεσογείου μπορεί να αναπτυχθεί τουριστικά, με μια χωρική ικανότητα τριών τουριστών ανά μέτρο πλαζ. Χρησιμοποιώντας αυτά τα δεδομένα στις ελληνικές ακτές, η χωρική τους ικανότητα ανέρχεται σε 9.000.000 τουρίστες (ημεδαπούς και αλλοδαπούς), που αντιπροσωπεύουν ένα μέγεθος πολύ μεγαλύτερο από το σύνολο των παραθεριστών κατά τη διάρκεια της περιόδου αιχμής. Η ικανότητα της χώρας να φιλοξενήσει σε μία μόνο ημέρα 9.000.000 τουρίστες στις ακτές της, ενώ το σύνολο των διεθνών τουριστικών αφίξεων για το 1998 ανερχόταν σε 11,36 εκατομμύρια άτομα, φανερώνει το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας έναντι των άλλων ανταγωνιστικών χωρών, Ισπανίας και Ιταλίας, όσον αφορά το συγκεκριμένο τύπο τουρισμού.

β) Το κλίμα: Η Ελλάδα έχει αμιγώς μεσογειακό κλίμα. Ημιτροπικό χαρακτηρίζεται το κλίμα της στο νότιο τμήμα της χώρας, όπως στην Κρήτη, τη νότια Πελοπόννησο κτλ., με μεγάλη ηλιοφάνεια και υψηλές θερμοκρασίες θάλασσας και αέρα για επτά περίπου μήνες. Στα νότια, αυτά τα κλιματολογικά χαρακτηριστικά ισχύουν και για την περίοδο του χειμώνα. Ήπιος ο χειμώνας, ξηρό και θερμό το θέρος, η άνοιξη υγρή με βροχές, και το φθινόπωρο θερμό με βροχές είναι τα χαρακτηριστικά του μεσογειακού κλίματος.

Η Ελλάδα χωρίζεται στις ακόλουθες τέσσερις κλιματολογικές ζώνες:

1. Την ανατολική ζώνη, με θερμό και ξηρό καλοκαίρι.
2. Τη δυτική ζώνη, με δροσερό καλοκαίρι και ήπιο γενικά χειμώνα, καθώς και πολλές βροχές, που κατανέμονται σ' όλο σχεδόν το διάστημα του έτους. Γενικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι η δυτική ζώνη έχει το πιο ήπιο κλίμα της χώρας.
3. Την ηπειρωτική ζώνη, που χαρακτηρίζεται από τη διάρκεια της ξηρής περιόδου και τους παγετούς, καθώς και από τις μεγάλες διαφορές της θερμοκρασίας μεταξύ θέρους και χειμώνα.
4. Την ορεινή ζώνη, κύρια χαρακτηριστικά της οποίας είναι η δροσιά κατά την περίοδο του θέρους και τα πολλά χιόνια με το μεγάλο ψύχος το χειμώνα.

18.3.1.2 Οι πόροι που δημιούργησε ο άνθρωπος

Αυτοί διακρίνονται σε δύο επιμέρους κατηγορίες:

1. Τα μνημεία και γενικότερα οτιδήποτε ενδιαφέρον κατασκευάσματος δημιούργησε ο άνθρωπος και μπορεί να προκαλέσει μερικά ή ολικά τη μετακίνηση των ατόμων σε έναν τόπο (μουσεία, πανεπιστήμια, παραδοσιακοί οικισμοί, αθλητικά χωριά κτλ.). Τα μνημεία (προϊστορικά,

προκλασικά, κλασικά, βυζαντινά, νεοελληνικά) αποτέλεσαν σημαντικούς πόλους έλξης για τη δημιουργία και τη μεγέθυνση των διεθνών τουριστικών ροών προς την Ελλάδα. Ωστόσο, η μεταβολή του προτύπου του τουρισμού και η κυριαρχία του μαζικού τουρισμού μετέβαλε τα κίνητρα και την καταναλωτική συμπεριφορά των τουριστών, μειώνοντας παράλληλα και το ενδιαφέρον τους για τα ελληνικά μνημεία.

2. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες που σχετίζονται με την ανθρώπινη ύπαρξη (πολιτισμός, γλώσσα, ήθη και έθιμα, κουλτούρα, φολκλόρ κτλ.).

18.3.2 Η δευτερογενής ή απορρέουσα τουριστική προσφορά

Οι φυσικοί πόροι καθώς και οι πόροι που οφείλονται στην ανθρώπινη δραστηριότητα θα στερούνταν τουριστικής χρησιμότητας, εάν τα άτομα δεν είχαν τη δυνατότητα αφενός μεν να μετακινηθούν προς αυτούς, αφετέρου δε να παραμείνουν πλησίον αυτών.

Συνεπώς, η δευτερογενής τουριστική προσφορά αποτελεί δυναμικό στοιχείο του τουριστικού συστήματος, το οποίο ενεργοποιεί την τουριστική ζήτηση και προσαρμόζεται συνεχώς στις μεταβολές της.

Διακρίνουμε τη δευτερογενή τουριστική προσφορά σε δύο μεγάλες κατηγορίες, το γενικό εξοπλισμό, ή γενικές εγκαταστάσεις, και τις τουριστικές εγκαταστάσεις.

18.3.2.1 Οι γενικές εγκαταστάσεις

Αυτές αφορούν όλες εκείνες τις εγκαταστάσεις και τους οργανισμούς, δημόσιους και ιδιωτικούς, οι οποίοι συμβάλουν στη βελτίωση της ζωής των κατοίκων μιας χώρας, χωρίς να αναφερόμαστε στην τουριστική δραστηριότητα. Θα πρέπει ωστόσο να υπογραμμίσουμε ότι η ύπαρξη τους και η λειτουργία τους διευκολύνει, και σε μεγάλο βαθμό επιτρέπει, την ύπαρξη τουριστικών δραστηριοτήτων.

Σ' αυτή την κατηγορία μπορούμε να συμπεριλάβουμε:

- Τις επικοινωνίες και τα μεταφορικά μέσα (αερομεταφορές, οδικές, σιδηροδρομικές, ακτοπλοϊκές μεταφορές).
- Τα δίκτυα ύδρευσης, ηλεκτροδότησης, αποχέτευσης, συγκομιδής των απορριμμάτων.
- Τις τηλεπικοινωνίες και τα ταχυδρομεία.
- Τα εμπορικά καταστήματα, τα σουπερμάρκετ κτλ.
- Τις διοικητικές υπηρεσίες, το σύστημα υγείας, εκπαίδευσης, δημόσιας ασφάλειας κτλ.

Η παραπάνω διάρθρωση του γενικότερου εξοπλισμού σχετίζεται άμεσα με το βαθμό οικονομικής ανάπτυξης μιας περιοχής ή μιας χώρας και, χωρίς να απευθύνεται αποκλειστικά στον τουρισμό, τον διευκολύνει σημαντικά. Χαρακτηρίζεται ωστόσο ανεπαρκής κατά την περίοδο αιχμής, δεδομένης της εποχικής φύσης του τουριστικού φαινομένου.

Αν η ύπαρξη του γενικού εξοπλισμού κρίνεται απαραίτητη για το μαζικό οργανωμένο τουρισμό, ορισμένα τουριστικά προϊόντα βασίζουν τη δημιουργία τους και την ανάπτυξη τους στην έλλειψη αυτών των υποδομών. Τέτοια προϊόντα που χαρακτηρίζονται ως ταξίδια περιπέτειας παράγονται και καταναλώνονται σε "δύσκολα" σημεία του πλανήτη μας, όπως η έρημος Σαχάρα, τα Ιμαλάια, ο βόρειος Καναδάς κτλ.

18.3.2.2 Οι πτήσεις charters

Αν τα μεταφορικά μέσα συνέβαλαν στη μεγέθυνση και τον εκδημοκρατισμό του τουριστικού φαινομένου, ο μαζικός τουρισμός οφείλει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη του στις πτήσεις charters.

Το σύνολο των διεθνών τουριστών που αφίχθη με πτήσεις charters στην Ελλάδα το 1996 ανέρχεται σε 5,7 εκατομμύρια τουρίστες στο γενικό σύνολο των 9,78 εκατομμυρίων αφίξεων. Οί παραπάνω αφίξεις αντιπροσωπεύουν το 58,6% των συνολικών αφίξεων και το 74,6% των αφίξεων με αεροπλάνο.

Η ευρύτατη χρησιμοποίηση των πτήσεων charters οφείλεται ουσιαστικά στην υιοθέτηση μιας τιμολογιακής πολιτικής που βασίζεται στις χαμηλές τιμές.

Οι χαμηλές τιμές είναι απόρροια της ύπαρξης δύο κύριων παραγόντων:

α. Οι εταιρείες charters υπόκεινται σε μικρότερα έξοδα απ' ό,τι οι εταιρείες που πραγματοποιούν τακτικές πτήσεις. Αυτή η διαβάθμιση αναφορικά με το κόστος μπορεί να συνομειωθεί στους παρακάτω λόγους:

- Παροχή υπηρεσιών χαμηλής ποιότητας.
- Χαμηλές αμοιβές του απασχολούμενου προσωπικού.
- Μικρές αποσβέσεις.
- Μειωμένα γενικά έξοδα.

β. Οι εταιρείες charters επιτυγχάνουν ένα ποσοστό πληρότητας για τα αεροσκάφη τους πολύ μεγαλύτερο από εκείνο των αεροσκαφών των εταιρειών που εκτελούν τακτικές πτήσεις. Κατά μέσο όρο, ο συντελεστής πληρότητας των πτήσεων charters φτάνει το 95% περίπου.

Για τους παραπάνω λόγους, οι αεροπορικές εταιρείες charters τιμολογούν το προτεινόμενο προϊόν τους σε επίπεδα που κυμαίνονται στο ήμισυ περίπου των τιμών που προσφέρουν οι αεροπορικές εταιρείες τακτικών πτήσεων.

Οι αεροπορικές εταιρείες που πραγματοποιούν πτήσεις charters διακρίνονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

- α. Τις θυγατρικές των εθνικών αεροπορικών εταιρειών,
- β. Τις θυγατρικές των μεγάλων ταξιδιωτικών οργανισμών (Tour-Operators).

γ. Τις ανεξάρτητες εταιρείες.

Αυτές οργανώνουν πτήσεις charters παρέχοντας παράλληλα τριών διαφορετικών κατηγοριών υπηρεσίες, όπως:

- α. Υπηρεσίες σ' ένα μόνο πελάτη.
- β. Υπηρεσίες σε μία ομάδα ατόμων.
- γ. Οργανωμένα ταξίδια (package tour ή inclusive tour).

Οι χώρες υποδοχής των τουριστών ως επί το πλείστον δεν πραγματοποιούν πτήσεις charters, δεδομένου ότι η οργάνωση τους ανήκει ολοκληρωτικά στις χώρες προέλευσης των τουριστών.

Οι πτήσεις charters συνέβαλαν σημαντικά στη δημιουργία και στη μεγέθυνση ενός μεγάλου αριθμού Tour-Operators τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και στην αμερικανική ήπειρο. Επίσης συνέβαλαν στον πολλαπλασιασμό και στη διαφοροποίηση των τουριστικών προορισμών και των τουριστικών ροών.

Τα αεροσκάφη

Ανάλογα με την απόσταση που υπάρχει μεταξύ των χωρών προέλευσης και των χωρών υποδοχής των τουριστών, τα αεροσκάφη διακρίνονται,

Σύμφωνα με την ακτίνα δράσης τους, στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες:

- α. Τα αεροσκάφη μεγάλων αποστάσεων (> 6.000 χμ.).
- β. Τα αεροσκάφη μεσαίων αποστάσεων (3.000-6.000 χμ.).
- γ. Τα αεροσκάφη μικρών αποστάσεων (< 3.000 χμ.).

Όσον αφορά τη χωρητικότητα τους σε αριθμό θέσεων, διακρίνουμε επίσης τις τρεις ακόλουθες κατηγορίες:

- α. Τα αεροσκάφη μεγάλης χωρητικότητας (> 250 θέσεων). Τέτοιοι τύποι αεροσκαφών είναι τα Boeing 747, MacDonnell Douglas DC-10, Airbus, Tristan
- β. Τα αεροσκάφη μέσης χωρητικότητας (100-250 θέσεις). Παραδείγματα αεροσκαφών μέσης χωρητικότητας αποτελούν τα Boeing 707, Boeing 737, MacDonnell Douglas DC-9, Tupolev 154, Caravelle.
- γ. Τα αεροσκάφη μικρής χωρητικότητας (<100 θέσεων). Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα Convaire 880, Falcon 40, Caravelle III, Tupolev 124.

Ο νέος εμπορικός παγκόσμιος στόλος έως το 2015 θα είναι 15.900 αεροσκάφη, συνολικής αξίας ενός τρισεκατομμυρίου δολαρίων Η.Π.Α. (ισοτιμίες του 1998).

Η σύνθεση του παγκοσμίου στόλου θα περιλαμβάνει 68% αεροσκάφη στενής ατράκτου, ενώ γενικά τα μεσαίου μεγέθους αεροσκάφη θα αποτελούν το 22% των νέων αεροσκαφών. Μόνο το 10% του παγκόσμιου στόλου θα είναι αεροσκάφη μεγάλης χωρητικότητας. Αυτό το φαινόμενο θα λειτουργήσει θετικά για τα μεσαίου και μεγάλου μεγέθους αεροσκάφη.

18.3.2.3 Οι τουριστικές εγκαταστάσεις

Αυτές δημιουργήθηκαν ειδικά για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της η τουριστικής ζήτησης και αποτελούν κατεξοχήν τη δευτερογενή τουριστική προσφορά. Σ' αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται τα τουριστικά καταλύματα, οι εγκαταστάσεις εστίασης, ψυχαγωγίας, αναψυχής κτλ.

18.3.2.4 Τα τουριστικά καταλύματα

Τουριστικά καταλύματα είναι οι επιχειρήσεις υποδοχής οι οποίες κανονικά ή περιοδικά προσφέρουν στους πελάτες υπηρεσίες διαμονής, καθώς και άλλες συναφείς προς τη διαμονή υπηρεσίες, όπως εστίαση, ψυχαγωγία, άθληση κτλ.

Τα τουριστικά καταλύματα περιλαμβάνουν όχι μόνο τα ξενοδοχεία και τις άλλες παραδοσιακές μορφές διαμονής (π.χ. μοτέλ), αλλά και χωριά διακοπών, κάμπινγκ, ξενώνες, καταλύματα συνεχή ή εποχικού χαρακτήρα κτλ.

Επίσης περιλαμβάνουν και άλλες κατηγορίες καταλυμάτων, η λειτουργία των οποίων περιορίζεται κυρίως στην περίοδο αιχμής, όπως επιπλωμένα διαμερίσματα, βίλες και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Σύμφωνα με τους ορισμούς του Ο.Η.Ε., του U.I.O.O.T. και του Ο.Ο.Σ.Α., οι τελευταίοι τύποι τουριστικών καταλυμάτων καθώς και τα κάμπινγκ χαρακτηρίζονται ως "συμπληρωματικά καταλύματα υποδοχής", ενώ οι πρώτοι ως "ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα υποδοχής".

Στην Ελλάδα, τα τουριστικά καταλύματα διακρίνονται, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην απόφαση 530992/1987 του Γενικού Γραμματέα του Ε.Ο.Τ. με θέμα τις τεχνικές προδιαγραφές των τουριστικών εγκαταστάσεων, στις ακόλουθες δύο μεγάλες κατηγορίες:

α. Κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα: Αυτά περιλαμβάνουν τους ακόλουθους τύπους καταλυμάτων:

- Ξενοδοχεία κλασικού τύπου.
- Ξενοδοχεία τύπου μοτέλ.
- Ξενοδοχεία τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων.
- Ξενοδοχεία κλασικού τύπου και επιπλωμένων διαμερισμάτων.

β. Μη κύρια ή συμπληρωματικά ξενοδοχειακά καταλύματα: Καταγράφονται οι ακόλουθοι τύποι:

- Χώροι οργανωμένης κατασκήνωσης με ή χωρίς οικίσκους.

- Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις ή κατοικίες.
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια σε συγκρότημα μέχρι 10 δωματίων.
- Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα.

Φυσικά, τα τουριστικά καταλύματα στους τόπους υποδοχής των τουριστών είναι πολυάριθμα, διαφορετικών τύπων και κατηγοριών και αυτά τα χαρακτηριστικά τους εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από διάφορους παράγοντες, όπως:

- Ο τόπος εγκατάστασης.
- Το μοντέλο της τουριστικής ανάπτυξης.
- Ο τύπος τουρισμού.

Οι παραπάνω παράγοντες, καθώς και τα χαρακτηριστικά των τουριστικών καταλυμάτων, προσδιορίζουν την ποσοτική και την ποιοτική διάρθρωση της τουριστικής προσφοράς και συνεπώς τον τύπο του τουριστικού προϊόντος που προτείνεται στους τουρίστες-καταναλωτές.

Τα Ξενοδοχεία

Ξενοδοχείο ονομάζεται ένα εμπορικό κατάλυμα υποδοχής το οποίο προσφέρει δωμάτια ή επιπλωμένα διαμερίσματα για ενοικίαση σε μια περαστική πελατεία ή σε μια πελατεία παραμονής. Ο χρόνος παραμονής και παράλληλα ενοικίασης μπορεί να κυμαίνεται ανά ημέρα, εβδομάδα ή και μήνα. Βασική προϋπόθεση παραμένει ωστόσο-ότι αυτός ο τύπος ενοικίασης δεν αντιπροσωπεύει μια συνηθισμένη κατοικία.

Τα ξενοδοχεία μπορεί να περιλαμβάνουν αίθουσες εστιατορίων, οργανωμένων με τις ανάλογες υπηρεσίες.

Η ταξινόμηση των ξενοδοχείων πραγματοποιείται σύμφωνα με το βαθμό ύπαρξης μιας σειράς παραγόντων. Αυτοί είναι οι εξής:

- Συνθήκες άνεσης.
- Διάρκεια λειτουργίας-εκμετάλλευσης.
- Μέγεθος.
- Ένταξη του ξενοδοχείου σε μια ανεξάρτητη ή εξαρτημένη αλυσίδα

Το μεγάλο ύψος των επενδυμένων κεφαλαίων στα ξενοδοχειακά καταλύματα συχνά δημιουργεί αρκετά προβλήματα σχετικά με τον τρόπο λειτουργία τους και την αποδοτικότητα της επένδυσης. Γι' αυτό απαιτείται από την αρχή μεγάλη προσαρμοστικότητα από το μέρος τους σε σχέση με τις διακυμάνσεις της ζήτησης. (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 41)

Τα μοτέλ

Είναι καταλύματα υποδοχής εμπορικού χαρακτήρα, τα οποία βρίσκονται εγκατεστημένα κατά μήκος των οδικών αξόνων, εκτός των αστικών συγκεντρώσεων. Ενοικιάζουν δωμάτια ή επιπλωμένα διαμερίσματα σε μια πελατεία την οποία συνήθως αποτελούν οι μετακινούμενοι με αυτοκίνητο.

Τα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα-μπανγκαλόου

Αυτά αποτελούνται από επιπλωμένα διαμερίσματα ή μεμονωμένους οικίσκους που ενοικιάζονται με την εβδομάδα ή με το μήνα για ένα χρονικό διάστημα μικρότερο των τριών μηνών. Η παραμονή μπορεί να συνοδεύεται και από δευτερεύουσες υπηρεσίες όπως η οινοποιοτροφοδοσία, η καθαριότητα κτλ.

Οι ξενώνες νεότητας

Είναι τα καταλύματα υποδοχής που προσφέρουν κλίνες σε κοιτώνες σε πολύ χαμηλές τιμές, ενώ διαθέτουν επίσης κοινή κουζίνα και κοινές τουαλέτες και απευθύνονται στους νέους ηλικίας από 14 έως 30 ετών που είναι εφοδιασμένοι με την κάρτα της Διεθνούς Ομοσπονδίας των Ξενώνων Νεότητας.

Τα χωριά διακοπών

Είναι το σύνολο των καταλυμάτων υποδοχής που υπόκεινται σ' έναν εμπορικό ή μη τρόπο λειτουργίας και αποσκοπούν στο να παρέχουν μια σειρά από υπηρεσίες στους τουρίστες σε μια συνολική τιμή, η οποία περιλαμβάνει την τροφοδοσία, αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες κτλ.

Συνήθως τα χωριά διακοπών διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

α. Τα χωριά διακοπών εμπορικού χαρακτήρα, η λειτουργία των οποίων είναι κερδοσκοπική. Η διαχείριση τους εξασφαλίζεται είτε από τα γραφεία ταξιδιών και τους Tour-Operators είτε από ιδιώτες και κλαμπ διακοπών.

β. Τα χωριά διακοπών του κοινωνικού τουρισμού μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, η διαχείριση των οποίων ανήκει σε οργανισμούς, ιδρύματα κτλ.

Τα κάμπινγκ

Αυτά υποδηλώνουν την παραμονή των ατόμων σε μια σκηνή ή σ' ένα τροχόσπιτο, με τη σύμφωνη γνώμη του ιδιοκτήτη του εδάφους, δυνατότητα η οποία απορρέει από την ενοικίαση της χρήσης γης. Σ' αυτή την τιμή μπορεί να προστίθενται και δευτερεύουσες υπηρεσίες, όπως είναι εκείνες του εστιατορίου και του μίνι μάρκετ. Η διαχείριση του κάμπινγκ μπορεί να εξασφαλίζεται από ιδιώτες, κοινότητες, καθώς και από μη κερδοσκοπικούς αλλά κοινωνικού χαρακτήρα οργανισμούς.

Τα ενοικιαζόμενα δωμάτια

Συνήθως είναι επιπλωμένα και συχνά εξοπλισμένα δωμάτια, τα οποία προφέρονται για διανυκτέρευση στους τουρίστες σε μια χαμηλή τιμή. Η διαχείρισή τους γίνεται από ιδιώτες, οι οποίοι συχνά κατοικούν στον ίδιο χώρο παραγωγής των τουριστικών υπηρεσιών. Ο οικογενειακός τους χαρακτήρας και η εποχική λειτουργία τους δίνει τη δυνατότητα σε πληθυσμιακά στρώματα περιοχών υποδοχής που στερούνται άλλων οικονομικών πόρων να εξασφαλίσουν πρόσθετους οικονομικούς πόρους.

Η παραθεριστική κατοικία

Αυτή αποτελεί μια σταθερή εγκατάσταση, διαφορετική της κύριας κατοικίας, η οποία χρησιμοποιείται κατεξοχήν την περίοδο των διακοπών. Αυτή μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, όπως μεμονωμένη οικία, διαμέρισμα σε τουριστικό συγκρότημα κτλ.

18.3.2.5 Οι εγκαταστάσεις αναψυχής και η "animation"

Η παλιά αντίληψη που υπήρχε όσον αφορά την τουριστική μετακίνηση και ικανοποιούσε τη συνθήκη "αγοράς-πωλητή", δηλαδή την παροχή στον τουρίστα "ύπνου και τροφής", δεν ισχύει πια. Ο τουρίστας μετακινείται πλέον μ' ένα συγκεκριμένο σκοπό, αφενός μεν να επωφεληθεί των τουριστικών πόρων που χαρακτηρίζουν τον τόπο υποδοχής, αφετέρου δε να πραγματοποιήσει μια σειρά από δραστηριότητες.

Η πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων προϋποθέτει, τουλάχιστον σ' ένα αρχικό στάδιο, την υιοθέτηση τους ως μέρους του τουριστικού προϊόντος και, σ' ένα δεύτερο, τη δημιουργία των κατάλληλων εγκαταστάσεων και την οργάνωση των υπαρχόντων πόρων.

Οι εγκαταστάσεις αναψυχής επιτρέπουν αφενός τη μεγαλύτερη επαφή του τουρίστα με τους τουριστικούς πόρους και συνεπώς τη μεγαλύτερη ικανοποίηση του, αφετέρου την καλύτερη εκμετάλλευση των πόρων. Επίσης επιτρέπει την animation στα τουριστικά καταλύματα.

Ο αριθμός των συμμετεχόντων σε δραστηριότητες animation θα πρέπει να έχει υπολογιστεί με μεγάλη προσοχή, γιατί η χρήση τους δεν χαρακτηρίζεται αναγκαία και συνεπώς η οικονομική τους αποδοτικότητα θεωρείται ασταθής.

Τις εγκαταστάσεις αναψυχής μπορούμε να τις διακρίνουμε σε τέσσερις μεγάλες ομάδες:

α. Τις εγκαταστάσεις που σχετίζονται με τη φύση: μονοπάτια πεζοπορίας, φυσικά πάρκα, ζωολογικά πάρκα, ωκεανογραφικά μουσεία.

β. Τις αθλητικές εγκαταστάσεις: στη συγκεκριμένη κατηγορία μπορούμε να διακρίνουμε μια σειρά από υποκατηγορίες.

- Θαλάσσια σπορ: μαρίνες και σχολές ιστιοπλοΐας, θαλάσσιου σκι, ιστιοσανίδας, καταδύσεων κτλ.
- Υπαίθρια σπορ: γήπεδα τένις, γκολφ, βόλεϊ, μίνι-γκολφ ή ποδοσφαίρου, πσίνες, παιχνίδια της πλαζ, χώροι παιχνιδιού για τα παιδιά κτλ.

- Χειμερινά σπορ: μηχανικοί αναβατήρες, πίστες του σκι, σχολές σκι κτλ.
 - Ιππικά σπορ: ιππικά κέντρα, σχολές κτλ.
- γ. Τις πολιτιστικές εγκαταστάσεις: θέατρα, αίθουσες θεαμάτων, αίθουσες μουσικών εκδηλώσεων, μουσεία, βιβλιοθήκες, αίθουσες εκθέσεων, σινεμά, αίθουσες συνεδρίων κτλ.
- δ. Τις εγκαταστάσεις αναψυχής: καζίνο, ντισκοτέκ, αίθουσες χορού, κλαμπ, μπαρ κτλ.

Οι παραπάνω ομάδες εγκαταστάσεων αποτελούν τους πόλους γύρω από τους οποίους δημιουργείται μια πληθώρα δραστηριοτήτων, που αποσκοπούν στην αναψυχή των τουριστών και στη δημιουργία μιας ευχάριστης και διασκεδαστικής ατμόσφαιρας.

Η αναζήτηση δραστηριοτήτων υιοθετείται όλο και περισσότερο από την τουριστική συμπεριφορά, γεγονός που φανερώνει ότι οι σύγχρονοι τουρίστες δεν περιορίζονται όπως πριν σ' ένα παθητικό τύπο διακοπών. Η animation αποτελεί πλέον ένα αναπόσπαστο τμήμα της τουριστικής προσφοράς.

Η animation μπορεί να διακριθεί σύμφωνα με τους ακόλουθους τύπους:

α. Η animation "**κοινωνικότητα**". Αυτή διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ των τουριστών μέσω της οργάνωσης μιας σειράς από εκδηλώσεις, όπως πάρτι, χορούς, δείπνα, γιορτές κτλ., ή παιχνίδια, όπως μπριτζ, σκραμπλ κτλ.

β. Η animation "**κίνηση**". Αυτή αφορά τη συμμετοχή των τουριστών σε φυσικές δραστηριότητες, όπως σπορ, παιχνίδια κτλ.

γ. Η animation "**δημιουργία**". Αυτή προσφέρει στους τουρίστες τη δυνατότητα να δημιουργήσουν. Σ' αυτό τον τύπο περιλαμβάνονται η ζωγραφική, η γλυπτική, η αγγειοπλαστική, η φωτογραφία, το πλέξιμο κτλ.

δ. Η animation "**πολιτισμός, ανακάλυψη, ζωή**". Αυτός ο τύπος επιτρέπει στον τουρίστα να ικανοποιήσει τις ανάγκες που έχει για πληροφόρηση και αλλαγή, μέσω μιας σειράς διαφορετικών εκδηλώσεων, όπως τα φεστιβάλ μουσικής, τα μαθήματα ξένων γλωσσών, τα μαθήματα μαγειρικής, οι εκδρομές, οι πολιτιστικές επισκέψεις σε πόλεις κτλ.

ε. Η animation "**περιπέτεια**". Αυτός ο τύπος animation απευθύνεται στους τουρίστες που αναζητούν το άγνωστο, το απρόβλεπτο, που περικλείει συχνά αρκετές δυσκολίες και κινδύνους. Παρ' όλα αυτά, υπογραμμίζει σε μεγάλο βαθμό την επιστροφή του ανθρώπου στη φύση και περιλαμβάνει την πεζοπορία, τις αποστολές "trekking", αλεξίπτωτο, παραπέντε, αναρριχήσεις και επισκέψεις ηφαιστειών, κάθοδος ορμητικών ποταμών, σκι εκτός πίστας κτλ.

στ. Η animation "**ηρεμία**". Αυτή περιορίζεται στην ανάπαυση, την ηρεμία, το διαλογισμό, σε αντιπαράθεση με το άγχος της σύγχρονης καθημερινότητας. Ο τύπος animation "ηρεμία" μπορεί

να πάρει διάφορες μορφές, όπως γιόγκα, ομαδικός διαλογισμός, περίπατος στη φύση, συζητήσεις δίπλα σε ένα τζάκι κτλ.

Η πολυμορφία των δραστηριοτήτων αναψυχής, όπως φαίνεται από την παραπάνω παρουσίαση, σε συσχετισμό πάντα με τα βαθύτερα κίνητρα που ωθούν τον τουρίστα να μετακινηθεί στο συγκεκριμένο τόπο υποδοχής, δίνει τη δυνατότητα στις τουριστικές επιχειρήσεις υποδοχής να προτείνουν ποικίλα προγράμματα δραστηριοτήτων animation, εμπλουτίζοντας και ταυτόχρονα διαφοροποιώντας την υπάρχουσα τουριστική προσφορά, αλλά και ικανοποιώντας τις ανάγκες και τις επιθυμίες της τουριστικής πελατείας.

18.4 Ο ΒΑΘΜΟΣ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Μια παρουσίαση των ελκυστικότερων στοιχείων της τουριστικής προσφοράς των χωρών της Ε.Ε. πραγματοποιήθηκε από τον R. Hollier, στα πλαίσια μιας έρευνας για τον αστικό τουρισμό στην Ευρώπη.

Τα ελκυστικότερα στοιχεία αφορούν τις "φυσικές ιδιομορφίες", τα "τοπία", τις "χαμηλές τιμές", τα "μουσεία και τα μνημεία", την "αλλαγή", την "ξενοδοχειακή άνεση", τη "διασκέδαση" και τα "σπορ".

Τα "ισχυρά" στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι οι φυσικές ιδιομορφίες, τα μουσεία-μνημεία και η διασκέδαση ενώ τα ασθενή στοιχεία είναι τα σπορ, η ξενοδοχειακή άνεση και ο βαθμός αλλαγής.

Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια τυπολογία τουριστών, οι οποίοι ιεραρχούν τα στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος τα οποία επιθυμούν να καταναλώσουν.

Για παράδειγμα, οι Γάλλοι, οι οποίοι αναζητούν σε μεγάλο βαθμό αλλαγή όταν επισκέπτονται την Ελλάδα και διακρίνονται για τη μεγάλη τους κινητικότητα, επιλέγουν να παραμείνουν σε περιοχές που χαρακτηρίζονται για την αρχιτεκτονική και πολιτιστική τους κληρονομιά. Μερικές νησιωτικές ζώνες, όπως η Φολέγανδρος, η Σύμη και η Αμοργός, οι οποίες συγκεντρώνουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά και προσφέρουν στους Γάλλους τουρίστες μεγάλο βαθμό αλλαγής, σε σχέση με το μόνιμο τόπο κατοικίας τους, μετατρέπονται συχνά κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου σε μικρές γαλλικές αποικίες.

Αλλοιώσεις τόσο του φυσικού όσο και του πολιτιστικού και δομημένου περιβάλλοντος μειώνουν την ελκυστικότητα του στοιχείου "αλλαγή" και επιδρούν αυξητικά σε τάσεις όπως εκείνες του μαζικού οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού σε βάρος του εξατομικευμένου και εναλλακτικού.

Με βάση την ανάλυση της ελκυστικότητας και σε συνδυασμό με την εκτίμηση των ικανοτήτων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, μπορούν να προταθούν συγκεκριμένες στρατηγικές κατευθύνσεις τουριστικού μάρκετινγκ.

18.5 ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Εννοιολογικά, η επιχείρηση προσδιορίζεται ως ο τόπος συνάθροισης των παραγωγικών συντελεστών, όπως οι φυσικοί πόροι, το ανθρώπινο δυναμικό και το κεφάλαιο, με σκοπό την όσο

το δυνατό μεγαλύτερη απόκλιση μεταξύ της τιμής απόκτησης των παραγωγικών συντελεστών και της τιμής πώλησης των παραγόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών.

Στην περίπτωση της ξενοδοχειακής επιχείρησης, το παραγόμενο προϊόν, δηλαδή η ενοικίαση των δωματίων καθώς και η παροχή συμπληρωματικών υπηρεσιών (π.χ. εστιατόριο), θα πρέπει να καλύπτει το κόστος εκμετάλλευσης, τις απασβέσεις, τη συντήρηση καθώς και τους τόκους των δανειακών κεφαλαίων. Επίσης, θα πρέπει να αποφέρει ένα αποδεκτό ποσοστό κέρδους σε σχέση με το ύψος των επενδυόμενων κεφαλαίων, έστω και αν για τα πρώτα έτη λειτουργίας τους οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις έχουν αναπόφευκτες ζημιές.

Τα προβλήματα που παρατηρούνται συνήθως είναι ακόμα μεγαλύτερα για τις μικρές και μεσαίες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν σοβαρές δυσκολίες να τα επιλύσουν.

Αυτά τα προβλήματα είναι τα ακόλουθα:

- Η μικρή διάρκεια του χρόνου λειτουργίας τους ώστε να πραγματοποιήσουν ικανοποιητικά έσοδα.
- Η μεγάλη ευπάθεια τους στις κλιματολογικές και εποχικές διακυμάνσεις.
- Η κακή διαχείριση.
- Οι δυσκολίες εξεύρεσης πιστώσεων και η αύξηση των δαπανών.
- Η έλλειψη μηχανισμών ορθολογικότερης οργάνωσης.
- Η ανυπαρξία ειδικευμένης εργασίας και, συχνά, ο οικογενειακής μορφής χαρακτήρας τους.

Οι επιτυγχανόμενες εισπράξεις είναι συνάρτηση των τιμών ενοικίασης των δωματίων και του ποσοστού πληρότητας.

Αυτές δίνονται από την παρακάτω εξίσωση:

$$R = P \times O$$

όπου:

R=οι συνολικές εισπράξεις,

P= η τιμή του δωματίου,

O=ο δείκτης πληρότητας.

Το ποσοστό πληρότητας έχει μεγάλη σπουδαιότητα για την ξενοδοχειακή επιχείρηση, γιατί καθορίζει το "νεκρό σημείο", δηλαδή το επίπεδο κάτω από το οποίο η επιχείρηση θα υφίστατο καθαρή ζημιά και πάνω από το οποίο το πραγματοποιούμενο εισόδημα θα αντιπροσώπευε μεγάλα ποσοστά κέρδους.

Το ποσοστό πληρότητας ποικίλλει ανάλογα με τους παρακάτω παράγοντες:

- Την κατηγορία των ξενοδοχειακών καταλυμάτων.
- Τη γεωγραφική περιοχή της εγκατάστασης τους.
- Τις υφιστάμενες συχνά ιδιαιτερότητες μεταξύ των ξενοδοχείων της ίδιας περιοχής.

Αναφορικά με το κόστος εκμετάλλευσης, θα πρέπει να γνωρίζουμε την κατανομή του κόστους ανά κατηγορία δαπανών στις διάφορες κατηγορίες ξενοδοχείων, καθώς και τη διαμορφούμενη αναλογία των σταθερού και του μεταβλητού κόστους στο συνολικό κόστος.

Η διάθρωση του κόστους εκμετάλλευσης κυμαίνεται σε σχέση με τους παρακάτω παράγοντες:

- Το χρόνο λειτουργίας της ξενοδοχειακής επιχείρησης.
- Τον τόπο εγκατάστασης της ξενοδοχειακής επιχείρησης.
- Το μέγεθος της.
- Την κατηγορία στην οποία ανήκει.
- Τον τύπο της πελατείας.
- Το σύστημα διαχείρισης της.
- Άλλους εξωγενείς παράγοντες.

Το συνολικό κόστος δίνεται από την παρακάτω εξίσωση:

$$C = V \times O + F$$

όπου:

C	το συνολικό κόστος,
V	το μεταβλητό κόστος ανά μονάδα πώλησης,
O	ο δείκτης πληρότητας,
F	το σταθερό κόστος.

Εξ ορισμού επομένως, το "νεκρό σημείο" επιτυγχάνεται όταν τα πραγματοποιούμενα έσοδα είναι ίσα με το κόστος.

$$PO = VO + F \Rightarrow O = F / (P - V)$$

Η παραπάνω εξίσωση προσδιορίζει το ποσοστό πληρότητας που απαιτείται για να επιτευχθεί το "νεκρό σημείο" ή, αντίθετα, την ελάχιστη τιμή που υποχρεούται να ορίσει μια ξενοδοχειακή επιχείρηση για να πετύχει το "νεκρό σημείο" μ' ένα καθορισμένο ποσοστό πληρότητας.

18.6 Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΓΚΑΙΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΔΩΜΑΤΙΩΝ ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ

Η αναπτυξιακή τουριστική πολιτική, ο ανταγωνισμός, οι ιδιαιτερότητες του τουριστικού φαινομένου, η εμπορικοποίηση κτλ. πολλές φορές αποτελούν κύριο σημείο αναφοράς, όταν πρόκειται για τον προσδιορισμό του απαιτούμενου αριθμού δωματίων σε μία τουριστική ζώνη.

Ο αριθμός των απαιτούμενων δωματίων προσδιορίζεται για κάθε τουριστική ζώνη χωριστά, αφού διακριθούν οι κατηγορίες των ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε μια επιχειρησιακή βάση.

Ο υπολογισμός του αριθμού των δωματίων πραγματοποιείται σύμφωνα με τον τύπο:

$$N.C = (N.T./A \times D.M.S.) / (365i \times I.F. \times T.O.)$$

όπου:

N.C.	ο αριθμός των δωματίων,
N.T. /A.	ο ετήσιος αριθμός των τουριστών,
D.M.S.	η μέση διάρκεια παραμονής,
I.F.	ο δείκτης συχνότητας,
T.O.	ο δείκτης πληρότητας,
365i	η περίοδος λειτουργίας.

Ο δείκτης συχνότητας αντιπροσωπεύει το μέσο αριθμό των ατόμων ανά ενοικιαζόμενο δωμάτιο. Ο δείκτης κυμαίνεται ανάλογα με τον τύπο της πελατείας (ταξιδιώτες σε γκρουπ, μεμονωμένοι, επιχειρηματίες κτλ.).

Ουσιαστικά, η ικανότητα υποδοχής μιας τουριστικής ζώνης είναι απόρροια της ακόλουθης σειράς παραγόντων:

- Του αριθμού των ετήσιων τουριστικών αφίξεων.
- Της γεωγραφικής κατανομής τους.
- Της διάρκειας παραμονής.
- Της χρονικής διάρκειας της τουριστικής περιόδου.
- Της κατανομής των τουριστών σύμφωνα με τους τύπους και τις κατηγορίες των καταλυμάτων που απαιτούν.

Η πληροφόρηση, όσον αφορά τους παραπάνω παράγοντες, συνήθως παρέχεται από την έρευνα της αγοράς και επιδέχεται μικρές συμπληρώσεις, εκτός από τη γεωγραφική κατανομή, που μπορεί να λάβει διπλές εκτιμήσεις:

α. Η πρώτη ανταποκρίνεται σε μια αυθάρμητη κατανομή, λαμβάνοντας υπόψη τους τουριστικούς πόρους του τόπου υποδοχής και τις προβλεπόμενες επιλογές των Tour-Operators.

β. Η δεύτερη ανταποκρίνεται σε μια σχεδιασμένη επιλογή προς όφελος εκείνων των περιοχών που παρουσιάζουν προβλήματα ανάπτυξης.

18.7 ΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα ξενοδοχειακά καταλύματα στην Ελλάδα παρουσίασαν σημαντικές αυξητικές τάσεις καθ' όλη τη μετά το 1960 περίοδο (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 44) Το διάστημα 1960-2000 ο αριθμός των ξενοδοχειακών καταλυμάτων πολλαπλασιάστηκε κατά 4,4 φορές, ενώ ο αριθμός των κλινών κατά 11 φορές. Έτσι, τα ξενοδοχειακά καταλύματα, από 1.800 το 1960 έφτασαν τα 7.946 το 2000. Παράλληλη πορεία ακολούθησε και η αύξηση των κλινών οι οποίες από 53.236 το 1960 ανήλθαν σε 584.834 το 2000. Από το σύνολο των καταλυμάτων, το 76,4% αφορά τα ξενοδοχεία, 0,3 τα μοτέλ, το 2% τα παραδοσιακά καταλύματα, το 21% τα επιπλωμένα διαμερίσματα και το 0,3% τα ξενοδοχεία και επιπλωμένα διαμερίσματα (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 45)

Όσον αφορά τις κλίνες, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 85% για το ξενοδοχεία, 0,4% για τα μοτέλ, 0,6% για τα παραδοσιακά καταλύματα, 12,4% για τα επιπλωμένα διαμερίσματα και 1,6% για τα ξενοδοχεία και τα επιπλωμένα διαμερίσματα.

Από τα ξενοδοχεία, οι κατηγορίες πολυτελείας και Α' τάξης αντιπροσωπεύουν το 30,7% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών, ενώ Β και Γ τάξης το 59,9%.

Αυτές οι αναλογίες φανερώνουν εν μέρει τους ποιοτικούς συσχετισμούς που διαμορφώνονται μεταξύ των ξενοδοχειακών καταλυμάτων και την επίδραση τους στη διαμόρφωση της τουριστικής εικόνας.

Τώρα, όσον αφορά τη γεωγραφική κατανομή των ξενοδοχειακών καταλυμάτων, η περιοχή στην οποία καταγράφεται ο μεγαλύτερος αριθμός κλινών είναι η Κρήτη, η οποία αντιπροσωπεύει το 19,9% του συνόλου, ενώ ακολουθούν τα Δωδεκάνησα με 17,8%, η Στερεά Ελλάδα με 16,1% και η Μακεδονία με 12,2% (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 46).

Όσον αφορά τη δομή της προσφοράς ξενοδοχειακών κλινών στο συγκριτικό πλαίσιο των ευρωπαϊκών χωρών, παρατηρείται ότι, ο μέσος αριθμός κλινών ανά ξενοδοχειακή επιχείρηση στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερος (66,5) του μέσου ευρωπαϊκού (49,6) και χωρών όπως η Ιταλία (49,3), η Γερμανία (36,1), το Ηνωμένο Βασίλειο (26,2) κτλ.

Αυτός ισοδυναμεί με το μέσο αριθμό κλινών της Γαλλίας (68,3), ενώ είναι μικρότερος ορισμένων χωρών υποδοχής του μαζικού οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού, όπως η Ισπανία (103,7) και η Πορτογαλία (111,9). (πηγή EOT 2000)

Οι μεταβολές που επιτελούνται στον τομέα της ζήτησης στις ευρωπαϊκές αγορές (εξατομικευμένες επιλογές των τουριστών) φαίνεται να επιδρούν σημαντικά στη διάρθρωση της τουριστικής προσφοράς και να εντάσσουν τις ευρωπαϊκές χώρες σε δύο μεγάλες κατηγορίες :

α. Σ' εκείνες που χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός έντονου εσωτερικού ανταγωνισμού στον τουριστικό τομέα (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία).

β. Σ' εκείνες που υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα "διαφοροποίησης" του τουριστικού προϊόντος (Γαλλία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο κτλ.).

18.8 ΤΑ ΚΑΜΠΙΝΓΚ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ

*** Τα κάμπινγκ**

Η δημιουργία και η λειτουργία οργανωμένων κάμπινγκ στην Ελλάδα χρονολογείται από το 1964. Στη χώρα λειτουργούν 329 επιχειρήσεις κάμπινγκ (2001) Α', Β' και Γ' κατηγορίας, οι οποίες διαθέτουν 30.354 θέσεις και δύνανται να εξυπηρετήσουν 95.953 άτομα, ενώ καταλαμβάνουν το 15% των συνολικών διανυκτερεύσεων στα τουριστικά καταλύματα της χώρας, αντανακλώντας τη θέση τους στο συνολικό τουριστικό προϊόν.

Η σύνδεση του κάμπινγκ με μια σειρά χαρακτηριστικών που οριοθετούν το προφίλ του σύγχρονου τουρίστα καθώς και η ανάπτυξη συμπληρωματικών τουριστικών δραστηριοτήτων, στα πλαίσια μιας διαφοροποίησης του υφισταμένου τουριστικού προϊόντος, προκαθορίζουν ένα ευοίωνο μέλλον για αυτή την κατηγορία συμπληρωματικού τουριστικού καταλύματος.

Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία της E.F.C.S.O. (European Federation of Campings Sights Organisations), υπολογίζεται ότι το 22% των διανυκτερεύσεων στα τουριστικά καταλύματα, στο σύνολο της Ευρώπης, πραγματοποιήθηκε σε επιχειρήσεις κάμπινγκ.

*** Τα ενοικιαζόμενα δωμάτια**

Σύμφωνα με τις στατιστικές του Ε.Ο.Τ., λειτουργούν στο σύνολο της χώρας (2001) 27.435 εγκεκριμένες επιχειρήσεις (Ν.2160/93) ενοικιαζόμενων δωματίων, οι οποίες διαθέτουν 194.010 δωμάτια με 414.916 κλίνες.

Φυσικά, εκτός των παραπάνω καταγραμμένων κλινών, λειτουργεί παράνομα ένας μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων, κυρίως στη νησιωτική ζώνη, ο οποίος τριπλασιάζει το συνολικό αριθμό των διαθέσιμων κλινών. Είναι εύλογο ότι η διαμορφούμενη κατάσταση δημιουργεί μια ισχυρή παραοικονομία, με αρνητικές συνέπειες για το σφαιρικό τουριστικό προϊόν της χώρας, παρ' όλα τα θετικά αποτελέσματα που συνεπάγεται για τις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19

ΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥΣ

19.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια σημειώνονται μεταβολές στις τουριστικές ροές, οι οποίες οδηγούν σε μεταβολές στα μερίδια συμμετοχής των χωρών υποδοχής στο σύνολο του διεθνούς τουρισμού. Στον τουριστικό ορίζοντα παρουσιάζονται νέοι προορισμοί οι οποίοι, αξιοποιώντας τη μεταστροφή των τουριστών προς αυτούς διεκδικούν και αποκτούν μερίδιο στο διεθνή τουρισμό με αποτέλεσμα τη μείωση του μεριδίου των παραδοσιακών τουριστικών αγορών, παρά την αύξηση που σημειώνεται στις τουριστικές ροές. Η Ευρώπη και η Αμερική βλέπουν να μειώνεται το μερίδιό τους στις διεθνείς τουριστικές ροές ενώ αυξάνονται τα μερίδια της Ανατολικής Ασίας και της Αφρικής. Στους παράγοντες που συνέβαλαν στις παραπάνω εξελίξεις συμπεριλαμβάνονται η μείωση του κόστους μεταφοράς, η οποία ήταν αποτέλεσμα, κυρίως, του έντονου ανταγωνισμού που αναπτύχθηκε στις διεθνείς αερομεταφορές και η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται ο τουριστικός τομέας των πλέον ανταγωνιστριών χωρών προς τη χώρα μας δηλαδή της Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιταλίας, Τουρκίας και Γαλλίας.

19.2 Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ

19.2.1 Ιταλία

Η Ιταλία είναι η τρίτη ευρωπαϊκή χώρα, μετά τη Γαλλία και την Ισπανία, από πλευράς υποδοχής τουριστών και πρώτη από πλευράς εσόδων.

Οι τουρίστες επισκέπτονται την Ιταλία τόσο για την ιστορική της κληρονομιά και την κουλτούρα της, όσο και για τον ήλιο και τη θάλασσα, αν και αυτή η αγορά ζητείται περισσότερο από τον εσωτερικό τουρισμό, και ακολουθούν τα χειμερινά σπορ.

Μεταξύ των αρνητικών παραγόντων που επηρεάζουν τον τουρισμό της Ιταλίας συγκαταλέγονται οι κατά καιρούς σημειούμενες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές κρίσεις στη χώρα.

Η τουριστική κίνηση στην Ιταλία το 2004 εμφανίζεται μειωμένη και η φετινή περίοδος χαρακτηρίζεται ως η χειρότερη της τελευταίας δεκαετίας, με βάση με ορισμένα πρόσφατα στοιχεία.

Σύμφωνα με μια εκτεταμένη έρευνα που διεξήγαγαν από κοινού η ιταλική Ομοσπονδία Ξενοδόχων (Federalberghi) και η Ομοσπονδία Εστιατορίων (Coniturismo) κατά την θερινή περίοδο (Ιούνιος-Αύγουστος 2004), παρουσιάστηκε μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία κατά -3.4% γεγονός πρωτοφανές τα τελευταία δέκα χρόνια. Η μείωση αυτή αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στη μείωση των διανυκτερεύσεων των εσωτερικών τουριστών (-6.2%). Λόγω της μειωμένης αγοραστικής δύναμης των ιταλικών νοικοκυριών το 2004. Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών ήταν ελάχιστα αυξημένος (+1.3%). Ο αντίκτυπος της οικονομικής

κρίσης της Γερμανίας είναι αισθητός στην πρώτη αλλοδαπή πελατεία των ιταλικών ξενοδοχείων, του Γερμανούς (που το 2000 κατείχαν μερίδιο 40% της αγοράς).

Η μείωση πλήττει τόσο τα παραθαλάσσια θέρετρα (-5.2%) όσο και τα ορεινά (-9.8%). Μόνο οι πόλεις τέχνης αντιστέκονται (+1.3%), στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου-Αυγούστου 2004.

Η μείωση αυτή είχε συνέπεια τη μείωση των προσλήψεων προσωπικού στα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια κατά 11 % την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2004. σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2003. Υπολογίζεται ότι στην Ιταλία απασχολούνται στον τουρισμό, άμεσα ή έμμεσα, περίπου 2 εκ άτομα.

-Οι τιμές των ξενοδοχείων, σύμφωνα με την Federalberghi, παρουσίασαν τον Αύγουστο αύξηση κατά +3,1% σε σχέση με τον Αύγουστο 2003. ενώ ο δείκτης τιμών καταναλωτή ανέβηκε μόνο κατά 2.3%.

-Η Ιταλία διαθέτει 33.411 ξενοδοχεία (εκ των οποίων τα 164 είναι 5 αστέρων) που διαθέτουν 986.326 δωμάτια με 1.929.544 κλίνες.

Σημειώθηκε άνοδος της κίνησης από τις μακρινές αγορές (ΗΠΑ, Ιαπωνία), ενώ διαπιστώθηκε σημαντική επίδραση του έντονου ανταγωνισμού από τους Μεσογειακούς προορισμούς εκτός ευρωζώνης.

Ιδιαίτερο ρόλο στην εισροή τουριστών προερχόμενων από τις ευρωπαϊκές χώρες είχε η μέτρια οικονομική κατάσταση και η αναζήτηση τουριστικών υπηρεσιών σε χαμηλό κόστος.

Θετική ήταν η κίνηση τουριστών προερχόμενων από τη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιρλανδία (χώρες που ανήκουν, όπως και η Ιταλία, στην ευρωζώνη) καθώς και από τη Ρωσία.

Συνολικά, το διάστημα Ιανουαρίου — Ιουλίου 2004 παρουσιάζεται μείωση των αφίξεων στα σύνορα κατά -0.1% σε σχέση με το 2003, σύμφωνα με στοιχεία που έχει συγκεντρώσει ο Π.Ο.Τ. Η μείωση όμως ήταν ιδιαίτερα έντονη τον Ιούνιο (-8.7%) και τον Ιούλιο (-15.3).

19.2.2 Ισπανία

Η Ισπανία ακολούθησε στρατηγική η οποία είχε ως στόχο το παραθεριστικό τμήμα της αγοράς που στηρίζεται στον ήλιο, τη θάλασσα και την αμμουδιά. Παρόλα αυτά όμως έγιναν προσπάθειες για βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρει.

Η μεγάλη αύξηση των αφίξεων στην Ισπανία είχε αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, γεγονός που ανάγκασε τη χώρα να αναλάβει σημαντική εκστρατεία για τη βελτίωση της εικόνας της στο εξωτερικό.

Η Ισπανία δέχεται ένα σημαντικό μέρος τουριστών που απολαμβάνουν διακοπές λίγων ημερών (short breaks).

Η ανάλυση των τελευταίων στοιχείων της τουριστικής κίνησης στην Ισπανία τους πρώτους εννέα μήνες του 2004, με βάση την έρευνα συνόρων (FRONTUR) που διεξάγει σε μηνιαία βάση το ισπανικό κρατικό Ινστιτούτο Τουριστικών Μελετών, μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένα αρκετά χρήσιμα συμπεράσματα ως προς την εξέλιξη και τη διάρθρωση της αγοράς σε αυτόν τον σημαντικό ανταγωνιστικό προορισμό.

Όπως προκύπτει από τους πίνακες του παραρτήματος: 99 και 100

- Οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στην Ισπανία τον Σεπτέμβριο 2004 ήσαν αυξημένες κατά 5.7%. σε σύγκριση με τον Σεπτέμβριο 2003 (ενώ τον Αύγουστο ήσαν μειωμένες κατά -0.8%). Στο σύνολο των εννέα πρώτων μηνών του 2004. στην Ισπανία αφίχθησαν 42.725.164 τουρίστες (αύξηση +1.9% σε σχέση με το ίδιο διάστημα του 2003). Υπενθυμίζεται ότι η Ισπανία είναι ο δεύτερος (μετά τη Γαλλία) τουριστικός προορισμός στον κόσμο, με 52,5 εκ. αφίξεις το έτος 2003.
- Στο διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2004. οι αφίξεις από τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο (τις δύο κυριότερες αγορές για την Ισπανία) είναι ελαφρώς αυξημένες κατά +2.5% και +2.0% αντίστοιχα, ενώ σημαντική μείωση εμφανίζουν οι αφίξεις από τη Γαλλία (-5.6%). την Ολλανδία (-4.8%) και το Βέλγιο (-3.2%). Οι αφίξεις από τις ΗΠΑ είναι αυξημένες συνολικά κατά 1.9%. ενώ τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο σημείωσαν μεγάλη πτώση (-25.9% και -12.9% αντίστοιχα).
- Ένδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη της κίνησης στο διάστημα Ιανουαρίου -Σεπτεμβρίου 2004 σε επιμέρους ισπανικούς προορισμούς. Σημαντική μείωση εμφανίζεται στα Κανάρια νησιά (-5.4%). ενώ παρατηρείται στασιμότητα στις Βαλεαρίδες (+1.6%). Αντίθετα, αξιόλογη αύξηση παρουσιάζουν οι ηπειρωτικοί προορισμοί, όπως η ευρύτερη περιοχή της Βαρκελώνης (Καταλωνία) με -6.8% σε σύγκριση με το 2003. καθώς επίσης και η περιοχή της Μαδρίτης (+12.6%).
- Σύμφωνα με σχετική έρευνα του ισπανικού ΙΕΤ, τον μήνα Αύγουστο 2004 σημειώνεται μείωση του συνολικού αριθμού διανυκτερεύσεων αλλοδαπών στα ξενοδοχεία της Ισπανίας κατά -2.90%. σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2003. ενώ συνολικά στο διάστημα Ιανουαρίου-Αυγούστου, η μείωση είναι -3,2%. Τον ίδιο μήνα. η μέση πληρότητα των ξενοδοχείων ήταν 73.6% και η μέση διάρκεια παραμονής 4.23 ημέρες.
- Οι εισπράξεις από τον τουρισμό κατά τον μήνα Ιούλιο 2004 έφθασαν τα 4,3 δισ. ευρώ και ήσαν μειωμένες κατά -3,7% σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2003). Στο διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου. στην Ισπανία σημειώθηκε συνολικά ελαφρά μείωση των εισπράξεων κατά -0.5%. (Σημειώνουμε ότι το ίδιο διάστημα στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τ.τ.Ε., σημειώθηκε μικρή αύξηση των τουριστικών εισπράξεων κατά +3.8%).
- Σύμφωνα με τα έως τώρα (Οκτώβριος 2004) διαθέσιμα στοιχεία και τις εκτιμήσεις της Γενικής Διεύθυνσης Τουρισμού της Ισπανίας, η κίνηση από τις ΗΠΑ. τη Βραζιλία και την Αργεντινή εμφάνισε σημάδια ανάκαμψης, ενώ ο τουρισμός από την Ιαπωνία παρουσίασε μείωση.
- Η τουριστική κίνηση από τις ευρωπαϊκές χώρες προς την Ισπανία καθορίστηκε σε μεγάλο βαθμό από την άνιση και. ταυτόχρονα, βραδύτερη της αναμενόμενης ανάκαμψης των οικονομιών στην ευρωζώνη.

- Το τρομοκρατικό κτύπημα στη Μαδρίτη δεν φαίνεται να επηρέασε τελικά την κίνηση προς την περιοχή, όπου δεν παρουσιάστηκε μείωση αλλά αντίθετα, οι αφίξεις σημείωσαν αύξηση κατά +12%.
- Ο ρόλος των αερομεταφορέων χαμηλού κόστους καθίσταται ολοένα σημαντικότερος και παράλληλα, μειώνονται τα ταξίδια με οργανωμένα πακέτα ενώ αυξάνονται τα ατομικά ταξίδια που συνδέονται με αυτούς τους αερομεταφορείς. Συνεχίστηκε η τάση για όψιμες κρατήσεις (late bookings).
ευσαιθησία στις τιμές και προσφορές τελευταίας στιγμής (last minute offers).
- Ο ισπανικός τουρισμός αντιμετώπισε το 2004 τον οξύ ανταγωνισμό των νέων δυναμικών Μεσογειακών προορισμών (Τουρκία, Κροατία, Βουλγαρία), που του στέρησαν μερίδια αγοράς. Οι εκτιμήσεις που διατυπώνονται έως τώρα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στο σύνολο του έτους η κίνηση θα διατηρηθεί στα επίπεδα του 2003.
- Η διαμόρφωση της τιμής του πετρελαίου σε υψηλά επίπεδα επηρέασε ήδη αρνητικά την τουριστική κίνηση και εκτιμάται ότι θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της κίνησης και κατά το επόμενο έτος.

19.2.3 Πορτογαλία

Η Πορτογαλία, εκμεταλλευόμενη την υψηλή ζήτηση για ορισμένα προϊόντα (π.χ. γκολφ), σημείωσε γρήγορη τουριστική ανάπτυξη τη δεκαετία του '80 η οποία όμως δεν συνεχίστηκε την δεκαετία του '90. Μία από τις αιτίες που δεν συνεχίστηκε η αναπτυξιακή πορεία της δεκαετίας του '80 ήταν η τιμολογιακή πολιτική που ακολουθήθηκε (υπερτιμολογήσεις).

Η προσπάθεια της Πορτογαλίας συγκεντρώνεται στο να πείσει τους τουρίστες και τουριστικούς πράκτορες ότι το προϊόν που προσφέρει είναι διαφορετικό από αυτό που προσφέρει η γειτονική Ισπανία. Στη θέση ότι οι δύο χώρες προσφέρουν το ίδιο προϊόν και μάλιστα η Ισπανία το προσφέρει σε χαμηλότερη τιμή και επιπλέον γεωγραφικά είναι πιο κοντά στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες της δίνει ένα πλεονέκτημα, η Πορτογαλία απαντά ότι η ποιότητα του δικού της προϊόντος είναι υψηλότερη. Επιπλέον προβάλλει τα ιστορικά της μνημεία καθώς και τον οικογενειακό τουρισμό υποστηρίζοντας ότι η Ισπανία είναι πιο κατάλληλη για νεαρά άτομα.

19.2.4 Τουρκία

Η γεωγραφική θέση της Τουρκίας, γέφυρα μεταξύ Ευρώπης και Ασίας και η ποικιλία του κλίματος σε συνδυασμό με τις χαμηλές τιμές της επιτρέπουν να προσπαθεί να ανταγωνίζεται τις ελληνικές φυσικές ομορφιές και αρχαιότητες.

Τα τελευταία χρόνια κάνει προσπάθεια να διαφοροποιήσει το τουριστικό προϊόν που προσφέρει εισερχόμενη στον τουρισμό υγείας και οικολογικό τουρισμό. Παρόλα αυτά ο τουρισμός της Τουρκίας επηρεάζεται σημαντικά από τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει τόσο η ίδια όσο και η ευρύτερη περιοχή (τρομοκρατικές ενέργειες, κρίσεις στον Περσικό κόλπο, κ.ά.).

Η Τουρκία προσφέρει διακοπές φθηνών πακέτων. Το γεγονός αυτό οφείλεται τόσο στο χαμηλό κόστος ζωής που έχει η Τουρκία σε σχέση με τις χώρες προέλευσης των τουριστών της, όσο και στη συναλλαγματική πολιτική που ακολούθησε η οποία αντιστάθμισε τα υψηλά επίπεδα πληθωρισμού που σημειώθηκαν στη χώρα.

Μία νέα αγορά η οποία άνοιξε για την Τουρκία τα τελευταία χρόνια είναι αυτή της Ανατολικής Ευρώπης και της Ασίας. Αυτό δίνει ένα πλεονέκτημα στην Τουρκία έναντι των ανταγωνιστριών χωρών αφού της επιτρέπει να έχει περισσότερες εναλλακτικές περιοχές / χώρες προέλευσης τουρισμού. Η αγορά αυτή μπορεί να γίνει πιο σημαντική για την Τουρκία στο μέλλον όταν οι οικονομίες αυτών των περιοχών σταθεροποιηθούν και αναπτυχθούν. Είναι λογικό η Τουρκία να προσβλέπει σε αυτές τις αγορές εξαιτίας των εθνικών, θρησκευτικών, και επιχειρηματικών δεσμών που έχει με αυτές. Αντίθετα, η πολιτική που ακολούθησε η Τουρκία δεν τη βοήθησε στην προσέλκυση τουριστών που ανήκουν στο υψηλό εισοδηματικό τμήμα της αγοράς.

Η ανάλυση των στοιχείων της τουριστικής κίνησης στην Τουρκία, με βάση στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύει το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού της Τουρκίας, οδηγεί σε ορισμένα αρκετά χρήσιμα συμπεράσματα, ιδιαίτερα μάλιστα για τις αγορές, στις οποίες η γειτονική χώρα εμφανίζεται ανταγωνιστική ως προς τον ελληνικό τουρισμό. (παράρτημα πίνακες 101,102)

Ο συνολικός αριθμός αφίξεων κατά το έτος 2003 εμφανίζεται αυξημένος κατά 5,3% σε σχέση με το 2002. πλησιάζοντας τα 14 εκατομμύρια (13.958.045). Οι 700.000 πρόσθετες αφίξεις προέρχονται κυρίως από τη Ρωσία (κατά 312.000). τη Βουλγαρία (κατά 170.000). την Ελλάδα (κατά 113.000). Ωστόσο, οι 3.327.884 αφίξεις από την κύρια αγορά της Τουρκίας, τη Γερμανία, το 2003 ήσαν μειωμένες κατά -4,4% ως προς το 2002. Παρεμφερείς μειώσεις παρουσιάστηκαν και στις αφίξεις Γερμανών τουριστών στους άλλους «παραδοσιακούς» μεσογειακούς προορισμούς (Ισπανία. Πορτογαλία. Ιταλία. Ελλάδα). Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι δεν παρατηρείται αξιοσημείωτη μεταστροφή των τουριστικών ροών, με προέλευση τη Γερμανική αγορά, από ευρωπαϊκούς προορισμούς σε όφελος της Τουρκίας.

Η κίνηση από τη Γαλλία μειώθηκε κατά 10%. Αντίθετα, η κίνηση από τη Ρωσία εμφανίζει συνεχή αύξηση (25% το 2002 ως προς το 2001. και 33% το 2003 ως προς το 2002).

Σημαντική μείωση παρουσιάζει η κίνηση από τις χώρες Βίζεγραντ (Τσεχία -23%. Πολωνία -32%. Σλοβακία -28%. Ουγγαρία -6%).

Ως προς τις υπερπόντιες αγορές: Η Τουρκία αδυνατεί να συγκρατήσει τη μείωση των αφίξεων από τις ΗΠΑ (-44% το 2002 ως προς το 2001 και -10% το 2003 ως προς το 2002). Οι αφίξεις από την Ιαπωνία το 2003 εμφάνισαν μείωση -28% ως προς το 2002. Επομένως, η θέση της Τουρκίας εκτός της ζώνης ευρώ δεν φαίνεται να της παρέχει αποτελεσματικό πλεονέκτημα έναντι της Ελλάδας και των άλλων χωρών της ευρωζώνης.

Αύξηση παρουσιάζουν οι αφίξεις από τη Βουλγαρία (54% το 2002 ως προς το 2001 και 21% το 2003 ως προς το 2002). Το 1 εκατομμύριο αφίξεων Βουλγάρων που καταγράφονται ως τουρίστες ενδέχεται να υποκρύπτει σημαντικό ποσοστό μετακινήσεων ομογενών βουλγαρικής υπηκοότητας ή μεταναστών.

Η Τουρκία προσελκύει ολοένα ανερχόμενο ρεύμα τουριστών από την Ελλάδα (αύξηση κατά 42% το 2002 ως προς το 2001. και κατά 40% το 2003 ως προς το 2002). φθάνοντας τις

393.397 αφίξεις το 2003. Είναι φανερό ότι η τάση αυτή είναι κυρίως αποτέλεσμα της πρόσφατης βελτίωσης των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών.

Επομένως, μπορεί ο τουρισμός στην Τουρκία τα τελευταία χρόνια να εμφανίζει αδιαμφισβήτητη ανοδική τάση, ωστόσο τα παραπάνω στοιχεία δεν επαληθεύουν θεωρίες ότι η γειτονική χώρα έχει ήδη αποσπάσει μερίδια της αγοράς των δυτικο-ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει πραγματική απειλή για τη διάθεση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, αυτή όμως αφορά ουσιαστικά τα αμέσως επόμενα χρόνια. **Ο ανταγωνισμός αναμένεται να αυξηθεί, ιδίως λόγω των επενδύσεων που πραγματοποιούν κυρίως στη νότια Τουρκία γερμανικές εταιρείες, αφενός, και αφετέρου, λόγω των χαμηλών τιμών εξαιτίας του μειωμένου εργατικού κόστους.**

Τα πρόσφατα στοιχεία του τουρκικού Κρατικού Ινστιτούτου Στατιστικής για την τουριστική κίνηση το 2004 απεικονίζουν μια θεαματική πορεία ανάκαμψης του τουριστικού ρεύματος προς την Τουρκία μετά τα κρίσιμα προηγούμενα χρόνια, όπου η κίνηση ήταν επηρεασμένη από τα τρομοκρατικά κτυπήματα, τον πόλεμο στο Ιράκ και την επιδημία του SARS. Σημειώθηκε αύξηση των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών κατά 28.0% έναντι του 2003.

Από τα στοιχεία αυτά, και από τον πίνακα 104, καταδεικνύεται ταυτόχρονα ο ρόλος που διαδραματίζουν οι παράγοντες διαμόρφωσης των τιμών, στις οποίες προσφέρονται οι τουριστικές υπηρεσίες, δηλαδή το ισχυρό ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων και το εργατικό κόστος. Συγκεκριμένα, οι τέσσερις από τις επτά κύριες αγορές (Ηνωμένο Βασίλειο, Ρωσική Ομοσπονδία, Βουλγαρία, Ιράν) είναι εκτός της ζώνης του ευρώ, ενώ οι δύο μεγαλύτερες (Γερμανία και Ην. Βασίλειο) κυριαρχούνται από τον μαζικό τουρισμό με πακέτα χαμηλής τιμής. Έτσι, η Τουρκία, με τα χαμηλά επίπεδα μισθών και εκτός ευρωζώνης, είναι σε θέση να προσφέρει προς τους τουρ οπερέτορς και εντέλει τους τελικούς καταναλωτές φθηνά και ελκυστικά πακέτα διακοπών και έτσι βρίσκεται σε συγκριτικά πλεονεκτική θέση έναντι των ευρωπαϊκών ανταγωνιστών της, μεταξύ των οποίων και η χώρα μας.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 105, συνολικά η Ευρώπη αποτελεί την κύρια πηγή εισροής τουριστών, με το 70% των αφίξεων, ενώ ιδιαίτερα σημαντικό είναι το μερίδιο της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Χωρών (χώρες της πρώην ΕΣΣΔ), που φθάνει το 16.6% του συνόλου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης και η σημαντική αύξηση του αριθμού των Ελλήνων που επισκέπτονται την Τουρκία, μολονότι το μερίδιο της χώρας μας παραμένει σχετικά μικρό (2.1%).

19.2.5 Αίγυπτος

Η Αίγυπτος αποτελεί μια παραδοσιακή, μεσογειακή δύναμη στον χώρο του τουρισμού. Είναι μία χώρα που διαθέτει πλούσια αρχαιολογική κληρονομιά, ιδιαίτερο "χρώμα" στην καθημερινή ζωή, αρκετά χαμηλές τιμές και πολύ φιλικούς ανθρώπους. Οι βασικές πηγές τουριστικής ζήτησης για την Αίγυπτο είναι η Γερμανία και η Ιταλία.

Παρά την οικονομική ύφεση και τη μείωση του ΑΕΠ κατά 25% (αξία σε δολάρια) τα έσοδα από τον τουρισμό συνολικά, την περίοδο 1999-2003 αυξήθηκαν κατά 39,5%

Τα προβλήματα, που δημιούργησαν στον αιγυπτιακό τουρισμό τα γεγονότα της 11/9/01, οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις στην Παλαιστίνη και τη λωρίδα της Γάζας, τα τρομοκρατικά κτυπήματα, δεν έχουν εκλείψει. Ωστόσο, η τουριστική κίνηση έχει αρχίσει να ανακάμπτει, μετά την αιχμή του 2000 με 5.5 εκατομμύρια αφίξεις. Το 2003 εκτιμάται ότι οι αφίξεις τουριστών έφθασαν τα

5.746 εκ. (αύξηση +17.1% ως προς το 2002) χάρη και στην ιδιαίτερα εντατική διαφημιστική εκστρατεία που ακολούθησε μετά την περίοδο της κρίσης και τις μεγάλες εκπτώσεις που υποχρεώθηκαν να προσφέρουν οι επιχειρηματίες.

Το 56% των αφίξεων προέρχονται από την Ευρώπη, με επικεφαλής τη Γερμανία και την Ιταλία. Ανερχόμενη αγορά είναι η Ρωσία, σημειώνοντας αύξηση 230% μεταξύ 1999 και 2003.

Τους πρώτους οκτώ μήνες του 2004, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει συγκεντρώσει ο Π.Ο.Τ., ο αριθμός των επισκεπτών αυξήθηκε κατά +49% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2003. Αύξηση παρουσίασαν το 2003 και οι τουριστικές εισπράξεις, με 3.764 εκ. δολάρια (+21.8% ως προς το 2002) και το πρώτο εξάμηνο του 2004 οι εισπράξεις από τον τουρισμό αυξήθηκαν κατά +52%.

Η κίνηση κατευθύνθηκε προς τα δημοφιλή κλασικά αξιοθέατα και τα νεότερα θέρετρα του νότιου Σινά και της Ερυθράς θάλασσας, όπου αναδεικνύεται ιδιαίτερα ως νέο προϊόν ο καταδυτικός τουρισμός.

19.2.6 Βουλγαρία

Η Βουλγαρία θεωρείται μία από τις σταθερά ανερχόμενες δυνάμεις στα Βαλκάνια, στον τομέα του τουρισμού. Με βασικό όπλο τις χαμηλές τιμές και τη γεωγραφική της θέση προσελκύει κυρίως τουρίστες από την Ελλάδα, την Π.Γ.Δ.Μ. και τη Σερβία-Μαυροβούνιο. Σημαντικές αγορές για την Βουλγαρία αποτελούν επίσης η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Ιδιαίτερα όσον αφορά το αναπτυσσόμενο ρεύμα από τη Γερμανία μεγάλο ρόλο παίζουν οι πολυετείς συμφωνίες γερμανών tour operators με τοπικά ξενοδοχεία, οι οποίες -πέρα από το προφανές οικονομικό όφελος- επέβαλαν και εξασφάλισαν ένα επίπεδο ποιότητας και τουριστικών υπηρεσιών στη χώρα. Επιπλέον η Σόφια αποτελεί πλέον ένα σημαντικό εμπορικό κέντρο που δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τις αγορές μεγάλων ευρωπαϊκών πρωτευουσών. Ο τουρισμός στη Βουλγαρία ανθίζει λόγω του επιτυχημένου συνδυασμού των προσιτών τιμών με την καλή ποιότητα.

Αξίζει να σημειωθεί η συμμετοχή της Βουλγαρικής Ένωσης Τουριστικών Γραφείων στην ΒΑΦΤΑ (βαλκανική ομοσπονδία τουριστικών γραφείων), η οποία έχει σαν σκοπό την προβολή των βαλκανικών χωρών σαν ένα ενιαίο τουριστικό προορισμό και την προώθηση πακέτων που θα περιλαμβάνουν τουλάχιστον δύο βαλκανικές χώρες ως προορισμούς. Το βασικό πρόβλημα του τουριστικού προϊόντος της χώρας είναι η απαρχωμένη νοοτροπία που διέπει την πολιτική του κράτους σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

Η σύγκριση των στοιχείων της τουριστικής κίνησης στην Βουλγαρία, με βάση στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύει το Υπουργείο Οικονομίας της Βουλγαρίας, οδηγεί σε ορισμένα αρκετά χρήσιμα συμπεράσματα ως προς τη διάρθρωση της αγοράς σε αυτόν προορισμό, ο οποίος θεωρείται από πολλούς ανταγωνιστικός προς τη χώρα μας.

Τα στοιχεία των αφίξεων τουριστών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2004 πίνακες 105 και 106 δείχνουν συνέχιση της έντονης αυξητικής τάσης (+21.27% σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2003), με ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση των αφίξεων από την Ελλάδα (+54.27%) και το Ην. Βασίλειο (+66.53%). Η χώρα μας μάλιστα αποτέλεσε το πρώτο εξάμηνο και την πρώτη σε όγκο αφίξεων

πηγή τουριστικού ρεύματος για τη Βουλγαρία, με 339.167 αφίξεις και μερίδιο 22.6% στο σύνολο (βλ. πίνακα επόμενης σελίδας).

Οι χειμερινοί μήνες είχαν θετική πορεία, διότι οι καιρικές συνθήκες ευνόησαν τα χειμερινά σπορ, που αποτελούν σημαντικό θέλημα για τον εισερχόμενο τουρισμό στη Βουλγαρία.

Ο αριθμός αφίξεων τουριστών στο σύνολο του έτους 2003 εμφανίζεται αυξημένος κατά 18% σε σχέση με το 2002, υπερβαίνοντας τα 3,5 εκατομμύρια (3.531.567), γεγονός που πιστοποιεί τον δυναμισμό της ζήτησης. Ωστόσο, η πρώτη από άποψη μεγέθους αγορά για τη Βουλγαρία είναι η ΠΓΔΜ (μερίδιο 19%) και ακολουθούν η Σερβία και Μαυροβούνιο (16.8%) και η Ελλάδα (15.5%). Δυναμικότερη αγορά εμφανίζεται η Ελλάδα (+39,9% ως προς το 2002, και μάλιστα δυναμικότερη από τη Γερμανία +11.26%), και ακολουθεί η Σερβία (+10.6%) και η ΠΓΔΜ (+8.1%). Οι τρεις αυτές χώρες, που δεν μπορούν να θεωρηθούν ως οι σημαντικότερες πηγές εξερχόμενου τουρισμού στην Ευρώπη, αποτελούν μαζί το 41% της αγοράς του βουλγαρικού τουρισμού (βλ. πίνακα 1 επόμενης σελίδας).

Οι παραδοσιακές μείζονες αγορές από τις ευρωπαϊκές χώρες κατέχουν τα ακόλουθα μερίδια, κατά σειρά: Γερμανία 15.5% με 534.582 αφίξεις. Ην. Βασίλειο 4.5%. Σουηδία 2.0%. Φινλανδία 1.4%. Γαλλία 1.0%. Είναι γεγονός ότι οι αγορές αυτές εμφανίζουν ένα δυναμισμό, με σημαντικά ποσοστά αύξησης των αφίξεων σε σχέση με το 2002. Πρέπει να ληφθεί υπόψη, όμως, ότι ξεκινούν από πολύ χαμηλή βάση. Χαρακτηριστικά, οι συνολικές αφίξεις από τη Γερμανία το 2003 ήταν 534.582, αλλά από το Η.Β. 159.341, τη Σουηδία 70.461, τη Γαλλία 35.766, κλπ.

Από τις υπόλοιπες χώρες, σχετικά αξιόλογα μερίδια κατέχουν η Ρωσία (3,4% με 121.332 αφίξεις) και η Τουρκία (0.9%), ενώ το μερίδιο των ΗΠΑ είναι ασήμαντο (0.9%). Γενικά, όλες οι χώρες-πηγές της πρώην ανατολικής Ευρώπης (Ρωσία, Ουκρανία, χώρες Βίζεγκραντ) παρουσιάζουν αυξητική τάση μεταξύ 2002 και 2003.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στα συνολικά μεγέθη των αφίξεων συμπεριλαμβάνονται και οι ταξιδεύοντες έμποροι (shuttle traders) από την ΠΓΔΜ, τη Σερβία και τη Ρουμανία. Οι «τουρίστες» από τις τρεις αυτές χώρες αποτελούν αθροιστικά το 28% του εισερχόμενου τουρισμού στη Βουλγαρία.

Η αύξηση που παρουσιάστηκε το 2004 στις αφίξεις από τις ΗΠΑ (+47%) και τον Καναδά (+22.6%) αποδίδεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες της γειτονικής χώρας στην τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων στη χώρα μας, είναι όμως πιθανόν να υπάρχει υπερεκτίμηση του παράγοντα αυτού στην ερμηνεία του φαινομένου.

Συμπερασματικά, ο τουρισμός στην Βουλγαρία τα τελευταία χρόνια εμφανίζει αδιαμφισβήτητη ανοδική τάση, με κύριους πρωταγωνιστές τη Γερμανία, αλλά και την Ελλάδα, ενώ σημαντικές πηγές αποτελούν οι γειτονικές της βαλκανικές χώρες. Η ανοδική πορεία του τουρισμού αναμένεται να συνεχιστεί και το 2005. Ο ρυθμός ανόδου τουριστικού ρεύματος με προέλευση το Ην. Βασίλειο και τις λοιπές ευρωπαϊκές σημαντικές αγορές (Γαλλία, Σκανδιναβικές χώρες, Ιταλία, Αυστρία, Ολλανδία, κλπ.) εμφανίζεται μεγάλος, αντιστοιχεί όμως σε πολύ χαμηλό όγκο αφίξεων από κάθε χώρα. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει πραγματική απειλή για τη διάθεση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, αυτή όμως αφορά ουσιαστικά τα αμέσως επόμενα χρόνια. Ο ανταγωνισμός αναμένεται να αυξηθεί, ιδίως λόγω των επενδύσεων που πραγματοποιούν κυρίως στη Βουλγαρία αλλά και στη νότια Τουρκία, καθώς και στην Κροατία γερμανικές εταιρείες, αφενός, και αφετέρου, λόγω των ελκυστικών τιμών εξαιτίας του χαμηλού εργατικού κόστους.

19.2.7 Κροατία

Η Κροατία, παρ'ότι προέρχεται από έναν πολυετή πόλεμο που σχεδόν ισοπέδωσε της υποδομές της χώρας, κατάφερε τα τελευταία χρόνια να αναπτύξει αξιόλογο αλλοδαπό τουρισμό. Σε αυτό βοήθησαν οι χαμηλές τιμές, η γεωγραφική θέση της χώρας (κοντά στις μεγάλες τουριστικές αγορές της Κεντρικής Ευρώπης και την Ιταλία) και οι επενδύσεις μεγάλων γερμανικών εταιρειών στον τουριστικό τομέα της χώρας.

Η ανάκαμψη του τουριστικού ρεύματος προς την χώρα αυτή μετά την εξομάλυνση της κατάστασης στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας (βλ. Παράρτημα πίνακας 106) απεικονίζεται με τον ρυθμό αύξησης των αφίξεων αλλοδαπών σε τουριστικά καταλύματα κατά 6,1% το 2002 ως προς το 2001. και κατά 6.7% το 2003 ως προς το 2002. Σημαντική αύξηση εμφάνισαν και οι τουριστικές εισπράξεις το 2003 (3.811 εκ. δολάρια. αύξηση +67.3% ως προς το 2002).

Η αύξηση συνεχίστηκε και στη διάρκεια του 2004. ο ρυθμός αύξησης όμως του αριθμού διανυκτερεύσεων ήταν μικρότερος. Την περίοδο Ιανουαρίου — Αυγούστου 2004. ο αριθμός των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών σε όλα τα καταλύματα της Κροατίας αυξήθηκε κατά 5.5% και ο αριθμός των διανυκτερεύσεων αυξήθηκε κατά 1,8 %. σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2003. σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κροατίας.

Οι τουρίστες πραγματοποίησαν την περίοδο αυτή συνολικά 40.741.513 διανυκτερεύσεις (10.6% από εσωτερικούς τουρίστες και 89.4% από αλλοδαπούς). Όπως φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί, τον μεγαλύτερο αριθμό διανυκτερεύσεων πραγματοποίησαν οι Γερμανοί (μερίδιο 24.1% του συνόλου των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών), ακολουθούμενοι από τους Ιταλούς (13.7%). τους Σλοβένους (12.7%). τους Τσέχους (10.0%). τους Αυστριακούς (8.3%). τους Ούγγρους (5,2%) και τους Ολλανδούς (4.3%).

Σε σύγκριση με το 2003. την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2004 ο αριθμός διανυκτερεύσεων των Γερμανών εμφανίζει μείωση - 2%. των Αυστριακών -1%. των Σλοβένων - 4%. των Τσέχων -9%. ενώ των Ούγγρων παρουσιάζει αύξηση +8% και των Ολλανδών +12%. Θεαματικότερη όμως υπήρξε η αύξηση του αριθμού των Γάλλων τουριστών, που πραγματοποίησαν πάνω από 1 εκατομμύριο διανυκτερεύσεις, 72% περισσότερες από ό,τι την ίδια περίοδο του 2003. καθώς και των βρετανών με αύξηση διανυκτερεύσεων +42%.

19.3 ΤΑ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ.

Σύμφωνα με τον Hollier τα ελκυστικότερα στοιχεία του τουριστικού προϊόντος που προσφέρει μία χώρα είναι οι «φυσικές ομορφιές» της, τα «τοπία», οι «χαμηλές τιμές» των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρει, τα «μουσεία / μνημεία», η «αλλαγή» του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, η «ξενοδοχειακή άνεση», η «διασκέδαση» και τα «σπορ» Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα τα ισχυρά στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι οι φυσικές ιδιομορφίες της χώρας μας, οι χαμηλές τιμές, τα μουσεία / μνημεία και η διασκέδαση, ενώ τα αδύνατα σημεία είναι τα σπορ, η ξενοδοχειακή άνεση και ο βαθμός αλλαγής (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 42).

Συγκριτικά με τις άλλες ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου, η χώρα μας είναι πρώτη από πλευράς διασκέδασης και δεύτερη από πλευράς τιμών. Πιο συγκεκριμένα, το 36% των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα μας είναι ικανοποιημένο από τις τιμές των τουριστικών υπηρεσιών που απολαμβάνουν έναντι του 12% και 35% για την Ισπανία και Πορτογαλία, αντίστοιχα. Με βάση πρόσφατα στοιχεία που ανακοινώθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η φθηνότερη χώρα μέσα σε αυτή είναι η Πορτογαλία, ενώ η χώρα μας συγκαταλέγεται μεταξύ των φθηνότερων χωρών. Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρονται σε χαμηλές τιμές είναι: φρούτα, λαχανικά, θέρμανση, ηλεκτρισμός, αγορά υπηρεσιών, μεταφορές (σιδηροδρομικές). Αντίθετα, η χώρα μας είναι ακριβή στα έλαια και τις λιπαρές ουσίες, στις τηλεπικοινωνίες, κ.ά..

Στον τομέα της γενικής υποδομής η οποία μετρά την ποιότητα των δρόμων, σιδηροδρόμων, λιμανιών, επικοινωνιών, το κόστος της αεροπορικής μεταφοράς και της συνολικής υποδομής για επενδύσεις, η χώρα μας υστερεί έναντι όλων των ανταγωνιστριών χωρών. Βρίσκεται στη χειρότερη θέση μεταξύ των Μεσογειακών χωρών στους σιδηροδρόμους, στους δρόμους και στις αεροπορικές μεταφορές, ενώ βρίσκεται στη δεύτερη καλύτερη θέση, μετά τη Γαλλία, στο θέμα των λιμανιών.

19.4 Οικονομική Σημασία του Τουρισμού στη Νότια Ευρώπη

Η Ν. Ευρώπη σημείωσε το μεγαλύτερο πλεόνασμα στο τουριστικό της ισοζύγιο μεταξύ των άλλων περιοχών της Ευρώπης, την περίοδο 1992-2002 (43.316 δολάρια Η.Π.Α. το 2002 έναντι 24.030 το 1992). Την ίδια περίοδο η ανατολική μεσογειακή Ευρώπη σημείωσε τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση στο πλεόνασμα της, (122% έναντι 26% του συνόλου της Ευρώπης). Τα έσοδα από τουρισμό κατέχουν σημαντικό μερίδιο στο σύνολο των εσόδων από υπηρεσίες (50,7% το 1997) στην οικονομία της Ν. Ευρώπης, έναντι 30,6% που είναι στην Ευρωπαϊκή Ένωση (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 49). Το μερίδιο αυτό μειώθηκε ελαφρά (κατά 1,8 ποσοστιαίες μονάδες) την περίοδο 1992-2002. Είναι φανερό ότι ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό εξαγωγικό προϊόν για το σύνολο της Ν. Ευρώπης κατέχοντας το 25% των εσόδων από τις εξαγωγές προϊόντων έναντι μόλις 7,85% στην Ευρωπαϊκή Ένωση με ανοδική μάλιστα τάση τα τελευταία χρόνια (από 21,7% το 1992 ανήλθε σε 25,01% το 2002).

Σε επίπεδο χωρών, η συμβολή του τουρισμού στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι σημαντική στη χώρα μας (18,3%), στην Ισπανία (22,7%) και στην Πορτογαλία (19,4%) έναντι 12,3% που είναι στην Ευρωπαϊκή Ένωση (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 50). Εξίσου σημαντική είναι η συμβολή του τουριστικού τομέα στη συνολική απασχόληση και τις επενδύσεις στις παραπάνω χώρες, ιδιαίτερα στην Ισπανία.

Η σημασία του τουρισμού στον τομέα των υπηρεσιών είναι πολύ μεγάλη, ιδιαίτερα για την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα (μερίδια 60,7%, 56,3% και 55,5% αντίστοιχα) (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 49). Στη χώρα μας ο τουριστικός τομέας έχει πολύ μεγάλη σημασία ως εξαγωγικό προϊόν. Πιο συγκεκριμένα, το 2002 τα έσοδα από τον τουρισμό αποτελούσαν το 96,5% των εσόδων από τις εξαγωγές προϊόντων. Το ποσοστό αυτό ήταν αντίστοιχα 25,5% και 18,3% για την Ισπανία και την Πορτογαλία. Με βάση πιο πρόσφατα στοιχεία τα έσοδα από τον τουρισμό έχουν ξεπεράσει αυτά από εξαγωγές προϊόντων (το 1999 ήταν 103%).

Μεταξύ των χωρών της Μεσογείου η Τουρκία σημείωσε το μεγαλύτερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης, τόσο στις αφίξεις (9,9%) όσο και στα έσοδα (14,0%) την περίοδο 1990-2000. Για

τη χώρα μας οι αντίστοιχοι ρυθμοί αύξησης ήταν 3,6% για τις αφίξεις και 7,9% για τα έσοδα (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 52).

19.5 ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΈΣΟΔΑ

Την περίοδο 1992-2002 οι αφίξεις στη Ν. Ευρώπη αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,4%. Η Ισπανία και η Ιταλία αποτελούν τους κυριότερους τόπους προορισμού της περιοχής και δέχονται πάνω από 70% των τουριστών που την επισκέπτονται (πίνακας 49)

19.5.1 Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Αύξησης Αφίξεων στη Ν. Ευρώπη

Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια άφησαν ανεπηρέαστο το μερίδιο της Ν. Ευρώπης στο σύνολο της Ευρώπης (12%) την εν λόγω περίοδο. Ο μεγαλύτερος ρυθμός αύξησης των αφίξεων την περίοδο 1988-1998 σημειώθηκε στην Κροατία (22,0%) και ο μικρότερος στην Ιταλία (3,3%), ενώ η χώρα μας σημείωσε το δεύτερο χαμηλότερο ρυθμό, μετά την Ιταλία, (3,6%).

Τρεις χώρες της Ευρώπης είναι σταθερά πρώτες με κριτήριο τον αριθμό των επισκεπτών τους. Την πρώτη θέση κατέχει η Γαλλία (18,5%), τη δεύτερη η Ισπανία (13,1%) και ακολουθεί η Ιταλία (9,2%) (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 54).

Η θέση της χώρας μας χειροτέρευσε την εν λόγω περίοδο αφού από την ένατη θέση που ήταν το 1995 ανήλθε στην ενδέκατη το 2000. Η Πορτογαλία συνέχισε να ακολουθεί από πολύ κοντά τη χώρα μας, ενώ η θέση της Τουρκίας χειροτέρευσε ύστερα από τη μεγάλη πτώση που σημείωσαν οι αφίξεις το 1998 εξαιτίας των σεισμών που σημειώθηκαν στη χώρα αυτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα μερίδια των εν λόγω χωρών δεν μεταβλήθηκαν σημαντικά την περίοδο 1995-2000. Οι τάσεις που σημειώθηκαν ήταν αρνητικές για τη χώρα μας, την Ιταλία και τη Γαλλία και θετικές για τις υπόλοιπες χώρες (βλέπε Παράρτημα Πίνακες 54β και 55).

Οι τρεις πρώτες χώρες στις αφίξεις κατέχουν επίσης τις τρεις πρώτες θέσεις στα έσοδα με το ίδιο περίπου μερίδιο 12-14% αλλά με διαφορετική σειρά. Η Ισπανία παρά το γεγονός ότι στις αφίξεις κατέχει τη δεύτερη θέση (με μερίδιο 13,1%) στις εισπράξεις κατέχει την πρώτη θέση (με μερίδιο 14%). Ακολουθούν η Γαλλία και η Ιταλία με μερίδια 13,5% και 12,0% αντίστοιχα. Το γεγονός ότι μεταξύ Γαλλίας και των άλλων δύο μεσογειακών χωρών υπάρχει σημαντική διαφορά στις αφίξεις ενώ προηγείται η Ισπανία και η διαφορά μεταξύ Γαλλίας και Ιταλίας είναι μικρή μπορεί να εξηγηθεί, εν μέρει, από το γεγονός ότι πολλοί τουρίστες περνούν από τη Γαλλία καθοδόν προς τις άλλες δύο χώρες ή άλλους προορισμούς. (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 55).

Η χώρα μας, με βάση τα μη αναθεωρημένα στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδος, κέρδισε μία θέση την περίοδο 1990-1995 (από την 15^η κατήλθε στην 14^η). Το 2000 κατέλαβε την έβδομη θέση με μερίδιο 3,7%. Η μεγάλη αυτή βελτίωση οφείλεται στο γεγονός ότι από το 1999 η Τράπεζα Ελλάδος άλλαξε τον τρόπο υπολογισμού του τουριστικού συναλλάγματος, με αποτέλεσμα τα στοιχεία της να ανταποκρίνονται περισσότερο στην πραγματικότητα. Αντίθετα, χειροτέρευσε η θέση τόσο της Τουρκίας (από τη δωδέκατη κατέλαβε τη δέκατη τέταρτη θέση το 2000) όσο και της Πορτογαλίας (από τη δέκατη κατέλαβε τη δέκατη πέμπτη το 2000).

Οι παραπάνω εξελίξεις στα έσοδα, με εξαίρεση την περίπτωση της Ελλάδος και της Τουρκίας, για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω, δεν αλλάζουν σημαντικά τα μερίδια σε

αυτά των εν λόγω χωρών Ωστόσο, θετική ήταν η πορεία που ακολούθησαν τα μερίδια της Ελλάδος, Ισπανίας και Γαλλίας και αρνητική των άλλων χωρών.

Η σύγκριση των μεριδίων στα έσοδα και τις αφίξεις των εξεταζομένων χωρών (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 57) εξηγεί και τις αποκλίσεις που υπάρχουν μεταξύ αυτών στην ανά άφιξη τουριστική δαπάνη. Πράγματι το μερίδιο των εσόδων είναι μικρότερο του μεριδίου των αφίξεων για τη Γαλλία και την Πορτογαλία, είναι μεγαλύτερο για την Ιταλία, την Ελλάδα και την Ισπανία και το ίδιο για την Τουρκία.

Το ύψος της συνολικής δαπάνης των τουριστών εξαρτάται, όπως είναι φανερό από τον αριθμό τους, τη διάρκεια παραμονής τους στη χώρα, το κόστος ζωής της χώρας προορισμού, τον πληθωρισμό και τη συναλλαγματική πολιτική αυτής, το επίπεδο του εισοδήματος που βρίσκεται ο επισκέπτης, και από το είδος και την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει η χώρα.

Η τουριστική δαπάνη, όπως αυτή μετράται με το μέσο ύψος του ταξιδιωτικού συναλλάγματος ανά άφιξη, ανήλθε στη χώρα μας το 2000 στα 730 δολάρια ΗΠΑ έναντι 788 της Ιταλίας και 434 της Γαλλίας. (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 57)

19.6 ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

Το μέγεθος των ξενοδοχειακών μονάδων το οποίο επηρεάζει τόσο την αποδοτικότητα τους όσο και την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν ποικίλει μεταξύ των ανταγωνιστριών χωρών της Ελλάδας μεταξύ 52,8 κλίνες ανά ξενοδοχείο στην Ιταλία και 158,9 στην Τουρκία (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 58). Η χώρα μας, μαζί με τη Γαλλία, βρίσκονται σε ενδιάμεση θέση, 74 κλίνες ανά ξενοδοχείο, μετά από την Ισπανία 130 και την Πορτογαλία 123 κλίνες ανά ξενοδοχείο.

Η σύνθεση ανά κατηγορία του ξενοδοχειακού δυναμικού των μεσογειακών χωρών, η οποία εκφράζει και την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν, ποικίλει. Η Τουρκία παρουσιάζει μία πιο ισοβαρή κατανομή των διαφόρων κατηγοριών καταλυμάτων, ωστόσο για τη χώρα μας και την Ιταλία το άθροισμα των τριών πρώτων κατηγοριών είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο για την Τουρκία (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 59). Πιο συγκεκριμένα, στην Τουρκία τα καταλύματα 5 αστέρων έχουν σημαντικό μερίδιο (16,9%), ενώ στις άλλες χώρες τα μερίδια αυτής της κατηγορίας είναι σημαντικά μικρότερα: Πορτογαλία 8,1%, Γαλλία 6,3%, Ελλάδα (5,6%), Ισπανία 2,0% και Ιταλία 0,9%.

Στην Ισπανία τα καταλύματα 3 αστέρων έχουν το μεγαλύτερο μερίδιο (38,0%) και ακολουθούν τα καταλύματα 4 αστέρων (18,7%) και 2 αστέρων (13,6%). Στην Ιταλία κυριαρχούν τα καταλύματα 3 αστέρων (44%) και ακολουθούν τα καταλύματα 2 αστέρων (24,3%) και 4 αστέρων (16,7%). Στην Πορτογαλία κυριαρχούν τα λοιπά καταλύματα (58,4%) και ακολουθούν τα καταλύματα 3 και 4 αστέρων με μερίδια αντίστοιχα 14,7% και 13,6%. Στη Γαλλία κυριαρχούν τα καταλύματα των 2 αστέρων αφού αποτελούν το 50% του ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας. Το μερίδιο των ξενοδοχείων 5 και 4 αστέρων είναι μόλις 3%.

Μία άλλη προσέγγιση της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών από τις ξενοδοχειακές μονάδες είναι το μέγεθος ανά κατηγορία. Ο γενικός κανόνας που παρατηρείται σε όλες τις χώρες είναι ότι οι υψηλότερες κατηγορίες διακρίνονται από μεγάλου μεγέθους ξενοδοχειακά καταλύματα. Η Ισπανία και στις τρεις υψηλότερες κατηγορίες διαθέτει μεγάλης

δυναμικότητας ξενοδοχειακές μονάδες (πάνω από 236 κλίνες η καθεμία), η Πορτογαλία δίνει έμφαση στα ξενοδοχεία 5 αστέρων τα οποία διαθέτουν, κατά μέσο όρο, 459 κλίνες το καθένα, ενώ και στις επόμενες δύο κατηγορίες το μέγεθος είναι υψηλό (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 60). Η χώρα μας με εξαίρεση την Τουρκία, υπερέρχει έναντι των υπολοίπων χωρών στην κατηγορία των 5 αστέρων.

Η Ιταλία δεν διαθέτει πολύ μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες ακόμα και στις υψηλότερες κατηγορίες. Τα ξενοδοχεία των 5 αστέρων διαθέτουν κατά μέσο όρο, 159 κλίνες, αυτά των 4 αστέρων διαθέτουν 131 κλίνες και ακολουθούν με απόσταση τα ξενοδοχεία των άλλων κατηγοριών.

19.7 ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Η πλειοψηφία των Ευρωπαίων τουριστών έχει ως προορισμό άλλη Ευρωπαϊκή χώρα (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 61). Η διαπίστωση αυτή είναι ιδιαίτερα ισχυρή στην περίπτωση των Ολλανδών και των Γερμανών οι οποίοι στην πλειοψηφία τους επισκέπτονται άλλες Ευρωπαϊκές χώρες (91,4% και 90,1% αντίστοιχα το 2000). Διαχρονικά όμως το μερίδιο των Ευρωπαίων που επισκέπτονται άλλες Ευρωπαϊκές χώρες μειώνεται. Η μείωση αυτή ήταν μεγαλύτερη την περίοδο 1988-1997 για τους Γάλλους (5,4 ποσοστιαίες μονάδες) τους Ιταλούς (4,5 ποσοστιαίες μονάδες) και τους Άγγλους (4,4 ποσοστιαίες μονάδες). Την ίδια περίοδο τα μερίδια των Αμερικανών και των Ιαπώνων που επισκέπτονται την Ευρώπη έμειναν σταθερά (26,7% και 25,5% αντίστοιχα). Αντίθετα, ένα σημαντικό μέρος των Γάλλων (30%), και κατά δεύτερο λόγο, των Άγγλων (22%) επισκέπτονται μη Ευρωπαϊκές χώρες. Η Αμερική έρχεται πρώτη στις προτιμήσεις των Ευρωπαίων από τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου, ιδιαίτερα των Γάλλων και των Άγγλων (μερίδιο 12%).

Η Γαλλία κατέχει τη μερίδα του λέοντος στον ενδοευρωπαϊκό τουρισμό και μάλιστα με σημαντική διαφορά από τις άλλες ανταγωνίστριες Ευρωπαϊκές χώρες (Ισπανία και Ιταλία). Η χώρα μας προσελκύει πολύ μικρό ποσοστό των Ευρωπαίων που επισκέπτονται άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 62). Το υψηλότερο μερίδιο το έχουν οι Άγγλοι (4,7%). Η Πορτογαλία προσελκύει το 45% των Ισπανών, το 4,6% των Γάλλων, το 4,1% των Άγγλων. Φαίνεται ότι ο σημαντικότερος λόγος της υπεροχής της Πορτογαλίας έναντι της χώρας μας στην προσέλκυση ευρωπαϊκών τουριστών είναι η γεωγραφική της θέση.

Αναλυτικότερα, οι πέντε καλύτεροι πελάτες μας, οι οποίοι αποτελούν το 52,5% του συνόλου των τουριστών που δέχεται η χώρα μας είναι οι Γερμανοί, Άγγλοι, Γιουγκοσλάβοι, Ιταλοί και Σουηδοί. Τα μεγαλύτερα μερίδια τα έχουν οι Γερμανοί (20,5%) και οι Άγγλοι (20,4%) και ακολουθούν με σημαντική απόσταση, οι υπόλοιποι. Οι πέντε καλύτεροι πελάτες της Ισπανίας με μερίδιο 66,2% είναι οι Γερμανοί (22,0%), Άγγλοι (22,0%), Γάλλοι (9,6%), Ιταλοί (6,6%) και Αφρικανοί (6,0%). Οι πέντε καλύτεροι πελάτες της Πορτογαλίας με μερίδιο 83,4% στο σύνολο είναι Άγγλοι (15,0%), Ισπανοί (48,5%), Γερμανοί (9,0%), Γάλλοι (6,6) και Ολλανδοί (4,3%). Τέλος οι πέντε καλύτεροι πελάτες της Τουρκίας με μερίδιο 47,6% στο σύνολο των επισκεπτών είναι οι Γερμανοί (24%), Άγγλοι (10%), Ρουμάνοι (5,6%), Γάλλοι (4,6%) και Ολλανδοί (3,5%).

Γίνεται φανερό από τα παραπάνω ότι η χώρα μας και η Τουρκία παρουσιάζουν μεγαλύτερη διασπορά των πηγών άντλησης τουριστών σε σχέση με την Ισπανία και την Πορτογαλία, ιδιαίτερα τη δεύτερη. Η εξήγηση στο φαινόμενο αυτό δίδεται από τη γεωγραφική

θέση των δυο πρώτων χωρών, ενώ η Ισπανία και Πορτογαλία έχουν το πλεονέκτημα να βρίσκονται πολύ κοντά σε σημαντικές πηγές άντλησης τουριστών.

19.8 ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ

Η μέση διάρκεια παραμονής στα καταλύματα παρουσιάζει ελαφρά μείωση σε όλες σχεδόν τις χώρες που εξετάζει η παρούσα μελέτη. Πράγματι, την περίοδο 1992-1999 σημειώθηκε ελαφρά μείωση του αριθμού των ημερών παραμονής στα καταλύματα. Έτσι από 4,9 ημέρες που ήταν η μέση διάρκεια παραμονής στην Πορτογαλία το 1994 μειώθηκε στις 3,30 ημέρες ανά ταξίδι (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 63).

Η μέση διάρκεια παραμονής σε όλους τους προορισμούς του κόσμου έχει μειωθεί όχι τόσο επειδή οι άνθρωποι παίρνουν μικρότερης διάρκειας κύριες διακοπές, αλλά επειδή παίρνουν πρόσθετες διακοπές μικρής διάρκειας (short breaks) οι οποίες ρίχνουν το γενικό μέσο όρο. Η θέση αυτή επαληθεύεται και από το γεγονός ότι η μέση διάρκεια παραμονής στη χώρα ακολούθησε ανοδική πορεία την εξεταζόμενη περίοδο. Η μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής στη χώρα προορισμού σημειώνεται στην Ισπανία (12,90 ημέρες) και ακολουθούν, η Τουρκία (10 ημέρες), η Γαλλία (7,36 ημέρες) και η Πορτογαλία (7 ημέρες).

Το 96,5% των επισκεπτών της χώρας μας παραμένουν σε αυτή περισσότερο από μία νύχτα (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 64). Ελαφρά λιγότερο είναι το ποσοστό αυτής της κατηγορίας επισκεπτών που δέχεται και η Τουρκία. Το γεγονός αυτό εξηγείται από τη γεωγραφική θέση που βρίσκονται οι δύο χώρες η οποία συνεπάγεται υψηλότερη συμμετοχή του κόστους μεταφοράς στο συνολικό κόστος διακοπών για το μέσο τουρίστα.

Τα αντίστοιχα ποσοστά των άλλων ανταγωνιστριών χωρών είναι σημαντικά χαμηλότερα με υψηλότερο της Ισπανίας (64,9%). Το 58% των επισκεπτών της Γαλλίας είναι επισκέπτες της ίδιας ημέρας, οι οποίοι όμως δεν μετρούνται ως τουρίστες. Ένας από τους λόγους που οδήγησε στην αύξηση των επισκεπτών μίας ημέρας στην Γαλλία ήταν το άνοιγμα του τούνελ που τη συνδέει με την Αγγλία. Στο ίδιο περίπου επίπεδο (56%) των επισκεπτών της Πορτογαλίας είναι επισκέπτες της ίδιας ημέρας. Προφανώς είναι Ισπανοί οι οποίοι κάνουν μονοήμερες εκδρομές στην Πορτογαλία. Η Ιταλία επίσης δέχεται ένα σημαντικό ποσοστό επισκεπτών (40%) αυτής της κατηγορίας. Αντίθετα η χώρα μας και η Τουρκία που βρίσκονται μακριά από την κεντρική Ευρώπη δέχονται ένα πολύ μικρό μέρος αυτής της κατηγορίας των τουριστών (0% για τη χώρα μας και 8% για την Τουρκία).

Οι παραπάνω θέσεις επιβεβαιώνονται αν εξετασθεί το μέσο μετακίνησης των επισκεπτών το οποίο συνδέεται κατά ένα μεγάλο μέρος με την απόσταση. Το μεγάλο μέρος των επισκεπτών της χώρας μας και της Τουρκίας μετακινείται με το αεροπλάνο (79% για τη χώρα μας και 72,5% για την Τουρκία). Αντίθετα οι τουρίστες που επισκέπτονται τις άλλες χώρες μετακινούνται με το αυτοκίνητο. Το 80% των επισκεπτών της Πορτογαλίας (οι περισσότεροι από αυτούς είναι Ισπανοί), το 73% της Γαλλίας, το 75% της Ιταλίας (παρά τις υψηλές τιμές των καυσίμων και των διοδίων), και το 24,6% της Ισπανίας (οι μισοί περίπου είναι Γάλλοι). Ένα ποσοστό περίπου 10% των επισκεπτών της χώρας μας και της Τουρκίας τις επισκέπτονται μέσω θαλάσσης (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 65).

19.9 ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ

Ο βαθμός πληρότητας εκφράζει την έκταση που αξιοποιείται η διαθέσιμη δυναμικότητα μιας ξενοδοχειακής μονάδας γεγονός που επηρεάζει τη βιωσιμότητα της.

Αξίζει ιδιαίτερα να τονιστεί ο χαμηλός βαθμός πληρότητας που παρατηρείται στις χώρες που εξετάζουμε. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει υψηλό βαθμό αναξιοποίητης παραγωγικής δυναμικότητας και συνεπώς χαμηλότερη απόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων. Βέβαια είναι πιθανόν τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία να μην ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα αλλά να υποεκτιμούν την κατάσταση. Η παραξενοδοχεία μπορεί να ερμηνεύσει, σε κάποιον βαθμό το χαμηλό βαθμό πληρότητας. Ο δείκτης άφιξης αλλοδαπών τουριστών στα ξενοδοχεία προς τις αφίξεις αυτών στα σύνορα είναι μία ένδειξη της δραστηριότητας της παρα-ξενοδοχείας.

Η χώρα μας μαζί με την Ισπανία πέτυχε τους υψηλότερους μέσους βαθμούς πληρότητας μεταξύ των άλλων ανταγωνιστριών χωρών την περίοδο 1993-2000. (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 66). Την εν λόγω περίοδο ο μέσος βαθμός πληρότητας για τη χώρα μας κυμάνθηκε μεταξύ 54,37% και 64,0%, ενώ για την Ισπανία τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 52,35% και 63,55%. Τα χαμηλότερα ποσοστά πληρότητας τα είχαν η Ιταλία (39,1-40,5%) και η Πορτογαλία (32,4-43,0%)

Ο υψηλότερος μηνιαίος βαθμός πληρότητας (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 67) σημειώθηκε σε όλες τις χώρες του δείγματος τον Αύγουστο και κυμάνθηκε μεταξύ 57,6% (Τουρκία) και 86,6% (Ελλάδα). Η χώρα μας σημειώνει τις πιο ακραίες τιμές πληρότητας οι οποίες κυμαίνονται μεταξύ 27,1% και 86,6%, ενώ το εξάμηνο Απριλίου-Σεπτεμβρίου ο βαθμός πληρότητας κυμάνθηκε μεταξύ 40% και 86,6%. Αντίθετα η Ισπανία έχει μικρότερες ακραίες τιμές πληρότητας 41,0% (Δεκέμβριος-Ιανουάριος) και 81% (Αύγουστος) ενώ το εξάμηνο Απριλίου-Σεπτεμβρίου οι τιμές κυμαίνονται μεταξύ 53% και 71%.

19.10 ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ

Η εποχικότητα αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος μιας χώρας. Η επίδραση αυτή αναφέρεται τόσο σε επίπεδο επιχείρησης όσο και σε επίπεδο οικονομίας γενικότερα. Πιο αναλυτικά η εποχικότητα οδηγεί σε αναποτελεσματική αξιοποίηση του ανθρώπινου και υλικού κεφαλαίου και συνεπώς επηρεάζει το κόστος των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών. Η εποχικότητα εμποδίζει την αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού ολόκληρο το χρόνο, ενώ υπάρχουν κατηγορίες του κόστους οι οποίες απλώνονται χρονικά σε ολόκληρο το έτος. Το γεγονός αυτό περιορίζει τα έσοδα της επιχείρησης πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένα κέρδη ή ακόμη και σε ζημιές. Αυτό στερεί τις επιχειρήσεις από υψηλότερες αποδόσεις οι οποίες θα αποτελούσαν κίνητρο για νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες με στόχο κυρίως την αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών.

Αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό δεν αξιοποιείται πλήρως από μία τουριστική επιχείρηση αφού ένα μέρος αυτού εργάζεται μόνο για λίγους μήνες το έτος. Το γεγονός αυτό ωθεί την επιχείρηση να προσφέρει υψηλότερες αμοιβές και συνεπώς επιβαρύνεται με υψηλότερο εργατικό κόστος προκειμένου να προσελκύσει προσωπικό το οποίο κινδυνεύει να

μείνει άνεργο το υπόλοιπο μέρος του χρόνου και να λαμβάνει το επίδομα ανεργίας. Επιπλέον, η μερική απασχόληση των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα εμποδίζει την ποιοτική αναβάθμιση του αφού αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την εκπαίδευση του.

Τέλος, η εποχικότητα επηρεάζει αρνητικά και την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών μέσω της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος και της υπερβολικής χρήσης της υφιστάμενης υποδομής. Πράγματι η εντατική χρησιμοποίηση του φυσικού πλούτου για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα του έτους οδηγεί σε υποβάθμιση του. Η συσσώρευση του τουρισμού σε κάποια χρονική περίοδο καθιστά ανεπαρκή την υπάρχουσα υποδομή με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται η ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών. Η υποβάθμιση αυτή παίρνει τη μορφή της συγκέντρωσης πολλών ατόμων σε περιορισμένους χώρους (αεροδρόμια, σταθμούς αυτοκινήτων, λιμάνια κ.λ.π.) καθυστερήσεις πτήσεων, κ.λ.π.

Όλοι οι μεσογειακοί προορισμοί παρουσιάζουν σχεδόν το ίδιο πρότυπο εποχικότητας. Ο βαθμός έντασης αυτού διαφέρει μεταξύ αυτών των χωρών. Η χώρα μας παρουσιάζει, μεταξύ των ανταγωνιστριών χωρών, τη μεγαλύτερη εποχικότητα τόσο στις αφίξεις των επισκεπτών στα σύνορα όσο και στις διανυκτερεύσεις τουριστών. Ακολουθούν η Πορτογαλία και η Τουρκία με εποχικότητα μεγαλύτερη του μέσου όρου των ανταγωνιστριών χωρών της Μεσογείου.

Η Τουρκία, όπως και η χώρα μας, παρουσιάζει έντονη εποχικότητα. Η επτάμηνη περίοδο Απρίλιος-Οκτώβριος συγκεντρώνει το 80% του συνόλου των ξένων αφίξεων. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οι τρεις μήνες αιχμής Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος συγκεντρώνουν πάνω από το ήμισυ του συνόλου της επτάμηνης περιόδου. Η γεωγραφική θέση της Τουρκίας, όπως και της χώρας μας, επηρεάζουν σημαντικά το εποχικό πρότυπο του τουρισμού τους. Η Ισπανία, η οποία έχει μεγαλύτερο πρόβλημα από αυτό που θα ανέμενε κάποιος, τόσο εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης, όσο και του σχετικά ευνοϊκού κλίματος, και η Γαλλία, της οποίας η εποχικότητα είναι περισσότερο πρόβλημα του εγχώριου παρά του ξένου τουρισμού, υπολείπονται ελαφρά του μέσου όρου, ενώ η Ιταλία βρίσκεται στην καλύτερη θέση μεταξύ όλων των παραπάνω χωρών.

Η διαφορά της εποχικότητας τόσο στις αφίξεις όσο και στις διανυκτερεύσεις μεταξύ Ελλάδας και των άλλων χωρών διευρύνεται τα τελευταία χρόνια αφού και στις δύο κατηγορίες εποχικότητας στη χώρα μας η τάση είναι αυξητική ενώ στις άλλες χώρες είναι πτωτική. (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 68) Οι λόγοι που οδήγησαν στην άμβλυνση της εποχικότητας των ανταγωνιστριών μας χωρών είναι η ενίσχυση των τουριστικών ροών προς αυτές τη χειμερινή περίοδο και η μεγαλύτερη διασπορά που σημειώθηκε μέσα στη θερινή περίοδο. Αντίθετα, η σχετική σημασία του χειμερινού τουρισμού στη χώρα μας μειώθηκε. Ωστόσο ενισχύθηκε και στη χώρα μας ο τουρισμός στους εκτός αιχμής θερινούς μήνες γεγονός όμως που δεν κατάφερε να αντιστρέψει την αρνητική πορεία της εποχικότητας γενικά.

19.11 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι μεσογειακές χώρες που εξετάζονται στην παρούσα μελέτη μπορούν να διακριθούν, ανάλογα με την έμφαση που δίδεται στο τουριστικό προϊόν που προσφέρουν, σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία συγκαταλέγονται η χώρα μας, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Τουρκία και σε μικρότερο βαθμό η Ιταλία, οι οποίες προσφέρουν τουρισμό αναψυχής που στηρίζεται στον ήλιο

και στη θάλασσα. Στη δεύτερη κατηγορία συγκαταλέγονται η Γαλλία και η Ιταλία, οι οποίες προσφέρουν τουρισμό διακοπών και μεγάλη ποικιλία πολιτιστικής κληρονομιάς και κουλτούρας. Με την εμφάνιση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μέσα στα πλαίσια του έντονου ανταγωνισμού που αναπτύσσεται στον τουριστικό κλάδο διεθνώς, οι παραπάνω χώρες άρχισαν να προσανατολίζονται, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο, προς τις νέες μορφές τουρισμού, ως μέσο συγκράτησης ή και αύξησης του μεριδίου που κατέχουν στη διεθνή τουριστική πίτα.

Σύμφωνα με έρευνα του Hollier τα ισχυρά στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι οι φυσικές ιδιομορφίες της χώρας μας, οι χαμηλές τιμές, τα μουσεία-μνημεία που διαθέτει και η διασκέδαση, ενώ τα αδύνατα σημεία είναι τα σπορ, η ξενοδοχειακή άνεση και ο βαθμός αλλαγής. Ωστόσο, συγκρινόμενη η χώρα μας με τις άλλες χώρες που εξετάζονται, στις περισσότερες περιπτώσεις βρίσκεται σε μειονεκτική θέση. Στις φυσικές ομορφίες η χώρα μας υπερτερεί μόνο έναντι της Πορτογαλίας και υστερεί έναντι των υπολοίπων. Στον τομέα των τιμών κατατάσσεται δεύτερη μετά την Ιταλία. Στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς πλεονεκτεί μόνον έναντι της Πορτογαλίας, ενώ στον τομέα της ξενοδοχειακής άνεσης κατατάσσεται στην ίδια θέση με την Ισπανία και πλεονεκτεί έναντι της Πορτογαλίας. Στον τομέα της γενικής υποδομής, η χώρα μας κατατάσσεται τελευταία με πρώτη τη Γαλλία και δεύτερη την Ισπανία.

Ο τουρισμός σε όλες τις χώρες που εξετάζονται έχει σημαντικό μερίδιο στο ΑΕΠ, την απασχόληση, και αποτελεί σημαντική πηγή συναλλάγματος. Ιδιαίτερη σημασία έχει για την Ισπανία, όπου το μερίδιο του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας ανέρχεται στο 23% στη δε απασχόληση στο 24%. Ακολουθεί η χώρα μας με μερίδια αντίστοιχα 18% στο ΑΕΠ και 16,3% στην απασχόληση.

Η Γαλλία δέχεται το μεγαλύτερο αριθμό τουριστών με μερίδιο 18,5%, ακολουθούν η Ισπανία (13,1%) και η Ιταλία (9,2%) το 1999. Το μερίδιο της χώρας μας κυμάνθηκε γύρω στο 3% την περίοδο 1992-1999. Τα αντίστοιχα μερίδια στα έσοδα από τουρισμό ήταν για τη Γαλλία, Ισπανία και Ιταλία περίπου 13%, ενώ το μερίδιο της χώρας μας (3,7%) ήταν μεγαλύτερο των αντίστοιχων μεριδίων της Τουρκίας (1,7%) και της Πορτογαλίας (2,2%) το 1999.

Το μέσο μέγεθος των καταλυμάτων κάθε χώρας το οποίο επηρεάζει τόσο την απόδοση αυτών όσο και την ποιότητα των προαναφερόμενων υπηρεσιών κυμάνθηκε μεταξύ 53 κλινών στην Ιταλία και 130 κλινών στην Ισπανία και Πορτογαλία. Η χώρα μας κατέχει ενδιάμεση θέση με 76 κλίνες ανά κατάλυμα.

Η σύνθεση των κατηγοριών των ξενοδοχείων που αποτελεί ένδειξη για την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν ποικίλλει μεταξύ των εξεταζομένων χωρών. Η Ισπανία, η Ιταλία και η Τουρκία δίνουν έμφαση στα ξενοδοχεία Β' κατηγορίας, η χώρα μας και η Γαλλία στα ξενοδοχεία Γ' κατηγορίας, και τέλος στην Πορτογαλία το μεγαλύτερο μέρος ανήκει στα λοιπά καταλύματα. Ένα κοινό χαρακτηριστικό για όλες τις χώρες που εξετάζονται είναι η σύνδεση του μεγέθους με την κατηγορία του καταλύματος. Πράγματι, σε όλες τις χώρες τα ξενοδοχεία που ανήκουν στις υψηλότερες κατηγορίες έχουν μεγάλο μέγεθος. Η Ισπανία και στις τρεις υψηλότερες κατηγορίες διαθέτει μεγάλης δυναμικότητας ξενοδοχειακές μονάδες.

Η χώρα μας και η Τουρκία παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη διασπορά προέλευσης τουριστών, ενώ τη μικρότερη παρουσιάζει, κατά πρώτο λόγο, η Πορτογαλία και στη συνέχεια η Ισπανία. Το γεγονός αυτό οφείλεται στη γεωγραφική θέση της πρώτης ομάδας χωρών έναντι της δεύτερης. Γερμανοί και Άγγλοι είναι οι καλύτεροι πελάτες για όλες τις χώρες που εξετάζονται.

Τα τελευταία χρόνια οι τουρίστες, εκτός από τις κανονικές διακοπές που κάνουν, συνήθως μια φορά το χρόνο, κάνουν και πρόσθετες διακοπές λίγων ημερών (short breaks). Με βάση τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, η μέση διάρκεια παραμονής σημειώνεται στην Ισπανία (12 ημέρες) και στην Τουρκία (10 ημέρες). Στη χώρα μας, σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΙΤΕΠ, η μέση διάρκεια παραμονής ανέρχεται σε 10 ημέρες.

Όλες οι εξεταζόμενες χώρες παρουσιάζουν χαμηλό βαθμό πληρότητας των ξενοδοχειακών τους μονάδων. Η χώρα μας και η Ισπανία παρουσιάζουν τους υψηλότερους βαθμούς πληρότητας μεταξύ των άλλων Μεσογειακών χωρών.

Τέλος, η εποχικότητα των ξενοδοχειακών μονάδων που επηρεάζει την αποδοτικότητα αυτών, αλλά και την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρονται είναι υψηλή σε όλες τις χώρες που εξετάζονται. Ωστόσο η χώρα μας παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό εποχικότητας, γεγονός που τη θέτει σε μειονεκτική θέση από πλευράς αποδοτικότητας και ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών έναντι των άλλων χωρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

20.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εκτίμηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας με την ανάλυση των τάσεων και του μεριδίου στη διεθνή αγορά τουρισμού είναι το κλειδί για τη μελέτη του ελληνικού τουρισμού. Το μερίδιο του ελληνικού τουρισμού στον ευρωπαϊκό και γενικότερα το διεθνή τουρισμό σημείωσε καθοδική πορεία τα τελευταία χρόνια. Η εξήγηση της πορείας αυτής βρίσκεται στους παράγοντες που προσδιορίζουν το κόστος και γενικά την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος που προσφέρεται στη διεθνή αγορά. Οι περισσότεροι από αυτούς τους παράγοντες αναφέρονται στην πλευρά της παραγωγής (κόστος, παραγωγικότητα, κ.λπ.), άλλοι στην οργάνωση της παραγωγής και διανομής ως σύνολο, άλλοι στο μακροοικονομικό περιβάλλον (π.χ. συναλλαγματική πολιτική) μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται ο κλάδος, και ακόμη άλλοι στις πρακτικές και πολιτικές που ακολουθούνται από άλλους προορισμούς στην προσέλκυση τουριστών.

Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε σταδιακά σημαντική όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού, η οποία οδήγησε σε μεταβολή των μεριδίων των διαφόρων προορισμών. Η ένταση αυτή ήταν ιδιαίτερα έντονη στην περίπτωση του τουρισμού «ήλιος και θάλασσα». Το μερίδιο της Ελλάδας, τόσο στην Ευρωπαϊκή αγορά όσο και στη διεθνή, σημείωσε καθοδική πορεία. Ωστόσο το γεγονός αυτό δεν συνέβη μόνο για τον ελληνικό τουρισμό αφού και άλλοι παραδοσιακοί προορισμοί δέχθηκαν μείωση του μεριδίου τους την περασμένη δεκαετία. Αυτό οφείλεται εν μέρει - ιδιαίτερα την αρχή της δεκαετίας του 90 - στο γεγονός ότι όλο και περισσότερες χώρες προβαίνουν σε προσφορές σε σημαντικές πηγές προέλευσης. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει σήμερα ισχυρό ανταγωνισμό από χώρες οι οποίες έχουν εξειδικεύσει, διαφοροποιώντας σε πολλά σημεία το προϊόν τους, ενώ παράλληλα έχουν βελτιώσει τις υποδομές τους. Τέτοιες χώρες είναι η Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, κ.ά.

20.2 ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Με τον όρο διεθνοποίηση-παγκοσμιοποίηση νοείται η συνεχώς αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των αγορών και της παραγωγής μεταξύ των διαφόρων χωρών μέσω του εμπορίου των αγαθών και υπηρεσιών, των διακρατικών ροών κεφαλαίου, των διεθνών στρατηγικών συμμαχιών, καθώς και άλλων μορφών συνεργασίας, όπως είναι οι συγχωνεύσεις και η ανταλλαγή τεχνολογίας. Με τον όρο διεθνοποίηση ορίζεται η πολιτική τάση προς μια πιο φιλελεύθερη διεθνή οικονομική τάξη.

Το άνοιγμα αυτό των αγορών συνεπάγεται για τις επιχειρήσεις ευκαιρίες και απειλές. Σε μια επιχείρηση παρουσιάζονται, μέσω της διεθνοποίησης, ευκαιρίες για αξιοποίηση κάποιων νέων αγορών, αλλά και απειλές διότι κάποιες άλλες επιχειρήσεις ίσως θελήσουν να εισέλθουν σε αγορές στις οποίες δραστηριοποιούταν μέχρι σήμερα. Η τάση για μεγαλύτερη διεθνοποίηση που επικρατεί φέρνει καθημερινά στο προσκήνιο νέους ανταγωνιστές, και πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται νέοι τόποι προορισμού. Η τάση αυτή ενισχύθηκε από τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στις τεχνολογίες και μεταφορές, οι οποίες «μείωσαν» τις αποστάσεις, έκαναν πιο φθηνές τις μεταφορές και διευκόλυναν την επικοινωνία. Η Ευρώπη εξακολουθεί να αποτελεί χώρο που προσελκύει μεγάλο ποσοστό του

διεθνούς τουρισμού, ωστόσο θεωρείται εν πολλοίς κορεσμένη. Ο τουρίστας αναζητεί νέους προορισμούς, οι οποίοι προσφέρουν απόδραση, περιπέτεια, εξερεύνηση και δραστηριότητες και προορισμούς εξαιρετικά ασυνήθιστους.

Οι παραπάνω πίεςεις ασκούν σημαντική επίδραση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις του τομέα του τουρισμού στην Ευρώπη. Κάθε μέρα έχουν να αντιμετωπίσουν και νέες επιχειρήσεις οι οποίες ζητούν μερίδιο στο διεθνή τουρισμό. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη μείωση που σημειώθηκε στο κόστος μεταφοράς και τη συνεχή εμφάνιση νέων προορισμών ασκούν πίεση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ευρωπαϊκό χώρο, του οποίου το μερίδιο στο διεθνή τουρισμό μειώνεται τα τελευταία χρόνια.

Μέσα στα πλαίσια αυτά οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις θεωρώντας ως δεδομένα τα στοιχεία της ανταγωνιστικότητας που αναφέρονται στις αερομεταφορές, στα ξενοδοχεία, κ.λπ., έστρεψαν την προσοχή τους σε αυτό καθαυτό το τουριστικό προϊόν. Έβαλαν ως στόχο να προσφέρουν ένα διαφορετικό προϊόν από αυτό που προσέφεραν μέχρι σήμερα με κύρια χαρακτηριστικά τις νέες εμπειρίες και τη φαντασία που προσφέρει ένας προορισμός. Παράλληλα, προκειμένου να μειώσουν το κόστος του προϊόντος, άρχισαν να συνεργάζονται μεταξύ τους είτε με τη δημιουργία καθετοποιημένων μονάδων είτε με τη δημιουργία αλυσίδων ξενοδοχειακών μονάδων. Είναι φανερό λοιπόν ότι η διεθνοποίηση επηρεάζει τόσο την πλευρά της προσφοράς, όσο και την πλευρά της ζήτησης του τουριστικού προϊόντος. Στην πλευρά της προσφοράς η διεθνοποίηση μπορεί να πάρει είτε τη μορφή της άμεσης εξαγωγικής δράσης μέσω licensing ή franchising ή με τη μορφή άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό μέσω ανάληψης δραστηριότητας με πλήρη ιδιοκτησία, ή κοινοπραξίας (joint venture), στρατηγικών συμμαχιών και εξαγορών. Έτσι οι αερογραμμές δραστηριοποιούνται σε ολόκληρο τον κόσμο, δημιουργούνται αλυσίδες ξενοδοχείων και τουριστικοί πράκτορες (tour operators) που έχουν γραφεία σε όλους σχεδόν του κύριους τουριστικούς προορισμούς ή προελεύσεις.

Η μείωση όμως του κόστους μεταφοράς οδήγησε σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις με ασαφές αποτέλεσμα. Από τη μια πλευρά έδωσε την ευκαιρία σε άτομα με χαμηλά εισοδήματα να έχουν τη δυνατότητα πραγματοποίησης διακοπών μέσα στην Ευρώπη, από την άλλη οδήγησε μια άλλη ομάδα πολιτών να προτιμήσει άλλους περιφερειακούς προορισμούς. Τέλος, στην πλευρά της προσφοράς κάθε μέρα παρουσιάζονται νέοι προορισμοί οι οποίοι στοχεύουν να πάρουν μερίδιο από τη διεθνή τουριστική αγορά.

Στην πλευρά της ζήτησης δύο παράγοντες έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Το βελτιωμένο βιοτικό επίπεδο και η «ωρίμανση» των τουριστών. Πράγματι, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ευρωπαίων πολιτών σε συνδυασμό με τον κορεσμό της ζήτησης για παραδοσιακούς ευρωπαϊκούς προορισμούς και οι διακοπές μιας μόνο δραστηριότητας (π.χ. σκι, θάλασσα), η εμφάνιση νέων κινήτρων και η αλλαγή στο πρότυπο ζωής, είναι μερικοί από τους παράγοντες που εξηγούν τη μορφή της διεθνοποιημένης τουριστικής ζήτησης. Οι τάσεις αυτές αποτυπώνονται στις αλλαγές των προτύπων των ταξιδιών των ευρωπαίων προς μη ευρωπαϊκούς προορισμούς τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Ο ρυθμός αύξησης των συνολικών ταξιδιών εξωτερικού των ευρωπαίων προς ευρωπαϊκούς προορισμούς, από το τέλος της δεκαετίας του 1980, ήταν 2% το χρόνο, ενώ προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη περίπου 6%. Η ζήτηση προς προορισμούς της Νότιας Ευρώπης έχει συρρικνωθεί στο 1% ετησίως. Από την άλλη πλευρά, οι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης αφίξεων των Ευρωπαίων σε

προορισμούς της Νότιας και Βόρειας Αμερικής ήταν 7% και για Άπω Ανατολή και Pacific περίπου 10%.

Οι παραπάνω εξελίξεις οδήγησαν στην ανακατανομή των μεριδίων των τουριστικών προορισμών σε διεθνές επίπεδο. Το 1970, η Ευρώπη και η Αμερική μαζί προσέλκυσαν το 94% των διεθνών αφίξεων, ενώ το 1997 το μερίδιό τους μειώθηκε στο 74,1%. Από την άλλη πλευρά αυξήθηκε το μερίδιο στο διεθνή τουρισμό της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής.

Μέσα σε αυτό το νέο περιβάλλον που δημιουργήθηκε εξαιτίας της διεθνοποίησης, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν να ανταγωνισθούν με μεγάλες επιχειρήσεις οι οποίες είναι πιο οργανωμένες και μπορούν να πετύχουν σημαντικά μεγαλύτερες οικονομίες κλίμακας και να είναι πιο ανταγωνιστικές. Οι επιχειρήσεις αυτές βρίσκονται αντιμέτωπες στα ίδια τμήματα της αγοράς και ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το ποια θα κερδίσει την ίδια ομάδα καταναλωτών σε όρους χρήματος και χρόνου. Ωστόσο, είναι δύσκολο για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να προσπαθήσουν να εισέλθουν σε τμήματα της αγοράς στα οποία μέχρι σήμερα δραστηριοποιούνταν οι μεγάλες επιχειρήσεις.

Η παραπάνω πίεση που ασκήθηκε στις επιχειρήσεις, λόγω παγκοσμιοποίησης του τουρισμού, επιτάχυνε κάποιες διαρθρωτικές αλλαγές στις τουριστικές οικονομίες της Ευρώπης, χωρίς όμως να έχει πραγματοποιηθεί πλήρης προσαρμογή των επιχειρήσεων προς τις απαιτήσεις της διεθνούς αγοράς. Έτσι πολλές επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να συνεργαστούν μεταξύ τους με στόχο την προσφορά ειδικών μορφών τουρισμού, εξειδίκευση σε αυτές, τη δημιουργία επώνυμων προϊόντων και την αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρουν. Ωστόσο, η προσπάθεια για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος δεν πρέπει να περιορίζεται στην πλευρά των επιχειρήσεων μόνο. Το κράτος πρέπει, μέσω των υπάρχουσών δομών του χρηματοπιστωτικού μας συστήματος, να βοηθήσει στην αντιμετώπιση του χρηματοδοτικού προβλήματος που αντιμετωπίζουν οι τουριστικές επιχειρήσεις, δίδοντας στον κλάδο την προτεραιότητα που του ανήκει. Έτσι οι επιχειρήσεις, ιδιαίτερα οι μικρομεσαίες, θα αποκτήσουν τα απαραίτητα κεφάλαια τόσο για τη χρηματοδότηση των επενδυτικών τους σχεδίων όσο και για την αναζήτηση νέων μορφών τουρισμού προκειμένου να ικανοποιήσουν τις μελλοντικές απαιτήσεις της ζήτησης, γεγονός που θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα του κλάδου

20.3. Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Μέχρι τη δεκαετία του 1980 η ευρωπαϊκή τουριστική βιομηχανία αναπτύχθηκε μέσα σε ένα ευνοϊκό και σταθερό περιβάλλον που επεκράτησε στις ευρωπαϊκές οικονομίες. Η οικονομική ανάπτυξη που σημειώθηκε στις ευρωπαϊκές χώρες εξασφάλισε στους πολίτες ένα ικανοποιητικό εισόδημα και βελτίωσε το βιοτικό τους επίπεδο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι ευρωπαϊκές τουριστικές επιχειρήσεις ανταποκρίθηκαν σε μια ευρεία ποικιλία καταναλωτικής ζήτησης.

Οι παραπάνω συνθήκες άλλαξαν δραματικά τη δεκαετία του '90. Η διεθνοποίηση των οικονομιών, η πτώση των καθεστώτων στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και το άνοιγμα των οικονομιών τους, καθώς και άλλα γεγονότα οδήγησαν στην επέκταση της τουριστικής αγοράς.

Υποστηρίζεται ότι οι παραπάνω ιστορικές εξελίξεις είναι οι σημαντικές αιτίες που βρίσκονται πίσω από το τέλος της σταθερότητας και της συνεχούς ανάπτυξης της ευρωπαϊκής τουριστικής βιομηχανίας

Η παρουσία υπερπόντιων προορισμών με καλά δομημένες και λιγότερο δαπανηρές τουριστικές υπηρεσίες, οδήγησε σε αύξηση του ανταγωνισμού, η οποία μεταφράστηκε σε μεγαλύτερη πίεση στους παραδοσιακούς ευρωπαϊκούς προορισμούς και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ο αυξημένος ανταγωνισμός οδήγησε σε μεγαλύτερη πίεση στις τιμές και μεγαλύτερη διαφάνεια τόσο στις τιμές όσο και στα άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε προορισμού. Οι ώριμοι τουριστικοί προορισμοί, όπως είναι οι ευρωπαϊκοί, αναγκάστηκαν να ανταγωνίζονται με άλλους προορισμούς οι οποίοι είχαν να προσφέρουν πιο φθηνό προϊόν, εξαιτίας του χαμηλότερου εργατικού κόστους. Η σημαντική μείωση του κόστους μεταφοράς διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τον ευρωπαϊκό τουρισμό προήλθε από τους εξωτικούς και μακρινούς προορισμούς, οι οποίοι προσέλκυσαν το ενδιαφέρον των ευρωπαϊκών διοργανωτών διακοπών. Το γεγονός αυτό, της εμφάνισης δηλαδή των νέων προορισμών στη σκηνή της διεθνούς τουριστικής αγοράς, ήταν αναπόφευκτο και αναμενόμενο.

Η πολιτική μάρκετινγκ που ακολουθήθηκε είναι μια άλλη αιτία των παραπάνω εξελίξεων. Η πολιτική αυτή είχε ως στόχο το προϊόν και όχι τον καταναλωτή, γεγονός που οδήγησε στην αδυναμία της ευρωπαϊκής τουριστικής αγοράς να προσαρμοσθεί γρήγορα και επαρκώς στις αλλαγές που σημειώθηκαν στη διεθνή τουριστική αγορά. Πράγματι, οι απαιτήσεις των τουριστών δεν αυξάνονται μόνον αλλά εξειδικεύονται και η ποιότητα αυτών αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο.

Μια άλλη μορφή ανταγωνισμού στην τουριστική αγορά προέρχεται από το συνδυασμό χρόνου και χρήματος. Με άλλα λόγια, αυτοί οι οποίοι διαθέτουν χρήματα έχουν περιορισμένο χρόνο στη διάθεση τους για να κάνουν διακοπές, ενώ αντίθετα, αυτοί που διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο για διακοπές δεν έχουν χρήματα για αυτό το σκοπό.

20.4 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Προκειμένου μια χώρα να σχεδιάσει τη στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσει για να βελτιώσει την ανταγωνιστική της θέση στη διεθνή οικονομία, πρέπει πρώτα να μελετήσει (προσδιορίσει) τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα. Κατά τον Porter, οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες. α) Στις συνθήκες που επικρατούν στην προσφορά των συντελεστών παραγωγής (εισροές), β) στην ποιότητα και δομή των φορέων που προσφέρουν ένα προϊόν ή υπηρεσία, γ) στην αγορά και την οργανωτική της δομή (στα κανάλια διάθεσης, στις στρατηγικές και τους στόχους που τίθενται), και τέλος δ) στις συνθήκες που επικρατούν στη ζήτηση του προϊόντος ή της υπηρεσίας. Εκτός όμως από τους παραπάνω παράγοντες, σημαντική επίδραση στην ανταγωνιστικότητα έχει και το μακροοικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται τόσο οι καταναλωτές όσο και οι παραγωγοί των προϊόντων και των υπηρεσιών, καθώς επίσης και μία σειρά από τυχαίους παράγοντες (περιστατικά) που μπορούν να προκύψουν.

20.4.1 Συνθήκες Συντελεστών Παραγωγής

Το τουριστικό προϊόν, αντίθετα με τα άλλα προϊόντα στον τομέα των υπηρεσιών, είναι αποτέλεσμα χρησιμοποίησης δύο ειδών παραγωγικών συντελεστών. Οι «γενικοί», οι οποίοι είναι διαθέσιμοι σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, σε διαφορετικές βέβαια αναλογίες (κεφάλαιο, ειδικευμένη εργασία, επιχειρηματικότητα, τεχνογνωσία) και αυτοί οι οποίοι θεωρούνται «ειδικοί», με την έννοια ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο στην παραγωγή ενός προϊόντος-υπηρεσίας (γη, περιβάλλον, πολιτισμική ανάπτυξη, κ.λπ.). Επομένως, η μελέτη της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος πρέπει να συνεκτιμά τα χαρακτηριστικά του τόπου παραγωγής και προσφοράς αυτού. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος ενός προορισμού, πρέπει να μελετά τη διαθεσιμότητα, τις τιμές, την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα στην παραγωγή των παραγωγικών συντελεστών που διαθέτει. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι φυσικοί και πολιτισμικοί (cultural) παραγωγικοί πόροι, το φυσικό και το ανθρώπινο κεφάλαιο, καθώς και η υφιστάμενη υποδομή. Στους φυσικούς πόρους περιλαμβάνονται τα τοπία, οι ποταμοί, οι λίμνες, οι παραλίες, το κλίμα, ο πληθυσμός, κ.ά., ενώ στους πολιτισμικούς και ιστορικούς περιλαμβάνονται τα αρχαία μνημεία, οι ιστορικές πόλεις, τα ήθη και τα έθιμα, τα έργα τέχνης, οι συλλογές έργων τέχνης, κ.ά.

Η υποδομή και η ανωδομή μιας χώρας ή ενός τόπου προορισμού επηρεάζει επίσης την ανταγωνιστικότητά του. Οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού που εργάζεται στον τομέα του τουρισμού, καθώς και η κινητικότητα αυτού από μια γεωγραφική περιοχή σε άλλη, επίσης επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητά ενός προορισμού.

Υποστηρίζεται ότι οι πιο σημαντικοί παράγοντες για την απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος ενός προορισμού ή μιας χώρας δεν κληρονομούνται, αλλά δημιουργούνται. Αυτό σημαίνει ότι το απόθεμα των υπαρχόντων συντελεστών παραγωγής δεν είναι τόσο σημαντικό όσο ο ρυθμός δημιουργίας τους, αναβάθμισης και εξειδίκευσής τους.

Ο επιτυχημένος συνδυασμός των παραπάνω συντελεστών παραγωγής, αποτελεί τη βάση για υψηλή ανταγωνιστικότητα ενός τόπου προορισμού, σύμφωνα με τη θεωρία του διεθνούς εμπορίου.

20.4.2 Δομή και Ποιότητα των Φορέων που Προσφέρουν Τουριστικό Προϊόν

Στη δεύτερη κατηγορία παραγόντων που επηρεάζουν την ανταγωνιστική θέση ενός προορισμού ή μιας χώρας είναι η ποιότητα και η δομή των φορέων που προσφέρουν το τουριστικό προϊόν. Με άλλα λόγια, η ανταγωνιστική θέση ενός τόπου προορισμού εξαρτάται από τη διαφοροποίηση, το βαθμό ειδίκευσης και την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος που προσφέρει. Το περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται μια τουριστική επιχείρηση αποτελεί, επίσης, σημαντικό ανταγωνιστικό παράγοντα. Αν μια τουριστική επιχείρηση δραστηριοποιείται σε ένα περιβάλλον όπου τόσο οι σχετικές με αυτή επιχειρήσεις όσο και οι υποστηρικτικές προς αυτήν επιχειρήσεις προσφέρουν ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες, δημιουργούν ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον όπου είναι εύκολη η ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, η πρόσληψη ικανών εργατών και μάντζερς, κ.ά.

20.4.3 Η Αγορά και η Οργανωτική Δομή της

Στην τρίτη κατηγορία παραγόντων που επηρεάζουν την ανταγωνιστική θέση μιας χώρας ή ενός προορισμού είναι η δομή της αγοράς. Η ευρωπαϊκή αγορά των τουριστικών επιχειρήσεων αποτελείται κυρίως από μικρού μεγέθους επιχειρήσεις. Το μικρό μέγεθος των τουριστικών επιχειρήσεων

δεν τους επιτρέπει να επιτυγχάνουν οικονομίες κλίμακας τόσο στην παραγωγή όσο και στη διανομή, με αποτέλεσμα να έχουν υψηλό μέσο μοναδιαίο κόστος. Το γεγονός αυτό κάνει επιτακτική την ανάγκη για σύναψη συμμαχιών, εξαγορών και συγχωνεύσεων και καθετοποίησης των μικρών τουριστικών μονάδων προκειμένου να επιβιώσουν.

Ο τομέας του τουρισμού σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνει ένα μικρό αριθμό μεγάλων επιχειρήσεων (π.χ. ξενοδοχειακές αλυσίδες, αερογραμμές, κ.λπ.), βασικά όμως κυριαρχείται από μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Ο κατακερματισμός του κλάδου εξηγείται από τη σχετικά εύκολη είσοδο σε αυτόν νέων επιχειρήσεων, την ευκολία διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, τη μη εξασφάλιση πλεονεκτήματος λόγω μεγέθους έναντι των πελατών, και τέλος από την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία.

Οι οικονομίες κλίμακας και σκοπού (score) είναι χωρίς ιδιαίτερη σημασία για τις μικρές επιχειρήσεις στον ξενοδοχειακό κλάδο διότι η παραγωγική διαδικασία έχει ένα πολύ υψηλό τμήμα εργασίας, μάλιστα προσωπικών υπηρεσιών, οι οποίες είναι εξαιρετικά δύσκολο να μηχανοποιηθούν. Στις περισσότερες περιπτώσεις υπηρεσιών οι σταθερές δαπάνες είναι ανακτήσιμες και δεν αποτελούν συνεπώς σημαντικό εμπόδιο εισόδου, ενώ το κόστος απόκτησης φήμης είναι μη-ανακτήσιμη δαπάνη και αποτελεί εμπόδιο εισόδου. Όπου συμβαίνει αυτό, μεταβολές στη δομή της αγοράς είναι λιγότερο πιθανόν να προέλθουν από την είσοδο νέων επιχειρήσεων παρά από την αναδόμηση των υφισταμένων επιχειρήσεων, όπως είναι για παράδειγμα, οι συγχωνεύσεις και ο σχηματισμός συμμαχιών.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, τα κύρια χαρακτηριστικά του ξενοδοχειακού τομέα είναι τα ακόλουθα:

- Το 96% των ξενοδοχείων και εστιατορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούν λιγότερα από εννέα άτομα
- Οι περισσότερες από αυτές τις επιχειρήσεις έχουν οικογενειακό χαρακτήρα και λειτουργούν βασικά με μέλη της οικογένειας στην οποία ανήκει το ξενοδοχείο ή εστιατόριο
- Η μέση δυναμικότητα ανά ξενοδοχείο και όμοιο κατάλυμα, παρά το γεγονός ότι αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια, ανέρχεται σε 45 κλίνες, η οποία είναι χαμηλότερη από την αντίστοιχη μέση δυναμικότητα μη ευρωπαϊκών τουριστικών χωρών.

Στον ξενοδοχειακό κλάδο υπάρχει σημαντική τμηματοποίηση της αγοράς σε διεθνές επίπεδο. Για παράδειγμα, η ACCOR, η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή αλυσίδα ξενοδοχείων, η οποία εξυπηρετεί εννέα ευρωπαϊκές χώρες, έχει ένα πολύ αναπτυγμένο δίκτυο επώνυμων προϊόντων τα οποία κυμαίνονται από 5-αστέρια (Sofitel) σε 1-αστέρι (Formule).

Υπάρχει ένας αριθμός πολύ μεγάλων ξενοδοχειακών αλυσίδων στην Ευρώπη. Η Accor κατέχει την τέταρτη θέση στον κόσμο με βάση τον αριθμό των δωματίων που διαθέτει. Άλλες μεγάλες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις είναι η Forte, Granada, Hilton International και Intercontinental. Ωστόσο, η ξενοδοχειακή αγορά παρά την παρουσία σε αυτήν μεγάλων αλυσίδων χαρακτηρίζεται από εύκολη είσοδο και έξοδο των επιχειρήσεων. Το γεγονός αυτό οδηγεί σε ανταγωνισμό μεταξύ

των επιχειρήσεων του κλάδου, τόσο μεταξύ όσο και εντός των διαφόρων τμημάτων της αγοράς, καθώς επίσης και από μη-ξενοδοχειακά καταλύματα τα οποία προσφέρουν παρόμοιες υπηρεσίες. Γίνεται φανερό από τα παραπάνω ότι σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις μια ξενοδοχειακή επιχείρηση μπορεί να κατέχει μονοπωλιακή θέση στην αγορά (π.χ. συγκεκριμένη τοποθεσία).

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν τη δομή της αγοράς παρουσιάζονται στον Πίνακα 65 (βλέπε Παράρτημα). Ο κλάδος των ξενοδοχείων έχει τα χαρακτηριστικά του μονοπωλιακού ανταγωνισμού, δηλαδή υψηλό βαθμό ανταγωνισμού, και διαφοροποίησης του προϊόντος, αλλά χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης, μη ανακτήσιμες δαπάνες (sunk costs) και κανονιστικών (ρυθμιστικών) μέτρων.

Τα ίδια χαρακτηριστικά έχει και ο ελληνικός ξενοδοχειακός τομέας. Με κριτήριο τον αριθμό των δωματίων, το 93% των επιχειρήσεων του κλάδου είναι μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Υποστηρίζεται ότι ο τουριστικός τομέας, περισσότερο από κάθε άλλον, ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα. Δύο παράγοντες είναι πιθανόν να οδηγούν σε αυτό το συμπέρασμα. Ο πρώτος είναι το γεγονός ότι η ανάληψη της τουριστικής επιχειρηματικότητας, σε αντίθεση με την αντίστοιχη για παράδειγμα στον κλάδο της μεταποίησης, δεν προϋποθέτει κάποιες εξειδικευμένες γνώσεις, αλλά μπορεί «εύκολα» να την ασκήσει οποιοσδήποτε κατέχει μια μικρή έκταση γης πάνω στην οποία μπορεί να κτίσει ξενοδοχείο. Ο δεύτερος είναι η πολιτική επενδυτικών κινήτρων που ασκήθηκε στη χώρα μας, ιδιαίτερα, τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Την εποχή μάλιστα που δίνονταν επιχορηγήσεις μέσω των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (Μ.Ο.Π.), ο βαθμός υλοποίησης των εγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων του κλάδου πλησίασε το 100%, όταν ο αντίστοιχος βαθμός υλοποίησης στον κλάδο της μεταποίησης δεν ξεπέρασε το 35%.

Τα εμπόδια εισόδου στον ξενοδοχειακό κλάδο στη χώρα μας χαρακτηρίζονται μέτρια έως υψηλά. Οι υψηλές κατηγορίες ξενοδοχείων (de lux και Α' κατηγορίας) θεωρούν ως το ισχυρότερο εμπόδιο το υψηλό κόστος κατασκευής της μονάδας, το οποίο μάλιστα συνδέουν και με τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς που υφίστανται. Τα περιορισμένα κέρδη, λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού, αξιολογούνται ως δεύτερο σημαντικό εμπόδιο εισόδου και ακολουθεί το υψηλό κόστος του χρήματος σε σχέση με την απόδοση του επενδεδυμένου κεφαλαίου. Τα ξενοδοχεία μικρότερων κατηγοριών (π.χ. Γ' κατηγορία) θεωρούν ως σοβαρά εμπόδια εισόδου μόνο αυτά που σχετίζονται με την παροχή αδειών δημιουργίας ξενοδοχείου σε κορεσμένες περιοχές.

Η διαπραγματευτική δύναμη των ξενοδοχείων έναντι των πελατών τους που κυρίως είναι οι tour operators και όχι οι τελικοί καταναλωτές επηρεάζει επίσης τη δομή του κλάδου. Όσο μεγαλύτερη είναι η διαπραγματευτική δύναμη του πελάτη τόσο μεγαλύτερη πίεση υπάρχει στην κερδοφορία του κλάδου μέσω της τάσης μείωσης των τιμών. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαπραγματευτική δύναμη είναι το μέγεθος της ξενοδοχειακής μονάδας, η διαφοροποίηση του προσφερόμενου προϊόντος, το περιθώριο κέρδους του πελάτη, κ.ά. Το μικρό μέγεθος των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων αποδυναμώνει τη διαπραγματευτική τους δύναμη έναντι των tour operators. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την έλλειψη διαφοροποίησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, ενισχύει τόσο τη θέση των tour operators, οι οποίοι πιέζουν για χαμηλότερες τιμές, όσο και την εξάρτηση των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων από αυτούς. Βεβαίως, το μικρό μέγεθος των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων των ανταγωνιστριών χωρών τις θέτει στην ίδια θέση με τη χώρα μας έναντι των tour operators, ωστόσο όμως αυτές διαθέτουν άλλα συγκριτικά πλεονεκτήματα τα οποία αντισταθμίζουν αυτή τη θέση (π.χ. εγγύτητα στην ευρωπαϊκή τουριστική αγορά).

20.4.4 Συνθήκες Ζήτησης του Τουριστικού Προϊόντος

Στην τέταρτη κατηγορία παραγόντων που επηρεάζουν την ανταγωνιστική θέση ενός προορισμού είναι οι συνθήκες που επικρατούν στη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος. Οι συνθήκες αυτές προσδιορίζονται από το μέγεθος και τη δομή της αγοράς (δηλαδή το βαθμό της διεθνοποίησης της, το μερίδιο αγοράς των απομακρυσμένων προορισμών, το εισόδημα και τα κοινωνικά standards, το βαθμό κορεσμού, κ.ά.), την ταξιδιωτική εμπειρία και αντίληψη των ντόπιων και ξένων τουριστών προς τα νέα προϊόντα και standards, καθώς και από την ανάπτυξη των επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο (επιχειρηματικά ταξίδια). Οι παράγοντες αυτοί βελτιώνουν την πληροφόρηση σχετικά με τις νέες εξελίξεις και συμβάλλουν στη διαφοροποίηση και διεθνοποίηση της παραγωγής.

Οι τουρίστες που έχουν ευρύτητα πνεύματος και προβληματίζονται, καθώς και αυτοί που έχουν ως στόχο την υψηλή ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών είναι εκείνοι που μπορούν να δημιουργήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για έναν προορισμό. Οι επιχειρήσεις σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν την ποιότητα του προϊόντος τους, να προσφέρουν προϊόντα με σύγχρονα χαρακτηριστικά ή τα προϊόντα που προσφέρουν να είναι μοναδικά.

20.4.5 Περιστασιακά Γεγονότα

Εκτός από τους παραπάνω παράγοντες, τυχαία ή περιστασιακά γεγονότα μπορούν επίσης να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά τη ζήτηση ενός προορισμού. Τα γεγονότα αυτά, συνήθως, βρίσκονται πέρα από τον έλεγχο του τουριστικού προορισμού. Τέτοια γεγονότα μπορεί να είναι η διεξαγωγή για παράδειγμα των Ολυμπιακών Αγώνων σε μια χώρα, η πτώση του Τείχους του Βερολίνου, τρομοκρατικές ενέργειες, πόλεμοι, σεισμοί, κ.ά.

Σύμφωνα με στοιχεία και μελέτες που έγιναν προκύπτει ότι στις πόλεις που έγιναν Ολυμπιακοί Αγώνες δεν σημειώθηκε κατακόρυφη άνοδος στις αφίξεις τουριστών το χρόνο που έγιναν οι αγώνες, αλλά σημειώνεται σταθερή αύξηση στις διεθνείς αφίξεις τουριστών μετά την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων. Είναι γεγονός ότι η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων αυξάνει σημαντικά την προβολή της πόλης και της χώρας για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα που αρχίζει από την ανάθεση και τελειώνει λίγο μετά την τέλεση των Αγώνων. Η προβολή αυτή αναμένεται να αυξήσει κατά 440 χιλιάδες ετησίως την εισροή αλλοδαπών τουριστών στη χώρα μας για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα μετά το τέλος των αγώνων. Εκτιμάται ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα προσθέσουν 0,8% στον ετήσιο ρυθμό αύξησης του Α.Ε.Π. μέχρι το 2011 και θα αυξήσουν την απασχόληση κατά 32 χιλιάδες ετησίως, προβλέψεις που μέχρι τώρα δεν έχουν επιβεβαιωθεί

20.4.6 Το Μακροοικονομικό Περιβάλλον

Οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται μέσα σε ένα «μακρο-περιβάλλον», το οποίο δημιουργείται από τις οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και τεχνολογικές συνθήκες που επικρατούν στο χώρο που δραστηριοποιούνται. Η ανταγωνιστικότητα λοιπόν των επιχειρήσεων δεν εξαρτάται μόνο από τους παράγοντες που βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο τους αλλά και από αυτούς που συνθέτουν το μακρο-περιβάλλον και διαμορφώνεται από τις κυβερνήσεις. Για παράδειγμα, οι μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, στο ύψος των επιτοκίων, στο γενικό

επίπεδο τιμών και ημερομισθίων, στη φορολογία που επιβάλλεται στο τουριστικό προϊόν, κ.ά., ασκούν σημαντική επίδραση στην ανταγωνιστικότητα και αποδοτικότητα των επιχειρήσεων.

20.4.6.1 Συναλλαγματική Πολιτική

Η συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματος μιας χώρας επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα των εξαγόμενων και εισαγόμενων από αυτή προϊόντων, την τιμή των εισαγόμενων πρώτων υλών, το επίπεδο των επιτοκίων που ισχύουν σε αυτή, καθώς και τη διαθεσιμότητα του κεφαλαίου. Είναι φανερό λοιπόν ότι μεταβολές στην ισοτιμία του Ευρώ έναντι των ξένων νομισμάτων, ασκούν σημαντική επίδραση στη διεθνή ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Πράγματι, μια μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας του Ευρώ, για παράδειγμα προς το δολάριο, όπως κάθε μεταβολή του κόστους, μπορεί να έχει σημαντικές επιδράσεις στον αριθμό των ταξιδιών που πραγματοποιούνται ανεξάρτητα αν αυτά εκφράζονται σε αφίξεις, διανυκτερεύσεις ή δαπάνες ανά τουρίστα. Προκειμένου να μετρηθούν οι επιπτώσεις μιας μεταβολής της συναλλαγματικής ισοτιμίας στο κόστος ενός ταξιδιού θα πρέπει να συγκριθεί ο δείκτης τιμών καταναλωτή μεταξύ δύο χωρών και στη συνέχεια να γίνει προσαρμογή για τις μεταβολές της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Οι μεταβολές στο σχετικό κόστος επηρεάζουν κυρίως τα ταξίδια διακοπών και λιγότερο αυτά που πραγματοποιούνται για επιχειρηματικούς ή άλλους σκοπούς.

Στο διεθνές περιβάλλον, η προηγούμενη δεκαετία χαρακτηρίστηκε από διακυμάνσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες μεταξύ των κυριότερων νομισμάτων, με αποκορύφωμα την ισοτιμία ευρώ-δολαρίου.

Στην Ελλάδα η δραχμή πέρασε από στάδια αναπροσαρμογών με κύρια χαρακτηριστικά την πολιτική υποτίμησης την περίοδο 1971-1985 και την άσκηση αντιπληθωριστικής πολιτικής με υπερτιμημένη ή σταδιακά επιβραδυνόμενη διολίσθηση της δραχμής μέχρι το 1995. Την πολιτική σκληρής δραχμής 1996-1998, στην εφάπαξ υποτίμηση της δραχμής το Μάρτιο 1998 και την είσοδο της στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) για να περάσει μετά και πάλι στη σταδιακή ανατίμηση έναντι της κεντρικής της ισοτιμίας με την πρόσφατη νέα υπερτιμημένη κεντρική ισοτιμία σε σχέση με τα άλλα νομίσματα, όπου ήταν και η τελική ισοτιμία ένταξης της στην Ευρωζώνη.

Συνεπώς, οι κύριοι ανταγωνιστές τουριστικών υπηρεσιών του ευρωπαϊκού νότου βελτίωσαν την ανταγωνιστική τους θέση έναντι της Ελλάδας. Εάν η επίδραση της ισοτιμίας στη ζήτηση είναι άμεση τότε θα περίμενε κανείς αυξομειώσεις στην τουριστική ζήτηση της χώρας μας. Όμως, η επίδραση έχει συνήθως μια χρονική υστέρηση λόγω των προσυμφώνων των τιμών, και του κλεισίματος των συμβολαίων ένα χρόνο πριν. Τη διετία 1995-1996 παρατηρήθηκε μείωση του διεθνούς τουρισμού στη χώρα μας σε συνθήκες αυξήσεως του διεθνούς τουρισμού με ρυθμό 4-5% κατά μέσο όρο ετησίως, γεγονός που αποδόθηκε στη συναλλαγματική πολιτική που ακολουθήθηκε.

Αντίθετα, η υποτίμηση του 1998 διόρθωσε σε μεγάλο βαθμό τη μείωση της ανταγωνιστικότητας από την υπερτιμημένη δραχμή. Όμως σε επίπεδο επιχειρήσεων η υποτίμηση είχε αρνητικές επιπτώσεις τόσο στο ύψος του συναλλαγματικού χρέους όσο και στο κόστος εξυπηρέτησης του.

Σε παλαιότερη μελέτη ερευνήθηκε η επίδραση της συναλλαγματικής πολιτικής της χώρας μας στις επιδόσεις του τουριστικού τομέα κατά την περίοδο 1971-1995. Με τη χρησιμοποίηση εμπειρικών οικονομετρικών υποδειγμάτων εκτιμήθηκε η συνάρτηση ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών από αλλοδαπούς, καθώς και η μακροχρόνια τάση των αφίξεων και εισπράξεων τουριστικού συναλλάγματος.

Ως ανεξάρτητη μεταβλητή χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης της πραγματικής ισοτιμίας της δραχμής ως προς τον μέσο σταθμικό των πραγματικών συναλλαγματικών ισοτιμιών των εθνικών νομισμάτων των κυριότερων ανταγωνιστών του ελληνικού τουρισμού (δηλ. Ιταλίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας). Η έρευνα έδειξε ότι η ζήτηση των ελληνικών τουριστικών υπηρεσιών είναι ευαίσθητη στις μεταβολές της ισοτιμίας της δραχμής.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο ελληνικός τουρισμός μέχρι και το 1987 να απολαμβάνει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του τουρισμού των παραπάνω αναφερομένων χωρών, αφού η δραχμή θα υποτιμούταν, σε πραγματικούς όρους, ταχύτερα από τα νομίσματα αυτών. Αντίθετα, από το 1988 η δραχμή είχε ονομαστική υποτίμηση βραδύτερη της ενδεικνυόμενης, καθώς η συναλλαγματική πολιτική χρησιμοποιήθηκε ως μέσο αντιπληθωριστικής πολιτικής. Η πολιτική αυτή οδήγησε στην υπερτίμηση της δραχμής σε σχετικούς πραγματικούς όρους, γεγονός που οδήγησε στη συνεχή εξασθένηση της ελκυστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος σε σχέση με τα ανταγωνιστικά προϊόντα άλλων χωρών. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του τουριστικού ρεύματος προς τη χώρα και την απώλεια εισπράξεων τουριστικού συναλλάγματος.

Με την είσοδο της χώρας μας στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ, όπως και οι υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, έχασε στην ουσία τη δυνατότητα άσκησης συναλλαγματικής πολιτικής και συνεπώς έπαυσε αυτή να αποτελεί το όπλο ανταγωνιστικότητας έναντι τρίτων χωρών. Κάθε πληθωριστική πίεση θα πρέπει να απορροφάται με αντίστοιχη βελτίωση της παραγωγικότητας, ενώ οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αναζητήσουν μέσα από τις ίδιες τις δομές τους ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μείωσης κόστους ή βελτίωσης ποιότητας.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η τιμή του τουριστικού προϊόντος είναι σύνθετη - περιλαμβάνει το κόστος μετακίνησης, κόστος διαμονής, αγοραστική δύναμη - συνεπώς συνάρτηση γενικότερου επιπέδου τιμών. Έτσι ένα ανταγωνιστικό μειονέκτημα (υπερτιμημένο νόμισμα) στο συνολικό τουριστικό προϊόν μπορεί να αντισταθμισθεί, σε μεγάλο βαθμό, με ένα σταθερό περιβάλλον τιμών ή με μειώσεις των τιμών και του κόστους μεταφοράς λόγω έντασης του ανταγωνισμού ή με μείωση του κόστους συναλλαγών ως συνέπεια της πορείας σύγκλισης της οικονομίας.

20.4.6.2 Εργατικό Κόστος

Η αναλογία του συνολικού κόστους παραγωγής που αποδίδεται στο εργατικό κόστος (άμεσο και έμμεσο) εξαρτάται άμεσα από τα επίπεδα των ημερομισθίων. Ο Πίνακας 71 (βλέπε Παράρτημα) φανερώνει σημαντικές διαφορές στο μέσο ωριαίο κόστος εργασίας στον τομέα των ξενοδοχείων και εστιατορίων των ανταγωνιστριών χωρών. Οι διαφορές αυτές δεν μπορούν να αποδοθούν σε ειδικές οικονομικές συνθήκες ή σε πρακτικές απασχόλησης, αλλά πρέπει να αποδοθούν περισσότερο σε διαρθρωτικούς παράγοντες όπως είναι τα υψηλότερα επίπεδα δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού τα οποία αντανακλώνται σε υψηλότερη παραγωγικότητα.

Η Πορτογαλία έχει το χαμηλότερο κόστος εργασίας στον κλάδο ξενοδοχεία-εστιατόρια σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες που εξετάζει η παρούσα εργασία (6 Ευρώ την ώρα). Ακολουθεί η Ισπανία με 9,8 Ευρώ και τρίτη έρχεται η χώρα μας με 10,7 Ευρώ. Και οι τρεις βρίσκονται χαμηλότερα του μέσου όρου της ΕΕ που ήταν το 1996 13,3 Ευρώ. Το υψηλότερο εργατικό κόστος το έχουν η Γαλλία (16,5 Ευρώ) και η Ιταλία (18,2 Ευρώ), γεγονός που οφείλεται, κυρίως, στις υψηλές επιβαρύνσεις που έχουν οι δύο αυτές χώρες για κοινωνική ασφάλιση. Έχει ενδιαφέρον η διάκριση του εργατικού κόστους σε άμεσο και έμμεσο, μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας που καταβάλλεται τα

τελευταία χρόνια στην Ευρώπη για μείωση του έμμεσου εργατικού κόστους. Η χώρα μας έχει το υψηλότερο μερίδιο άμεσου εργατικού κόστους μεταξύ των χωρών που εξετάζουμε (76,6%) και βρίσκεται στο μέσο των χωρών της ΕΕ. Το κόστος για την κοινωνική ασφάλιση αποτελεί το 22,4% του συνολικού εργατικού κόστους στη χώρα μας έναντι 20,9% του γενικού μέσου όρου στην ΕΕ. Το ίδιο μερίδιο με τη χώρα μας έχει η Ισπανία, ενώ για την Πορτογαλία το μερίδιο αυτό είναι χαμηλότερο (20,8%). Η Ιταλία και η Γαλλία έχουν, ιδιαίτερα η πρώτη, σημαντικά υψηλότερα ποσοστά κόστους για την κοινωνική ασφάλιση.

20.4.6.3 Παραγωγικότητα της Εργασίας

Η παραγωγικότητα της εργασίας μετράται σε όρους προστιθέμενης αξίας ανά απασχολούμενο. Η προστιθέμενη αξία εκφράζεται σε τρέχουσες τιμές στο νόμισμα κάθε χώρας. Στη συνέχεια, για λόγους συγκρισιμότητας, μετατρέπεται σε δολάρια ΗΠΑ και τέλος διαιρείται με τον αριθμό των απασχολούμενων. Για την Ελλάδα η προστιθέμενη αξία εκφράζεται σε τιμές συντελεστών παραγωγής, ενώ για τις υπόλοιπες χώρες σε τιμές αγοράς.

Πρέπει να σημειωθεί η δυσκολία που αντιμετωπίζεται κατά τον υπολογισμό της παραγωγικότητας στον τομέα των υπηρεσιών από το γεγονός ότι η παροχή υπηρεσιών, ιδιαίτερα τουριστικών, εμπεριέχει το στοιχείο της ποιότητας.

Το εργατικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος προσδιορίζεται από τα ημερομίσθια των εργατών, καθώς επίσης και από το παραγόμενο προϊόν ανά εργαζόμενο, δηλαδή την παραγωγικότητα αυτού. Η διεθνής ανταγωνιστικότητα σε όρους μοναδιαίου κόστους εργασίας επηρεάζεται επίσης από τη συναλλαγματική ισοτιμία.

Η συνεξέταση των τριών παραπάνω παραγόντων (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 72) μας οδηγεί στη διεξαγωγή κάποιων χρήσιμων συμπερασμάτων σχετικά με τη διεθνή ανταγωνιστικότητα του τουριστικού τους προϊόντος. Η Ισπανία φαίνεται ότι έχει σημαντικό προβάδισμα έναντι των άλλων χωρών, αφού από πλευράς παραγωγικότητας βρίσκεται στο ίδιο περίπου επίπεδο με τη Γαλλία, αλλά υπερέχει αισθητά στο ωριαίο κόστος εργασίας. Παράλληλα, η Ισπανία ακολούθησε υποστηρικτική συναλλαγματική πολιτική, ενώ η Γαλλία δε χρησιμοποίησε τη συναλλαγματική της πολιτική για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων της τα τελευταία χρόνια. Η χώρα μας βρίσκεται σε σαφή μειονεκτική θέση έναντι της Ισπανίας, αφού μειονεκτεί και στις τρεις παραπάνω παραμέτρους που επηρεάζουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα τους. Παρά την έλλειψη προσφάτων στοιχείων σχετικά με την παραγωγικότητα της εργασίας στην Πορτογαλία φαίνεται ότι η χώρα αυτή και η Ελλάδα βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με ελαφρά ίσως υπεροχή της χώρας μας. Ωστόσο, η Πορτογαλία υπερέχει σημαντικά της χώρας μας στο ωριαίο κόστος εργασίας αφού το ελληνικό είναι 75% μεγαλύτερο του αντίστοιχου πορτογαλικού. Η θέση της χώρας μας σχετικά με την Ιταλία φαίνεται ότι είναι στο ίδιο περίπου επίπεδο από πλευράς παραγωγικότητας της εργασίας, ωστόσο όμως η Ιταλία έχει σημαντικά υψηλότερο ωριαίο κόστος εργασίας. Τέλος, η χώρα μας έχει το ήμισυ περίπου μέγεθος της παραγωγικότητας της εργασίας σε σχέση με τη Γαλλία, αλλά έχει σημαντικό πλεονέκτημα στο εργατικό κόστος.

Είναι φανερό από τον Πίνακα 73 (βλέπε Παράρτημα) ότι η χώρα μας μαζί με την Πορτογαλία και την Τουρκία, έχουν τη χαμηλότερη παραγωγικότητα εργασίας στον τομέα Ξενοδοχεία-Εστιάτορια από τις υπόλοιπες χώρες που την ανταγωνίζονται. Ωστόσο, η παραγωγικότητα της εργασίας στη χώρα μας πρέπει να βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα από

αυτά που φαίνονται στον πίνακα αφού η προστιθέμενη αξία εκφράζεται σε τιμές συντελεστών παραγωγής και όχι σε τιμές αγοράς, όπως γίνεται με τις άλλες χώρες. Μεταξύ των άλλων χωρών υψηλότερη παραγωγικότητα της εργασίας στον τομέα αυτό έχει η Ισπανία με τάση όμως μείωσης. Οι υπόλοιπες χώρες βρίσκονται στο ίδιο περίπου επίπεδο διαχρονικά.

Ο συνδυασμός των στοιχείων του ωριαίου κόστους εργασίας και της παραγωγικότητας της εργασίας στον τομέα των ξενοδοχείων-εστιατορίων μας δίδει το εργατικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος, που είναι βασικός δείκτης για τη σύγκριση της ανταγωνιστικότητας του τομέα αυτού μεταξύ των χωρών που εξετάζονται. Είναι φανερό από τα στοιχεία του Πίνακα 73 (βλέπε Παράρτημα) ότι η χώρα μας υστερεί σημαντικά έναντι της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Γαλλίας, και υπερέχει μόνον έναντι της Ιταλίας. Με βάση το 100 για τη χώρα μας, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι μόλις 43 για την Ισπανία, 63 για την Πορτογαλία και 73 για τη Γαλλία, το αντίστοιχο για την Ιταλία είναι 167, δηλαδή η χώρα αυτή είναι πιο ακριβή από τη χώρα μας. Ωστόσο, η Ιταλία δέχεται σημαντικά υψηλότερο αριθμό επισκεπτών από την Ελλάδα, γεγονός που σημαίνει ότι άλλοι παράγοντες, εκτός από το κόστος, επηρεάζουν επίσης την επιλογή του τουρίστα σχετικά με τον τόπο προορισμού.

20.4.6.4 Κόστος Ζωής

Το κόστος ζωής που έχει μία χώρα, μεταξύ άλλων παραγόντων, επηρεάζει την επιλογή του τουρίστα αν θα επιλέξει έναν προορισμό έναντι κάποιου άλλου. Η χώρα μας με πολύ μικρή διαφορά από την Πορτογαλία είναι η φθηνότερη μεταξύ των χωρών που εξετάζουμε (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 74). Ακολουθεί, με μικρή σχετικά διαφορά, η Ισπανία (91) και με μεγαλύτερη η Ιταλία (101) και Γαλλία (120). Πιο αναλυτικά η χώρα μας είναι πιο φθηνή στις κατοικίες, τον οικιακό εξοπλισμό, την υγεία και τις μεταφορές. Μειονεκτεί όμως έναντι της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στο κόστος των τροφίμων – ποτών - καπνού, ένδυσης-υπόδησης και ανάπαυσης-εκπαίδευσης.

Ειδικότερα οι τιμές των τουριστικών υπηρεσιών που αναφέρονται περισσότερο στον τουρίστα (ξενοδοχεία, καφέ, εστιατόρια, επικοινωνία, μεταφορά), σημείωσαν στη χώρα μας τη μεγαλύτερη αύξηση, στις περισσότερες περιπτώσεις, σε σχέση με τις άλλες χώρες την περίοδο 1995-2000 (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 75)

Πιο συγκεκριμένα, η χώρα μας κατατάσσεται τελευταία, μεταξύ των πέντε παραπάνω χωρών, σχετικά με τη μεταβολή του εναρμονισμένου δείκτη τιμών των υπηρεσιών ξενοδοχείου, καφέ και εστιατορίου. Ο εν λόγω δείκτης αυξήθηκε κατά 22,9% την περίοδο 1996-2000 έναντι 10,2% στην Ισπανία, 8,4% στην Ιταλία, 8,3% στην Πορτογαλία και 5,3% στη Γαλλία. Στις μεταφορές ο αντίστοιχος δείκτης κινήθηκε στη χώρα μας καλύτερα (6,5%) σχετικά με την Ισπανία και Πορτογαλία και χειρότερα με την Ιταλία και Πορτογαλία. Τέλος, στην επικοινωνία ο αντίστοιχος δείκτης κινήθηκε καλύτερα (0,2%) μόνο σε σχέση με την Ισπανία αφού στις υπόλοιπες χώρες κινήθηκε πτωτικά.

20.4.6.5 Το Χρηματοπιστωτικό Περιβάλλον

Το χρηματοπιστωτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν οι διάφοροι τομείς οικονομικής δραστηριότητας έχει δύο βασικές παραμέτρους. Το ύψος των διαθέσιμων κεφαλαίων και το κόστος αυτών. Η πρώτη παράμετρος παίρνει τη μορφή των δανείων που παρέχονται από το τραπεζικό σύστημα στους διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, τις παρεχόμενες

επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις τραπεζικών δανείων που προσφέρονται από τους αναπτυξιακούς νόμους, μέσα στα πλαίσια της πολιτικής επενδυτικών κινήτρων και τη διάθεση κεφαλαίων μέσω κοινοτικών προγραμμάτων για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας αυτών.

Η ελληνική εμπειρία έχει δείξει ότι ο τουριστικός κλάδος δεν έτυχε μέχρι σήμερα ίδιας μεταχείρισης με τους άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας και από τις τρεις παραπάνω πηγές διάθεσης κεφαλαίων. Πιο αναλυτικά, το μερίδιο του τουριστικού κλάδου στο σύνολο της τραπεζικής χρηματοδότησης την περίοδο 1948-2000 δεν ξεπέρασε το 6,2% έναντι 41,8% που έφθασε το μερίδιο της βιομηχανίας-μεταποίησης, 18% του εμπορίου και 40,6% της γεωργίας (βλέπε Παράρτημα Πίνακας 76).

Η κλαδική κατανομή των κεφαλαιακών επιχορηγήσεων που προσφέρονται μέσω των αναπτυξιακών νόμων που ισχύουν στη χώρα μας από το 1981 μέχρι σήμερα ανακαλύπτει τις προτιμήσεις της οικονομικής πολιτικής και των ιδιωτικών φορέων. Κοινό γνώρισμα όλων των μέχρι σήμερα αναπτυξιακών νόμων υπήρξε η λανθασμένη οριοθέτηση των οικονομικών δραστηριοτήτων που πρέπει να ενισχύονται. Πράγματι, η πολιτεία δεν έχει αξιολογήσει και ιεραρχήσει ορθολογικά την αναπτυξιακή βαρύτητα και σκοπιμότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων που κρίνονται απαραίτητες και επιθυμητές στις νέες οικονομικές συνθήκες που διαμορφώνονται μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασική αιτία αυτού είναι ο λανθασμένος προσανατολισμός της στρατηγικής ανάπτυξης.

Είναι ανάγκη λοιπόν να διερευνηθούν ουσιαστικά η κατάσταση και οι προοπτικές των διαφόρων τομέων της ελληνικής οικονομίας προκειμένου να διαπιστωθούν οι τομείς που έχουν ανάγκη και κρίνεται σκόπιμη η ενίσχυση τους.

Οι Πίνακες 77 και 78 (βλέπε Παράρτημα) παρουσιάζουν τις εγκριθείσες επιχορηγήσεις επενδύσεων και επιδοτήσεις δανείων κατά κλάδο δραστηριότητας την περίοδο 1982-2000. Γίνεται φανερό, όπως και στην περίπτωση παροχής των τραπεζικών δανείων, τη μερίδα του λέοντος λαμβάνει η μεταποίηση. Έτσι μόνο το 6,5% του κόστους κατασκευής των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων χρηματοδοτήθηκε από κρατικές επιχορηγήσεις.

Μια άλλη σημαντική πηγή διάθεσης κεφαλαίων που εκφράζει τις αναπτυξιακές επιλογές της πολιτείας είναι οι διατεθέντες πόροι για την ανάπτυξη των διαφόρων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας από κοινοτικά κονδύλια. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 79 (βλέπε Παράρτημα) προβλέπεται να διατεθούν συνολικά στα τρία ΚΠΣ 7.804,5 εκατ. Ευρώ για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Από το ποσό αυτό το 80,6% προορίζεται για τον τομέα της μεταποίησης και μόνο το 19,4% για τον τουριστικό τομέα.

Αν θεωρήσουμε ως συστατικό στοιχείο του χρήματος το επιτόκιο μακροχρόνιου δανεισμού με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 80 (βλέπε Παράρτημα) μπορούν να γίνουν οι εξής παρατηρήσεις: Όλες οι χώρες, με εξαίρεση τη χώρα μας, κατέβαλαν αδιάκοπη προσπάθεια μείωσης του κόστους του χρήματος για επενδύσεις, με αποτέλεσμα τα επιτόκια μακροπρόθεσμων δανείων του δημοσίου να κατέλθουν το 1999 κάτω του 5%. Αντίθετα, στη χώρα μας τα επιτόκια ακολούθησαν αρχικά ανοδική πορεία τη δεκαετία του '80 για να ξεκινήσει η καθοδική πορεία αυτών τη δεκαετία του 1990, χωρίς να καταφέρουν να πέσουν κάτω του 5% το 1999.

Τα επιτόκια του βραχυπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου τραπεζικού δανεισμού των επιχειρήσεων στη χώρα μας, το Φεβρουάριο του 2001, ήταν υψηλότερα από τα αντίστοιχα

των ανταγωνιστριών χωρών.(βλέπε Παράρτημα Πίνακας 81) Το ύψος των παραπάνω επιτοκίων στη χώρα μας ήταν 9,10% έναντι 7,52% και 6,94% των βραχυπροθέσμων και μακροπροθέσμων αντίστοιχα στην ευρωζώνη. Γίνεται φανερό από τα παραπάνω ότι η πορεία των επιτοκίων στη χώρα μας συνέβαλε και αυτή στη μείωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Η παραπάνω περιγραφείσα χρηματοπιστωτική πολιτική που ακολουθείται τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας κατατάσσει το χρηματοπιστωτικό μας σύστημα σε χειρότερη θέση, με εξαίρεση το ιταλικό, μεταξύ των κύριων τουριστικά ανταγωνιστριών χωρών, Γαλλία, Ισπανία και Πορτογαλία. Με άριστα το 100 το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως και το ιταλικό, βαθμολογείται με 37 έναντι 61 του γαλλικού, 56 του ισπανικού και 48 του πορτογαλικού (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 77).

Τα παραπάνω εξηγούν τη μια πλευρά του χρηματοοικονομικού προβλήματος που αντιμετωπίζει ο τουριστικός κλάδος διαχρονικά. Η άλλη πλευρά, όπως συζητήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, εξηγείται από τη χρηματοδοτική διάρθρωση της πλειοψηφίας των επιχειρήσεων του κλάδου. Από τις 7.500 ξενοδοχειακές μονάδες που δραστηριοποιούνται οι 6.000 είναι ζημιογόνες και αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης. Γεννάται λοιπόν το ερώτημα πώς αυτές οι επιχειρήσεις θα ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις όταν συμπαρασύρονται από το φαύλο κύκλο των υψηλών δανειακών υποχρεώσεων, και της περιορισμένης κερδοφορίας, όταν στερούνται σύγχρονων μεθόδων διοίκησης και βασίζονται στην οικογενειακή εκμετάλλευση.

20.4.6.6 Η Φορολογική Επιβάρυνση του Τουριστικού Προϊόντος

Η γρήγορη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας ήταν αναμενόμενο να προσελκύσει το ενδιαφέρον των φορολογικών αρχών και να αντιμετωπιστεί ως μια εύκολη και χωρίς πολιτικό κόστος πηγή εσόδων αφού ο επιβαρυνόμενος τουρίστας δεν ψηφίζει στο χώρο που κάνει διακοπές αλλά εκεί που διαμένει.

Το επιχείρημα ότι η φορολογία τουρισμού αποτελεί ένα μέσο χρηματοδότησης έργων υποδομής τα οποία βελτιώνουν την παραγωγικότητα του κλάδου δεν φαίνεται να έχει ισχυρή βάση. Αντίθετα τα επιχειρήματα τα οποία καλούν τις φορολογικές αρχές να λάβουν σοβαρά υπόψη τους την οικονομική σημασία του τουρισμού και τις παρενέργειες που η φορολογία προκαλεί συνομίζονται στα παρακάτω:

- Οι φόροι αυτοί στρεβλώνουν την ανταγωνιστική θέση μεταξύ διαφόρων προορισμών.
- Επειδή η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος είναι ελαστική, η επιβολή του φόρου είναι δυνατόν να οδηγήσει σε μείωση, παρά σε αύξηση, των συνολικών εσόδων από αυτή την πηγή.
- Οι έμμεσοι φόροι που επιβάλλονται στο τουριστικό προϊόν προκαλούν άνιση φορολογική μεταχείριση μεταξύ αυτού και οποιουδήποτε άλλου εξαγόμενου προϊόντος αφού το τελευταίο απαλλάσσεται από το φόρο.

- Η φορολογία τουρισμού παραβιάζει τις αρχές της οικονομικής αποτελεσματικότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της απλότητας. Επηρεάζεται η αρχή της αποτελεσματικότητας αφού σε μικρές, έστω, μεταβολές του φόρου επηρεάζεται σημαντικά η ζήτηση του προϊόντος, η οποία οδηγεί σε κατανομή των παραγωγικών πόρων που δεν ανταποκρίνεται στις επιθυμίες του κοινωνικού συνόλου.
- Παραβιάζεται η αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης, επειδή το τουριστικό προϊόν, ως εξαγόμενο προϊόν, δεν αντιμετωπίζεται φορολογικά όπως κάθε άλλο εξαγόμενο προϊόν. Επιπλέον, επειδή οι φόροι που επιβαρύνουν το τουριστικό προϊόν είναι αναλογικοί ή αποτελούν ένα συγκεκριμένο ποσό, ανεξάρτητο της δαπάνης που πραγματοποιείται, καταλήγουν να είναι αντίστροφα προοδευτικοί.
- Η φύση του τουριστικού προϊόντος κάνει τη φορολογία του πολύπλοκη. Εμπλέκονται σε αυτή πολλές φορολογικές αρχές και πολλοί κλάδοι με αποτέλεσμα να συνεπάγεται υψηλό διοικητικό κόστος για τις επιχειρήσεις, αλλά και σε πολλές περιπτώσεις αδιαφάνεια αφού ο τουρίστας δεν ξέρει το ακριβές ύψος και τη σύνθεση του φορολογικού βάρους που καλείται να πληρώσει. Το επιχείρημα ότι το τουριστικό προϊόν φορολογείται και για εξασφάλιση πηγής εσόδων για τη χρηματοδότηση έργων για τον κλάδο φαίνεται ότι έχει κάποια λογική σε ορισμένες χώρες, στη χώρα μας όμως δεν επαληθεύτηκε στην περίπτωση του σπατάσημου.

20.4.6.6.1 Οι Διεθνείς Τάσεις (Φορολογίας Τουρισμού)

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Τουρισμού και Ταξιδιών (ΔΣΤΤ), οι φόροι που επιβάλλονται στο τουριστικό προϊόν έγιναν ένας από τους περισσότερο αυξανόμενους παράγοντες των λειτουργικών δαπανών της τουριστικής βιομηχανίας γεγονός που έκανε τη φορολογία να έχει σήμερα ένα σημαντικό μερίδιο στο συνολικό κόστος του ταξιδιού (14,3%). Το μερίδιο της φορολογίας τουρισμού στα διεθνή φορολογικά έσοδα ανέρχεται σήμερα στο 10,4% με προοπτική να ανέλθει στο 11% το 2006. Η Αθήνα βρίσκεται στην 4^η θέση μεταξύ 52 πόλεων, με κριτήριο το συνολικό φορολογικό βάρος που επιβάλλεται σε ένα τυπικό καλάθι τουριστικών υπηρεσιών. Το φορολογικό βάρος σε απόλυτο μέγεθος ανέρχεται σε 266,3 δολ. ΗΠΑ, έναντι 206,2 δολ. ΗΠΑ που είναι η μέση επιβάρυνση στις 52 πόλεις (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 82).

Στον Πίνακα 83 (βλέπε Παράρτημα) γίνεται αναλυτική παρουσίαση του φορολογικού βάρους των τεσσάρων τουριστικών υπηρεσιών που περιλαμβάνει το τουριστικό καλάθι του φορολογικού βαρόμετρου, σε πέντε πόλεις που είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους στην προσέλκυση τουριστών στη Μεσόγειο.

Παρατηρούμε ότι ο φόρος που επιβάλλεται στην ενοίκιαση αυτοκινήτων έχει το μεγαλύτερο μερίδιο στη δαπάνη ενός τουριστικού πακέτου. Το μερίδιο αυτό ξεκινάει από 16,7% (Ρώμη) και φθάνει στο 23,9% (Παρίσι). Η Αθήνα βρίσκεται στην δεύτερη καλύτερη θέση μεταξύ των πέντε πόλεων του δείγματος με μερίδιο 19,4%.

Στο άλλο άκρο βρίσκεται το μερίδιο του φόρου που επιβάλλεται στην αεροπορική μεταφορά. Στη χειρότερη θέση βρίσκονται η Αθήνα και η Κωνσταντινούπολη με μερίδια 1,3%. Ο φόρος που επιβάλλεται στα καταλύματα έχει υψηλό μερίδιο στην Κωνσταντινούπολη

(15%) και ακολουθούν Αθήνα και Ρώμη με το ίδιο περίπου μερίδιο (10,0%). Στην καλύτερη θέση βρίσκεται το Παρίσι με μερίδιο 5,5%.

Τέλος, το μερίδιο του φόρου που επιβάλλεται στη διατροφή, στο συνολικό κόστος του τουριστικού πακέτου, είναι υψηλότερο στο Παρίσι (17,1%), και χαμηλότερο στη Μαδρίτη (6,5%). Η Αθήνα βρίσκεται στην τρίτη καλύτερη θέση (9,2%) μετά τη Ρώμη (9,1%).

Οι αεροπορικές μεταφορές δεν επιβαρύνονται με ΦΠΑ, αλλά επιβάλλεται σε αυτές μια μεγάλη ποικιλία τελών. Το υψηλό μερίδιο του αεροπορικού εισιτηρίου στο συνολικό κόστος των διακοπών, σε συνδυασμό με την υψηλή ελαστικότητα ζήτησης του τουριστικού προϊόντος ως προς την τιμή κάνει τη ζήτηση του εξαρτώμενη σε μεγάλο βαθμό από τις μεταβολές στις τιμές των εισιτηρίων. Η χώρα μας πριν τη μεταφορά του αεροδρομίου από το Ελληνικό στα Σπάτα, επέβαλε τρεις κατηγορίες τελών στις αερομεταφορές. Το τέλος χρήσης αεροδρομίου (προσγείωσης και παραμονής), το τέλος διαδρομής και το τέλος εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης αεροδρομίων. Κατατάσσεται όγδοη στη σειρά, με το υψηλότερο βάρος, μεταξύ δεκαεννέα ευρωπαϊκών χωρών (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 84).

Η μεταφορά του αεροδρομίου της Αθήνας από το Ελληνικό στα Σπάτα, οδήγησε στην αναδόμηση των αεροπορικών τελών που επιβάλλονται στον ταξιδιώτη και τις αεροπορικές εταιρείες. Η αναδόμηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση των τελών που επιβάλλονται στις αεροπορικές εταιρείες και σε μικρότερη αύξηση των τελών που επιβάλλονται άμεσα στον ταξιδιώτη και αναγράφονται στο εισιτήριο. (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 85)

Η αύξηση της άμεσης επιβάρυνσης για τον επιβάτη συνίσταται στην αύξηση του τέλους για την ανάπτυξη αεροδρομίων (το σπατόσημο), καθώς και στην επιβολή δύο νέων τελών, εξυπηρέτησης αεροδρομίου και υπηρεσιών ασφαλείας. Έτσι τα τέλη για τον ταξιδιώτη εσωτερικού από 9,83 Ευρώ ανήλθαν σε 20,5 Ευρώ και για τον ταξιδιώτη του εξωτερικού από 19,66 Ευρώ σε 23,6 Ευρώ, γι' αυτόν που ταξιδεύει μέσα στην ΕΕ και από 19,66 Ευρώ σε 33,6 Ευρώ γι' αυτόν που ταξιδεύει σε χώρες εκτός ΕΕ.

Τα τέλη προσγείωσης και στάθμευσης αεροπλάνων αυξήθηκαν περίπου κατά 8 φορές, ενώ σε αυτά προστέθηκαν και νέες επιβαρύνσεις. Για παράδειγμα, ένα αεροπλάνο Boeing 737, βάρους 63 τόνων πλήρως στο αεροδρόμιο του Ελληνικού 84 Ευρώ για προσγείωση και 4,4 Ευρώ για τέλη στάθμευσης. Το ίδιο αεροπλάνο πληρώνει στο αεροδρόμιο των Σπάτων 532,23 Ευρώ για τέλη προσγείωσης, 136,6 Ευρώ για ενενήντα λεπτά στάθμευση και 427,27 Ευρώ για τις κεντρικές υποδομές (χρήση φυσούνας, σύστημα αποσκευών, κατανάλωση ρεύματος 400 Hz, κ.ά.). Με άλλα λόγια, η συνολική χρέωση για το εν λόγω αεροπλάνο από 88,14 Ευρώ που ήταν στο αεροδρόμιο του Ελληνικού, ανήλθε σε 1096,15 Ευρώ στο αεροδρόμιο των Σπάτων.

Οι παραπάνω επιβαρύνσεις κάνουν το αεροδρόμιο των Σπάτων το δεύτερο πιο ακριβό αεροδρόμιο, μετά το αεροδρόμιο του Manchester, στην Ευρώπη. Όπως ήταν αναμενόμενο, σημαντικό μέρος αυτών νέων επιβαρύνσεων να μετατοπίστηκε στις τιμές των αεροπορικών εισιτηρίων. Σε αυτή την περίπτωση επλήγει βαρύτατα η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, δεδομένης της υψηλής ελαστικότητας ζήτησης γι' αυτό παρά το γεγονός ότι είναι ευρέως διαδεδομένη η θέση ότι η ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα υπάρχουν κυβερνήσεις που δεν την συμμερίζονται. Έτσι οι συντελεστές ΦΠΑ που επιβάλλονται στα έσοδα από δωμάτια κυμαίνονται από 0% στη Νορβηγία έως 25% στη Δανία (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 86). Η χώρα μας επιβάλλει ΦΠΑ με συντελεστή 8%.

Η πράξη έχει επιβεβαιώσει την παραπάνω θέση και δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες υποφέρουν τα τελευταία χρόνια από σημαντική μείωση του μεριδίου τους στον Ευρωπαϊκό τουρισμό εξαιτίας των υψηλών συντελεστών ΦΠΑ που έχουν.

Η φορολογία των γραφείων ταξιδιών και τουριστικών πρακτόρων, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζουν, επιβάλλεται στην Ε.Ε. σύμφωνα με το άρθρο 26 της έκτης κοινοτικής οδηγίας, η οποία έχει μεταφερθεί στη χώρα μας με το άρθρο 35 του 1642/87. Σύμφωνα με αυτά έχει υιοθετηθεί το σύστημα της φορολογίας του περιθωρίου που δημιουργείται μεταξύ των εσόδων των πρακτορείων, χωρίς ΦΠΑ, και του κόστους των πρακτορείων συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ. Παρά την εναρμόνιση που έχει επιτευχθεί παρουσιάζονται ιδιαίτερα προβλήματα στα ταξιδιωτικά γραφεία και τουριστικούς πράκτορες που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο και κάτω από διαφορετικά φορολογικά καθεστώτα.

Ένα άλλο θέμα που έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον καθότι προκαλεί σημαντικό κόστος στον ταξιδιώτη-τουρίστα, σε χρήμα ή / και απώλεια χρόνου, είναι η θεώρηση του διαβατηρίου (VISA) που απαιτείται για να επισκεφθεί κάποιος μια χώρα. Το θέμα της θεώρησης διαβατηρίου, ιδιαίτερα στην περίπτωση του τουρίστα, πιστεύεται ότι μπορεί να εξασθενήσει τη ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τη σύμβαση Schengen κάθε μη κοινοτικός πολίτης που θέλει να επισκεφθεί μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούται, εφόσον η χώρα προορισμού το απαιτεί, να λάβει άδεια εισόδου από το αντίστοιχο προξενείο της χώρας καταγωγής του. Με αυτή την άδεια μπορεί στη συνέχεια να επισκεφθεί όσες χώρες της ΕΕ επιθυμεί. Με άλλα λόγια, ένας κάτοικος της Αν. Ευρώπης που επισκέπτεται την Ελλάδα έχει το δικαίωμα να επισκεφθεί και οποιαδήποτε άλλη χώρα της ΕΕ επιθυμεί χωρίς να χρειάζεται να λάβει νέα άδεια εισόδου. Ωστόσο η διαδικασία έκδοσης βίζας στις περισσότερες περιπτώσεις είναι χρονοβόρα αλλά και δαπανηρή. Το γεγονός αυτό είναι βέβαιο ότι μπορεί να αποτρέψει τον τουρίστα να επισκεφθεί μια χώρα της ΕΕ, αλλά δεν αποτρέπει αυτόν που θέλει να εισέλθει στη χώρα για να παραμείνει. Ο τελευταίος είναι πρόθυμος να υποστεί το κόστος του χρόνου και του χρήματος που απαιτεί η διαδικασία αυτή.

Από την παραπάνω διαδικασία προκύπτουν δύο θέματα τα οποία μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση μη κοινοτικών να επισκεφθούν μια χώρα της ΕΕ και συνεπώς και την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού τομέα της χώρας αυτής. Το πρώτο θέμα αναφέρεται στο κόστος του χρόνου και του χρήματος που απαιτεί η διαδικασία θεώρησης βίζας. Είναι γεγονός ότι υπάρχουν πολλά παράπονα εκ μέρους τουριστών για τα γραφειοκρατικά εμπόδια που συναντούν στα ελληνικά προξενεία. Σύμφωνα με το γραφείο του Συνδέσμου Τουριστικών και Ταξιδιωτικών Γραφείων (HATTA) στην Ελλάδα, πρέπει να αναληφθούν από τη χώρα μας οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να καταστεί εύκολη η είσοδος σε αυτή γιατί διαφορετικά κινδυνεύει να «βγει» εκτός των προγραμμάτων των tour operators.

Το δεύτερο θέμα αναφέρεται στην προσπάθεια καταστράτηγησης της σύμβασης του Schengen από ορισμένες χώρες της ΕΕ. Αν πράγματι συμβαίνει αυτό, τότε δημιουργείται θέμα αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η Ισπανία, η οποία προκειμένου να απλοποιήσει τη διαδικασία θεώρησης βίζας υιοθέτησε τη μέθοδο να θεωρείται η βίζα όχι στα ισπανικά προξενεία της χώρας προέλευσης των τουριστών, όπως προβλέπεται από τη σύμβαση Schengen, αλλά στα ισπανικά αεροδρόμια. Η Ελλάδα, προκειμένου και αυτή να απλοποιήσει τη διαδικασία χορήγησης βίζας, υιοθέτησε τη μέθοδο της χορήγησης ομαδικής βίζας σε ταξιδιωτικά γραφεία υπό τον όρο ότι όσοι ξένοι εισέρχονται στη χώρα τόσο να εξέρχονται. Δυστυχώς όμως ο όρος

αυτός δεν τηρήθηκε για την πλειοψηφία των ταξιδιωτικών γραφείων, με αποτέλεσμα το Υπουργείο Εξωτερικών να υποχωρήσει στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το οποίο για λόγους κοινωνικούς και εθνικής ασφάλειας ζήτησε να σταματήσει αυτός ο τρόπος παροχής βίζας. Ένα σημαντικό θέμα που προκύπτει για τη χώρα μας είναι αυτό που αναφέρεται στους ανατολικοευρωπαίους, οι οποίοι επισκέπτονται μια γειτονική χώρα της Ελλάδας (π.χ. Βουλγαρία, Τουρκία) και επιθυμούν να επισκεφθούν και τη χώρα μας. Δεν τους επιτρέπεται όμως να εισέλθουν αν δεν έχουν λάβει άδεια εισόδου από το ελληνικό προξενείο που βρίσκεται στη χώρα τους

20.4.6.6.3 Η Φορολογία Τουριστών και Τουριστικών Επιχειρήσεων στη Ελλάδα

20.4.6.6.3.1 Εισαγωγικά

Τόσο ο τουρίστας όσο και οι τουριστικές επιχειρήσεις επιβαρύνονται στη χώρα μας από μια ποικιλία φόρων και τελών. Οι επιχειρήσεις φορολογούνται τόσο για το εισόδημα το οποίο αποκτούν όσο και με μια σειρά έμμεσων φόρων και τελών. Οι τουρίστες επιβαρύνονται άμεσα με τους φόρους και τα τέλη που φαίνονται στα τιμολόγια που λαμβάνουν και έμμεσα με όσες επιβαρύνσεις μετατοπίζονται σε αυτούς από τις τουριστικές επιχειρήσεις.

20.4.6.6.3.2 Άμεση Φορολογία του Τουρισμού

Όλες οι τουριστικές επιχειρήσεις στη χώρα μας, με εξαίρεση τις επιχειρήσεις πλοίων και τουριστικών σκαφών, φορολογούνται με βάση το νόμο 2065/92 που προβλέπει τη φορολογία κερδών των επιχειρήσεων.

Οι τουριστικές επιχειρήσεις, με εξαίρεση ένα πολύ μικρό αριθμό, επιβαρύνονται με τον υψηλότερο φορολογικό συντελεστή (40%), επειδή οι μετοχές των περισσότερων από αυτών δεν διαπραγματεύονται στο Χρηματιστήριο Αξιών.

Ένα σημαντικό θέμα που προκύπτει για τον υπολογισμό της φορολογητέας βάσης είναι ο υποχρεωτικός χαρακτήρας των αποσβέσεων όπως θεσπίστηκε τελευταία (Ν. 2556/1997). Αυτό σημαίνει ότι αν δεν διενεργηθούν αποσβέσεις ή διενεργηθούν με χαμηλότερο του προβλεπόμενου ποσοστού, χάνεται ισόποσο δικαίωμα διενέργειας τους στο μέλλον. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας των αποσβέσεων δημιουργεί σειρά στρεβλώσεων στις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα τις ξενοδοχειακές, οι οποίες προκαλούν εμπόδια στην απρόσκοπτη δραστηριότητα τους. Πιο συγκεκριμένα, η για φορολογικούς λόγους παρουσία των αποσβέσεων στο λογαριασμό αποτελεσμάτων οδηγεί στην καταγραφή ζημιών, εκτός και αν οι ταμειακές ροές της επιχείρησης είναι θετικές, με αποτέλεσμα η ξενοδοχειακή επιχείρηση να αντιμετωπίζει εμπόδια τόσο στη λήψη δανείων όσο και στην είσοδο της στο χρηματιστήριο, με αποτέλεσμα να παρακωλύεται η ανάπτυξη του κλάδου. Η εναλλακτική λύση για τις επιχειρήσεις είναι η μη διενέργεια αποσβέσεων, γεγονός που θα οδηγούσε σε υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση γι' αυτές. Το θέμα αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία εξαιτίας της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζουν τα ξενοδοχεία, δηλαδή ένας σημαντικός αριθμός αυτών να λειτουργεί επτά μήνες το χρόνο, εκ των οποίων οι τέσσερις είναι μήνες υπολειτουργίας.

20.4.6.6.3.3 Έμμεση Φορολογία του Τουρισμού

Το τουριστικό προϊόν στη χώρα μας επιβαρύνεται με ΦΠΑ σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις που ισχύουν γι' αυτόν. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα για τα ταξιδιωτικά γραφεία ισχύει το ίδιο καθεστώς που ισχύει μέσα στην Ε.Ε.

Εκτός όμως από το ΦΠΑ, το τουριστικό προϊόν επιβαρύνεται από ένα μεγάλο αριθμό τοπικών φόρων και επιβαρύνσεων οι οποίες και αυξάνουν το φορολογικό βάρος που επιβάλλεται σε αυτό, αλλά και κάνουν τη διαχείριση τους πολύπλοκη και δαπανηρή.

- Έμμεσοι Φόροι που Επιβάλλονται στα Ξενοδοχεία:

Δημοτικός Φόρος (Ν.2130/93): συντελεστής 2% σε όλα τα έσοδα του ξενοδοχείου. Στην περιοχή της Δωδεκανήσου επιβάλλεται πρόσθετος φόρος με συντελεστή 6%.

Τέλος χρήσης αιγιαλού (Ν.Δ 703/1970): Υπολογίζεται με βάση την κατώτατη τιμή δωματίου του ΕΟΤ και τον αριθμό των κλινών.

Τέλος επί των ακαθαρίστων εσόδων Κέντρων Διασκέδασης, Εστιατορίων κ.λπ. (Ν. 2307/1995): Επιβάλλεται με συντελεστή 2%.

Διυνητικά τέλη (Ν. 1228/89): Το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο μπορεί να επιβάλλει τέλη για υπηρεσίες ή τοπικά έργα της περιοχής του, που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, στην ανάπτυξη της περιοχής και στην καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.

Λοιπές επιβαρύνσεις.

- Έμμεσοι Φόροι που Επιβάλλονται στην Ενοίκιαση Αυτοκινήτων. Στην ενοίκιαση αυτοκινήτων, εκτός από το ΦΠΑ που επιβάλλεται με συντελεστή 18% (13% για τη Δωδεκάνησο και το Β. Αιγαίο), επιβάλλονται οι παρακάτω έμμεσοι φόροι:

Δημοτικό τέλος (Ν. 2539/1997): Συντελεστής 2%.

Στην περιοχή της Δωδεκανήσου επιβάλλεται πρόσθετος δημοτικός φόρος.

Τέλη κυκλοφορίας

- Τέλη που Επιβάλλονται στις Αεροπορικές Εταιρείες και στους Ταξιδιώτες Οι αεροπορικές μεταφορές απαλλάσσονται από τον ΦΠΑ. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, επιβαρύνονται με μια ποικιλία επιβαρύνσεων. Η χώρα μας επιβάλλει τις παρακάτω επιβαρύνσεις:

Τέλος χρήσης αεροδρομίου (προσγείωση-παραμονή) Τέλος διαδρομής

Τέλος εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης αεροδρομίων (σπατάσημο).

Οι δυο πρώτες επιβαρύνσεις επιβάλλονται στις αεροπορικές εταιρείες, ενώ η τρίτη επιβάλλεται στον ταξιδιώτη.

20.4.6.6.3.4 ΦΠΑ στη Ναύλωση Τουριστικών Σκαφών και Κρουαζιερόπλοιων

Στη ναύλωση των σκαφών αυτών επιβάλλεται ΦΠΑ, με συντελεστή 8%, σε ένα μέρος των εσόδων ανάλογα με το λιμάνι προορισμού του σκάφους. Επιπλέον, οι επιβάτες που συμμετέχουν σε περιηγητικά ταξίδια (κρουαζιέρες) επιβαρύνονται με ειδικό τέλος ανάλογα με ορισμένες προϋποθέσεις.

20.4.6.6.3.5 Αξιολόγηση του Φορολογικού Συστήματος

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά του ελληνικού φορολογικού συστήματος, το κατατάσσουν στην τελευταία θέση μεταξύ των φορολογικών συστημάτων των ανταγωνιστριών χωρών. Πράγματι, σύμφωνα με το The Global Competitiveness Report του World Economic Forum, η επιχειρηματική κοινότητα πιστεύει ότι το φορολογικό σύστημα δεν προάγει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων. Αντίθετα, οι Ισπανοί και Πορτογάλοι κρίνουν πιο ευνοϊκά τα φορολογικά τους συστήματα (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 86).

20.4.7 Σύνθετοι Παράγοντες που Επηρεάζουν την Ανταγωνιστικότητα

Εκτός από τα παραπάνω ποσοτικά κριτήρια, υπάρχουν επιπλέον σύνθετοι παράγοντες, δηλαδή παράγοντες-κλειδιά που προσδιορίζουν την επιτυχία, που είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν, αλλά σε μεγάλο βαθμό αντισταθμίζουν τα τοπικά μειονεκτήματα κόστους. Ο βασικότερος από αυτούς είναι η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος. Το θέμα αυτό συζητείται αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο. Ένας άλλος είναι η καλύτερη αξιοποίηση των προμηθευτών που στην περίπτωση του τουρισμού είναι οι tour operators και οι travel agents.

20.5 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

Οι στρατηγικές που ακολουθούν οι επιχειρήσεις του κλάδου φανερώνουν τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τον μεταξύ τους ανταγωνισμό προκειμένου να πραγματοποιήσουν ικανοποιητικά κέρδη. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους. Με την ελαχιστοποίηση του κόστους, γεγονός που τους επιτρέπει να επιτυγχάνουν μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους, έστω και αν η τιμή του προϊόντος τους είναι η ίδια με αυτή των ανταγωνιστών τους. Με τη βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος τους, γεγονός που τους επιτρέπει να πωλούν το προϊόν τους σε υψηλότερη τιμή από αυτή των ανταγωνιστών τους, έστω και αν το κόστος παραγωγής είναι το ίδιο, και να επιτυγχάνουν και πάλι υψηλότερο ποσοστό κέρδους. Τέλος, με το να εστιάσουν σε υψηλό βαθμό τη δραστηριότητα τους σε κάποιο ή κάποια τμήματα της συνολικής αγοράς του τουριστικού κλάδου, γεγονός που τους επιτρέπει να πετύχουν χαμηλότερο κόστος ή μεγαλύτερη διαφοροποίηση του προϊόντος τους σε σχέση με τα προϊόντα των ανταγωνιστών τους.

Οι παραπάνω στρατηγικές μπορούν να επιτευχθούν μέσω επενδύσεων, κάθετης ολοκλήρωσης, υψηλού βαθμού εξειδίκευσης των πελατών, εξειδίκευση σε ορισμένα τμήματα της αγοράς, υψηλού βαθμού αναγνώρισης της «επωνυμίας» της επιχείρησης από τους καταναλωτές και την προώθηση του προϊόντος της μέσω δικού της δικτύου διανομής.

Τα εργαλεία ή μέσα πολιτικής που διαθέτουν οι επιχειρήσεις είναι οι διάφορες στρατηγικές δράσεις οι οποίες γενικά είναι οι ακόλουθες:

- στρατηγική μάρκετινγκ (τιμή, ποιότητα, δίκτυα διάθεσης, διαφήμιση)
- στρατηγική παραγωγής (καθετοποίηση, βαθμός αξιοποίησης παραγωγικής δυναμικότητας)
- στρατηγική έρευνας και ανάπτυξης (νέες μορφές τουρισμού, βελτίωση ποιότητας)

- στρατηγική προσωπικού (εκπαίδευση, επιμόρφωση, αριθμός εργαζομένων, ειδικότητες)
- στρατηγική αποδοτικού μάντζμεντ (τιμολογιακή πολιτική, πωλήσεις).

20.5.1 Το Μάρκετινγκ του Τουριστικού Προϊόντος

Το μάρκετινγκ ενός προϊόντος ή υπηρεσίας περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες που έχουν ως στόχο να φέρουν μαζί αγοραστές και πωλητές σε μια σχέση συναλλαγής. Το τουριστικό προϊόν ως υπηρεσία που προσφέρεται σε ένα τόπο διαφορετικό από αυτόν που διαμένει ο τουρίστας δεν δίνει στον τελευταίο τη δυνατότητα να το γνωρίσει. Το χαρακτηριστικό αυτό κάνει το τουριστικό προϊόν ως κατεξοχήν προϊόν που προσφέρεται για προβολή και διαφήμιση. Έτσι διαχέεται η πληροφορία της ύπαρξης ενός τουριστικού προϊόντος και δίνεται η δυνατότητα στον καταναλωτή να σχηματίσει, μια έστω και ατελή, εικόνα για την ύπαρξη του αγαθού. Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό, που κάνει ακόμη πιο δύσκολη την αποστολή του μάρκετινγκ του τουριστικού προϊόντος, είναι το γεγονός ότι αυτό είναι στην ουσία ένας συνδυασμός πολλών διαφορετικών προϊόντων-υπηρεσιών. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν χρειάζεται μεγαλύτερη διαφήμιση σε σχέση με τα αντίστοιχα προϊόντα που προσφέρουν οι ανταγωνίστριες χώρες, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία και Γαλλία, εξαιτίας του μειονεκτήματος που έχει να προσφέρεται σε μεγαλύτερη απόσταση από τα ευρωπαϊκά κέντρα προέλευσης τουριστών σε σχέση με τα προϊόντα που προσφέρουν οι παραπάνω χώρες.

Το κύριο βάρος της διαφήμισης του τουριστικού προϊόντος μιας χώρας πρέπει να έχει το κράτος ή κάποιος ενιαίος φορέας όχι τόσο εξαιτίας της σημασίας του τουρισμού για την οικονομία κάθε χώρας, όσο για την ιδιομορφία του κλάδου να είναι κατακερματισμένος και να αποτελείται από πολλούς υποκλάδους οι οποίοι συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία του τουριστικού προϊόντος.

Στον Πίνακα 88 (βλέπε Παράρτημα) φαίνεται η διαφημιστική δαπάνη που πραγματοποιείται από μια ομάδα χωρών, καθώς και το συνάλλαγμα που εισάγεται από τον τουρισμό σε κάθε μια από αυτές. Το 1999 η χώρα μας δαπάνησε το μεγαλύτερο ποσό 40,2 εκατ. δολ. για προώθηση και προβολή του τουριστικού της προϊόντος. Τα χρόνια που ακολούθησαν, η πορεία της δαπάνης ήταν πτωτική. Ωστόσο, το ποσό αυτό είναι μικρότερο από τα ποσά που δαπάνησαν η Ισπανία και Γαλλία για τον ίδιο σκοπό.

Αν εκφράσουμε τη δαπάνη για προώθηση του τουριστικού προϊόντος ανά χίλια δολάρια εσόδων που προέρχονται από αυτόν τον τομέα παρατηρούμε ότι η χώρα μας, για το συγκεκριμένο έτος, καταλαμβάνει την πρώτη θέση με 7,8 δολάρια, ακολουθεί η Πορτογαλία με 6,4 δολάρια και στην τελευταία θέση βρίσκεται η Ιταλία με 0,29 δολάρια (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 89).

Η πολιτική που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού χαρακτηρίζεται από ποικιλία διαφορετικών προγραμμάτων, με διαφορετικά μηνύματα, slogan και εικαστική προσέγγιση, γεγονός που δεν εξασφάλιζε την ενότητα του διαφημιστικού μηνύματος και δεν επέτρεψε στην τουριστική αγορά να αντιληφθεί και να αφομοιώσει την εικόνα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια έγινε προσπάθεια, η οποία δυστυχώς δεν κράτησε πολύ, να εφαρμοστεί ένα ενιαίο διαφημιστικό πρόγραμμα για όλες τις χώρες προελεύσεως και όλα τα χρόνια. Μερικά από τα slogans που χρησιμοποιήθηκαν έχουν ως

εξής: «Greece - chosen by the Gods», «Greece makes heart heat», «Greece - a never ending story», «Greece - an authentic choice», κ.λπ. Ως λογότυπο χρησιμοποιήθηκε το σήμα της Ελληνικής Προεδρίας στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ελληνική σημαία, το γαλάζιο της θάλασσας που δίνει την αίσθηση των νησιωτικών συμπλεγμάτων, και το όνομα της χώρας μας γραμμένο με λατινικούς χαρακτήρες -HELLAS - που είναι αναγνωρίσιμοι και κατανοητοί σ' όλες τις χώρες. Η βασική επικοινωνιακή στρατηγική στηρίχθηκε στη μοναδικότητα της Ελλάδας με κάλυψη διαφόρων θεμάτων, όπως είναι οι καθαρές θάλασσες, ερημικές παραλίες, ενδοχώρα, μνημεία, πολιτισμός, διασκέδαση, φιλοξενία, θαλάσσιος τουρισμός, κ.ά.

Πρόσφατα, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, μετά από μελέτη αγοράς του κλάδου που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό του, αποφάσισε η νέα διαφημιστική καμπάνια να βασίζεται στο τρίπτυχο Ήλιος - Θάλασσα - Πολιτισμός. Έθεσε ως στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού στη διεθνή τουριστική αγορά και την ετήσια αύξηση της τουριστικής κίνησης της τάξεως του 5-10% με κύρια μέσα τη βελτίωση της ποιότητας του ελληνικού προϊόντος και την αναβάθμιση του.

Ένας λόγος που εξηγεί την ανεπαρκή προβολή της χώρας μας είναι το γεγονός ότι αυτή ουδέποτε αντιμετωπίσθηκε ως μια ενέργεια εντεταγμένη σε ένα συνολικό σχέδιο μάρκετινγκ για τον ελληνικό τουρισμό. Αυτό γίνεται φανερό τόσο από το γεγονός ότι δεν υιοθετήθηκε ένα ενιαίο πρόγραμμα διαφήμισης και προβολής όσο και από το γεγονός ότι οι δαπάνες που έγιναν δεν ακολούθησαν ανοδική πορεία, αλλά σημαντικές διακυμάνσεις. Πράγματι, όπως φαίνεται στον Πίνακα 89 (βλέπε Παράρτημα) οι δαπάνες διαφήμισης που έγιναν από τον Ε.Ο.Τ. ήταν 4,1 δισ. δρχ. το 1990, έφθασαν τα 11,0 δισ. δρχ. το 1997 για να μειωθούν στα 6,2 δισ. δρχ. το 1999.

Στην άλλη πλευρά, βασικά στοιχεία της στρατηγικής μάρκετινγκ των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων αποτελούν το μίγμα τιμής και παροχών-εκπτώσεων και η διαφήμιση. Οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της τιμολογιακής πολιτικής είναι η οργάνωση της αγοράς διακίνησης των τουριστών και έπονται το κόστος των προσφερομένων υπηρεσιών και ο συγκεκριμένος πελάτης. Οι τιμές των ανταγωνιστών έχουν μόνο οριακή βαρύτητα.

Οι επιχειρήσεις που δεν διαθέτουν γραφεία στο εξωτερικό, κυρίως λόγω μεγέθους, διαφημίζονται στο εσωτερικό, ενώ οι ξενοδοχειακές αλυσίδες διαφημίζονται και στο εξωτερικό. Η συνολική διαφημιστική δαπάνη που πραγματοποιήθηκε από τις επιχειρήσεις, υπερδιπλασιάστηκε την περίοδο 1992-1998. Από 767 εκατ. δρχ. που ήταν το 1992, ανήλθε σε 1,598 εκατ. δρχ. το 1998 (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 90). Το μεγαλύτερο μέρος αυτής πραγματοποιήθηκε από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις.

Η αποτελεσματικότητα μιας διαφημιστικής εκστρατείας δεν εξαρτάται μόνο από το μέγεθος της δαπάνης, αλλά και από άλλους παράγοντες όπως είναι η κατανομή της κατά χώρα προέλευσης τουριστών, ο χρόνος κατά τον οποίο πραγματοποιείται η διαφήμιση και κυρίως τα μέσα και η ποιότητα των μηνυμάτων που διαχέονται από αυτή.

Δύο έρευνες που έγιναν για την αποτελεσματικότητα της διαφήμισης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος φαίνεται να καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αυτή δεν είναι πολύ αποτελεσματική. Σύμφωνα με την πρώτη έρευνα, η πληροφόρηση του ελληνικού προϊόντος από

φίλους ή συγγενείς (40%) και η προηγούμενη εμπειρία από Ελλάδα (31%) αποτελούν πηγές πληροφόρησης σχεδόν το ίδιο σημαντικές με το γραφείο ταξιδιών (46%). Αντίθετα, η προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος από εφημερίδες-περιοδικά (13,7%), ραδιόφωνο-τηλεόραση (4,4%), αφίσες (0,7%), αλλά και από τα γραφεία του ΕΟΤ (2,7%) δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική.

Η δεύτερη έρευνα προσπάθησε να μελετήσει την αποτελεσματικότητα της διαφημιστικής δαπάνης μέσω της οικονομετρικής μεθόδου. Το πρόσημο της μεταβλητής που αντιπροσώπευε τη διαφημιστική δαπάνη βρέθηκε να είναι αρνητικό. Η εξήγηση που δίδεται στο αποτέλεσμα αυτό αποδίδεται στο γεγονός ότι η διαφημιστική δαπάνη, μετρούμενη σε σταθερές τιμές, είχε φθίνουσα πορεία τα τελευταία χρόνια. Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δαπάνες προβολής του ελληνικού τουριστικού προϊόντος δεν φαίνεται να έχουν ιδιαίτερα θετική επίδραση επί της ζητούμενης ποσότητας. Αυτό οφείλεται κυρίως στο περιορισμένο ύψος των διαφημιστικών δαπανών κατά τη δεκαετία του 1990 οι οποίες δεν ξεπέρασαν το 0,5% των εισπράξεων ταξιδιωτικού συναλλάγματος.

20.5.2 Εξαγορές – Συγχωνεύσεις – Συμμαχίες - Αλυσίδες

Προκειμένου οι επιχειρήσεις να ανταποκριθούν στον οξυμένο ανταγωνισμό που έφερε η παγκοσμιοποίηση, αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν μια σειρά στρατηγικών οι οποίες έχουν ως στόχο να τους δώσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ομοειδών επιχειρήσεων του κλάδου τους. Στον τομέα του τουρισμού, παρά τη συνεχή ανάπτυξη που σημειώνει, η παρουσία νέων προορισμών οι οποίοι διαθέτουν πλέον ικανοποιητικές υποδομές, παρέχουν ποιοτικές υπηρεσίες, φθηνότερο τουριστικό προϊόν και προσιτή μεταφορά, έθεσε σε κίνδυνο τα μερίδια των παραδοσιακών προορισμών στη διεθνή τουριστική πύα. Οι κυριότερες στρατηγικές που υιοθετήθηκαν τα τελευταία χρόνια πήραν τη μορφή των εξαγορών, συγχωνεύσεων και συμμαχιών. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι κλάδοι που υιοθέτησαν τις παραπάνω στρατηγικές είναι, κατά σειρά, το λογισμικό Η/Υ, οι υπηρεσίες, το εμπόριο, και τέλος η βιομηχανία. Η απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος προέρχεται μέσω της αξιοποίησης οικονομιών κλίμακας στην παραγωγή ή / και στο μάρκετινγκ, που οδηγεί στη μείωση του κόστους, της διαφοροποίησης των προϊόντων-υπηρεσιών που προσφέρονται, της αποφυγής υπερβολικού ανταγωνισμού, και της συνεργασίας με συμπληρωματικές επιχειρήσεις.

Έτσι, στον τομέα της παραγωγής και προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών, οι στρατηγικές κινήσεις των επιχειρήσεων επικεντρώνονται στην ανάληψη επενδύσεων, οι οποίες θα συμβάλουν στη μείωση του κόστους παραγωγής, στην καθετοποίηση τους μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών προκειμένου να αξιοποιήσουν, σε όποιους τομείς προσφέρονται, τις οικονομίες κλίμακας για να πετύχουν χαμηλότερο κόστος παραγωγής και στον υψηλότερο δυνατό βαθμό αξιοποίησης της παραγωγικής δυναμικότητας τους μέσω της αποτελεσματικής διαχείρισης.

Οστόσο τα τελευταία χρόνια έχουν αναζητηθεί και άλλες στρατηγικές, πέραν της κάθετης ολοκλήρωσης, προκειμένου οι επιχειρήσεις να αποφύγουν τυχόν μειονεκτήματα αυτής. Μια τέτοια περίπτωση είναι οι συνεργασίες προστιθέμενης αξίας. Στην περίπτωση αυτή υπάρχει συνεργασία ενός αριθμού επιχειρήσεων στην προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών σε μια αλυσίδα αξίας.

Μια αλυσίδα αξίας για το τουριστικό προϊόν θα μπορούσε να έχει την παρακάτω μορφή:

Tour operator

Travel agent

Μεταφορική εταιρεία

Ξενοδοχείο

Τελικός Καταναλωτής

Αυτό που κάνει τις συνεργασίες προστιθέμενης αξίας σημαντικές, ιδιαίτερα για τον τουριστικό κλάδο, είναι το γεγονός ότι κάθε μέλος αυτής κατανοεί ότι παίζει ένα σπουδαίο ρόλο στην επιτυχία του άλλου μέλους και φυσικά στην επιτυχία της συνολικής αλυσίδας αξίας. Κάθε μέλος δεν ενεργεί μόνο ως ένα τμήμα της αλυσίδας αξίας, αλλά θεωρεί την αλυσίδα αυτή ως μια ενιαία οντότητα στα πλαίσια του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος. Οι σημαντικότεροι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή τη μορφή συνεργασίας είναι η μείωση του κόστους, η παροχή νέων υπηρεσιών, καλύτερη αναγνώριση και αντιμετώπιση των απειλών του περιβάλλοντος, κ.ά. Έτσι οι εταιρείες που συμμετέχουν στην αλυσίδα όχι μόνο αποφεύγουν τα μειονεκτήματα των καθετοποιημένων επιχειρήσεων, αλλά συχνά πετυχαίνουν να αξιοποιήσουν οικονομίες κλίμακας και να μειώσουν το κόστος τους.

Στην Ευρώπη, όπως και στις ΗΠΑ, οι κύριες τάσεις στις στρατηγικές που ακολουθούνται είναι πρώτον, η συγκέντρωση των επιχειρήσεων σε τμήματα της αγοράς, σε διεθνές επίπεδο, ο διαφορισμός του προϊόντος και η τμηματοποίηση. Έτσι, η ευρωπαϊκή ξενοδοχειακή βιομηχανία προσπαθεί να ανταγωνιστεί την αντίστοιχη των ΗΠΑ, η οποία είναι ο ηγέτης σε διεθνές επίπεδο, μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών (Panorama of Industry, 1999). Δεύτερον, στις αρχές της δεκαετίας του '90 παρουσιάστηκαν ενώσεις μικρών ξενοδοχειακών μονάδων και consortia που είχαν στόχο να βελτιώσουν την ενημέρωσή τους σε θέματα αγοράς.

Παράλληλα με τις παραπάνω τάσεις άρχισαν να δημιουργούνται από τις μεγάλες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, ξενοδοχειακές αλυσίδες και η ένταξη σε αυτές μικρότερων επιχειρήσεων με στόχο την ανάπτυξη τους και την αναβάθμιση των υπηρεσιών τους.

Η ελληνική εμπειρία στον τομέα αυτό είναι περιορισμένη. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκαν ορισμένες εξαγορές και συγχωνεύσεις και πολύ μικρός αριθμός στρατηγικών συμμαχιών. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο χαρακτήρα των ελληνικών επιχειρήσεων (οικογενειακός και προσωποπαγής) και στη σχετική «υπανάπτυξη» του ελληνικού μανάτζμεντ. Ο κλάδος που είχε την πρωτοπορία στην υιοθέτηση των νέων επιχειρηματικών εργαλείων μέσα στα πλαίσια αντιμετώπισης του συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού ήταν ο κλάδος των τροφίμων και των ποτών. Στον τομέα των υπηρεσιών ήταν οι τράπεζες και οι ασφαλιστικές εταιρείες που προέβησαν στην υιοθέτηση των νέων εργαλείων. Στον τουριστικό τομέα, κύριο στοιχείο ήταν η είσοδος Κυπρίων επενδυτών στον κλάδο με την αγορά ή/και διαχείριση μεγάλων ξενοδοχείων. Έτσι η παρουσία μεγάλων ξένων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων με τη μορφή αλυσίδων περιορίζεται στο Intercontinental, Marriott, Hilton, Sheraton και της Accor με το brand name Novotel.

Ωστόσο, πρόσφατα σημειώθηκαν κάποιες ανακατατάξεις οι οποίες όμως είχαν εγχώριο χαρακτήρα. Παραδείγματα τέτοιων κινήσεων ήταν η επέκταση του ομίλου Aldemar από την Κρήτη και τη Ρόδο στην Πελοπόννησο με την εξαγορά του πρώτου Miramare στην Ηλεία, καθώς επίσης η εξαγορά του Apollon Palace από τον όμιλο Διβάνη. Οι κινήσεις αυτές οδήγησαν στη δημιουργία ελληνικών ξενοδοχειακών αλυσίδων. Την πρωτοπορία στον τομέα αυτό την έχει η Grecotel, η οποία είναι ιδιοκτήτης 20 ξενοδοχείων και έχει τη διαχείριση άλλων 7, συνολικής δυναμικότητας 6051

δωματίων. Ακολουθούν οι εταιρείες Aldemar, Divani Hotels, Χανδρής, Maris hotels, τα οποία κατέχουν 4-6 ξενοδοχεία.

Παράλληλα με τις παραπάνω κινήσεις που γίνονται μέσα στο ξενοδοχειακό χώρο, σημειώνεται είσοδος σε αυτόν ναυτιλιακών επιχειρήσεων με στόχο τη δημιουργία ελκυστικών τουριστικών πακέτων, επιτυγχάνοντας έτσι τη διεύρυνση της αγοράς τους και τη στήριξη του προσφερόμενου προϊόντος τους.

20.5.3 Αποδοτικό Μάνατζμεντ (Yield Management) *

Αποδοτικό Μάνατζμεντ (yield management) θεωρείται η στρατηγική της επιχείρησης η οποία στοχεύει στη μεγιστοποίηση των εσόδων. Τρία στοιχεία συνθέτουν αυτή τη στρατηγική: η τιμολογιακή πολιτική, η διαχείριση των αποθεμάτων και οι πωλήσεις. Με άλλα λόγια, αποδοτικό μάνατζμεντ σημαίνει η τιμολογιακή πολιτική της επιχείρησης, για παράδειγμα μίας ξενοδοχειακής, η οποία οδηγεί στην πλήρη αξιοποίηση της δυναμικότητας της (ενοικίαση όλων των δωματίων που διαθέτει), χρεώνοντας σε κάθε πελάτη την υψηλότερη τιμή που αυτός είναι διατεθειμένος να πληρώσει.

Μία τέτοια πολιτική όταν είναι αποτελεσματική επιτυγχάνει τα εξής:

- Πρώτο, μεγιστοποιεί το μέσο έσοδο ανά διαθέσιμη μονάδα, στην περίπτωση του ξενοδοχείου ανά δωμάτιο ή κλίνη με τον διαφορισμό των τιμών ανά πελάτη.
- Δεύτερο, μειώνει την εποχικότητα ζήτησης μεταφέροντας μέρος αυτής από την περίοδο αιχμής σε περίοδο μη αιχμής.

Η στρατηγική του αποδοτικού μάνατζμεντ περιλαμβάνει τις παρακάτω λειτουργίες:

- Τμηματοποίηση της αγοράς. Αυτή γίνεται με βάση το σκοπό του ταξιδιού και διακρίνεται σε ταξίδια για επιχειρηματικούς σκοπούς, σε πληρώματα των αεροπορικών εταιρειών και σε τουρίστες.
- Τιμολογιακή πολιτική. Διαφορισμός τιμών ανά κατηγορία πελάτη ανάλογα με τις μεταβολές που σημειώνονται στη ζήτηση.
- Πρόβλεψη της ζήτησης. Με βάση τα στοιχεία της ζήτησης του παρελθόντος αλλά και προβλέποντας πιθανά γεγονότα που θα συμβούν στο μέλλον, υιοθετείται η κατάλληλη τιμολογιακή πολιτική.
- Κατάλληλη αξιοποίηση της διαθέσιμης δυναμικότητας. Η πολιτική αυτή συνεπάγεται ορισμένες αλλαγές στη δυναμικότητα μίας ξενοδοχειακής μονάδας έτσι ώστε αυτή να απευθύνεται σε ορισμένα τμήματα της αγοράς.
- Διαπραγματεύσεις κλεισίματος. Η λειτουργία αυτή αναφέρεται σε ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων του τουριστικού κυκλώματος. Για παράδειγμα, τα ξενοδοχεία καλούνται

να πωλήσουν ή τουλάχιστον να συμφωνήσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους κάποιους μήνες νωρίτερα. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αποφασίσουν εκ των προτέρων για την τιμολογιακή πολιτική που θα ακολουθήσουν και τι μέρος της δυναμικότητας τους θα διαθέσουν σε κάθε πελάτη τους.

Το αποδοτικό μάνατζμεντ εφαρμόζεται και παρουσιάζει ενδιαφέρον σε επιχειρήσεις που έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Ο χρόνος πώλησης του προϊόντος ή της υπηρεσίας είναι σημαντικός είτε διότι αυτά φθείνουν, είτε διότι ζητούνται σε ορισμένες εποχές του έτους. Είναι φανερό ότι τέτοια χαρακτηριστικά έχει το τουριστικό προϊόν.
- Υψηλό σταθερό ή μη ανακτήσιμο κόστος (sunk cost) που σχετίζεται με χαμηλό οριακό κόστος πώλησης του προϊόντος.
- Σταθερή παραγωγική δυναμικότητα συνολική ή σε μία βραχυχρόνια περίοδο.
- Εκ των προτέρων πώληση ή συμφωνία του προσφερόμενου προϊόντος ή της υπηρεσίας.

Η στρατηγική του αποδοτικού μάνατζμεντ διαφέρει ως προς το βαθμό εφαρμογής της μεταξύ της Ελλάδας, Ισπανίας, Ιταλίας και Πορτογαλίας. Ο Πίνακας 91 (βλέπε Παράρτημα) παρουσιάζει σχηματικά το βαθμό χρησιμοποίησης του αποδοτικού μάνατζμεντ σε ό,τι αφορά τα ξενοδοχεία, τα ταξιδιωτικά γραφεία και τους τουριστικούς πράκτορες (tour operators). Είναι φανερό ότι σε όλες τις παραπάνω χώρες καμία κατηγορία τουριστικής επιχείρησης δεν εφαρμόζει πολύ υψηλού επιπέδου αποδοτικό μάνατζμεντ.

Στον ξενοδοχειακό τομέα, με εξαίρεση την Πορτογαλία, στις υπόλοιπες χώρες οι τοπικές θυγατρικές διεθνών αλυσίδων εφαρμόζουν υψηλό αποδοτικό μάνατζμεντ. Οι εγχώριες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, είτε αυτές είναι ανεξάρτητες, είτε αποτελούν μέρος μίας εγχώριας αλυσίδας, με εξαίρεση την Ελλάδα, στις υπόλοιπες χώρες εφαρμόζουν μετρίου επιπέδου αποδοτικό μάνατζμεντ. Οι ελληνικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις εφαρμόζουν χαμηλού επιπέδου αποδοτικό μάνατζμεντ. Στους κλάδους των ταξιδιωτικών γραφείων και των τουριστικών πρακτόρων η χρήση του αποδοτικού μάνατζμεντ είναι ακόμη πιο περιορισμένη. Στη χώρα μας οι δύο κλάδοι δεν εφαρμόζουν τη στρατηγική του αποδοτικού μάνατζμεντ, ενώ μόνο στην Ιταλία οι μεγάλοι τουριστικοί πράκτορες κάνουν χρήση αυτού.

Τα εμπόδια στη χρήση και αποτελεσματικότητα του αποδοτικού μάνατζμεντ διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Σε αυτά που βρίσκονται μέσα στην επιχείρηση και οφείλονται στη φιλοσοφία που τη χαρακτηρίζει ή στη λειτουργία της και στα εξωτερικά εμπόδια που οφείλονται σε θέματα υποδομής, ανταγωνισμού και κανονιστικών διατάξεων (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 92). Ανεπάρκεια ικανού μάνατζμεντ υπάρχει στα ξενοδοχεία όλων των χωρών που εξετάζονται, ενώ το ίδιο ισχύει αναφορικά με την επίγνωση του αποδοτικού μάνατζμεντ. Η έλλειψη κατάλληλης επικοινωνίας / καναλιών διάθεσης, η εξάρτηση από συμβόλαια σε σταθερές τιμές, η ανεπαρκής εσωτερική πληροφόρηση, καθώς και το κόστος που σχετίζεται με συστήματα αποδοτικού μάνατζμεντ

μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, αποτελούν μία άλλη κατηγορία εμποδίων στην εφαρμογή του αποδοτικού μανάτζμεντ. Με άλλα λόγια, οι συνθήκες είναι ίδιες σε όλες τις χώρες σε ό,τι αφορά τα εμπόδια που οφείλονται στην πλευρά των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων.

Τα εμπόδια που τίθενται από την υποδομή, όπως είναι η ανεπάρκεια υποδομής για τη στήριξη πολιτικής διαφοροποίησης του προϊόντος και τμηματοποίησης της αγοράς, ανεπαρκής πληροφόρηση, δύσκαμπτη εποχικότητα στη ζήτηση και έλλειψη ανταγωνισμού, είναι ίδια για όλες τις χώρες.

Για τους tour operators και τους τουριστικούς πράκτορες υπάρχουν στοιχεία μόνο για τις ανταγωνίστριες χώρες. Η εικόνα είναι καλύτερη στην περίπτωση της Ιταλίας, γιατί φαίνεται ότι τα εμπόδια δεν ισχύουν γενικά για τις περισσότερες κατηγορίες. Η Ισπανία και Πορτογαλία παρουσιάζουν σχεδόν την ίδια εικόνα.

Τέλος, τα εμπόδια δεν έχουν καθολική εφαρμογή στις εξής περιπτώσεις: όταν δεν υπάρχει σαφές κίνητρο κέρδους, στην εξάρτηση από συμβόλαια σε σταθερές τιμές, στην έλλειψη του ανταγωνισμού και στον κρατικό έλεγχο των τιμών.

20.5.4 Ανθρώπινοι Πόροι

Είναι φανερός ο κεντρικός ρόλος που παίζει η υπηρεσία στην τουριστική βιομηχανία. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της φιλοξενίας που έχει η εν λόγω βιομηχανία προσδίδει μεγαλύτερη βαρύτητα στο φιλικό τρόπο με τον οποίο πρέπει να προσφέρονται οι τουριστικές υπηρεσίες. Ο τουρίστας θεωρεί τον εαυτό του ως επισκέπτη-φιλοξενούμενο και αναμένει να τύχει ανάλογης μεταχείρισης. Αποτελεί κοινή πεποίθηση ότι οι άνθρωποι δεν προτιμούν να πηγαίνουν εκεί που δεν αισθάνονται ευπρόσδεκτοι. Ωστόσο, θα πρέπει να μη συγχέεται το βαθύ συναίσθημα της φιλοξενίας με την επαγγελματική ευσυνειδησία, την ειδικευση και την αξιοπρεπή επικοινωνία που πρέπει να χαρακτηρίζει τις τουριστικές υπηρεσίες. Οι ιδιότητες αυτές που προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα της τουριστικής υπηρεσίας δεν αναφύονται από μόνες τους, αλλά είναι το αποτέλεσμα των επενδύσεων σε εκπαίδευση και επιμόρφωση του προσωπικού που εργάζεται στην τουριστική αλυσίδα. Είναι γεγονός ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά θα πρέπει να κυριαρχούν σε όλους τους κλάδους και επιχειρήσεις, ξενοδοχεία, εστιατόρια, ταξιδιωτικά γραφεία, αεροπορικές εταιρείες, κ.λπ. Η εμπειρία που αποκτά ο τουρίστας προσδιορίζεται, σε μεγάλο βαθμό, από την επαφή που θα έχει με τους εργαζόμενους σε όλο το κύκλωμα της τουριστικής βιομηχανίας.

Η διεθνοποίηση της τουριστικής βιομηχανίας, σε συνδυασμό με τη φύση της ως βιομηχανία εντάσεως-εργασίας, εξαρτημένη από τις υπηρεσίες και τη μεγάλη ποικιλία αυτών, θέτει ως πρώτη προτεραιότητα την ύπαρξη ενός καλά εκπαιδευμένου και επιμορφωμένου εργατικού δυναμικού. Η υιοθέτηση λοιπόν ενός επιπέδου δεξιοτήτων για κάθε θέση απασχόλησης στον τουριστικό τομέα αποτελεί σημαντικό βήμα για τη βελτίωση της παραγωγικότητας των εργαζομένων.

Ένα από τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο ελληνικός τουρισμός είναι η υστέρηση ενός μεγάλου μέρους του εργατικού δυναμικού στην παιδεία, τον επαγγελματισμό και τη νοοτροπία. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην έλλειψη ενός συστήματος που θα θέτει το επίπεδο δεξιοτήτων που είναι απαραίτητο για τους εργαζόμενους στην τουριστική βιομηχανία, στην εποχιακή και ευκαιριακή απασχόληση που χαρακτηρίζει ένα μέρος των απασχολούμενων στον κλάδο, την απασχόληση αυτών και σε άλλους κλάδους εκτός του τουριστικού, και τις χαμηλές αμοιβές.

Σύμφωνα με το I.M.D., η ανταγωνιστική θέση της χώρας με κριτήριο το εργατικό δυναμικό, χειροτέρευσε ελαφρά την περίοδο 1993-1999 (από 32η το 1993 κατετάγη 30ή το 1999). Με άριστα το 100 η βαθμολογία που πήρε είναι 67,90, υψηλότερη της Πορτογαλίας (61,80) και χαμηλότερη της αντίστοιχης βαθμολογίας της Γαλλίας, Ισπανίας και Ιταλίας (βλέπε Παράρτημα Πίνακα 93).

20.5.5 Έρευνα και Ανάπτυξη

Στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης οι στόχοι είναι η ανάπτυξη νέων προϊόντων, νέων διαδικασιών παραγωγής, βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος και του σχεδιασμού αυτού. Οι ελληνικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τη στρατηγική της επένδυσης σε έρευνα και ανάπτυξη, κύρια για την έρευνα του τμήματος της αγοράς που πρέπει να δραστηριοποιηθούν και καταφεύγουν σε υπηρεσίες συμβούλων επιχειρήσεων.

20.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε σταδιακά σημαντική όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού στον τουριστικό τομέα, η οποία οδήγησε σε μεταβολή των μεριδίων των διαφόρων προορισμών. Η όξυνση ήταν ιδιαίτερα έντονη στην περίπτωση του τουρισμού «ήλιος και θάλασσα».

Οι εξελίξεις αυτές πίεσαν τις επιχειρήσεις του κλάδου, ιδιαίτερα αυτές των παραδοσιακών προορισμών, να αναζητήσουν νέες μορφές τουρισμού και να βελτιώσουν την ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών. Παράλληλα άρχισαν να αναζητούν τρόπους μείωσης του κόστους προσφοράς των υπηρεσιών τους μέσω συνεργασιών, δημιουργίας καθετοποιημένων μονάδων και αλυσίδων. Στην πλευρά της ζήτησης, το βελτιωμένο βιοτικό επίπεδο και η «ωρίμανση» των τουριστών, σε συνδυασμό με τον κορεσμό της ζήτησης για παραδοσιακούς ευρωπαϊκούς προορισμούς, οδήγησε σε αλλαγή των προτύπων αυτής με στροφή σε νέες μορφές τουρισμού, όπως είναι ο μορφωτικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας, θεραπείας και ανάρρωσης, κ.ά.

Οι παραπάνω εξελίξεις οδήγησαν σε μείωση των μεριδίων της Ευρώπης και των ΗΠΑ στο διεθνή τουρισμό και αύξηση αυτών της Αφρικής, Μέσης Ανατολής και Ν. Ασίας.

Η εξέταση των παραγόντων που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα στον τουριστικό τομέα έδειξε τα παρακάτω:

- Όλες οι εξεταζόμενες χώρες, σε διαφορετικό βαθμό η καθεμιά, διαθέτει τους δικούς της φυσικούς (τοπία, ποταμοί, ακτές, λίμνες, κλίμα, κλπ.) και πολιτιστικούς πόρους (αρχαία μνημεία, ιστορικές πόλεις, πολιτισμική κληρονομιά, κ.ά.). Η χώρα μας είναι σαφές ότι έχει προβάδισμα σε αυτόν τον τομέα.

- Το μικρό μέγεθος της πλειοψηφίας (96%) των τουριστικών επιχειρήσεων της Ε.Ε. δεν τους επιτρέπει να αξιοποιήσουν οικονομίες κλίμακας, προκειμένου να μειώσουν το κόστος και να βελτιώσουν την ποιότητα των υπηρεσιών τους. Από την άλλη πλευρά, οι μεγάλες επιχειρήσεις

του κλάδου, καθώς και οι ξενοδοχειακές αλυσίδες προσπαθούν μέσω τμηματοποίησης της αγοράς και διαφοροποίησης του προϊόντος που προσφέρουν να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

- **Οι μακροοικονομικοί παράγοντες** επηρέασαν επίσης σημαντικά την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Από πλευράς συναλλαγματικής πολιτικής, το ελληνικό τουριστικό προϊόν βρέθηκε σε μειονεκτική θέση έναντι του αντίστοιχου προϊόντος της Ιταλίας, Πορτογαλίας, Ισπανίας και Τουρκίας, οι οποίες προέβησαν σε αλληπάλληλες υποτιμήσεις των νομισμάτων τους τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Η χώρα μας, με την άσκηση αντιπληθωριστικής πολιτικής με υπερτιμημένη ή σταδιακά επιβραδυνόμενη διολίσθηση της δραχμής την περίοδο 1986-1995 και την πολιτική της σκληρής δραχμής την τριετία 1996-1998, σε συνδυασμό με τις πολιτικές που ακολούθησαν οι ανταγωνίστριες χώρες, χειροτέρευσε την ανταγωνιστική θέση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με αποτέλεσμα τη μείωση του τουριστικού ρεύματος προς αυτή και την απώλεια εισπράξεων τουριστικού συναλλάγματος.

- Η χώρα μας μειονεκτεί σημαντικά έναντι της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Γαλλίας ως προς το **μοναδιαίο κόστος εργασίας**, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η Ιταλία παρά το γεγονός ότι είναι πιο ακριβή από τη χώρα μας δέχεται μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών εξαιτίας της εύκολης πρόσβασης που έχουν οι κάτοικοι των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης.

Από πλευράς **κόστους ζωής**, η χώρα μας βρίσκεται περίπου στην ίδια θέση με την Πορτογαλία και οι δύο υπερέχουν ελαφρά έναντι της Ισπανίας και σημαντικά έναντι της Γαλλίας και Ιταλίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας σημειώθηκε η μεγαλύτερη αύξηση του δείκτη τιμών των υπηρεσιών ξενοδοχείου, καφέ και εστιατορίου, με αποτέλεσμα το 1999 ο δείκτης αυτός να βρίσκεται σε υψηλότερη θέση από τον αντίστοιχο δείκτη των άλλων χωρών που εξετάζονται.

Το **επιτόκιο μακροπρόθεσμων δανείων** για όλες τις χώρες που εξετάζονται κυμάνθηκε στα ίδια περίπου υψηλά επίπεδα τη δεκαετία του 1980 με σαφή τάση όμως υποχώρησης για όλες τις χώρες με εξαίρεση τη χώρα μας, στην οποία η πορεία των επιτοκίων δεν ήταν προς μια κατεύθυνση αλλά σημειώθηκαν αυξομειώσεις στο ύψος των επιτοκίων. Τη δεκαετία του 1990 η τάση για όλες τις χώρες ήταν καθοδική, με αποτέλεσμα όλες οι χώρες, με εξαίρεση τη χώρα μας, να επιτύχουν επιτόκιο μακροχρόνιου δανεισμού του δημοσίου κάτω του 5%, ενώ η χώρα μας στάθηκε στο 6,5%. Τα **επιτόκια τραπεζικού δανεισμού για τις επιχειρήσεις** είναι σήμερα στη χώρα μας υψηλότερα κατά 1,58-2,16 ποσοστιαίες μονάδες του αντίστοιχου μέσου όρου που επικρατεί στην ευρωζώνη.

Σύμφωνα με το **World Competitiveness Report** του I.M.D., το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα κατατάσσεται στη χαμηλότερη θέση, μαζί με το ιταλικό, με 37 βαθμούς έναντι 62 βαθμών του γαλλικού, 56 του ισπανικού και 48 του πορτογαλικού.

Τα τελευταία χρόνια, οι **φόροι** που επιβάλλονται στο τουριστικό προϊόν αυξήθηκαν περισσότερο από τους άλλους παράγοντες που προσδιορίζουν τις λειτουργικές δαπάνες των τουριστικών επιχειρήσεων, γεγονός που έκανε τη φορολογία να έχει σήμερα ένα σημαντικό μερίδιο στο συνολικό κόστος του ταξιδιού (14%). Η Αθήνα βρίσκεται στην 41 θέση μεταξύ 52 πόλεων, με κριτήριο το συνολικό φορολογικό βάρος που επιβάλλεται στο τυπικό καλάθι των τουριστικών υπηρεσιών, το αεροδρόμιο της Αθήνας

κατατάσσεται όγδοο μεταξύ δέκα έξι (16) ευρωπαϊκών αεροδρομίων, με τον υψηλότερο δείκτη φορολογικών επιβαρύνσεων. Η χώρα μας επιβαρύνει την τιμή του δωματίου με συντελεστή ΦΠΑ 8% έναντι 7% της Ισπανίας και 5% της Πορτογαλίας. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά του ελληνικού φορολογικού συστήματος το κατατάσσουν στην τελευταία θέση μεταξύ των συστημάτων των ανταγωνιστριών χωρών. Το νέο καθεστώς των επιβαρύνσεων που εισήχθη με τη λειτουργία του αεροδρομίου των Σπάτων ήρθε να επιδεινώσει σε σημαντικό βαθμό την παραπάνω κατάσταση. Για τις αεροπορικές εταιρείες το νέο αεροδρόμιο είναι περίπου 2,5 φορές ακριβότερο από το αεροδρόμιο της Ρώμης, 2 φορές από το αεροδρόμιο της Βαρκελώνης, κ.λπ. Είναι φανερό λοιπόν οι συνέπειες της αύξησης των επιβαρύνσεων σε μια αγορά, όπως η τουριστική, έντονα ανταγωνιστική, στην οποία η σχετική τιμή του προϊόντος επηρεάζει σημαντικά τη ζήτηση του (ελαστικότητα ζήτησης μεγαλύτερη της μονάδας). Τέλος, το κόστος σε χρήμα και χρόνο, που συνεπάγεται η θεώρηση διαβατηρίου για τους προερχόμενους από τρίτες χώρες και επιθυμούν να επισκεφθούν τη χώρα μας, δημιουργεί αποτρεπτικό παράγοντα που εξασθενεί την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Μέσα στο παραπάνω μικρό- και μακροοικονομικό περιβάλλον, οι τουριστικές επιχειρήσεις ακολουθούν διάφορες στρατηγικές, προκειμένου να αντιμετωπίσουν το διεθνή ανταγωνισμό:

- Μία από αυτές είναι η πολιτική **προώθησης και διαφήμισης** του τουριστικού προϊόντος, το οποίο λόγω της φύσης του απαιτεί ιδιαίτερη προβολή και προώθηση. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν έχει ανάγκη ιδιαίτερης προσοχής στον τομέα αυτό εξαιτίας της απόστασης του τόπου προσφοράς από τα ευρωπαϊκά κέντρα προέλευσης τουριστών. Η πολιτική προώθησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα από τη χώρα μας, με την ποικιλία διαφορετικών προγραμμάτων και μηνυμάτων, δεν βοήθησε στην αντίληψη και αφομοίωση της εικόνας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται από εμπειρικές έρευνες οι οποίες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η διαφήμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος δεν ήταν ικανοποιητικά αποτελεσματική.
- Μέσα στα πλαίσια του συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού με την παρουσία νέων προορισμών, οι επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου ανέδρασαν με σειρά συνεργασιών με τη μορφή των **συγχωνεύσεων-εξαγορών και συμμαχιών**. Με τις στρατηγικές αυτές έχουν ως στόχο να πετύχουν χαμηλότερο κόστος παραγωγής και υψηλότερο βαθμό αξιοποίησης της παραγωγικής τους δυναμικότητας μέσω αποτελεσματικότερης διαχείρισης. Παράλληλα, άρχισαν να δημιουργούνται μεγάλες ξενοδοχειακές αλυσίδες μέσω εξαγορών-συγχωνεύσεων και συμμαχιών. Οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν υιοθέτησαν τις παραπάνω στρατηγικές σε ικανοποιητικό βαθμό. Έτσι η παρουσία στη χώρα μας μεγάλων ξενοδοχειακών αλυσίδων είναι πολύ περιορισμένη. Ωστόσο σημειώθηκαν κάποιες ανακατατάξεις στον ξενοδοχειακό τομέα, οι οποίες είχαν εγχώριο χαρακτήρα, τόσο με εξαγορές όσο και με την είσοδο στον τουριστικό κλάδο κάποιων ναυτιλιακών επιχειρήσεων.
- Μια άλλη στρατηγική επιλογή των τουριστικών επιχειρήσεων έναντι στον συνεχώς εντεινόμενο ανταγωνισμό είναι η αξιοποίηση του **αποδοτικού μανάτζμεντ** (yield management). Η γενική διαπίστωση είναι ότι σε καμία από τις εξεταζόμενες χώρες δεν

εφαρμόζεται υψηλού επιπέδου αποδοτικό μανάτζμεντ από τις εγχώριες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Η αξιοποίηση αυτής της στρατηγικής περιορίζεται στις θυγατρικές επιχειρήσεις διεθνών αλυσίδων που δραστηριοποιούνται σε κάθε χώρα. Τα εμπόδια στην εφαρμογή του αποδοτικού μανάτζμεντ βρίσκονται τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων.

Τέλος, ο ανθρώπινος παράγοντας παίζει σημαντικό ρόλο στην προσφορά του τουριστικού προϊόντος τόσο από πλευράς παραγωγικότητας όσο και από πλευράς ποιότητας αυτού. Η προσφορά του τουριστικού προϊόντος από πλευράς εργαζόμενου πρέπει να χαρακτηρίζεται από επαγγελματική ευσυνειδησία, ειδίκευση και αξιοπρεπή επικοινωνία. Οι ιδιότητες αυτές δεν αναφύονται από μόνες τους αλλά είναι αποτέλεσμα των επενδύσεων σε εκπαίδευση και επιμόρφωση του προσωπικού. Δυστυχώς ένα σημαντικό τμήμα του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στον ελληνικό τουριστικό κλάδο στερείται των παραπάνω χαρακτηριστικών. Το γεγονός αυτό θέτει τη χώρα μας σε μειονεκτική θέση έναντι των άλλων χωρών, αφού η χώρα μας στο θέμα αυτό υπερέχει μόνο έναντι της Πορτογαλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21

ΛΟΙΠΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

21.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετασθούν μερικοί άλλοι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Μεταξύ αυτών είναι η εισαγωγή του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής σε όλο το κύκλωμα παροχής τουριστικών υπηρεσιών, και τέλος, η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

21.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η καθιέρωση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος είναι ένα σημαντικό βήμα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Με το ευρώ, η ευρωπαϊκή οικονομία τοποθετείται αποτελεσματικότερα στον παγκόσμιο ανταγωνισμό, παράλληλα δε συμβάλλει στην ανταγωνιστικότερη λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Ο ευρωπαϊκός τουρισμός, ένας από τους κατ' εξοχήν διεθνώς ανταγωνιστικούς κλάδους, δέχεται στην αυγή του 21^{ου} αιώνα μία νέα πρόκληση, αυτή του ευρώ. Παρά την ευρεία διαμάχη, το ενιαίο νόμισμα αποτελεί πραγματικότητα και η ανάλυση που ακολουθεί αξιολογεί την εισαγωγή του ως θετική για την ενδυνάμωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Παρόλα αυτά οι επιπτώσεις παρουσιάζονται ως διαφορετικές εξετάζοντας τον κλάδο από διάφορες οπτικές γωνίες ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις αυτές μπορεί να είναι και αρνητικές.

21.2.1 Το Μακροοικονομικό Περιβάλλον

Οι μακροοικονομικές επιδράσεις στον κλάδο, λόγω της εισόδου της χώρας στη ζώνη του ευρώ, τόσο από την πλευρά της ζήτησης όσο και της προσφοράς, αναμένονται ως επί το πλείστον θετικές. Το μακροοικονομικό περιβάλλον που θα επικρατήσει θα χαρακτηρίζεται από σταθερότητα, ικανοποιητικούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης, χαμηλό ρυθμό πληθωρισμού, χαμηλά επιτόκια, εξάλειψη συναλλαγματικών κινδύνων και δημοσιονομική πειθαρχία σε συνδυασμό με τη δημιουργία μιας νέας μεγάλης αγοράς χρήματος και κεφαλαίων σε ευρώ. Τα παραπάνω, τα οποία ισχύουν για όλες τις χώρες της ΕΕ, θα ενισχύσουν τις αναπτυξιακές τάσεις της Ευρωπαϊκής οικονομίας; γεγονός που αναμένεται να αυξήσει το ρυθμό ανάπτυξης του τουρισμού, θα μειώσουν το κόστος δανεισμού ή άντλησης χρηματοοικονομικών πόρων των επιχειρήσεων και θα δημιουργήσουν νέες δυνατότητες και ευκαιρίες χρηματοδότησης επενδυτικών σχεδίων.

Μία αρνητική επίπτωση θα προήλθε από τη μείωση των βαθμών ελευθερίας στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής:

α) η άσκηση της νομισματικής πολιτικής προσδιορίζεται πλέον από την Κεντρική Ευρωπαϊκή Τράπεζα και όχι από την Τράπεζα Ελλάδος.

β) δεν θα επιτρέπεται η προσαρμογή των συναλλαγματικών ισοτιμιών σύμφωνα με τις εξελίξεις στα άλλα μεγέθη της οικονομίας.

Με άλλα λόγια εγκαταλείπεται ένα «εργαλείο» βελτίωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του τουρισμού, το οποίο στην περίπτωση της Ελλάδας έχει λειτουργήσει αρνητικά στο παρελθόν.

21.2.2 Η Ανταγωνιστικότητα του Ευρωπαϊκού Τουρισμού

Αυτές οι εξελίξεις επηρεάζουν περίπου στον ίδιο βαθμό τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των χωρών-μελών στον μεταξύ τους ανταγωνισμό, και επιπλέον επηρεάζουν θετικά την ανταγωνιστικότητα κάθε ενός σε σχέση με τρίτες χώρες και συνολικά τον ευρωπαϊκό κλάδο. Συγκεκριμένα δημιουργείται ένας ενιαίος οικονομικός χώρος ο οποίος ορίζει μια κορυφαία τουριστική αγορά παγκοσμίως. Η ζώνη του ευρώ αντιπροσωπεύει τον πρώτο προορισμό των τουριστών και τον τόπο προέλευσης σχεδόν του μισού παγκόσμιου τουρισμού. Αν σε αυτό προστεθούν και οι επισκέπτες εντός της ΕΕ τότε η αγορά αυτή λαμβάνει εξέχουσα σπουδαιότητα.

Η αύξηση των ατομικών εισοδημάτων που συνεπάγεται ο ταχύτερος μέσος ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης, σε συνδυασμό με το σταθερό περιβάλλον, συμβάλουν στη σταθερή διαχρονική αύξηση της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών. Το ερώτημα που προκύπτει είναι πως θα κατανοηθεί η αυξημένη ζήτηση μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΙΤΕΠ ο ρυθμός αύξησης επισκεπτών από την ΕΕ στη χώρα μας την περίοδο 2001-2015 θα αυξηθεί κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες και θα ανέλθει σε 5-6% κατά μέσο όρο ετησίως.

Η δημιουργία ενιαίου οικονομικού χώρου συνέβαλλε στην αύξηση των επαγγελματιών ταξιδιών διευκόλυνε τη μετακίνηση των τουριστών εντός της ΕΕ. Επιπλέον σταμάτησαν οι αρνητικές επιπτώσεις που είχε η πολιτική της σκληρής δραχμής στην οικονομία γενικότερα και στον τουρισμό ειδικότερα. Ένα άλλο στοιχείο είναι αυτό της μείωσης του κόστους διασυνοριακού τουρισμού το οποίο πλέον προβάλλει τον Ευρωπαϊκό χώρο ως ενιαίο, πιο ελκυστικό, για τους επισκέπτες εκτός ζώνης ευρώ, και ιδιαίτερα για όσους επισκέπτονται αρκετές χώρες στο ίδιο ταξίδι. Δυστυχώς για τη χώρα μας ο λόγος αυτός δε φαίνεται ότι θα ενισχύσει σημαντικά το τουριστικό ρεύμα προς αυτήν, εξαιτίας της μειονεκτικής γεωγραφικά θέσης που έχει έναντι των ανταγωνιστριών χωρών Ιταλία, Ισπανία και Γαλλία.

Από την πλευρά της προσφοράς, η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου, η αύξηση των διασυνοριακών συναλλαγών με την συνεπακόλουθη μείωση του κόστους οργάνωσης αυτών, και η διαφάνεια και συγκρισιμότητα των τιμών αναμφισβήτητα ασκούν ανταγωνιστικές πιέσεις στον κλάδο. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε έμφαση στην ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών, που εξαρτώνται όχι μόνο από τις τουριστικές επιχειρήσεις, αλλά και από την ποιότητα των υποδομών κάθε χώρας, καθώς και από τις δυνατότητες ευέλικτων και γρήγορων προσαρμογών στις νέες συνθήκες που θα διαμορφωθούν στην αγορά.

Το γεγονός αυτό έχει διαφορετικές επιπτώσεις στην οικονομική γεωγραφία του κλάδου:

α) Ενισχύει την ανταγωνιστικότητα του Ευρωπαϊκού τουρισμού στη παγκόσμια τουριστική αγορά, δίνοντας ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε όλες τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.

β) Οδηγεί σε αύξηση του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού με αποτέλεσμα τη μείωση των περιθωρίων κέρδους. Αυτή η αλλαγή αναδεικνύει σταδιακά τα πραγματικά συγκριτικά πλεονεκτήματα των επιχειρήσεων (και χωρών).

21.2.3 Οφέλη για τους Καταναλωτές και τις Επιχειρήσεις

Τρία είναι τα σημαντικότερα οφέλη για τον καταναλωτή:

α) Ευκολία στις συναλλαγές: ο τουρίστας πλέον χρησιμοποιεί ένα νόμισμα για τις συναλλαγές του στις χώρες προορισμού εντός της ευρωζώνης.

β) Διαφάνεια: ο τουρίστας είναι πλέον εξοικειωμένος με την αγοραστική δύναμη του ευρώ και σε θέση να συγκρίνει εύκολα τις διαφορές στις τιμές ομοειδών προϊόντων από χώρα σε χώρα και να αγοράζει σε χαμηλότερες τιμές.

γ) Οικονομία - μείωση του κόστους συναλλαγών: ο τουρίστας εξοικονομεί όλες τις δαπάνες που δημιουργούνται από την αλλαγή του νομίσματος.

Συγκεκριμένα: επιβαρύνσεις προμηθειών συναλλάγματος επιβαρύνσεις τιμών αγοράς και πώλησης. Επιβαρύνσεις στο χρόνο - άρα και κόστος μετατροπής συναλλάγματος (επιλογή τράπεζας, ενημέρωση τιμών).

Εκτιμάται ότι τα οφέλη που προέκυψαν για τις επιχειρήσεις είναι περισσότερα από το κόστος. Όμως σε κάθε περίπτωση η κατανομή δεν είναι ισοβαρής για όλες τις επιχειρήσεις.

1. Μείωση του κόστους συναλλαγών - λειτουργίας: λόγω μείωσης του αριθμού νομισμάτων που χρησιμοποιούν, εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου, μείωση του επιτοκίου δανεισμού, συνεπώς μείωση του κόστους του χρήματος, των επενδύσεων και λειτουργίας των επιχειρήσεων.

2. Μείωση των ασυμμετριών πληροφόρησης και βελτίωση διαπραγματευτικής θέσεως των επιχειρήσεων: η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου συνδυαζόμενη με τη διαφάνεια των τιμών, συνέβαλαν ώστε οι εταιρικές συμφωνίες να στηρίζονται στα πραγματικά δεδομένα προσφοράς και ζήτησης, ενώ μειώνουν τον κίνδυνο που προέρχεται λόγω έλλειψης πληροφόρησης.

3. Οικονομίες κλίμακας και σκοπού: η δημιουργία ενιαίου οικονομικό-νομισματικού χώρου αποτελεί κίνητρο για αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης των επιχειρήσεων και διασυνοριακού ανταγωνισμού. Τα οφέλη ασφαλώς είναι περισσότερα για τις μεγάλες επιχειρήσεις (οικονομίες κλίμακας), ενώ σαφώς προέκυψαν οφέλη και για μικρότερες επιχειρήσεις μέσω συνεργασιών και δικτύων (οικονομίες σκοπού).

21.2.4 Αρνητικές Επιπτώσεις για τους Καταναλωτές και τις Επιχειρήσεις

Η υιοθέτηση του νέου νομίσματος υποδηλώνει ένα κόστος για τον καταναλωτή. Οι καταναλωτές έχουν ένα κόστος στο να επιτύχουν να «σκέφτονται» σε ευρώ. Η ασυμμετρία πληροφόρησης καθώς και η έλλειψη εμπιστοσύνης είναι καθοριστική στην όποια λήψη απόφασης ή εκδήλωσης κατανάλωσης. Αυτοί οι παράγοντες έχουν διαφορετική επίδραση στον τύπο κατανάλωσης (π.χ. επαγγελματικά ταξίδια ή ταξίδια αναψυχής), όμως σταδιακά εξαλύφονται όσο η εξεικίωση του κοινού με το Ευρώ βελτιώνεται..

Η σημασία του ευρώ για τις τουριστικές επιχειρήσεις, σε κάθε περίπτωση, έχει πολλές όψεις. Ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίστηκαν τη μετάβαση τους στο ευρώ έχει επίδραση στην ανταγωνιστική τους θέση. Η επιτυχής μετάβαση δεν εξασφάλισε μόνο τη διατήρηση των μεριδίων αγοράς, αλλά μπορεί να συμβάλει στη μελλοντική αύξηση αυτών με δεδομένη την αύξηση της ζήτησης. Κατά τη διάρκεια μετάβασης στο νέο νόμισμα, οι επιχειρήσεις όφειλαν να προετοιμαστούν για αλλαγές τόσο σε επίπεδο στρατηγικού προσανατολισμού όσο και της λειτουργικής προσαρμογής. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να επέλθουν αλλαγές στην επιχειρησιακή στρατηγική, στην οικονομική διεύθυνση, στο μάρκετινγκ και τις πωλήσεις, στη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων, κ.ά., οι οποίες συνεπάγονται σημαντικό κόστος. Όμως αυτό δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί ως κόστος, αλλά ως επένδυση για μελλοντική ζήτηση και ανάπτυξη και οι επιχειρήσεις πρέπει να σχεδιάσουν προσεκτικά τη μετάβαση τους.

Οι απαιτούμενες τεχνικές αλλαγές και η επίδειξη διπλών τιμών κατά το μεταβατικό στάδιο ήταν οι πιο ευαίσθητες περιοχές.

21.2.5 Ελληνικές Επιχειρήσεις

Η υιοθέτηση του ευρώ έχει ξεχωριστή σημασία ειδικότερα για τις ελληνικές τουριστικές επιχειρήσεις για δύο λόγους:

1. Περισσότερο από το 70% των αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα προέρχεται από χώρες της ΕΕ.
2. Η μείωση των επιτοκίων δανεισμού μείωσε το κόστος επενδύσεων και λειτουργίας των ελληνικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των ξενοδοχειακών, οι οποίες είναι από τις πλέον υπερχρεωμένες μέσα στην ΕΕ.

Όμως υπάρχουν ορισμένες ιδιαιτερότητες που θέτουν σε κίνδυνο τα συμφέροντα των ελληνικών επιχειρήσεων.

1. Οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν ανταγωνιστικό μειονέκτημα έναντι των άλλων επιχειρήσεων εκτός ΕΕ μεσογειακών χωρών, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιούν τη συναλλαγματική πολιτική ως μέσο στήριξης της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού τους.
2. Λόγω γεωγραφικής θέσης, οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν επωφελήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την ανάπτυξη του διασυνοριακού τουρισμού μεταξύ χωρών της ΕΕ.

21.3. Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Η αρχή του απόλυτου πλεονεκτήματος βρίσκει πλήρη εφαρμογή στην περίπτωση των τουριστικών υπηρεσιών όταν οι τιμές αυτών προσαρμοστούν κατάλληλα ώστε να ληφθεί υπόψη η ποιότητα τους. Πράγματι, σύμφωνα με την αρχή του απόλυτου πλεονεκτήματος η χώρα Α εξάγει ένα προϊόν στη χώρα Β όταν το κόστος παραγωγής στην Α είναι μικρότερο από το κόστος παραγωγής της Β. Το κόστος παραγωγής δεν λαμβάνει υπόψη του μόνο την αμοιβή των συντελεστών παραγωγής αλλά και την παραγωγικότητα αυτών. Με άλλα λόγια, η ονομαστική τιμή ενός συντελεστή παραγωγής μπορεί να είναι υψηλότερη, αλλά όταν ληφθεί υπόψη και η παραγωγικότητα αυτού να είναι σημαντικά μικρότερη. Έτσι οι τουριστικές υπηρεσίες δεν αξιολογούνται μόνο από τις τιμές στις οποίες προσφέρονται, αλλά σε συνδυασμό με την ποιότητα τους. Αυτό σημαίνει ότι μία τουριστική υπηρεσία υψηλής ποιότητας, που χρεώνεται με υψηλή τιμή μπορεί να είναι πιο φθηνή από μία άλλη που χρεώνεται με χαμηλότερη τιμή, αλλά είναι σημαντικά κατώτερης ποιότητας. Συνεπώς η σχέση τιμής - ποιότητας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις διεθνείς συγκρίσεις, καθώς και στην επιλογή των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών μεταξύ ανταγωνιστριών χωρών. Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι ο παράγοντας ποιότητα μπορεί να είναι πιο σημαντικός από τον παράγοντα τιμή. Η βελτίωση λοιπόν της ποιότητας των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών αποτελεί στοιχείο διαφοροποίησης αυτών και συνεπώς μέσο ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας.

Το ερώτημα λοιπόν που προκύπτει είναι: ποια είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος; Η φύση του τουριστικού προϊόντος (μη αποθηκεύσιμο, αυλό) δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό και τη μέτρηση συγκεκριμένων αντικειμενικών χαρακτηριστικών όπως συμβαίνει με τα άλλα προϊόντα. Το στοιχείο της υποκειμενικότητας που εμπεριέχεται σε ορισμένα χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος, όπως είναι η ευγένεια, η προθυμία για εξυπηρέτηση, η καθαριότητα, η δυνατότητα εύκολης μετακίνησης, η αποφυγή αισχροκέρδειας, κάνει δύσκολη τη μέτρηση τους.

Στόχος όλων των φορέων που είναι υπεύθυνοι για τον τουρισμό πρέπει να είναι η συνεχής βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών λαμβάνοντας υπόψη ότι ποιότητα σημαίνει ικανοποίηση του τουρίστα.

Ο στόχος αυτός θα πρέπει να βασιστεί σε τέσσερις άξονες:

- στο σχεδιασμό της ποιότητας
- στην υλοποίηση του σχεδιασμού της ποιότητας
- στη διασφάλιση της ποιότητας
- στη βελτίωση της ποιότητας.

Η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος αναφέρεται σε κάθε μία από τις υπηρεσίες στην αλυσίδα αεροδρόμια, λιμάνια, χερσαίοι σταθμοί, αυτοκινητόδρομοι, τηλεπικοινωνίες, ταχυδρομεία, (γενική υποδομή), γήπεδα γκολφ, συνεδριακά κέντρα, μαρίνες κ.λ.π. (ειδική υποδομή), ξενοδοχεία

και όμοια καταλύματα (ανωδομή), ενοικίαση αυτοκινήτων, εκδρομές και τέλος τράπεζες, ανταλλακτήρια συναλλάγματος, κέντρα αναψυχής (συμπληρωματικές υπηρεσίες). Με άλλα λόγια η σύγχρονη αντίληψη για την ποιότητα απαιτεί αυτή να υπάρχει σε όλο το φάσμα των τουριστικών υπηρεσιών και όχι μόνο στην τουριστική επιχείρηση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται το τουριστικό πακέτο είναι ενιαίο και αν η αλυσίδα σπάσει κάπου, οι εντυπώσεις χάνονται ή τουλάχιστον μετριάζονται. Το καλύτερο και το πολυτελέστερο ξενοδοχείο δεν μπορεί να σταθεί σε ένα υποβαθμισμένο περιβάλλον και σε μια περιοχή χωρίς τουριστική συνείδηση και αίσθημα φιλοξενίας.

Με βάση τα παραπάνω, τα στοιχεία που συνθέτουν την οντότητα του ποιοτικού τουριστικού προϊόντος είναι κυρίως:

- ανθρώπινο δυναμικό: αριθμός (αναλογία προσωπικού προς κλίνες σε συνάρτηση με την περίοδο και την πληρότητα), επαγγελματική και επιστημονική κατάρτιση (αναλογία υπαλλήλων αποφοίτων τουριστικών σχολών προς το σύνολο των απασχολουμένων)
- περιβάλλον με την ευρεία έννοια (ανθρωπογενές και φυσικό)
- διαπροσωπικές σχέσεις
- πληροφόρηση
- μηχανισμός επίλυσης απρόβλεπτων ή συνήθων δυσχερειών
- μηχανισμός ελέγχου και αυτοελέγχου.

Προκειμένου να επιτευχθούν τα παραπάνω απαιτείται στενή συνεργασία του κράτους και του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Ο δημόσιος τομέας έχει υποχρέωση να:

- εξασφαλίζει τη γενική υποδομή (λιμάνια, αεροδρόμια, χερσαίοι σταθμοί, αυτοκινητόδρομοι, τηλεπικοινωνία, ταχυδρομεία) και μέρος της ειδικής υποδομής (μαρίνες, συνεδριακά κέντρα κ.ά.)
- εποπτεύει και ελέγχει όλο το φάσμα των τουριστικών υπηρεσιών
- συμπληρώνει και ενεργοποιεί το θεσμικό πλαίσιο προστασίας του καταναλωτή
- εξασφαλίζει γενική πληροφόρηση - ενημέρωση των τουριστών
- βελτιώνει τις συνθήκες λειτουργίας των αρχαιολογικών τόπων

Από την άλλη πλευρά ο ιδιωτικός τομέας, κυρίως για το δικό του συμφέρον, θα πρέπει να:

- εξασφαλίζει μέρος της ειδικής υποδομής που απαιτεί ο ποιοτικός τουρισμός, όπως είναι τα γήπεδα γκολφ, συνεδριακά κέντρα, κέντρα τουρισμού υγείας κ.ά.
- προσφέρει ποιοτικού επιπέδου ανωδομή (καταλύματα όλων των μορφών και κατηγοριών)

- προσφέρει ποιότητα σε όλο το κύκλωμα διαχείρισης και διακίνησης τουριστών
- προσφέρει ποιότητα στις συμπληρωματικές υπηρεσίες

21.3.1 Κέντρα Υποδοχής και Διαμετακόμισης Τουριστών

Ένα παράπονο των tour operators αναφέρεται στα κέντρα υποδοχής και διαμετακόμισης του εισερχόμενου τουρισμού - αεροδρόμια, λιμάνια και σιδηροδρομικοί σταθμοί. Τα κέντρα αυτά προσφέρουν χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες. Είναι μικρά και ελλιπή σε σχέση με τον όγκο των διακινούμενων τουριστών. Οι χώροι αναμονής είναι μικροί και ο χρόνος παραλαβής των αποσκευών μεγάλος. Χιλιάδες άνθρωποι συγκεντρώνονται καθημερινά σε μικρούς ή ακατάλληλους χώρους, προκειμένου να ταξιδέψουν. Δεν υπάρχει ένα καλά οργανωμένο γραφείο το οποίο θα παρέχει οδηγίες στον τουρίστα σχετικά με την μετακίνηση του μέσα στην πόλη. Τα ταξί που τους περιμένουν για να τους μεταφέρουν σε διάφορα σημεία της πόλης τους επιφυλάσσουν εκπλήξεις. Τα υπερβολικά κόμιστρα, η αγενής συμπεριφορά των οδηγών, οι αρνήσεις μίσθωσης, οι πολλαπλές μισθώσεις είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά της κατάστασης που επικρατεί στις εισόδους της χώρας.

Τα νησιά της χώρας μας υποφέρουν από έλλειψη λιμενικών εγκαταστάσεων, όπου Έλληνες και ξένοι τουρίστες υποχρεώνονται να περιμένουν επί ώρες, όρθιοι, με ήλιο ή βροχή για να επιβιβαστούν στο πλοίο της γραμμής, που πολύ συχνά καθυστερεί.

Ένα δεύτερο και σημαντικότερο παράπονο των tour operators του εξωτερικού είναι οι μεγάλες καθυστερήσεις που παρατηρούνται στα αεροδρόμια της χώρας, γεγονός που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ταλαιπωρία του ξένου τουρίστα και έχει πολλές φορές ως επακόλουθο να αμβλύνεται η θετική εικόνα διαμονής του στην Ελλάδα.

Μία από τις κύριες αιτίες που προκαλούν καθυστερήσεις είναι οι πειρατικές πτήσεις τσάρτερ που κατά την περίοδο αιχμής ανέρχονται σε εκατοντάδες σε όλη τη χώρα. Οι περισσότερες από αυτές τις πτήσεις προέρχονται από μικρές κυρίως εταιρίες τσάρτερ οι οποίες δεν σέβονται τις ώρες άφιξης - αναχώρησης που τους έχουν δοθεί, και προκειμένου να μην έχουν τα αεροσκάφη τους σε στασιμότητα, επιδιώκουν αύξηση των δρομολογίων τους δημιουργώντας επιβαρυντική ζήτηση στα αεροδρόμια άφιξης τους.

Μία δεύτερη, αλλά εξίσου σημαντική, αιτία των καθυστερήσεων που παρατηρούνται στα ελληνικά αεροδρόμια είναι οι απεργίες που συχνά πραγματοποιούνται, ιδιαίτερα σε περιόδους αιχμής από τους εργαζόμενους στις αερομεταφορές. Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Ένωσης Αεροπορικών Εταιριών (ΕΑΕ) της Ευρώπης, το αεροδρόμιο του Ελληνικού βρισκόταν στην πέμπτη θέση στην Ευρώπη σε καθυστερήσεις (Ναυτεμπορική, 18/11/1999). Το 45,1% των πτήσεων αναχωρεί ή φτάνει με καθυστέρηση άνω των 15 λεπτών, ενώ ο μέσος όρος στην Ε.Ε. είναι 30,6%.

Οι μεγαλύτερες καθυστερήσεις, σύμφωνα με την ίδια έκθεση, σημειώθηκαν στο αεροδρόμιο της Βαρκελώνης (55,9%), ενώ ακολούθησαν τα αεροδρόμια του Μιλάνου (52%), της Μαδρίτης (51,9%) και της Κωνσταντινούπολης (47,1%).

21.3.2 Καταλύματα

Ως βασικά κριτήρια επιλογής μιας ξενοδοχειακής μονάδας από τον καταναλωτή μπορούν να θεωρηθούν τα παρακάτω:

1. οι εγκαταστάσεις του ξενοδοχείου
2. η παροχή υπηρεσιών
3. η διατροφή
4. οι βοηθητικές υπηρεσίες που είναι δυνατόν να παρέχει το ξενοδοχείο.

Ως πιο σημαντικός παράγοντας από αυτούς θεωρείται η παροχή υπηρεσιών. Η διάσταση αυτή δεν απαιτεί απλά και μόνο στεγνό επαγγελματισμό, αλλά και διαφοροποιητικές διαστάσεις σε σχέση με τον ανταγωνισμό, όπως η φιλικότητα του προσωπικού, η ευγένεια, η προθυμία να εξυπηρετήσουν τους πελάτες κ.λ.π. Με τον όρο ποιοτική εξυπηρέτηση του πελάτη εννοείται η ικανοποίηση που παίρνει αυτός από την παρεχόμενη υπηρεσία αξιολογώντας την με βάση τα χρήματα που έδωσε γι' αυτήν. Πολύ συχνά στην ποιοτική παροχή υπηρεσιών τίθεται το πρόβλημα του κόστους κυρίως για τον πελάτη. Αυτό γίνεται κυρίως γιατί οι ξενοδόχοι πολλές φορές αναγκάζονται να υποκύψουν σε απαιτήσεις συγκεκριμένης αγοράς προσφέροντας χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες σε χαμηλές τιμές. Από την άλλη πλευρά αν οι καταναλωτές γίνουν δέκτες μίας κατάστασης που δεν είναι ευνοϊκή γι' αυτούς τότε θα μετακινηθούν σε άλλους προορισμούς και οι ξενοδόχοι δεν θα μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες ποιοτικές και διαφοροποιημένες ανάλογα με τις απαιτήσεις των καταναλωτών.

Αποτελεί γενική διαπίστωση ότι η ποιότητα των ελληνικών καταλυμάτων των υψηλών, τουλάχιστον, κατηγοριών θεωρείται ικανοποιητική χωρίς βέβαια να λείπουν οι εξαιρέσεις είτε αυτές είναι θετικές, είτε αρνητικές.

Το επίπεδο ποιότητας στις τουριστικές υπηρεσίες αναφέρεται, εκτός των άλλων, και στην υγιεινή, καθαριότητα, άνεση και ασφάλεια. Αυτά εξασφαλίζονται από τους αρμόδιους φορείς τόσο κατά την παροχή άδειας ίδρυσης της επιχείρησης που προσφέρει τουριστικές υπηρεσίες, όσο και με τους ελέγχους κατά την λειτουργία αυτής. Οι έλεγχοι αυτοί θα μπορούσαν να καταστούν άκρως αποτελεσματικοί αν συνοδεύονταν από ένα σύστημα υποβάθμισης των ξενοδοχειακών μονάδων εφόσον δεν τηρούνται κάποια κριτήρια. Το τελικό επίπεδο ποιότητας των παραπάνω στοιχείων επιλέγεται από το φορέα που προσφέρει τις τουριστικές υπηρεσίες και αποτελεί στοιχείο διαφοροποίησης του από άλλες επιχειρήσεις που προσφέρουν το ίδιο προϊόν.

Στην περίπτωση των ξενοδοχείων, σε διεθνές επίπεδο, έχουν χρησιμοποιηθεί διάφορα συστήματα για την κατηγοριοποίηση τους ανάλογα με το εύρος και την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν. Το πιο κοινό σύστημα που χρησιμοποιείται στην περίπτωση των ξενοδοχείων είναι η διαβάθμιση τους σε 1-5 αστέρια ανάλογα με τις υπηρεσίες που προσφέρουν.

Ο βασικός στόχος της κατηγοριοποίησης των ξενοδοχείων είναι να δείξουν στους tour operators, στα τουριστικά γραφεία και τους τουρίστες το γενικό επίπεδο ποιότητας που προσφέρουν. Η διαβάθμιση αυτή των ξενοδοχείων συνδέεται, τυπικά τουλάχιστον, με την τιμή του δωματίου. Έτσι ο τουρίστας επιλέγει προκαταβολικά την σχέση τιμής-ποιότητας που επιθυμεί. Η κατηγοριοποίηση των ξενοδοχείων βοηθάει επίσης τους υποψήφιους επενδυτές στο σχεδιασμό του επενδυτικού τους προγράμματος, ανάλογα με το τμήμα της αγοράς στο οποίο προτίθενται να απευθυνθούν. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στην περίπτωση των αναπτυσσόμενων τουριστικά περιοχών, όπου δεν υπάρχει σχετική εμπειρία και αποτελεί συνεπώς έναν οδηγό σχετικά με τη

σημασία εφαρμογής ποιοτικών προτύπων και ποια από αυτά πρέπει να χρησιμοποιηθούν. Τέλος, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενός συστήματος κατηγοριοποίησης των ξενοδοχείων είναι έργο δύσκολο. Αυτό επιβεβαιώνει και η ελληνική εμπειρία, αφού επί χρόνια δεν έχει επιτευχθεί η υιοθέτηση ενός τέτοιου συστήματος παρά το γεγονός ότι όλοι συμφωνούν για το ρόλο του στην προώθηση του ελληνικού τουρισμού. Το υπάρχον σύστημα κατηγοριοποίησης (6 διαφορετικές κατηγορίες) δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της διεθνούς αγοράς αφού στηρίζεται μόνο σε κριτήρια που έχουν σχέση με την κατασκευή του ξενοδοχείου και όχι και με το επίπεδο και την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει, αλλ' ούτε και με την ποιότητα της κατασκευής.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι:

- Το ποσοστό κλινών πολυτελείας και Α' κατηγορίας είναι μεγαλύτερο στη χώρα μας σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες ανταγωνίστριες χώρες. Αντίθετα το ποσοστό των κλινών Β' κατηγορίας είναι μικρότερο από όλα τα αντίστοιχα των υπολοίπων χωρών, με εξαίρεση την Πορτογαλία.
- Το μέσο μέγεθος των ξενοδοχείων πολυτελείας και Α' κατηγορίας είναι μικρότερο του αντίστοιχου της Τουρκίας, και υπερέρχει έναντι των άλλων χωρών.
- Το μέσο μέγεθος των ξενοδοχείων Β' κατηγορίας υστερεί σημαντικά από το αντίστοιχο της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Τουρκίας (121,5 έναντι 235,6, 160,1 και 169,9 αντίστοιχα).

(πηγή ΕΟΤ 2001)

Υπάρχει μεγάλος αριθμός ενδείξεων για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Το γενικό συμπέρασμα που εξάγεται από αυτές δεν είναι θετικό για τον ελληνικό τουρισμό. Υπάρχουν πολλά αρνητικά ή μη ικανοποιητικά χαρακτηριστικά αυτού. Διασώζεται όμως από τα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία, τα νησιωτικά συμπλέγματα, την περιβαλλοντολογική ποικιλία κ.τ.λ. (ΙΤΕΠ, Ιαν. 2000). Θα περιοριστούμε να σχολιάσουμε μόνο τα ευρήματα της έρευνας που έγινε από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Στον Πίνακα 94 (βλέπε παράρτημα) φαίνεται ο βαθμός ικανοποίησης των ξένων τουριστών στη χώρα μας κατά κατηγορία υπηρεσίας.

Η γενική παρατήρηση που μπορεί να γίνει με βάση τα στοιχεία του πίνακα και η οποία πρέπει να προβληματίσει, είναι ότι καμία ποιοτική διάσταση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος δεν ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό τον τουρίστα. Η σίτιση και η διασκέδαση αφήνουν το 48% των τουριστών πολύ ικανοποιημένους και ακολουθεί η διαμονή με το 41% των τουριστών να είναι πολύ ικανοποιημένοι. Η κατάσταση που επικρατεί στις άλλες υπηρεσίες είναι απογοητευτική με αποκορύφωμα τις συνθήκες υγιεινής, όπου το 88% των τουριστών είναι μέτρια έως και καθόλου ευχαριστημένοι.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις εξηγούν την σχέση τιμής - ποιότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η σχέση αυτή επιβεβαιώνεται από μία άλλη έρευνα σύμφωνα με την οποία

μόνο το 38% των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα μας θεωρεί δίκαιη τη σχέση τιμής προς υπηρεσίες. Έρχονται επίσης να επιβεβαιώσουν τη θέση τουριστικών φορέων ότι το ελληνικό τουριστικό προϊόν είναι υπερτιμημένο. Η παραπάνω θέση επιβεβαιώνεται και από τη χαμηλή δαπάνη ανά τουρίστα που επισκέπτεται τη χώρα μας.

21.4 Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Οι συνεχείς εξελίξεις των τεχνολογιών της επικοινωνίας και πληροφορικής (ΤΠ) έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του τουριστικού τομέα. Οι ΤΠ δεν περιορίζονται μόνο στη χρήση προσωπικών υπολογιστών και λογισμικού, αλλά ευρύτερα στην πληροφόρηση, σε συστήματα διαχείρισης και επικοινωνίας, που επιτρέπουν την επεξεργασία και τη ροή πληροφοριών - αναγκαίων για την οργάνωση της παραγωγής, την προβολή, την εμπορεία και διανομή του τουριστικού προϊόντος. Οι ΤΠ συμβάλλουν περαιτέρω στην ανάπτυξη της ίδιας της επιχείρησης (ως παράγοντας άμβλυνσης των ατελειών πληροφόρησης) καθώς και στη διεπιχειρησιακή συνεργασία και στην ανάπτυξη και διαχείριση δικτύων επιχειρήσεων. Ο τουρισμός είναι από τις λίγες οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες η πληροφόρηση έχει καταλυτική ισχύ σε όλο το φάσμα της αλυσίδας της προστιθέμενης αξίας που δημιουργεί. Αλλαγές στις ΤΠ καθώς και στην αξιολόγηση και ιεράρχηση από την κοινωνία (δημιουργία κοινωνίας πληροφόρησης) έχουν σηματοδοτήσει την ανάγκη συνολικής αναδιάρθρωσης όλων των οικονομικών μονάδων του κλάδου. Οι τουριστικές επιχειρήσεις και προορισμοί, ανεξαρτήτως μεγέθους, εξειδίκευσης και γεωγραφικής κάλυψης θα πρέπει να ενσωματώσουν τις ΤΠ.

21.4.1 Καταναλωτές

Η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος μεταβάλλεται ραγδαία. Η ανάπτυξη της διεθνούς επιχειρηματικότητας και η διεθνοποίηση των κοινωνιών συνέβαλε στην αύξηση των 'τακτικών' επισκεπτών σε διαφορετικούς προορισμούς, για λόγους εργασίας ή διασκέδασης

Αυτό με τη σειρά του επιδρά στη δημιουργία καταναλωτικών ομάδων οι οποίες:

1. Είναι περισσότερο απαιτητικές για την ποιότητα του παρεχόμενου προϊόντος, ζητώντας καλύτερη ποιότητα προϊόντος σε σχέση με την τιμή.
2. Είναι περισσότερο ευφυείς, στο βαθμό που έχουν συσσωρευμένη εμπειρία, έτσι ώστε να συγκρίνουν προορισμούς και προσφερόμενες υπηρεσίες.
3. Παρουσιάζονται ως ιδιαίτερα επιρρεπείς σε προγράμματα που τους προσφέρονται και έχουν στόχο να βελτιώσουν τη φήμη των επιχειρήσεων (π.χ. δωρεάν αεροπορικά μίλια).

Σε αυτές τις ομάδες, των οποίων ο αριθμός αυξάνεται, ο ρόλος της πληροφόρησης είναι καταλυτικός. Όλες αυτές οι ανάγκες - απαιτήσεις πρέπει να ικανοποιηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Η οργάνωση υπηρεσιών οι οποίες να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των καταναλωτών

απαιτεί ΤΠ. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι καταναλωτές επιζητούν την πρόσβαση σε συστήματα πληροφόρησης (computing, satellite communication).

Όμως εκτός από την ανταπόκριση στις αυξανόμενες καταναλωτικές ανάγκες, ο ρόλος της πληροφόρησης παραμένει καταλυτικός για την εκδήλωση της ζήτησης τουριστικών προϊόντων. Το προϊόν δεν είναι ομοιογενές (συνεπώς χρειάζεται η όσο το δυνατόν καλύτερη περιγραφή του), δεν είναι χειροπιαστό (δεν μπορεί να μπει σε μια βιτρίνα) και πωλείται από μακρινές αποστάσεις, ενώ συνήθως αγοράζεται αρκετούς μήνες πριν. Επιπρόσθετα περιλαμβάνει υψηλό βαθμό δέσμευσης από τον καταναλωτή, ο οποίος δεν μπορεί να επιστρέψει το προϊόν στον πωλητή, ενώ η κατανάλωση του εφόσον έχει στηριχθεί σε λάθος επιλογή, θα του προκαλέσει δυσανασχετίηση. Συνεπώς δημιουργεί ένα υψηλό βαθμό κινδύνου για τον καταναλωτή ο οποίος μπορεί να μειωθεί μόνο με την έγκαιρη και επακριβή πληροφόρηση.

21.4.2 Εξελίξεις στην Τεχνολογία Πληροφορικής (ΤΠ)

Οι ακόλουθες τέσσερις εξελίξεις στις ΤΠ είχαν σημαντικές επιπτώσεις στον τουριστικό τομέα. Οι τρεις πρώτες αναπτύχθηκαν για τις ανάγκες του κλάδου, ενώ η τελευταία έχει καθολική επίδραση σε όλες τις δραστηριότητες και έχει συμβάλει τα μέγιστα στη δημιουργία της κοινωνίας της πληροφόρησης. Όμως φαίνεται ότι ο τουρισμός, κλάδος εντάσεως πληροφόρησης, είναι ο κλάδος με τις σημαντικότερες ωφέλειες από την εμπορευματοποίηση του διαδικτύου. Τα συστήματα αυτά βελτίωσαν την αποτελεσματικότητα των κρατήσεων στις αεροπορικές εταιρίες, βελτίωσαν επίσης την ταχύτητα και αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν τα γραφεία ταξιδιών και υιοθετήθηκαν επίσης από τα ξενοδοχεία και τις επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων.

1. Η ανάπτυξη των συστημάτων κράτησης θέσεων (Computer Reservation Systems, CRSs). Τα συστήματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν αρχικά από τις αεροπορικές εταιρίες. Η ανάπτυξη αυτών βοήθησε στη ροή της πληροφόρησης, κυρίως, ανάμεσα στις αεροπορικές εταιρίες και τους tour operators.

2. Η εξέλιξη των CRSs με την ανάπτυξη των διεθνών συστημάτων διανομής (Global Distribution Systems, GDSs), τα οποία συνέβαλαν στην εξάπλωση της ροής των πληροφοριών τόσο οριζόντια, με άλλες αεροπορικές κυρίως εταιρίες, όσο και κάθετα, περιλαμβάνοντας πληροφορίες για συμπληρωματικά αγαθά του ταξιδιού (αλλά ουσιαστικά του πακέτου), όπως κρατήσεις δωματίων, εισιτηρίων τρένων, ενοικίασης αυτοκινήτων κ.λ.π. Ο κύριος στόχος αυτών των συστημάτων είναι η δημιουργία ενός σημείου παροχής όλων των απαραίτητων πληροφοριών (one stop service). Τα συστήματα αυτά συνδέουν σε διεθνές επίπεδο αυτούς που προσφέρουν τις υπηρεσίες, τους ενδιαμέσους φορείς και τους πελάτες και τους επιτρέπουν να ανταλλάσσουν πληροφορίες για μία ευρεία ποικιλία τουριστικών προϊόντων, όπως είναι τα αεροπορικά εισιτήρια, τα ξενοδοχεία, οι μεταφορές, πληροφορίες για τον τόπο προορισμού κ.ά.

3. Ο αυτοματισμός στην έκδοση εισιτηρίων είναι μία άλλη εξέλιξη της τεχνολογίας η οποία μειώνει το κόστος και αυξάνει την ανταπόκριση. Οι δορυφορικοί εκτυπωτές εισιτηρίων (STP) επιτρέπουν στους ενδιαμέσους φορείς να εκδίδουν εισιτήρια άμεσα. Μία μορφή αυτού είναι το

δίκτυο ηλεκτρονικής παράδοσης εισιτηρίων (ETDN). Η διαφορά μεταξύ των δύο συστημάτων είναι ότι ο προμηθευτής στην περίπτωση του ETDN λαμβάνει προμήθεια, ενώ στην περίπτωση του STP αμείβεται μόνο για την εκτύπωση. Τα ηλεκτρονικά κιόσκια (electronic kiosks) που μπορούν να τοποθετηθούν σε ξενοδοχεία, αεροδρόμια, γραφεία που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες κ.ά. επιτρέπουν στον ταξιδιώτη να κάνει μία σειρά από ενέργειες όπως το κλείσιμο του ξενοδοχείου, την αγορά αεροπορικών εισιτηρίων κ.ά. Τέλος μία άλλη τεχνολογική εξέλιξη σε αυτόν τον τομέα, είναι το ταξίδι χωρίς εισιτήριο. Στην περίπτωση αυτή τα στοιχεία του ταξιδιώτη βρίσκονται σε ηλεκτρονικό αρχείο της αεροπορικής εταιρίας και αυτός απλά παρουσιάζει την ταυτότητα του προκειμένου να λάβει την κάρτα επιβίβασης.

4. Παρά την πρόσφατη εμφάνιση του, η πλουσιότερη πηγή πληροφόρησης είναι ο Παγκόσμιος Ιστός (World Wide Web, WWW). Το WWW συνέβαλε τόσο στην αλληλεπίδραση και δικτύωση ανάμεσα σε χρήστες προσωπικών υπολογιστών και συστημάτων πληροφόρησης, όσο και στην ανάπτυξη πληθώρας τεχνολογιών που καθιστούν ευκολότερη και αποτελεσματικότερη τη διάχυση των πληροφοριών. Αυτό συνέβαλε με τη σειρά του στην εντατικοποίηση της χρήσης του ως μέσο προώθησης και διενέργειας επιχειρηματικών και εμπορικών δραστηριοτήτων. Όμως συνέβαλε στην ολοκλήρωση συστημάτων πληροφόρησης των επιχειρήσεων και στην καλύτερη οργάνωση των (π.χ. Intra-nets). Το σύστημα αυτό μπορεί να λειτουργήσει τόσο ως υποκατάστατο όσο και ως συμπληρωματικό των παραδοσιακών δικτύων διανομής. Ως συμπληρωματικό προϊόν επιτρέπει στους ενδιαμέσους φορείς και στους ταξιδιώτες να αναζητήσουν διαθέσιμα τουριστικά προϊόντα και τιμές. Ως υποκατάστατο προϊόν επιτρέπει στον ταξιδιώτη να αγοράσει τουριστικά προϊόντα μόνος του χωρίς τη μεσολάβηση τρίτου. Τα παραπάνω οδήγησαν στη δυναμική παρουσία, τα τελευταία χρόνια, των τουριστικών επιχειρήσεων στον παγκόσμιο ιστό.

Το εγχείρημα αυτό είναι μέχρι σήμερα τόσο επιτυχημένο, ώστε υπάρχουν εταιρίες που παρέχουν τουριστική ενημέρωση ή παροχή υπηρεσιών αποκλειστικά μέσω δικτύου. Αυτή η δυναμική που έχει διαμορφωθεί, καθώς και οι προοπτικές της παρουσιάζονται στον Πίνακα 95 (βλέπε παράρτημα) που αναφέρεται στον κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε για μία σειρά από κλάδους μέσω του παγκόσμιου ιστού. Οι πωλήσεις ταξιδιών-τουρισμού μέσω του παγκόσμιου ιστού προβλέπεται να αυξηθούν κατά 1184% την περίοδο 1997-2002. Θα κατέχουν το υψηλότερο μερίδιο (31,2%) στο σύνολο των πωλήσεων, με μεγάλη μάλιστα διαφορά από το δεύτερο κλάδο, υλικό προσωπικών υπολογιστών (17%).

Ο παγκόσμιος ιστός δίνει τη δυνατότητα στους προμηθευτές τουριστικών υπηρεσιών, να προσεγγίσουν νέους πελάτες και να εισχωρήσουν σε νέα τμήματα της αγοράς. Το μεγάλο του πλεονέκτημα είναι η ικανότητα του να κάνει τα τουριστικά προϊόντα προσιτά με πολύ χαμηλότερο κόστος σε σχέση με τα παραδοσιακά δίκτυα διανομής. Η μείωση του κόστους οφείλεται στην εξάλειψη των σταθερών δαπανών των τμημάτων κράτησης θέσεων, στη μείωση των δαπανών για εκτύπωση εντύπων και αλληλογραφίας και στη μη πληρωμή προμηθειών στα ταξιδιωτικά γραφεία. Από την άλλη πλευρά όμως ορισμένα μειονεκτήματα του συστήματος δεν του επιτρέπουν την ευρεία υιοθέτηση του ως ένα σύστημα διανομής. Μεταξύ αυτών είναι η άγνοια, η μη διαθεσιμότητα ηλεκτρονικού υπολογιστή για κάποιους πελάτες, η πληθώρα των στοιχείων, η επιφύλαξη για τη γνωστοποίηση σε τρίτους προσωπικών στοιχείων, κ.λ.π.

Σήμερα, η χρήση των ΤΠ είναι καθολική από όλους τους εμπλεκόμενους στην τουριστική δραστηριότητα:

1. Οι τουριστικοί πράκτορες χρησιμοποιούν ΤΠ σε εμπορικά κέντρα και κεντρικές αγορές για λογαριασμό των παραδοσιακών καταναλωτών.
2. Σε τηλεοπτικά κανάλια (με το σύστημα teletext) για καταναλωτές που επιζητούν μειώσεις τιμών.
3. Σε πρακτορεία τουρισμού αναψυχής (videotext) για την καλύτερη πληροφόρηση.
4. Τα διεθνή συστήματα διανομής για πρακτορεία επιχειρηματικού τουρισμού.
5. Internet για τους καταναλωτές (ως δίκτυο πληροφόρησης και διανομής τουριστικού προϊόντος ή και προορισμού).

21.4.3 Επιχειρήσεις

Ενώ ο τουρισμός δεν είναι κλάδος εντάσεως τεχνολογίας, αποτελεί κλάδο εντάσεως πληροφόρησης. Οι περισσότεροι υποκλάδοι της τουριστικής βιομηχανίας αποτελούνται από οργανισμούς και επιχειρήσεις εντάσεως πληροφορικής. Η πληροφόρηση είναι αναμφισβήτητα ένας σημαντικός παράγοντας στην ανάλυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Η υιοθέτηση των ΤΠ από τις επιχειρήσεις θα συμβάλει στη δημιουργία και διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

Συγκεκριμένα ως:

1. Κύρια εισροή της παραγωγικής διαδικασίας με καταλυτική, μάλιστα, επίδραση στην παραγωγικότητα. Η χρήση των ΤΠ διευκολύνει την επιχειρησιακή οργάνωση, επικοινωνία και λειτουργικότητα των τμημάτων.
2. Αποτελεί την κύρια εισροή για την δημιουργία και το συντονισμό ανεξάρτητων (συνεργασία) ή ιεραρχημένων οικονομικών (πολυεθνικές επιχειρήσεις, δίκτυα).
3. Μείωση του κόστους συναλλαγών, συντονισμού και επικοινωνίας.
4. Ενσωμάτωση της πληροφόρησης ως τμήμα της προστιθέμενης αξίας του τουριστικού προϊόντος. Οι επιχειρήσεις οι οποίες θέλουν τη διαφοροποίηση του προϊόντος και τη βελτίωση της ποιότητας τους έχουν κάθε λόγο να αυξήσουν την προστιθέμενη αξία του εάν υπάρχει η αναγκαία ζήτηση.
5. Στο μάρκετινγκ προκειμένου να ικανοποιηθεί το κριτήριο της σωστής πληροφόρησης στον κατάλληλο καταναλωτή, μέρος και χρόνο, ως στοιχείο βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και μεγιστοποίησης των πωλήσεων.

21.4.3.1 Στρατηγικές των επιχειρήσεων

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προσαρμόζονται δυναμικά στις νέες συνθήκες. Εάν στο άμεσο μέλλον το νέο όπλο ανταγωνισμού θα είναι η πληροφόρηση μέσω νέων τεχνολογιών, τότε μόνο οι καινοτόμες επιχειρήσεις θα έχουν την ικανότητα να επιβιώσουν μακροπρόθεσμα. Ο ρόλος των μη καινοτόμων επιχειρήσεων είναι προβληματικός για την επιβίωσή τους, σε κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, περισσότερο δε σε κλάδους έντασης πληροφόρησης. Συνεπώς η επιχείρηση θα πρέπει να ανασχεδιάσει την στρατηγική της ενσωματώνοντας σε αυτήν το ρόλο των ΤΠ.

Συγκεκριμένα η σύγχρονη επιχείρηση θα πρέπει να:

1. Αντιληφθεί τη σπουδαιότητα και πρακτική εφαρμογή των ΤΠ στη δομή της.
2. Να αναπτύξει ικανότητες διαχείρισης της πληροφόρησης μέσω των συστημάτων ΤΠ.
3. Να εφαρμόσει πρακτικές συνεχούς εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του προσωπικού στις νέες ΤΠ.
4. Οι μεγάλες επιχειρήσεις θα πρέπει να δημιουργήσουν ειδικό τμήμα διαχείρισης (intelligence unit) της πληροφόρησης και προγραμματισμού.

21.4.3.2 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ)

Είναι φανερό ότι οι προαναφερόμενες ενέργειες υποδηλώνουν τη διαρκή πληροφόρηση καθώς και την ανάληψη σημαντικών επενδύσεων σε ΤΠ. Αυτό προϋποθέτει επιπλέον πόρους αλλά και δεξιότητες τις οποίες πολλές Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) δεν διαθέτουν.¹ Επιπλέον η παρουσία του παγκόσμιου ιστού και η δυνατότητα πραγματοποίησης ταξιδιού χωρίς εισιτήριο (ticketless travel) ίσως απειλήσουν την επιβίωση κάποιων ενδιάμεσων φορέων (για παράδειγμα τα ταξιδιωτικά γραφεία ή ακόμη και τους tour operators) του τουριστικού κυκλώματος. Ο ταξιδιωτικός χρήστης προσωπικού υπολογιστή μπορεί να κάνει τις δικές του διευθετήσεις χωρίς τη μεσολάβηση τρίτου. Αυτό ίσως στρέψει τους ενδιάμεσους φορείς σε προσφορά άλλων υπηρεσιών προς τους ταξιδιώτες, όπως είναι η συλλογή και ανανέωση πληροφοριών, οι οποίες θα τίθενται στη διάθεση των πελατών.

Ένας άλλος κίνδυνος για τους ενδιάμεσους φορείς προέρχεται από κλάδους που δεν είναι συγγενείς προς τον τουρισμό, όπως οι τηλεπικοινωνίες, και οι εταιρίες κατασκευής υπολογιστών αν θελήσουν να εισέλθουν στον κλάδο παροχής τουριστικών πληροφοριών.

Ανεξάρτητα όμως από τις τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα αυτό δεν θα πρέπει να ξεχαστεί η αξία του προσωπικού στοιχείου των ενδιάμεσων φορέων που είναι δύσκολο να αντικατασταθεί από μη-προσωπικές τεχνολογικές εξελίξεις. Όπως, επίσης, δεν πρέπει να αγνοηθεί ότι πολλοί που ταξιδεύουν, όπως είναι για παράδειγμα τα στελέχη των επιχειρήσεων, δεν διαθέτουν χρόνο για να ασχοληθούν με την οργάνωση του ταξιδιού τους. Συνεπώς είναι πιθανό οι ΜΜΕ, ιδιαίτερα στον υποκλάδο των τουριστικών γραφείων, να υποστούν το μεγαλύτερο αναλογικά κόστος αυτών των αλλαγών και να καταστούν η ομάδα εκείνη των επιχειρήσεων με τις σημαντικότερες ζημιές και την απώλεια ανταγωνιστικότητας. Σε άλλους τουριστικούς υποκλάδους, όπως εστίασης και διαμονής, το μικρό μέγεθος ίσως να μην αναδειχθεί ως αρνητικός παράγοντας

ανταγωνιστικότητας. Αντιθέτως ο συνδυασμός ΤΠ και δεξιοτήτων με την επιχειρηματικότητα ίσως συμβάλουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους.

21.4.4 Εθνικοί Οργανισμοί Τουρισμού

Ο κύριος ρόλος των εθνικών οργανισμών τουρισμού είναι η δημιουργία όλων εκείνων των προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της τουριστικής ζήτησης σε εθνικό επίπεδο και κατά συνέπεια τη διατήρηση και ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι προαναφερόμενες εξελίξεις δεν θα πρέπει να αφήσουν αδιάφορο τον ΕΟΤ. Σε μία κοινωνία πληροφόρησης, οι εθνικοί οργανισμοί δημιουργούν συστήματα πληροφόρησης (όπως portal sites) τα οποία συμβάλλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τους. Σημαντικότερο όλων είναι η δια-δικτύωση αυτών των συστημάτων μέσω internet καθώς και η εξάπλωση τους σε μέρη δημόσιας πρόσβασης.

Είναι φανερή η ανάγκη ανάπτυξης ενός ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος που θα παρέχει εξειδικευμένη πληροφόρηση στο χώρο του τουρισμού, με βασικά γνωρίσματα τα εξής:

1. Αυξημένη διαθεσιμότητα σε σχέση με τις συμβατικές μορφές τουριστικής ενημέρωσης.
2. Υψηλό βαθμό δυνατότητας επικαιροποίησης των πληροφοριών.
3. Ολοκλήρωση, εκλογίκευση, οργάνωση και αξιοποίηση υπαρχουσών πηγών πληροφοριών του WWW καθώς και άλλων πηγών (internet κ.λ.π).
4. Βελτίωση δυνατοτήτων ανάκτησης και προσωποποίησης πληροφοριών.
5. Παροχή πρόσβασης μέσω δημοσίων σημείων, αλλά και προσαρμογή στο βαθμό εμπειρίας των καταναλωτών.

21.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εκτός από τους άλλους παράγοντες που συζητήθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, τρεις επιπλέον παράγοντες θα επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού κλάδου. Οι παράγοντες αυτοί είναι η εισαγωγή του ευρώ, η χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορικής από τον κλάδο, και τέλος, η αναβάθμιση της ποιότητας του προσφερόμενου προϊόντος.

Είναι βέβαιο ότι η εισαγωγή του ευρώ ως κοινού νομίσματος στην ΕΕ θα επηρεάσει σημαντικά τις οικονομίες όλων των κρατών-μελών αυτής και ιδιαίτερα του τουριστικού τομέα. Η γενική τοποθέτηση είναι ότι η εισαγωγή του ευρώ θα επηρεάσει θετικά την ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού τουριστικού κλάδου, αλλά ωστόσο θα υπάρξουν και αρνητικές επιπτώσεις σε ορισμένους τομείς του κλάδου. Πιο συγκεκριμένα, η δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου θα επηρεάσει θετικά την ανταγωνιστικότητα κάθε χώρας σε σχέση με τις τρίτες χώρες και συνολικά τον ευρωπαϊκό κλάδο. Παράλληλα όμως, θα οδηγήσει και σε αύξηση του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού με αποτέλεσμα τη μείωση του περιθωρίου κέρδους. Αυτή η αλλαγή θα αναδείξει τα πραγματικά συγκριτικά πλεονεκτήματα των επιχειρήσεων και των χωρών. Είναι βέβαιο ότι οι μικρές επιχειρήσεις θα βρεθούν σε δυσμενή θέση έναντι των πολυεθνικών ή μεγάλων εθνικών επιχειρήσεων. Η σημειούμενη πτώση των επιτοκίων θα βελτιώσει το χρηματοδοτικό κόστος και

συνεπώς και την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουρισμού αν ληφθεί υπόψη ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν υψηλό δείκτη δανειακής επιβάρυνσης. Από την άλλη πλευρά, λόγω γεωγραφικής θέσης της χώρας μας, ο ελληνικός τουρισμός πιθανόν να μην επωφεληθεί σε σημαντικό βαθμό από την ανάπτυξη του διασυνοριακού τουρισμού μεταξύ των χωρών της ΕΕ.

Η σχέση τιμής-ποιότητας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις διεθνείς συγκρίσεις, καθώς και στην επιλογή των προσφερόμενων υπηρεσιών μεταξύ ανταγωνιστριών χωρών. Είναι αναγκαίο το στοιχείο της ποιότητας να υπάρχει σε όλο το φάσμα των τουριστικών υπηρεσιών και όχι μόνο στην εν στενή έννοια τουριστική επιχείρηση για το λόγο αυτό απαιτείται στενή συνεργασία μεταξύ του κράτους και του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, οι οποίοι εμπλέκονται στο τουριστικό κύκλωμα. Τα κέντρα υποδοχής και διαμετακόμισης τουριστών της χώρας μας (αεροδρόμια, λιμάνια, σιδηροδρομικοί σταθμοί, κ.ά.) προσφέρουν χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες. Είναι μικρά και ελλιπή σε σχέση με τον όγκο των διακινουμένων τουριστών. Οι καθυστερήσεις που σημειώνονται στα αεροδρόμια της χώρας αμβλύνουν σε σημαντικό βαθμό την όποια θετική εικόνα έχει σχηματίσει ο ξένος τουρίστας για τη χώρα μας.

Από την άλλη πλευρά, αποτελεί γενική διαπίστωση ότι η ποιότητα των ελληνικών καταλυμάτων, των υψηλών τουλάχιστον κατηγοριών, θεωρείται ικανοποιητική, χωρίς βέβαια να λείπουν οι εξαιρέσεις είτε αυτές είναι θετικές είτε αρνητικές. Το ισχύον σύστημα κατηγοριοποίησης των ξενοδοχείων δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της διεθνούς αγοράς αφού στηρίζεται μόνο σε κριτήρια που έχουν σχέση με το μέγεθος του ξενοδοχείου και όχι με την ποιότητα κατασκευής του.

Σύμφωνα με τις διαθέσιμες ενδείξεις σχετικά με την ποιότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, η γενική εικόνα δεν είναι θετική, αλλά διασώζεται από τα αρχαιολογικά και τα ιστορικά μνημεία που διαθέτει η χώρα μας, τα νησιωτικά συμπλέγματα, την περιβαλλοντική ποικιλία, κ.ά.

Τέλος, η εισαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής θα έχει στο μέλλον σημαντικές επιπτώσεις στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του τουριστικού τομέα. Ενώ ο τουρισμός δεν είναι κλάδος εντάσεως τεχνολογίας, είναι όμως εντάσεως πληροφόρησης. Ο ρόλος της πληροφόρησης εξαιτίας της ιδιομορφίας του τουριστικού προϊόντος παίζει καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της ζήτησης του. Η ανάπτυξη των συστημάτων κρατήσεων, η εξέλιξη των συστημάτων διανομής, ο αυτοματισμός στην έκδοση εισιτηρίων και η πλουσιότερη πληροφόρηση λόγω του παγκόσμιου ιστού επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο συναλλαγών στον τουριστικό τομέα. Οι πωλήσεις ταξιδιών-τουρισμού μέσω του παγκόσμιου ιστού προβλέπεται να αυξηθούν κατά 1184% την περίοδο 1997-2002.

Η εισαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής από τις επιχειρήσεις του κλάδου θα συμβάλει στη βελτίωση της παραγωγικότητας αυτών, μέσω καλύτερης οργάνωσης και επικοινωνίας, θα μειώσει το κόστος συναλλαγών, θα συμβάλει στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας και θα βελτιώσει, τέλος, τη στρατηγική μάρκετινγκ. Ωστόσο, θα υπάρξουν και απειλές από την εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορικής, ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ίσως απειληθεί η επιβίωση κάποιων ενδιάμεσων επιχειρήσεων του τουριστικού κυκλώματος, τόσο από την παρουσία του παγκόσμιου ιστού, όσο και από συγγενείς προς τον τουρισμό κλάδους, π.χ. τηλεπικοινωνίες, αν θελήσουν να εισέλθουν στον κλάδο παροχής τουριστικών υπηρεσιών. Οι εξελίξεις στις τεχνολογίες πληροφορικής δημιουργούν, επίσης, νέες δραστηριότητες για τους

εθνικούς οργανισμούς τουρισμού με τη δημιουργία ολοκληρωμένων συστημάτων πληροφόρησης που θα παρέχουν ειδικευμένη πληροφόρηση στο χώρο του τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

22.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημασία του τουριστικού τομέα δεν είχε στη σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας ποτέ την προσοχή του κράτους καθώς και των εμπλεκόμενων φορέων (ιδιωτικών και δημόσιων), όσο άλλοι τομείς της οικονομίας, όπως η βιομηχανία, η βιοτεχνία, η γεωργία και η ναυτιλία.

Η παραπάνω πολιτική προέκυψε από το γεγονός ότι μερικά χρόνια πριν ο τουρισμός δεν αντιμετωπιζόταν ως «βιομηχανία». Έτσι, δεν αντιμετωπίστηκε από κανένα με τη δέουσα σοβαρότητα.

Ο παραγκωνισμός και η έλλειψη στρατηγικής και σχεδιασμού του τουριστικού προϊόντος οδήγησαν σε μια βεβιασμένη και απρογραμματίστη ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία πολλών δυσεπίλυτων προβλημάτων σε αυτόν το τομέα της οικονομίας. Τα παλαιότερα χρόνια που το πρότυπο «ήλιος-θάλασσα» ήταν το κυρίαρχο στις διακοπές των κατοίκων των αναπτυγμένων κρατών και οι απαιτήσεις των τουριστών πολύ λιγότερες το ελληνικό τουριστικό προϊόν, παρ' όλες τις αδυναμίες του, πουλούσε σε ικανοποιητικό βαθμό.

22.2 ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ.

Τα χρόνια όμως πέρασαν και το τοπίο στον τουριστικό χάρτη άλλαξε. Οι τουρίστες πλέον, όπως και κάθε είδους πελάτης, έχουν μεγάλες απαιτήσεις όσον αφορά τη σχέση τιμής- ποιότητας του προϊόντος που αγοράζουν. Επιπλέον, πολλές χώρες είδαν τον τουρισμό σαν ένα μέσο οικονομικής ανάπτυξης και εισήλθαν στον τομέα αυτό, οξύνοντας τον ανταγωνισμό.

Η χώρα μας μην έχοντας μακροπρόθεσμη στρατηγική και πολιτική δεν κατάφερε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα προβλήματα του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος το οποίο πλέον θεωρείται μη ανταγωνιστικό, καθ' ότι είναι ακριβό χωρίς να προσφέρει υπηρεσίες ανάλογου επιπέδου.

Τα βασικά προβλήματα του τουριστικού προϊόντος της χώρας μας είναι κυρίως:

- η έλλειψη βασικών υποδομών (αεροδρόμια, λιμάνια, μαρίνες κτλ.)
- η έλλειψη εκσυγχρονισμένου νομικού πλαισίου
- η αδυναμία συντονισμού του τουριστικού προϊόντος σύμφωνα με τις νέες τάσεις της αγοράς
- Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα
- Η μεγάλη εποχικότητα

- Η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των φορέων του τουρισμού
- Η έλλειψη σωστού και συντονισμένου μάρκετινγκ

Τα παραπάνω συσσωρευμένα προβλήματα και κυρίως η μη έγκαιρη αντιμετώπιση τους κατέστησαν το Ελληνικό τουριστικό προϊόν μη ανταγωνιστικό. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται περίτρανα από την πτώση των τουριστικών εσόδων για τέταρτη συνεχή χρονιά - παρ' ότι το 2004 η χώρα μας διοργάνωσε τους ολυμπιακούς αγώνες, εισπράττοντας παγκόσμια προβολή.

Η συνεχής συρρίκνωση των εισπράξεων των τουριστικών επιχειρήσεων, οδήγησε με τη σειρά της σε μία επιδείνωση του συνόλου των δεικτών της Ελληνικής οικονομίας, καθ' ότι είναι πλέον από όλους αποδεκτό το γεγονός ότι η χώρα μας στηρίζει την ευημερία της κατά ένα μεγάλο βαθμό στον τουρισμό.

Η προαναφερθείσα επιδείνωση υποχρέωσε την ελληνική κυβέρνηση να λάβει μέτρα για την στήριξη και την προώθηση του ελληνικού τουρισμού.

Από τα πρώτα μέτρα που προώθησε η ελληνική πολιτεία ήταν η ίδρυση του υπουργείου τουρισμού, η προσπάθεια αναβάθμισης των τουριστικών καταλυμάτων μέσω του προγράμματος «ανταγωνιστικότητα» του ΕΠΑΝ, και η προσπάθεια αναδιάρθρωσης του Ε.Ο.Τ. ώστε να γίνει πιο αποτελεσματικός.

22.3 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Το ανώτατο διοικητικό όργανο στον τομέα του τουρισμού της χώρας μας έχει ως βασικό στρατηγικό στόχο την ανάπτυξη του τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και την ανάδειξη μίας νέας «εθνικής τουριστικής ταυτότητας», που θα εξασφαλίζει τη διεθνή αναγνωρισιμότητα για το ελληνικό τουριστικό προϊόν.

11.3.1 Οι οργανωτικές και διοικητικές παρεμβάσεις

- Ανασυγκροτείται και αναβαθμίζεται ο Ε.Ο.Τ., με έμφαση στο ρόλο της διεθνούς προβολής της χώρας. Γενικώς, η πολιτική προβολής, διαφήμισης και μάρκετινγκ του τουρισμού ανασχεδιάζεται εξ αρχής με τη συμβολή επαγγελματιών του χώρου. Παράλληλα, προσδιορίζεται εκ νέου ο ρόλος των γραφείων του Ε.Ο.Τ. στο εξωτερικό, που θα ενισχυθούν με καταρτισμένο επιστημονικό δυναμικό.
- Συστήνεται μόνιμη Συντονιστική Επιτροπή Τουρισμού που θα αποτελείται από ανώτατους υπηρεσιακούς παράγοντες των εμπλεκόμενων στον τουρισμό υπουργείων (ΥΠΕΧΩΔΕ, Πολιτισμού, Ναυτιλίας κλπ.). Στην Επιτροπή, προστίθενται και εκπρόσωποι της Αυτοδιοίκησης (ΕΝΑΕ, ΚΕΔΚΕ), ανάλογα με την ατζέντα θεμάτων της ημερήσιας διάταξης. Με τον τρόπο αυτό, απλοποιείται το θεσμικό πλαίσιο επιχειρηματικότητας.
- Συστήνεται, επίσης, Μόνιμη Επιτροπή Διαχείρισης Κρίσεων, με αποστολή την έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, των τουριστικών παραγόντων και των διπλωματικών υπηρεσιών.

- Αναβαθμίζεται η τουριστική εκπαίδευση με τη δημιουργία τμημάτων τουριστικών σπουδών σε ΑΕΙ της περιφέρειας, ενώ θα υπάρχει Φορέας Εποπτείας υπό την αιγίδα του υπουργείου Παιδείας και τη θεσμική εκπροσώπηση των κοινωνικών εταίρων του κλάδου.
- Το Εθνικό Συμβούλιο Τουρισμού, στο οποίο μετέχουν οι εκπρόσωποι όλων των τουριστικών φορέων, θα αναβαθμιστεί σε κύριο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας.
- Σχετικά με τα ακίνητα του Ε.Ο.Τ. και κατ' επέκταση με το μέλλον της Ε.Τ.Α., η νέα πολιτική θα επιδιώξει την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας προς όφελος της τουριστικής ανάπτυξης και με γνώμονα την αειφόρο ανάπτυξη και με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον.
- Ως προς το επενδυτικό πλαίσιο, θα ενισχυθούν τα κίνητρα, με στόχο τη βελτίωση του κλίματος, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων αιχμής, την αναβάθμιση της ποιότητας και την ουσιαστική ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

22.3.2 Άμεσες παρεμβάσεις

Υπογράφηκε η εγκύκλιος για τα αστέρια. Ένα από τα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού, η κατηγοριοποίηση των τουριστικών καταλυμάτων με διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια και βαθμίδες βαίνει προς το τέλος του, καθ' ότι με απόφαση του υπουργείου τουρισμού θεσμοθετήθηκε και στο εγγύς μέλλον θα ισχύει και στα ελληνικά ξενοδοχεία το διεθνώς αναγνωρισμένο σύστημα με τα αστέρια, γεγονός που θα διευκολύνει όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα καθώς και τους τελικούς καταναλωτές. Επιπλέον κάτι ανάλογο ισχύει και για τα ενοικιαζόμενα δωμάτια με το σύστημα των κλειδιών.

Επιπλέον το υπουργείο τουρισμού έθεσε σε πλήρη 24-ωρη λειτουργία την τηλεφωνική γραμμή πληροφοριών (call center) με αριθμό κλήσης 1532, όπου μπορούν να καλέσουν οι επισκέπτες της χώρας χωρίς χρέωση και να εξυπηρετηθούν σε έξι γλώσσες: Ελληνικά, Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά, και Ρωσικά. Δίνονται πληροφορίες γενικού και ειδικού ενδιαφέροντος όπως : προγράμματα πολιτιστικών εκδηλώσεων, τουριστικοί προορισμοί σε όλη τη χώρα, πληροφορίες για έκτακτη ανάγκη (φαρμακεία, νοσοκομεία, πρεσβείες...), για μετακινήσεις με τα μέσα μαζικής μεταφοράς στην Αττική και σε όλη την Ελλάδα, καθώς και πληροφορίες για την διευκόλυνση ιδιωτικών μετακινήσεων

22.3.3. Ποιοτικότερο μάρκετινγκ.

Η ελληνική πολιτεία αρχίζοντας να κατανοεί τη σημασία της σωστής και έγκαιρης προώθησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, πήρε τα εξής μέτρα:

Αύξηση του προϋπολογισμού για τη διαφήμιση σε 45 εκατ. ευρώ για το 2004 και σε 65 περίπου εκατ. ευρώ για το 2005

Μεγάλες διαφημιστικές καμπάνιες σε αγορές στόχους -όπως είναι η Γερμανία, η Γαλλία και η Αγγλία.

Αύξηση των κρατικών κονδυλίων κατά 30% προς τις νομαρχίες για την αυτόνομη τουριστική προβολή των νομών της χώρας μας, προβολή που θα έχει ως βάση τις ιδιαιτερότητες του τουριστικού προϊόντος κάθε περιοχής.

- Καρποί της προσπάθειας αυτής είναι η δυναμική προβολή της ΠΡΟΤΟΥΡ-Ρόδος- στη Γερμανία, μέσω κινητών εκθέσεων τουρισμού, διανομή εντύπων, δημοσιεύσεις σε εφημερίδες και μέσω του Ιντερνετ. Αξίζει επίσης να σημειωθεί η συμμετοχή της Κρήτης στην έκθεση UITT-Κίεβο- που απέσπασε μεγάλη προβολή από τα ουκρανικά μέσα ενημέρωσης, καθώς και η επιτυχής συμμετοχή της ΕΤΙΝ -Ιόνιοι Νήσοι- σε μια σειρά εκθέσεων στο εξωτερικό και η παραγωγή ενός πολύ επιτυχημένου ντοκιμαντέρ με τα αξιοθέατα των Ιονίων Νήσων και τον τουρισμό.
- Συμμετοχή του Ε.Ο.Τ. σε μεγάλες τουριστικές εκθέσεις του εξωτερικού (FIEREN-Αυστρία, ITB -Βερολίνο με έξυπνες μορφές προσελκύσεις του ενδιαφέροντος των επισκεπτών, όπως παραδοσιακούς χώρους, παρουσίαση παραδοσιακών ελληνικών προϊόντων
- Επιτυχημένη διοργάνωση των ετήσιων πανελλήνιων τουριστικών εκθέσεων Ξενία, Φιλοξενία και Τουριστικό Πανόραμα με συμμετοχή του Ε.Ο.Τ. και της Ε.Τ.Α.

Όλες οι παραπάνω ενέργειες είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Διακρίνεται μια αλλαγή πολιτικής και ένα ειλικρινές ενδιαφέρον από μέρους των επίσημων φορέων για την στήριξη και προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Παρά το γεγονός ότι έχει χαθεί πολύτιμος χρόνος και πόροι, η αναστροφή του μέχρι τώρα αρνητικού κλίματος προς τη χώρα μας είναι εφικτή, αν σε βάθος χρόνου συνεχιστούν και πολλαπλασιαστούν οι συντονισμένες προσπάθειες όλων των εμπλεκομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

23.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως περιγράφεται στο Σχέδιο ΥΠΙΑΝ 2004 - 2008 για την Ανταγωνιστικότητα και την Ανάπτυξη «κεντρικός στόχος για το 2008 είναι η εδραίωση των συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης για τη διασφάλιση της διαρκούς, μετρούμενης με ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους, βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου - αύξησης του πραγματικού εισοδήματος, ενίσχυσης των δικαιωμάτων και των ευκαιριών - όλων των Ελλήνων Πολιτών, και σύγκλισης με το αντίστοιχο επίπεδο (μέσο όρο) που απολαμβάνουν οι Πολίτες της ΕΕ».

Για την επίτευξη του αντικειμενικού στόχου, πρέπει, να αναβαθμίζουμε τη θέση μας, συνολικά ως χώρα, σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας ενώ παράλληλα πρέπει να εστιάσουμε και να ενισχύσουμε τους τομείς εκείνους που έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και προοπτικές ανάπτυξης.

Ο τουρισμός είναι ο δυναμικότερος και ανταγωνιστικότερος κλάδος της ελληνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο. Παράλληλα παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης στην τρέχουσα δεκαετία σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στόχος είναι η ανάδειξη του Τουρισμού σε βασική προτεραιότητα και κινητήριο μοχλό της αναπτυξιακής διαδικασίας, και η ενίσχυση της άμεσης και της έμμεσης συνεισφοράς του στο προϊόν, το εισόδημα, την απασχόληση.

Οι ποσοτικοί και ποιοτικοί στόχοι που θέτονται με ορίζοντα επίτευξης το 2010 υποστηρίζονται από επιμέρους πολιτικές και μέσα προώθησης που επηρεάζονται άμεσα από την κεντρική πολιτική επιλογή για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Το προτεινόμενο Στρατηγικό Σχέδιο στηρίζεται σε έξι άξονες δράσης - την αναβάθμιση της ποιότητας της προσφοράς, τον εμπλουτισμό και τη διαφοροποίηση του συνολικού τουριστικού προϊόντος, την εκπαίδευση και την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, την προώθηση και την προβολή της χώρας με νέα εργαλεία και σύγχρονες μεθόδους, και τον εκσυγχρονισμό των δομών της δημόσιας διοίκησης και των μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής.

23.2 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΑΣ: ΑΠΟ ΤΗΝ «ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ» ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΣΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

Μέχρι πρόσφατα, οι επίσημες αναφορές στον τουρισμό (κείμενα, στατιστικά στοιχεία), χρησιμοποιούσαν τον χαρακτηρισμό «βιομηχανία» (όπως η βιομηχανία τροφίμων) ή υπηρεσίες (όπως οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών), προφανώς εστιάζοντας στην κλασική αντίληψη της βιομηχανίας (πλευρά της προσφοράς) κυρίως των μεταφορών και της ξενοδοχείας και εξετάζοντας την άμεση συνεισφορά στο προϊόν και την απασχόληση. Όμως ο τουρισμός ορίζεται πλέον διεθνώς (από την πλευρά της ζήτησης) ως μια πηγή ζήτησης εγχωρίων και διεθνών (τουριστών)

καταναλωτών για αγαθά και υπηρεσίες μεταφοράς, στέγασης, διατροφής, ένδυσης, ψυχαγωγίας, πολιτισμικά αγαθά κλπ. Έτσι, αναδεικνύεται η πραγματική πλέον οικονομική φύση του τουρισμού, δηλαδή η συνολική καταναλωτική και συνακόλουθα η συνολική βιομηχανική του φύση, η οποία ανάγεται πλέον ως η αναγκαία και ικανή βάση αξιολόγησης τόσο της ύπαρξης και της μεγέθυνσης του ίδιου του τομέα, όσο όμως, και κύρια, της σημασίας, του ρόλου και της συμβολής του τουρισμού στην ανταγωνιστικότητα του συνόλου της ελληνικής οικονομίας και την ανάπτυξη.

Η αντίληψη και αποδοχή της πραγματικής οικονομικής φύσης και του ρόλου του τουρισμού στην ελληνική οικονομία και κοινωνία, και η υιοθέτηση της ευρύτερης αυτής συστηματικής προσέγγισης είναι καθοριστική για την χάραξη και την εφαρμογή της τουριστικής πολιτικής ως μέρους της ευρύτερης πολιτικής για την ανταγωνιστικότητα την ανάπτυξη και την πραγματική οικονομική και κοινωνική σύγκλιση.

Η σημερινή εικόνα της οικονομικής φύσης του ελληνικού τουρισμού και της οργανικής του σχέσης με τη δομή και λειτουργία της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή η εικόνα της παραγωγής και διάθεσης μιας ετησίως ιδιαίτερα διαμορφούμενης ιδιωτικής κατανάλωσης για τη διαβίωση των περίπου, 13 εκατ. εισερχομένων τουριστών έχει σήμερα την ακόλουθη μορφή και διαστάσεις:

Οι σημερινές δυναμικότητες της κλασσικής ξενοδοχείας που ξεπερνούν τις 8.000 μονάδες με πάνω από 312.000 δωμάτια και περισσότερες από 600.000 κλίνες συγκροτούν το θεμελιωδέστερο στοιχείο της τουριστικής ανωδομής επί του οποίου στηρίζεται και μέσω του οποίου καθορίζεται η διαρθρωτική εξέλιξη του επιπέδου παραγωγής και διάθεσης της ετήσιας τουριστικής κατανάλωσης στη χώρα.

Η παραξενοδοχία έχοντας την τελευταία 15ετία ξεφύγει από το αρχικό πρότυπο των απλών ενοικιαζομένων δωματίων αριθμεί σήμερα περί τις 30.000 επιχειρήσεις με περισσότερες από 500.000 κλίνες και συγκροτείται σε μεγάλο βαθμό από καταλύματα αυτόνομων κατοικιών αυτοεξυπηρετούμενου χαρακτήρα.

Η διαμονή, διακίνηση και κυρίως η κατανάλωση των ετησίως 13 εκατ. τουριστών με τις περισσότερες από 100 εκατ. διανυκτερεύσεις στα πάσης φύσεως καταλύματα υποστηρίζεται από ένα κύκλωμα υποτομέων αποκλειστικής παραγωγής και διάθεσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών με τα ακόλουθα μεγέθη (προσεγγίσεις):

4.850	Τουριστικά γραφεία
750	Τουριστικές επιχειρήσεις οδικών μεταφορών.
1.500	Γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων Ι.Χ. χωρίς οδηγό
200	Ναυλομεσιτικά γραφεία για την αντιπροσώπευση περισσότερων από,
4.500	σκαφών αναψυχής
30.000	Επιχειρήσεις εστίασης - καφετέριες- διασκέδασης
10.500	Εμπορικές επιχειρήσεις αναμνηστικών πάσης φύσεως
2.000	Διπλωματούχοι ξεναγοί ως ατομικοί επαγγελματίες
350	Κάμπινγκ με περίπου 34.000 θέσεις κατασκήνωσης

Πηγή ΕΟΤ 2003

Εκτός των αναφερομένων, την ετήσια τουριστική κατανάλωση υποστηρίζει η παραγωγή από μια πληθώρα εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής-ανωδομής όπως Συνεδριακά Κέντρα, αίθουσες συνεδρίων μικρότερων μεγεθών, γήπεδα γκολφ, Κέντρα Θαλασσοθεραπείας, Καζίνα και ένας σημαντικός αριθμός από Μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα, Ιαματικές Πηγές και τόπους τουριστικής επίσκεψης που συμπληρώνουν την εικόνα της τουριστικής προσφοράς στην Ελλάδα.

Στο αναφερόμενο κύκλωμα τουριστικής παραγωγής θα πρέπει να συνυπολογίσει κανείς τα εποχικά προσφερόμενα αγαθά και υπηρεσίες από ένα πλήθος επιχειρήσεων σε διάφορους τομείς, μη αποκλειστικής τουριστικής παραγωγής, όπως, Τράπεζες, Οδικές, Θαλάσσιες και Αεροπορικές Μεταφορές, Ταχυδρομικές και Ιατρικές Υπηρεσίες, Πρατήρια Καυσίμων, Καταστήματα Τροφίμων και λοιπών καταναλωτικών αγαθών, Υπηρεσίες Αεροδρομίων, Λιμένων και Σταθμών και πίσω από αυτές το σύνολο σχεδόν των κλάδων μεταποιητικής παραγωγής καταναλωτικών αγαθών καθώς και ένα σημαντικό μέρος των κλάδων παραγωγής κεφαλαιουχικών προϊόντων.

Με βάση αυτά τα δεδομένα είναι δυνατόν να γίνει αντιληπτό το «σφάλμα» στον προσδιορισμό του τουρισμού ως απλά και μονοδιάστατα «βιομηχανίας» ή «τομέα υπηρεσιών» και όχι στις πραγματικές οικονομικές του διαστάσεις, ως μιας ετησίως ιδιαίτερα διαμορφούμενης ιδιωτικής κατανάλωσης. Δηλαδή τον οικονομικό και πολιτικό προσδιορισμό του τουρισμού ως βασικού πλέον συντελεστή της συνολικής τελικής ζήτησης για τα εγχώρια παραγόμενα προϊόντα και επομένως βασικού συντελεστή της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικότητας του συνόλου της ελληνικής οικονομίας.

Η παραγωγική αυτή δομή για τη τροφοδότηση και τη διαχειριστική ρύθμιση της ετήσιας κατανάλωσης των 13 εκ. τουριστών, δηλαδή για ένα σημαντικό τμήμα της εγχώριας παραγωγής, παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά, των οποίων η αξιόπιστη προσέγγιση (βλέπε παράρτημα Πίνακα 96) και η συνεχής παρακολούθηση συνιστά βασική προϋπόθεση για κάθε παρέμβαση της τουριστικής και της γενικότερης οικονομικής πολιτικής με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας τόσο του ίδιου του τουρισμού όσο και της συμβολής του στη συνολική ανταγωνιστικότητα της οικονομίας

23.3 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Απαραίτητο στοιχείο για τη διαμόρφωση του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού είναι η αξιολόγηση της στρατηγικής μας θέσης (το που βρισκόμαστε σήμερα σε σχέση με τις εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον και τους ανταγωνιστές μας). Η διαδικασία αυτή συνεκτιμά, συνυπολογίζει και προσμετρά δυο μεγάλες ομάδες παραγόντων:

- Η πρώτη ομάδα αφορά το διεθνές περιβάλλον και τους περιορισμούς, προκλήσεις αλλά και ευκαιρίες που αυτό περικλείει.
- Η δεύτερη ομάδα αναφέρεται στο εσωτερικό περιβάλλον και αφορά τα χαρακτηριστικά και το επίπεδο ανάπτυξης του τομέα, τη διασύνδεση του με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας

και την τοπική κοινωνία, τη συνεισφορά του στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, και τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης, το ρόλο των κοινωνικών εταίρων στην ανάπτυξη, το ρόλο και τις δομές στήριξης του κράτους, και εν γένει το επίπεδο πολιτισμού, παροχής κοινωνικών αγαθών και την εικόνα της χώρας στο εξωτερικό.

23.3.1 Διεθνές Περιβάλλον: Χαρακτηριστικά και Εξελίξεις στον Παγκόσμιο Τουρισμό

Με βάση τις εκτιμήσεις για τις προοπτικές της εξέλιξης της προσφοράς όσο και της ζήτησης στις διάφορες περιοχές του κόσμου για τα αμέσως επόμενα χρόνια, που έχουν γίνει πρόσφατα από εκπροσώπους των διεθνών οργανισμών,

οι εξελίξεις στον διεθνή τουρισμό θα έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

1. Σημαντικές αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον, αλλαγή κλίματος και διάθεσης για τουρισμό από ξένους επισκέπτες, ανάδειξη νέων προορισμών.
2. Επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού ανόδου του διεθνούς τουρισμού το 2005, με αύξηση 3 έως 4%.
3. Αύξηση του εξερχόμενου τουρισμού από τις ΗΠΑ κατά 4% το 2005 και κατά 6% το 2006.
4. Ανάκαμψη του εξερχόμενου τουρισμού της Ιαπωνίας.
5. Ανοδικός ρυθμός και διεύρυνση της κοινωνικής βάσης του τουρισμού με προέλευση την Κίνα.
6. Συνεχιζόμενες και πιθανώς ενισχυμένες απαιτήσεις ασφαλείας.
7. Ενίσχυση των ενδο-περιφερειακών ταξιδιών για διακοπές σε σύγκριση με τους μακρινούς προορισμούς.
8. Συντομότερες και συχνότερες παραδοσιακές διακοπές.
9. Συνεχιζόμενη μεταστροφή από τις παραδοσιακές τακτικές αερογραμμές και τις εταιρείες charter σε ραγδαία αναπτυσσόμενους αερομεταφορείς χαμηλού κόστους (όπως Ryanair, Easyjet, κ. ά.).
10. Συνέχιση της τάσης για κρατήσεις «τελευταίας στιγμής».
11. Αυξημένη χρήση του διαδικτύου για σχεδιασμό και κρατήσεις διακοπών, καθώς και άνοδος των τμηματικά «πακετοποιημένων» και εξατομικευμένων διακοπών.
12. Αυξημένη ζήτηση για αυθεντικές εμπειρίες, γνωριμία με τη φύση και τον πολιτισμό των προορισμών.
13. Εξακολούθηση της αυξητικής τάσης του αριθμού των ερχομένων τουριστών ηλικίας 45+ από τις δυτικές χώρες και την Ιαπωνία.

14. Διεύρυνση του χάσματος που διαπιστώνεται ανάμεσα στην ολοένα απαιτητικότερη διεθνή ζήτηση και την προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών σε αρκετούς προορισμούς.

15. Ισχυρός ανταγωνισμός από άλλους προορισμούς της Μεσογείου. Ενδυνάμωση των ανταγωνιστικών χωρών σε ειδικές μορφές τουρισμού και υποδομές.

23.3.2 Τα Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Τουρισμού - Συνέπεια -Στρατηγική εστίαση.

1. Χαρακτηριστικό: η βασική σύνθεση των πλεονεκτημάτων της Χώρας παραμένει η ίδια.

Η μεγάλη μάζα των επισκεπτών που στηρίζει τον τουρισμό έρχεται στην Ελλάδα για τον ήλιο, τη θάλασσα, το περιβάλλον, τη φιλοξενία και την αυθεντικότητα των ανθρώπων, διακινείται δηλαδή για παραθερισμό σε παραλιακές περιοχές και νησιά και μάλιστα διακινείται οργανωμένα - προϊόν: «Ήλιος + Θάλασσα». Η ζήτηση αυτή κυριαρχεί, ενώ μικρά μόνο έως μηδαμικά τμήματα ζήτησης διακινούν οι νέες ή ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Συνέπεια: Στην εξυπηρέτηση αυτής της ζήτησης είναι στραμμένο το μεγαλύτερο τμήμα της ελληνικής τουριστικής προσφοράς (κορμός της τουριστικής οικονομίας). Υπάρχει κίνδυνος εύκολης υποκατάστασης από άλλες χώρες.

Εστίαση: Στήριξη του βασικού προϊόντος. Δράσεις διαφοροποίησης και εμπλουτισμού της σύνθεσης - διατήρηση και επαύξηση των μεριδίων στην παγκόσμια τουριστική αγορά

2. Χαρακτηριστικό: σταδιακή μετάβαση από την κυρίαρχη αυτή μορφή (χαμηλής σχετικά για τη Χώρα απόδοσης) σε ζήτηση παραθεριστικού τουρισμού υψηλότερου επιπέδου ή και σε ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Συνέπεια: απειλή επικράτησης ανταγωνιστικών (γειτονικών) προορισμών. Η διαρκής βελτίωση της ποιότητας που είναι όμως σε περιορισμένο βαθμό εφικτή και απαιτεί μακροχρόνια προσπάθεια και πόρους.

Εστίαση: ταχύτερη «αναβάθμιση του συνόλου της τουριστικής προσφοράς μας», ώστε ν' ανταποκρίνεται στις αυξημένες απαιτήσεις καταναλωτών υψηλότερης εισοδηματικής στάθμης και ταυτόχρονα «διαφοροποίηση» της προσφοράς αυτής, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες της πελατείας των διαφόρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Δόμηση νέων ανθρωπογενών πλεονεκτημάτων για τη συμπλήρωση των κληρονομημένων.

3. Χαρακτηριστικό: ανοδική τάση αφίξεων αλλοδαπών τουριστών.

Συνέπεια: περαιτέρω ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού.

Εστίαση: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας - δημιουργία νέων τουριστικών υποδομών και ανωδομών υψηλής ποιότητας.

4. Χαρακτηριστικό: σημαντική μείωση του μεριδίου αμερικανών τουριστών.

Εξάρτηση από την Ευρώπη.

Συνέπεια: Απώλεια υψηλού τουριστικού εισοδήματος.

Εστίαση: Αναζήτηση νέων αγορών.

5. Χαρακτηριστικό: αυξανόμενη συμμετοχή του εσωτερικού τουρισμού.

Συνέπεια: Δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης του τομέα και χρονικής κατανομής της ζήτησης.

Εστίαση: ενίσχυση του εσωτερικού Τουρισμού.

6. Χαρακτηριστικό: υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση τουριστικής υποδομής.

Συνέπεια: Άνιση ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών και ανωδομών.

Εστίαση: δημιουργία συνθηκών ενδογενούς περιφερειακής ανάπτυξης.

7. Χαρακτηριστικό: ολιγοπωλιακή διάθρωση τουριστικής ζήτησης με λίγους tour- operators.

Συνέπεια: Ισχυρές πιέσεις για χαμηλές τιμές.

Εστίαση: ενίσχυση της επιχειρηματικότητας βασισμένης στην ποιότητα και τη νέα αντίληψη - ποιότητα προς τιμές (value for money). Νέο μοντέλο ενίσχυσης της διαπραγματευτικής δύναμης, τριμερής συνεργασία για την προώθηση και προβολή των τουριστικών περιοχών της χώρας και των εναλλακτικών μορφών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

8. Ξενοδοχειακές μονάδες / καταλύματα:

Μικρού μεγέθους και ενδιάμεσης / χαμηλής ποιότητας

Μικρός βαθμός συγκέντρωσης και πολύ μικρή καθετοποίηση Συνέπεια: Αδυναμία διαπραγμάτευσης με τους ισχυρούς tour-operators. Εστίαση: ενίσχυση των δικτυώσεων και των συνεργασιών των επιχειρήσεων. Συντονισμός όλων των φορέων της τουριστικής δραστηριότητας με τη συμμετοχή, πληροφόρηση και αρωγή του κράτους.

9. Χαρακτηριστικό: μικρό μέγεθος των μη - ξενοδοχειακών τουριστικών επιχειρήσεων.

Συνέπεια: Πληθώρα φορέων, προβλήματα βιωσιμότητας και δυσκολία προσαρμογής στα νέα τεχνολογικά δεδομένα.

Εστίαση: ενίσχυση της συμμετοχής στην ανάπτυξη, ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (τεχνολογική ανταγωνιστικότητα, είσοδος στην κοινωνία της γνώσης, κλπ).

23.3.3 Η Σημασία του Τουρισμού για την Ελλάδα.

Σύμφωνα με την εκτίμηση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών, η οποία στηρίζεται στην μέθοδο κατάρτισης των δορυφόρων λογαριασμών του Oxford Economic Forecasting, το 2003, το μερίδιο του «τουριστικού τομέα» στο ελληνικό ΑΕΠ ανήλθε στο 4,5%, ενώ το μερίδιο της συνολικής απασχόλησης ανήλθε στο 5% (205.000 θέσεις εργασίας).

Σύμφωνα με την ευρύτερη προσέγγιση, όπου έχουμε στοιχεία από τον ίδιο οργανισμό, η πραγματική επίδραση του τουρισμού στο σύνολο της οικονομίας και της κοινωνίας θα είναι μεγαλύτερη. Συγκεκριμένα, το 2003, η πραγματική επίδραση της τουριστικής οικονομίας στο ελληνικό ΑΕΠ ανήλθε στο 14,6%, ενώ το μερίδιο της συνολικής απασχόλησης ανήλθε στο 16,8% (687.000 θέσεις απασχόλησης). (βλέπε παράρτημα Πίνακα 97)

Η αναπτυσσόμενη τουριστική μας οικονομία δημιουργεί, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, νέες θέσεις εργασίας στην συνολική οικονομία:

- Αυξάνοντας άμεσα την απασχόληση στις επιχειρήσεις που προσφέρουν καταναλωτικές υπηρεσίες τουρισμού (αεροπορικές εταιρείες, ξενοδοχεία, κ.λπ.).

- Αυξάνοντας έμμεσα την απασχόληση στους κλάδους που στηρίζουν ή προμηθεύουν τους παραπάνω κλάδους, όπως είναι η γεωργία, μεταποίηση, επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, κ.ά.).
- Αυξάνοντας επίσης έμμεσα την απασχόληση στο δημόσιο τομέα στους τομείς που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες.

Η τουριστική ανάπτυξη, κυρίως των νησιωτικών και παραθαλασσίων περιοχών της χώρας, αποτελεί σημαντική πηγή οικονομικής ανάπτυξης, συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού, αλλά και στη δραστηριοποίηση παραγωγικών μονάδων που δρουν συμπληρωματικά με τον τουρισμό και γενικότερα στην ενδογενή περιφερειακή ανάπτυξη.

23.3.4 Οι προβλέψεις των Διεθνών Οργανισμών για την ανάπτυξη του Ελληνικού Τουρισμού.

Σύμφωνα με την εκτίμηση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών, η οποία στηρίζεται στην μέθοδο κατάρτισης των δορυφόρων λογαριασμών του Oxford Economic Forecasting, τα επόμενα δέκα χρόνια, πρόκειται να γνωρίσει σημαντικούς (ετήσιους) ρυθμούς ανάπτυξης

μετρούμενης σύμφωνα με τους ακόλουθους δείκτες:

- 5% στην ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες
- 4,6% συμβολή στο ΑΕΠ του τομέα (άμεση επίδραση) όπου ανεβάζει τον αριθμό των επισκεπτών σε περίπου 19,7 εκατ.
- 2,1% στην απασχόληση (άμεση) στον τομέα
- 2,2% στη συνολική απασχόληση της χώρας
- 4,8% στις επενδύσεις.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (W.T.O.) προβλέπει ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 2% (15,2 εκατ. αφίξεις). Το IOBE εκτιμά ένα υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης (αύξησης αφίξεων) μεταξύ 2005-2009 σε 6,7%. Το ΙΤΕΠ, συνυπολογίζοντας την θετική επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων, εκτιμά ότι οι αφίξεις θα προσεγγίσουν το 2010 τα 17,5 εκατ. Ο ΣΕΤΕ υιοθετεί ένα «συντηρητικά αισιόδοξο» σενάριο με παραδοχές την επιτυχία των Ολυμπιακών Αγώνων, την ποιοτική βελτίωση του τουριστικού προϊόντος και την «ελάχιστη» ενίσχυση της επενδυτικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με το σενάριο αυτό - που είναι συντηρητικότερο του W.T.T.C. - (που στηρίζεται σε ανεπτυγμένες στατιστικές μεθόδους των δορυφόρων λογαριασμών) ο Ελληνικός Τουρισμός, μέχρι το 2010, θα αναπτύσσεται με ετήσιο ρυθμό αύξησης αφίξεων 4,5%, και εσόδων 5% (προσεγγίζοντας τα 19,4 εκατ. αφίξεις και 15 εκατ.

Η προσέγγιση αυτή είναι ρεαλιστική και μπορεί να υιοθετηθεί στο σχέδιο Ανάπτυξης.

1. Αύξηση των αφίξεων σε 20 εκ.
2. Αύξηση των εισπράξεων από τον Τουρισμό σε 20 δις.€

3. Αύξηση της Μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης σε 1020 € (ποιοτικός τουρισμός).
4. Αύξηση της συμμετοχής του Τουρισμού στο ΑΕΠ κατά 3 τουλάχιστον ποσοστιαίες μονάδες.
5. Αύξηση του απασχολούμενου στον Τουρισμό εργατικού δυναμικού τουλάχιστον κατά 16%.
6. Αύξηση των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία σε 87 εκ.
7. Αύξηση των πληροτήτων των ξενοδοχείων των ανεπτυγμένων περιοχών κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες

23.4.1.2 Ποιοτικοί Στόχοι

1 Καλύτερος συντονισμός όλων των φορέων της «τουριστικής αλυσίδας» και αναβάθμιση της τριμερούς συνεργασίας (κυβέρνηση και τοπική αυτοδιοίκηση, επιχειρήσεις και εργαζόμενοι) για κοινή δράση - τη διαμόρφωση και την εφαρμογή των πολιτικών για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη της τουριστικής οικονομίας (Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, Εθνικό Συμβούλιο Τουρισμού, Εταιρία Προβολής, Μηχανισμοί Στήριξης).

2. Βελτίωση (της ανταγωνιστικότητας) της εικόνας και της θέσης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις διεθνείς αγορές.

3. Πλήρης τουριστική επιτυχία των μεγαλύτερων τουριστικών γεγονότων: Ολυμπιακών Αγώνων 2004, EXPO 2008 Θεσσαλονίκης και Πάτρα - Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2006 και Μεσογειακή 2007.

4. Αναβάθμιση και διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς, ώστε όλο το δυναμικό των τουριστικών εγκαταστάσεων και επιχειρήσεων να είναι σε θέση να προσφέρει «προϊόντα» και υπηρεσίες υψηλού επιπέδου (σύμφωνα με το κυρίαρχο καταναλωτικό πρότυπο και ειδικότερα την σχέση ποιότητας προς τιμή) ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης της κάθε (εγκατάστασης) επιχείρησης.

5. Αναβάθμιση του συνόλου των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών που απαρτίζουν την «τουριστική αλυσίδα» χωρίς να είναι αμιγώς τουριστικές (πχ οδικό δίκτυο, λιμάνια, αεροδρόμια, χερσαίες και σιδηροδρομικές μεταφορές, μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι, ταξί, κλπ).

6. Προώθηση των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής καθώς και των οργανωτικών υποδομών για την περαιτέρω ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ως «τμημάτων» του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, που μπορούν να στηρίξουν σταδιακά τη, μερική και περιορισμένη πάντως μεσο-μακροπρόθεσμα, διαφοροποίηση της ζήτησης. Προτεραιότητα στις μορφές εκείνες στις οποίες η Χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της (πχ θαλάσσιος τουρισμός, θαλασσοθεραπεία, οικότουρισμός κλπ και κυρίως πολιτιστικός τουρισμός). Έμφαση επίσης στις μορφές εκείνες τουρισμού, που δεν έχουν αναπτυχθεί όχι λόγω

έλλειψης των αναγκαίων τουριστικών πόρων, αλλά λόγω οργανωτικών αδυναμιών και ελλείψεων, όπως πχ ο αστικός τουρισμός.

7. Ενίσχυση της «επιχειρηματικής κουλτούρας» για την έμμεση υποστήριξη μιας τιμολογιακής πολιτικής ανταγωνιστικού χαρακτήρα, που θα εξασφαλίσει την ομαλή μετάβαση από την «ανταγωνιστικότητα που εξαρτάται αποκλειστικά από την τιμή» στην «ανταγωνιστικότητα που εξαρτάται από τον λόγο ποιότητας / τιμής». Οι επιχειρήσεις θα πρέπει βραχυπρόθεσμα να ευθυγραμμίσουν τις τιμές ενώ σε ορίζοντα δεκαετίας να βελτιώσουν σημαντικά την ποιότητα προκειμένου να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Αυτό σημαίνει ότι θα είναι περισσότερο ενημερωμένοι και καλύτερα προετοιμασμένοι από τους μηχανισμούς στήριξης (Ινστιτούτο Οικονομικών και Τουριστικών Ερευνών, Επιμελητήριο, Παρατηρητήριο Διεθνών Εξελίξεων και Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού).

8. Συστηματική ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος με το συγκριτικό πλεονέκτημα του πολιτιστικού μας αποθέματος (ως του βασικότερου τουριστικού πόρου, που διαφοροποιεί τον Ελληνικό Τουρισμό από τους ανταγωνιστικούς προορισμούς), οργανωμένου με σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας και νέες ιδέες παρουσίασης.

9. Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου των ανεπτυγμένων κυρίως περιοχών (προσέλκυση του μεμονωμένου τουρίστα, αλλά και του τουρίστα τρίτης ηλικίας, δεδομένου ότι η τελευταία αυτή κατηγορία μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην επέκταση της τουριστικής περιόδου κατά τους πλάγιους μήνες άνοιξης και Φθινοπώρου. Προσέλκυση του τουρίστα του «τριημέρου» στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας όπου εκτός από τη δυνατότητα αναψυχής θα πρέπει να προβληθεί η δυνατότητα shopping, ιδιαίτερα προϊόντων αργυροχοΐας και υψηλής κοσμηματοποιίας, καθώς και της γουνοποιίας. Ανάδειξη της χώρας ως αξιόλογου κέντρου υποδοχής Συνεδριακού Τουρισμού, που όπως είναι γνωστό είναι μια μορφή τουρισμού εξαιρετικά προσοδοφόρα και συμβάλλει στην άμβλυνση της εποχικότητας.

23.4.2 Αξονες Δράσης - Εξειδίκευση των Στόχων - Μέτρα

Η δεκαετία που διανύουμε έχει πολλές προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε, αλλά και ευκαιρίες που θα πρέπει να αξιοποιήσουμε. Οι ποιοτικές απαιτήσεις τόσο του μαζικού τουρισμού, όσο και των μεμονωμένων, ειδικών ενδιαφερόντων επισκεπτών έχουν αυξηθεί, ενώ ταυτόχρονα έχει ενταθεί ο διεθνής ανταγωνισμός με την ανάδειξη νέων τουριστικών προορισμών και τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος.

Για την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος χρειάζεται η χώρα μας να προσδιορίσει την ακριβή ανταγωνιστική της θέση μέσα στη διεθνή τουριστική αγορά, με βάση τα αδύνατα και δυνατά σημεία που διαθέτει, να μελετήσει τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που προσφέρονται με βάση τις νέες συνθήκες και τάσεις που επικρατούν στη διεθνή τουριστική αγορά και να εφαρμόσει πολιτικές και δράσεις τόσο στο εξωτερικό περιβάλλον (διεθνή αγορά), όσο και στο εσωτερικό (εμπλουτισμός και ποιοτική βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, λειτουργική διασύνδεση με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας, συμπληρωματικότητα και συνέργια δράσεων).

Για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού πρέπει αφενός το ελληνικό τουριστικό προϊόν να κερδίζει όλο και μεγαλύτερο μερίδιο από τη διεθνή τουριστική αγορά και αφετέρου να αναβαθμίζεται η ποιότητα της προσφοράς του, να εμπλουτίζεται και να διαφοροποιείται (σε σχέση με τα προϊόντα των ανταγωνιστών), να ενσωματώνει ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών, μέσα από την ενίσχυση του ρόλου του ανθρώπινου δυναμικού και της επιχειρηματικότητας, και τον εκσυγχρονισμό των δομών της δημόσιας διοίκησης καθώς και των μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό, για την περίοδο 200 - 2010, η στρατηγική θα πρέπει να υλοποιηθεί μέσα από έξι βασικούς άξονες:

23.5.1 1^{ος} Άξονας: Βελτίωση της ποιότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Το κλειδί για να εκμεταλλευτούμε τα οφέλη του ελληνικού τουρισμού, να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού και να μη καταστούμε θύμα του ανταγωνισμού των τιμών και της αντίληψης περί φθηνού εναλλακτικού προορισμού, είναι να προσφέρουμε ποιοτικό τουρισμό. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την αναβάθμιση της θέσης μας στη διεθνή αγορά εξαιτίας του ότι η ποσοτική αύξηση δείχνει να συμπορεύεται με μία καθαρά ποιοτική εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης, έτσι ώστε στις περισσότερες χώρες προορισμού τουριστών η ποιότητα στον τομέα του τουρισμού, δηλαδή της τουριστικής προσφοράς, να καθίσταται όλο και πιο απαιτητή. Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο και σημαντικό να ενισχύσουμε τον πυρήνα της ποιότητας του ελληνικού τουρισμού και να εφαρμόσουμε πολιτικές που προστατεύουν τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και τα φυσικά πλεονεκτήματα στα τοπικά περιβάλλοντα, ώστε να διασφαλίσουμε έτσι την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα του τομέα.

Η εφαρμογή πολιτικών για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη απαιτεί κοινωνική υπευθυνότητα και συλλογικότητα πέρα από τη λογική του βραχυπρόθεσμου μεμονωμένου ατομικού ή και πολιτικού κέρδους. Αυτό αφορά όλους τους συμμετέχοντες στο τουριστικό γίνεσθαι, συμπεριλαμβανομένων και των τουριστών. Οι θεσμοί οι οποίοι αναπαράγουν αξίες και στάσεις οφείλουν να μεταδίδουν τα κοινωνικά μηνύματα τους, προς την κατεύθυνση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Πιο άμεσα από ποτέ, οι ίδιες οι επιχειρήσεις απαιτούν πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση στα μέσα και τις στρατηγικές για την επίτευξη βιώσιμου τουρισμού ως προϋπόθεση για την ανταγωνιστικότητά του.

Για τη βελτίωση της ποιότητας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος απαραίτητες είναι οι δράσεις βελτίωσης των υποδομών, των ανωδομών και των συμπληρωματικών υποδομών. Οι υποδομές περιλαμβάνουν τα μέσα και τις υπηρεσίες όπως είναι τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, δρόμοι, δημόσιες μεταφορές, παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος, συλλογή απορριμμάτων, επικοινωνία, κ.ά. Η βελτίωση τους δεν αποτελεί επιτακτική ανάγκη μόνο υποστήριξης της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας, αλλά γενικότερα για την οικονομική ανάπτυξη αυτής. Μέσω του ΕΠΑΝ και των ΠΕΠ χρηματοδοτούνται και ολοκληρώνονται έως το 2006 εγκαταστάσεις συμπληρωματικών τουριστικών υποδομών (μαρίνων, χιονοδρομικών κέντρων, συνεδριακών κέντρων, τουριστικών αγκυροβολίων, εγκαταστάσεων γκολφ και υποδομών και προγραμμάτων εναλλακτικού τουρισμού).

23.5.1.1 Καθιέρωση συστημάτων ποιοτικού ελέγχου και πιστοποίησης

Νομοθετικές παρεμβάσεις για τη δημιουργία Συστημάτων Ποιοτικού Ελέγχου και Πιστοποίησης που θα συμβάλουν στην αναβάθμιση της ποιότητας:

Η ποιότητα του Ελληνικού Τουρισμού, θα επηρεαστεί θετικά τα επόμενα χρόνια με την καθιέρωση του νέου συστήματος κατάταξης των ξενοδοχείων σε κατηγορίες αστερών. Συγκεκριμένα, καθορίζονται οι διαδικασίες καθώς και οι Τεχνικές Προδιαγραφές, οι Λειτουργικές Προδιαγραφές και τα Βαθμολογούμενα Κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη για την κατάταξη των ξενοδοχείων σε κατηγορίες από 1 έως 5 Αστέρια.

Το νέο σύστημα εφαρμόζεται στα :

- Ξενοδοχεία κλασικού τύπου
- Ξενοδοχεία τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων
- Ξενοδοχεία μικτού τύπου
- Ξενοδοχεία τύπου μωτέλ

Με νομοθετική ρύθμιση, ρυθμίστηκε ο τρόπος εφαρμογής του συστήματος κατηγοριοποίησης των ξενοδοχείων σε αστέρια, βάση του οποίου το ΕΣΥΔ, θα διαπιστεύει φορείς (λ.χ. Ε.Ο.Τ., Ξ.Ε.Ε., Ε.Λ.Ο.Τ., ιδιώτες) οι οποίοι με τη σειρά τους θα πιστοποιούν την κατάταξη ενός ξενοδοχείου σε κατηγορία αστέρα.

Επιπρόσθετα, με το Π.Δ. 337/28-12-00 "περί κατάταξης των ενοικιαζομένων δωματίων και ενοικιαζομένων επιπλωμένων διαμερισμάτων σε κατηγορίες με το σύστημα των κλειδιών" θεσμοθετήθηκε ένα νέο σύστημα κατάταξης για τα μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα.

Σύμφωνα με το εν λόγω Π.Δ., τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και τα ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες, με βάση σύστημα λειτουργικών και τεχνικών προδιαγραφών και βαθμολογούμενων κριτηρίων, με ανώτατη την κατηγορία των 4 κλειδιών και κατώτατη την κατηγορία του ενός κλειδιού.

23.5.1.2 Ανάδειξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων βασισμένων στην ποιότητα και αξιοποίηση των υποδομών και συμπληρωματικών υποδομών ΕΤΑ Α.Ε.:

Με τη σωστή Διαχείριση της Περιουσίας του Ε.Ο.Τ., και την ανάπτυξη νέων ποιοτικών τουριστικών προϊόντων η ΕΤΑ Α.Ε. μπορεί να γίνει Μοχλός Τουριστικής Ανάπτυξης της χώρας.

Ειδικοί στόχοι ΕΤΑ και πορεία στοχοθέτησης :

1. Αποσύνδεση Δημοσίου από την Τουριστική Επιχειρηματική Δραστηριότητα.
2. Άνοιγμα της Δημόσιας Τουριστικής Περιουσίας και των Τουριστικών Υποδομών του ΕΟΤ στην αγορά.
3. Δημιουργία Ολοκληρωμένων Τουριστικών Υποδομών (Golf, Resortes, Spa) στις μεγάλες Δημόσιες Τουριστικές Εκτάσεις. Η δημιουργία αυτών των Ολοκληρωμένων Τουριστικών

Υποδομών ήδη έχει αρχίσει σε Αφαντου, Ανάβυσσο και συνεχίζεται με Καΐαφα και Παλιούρι Χαλκιδικής

4. Προσέλκυση Επενδύσεων. Με το εξασφαλισμένο επενδυτικό πρόγραμμα των ιδιωτικών επενδύσεων που έχουν δρομολογηθεί μέχρι τέλος του 2003, ξεπερνούν τα 400 εκ.€

5. Δημιουργία πόρων για τη χρηματοδότηση της τουριστικής πολιτικής. Εξασφαλισμένα 20 εκ.€, για την τουριστική προβολή και διαφήμιση και 10 εκ.€ για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών Ε.Ο.Τ., Ο.Τ.Ε.Κ. και Ελληνικό Φεστιβάλ).

6. Εξασφάλιση πόρων για τη λειτουργία τουριστικών πόλων αναψυχής της Αττικής και της Περιφέρειας σε περιουσία του Ε.Ο.Τ. που έχει κοινωφελή και κοινόχρηστο χαρακτήρα. Ολοκληρώθηκε με το Πάρκο Λυκαβητιού, ο Δρυμός της Πάρνηθας, το Πάρκο Φλοίσβου, την Καλλιθέα και τις Πεταλούδες της Ρόδου, τον Πευκιά Ξυλοκάστρου και έπονται το Τουρκολίμανο και μία σειρά άλλων Τουριστικών Πόλων Αναψυχής ανά την Ελλάδα.

7. Επενδύσεις από ίδια κεφάλαια για την ανάπτυξη υποδομών που συμβάλουν στην αναβάθμιση της τουριστικής εικόνας της χώρας. Ολοκληρώθηκαν οι Μεθοριακοί Σταθμοί, το Χιονοδρομικό Κέντρο Παρνασσού, η Νέα Ολυμπιακή Μαρίνα του ΣΕΦ, επενδύσεις συνολικού ύψους 20 εκ.€.

23.5.1.2.1 Στόχοι ΕΤΑ μέχρι το 2010:

1. Ανάπτυξη Ολοκληρωμένων Τουριστικών Υποδομών σε όλα τα ακίνητα της δημόσιας τουριστικής περιουσίας του Ε.Ο.Τ, που διαχειρίζεται η ΕΤΑ.

2. Με την ολοκλήρωση του προγράμματος προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων από την ΕΤΑ, τα μέχρι σήμερα άνω των 400 εκ.€ ιδιωτικές επενδύσεις που προσελκύστηκαν, να δεκαπλασιαστούν μέχρι το 2010.

3. Αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των τουριστικών επιχειρήσεων. Θα υλοποιηθεί με την εφαρμογή του Μέτρου 2.2 του ΕΠΑΝ, από επιχειρήσεις του Τουριστικού Τομέα.

4. Ενίσχυση της εφαρμογής των προτύπων ποιότητας, περιβάλλοντος, και εξέταση της δυνατότητας ενίσχυσης του προφίλ εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (μέσα και δράσεις άξονα ποιότητας)

23.5.2 2^{ος} ΑΞΟΝΑΣ -Διαφοροποίηση και εμπλουτισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος

Το μεγαλύτερο μέρος των αλλοδαπών τουριστών ανήκει στην κατηγορία του μαζικού τουρισμού. Όμως τα τελευταία χρόνια ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών στρέφεται στον εναλλακτικό τουρισμό. Η επιλογή των μορφών τουρισμού υψηλής προστιθέμενης αξίας που πρέπει να προσφέρει η χώρα μας είναι θέμα συνδυασμού των προτιμήσεων των αλλοδαπών

τουριστών και των δυνατοτήτων της χώρας, οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις για περισσότερο σεβασμό στον άνθρωπο, στον πολιτισμό και στο περιβάλλον. Η χώρα μας, πέρα από την διατήρηση του μαζικού τουρισμού, που θα γίνει με την βελτίωση και διαφοροποίηση του προϊόντος που προσφέρει σήμερα εμπλουτίζοντας το με νέες δραστηριότητες, όπως είναι η ιστιοπλοΐα, καταβάσεις, η διοργάνωση κρουαζιέρων, το γιώτινγκ, το γκολφ κ.ά, θα πρέπει να στραφεί και σε άλλες μορφές τουρισμού όπως είναι ο οικοτουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός ο θρησκευτικός τουρισμός ή συνδυασμοί αυτών.

Για την περίοδο 2005 - 2010, στα πλαίσια αυτού του άξονα θα υλοποιηθούν οι επόμενες δράσεις:

- Ανάπτυξη των θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (όπως του Θαλάσσιου, του Συνεδριακού, του Ιαματικού Θεραπευτικού και Αναζωογονητικού Τουρισμού, του Χιονοδρομικού Τουρισμού, του Πολιτιστικού Τουρισμού, Αγροτουρισμός κλπ).
- Νομοθετικές παρεμβάσεις για την ανάπτυξη θεματικών μορφών τουρισμού (Ιαματικός Τουρισμός και Θερμαλισμός). Με την εφαρμογή του Νομοσχεδίου για την ανάπτυξη του Ιαματικού Τουρισμού και του Θερμαλισμού, για πρώτη φορά έγινε κωδικοποίηση όλης της νομοθεσίας που αφορά στον Ιαματικό Τουρισμό και στο Θερμαλισμό, ενώ ταυτόχρονα το νομοθετικό πλαίσιο εκσυγχρονίστηκε και απλοποιήθηκε, προκειμένου να υποβοηθηθεί η ανάπτυξη αυτών των μορφών τουρισμού στη χώρα μας, μέσα σε ένα σύγχρονο και σαφές νομοθετικό πλαίσιο.

23.5.2.1 Αγροτουρισμός:

Οι κεντρικοί στόχοι για την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, υλοποιούνται με τις εξής παρεμβάσεις:

α) Διαμόρφωση Πλαισίου Εθνικής Πολιτικής για τον Αγροτουρισμό (Επικαιροποίηση και ολοκλήρωση του υφιστάμενου Πλαισίου Εθνικής Πολιτικής για τον Αγροτουρισμό, δημιουργία κοινής αντίληψης για τον ορισμό του αγροτουρισμού).

β) Σύσταση Εθνικού Παρατηρητηρίου Αγροτουρισμού

γ) Ανάπτυξη Εθνικής δομής προώθησης / στήριξης της επιχειρηματικότητας των κατοίκων του αγροτικού χώρου στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, ώστε να μπορέσουν οι αγρότες να γίνουν Μικρομεσαίοι Επιχειρηματίες στον Αγροτουρισμό.

δ) Προώθηση της ποιότητας και της συνεργασίας, μέχρι το 2010.

Προώθηση της ποιότητας στους παρακάτω τρεις άξονες:

- Καθιέρωση της Ελληνικής Προδιαγραφής Αγροτουρισμού.
- Καθιέρωση σήματος ποιότητας και συστήματος πιστοποίησης.
- Επιδότηση των υφιστάμενων αγροτουριστικών μονάδων.
- Δημιουργία δικτύου αγροτουριστικών επιχειρήσεων.

ε) Στήριξη πρότυπων επενδύσεων στον αγροτουρισμό Νέες επενδύσεις στον αγροτουρισμό θα αναληφθούν με την υποστήριξη των υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων του ΓΚΠΣ και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (LEADER+, INTERREG III, EQUAL). Για την καλύτερη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών αυτών μέσων θα προωθηθεί η δημιουργία ενός κοινοπρακτικού επενδυτικού-συμβουλευτικού σχήματος στο οποίο θα μετέχει η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. και άλλοι φορείς (ενδεικτικά αναφέρονται: ΕΛΚΕ, ΕΤΑ Α.Ε., Εθνική Τράπεζα, Αγροτική Τράπεζα), σκοπός του οποίου θα είναι η επενδυτική και συμβουλευτική στήριξη πρότυπων αγροτουριστικών επενδύσεων.

στ) Προβολή Στο πλαίσιο της γενικότερης τουριστικής προβολής της χώρας, από το 2005 και κάθε χρόνο μετά, προβλέπεται ένα επιμέρους ειδικό κονδύλι για την Προβολή των Εναλλακτικών Μορφών τουρισμού στην Ύπαιθρο.

12.5.2.1 Συνεδριακός Τουρισμός:

Η σημαντικότερη αυτή μορφή εναλλακτικού τουρισμού αναμένεται να ενισχυθεί μέσα από συγκεκριμένες δράσεις, ορισμένες εκ των οποίων αφορούν:

- Λειτουργία του Μητροπολιτικού Συνεδριακού Κέντρου Αθηνών στο Ελληνικό, μέχρι το α' τετράμηνο του 2006.
- Συστηματική προσπάθεια για την προώθηση του Συνεδριακού Τουρισμού μέσω της μετεγκατάστασης της ΔΕΘ σε χώρο γύρω από τον ιστό της πόλης της Θεσσαλονίκης.

23.5.2.1 Χιονοδρομικός Τουρισμός:

Εκσυγχρονισμός των υποδομών των χιονοδρομικών κέντρων της χώρας και συγκεκριμένα για τον Παρνασσό ο οποίος ανήκει στην ΕΤΑ Α.Ε., η αξιοποίηση του θα επιτευχθεί με τη σημαντική βελτίωση στο δίκτυο των μέσων μαζικής μεταφοράς (ΜΕΤΡΟ, προαστιακός, ΟΣΕ και τηλεφερικός), με τη δημιουργία πρότυπου τουριστικού χωριού στη βορειοανατολική πλευρά του Παρνασσού και τη βελτίωση των υποδομών με τις οποίες θα αναπτυχθούν νέες ορεινές δραστηριότητες εκτός της χιονοδρομίας. Το εκτιμώμενο ύψος των επενδύσεων για τον Παρνασσό είναι 30 εκ.€, μετά την υλοποίηση των οποίων το Χιονοδρομικό Κέντρο Παρνασσού θα αποκτήσει Πανευρωπαϊκή εμβέλεια και θα συγκαταλέγεται στα μεγαλύτερα Χιονοδρομικά Κέντρα της Ευρώπης.

23.5.2.2 Δημιουργία και προώθηση τουριστικών πακέτων off-season

23.5.2.2.1 Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ):

Τα Άτομα με Αναπηρία τα οποία αποτελούν σύμφωνα με τις πιο μέτριες εκτιμήσεις το 10% του πληθυσμού και ειδικά όσοι έχουν κινητική αναπηρία για να μπορούν να εισέλθουν στη θάλασσα με ασφάλεια και αξιοπρέπεια, έχουν ανάγκη ειδικών υποδομών - τεχνικών παρεμβάσεων, ώστε να μπορούν να προσεγγίσουν το νερό.

Το Πρόγραμμα με την ονομασία «Όλοι στην Άμμο» προβλέπει την δημιουργία ειδικών τεχνικών προδιαγραφών και την πιλοτική υλοποίηση τους μέχρι το 2006, στις ακτές: Αγία Τριάδα στη Θεσσαλονίκη, Α' και Β' Αλίπεδο Βούλας στην Αττική, Ακτή Έλλη στη Ρόδο και μελετάται η επέκταση του προγράμματος σε Κέρκυρα και Κρήτη. Η πρώτη εφαρμογή έχει ήδη υλοποιηθεί στην οργανωμένη ακτή της ΕΤΑ Α.Ε. στην Αγία Τριάδα στη Θεσσαλονίκη.

Το όλο έργο αποτελεί μια πρωτοποριακή προσέγγιση για την επίλυση του συγκεκριμένου προβλήματος και είναι από τα ελάχιστα παρόμοια έργα σε ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα.

23.5.2.2.2 Εσωτερικός Τουρισμός: Προγράμματα για Μαθητές:

Προγράμματα «Τάξεις του Χειμώνα» και «Πράσινες Τάξεις», τα οποία ως σκοπό τους πέρα της ανάδειξης των τουριστικών υποδομών Χειμερινού Τουρισμού και Αγροτουρισμού που διαθέτει η χώρα μας και της επιμήκυνσης της Τουριστικής περιόδου στις περιοχές εφαρμογής των, έχουν και τη δημιουργία οικολογικής και εν γένη τουριστικής συνείδησης στους μελλοντικούς τουριστικούς καταναλωτές που είναι η μαθητιώσα νεολαία. Τα προγράμματα αυτά, θα έχουν ως χώρους εφαρμογής, όλα τα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας και τις ορεινές περιοχές της Κεντρικής Ελλάδας, της Ηπείρου, της Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και της Πελοποννήσου. Τα προγράμματα αυτά θα απευθύνονται σε 200.000 μαθητές έως το 2008, με 50.000 μαθητές το χρόνο, παρέχοντας μία σημαντική ευκαιρία για τους μαθητές των μεγάλων κυρίως αστικών κέντρων της χώρας και κυρίως των περιοχών συγκέντρωσης πληθυσμού σε αυτά με χαμηλά εισοδήματα, να εξοικειωθούν με την ύπαιθρο, να έρθουν σε επαφή με τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της ύπαιθρου, να γνωρίσουν τις όμορφες πτυχές του Χειμερινού Τουρισμού.

23.5.3 3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ -Επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Εκπαίδευση -επιμόρφωση - κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού σε ευρεία κλίμακα.

Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού του τουρισμού συμπληρώνει την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και δρα ευεργετικά ως προς την απασχόληση, τόσο για το υφιστάμενο βασικό παραθεριστικό προϊόν, όσο και για τις θεματικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Με το Ν. 3105/2003, αντιμετωπίζονται τα μέχρι σήμερα προβλήματα και οι αδυναμίες μέσα από μία πλήρη αναδιάρθρωση και αναβάθμιση των δομών, των υπηρεσιών, των διαδικασιών και του στελεχιακού δυναμικού, θέτοντας σε νέες σύγχρονες βάσεις την προωθητική δύναμη του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των δημόσιων σχολών τουριστικής εκπαίδευσης, οι οποίες λειτουργούσαν μέχρι την ψήφιση του, βάση ενός θεσμικού πλαισίου που έχει εξαντλήσει πλέον τη δυναμική του.

Δημιουργήθηκε ένα ευέλικτο θεσμικό πλαίσιο, με αντοχή στο χρόνο και με δυνατότητες προσαρμογής στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της σύγχρονης εποχής, όπου:

- Επαναπροσδιορίζει το ρόλο, την αποστολή και τους σκοπούς των Σχολών Τουριστικής Εκπαίδευσης τις μετεξελίσσει στον βασικό και σύγχρονο εκπαιδευτικό οργανισμό για τον τουρισμό
- Δημιουργεί ολοκληρωμένες δομές δευτεροβάθμιας τουριστικής εκπαίδευσης αναδιαρθρώνοντας τις παρεχόμενες ειδικότητες και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης
- Αναπτύσσει την αρχική επαγγελματική κατάρτιση (ΙΕΚ) δημιουργώντας εξειδικευμένα τουριστικά ΙΕΚ και αναπτύσσει το σύστημα της συνεχιζόμενης και δια βίου κατάρτισης
- Παρέχει τη δυνατότητα συνεργασίας με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό για την παροχή εκπαίδευσης, το σχεδιασμό και την υλοποίηση κοινών προγραμμάτων, την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και για την πρακτική άσκηση των εκπαιδευόμενων στον ΟΤΕΚ
- Αναδιαρθρώνει και προσαρμόζει στα σύγχρονα πρότυπα τη διοικητική δομή του Οργανισμού με τη συμμετοχή, συναίνεση και συνευθύνη των κοινωνικών εταίρων, εξασφαλίζοντας επίσης και τις προϋποθέσεις για τη σωστή στελέχωση του διασφαλίζοντας έτσι τη συνέχεια στο εκπαιδευτικό έργο
- Δίνει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων του Γ ΚΠΣ και άλλων κοινοτικών πόρων και δημιουργεί ένα ευέλικτο πλαίσιο διαχείρισης της ακίνητης περιουσίας του ΟΤΕΚ και αύξησης των πόρων του προς όφελος της εκπαίδευσης.

Για την αναβάθμιση και διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου ποιότητας στο προσφερόμενο «πακέτο» αγαθών και υπηρεσιών στον τουρίστα-καταναλωτή, είναι αναγκαία ή επένδυση στην υιοθέτηση κάποιων επιπέδων δεξιοτήτων, γνώσεων και προθέσεων, καθώς και πιστοποίησης αυτών, τα οποία εξασφαλίζουν επιπλέον και βελτίωση της παραγωγικότητας και παρέχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τον τομέα. Παράλληλα, αναγκαία είναι η διάχυση σύγχρονων εργαλείων διοίκησης στις επιχειρήσεις, μέσω, μεταξύ άλλων, και της εκπαίδευσης των επιχειρηματιών, της ευαισθητοποίησης τους σε θέματα ποιότητας, κοινωνικής ευθύνης, περιβάλλοντος και καταναλωτή, καθώς και της υιοθέτησης της κατάλληλης πολιτικής στον τομέα του προσδιορισμού των τιμών και των επενδύσεων.

Για την περίοδο 2005 - 2010, στα πλαίσια αυτού του άξονα θα χρηματοδοτούνται σταθερά τα ακόλουθα προγράμματα και δράσεις:

- Εκσυγχρονισμός της τουριστικής εκπαίδευσης
- Ανάπτυξη νέων επαγγελμάτων
- Επανεκπαίδευση - μετεκπαίδευση

- Γεωγραφική ανάπτυξη ΟΤΕΚ
- Δημιουργία Παρατηρητηρίου Απασχόλησης στον Τουρισμό

23.5.4 4^{ος} Άξονας Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και σταθερού περιβάλλοντος ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων.

Η πλειοψηφία των τουριστικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από μικρό ή μεσαίο μέγεθος με αδυναμία αξιοποίησης οικονομιών κλίμακας και σκοπού, παραδοσιακές δομές οργάνωσης και χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης-επιμόρφωσης ή επαρκούς επιχειρηματικής εμπειρίας. Το μικρό αυτό μέγεθος αποτελεί εμπόδιο τόσο στη μείωση του κόστους, όσο και στη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών. Με κριτήριο το μέγεθος, οι ελληνικές επιχειρήσεις υστερούν έναντι των αντίστοιχων επιχειρήσεων των σημαντικότερων ανταγωνιστών μας. Η αύξηση του μεγέθους των επιχειρήσεων θα τους επιτρέψει να αξιοποιήσουν τις οικονομίες κλίμακας, να μειώσουν το κόστος και να γίνουν πιο ανταγωνιστικές. Στη διάρκεια της δεκαετίας θα πρέπει να χρηματοδοτηθούν δράσεις συνεργασίας, συνένωσης, συγχωνεύσεων ή και απλών κοινοπραξιών επιχειρήσεων στο επίπεδο των κρατήσεων ή του μάρκετινγκ, ή ακόμη και στο επίπεδο της πραγματοποίησης οικονομιών κλίμακας σε προμήθειες και εξοπλισμούς.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι στη χώρα μας υπάρχει επιτακτική ανάγκη νέων επενδύσεων, ιδιαίτερα στον τουριστικό τομέα. Για να είναι σταθερά αποτελεσματική μια επένδυση, θα πρέπει και να είναι διαρκής και ισόρροπα κατανομημένη ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα και να δημιουργεί τις απαραίτητες συμπληρωματικότητες και συνέργιες έτσι ώστε το συνολικό αποτέλεσμα να είναι μακροπρόθεσμα θετικό και η ανάπτυξη βιώσιμη. Οι δημόσιες επενδύσεις σε βασικές και συμπληρωματικές υποδομές είναι ο σταθερότερος "κινητήρας" της ανάπτυξης του τουριστικού τομέα, ενώ οι ιδιωτικές επενδύσεις είναι επίσης σημαντικές και αναμένονται ισχυρές σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας. Μια εναλλακτική πηγή επένδυσης είναι οι ξένες άμεσες επενδύσεις οι οποίες μπορούν να λάβουν νέες διαστάσεις με την ανάπτυξη στρατηγικών συνεργασιών των επιχειρήσεων με αντίστοιχες διεθνείς σε όλο το φάσμα των παρεχόμενων υπηρεσιών της τουριστικής βιομηχανίας.

Ο Ελληνικός Τουρισμός έχει μια επενδυτική δυναμική που ενεργοποιείται από:

- τις διαδικασίες αξιοποίησης των τουριστικών ακινήτων της ΕΤΑ Α.Ε. Το πρόγραμμα αξιοποίησης της δημόσιας τουριστικής περιουσίας, είναι το μεγαλύτερο πρόγραμμα τουριστικών επενδύσεων που από τη δεκαετία του '60 πραγματοποιήθηκε ποτέ στη χώρα,
- τα προγράμματα του Γ ΚΠΣ με έμφαση στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε συνδυασμό με τον νέο αναπτυξιακό νόμο.
- τη χρηματοδότηση και ολοκλήρωση έως το 2006 των επόμενων δράσεων:
- επενδύσεις ποιοτικού εκσυγχρονισμού ξενοδοχειακών μονάδων, κάμπινγκ και λοιπών καταλυμάτων.

- Επενδύσεις οργανωτικού εκσυγχρονισμού
-
- Καινοτόμες επενδύσεις για την ανάδειξη στοιχείων του τουριστικού προϊόντος (όπως γαστρονομίας, πολιτισμού, εικαστική και λογοτεχνική παραγωγή, κλπ).
- Κοινές επενδύσεις του κράτους με τους συλλογικούς φορείς του τομέα για τη δημιουργία δικτύου στήριξης μικρομεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων.
- Επενδύσεις για την ενίσχυση της καινοτομίας και την ένταξη των επιχειρήσεων στην κοινωνία της γνώσης.

Για την περίοδο 2004 - 2010, στα πλαίσια αυτού του άξονα θα υλοποιηθούν οι επόμενες δράσεις:

- Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και σταθερού περιβάλλοντος επενδύσεων (απλοποίηση διαδικασιών χρηματοδότησης επιχειρήσεων, αφορολόγητα αποθεματικά, ενίσχυση των κινήτρων του νέου Αναπτυξιακού Νόμου για επενδύσεις που αφορούν στον Τουρισμό κλπ).
- Λήψη μέτρων για την ενίσχυση των επενδύσεων - προσέλκυση Διεθνών Άμεσων Επενδύσεων.

• Άνοιγμα της αγοράς υψηλής ποιότητας παραθεριστικής κατοικίας σε συνέργια με τις μεγάλες ολοκληρωμένες τουριστικές επενδύσεις

- Λήψη μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητας των συμπληρωματικών υποδομών. Οι νέες μορφές τουρισμού απαιτούν και νέα υποδομή, όπως είναι για παράδειγμα τα γήπεδα γκολφ, μαρίνες, κ.ά
- Μέχρι το 2008, «Απόσυρση» των σχολαζουσών ξενοδοχειακών και λοιπών καταλυμάτων, καθώς και μερική «Απόσυρση» όσων καταλυμάτων, ξενοδοχειακών και μη, που δεν συνάδουν με την αισθητική της αρχιτεκτονικής των περιοχών που δραστηριοποιούνται.
- Διεύρυνση της προσπάθειας αντιμετώπισης της παραοικονομίας και του αθέμιτου ανταγωνισμού.

23.5.4.1 Νομοθετικές παρεμβάσεις για τον έλεγχο της τουριστικής αγοράς και των περιπτώσεων αισχροκέρδειας και αθέμιτου ανταγωνισμού:

Πρόσφατα δημιουργήθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης ο θεσμός ελέγχου της τουριστικής αγοράς, τα «Κλιμάκια Ελέγχου της Τουριστικής Αγοράς».

Έργο των Κλιμακίων Ελέγχου της Τουριστικής Αγοράς, είναι η διενέργεια επιτόπιων ελέγχων της ποιότητας του προσφερόμενου Τουριστικού προϊόντος όπως: την ύπαρξη τιμολογίων

και εν γένει λοιπών παραστατικών προμήθειας των προς πώληση αγαθών και προϊόντων, τις τιμές πώλησης προϊόντων ευρείας κατανάλωσης σε τουρίστες, την κανονικότητα και συχνότητα των δρομολογίων των μέσων μαζικής μεταφοράς κατά τους μήνες της τουριστικής αιχμής, της τήρησης ή μη των κανόνων υγιεινής στις τουριστικές επιχειρήσεις και στους κοινόχρηστους δημοτικούς και δημόσιους χώρους, για την άγρα πελατών, τον εντοπισμό περιπτώσεων αισχροκέρδειας και περιπτώσεων αθέμιτου ανταγωνισμού, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, σε τουριστικές επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, κάμπινγκ), σε χώρους μαζικής σίτισης εστίασης και διασκέδασης (bar, καφετέριες, καφεενεία, εστιατόρια), σε χώρους αεροδρομίων, λιμανιών, μεθοριακών σταθμών, καθώς και σε επιχειρήσεις πώλησης αγαθών πρώτης ανάγκης (περίπτερα, mini markets) σε τουριστικές περιοχές.

Ο θεσμός των «Κλιμακίων Ελέγχου Τουριστικής Αγοράς» δημιουργείται για πρώτη φορά και αναμένεται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το πρόβλημα του ελέγχου και της τήρησης των κείμενων διατάξεων των αγορών των τουριστικών περιοχών κυρίως σε περιόδους τουριστικής αιχμής κατά τις οποίες οι υφιστάμενοι ήδη μηχανισμοί ελέγχου της αγοράς είναι ανεπαρκείς στο να ασκήσουν αποτελεσματικό έλεγχο.

Έτσι, με την ενίσχυση του ελεγκτικού μηχανισμού πέραν των προβλεπόμενων από τις διατάξεις του νομοσχεδίου άλλων οργάνων ελέγχου όπως υπηρεσίες Ν.Α, Δημοτική Αστυνομία, Ε.Λ.Α.Σ, Τουριστική Αστυνομία, Δημοτική Αστυνομία οι οποίες δεν επαρκούν, με τα κλιμάκια ελέγχου καθίσταται δυνατή η αποτελεσματική αντιμετώπιση του παραεμπορίου, της αισχροκέρδειας και εν γένει της προστασίας του καταναλωτή.

23.5.5 5^ο Άξονας Επαύξηση των μεριδίων (αριθμός τουριστών εισοδήματα) από τη διεθνή τουριστική αγορά. Ενίσχυση της εικόνας της χώρας. Εφαρμογή σύγχρονοι μεθόδων και εργαλείων μάρκετινγκ στη βάση της τριμερούς συνεργασίας.

Σημαντική παράμετρος των εξελίξεων της διεθνούς τουριστικής αγοράς είναι οι γρήγορες αλλαγές των προτιμήσεων των καταναλωτών με τη συνακόλουθη ανάδειξη νέων προορισμών που ικανοποιούν, ή, με την προσφορά νέων προϊόντων και υπηρεσιών, δημιουργούν / ενισχύουν αυτές τις αλλαγές στις προτιμήσεις (αλλαγή χαρακτηριστικών του τουριστικού προϊόντος, ευαισθητοποίηση σε θέματα ποιότητας, περιβάλλοντος, κοινωνικής υπευθυνότητας).

Η εικόνα που έχει σήμερα η χώρα μας στους ξένους είναι αυτή του προορισμού που προσφέρει κυρίως τουρισμό αναψυχής, ήλιου και θάλασσας, σε χαμηλές τιμές μεν, αλλά υψηλές σε σχέση με την ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρει. Για την επαύξηση των μεριδίων από τη διεθνή τουριστική αγορά θα πρέπει να προωθηθεί η εικόνα της χώρας μας, εκτός από αυτή της χώρας «ήλιου και θάλασσας», και ως χώρας που εμπεριέχει τα χαρακτηριστικά του εξελισσόμενου τουριστικού προϊόντος, όπως χώρα της «κουλτούρας, του πολιτισμού, της ποιότητας διαβίωσης και του σεβασμού στο περιβάλλον». Αυτό μπορεί να γίνει με την κατάλληλη πολιτική μάρκετινγκ, ή οποία προϋποθέτει την ύπαρξη σταθερής και ολοκληρωμένης στρατηγικής, χωρίς σημαντικές αλλαγές της επικοινωνιακής πολιτικής, οι οποίες δεν επιτρέπουν στον δεκτή να αφομοιώσει τα μηνύματα που θέλουμε να του περάσουμε. Από την άλλη πλευρά, απαιτείται και η ύπαρξη σχεδίων έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση κρίσεων, έτσι ώστε να μην δημιουργούνται κενά στην παρουσίαση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Βασικός προσδιοριστικός παράγοντας στην τελική απόφαση των τουριστών για την επιλογή του τουριστικού πακέτου στη χώρα προορισμού, εκτός από την εκπλήρωση προσδοκιών και καταναλωτικών αναγκών είναι και η σχέση τιμής / εκπλήρωσης προσδοκιών ή τιμής / ποιότητας. Η βελτίωση της εν λόγω σχέσης οδηγεί σε βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας μας ως χώρας προορισμού, σε υψηλότερους ρυθμούς αφίξεων, αλλά και σε υποβάθμιση της θέσης των ανταγωνιστικών προορισμών.

Για τη βελτίωση αυτής της σχέσης θα πρέπει να επιτευχθούν οι αναγκαίες συνεργασίες κράτους -επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις που έχουν ως στόχο να επιβιώσουν σε ένα περιβάλλον σκληρού ανταγωνισμού χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τα μηνύματα της αγοράς και να προσαρμόζουν αναλόγως τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους. Προκειμένου να γίνει αυτό απαιτείται συνεχής έρευνα της αγοράς με τη χρησιμοποίηση σύγχρονων εργαλείων τα οποία θα επιτρέψουν στους ελληνικούς προορισμούς να μαθαίνουν και να προσαρμόζονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του τουρίστα / καταναλωτή. Παράλληλα, αναγκαίες είναι οι δράσεις ενίσχυσης της προσφοράς και αναβάθμισης της ποιότητας, αλλά και της ευθυγράμμισης της σχέσης ποιότητας-τιμής.

Επίσης η ραγδαία συγκέντρωση της ζήτησης τουριστικών «πακέτων» στην Ευρώπη αλλάζει τη διαπραγματευτική σχέση αγοραστών - πωλητών υπέρ των πρώτων και συμπιέζει τις τιμές και την κερδοφορία της τουριστικής βιομηχανίας, ιδιαίτερα στους ανταγωνιστικούς προορισμούς της Μεσογείου. Η διαρκής ενίσχυση της διαπραγματευτικής θέσης των tour operators είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων. Κύριο χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής αγοράς των tour operators είναι η ολιγοπωλιακή μορφή της, με κύρια τάση την καθετοποίηση και συγκέντρωση, φαινόμενα που αναμένεται να ενισχυθούν και στο μέλλον όπου σε συνδυασμό με τις διαρθρωτικές αλλαγές των αερομεταφορών θα φέρουν τον τουριστικό τομέα σε χειρότερη θέση από πλευράς δύναμης αγοράς. Ως προς τη θέση των ελληνικών επιχειρήσεων και επιχειρηματιών στη διεθνή αγορά, η στενή συνεργασία με τους tour operators αποτελεί σημαντικό παράγοντα. Χρειάζεται η καλλιέργεια μιας νέας επιχειρηματικής αντίληψης με στόχο την υιοθέτηση ενός κοινά αποδεκτού κώδικα σχέσεων μεταξύ tour operators και τουριστικών επιχειρήσεων. Αυτή η αντίληψη θα σφυρηλατηθεί μέσα από την εδραίωση θεσμών που προωθούν την τριμερή συνεργασία (κράτους -επιχειρήσεων - εργαζομένων) σε πολλαπλά επίπεδα (κοινής προώθησης με τους tour operators στο εξωτερικό, συμπράξεων για την ανάδειξη νέων προϊόντων, κλπ).

23.5.5.1 Για την περίοδο 2004 - 2010, στα πλαίσια αυτού του άξονα έχουν δρομολογηθεί οι επόμενες δράσεις (ορισμένες εκ των οποίων έχουν φτάσει στο στάδιο της ολοκλήρωσης) :

- Βελτίωση της εικόνας της χώρας στο εξωτερικό με την αφορμή των Ολυμπιακών Αγώνων αλλά και με διαφημιστική προβολή και επικοινωνιακή πολιτική στο εξωτερικό για την μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων και μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες.
- Συνέργιες με τον ιδιωτικό τομέα και τους φορείς του εξωτερικού (όπως tour operators, διεθνείς οργανισμοί κλπ).

- Δημιουργία μιας σαφούς «τοποθέτησης» (positioning) της χώρας, διακριτής από αυτής των ανταγωνιστών της, σε συνδυασμό με ένα σαφές ελκυστικό προφίλ του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.
- Δημιουργία σύγχρονων δικτύων διανομής (για την προσέγγιση ολοένα μεγαλύτερων ομάδων και κατηγοριών πελατών) και καλύτερη εκμετάλλευση των γραφείων του Ε.Ο.Τ. ανά την υφήλιο. Άμεση υλοποίηση της μελέτης αναδιοργάνωσης των Γραφείων του Ε.Ο.Τ. στο εξωτερικό, που παραδόθηκε τον Αύγουστο του 2003.
- Διείσδυση σε νέες αγορές (σε συνδυασμό με τις δράσεις διαφοροποίησης και εναλλακτικών μορφών τουρισμού). Ως ενδεικτικά παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν η αγορά της Κίνας, της Ρωσίας και η αγορά των τουριστών άνω των 50 ετών. Απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών χορήγησης άδειας visa από τις πρεσβείες και τα προξενεία μας κυρίως σε Κίνα και Ρωσία. (Άμεση συνεργασία με ΥΠΕΞ)
- Ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων και εκμετάλλευση του μνημονίου συνεργασίας μεταξύ των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για τη σύσταση Διαβαλκανικού Συμβουλίου Τουρισμού.
- Δημιουργία θεσμικού φορέα Μάρκετινγκ και Διαφήμισης με την ενεργό λειτουργική και οικονομική συμμετοχή του Δημοσίου και των Αντιπροσωπευτικών Συλλογικών Επαγγελματικών Φορέων του Τουρισμού, της Βιομηχανίας και των Υπηρεσιών.
- Δημιουργία Εταιρείας Marketing, με την ενεργό λειτουργική και οικονομική συμμετοχή του Δημοσίου(ΥΠΑΝ, ΥΠΕΘΟ, ΥΠΕΣΔΑ) με ποσοστό συμμετοχής από 30 έως 45% και Επαγγελματικών φορέων του Τουρισμού, της Βιομηχανίας και των Υπηρεσιών με ποσοστό συμμετοχής από 70 έως 55%. Για τη δημιουργία της Εταιρείας αυτής, η οποία θα λειτουργεί με καθαρά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και όρους ελεύθερου ανταγωνισμού, το Υπουργείο Ανάπτυξης προωθεί νομοθετική ρύθμιση μέσα στον Οκτώβριο 2003, βάση της οποίας, θα παρέχεται η εξουσιοδότηση στο δημόσιο να μετέχει σε εταιρείες αυτής της μορφής.

Σκοπός της δημιουργίας αυτής της εταιρείας Marketing, είναι η συνεργασία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για το σχεδιασμό ευέλικτου και δυναμικού marketing των προϊόντων τόσο της Βιομηχανίας, όσο των Υπηρεσιών, αλλά κυρίως του Τουρισμού σε επαγγελματική βάση και με συνεχή προσαρμογή στα διαρκώς μεταβαλλόμενα στοιχεία του διεθνούς ανταγωνισμού.

23.5.6 6^{ος} Άξονας Εκσυγχρονισμός δομών δημόσιας διοίκησης και μηχανισμών άσκησης της τουριστικής πολιτικής.

Η αποτελεσματικότητα των δράσεων στον τουρισμό, θα εξαρτηθεί και από το πόσο αρμονικά συνεργάζονται όλοι οι κρίκοι της τουριστικής αλυσίδας στη χώρα μας, τόσο μεταξύ τους, όσο και με τους άλλους κρίκους αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης της ελληνικής οικονομίας.

Από την πλευρά του ιδιωτικού τομέα δεν έχει ακόμη σφρηλατηθεί η ενότητα στόχων / σκοπών του τομέα, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ενιαία έκφραση από όλους τους φορείς και ευθυγράμμιση στους στόχους του τομέα. Δεν έχει επίσης γίνει αντιληπτή η διασύνδεση και αλληλεξάρτηση του τομέα με τους άλλους τομείς της οικονομίας (βιομηχανία, εμπόριο, κ.ά.) και δεν έχουν προσδιοριστεί οι περιοχές κοινής δράσης.

Κατά συνέπεια, απαιτείται καλύτερη άρθρωση των ζητημάτων του Τουρισμού από την πλευρά του ιδιωτικού τομέα αλλά και καλύτερος συντονισμός των κρίκων της τουριστικής αλυσίδας από πλευράς του κράτους. Με τον τουριστικό τομέα εμπλέκονται μια σειρά από υπουργεία, όπως είναι το Υπουργείο Ανάπτυξης, που καθορίζει την ακολουθούμενη πολιτική, το ΥΠΕΘΟ (φορολογία, αναπτυξιακά κίνητρα, κλπ), το Υπουργείο Συγκοινωνιών (ταξί, πούλμαν, κ.λπ.), το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (πλωτά μέσα), το Υπουργείο Εργασίας (εργασιακές σχέσεις), το Υπουργείο Παιδείας (εκπαίδευση), το Υπουργείο Πολιτισμού (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, κλπ) κ.ά. Στα πλαίσια αυτά είναι απαραίτητος ο καλύτερος συντονισμός των φορέων και των «τομέων» της τουριστικής δραστηριότητας με τη συμμετοχή, πληροφόρηση και αρωγή του κράτους. Οι νέοι θεσμοί που δημιουργήθηκαν όπως το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, η Διυπουργική Επιτροπή για τον Τουρισμό, αλλά και ο επανασχεδιασμός του Εθνικού Συμβουλίου Τουρισμού και ο εκσυγχρονισμός της οργανωτικής δομής και λειτουργίας του θα είναι καθοριστικοί για την περαιτέρω πορεία του τουρισμού στη χώρα μας.

Κάθε προσπάθεια ή πολιτική, για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού, και δια μέσου αυτού, της ελληνικής οικονομίας, προϋποθέτει την αξιόπιστη γνώση του ειδικού οικονομικού βάρους που έχει η τουριστική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Η συνεχής διατήρηση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, δηλαδή της παραγωγής και διάθεσης ενός μεγάλου μέρους της ετήσιας παραγωγής της χώρας επιβάλλει, όχι μόνον νέους κανόνες και μορφές διαχείρισης και διοίκησης, αλλά και νέα εργαλεία έρευνας και πληροφόρησης της οικονομικής και της τουριστικής πολιτικής.

Βασική προϋπόθεση αυτής της γνώσης είναι η εθνικολογιστική αντιμετώπιση του τουρισμού ως συγκεκριμένης πλέον αναλυτικής κατηγορίας της ελληνικής οικονομίας, κατά τα διεθνή και ευρωπαϊκά λογιστικά πρότυπα με τις τεχνικές συγκρότησης των Δορυφόρων Λογαριασμών. Οι Δορυφόροι Λογαριασμοί Τουρισμού, με εφικτό για την ελληνική οικονομία μεθοδολογικό και θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής είναι η μόνη διαδικασία για τη σωστή πληροφόρηση της τουριστικής και οικονομικής πολιτικής σε ότι αφορά τον πραγματικό οικονομικό και κοινωνικό ρόλο του τουρισμού και κυρίως την συμβολή του στη περαιτέρω βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας και στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας σε εθνικό, περιφερειακό αλλά και τοπικό επίπεδο. Επιπλέον, σε συνδυασμό με ένα μηχανισμό δεικτών παρακολούθησης της βιώσιμης ανάπτυξης μπορούν να παρέχουν έγκυρα στοιχεία στους διεθνείς οργανισμούς με τους οποίους συνεργάζεται η χώρα.

23.6 ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΑΒΟΥΝ ΧΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΠΟΜΕΝΕΣ:

- Καλύτερη εκπροσώπηση και ενίσχυση της συμμετοχής των τουριστικών επιχειρήσεων στην τριμερή συνεργασία και τη δημόσια διαβούλευση με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα δια της κοινής δράσης

- Εξειδίκευση της λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Τουρισμού.
- Συμπληρωματικότητα και συνέργια των πολιτικών της Βιομηχανίας, των Υπηρεσιών και των Περιφερειών της χώρας με την πολιτική για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος.
- Δημιουργία του Ελληνικού Ινστιτούτου Τουριστικής Οικονομίας (με την συνεργασία του ΙΤΕΠ, του Ε.Ο.Τ., και πανεπιστημίων, το οποίο θα λειτουργεί και ως επίσημος οικονομοτεχνικός σύμβουλος του κράτους στον Τουρισμό).
- Ανάπτυξη συστήματος δορυφόρων λογαριασμών τουρισμού

23.7 ΜΕΣΑ - ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Τα μέσα και τα εργαλεία για την προώθηση των στόχων και των δράσεων του τουρισμού είναι τα επόμενα: ΕΠΑΝ, ΠΕΠ, Αναπτυξιακός Νόμος, Πρωτοβουλίες Interreg και Leader. Μετά το 2006, οι χρηματοδοτήσεις μπορούν να προέλθουν από το Δ' ΚΠΣ, από πρωτοβουλίες public - private -partnership (για μεγάλες επενδύσεις) ή από χρηματοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των στόχων του σχεδίου αποτυπώνεται στον πίνακα 98 (βλέπε παράρτημα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

24.1 ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών κατά το έτος 2000, η Ελλάδα καταλαμβάνει την 15^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών υποδοχής. Η αύξηση του συνόλου των αφίξεων αλλοδαπών κατά το διάστημα Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2000, σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 1999, έφθασε το +7,66% με 13,095,545 αφίξεις, όπως προκύπτει από τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία.

Το 2000, ποσοστό 79,8% του συνόλου των αλλοδαπών τουριστών έφθασε στην χώρα αεροπορικώς, έναντι 69% του 1981. Η συμμετοχή των αφίξεων με αεροπλάνο αυξάνεται σταθερά λόγω και της απελευθέρωσης των αεροπορικών συγκοινωνιών και της μείωσης των ναύλων, ενώ μειώνεται αντίστοιχα η συμμετοχή των άλλων μέσων μεταφοράς.

Οι αφίξεις ξένων επισιτητών με κρουαζιέρες, εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια κάμψη κατά 20% έναντι του 1996. Η φθίνουσα αυτή τάση αφείλεται κυρίως στην εξάρτηση από την αμερικάνικη αγορά.

Στις ξενοδοχειακές μονάδες το 2000 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 61,308,903 διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών. Οι έλληνες εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικό μέγεθος της ζήτησης, δεδομένου ότι πραγματοποίησαν 14,666,610 διανυκτερεύσεις (αύξηση 1,47% ως προς το 1999). Η αύξηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών το 2000 σε σχέση με το 1999 είναι +1,82%.

24.2 ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΔΑΠΑΝΗ

Τα έσοδα από τουριστικές υπηρεσίες στην Ελλάδα, έχουν σημειώσει θεαματική άνοδο τα τελευταία 30 χρόνια. Σε τρέχουσες τιμές η κατά κεφαλήν τουριστική δαπάνη έχει τριπλασιαστεί.

Οι εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες κατά το 2000 έφθασαν τα 9,221 εκ. Δολάρια, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 5% έναντι του 1999, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος. Με βάση των σχετικό πίνακα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, η Ελλάδα κατατάσσεται έτσι στην 10^η θέση από άποψη τουριστικών εισπράξεων.

Η μέση δαπάνη κατά κεφαλήν αφικνουμένου αλλοδαπού τουρίστα, σε τρέχουσες τιμές, κυμαινόταν γύρω στα 300 δολ. ΗΠΑ στη διάρκεια της δεκαετίας του '80, άρχισε να αυξάνεται όμως σημαντικά προς το τέλος της δεκαετίας του '90. Το 2000 έφθασε τα 704 δολ. ΗΠΑ (ή 776 ευρώ).

Η τουριστική δαπάνη αποτελείται από δαπάνες διαμονής, διατροφής, αναψυχής, διασκέδασης, μετακινήσεις, ψώνια και λοιπές τουριστικές δαπάνες. Το μεγαλύτερο μέρος της δαπάνης (40%), προορίζεται για διαμονή και τη διατροφή.

Μετά το 1985 η κατάσταση σταδιακά , εξομαλύνεται, καθώς γίνονται και οι πρώτες συστηματικές προσπάθειες για αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος. Ωστόσο, η Ελλάδα εξακολουθεί να θεωρείται χώρα φιλοξενίας τουριστών χαμηλής εισοδηματικής στάθμης.

24.3 ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

Το έτος 2000, ποσοστό 70,4 των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στα σύνορα πραγματοποιήθηκαν από πολίτες της ΕΕ, 21% από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ μόλις το 2,5% πραγματοποιήθηκαν από την Αμερικάνικη Ήπειρο. Το 1981 η συμμετοχή της Ευρώπης στο σύνολο της ζήτησης ήταν 74% ενώ της Αμερικής 8%.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ζήτησης είναι το υψηλό ποσοστό επαναλαμβανόμενου τουρισμού (repeaters), που το καλοκαίρι του 1998 ήταν 55%.

Σημαντικό τμήμα της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών προέρχεται από την εσωτερική αγορά και μάλιστα βαίνει αυξανόμενο. Το 25% του συνόλου των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας πραγματοποιούνται από ημεδαπούς. Αλλά μόνο το 10% ταξιδεύει για επιχειρηματικούς σκοπούς. Ο εσωτερικός τουρισμός καλύπτει συχνά τα ελλείμματα σε περιόδους ύφεση της κίνησης από το εξωτερικό.

24.4 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

Τουριστική μονοκαλλιέργεια:

Η ζήτηση για τη χώρα μας και επί μέρους προορισμούς της αφορά σε συντριπτικό βαθμό την κυρίαρχη μορφή οργανωμένης ζήτησης για «**Ήλιο και θάλασσα**». Οι ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν μεσοπρόθεσμα 'αγορές θύλακες', που διακινούν μικρά πλην όμως ενδιαφέροντα από τη σκοπιά της οικονομικής απόδοσης μεγέθη.

Μέση διάρκεια παραμονής:

Η διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών τουριστών ποικίλλει ανάλογα με τον σκοπό του ταξιδιού και την περιοχή του προορισμού τους. Η μέση διάρκεια των διακοπών αλλοδαπών στα ελληνικά θέρετρα είναι 15 ημέρες ενώ η μέση διάρκεια παραμονής τους σε ξενοδοχειακά καταλύματα είναι 6 ημέρες.

Εποχικότητα ζήτησης

Η εξ αλλοδαπής τουριστική ζήτηση εμφανίζει υψηλό βαθμό χρονικής συγκέντρωσης και κατευθύνεται κυρίως σε προορισμούς στους οποίους κυριαρχεί η μορφή του μαζικού παραθεριστικού τουρισμού. Η τουριστική αιχμή ενσχύεται τα τελευταία χρόνια και αυτό οξύνει ακόμα περισσότερο τα προβλήματα αναπόκρισης των υποδομών.

Η ζήτηση της παραδοσιακής 7μηνης τουριστικής περιόδου (Απρίλιος - Οκτώβριος) παρουσιάζει μία αυξανόμενη εποχικότητα. Το σύνολο των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούνται στη διάρκεια του επταμήνου ήταν το 92% του γενικού συνόλου το 2000. Το ίδιο ισχύει για το τετράμηνο, που αποτελεί την αιχμή της τουριστικής περιόδου (Ιούνιος Σεπτέμβριος) το οποίο ήταν το 67% του συνόλου το 2000.

24.5. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η διεθνής αγορά προς τους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς χαρακτηρίζεται από έντονα φαινόμενα συγκέντρωσης και καθετοποίησης των ξένων ταξιδιωτικών επιχειρήσεων. Οι συγχωνεύσεις μεγάλων τουριστικών ομίλων, οι αλλητάλληλες και εξελισσόμενες εξαγορές και συμμαχίες μεταξύ πιστωτικών συγκροτημάτων, αερομεταφορέων, και τουριστικών επιχειρήσεων μαζικών πωλήσεων πακέτων (tour operators) έχουν αλλάξει ριζικά την αγορά. Εκτός από τον διεθνή ανταγωνισμό από άλλους τουριστικούς προορισμούς, ο ελληνικός τουρισμός έχει πλέον να αντιμετωπίσει και τις ολιγοπωλιακές έως και μονοπωλιακές καταστάσεις, που κατευθύνουν τις μαζικές τουριστικές ροές. Υπάρχει βεβαίως διαπιστωμένη και μία τάση ενός μικρού αλλά διευρυνόμενου τμήματος της διεθνούς αγοράς, που επιδιώκει την ανεξάρτητη μεταφορά σε επιλεγμένους προορισμούς με αποφυγή του μαζικού τουρισμού και αναζήτηση εναλλακτικών δυνατοτήτων.

Η διεθνής αγορά χαρακτηρίζεται πλέον από την ραγδαία εξάπλωση των νέων τεχνολογικών πληροφορικής, στην πορβολή, ενημέρωση, και χρήση του ηλεκτρονικού εμπορίου, με τα συστήματα αυτόματων κρατήσεων και πωλήσεων. Η ένταξη των ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων στην Κοινωνία της Πληροφορίας αποτελεί αναγκαίο όρο και για την προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στον διεθνή ανταγωνισμό.

24.6 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

Διαπιστώνεται σημαντική σταδιακή βελτίωση της συμμετοχής του Τουρισμού στα βασικά μεγέθη της Οικονομίας. Το 2000, η Τράπεζα της Ελλάδος κατέγραψε εισπραξη 9,221 εκ δολ. ΗΠΑ από τουριστικές υπηρεσίες, με βάση τις οποίες η Ελλάδα καταλαμβάνει την 10^η θέση στη σχετική κατάταξη του ΠΟΤ. Οι τουριστικές υπηρεσίες καλύπτουν το 2000 το 45,6% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, από 28% το 1981. Η άμεση συμμετοχή του Τουρισμού του ΑΕΠ σήμερα είναι 8% από 4% το 1981.

Πρέπει να αναφερθεί επίσης η συμμετοχή του τουρισμού στα Δημόσια Έσοδα, καθώς και η συμμετοχή του στα έσοδα των ΟΤΑ. Ο Τουρισμός μεταξύ των παραγωγικών κλάδων καταβάλει ειδικά τέλη υπέρ ΟΤΑ, πλέον των συνήθων δημοτικών τελών των άλλων χρήσεων, και η καθοριστική συμβολή του στην Περιφερειακή Ανάπτυξη.

Στον τουριστικό τομέα απασχολεί τα περίπου το 10% του συνόλου των απασχολούμενων. Σημειώνεται πάντως ότι η καταμέτρηση του προϊόντος και της απασχόλησης στον τουρισμό σε διάφορες χώρες δεν είναι ακόμα μεθοδολογικά αξιόπιστες και μεταξύ τους συγκρίσιμες. Για τον λόγο αυτό ο ΠΟΤ, Ο ΟΟΣΑ και η Eurostat προωθούν την καθιέρωση ενός συνδεδεμένου συστήματος καταγραφής των οικονομικών δραστηριοτήτων του τουρισμού με την μορφή του Δορυφορικού Λογαριασμού Τουρισμού (Tourism Satellite Account).

24.7 ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οι δαπάνες του εξερχόμενου τουρισμού καλύπτουν ήδη το 25% των επίσημων εισπράξεων από τον εισερχόμενο τουρισμό. Το 2000 οι εξερχόμενες δαπάνες ανήλθαν σε 4,5 δις. Δολ. ΗΠΑ, έναντι 1,6 δις. Δολ που είχαν καταγραφεί το 1991.

Οι ελληνικοί τουριστικοί προορισμοί αρχίζουν να δέχονται την πίεση από τον ανταγωνισμό προορισμών του εξωτερικού, με αξιοσημείωτο επακόλουθο και την αυξανόμενη διείσδυση στην εσωτερική αγορά τουριστικών επιχειρήσεων του εξωτερικού που απευθύνονται στον έλληνα καταναλωτή.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ελλήνων εξακολουθεί πάντως να προτιμά να κάνει διακοπές στην Ελλάδα, για περισσότερο από 5 ημέρες (62% των ταξιδιών διακοπών στο εσωτερικό).

Σημαντικός είναι και ο αριθμός συνταξιούχων που κάνει διακοπές (16% του συνόλου).

24.7.1 Η προσφορά τουριστικών υπηρεσιών

24.7.2 Τουριστικά καταλύματα

Το ενεργό ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας είναι σήμερα 601.034 κλίνες σε 8.209 ξενοδοχειακές μονάδες. Η κατανομή των υφιστάμενων μονάδων σε τάξεις, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα είναι 'ανάποδη' από την κατανομή μίας ποιοτικής αγοράς. Έχει μόλις το 6% σε μονάδες πολυτελείας (ΑΑ) και το 44% στις χαμηλές κατηγορίες (ΓΔΕ). Η αγορά χαρακτηρίζεται επίσης από το μικρό μέγεθος των μονάδων, αφού το ήμισυ σχεδόν των μονάδων έχει κάτω από 100 κλίνες. Η μέση μηνιαία πληρότητα των ξενοδοχείων είναι 65% (στοιχεία 2000).

Υπάρχουν επίσης άλλες 420,000 κλίνες σε 28,000 μονάδες ενοικιαζομένων δωματίων και διαμερισμάτων καθώς και 30,643 θέσεις κατασκήνωσης, και 949 οικίσκοι σε 351 κάμπινγκ που μπορούν να φιλοξενήσουν άλλα 94,776 άτομα.

Μαζί με τις ξενοδοχειακές κλίνες, το σύνολο των νόμιμων τουριστικών καταλυμάτων κάθε κατηγορίας έχει δυναμικότητα φιλοξενίας 1,100,000 ατόμων.

24.7.3 Εγκαταστάσεις ειδικής υποδομής

Στη χώρα λειτουργούν οι εξής ειδικές υποδομές:

- 5 Συνεδριακά κέντρα με δυναμικότητα 2,400 συνέδρων που έχουν λάβει ειδικό σήμα του Ε.Ο.Τ.
- 9 νέα Συνεδριακά Κέντρα έχουν υπαχθεί στον αναπτυξιακό νόμο, άλλα 12 έχουν λάβει έγκριση αρχιτεκτονικών σχεδίων Ε.Ο.Τ. και τέλος άλλα 9 διαθέτουν έγκριση σκοπιμότητας υπαγωγής στον αναπτυξιακό νόμο.
- 453 αίθουσες συνεδρίων και συσκέψεων δυναμικότητας 10 έως και πλέον των 1000 ατόμων σε 150 ξενοδοχεία, που λειτουργούν με ειδικό σήμα Ε.Ο.Τ.
- 5 γήπεδα γκολφ (4 των 18 οπών και ένα των 9), ενώ άλλο ένα γήπεδο γκολφ έχει υπαχθεί στον αναπτυξιακό νόμο.
- 2 Κέντρα Θαλασσοθεραπείας με σήμα Ε.Ο.Τ. Άλλο ένα είναι υπό κατασκευήν και άλλα 5 έχουν έγκριση σκοπιμότητας Ε.Ο.Τ.
- Ένα σύγχρονο ιδιωτικό υρδοθεραπευτήριο και άλλο ένα έχει έγκριση σκοπιμότητας Ε.Ο.Τ.
- Κατασκευάζονται 4 ιδιωτικές μαρίνες και ξενοδοχειακοί λιμένες.

24.7.4 Άλλες τουριστικές επιχειρήσεις

Υπάρχουν επίσης άλλες κατηγορίες τουριστικών επιχειρήσεων, ως εξής:

4,500 τουριστικά γραφεία

738 τουριστικές επιχειρήσεις Οδικών Μεταφορών,

1,455 Γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων ΙΧ χωρίς οδηγό

200 ναυλομεσιτικά γραφεία

2000 περίπου διπλωματούχοι ξεναγοί ως ατομικοί επαγγελματίες.

24.8 ΔΙΑΦΟΡΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

24.8.1 Γεωγραφική Κατανομή:

Με βάση τη γεωγραφική κατανομή των ξενοδοχείων, γύρω από τα οποία συγκεντρώνονται συνήθως οι λοιπές τουριστικές επιχειρήσεις, διαπιστώνεται μία έντονη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε λίγες περιοχές της χώρας. Πέντε από τις 13 Περιφέρειες συγκεντρώνουν το 75% των ξενοδοχειακών κλινών της χώρας, ενώ παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές συγκέντρωσης και εντός της περιφέρειας. Οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις σε κλίνες παρατηρούνται στην Περιφέρεια Νότιου Αιγαίου (24% του συνόλου). Την Κρήτη (19%), τα Ιόνια Νησιά (11%), την Αττική (11%) και την Κεντρική Μακεδονία (10%).

24.8.2 Συγκέντρωση και καθετοποίηση:

Το κυριότερο χαρακτηριστικό των μονάδων είναι το μικρό μέγεθος. Το οποίο ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για μία σειρά αδυναμιών και δυσλειτουργιών, όπως χαμηλή στάθμη προσφερόμενων υπηρεσιών, αδυναμία παρακολούθησης των εξελίξεων των αγορών και των απαιτήσεων της ζήτησης, καθώς και των τάσεων της προσφοράς σε ανταγωνιστικούς προορισμούς, αδυναμία επίτευξης οικονομικών κλίμακας, κτλ.

Όλες οι μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων είναι Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις (ΠΜΕ) με έως 15-20 δωμάτια. Άνω του 98% των λοιπών μορφών τουριστικών επιχειρήσεων (τουριστικά γραφεία, ναυλομεσιτικά γραφεία, επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων ΙΧ, κτλ.) είναι μικρού μεγέθους και απασχολούν λιγότερο από 10 άτομα η καθεμία.

Η τάση μεγένθυσης των τουριστικών επιχειρήσεων είναι ασθενής. Υπάρχουν 47 μικρές αλυσίδες ξενοδοχείων, οι οποίες όμως δεν είναι ομοιογενείς και συγκρίσιμες γιατί περιλαμβάνουν ξενοδοχεία αυτής ή διαφορετικής ιδιοκτησίας, αλυσίδες απλής διοίκησης (management) συνενώσεις σε επίπεδο μάρκετινγκ και πωλήσεων ή και διεθνή δίκτυα πωλήσεων.

Καθετοποίηση με άλλα τμήματα της τουριστικής αλυσίδας παρατηρεί σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις (πχ κρουαζιερόπλοια, tour-operating, περιηγήσεις κλπ). Τα τελευταία χρόνια ενισχύεται η τάση εξαγοράς ελληνικών ξενοδοχείων και άλλων τουριστικών επιχειρήσεων από ξένους οίκους, με ιδιαίτερη παρουσία κυπριακών συμφερόντων. Πρέπει επίσης να σημειωθεί η συμμετοχή τουριστικών επιχειρήσεων σε αεροπορικές εταιρείες και handling.

24.9 ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ:

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της ελληνικής τουριστικής προσφοράς είναι η εποχική λειτουργία και εκμετάλλευση. Η εποχική λειτουργία χαρακτηρίζει και την υπόλοιπη τουριστική προσφορά των συμπληρωματικών τουριστικών επιχειρήσεων εστίασης, αναψυχής, κλπ, οι οποίες όπως είναι φυσικό συγκεντρώνονται και λειτουργούν όπου και όταν υφίσταται σημαντική δυναμικότητα σε ξενοδοχειακές κλίνες.

Στους παραδοσιακούς παραθεριστικούς προορισμούς, η εποχικότητα λειτουργίας εμφανίζεται ακόμα πιο έντονη με έντονη επίδραση στην ανεργία.

24.10 ΕΜΠΟΔΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΚΑΘΕΣΤΩΣ «ΚΟΡΕΣΜΟΥ»

Με την Υπουργική Απόφαση 2647/86 ορισμένες περιοχές της χώρας χαρακτηρίστηκαν ως «περιοχές ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης». Τμήματα των περιοχών αυτών που παρουσίαζαν τη μεγαλύτερη συγκέντρωση ξενοδοχειακών κλινών, χαρακτηρίστηκαν ως «Κορεσμένες Τουριστικά Περιοχές», στις οποίες δεν επιτρέπεται η ανέγερση νέων ξενοδοχείων ή η επέκταση των λειτουργούντων. Με την απόφαση αυτή πολλές περιοχές της χώρας έχουν κριθεί «τουριστικά κορεσμένες». Ο καθορισμός των κορεσμένων περιοχών βασίστηκε και κυρίως σε ευρύτερα χωροταξικά και περιβαλλοντικά κριτήρια, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις παρακινήθηκε κυρίως από την πολιτική σταθεροποίησης της υφιστάμενης ξενοδοχειακής αγοράς, θέτοντας εμπόδια εισόδου νέων επιχειρήσεων.

Το μέτρο ελήφθη με την επίκληση δύο λόγων: α) προστασία ή ανάσχεση της υποβάθμισης του περιβάλλοντος από την υπερβολική τουριστική δόμηση και την υπέρβαση των αντοχών της υποδομής και β) διασφάλιση της βιωσιμότητας των ήδη λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων, σε περιοχές με έντονα αρνητική εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης. Το καθεστώς κορεσμού είναι δυνατόν να αρθεί ή να τροποποιηθεί μέσω του θεσμοθετημένου χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και σε αρκετές κορεσμένες περιοχές το καθεστώς αυτό έχει τροποποιηθεί μέσω μεταγενέστερου σχεδιασμού.

Το αποτέλεσμα της επιβολής θεσμικών εμποδίων εισόδου στον ξενοδοχειακό κλάδο ήταν τα εξής:

- να προστατεύονται αδιακρίτως καλές και κακές επιχειρήσεις
- να μην επιτρέπεται η δημιουργία καλύτερων από τις υφιστάμενες μονάδων
- να εμποδίζεται η φυσική ανανέωση και αναβάθμιση των επιχειρήσεων του κλάδου
- να υπάρχουν ποιοτικά και ποσοτικά υποδεέστερες μονάδες τόσο από αυτές που απαιτεί το επίπεδο του ελληνικού τουρισμού, όσο και κατώτερες των δυνατοτήτων των ελληνικών επιχειρήσεων.
- Να υποβαθμίζεται τελικά το τουριστικό προϊόν αφού η χαμηλότερη ποιότητα διαμορφώνει και υποβαθμισμένη κατανάλωση.

Υπάρχει βέβαια περίπτωση όπου η τουριστική ανάπτυξη δεν μπορεί να επεκταθεί πλέον χωρικά. Σημείο κορεσμού για την τουριστική ανάπτυξη μίας περιοχής δημιουργείται όταν ο

αριθμός επισκεπτών ή ο όγκος των κατασκευών προσεγγίζει επίπεδα στα οποία προκαλείται αλλοίωση του φυσικού, πολιτισμικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος. Αυτό σημαίνει ότι πριν χαρακτηριστεί μία περιοχή «κορεσμένη» πρέπει να προηγηθεί συγκεκριμένη μελέτη για την συγκεκριμένη «τουριστική ενότητα» (π.χ. παραλία, ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον, παραδοσιακός οικισμός, αγροτική περιοχή, κτλ)

Ειδικά για την Αθήνα το πρόβλημα κορεσμού με το κριτήριο της αλλοίωσης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος υφίσταται μόνο για συγκεκριμένες περιοχές (πχ Πλάκα), όχι όμως λόγω ξενοδοχείων. Πρόβλημα αλλοίωσης του τουριστικού περιβάλλοντος της Αθήνας από τα ξενοδοχεία δεν υφίσταται και πολύ περισσότερο δεν υφίσταται στην ευρύτερη περιοχή του Λεκανοπεδίου.

Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης (ΦΕΚ 1511 /β/14.12.00) έχει αρθεί ο κορεσμός του ηπειρώτικου τμήματος της Αττικής και υποβλήθηκαν στον Ε.Ο.Τ. για έγκριση καταλληλότητας ξενοδοχειακών κλινών ΑΑ και Α τάξης, οι φάκελοι υποψηφίων επενδυτών, που μέχρι σήμερα αντιμετώπιζαν το κώλυμα του κορεσμού.

Όσον αναφορά στις λοιπές «κορεσμένες» τουριστικές περιοχές, οι Μελέτες Τουριστικής Ανάπτυξης των 13 Περιφερειών της Χώρας που ανατέθηκαν πρόσφατα από τον Ε.Ο.Τ., μεταξύ άλλων, θα προσεγγίσουν με επιστημονικά κριτήρια τη «φέρουσα ικανότητα» των αντίστοιχων περιοχών και θα περιλάβουν πορίσματα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

24.11 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

Πελατοκεντρικός τουρισμός: Από την μονοκαλλιέργεια στην πολυμορφία, την ποιότητα και την βιωσιμότητα

Ο ελληνικός τουρισμός πρέπει να εξελιχθεί σταδιακά και χωρίς κλυδωνισμούς από μαζικό σε επιλεκτικό και πολυμορφικό, προσανατολισμένο στις απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα του καταναλωτή, έτσι ώστε να περιοριστεί η δυνατότητα υποκατάστασης της Ελλάδας από άλλους μεσογειακούς προορισμούς, με την ανάδειξη της μοναδικότητας των πόρων της. Η εξέλιξη αυτή δεν συνεπάγεται καθόλου τον περιορισμό του οργανωμένου τουρισμού, αλλά την ποιοτική βελτίωση του. Πρόκειται για μια συντονισμένη προσπάθεια για την ποιοτική αναβάθμιση, βελτίωση της εισοδηματικής διαστρωμάτωσης και χρονική επέκταση της τουριστικής ζήτησης προς την χώρα μας. Προς τον σκοπό αυτό χρειάζεται να επιδιώξουμε τα εξής:

Α) Αύξηση της ζήτησης ιδιαίτερα από τις υπερπόντιες αγορές και φυσικά από την Δυτική και Ανατολική Ευρώπη

Β) Προσέλκυση ζήτησης ανώτερων εισοδηματικών στρωμάτων,

Γ) Προσέλκυση οργανωμένου τουρισμού από χώρες υψηλής οικονομικής ανάπτυξης (πχ χώρες ΝΑΑσίας), για τις οποίες απαιτείται η διαμόρφωση πακέτου με «εθνικές προδιαγραφές» όπως ιδιαιτερότητες διατροφής, οργάνωσης, θρησκευτικών συνηθειών, κλπ.

Δ) Διαμόρφωση εμπλουτισμένων τουριστικών προϊόντων τα οποία θα συνεχίζουν μεν να αξιοποιούν το πρότυπο «ήλιος θάλασσα», αλλά με παράλληλη ένταξη του πολιτιστικού αποθέματος και των άλλων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας.

Ε) Βελτίωση των θεματικών αγορών (αγορές -θύλακες), όπως ο συνεδριακός τουρισμός, αθλητικός, τουρισμός υγείας,, οικότουρισμός. κλπ.

Οικότουρισμός : Αξιοποίηση των τουριστικών πόρων της ενδοχώρας και των μικρών νησιών.

Διαμόρφωση ενός ποιοτικού και πολυμρφου τουριστικού προϊόντος, μέσω της ποιοτικής αναβάθμισης των καταλυμάτων κλπ τουριστικών ηυπηρεσιών, της αξιοποίησης και ένταξης στο τουριστικό προϊόν νέων φυσικών πόρων (ορεινή ενδοχώρα, ποτάμια, μικρά νησιά, σημεία οικολογικού ενδιαφέροντος) και πολιτιστικού πλούτου (βυζαντινά, μεταβυζαντινά και νεώτερα μνημεία, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, ελληνική κουζίνα, σύγχρονη εικαστική και λαγοτεχνική παραγωγή) και της δημιουργίας υποδομών για την ικανοποίηση ποικίλλων αναγκών και ενδιαφερόντων των τουριστών (υγεία υγιεινή διαβίωση και διατροφή, αθλητισμό, ψώνια κλπ).

Στόχος είναι να συνδυαστεί η αναξιοποίητη ενδοχώρα με το υφιστάμενο τουριστικό προϊόν των γειτονικών ανεπτυγμένων περιοχών και να προσελκύσουν σταδιακά ζήτηση θεματικού τουρισμού (ορεινού, πολιτιστικού, οικολογικού, αγροτουρισμού, κλπ)

Τουριστική ανάπτυξη και αναβίωση των εγκαταλελειμμένων χωριών και οικισμών: Εκατοντάδες χωριά και οικισμοί στην ύπαιθρο έχουν εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους τους- ένα φαινόμενο που συνεχίζεται. Στα πλαίσια της τουριστικής ανάπτυξης, είναι σκόπιμο να διευρυνθεί η δυνατότητα συνολικής αξιοποίησης των χωριών αυτών , μέσω επενδύσεων. Η επιτυχία ενός τέτοιου σχεδίου θα έδινε ζωή στις περιοχές αυτές αλλά κυρίως θα έθετε σε κίνηση την τοπική οικονομία, με τρόπο ώστε να υπάρξει ανάρχεση του ρεύματος εγκατάλειψης. Νέα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης, όπως αυτό του αγροτουρισμού και του οικότουρισμού θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν και να εξελιχθούν , μετατρέποντας το γεωκοινωνικό πρόβλημα σε αναπτυξιακό προτέρημα. Στην κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να εξετασθεί και ένα καινούργιο θεσμικό πλαίσιο οικονομικής υποστήριξης των αντίστοιχων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Η πολιτική αυτή υλοποιείται μέσω του Γ ΚΠΣ, με ειδική δράση, που καλύπτει προγράμματα-δράσεις οικότουρισμού (δίκτυο παραδοσιακών οικισμών, δίκτυο παραδοσιακών καφενείων, πολιτιστικές διαδρομές, ένταξη στο τουριστικό προϊόν των παραδοσιακών προϊόντων της κάθε περιοχής κλπ)

Άλλη δράση καλύπτει τουριστικά αγκυροβόλια σε μικρά νησιά. Στα ΠΕΠ εντάσσονται υποδομές ορεινού, οικολογικού και πολιτιστικού τουρισμού και τουριστικά αγκυροβόλια, στα πλαίσια των αξόνων για την ανάπτυξη των ορεινών όγκων και των νησιωτικών περιοχών της χώρας. Η πολιτική αυτή μπορεί επίσης να υποστηριχθεί από τις χρηματοδοτήσεις αγροτουρισμού και κυρίως από την πρωτοβουλία Leader Plus και την Πρωτοβουλία Interreg III.

24.12 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ ΥΨΗΛΟΤΕΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Η πολιτική αυτή υλοποιείται σταδιακά ως εξής: α) προσπάθεια ποιοτικής αναβάθμισης, εμπλουτισμού και διαφοροποίησης της τουριστικής προσφοράς, ώστε να ανταποκρίνεται στις υψηλές απαιτήσεις της ζήτησης, β) σταθερός προσανατολισμός του μάρκετινγκ του ελληνικού τουρισμού προς τις αντίστοιχες εισοδηματικές ομάδες και χώρες, γ) προσέλκυση ομάδων «εθνικού τουρισμού» από οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες (πχ ΝΑ Ασία, αραβικές χώρες, κλπ).

1. Επιμήκυνση τουριστικής περιόδου

Σταδιακή επιμήκυνση, αρχικά προς τους μέσους μήνες και στη συνέχεια καθ' ολη την χειμερινή περίοδο. Η πολιτική αυτή υποστηρίζεται με ειδικές ενέργειες προς τους διοργανωτές τουριστικών πακέτων προς τις ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές τους μήνες Μάρτιο και Νοέμβριο.

2. Τουρισμός Σαββατοκύριακου – Αστικός τουρισμός

Διεθνώς παρατηρείται αυξητική τάση στον αστικό τουρισμό, λόγω της διάδοσης των επαγγελματικών ταξιδιών και συνεδρίων, αναζήτηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, μείωση των αεροπορικών ναύλων, κατάργηση συνοριακών ελέγχων, καθιέρωση του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, τεχνολογικές εξελίξεις (τρένα υψηλών ταχυτήτων, διαδίκτυο, κλπ).

Η χώρα μας δεν έχουν κατορθώσει να επωφεληθεί από τις εξελίξεις αυτές. Που θα επέτρεπαν, μεταξύ άλλων, και την επέκταση της τουριστικής περιόδου κατά την χειμερινή περίοδο. Η γεωγραφική της απόσταση από τις χώρες της ΕΕ της στερεί τη δυνατότητα επισκέψεων από όμορες χώρες χωρίς συνοριακό έλεγχο.

Αντίθετα, η εσωτερική αγορά θα μπορούσε να προσφέρει εναλλακτική δυνατότητα, αν δεν προσέκρουε στην σημαντική έλλειψη κατάλληλων υποδομών υποδοχής και πόλων έλξης κατά της εκτός αιχμής περίοδο. Απουσιάζουν οργανωμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις με κατάλληλο προγραμματισμό και έγκαιρη προβολή. Οι δημοτικές τουριστικές υπηρεσίες υπολειπούνται, δεν έχουν αναπτυχθεί θεματικά πάρκα, πολιτιστικές διαδρομές και χώροι αναψυχής και δεν υπάρχουν οργανωμένες αγορές για ψώνια. Η πολιτική χρονικής επιμήκυνσης προϋποθέτει παρεμβάσεις σε όλα αυτά τα ζητήματα.

Η πολιτική επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου θα συνδυαστεί επίσης με μια συγκροτημένη προσπάθεια προσέλκυσης ζήτησης βραχυχρόνιων διακοπών στα μεγάλα αστικά κέντρα (αρχικά Αθήνα και Θεσσαλονίκη) με τη χορήγηση κινήτρων στους διοργανωτές τουριστικών προγραμμάτων και κατάλληλο μάρκετινγκ.

24.13 ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ 2004

Φιλοξενία 2004: Το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ του Οργανισμού Αθήνα 2004 και της Ένωσης Ξενοδόχων Αθηνών τέθηκε ήδη σε εφαρμογή με επιτυχία.

>Τουριστικό Ολυμπιακό Πακέτο: Η προοπτική των Ολυμπιακών Αγώνων και της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας προσφέρει μοναδική ευκαιρία για να σχεδιαστεί μία ολοκληρωμένη παρέμβαση για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Η προοπτική της Ολυμπιάδας του 2004 θα επιδιωχθήκε να αξιοποιηθεί έτσι ώστε να διαμορφωθεί αυξημένη κίνηση, ιδίως πολιτιστικού και αθλητικού τουρισμού πριν και μετά τους Αγώνες, με τη μεγαλύτερη δυνατή.

Σ' αυτό συμβάλουν:

- οι νέες αθλητικές υποδομές,
- τα μεγάλα προγράμματα στο χώρο του πολιτισμού (ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων,
- Πολιτιστική Ολυμπιάδα, επιμήκυνση και αναβάθμιση του Φεστιβάλ)
- η νέα εικόνα της Αθήνας λόγω των μεγάλων έργων γενικής υποδομής (αεροδρόμιο, Μετρό, οδικό δίκτυο ταχείας κυκλοφορίας κτλ)
- οι νέες τουριστικές υποδομές της Αθήνας
- η αναβάθμιση και αύξηση των ξενοδοχειακών μονάδων

24.14 ΠΡΟΒΟΛΗ - ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

A. Στρατηγική διαφήμισης -Marketing Plan: Οι κύριες κατευθύνσεις της επικοινωνιακής πολιτικής και διαφήμισης είναι η ανάδειξη της ιδιαιτερότητας και συνθετότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, ώστε να αντιμετωπιστεί η δυνατότητα υποκατάστασης.

Σχεδιάστηκε και υλοποιείται ήδη μία ενιαία διαφημιστική εκστρατεία για όλες τις διεθνείς αγορές (14 χώρες) με δυνατότητα προσαρμογής στις ανάγκες της κάθε επιμέρους αγοράς. Γενικός στόχος είναι η αύξηση της «ανταγωνιστικότητας» της Ελλάδας στις διεθνείς τουριστικές αγορές.

Η προβολή περιλαμβάνει μία σειρά από ενημερωτικές αναφορές σε διάφορες παραμέτρους όπως:

- >Στο πεδίο του προϊόντος:
 - Σημαντικές βελτιώσεις στις υποδομές και στην ποιότητα του προσφερόμενου προϊόντος
 - Προστασία φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- Στο πεδίο της πολιτικής marketing
 - Δημιουργία μίας σαφούς 'τοποθέτησης' (positioning) της χώρας, διακριτής από αυτή των ανταγωνιστών της, σε συνδυασμό με ένα σαφές ελκυστικό προφίλ του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.
 - Επιλεκτική στρατηγικής για τις ομάδες -στόχους και τις αγορές- στόχους.

1 Διαφημιστική Προβολή:

Η διαφημιστική προβολή κατά το 2002 απορρόφησε συνολικά περίπου 32 εκ. Ευρώ και συνίσταται:

- Στη γενική διαφημιστική καμπάνια του Ε.Ο.Τ., η οποία θα καλύψει τις 15 πιο σημαντικές αγορές του Ελληνικού Τουρισμού, Η καμπανια αυτή υλοποιείται κανονικά επί τη βάση νέου δημιουργικού και σύμφωνα με τα πορίσματα ειδικού μεσοπρόθεσμου marketing plan που εκπονήθηκε μετά από εκτεταμένη έρευνα αγοράς.
- Σε ενέργειες έμμεσης διαφήμισης σε συνεργασία με Tour Operators στην αγορά των ΗΠΑ και του Καναδά.
- Σε ενίσχυση των διαφημιστικών προγραμμάτων των Νομαρχιακών Επιτροπών Τουριστικής Προβολής.
- Σε συμμετοχή σε άνω των 75 τουριστικών εκθέσεων διεθνώς
- Σε πρόσθετες ενέργειες έμμεσης διαφήμισης, σόπως ενίσχυση της πραγματοποίησης διεθνών συνεδρίων και άλλων εκδηλώσεων και λοιπές δράσεις δημοσίων σχέσεων.

24.15 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Η πολιτική προσέλκυσης ζήτησης υψηλότερων εισοδημάτων και με θεματικό προσανατολισμό πρέπει να είναι συντονισμένη με μία πολιτική παροχής τουριστικού προϊόντος, να ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά μίας τέτοιας ζήτησης. Τα μέτρα αναβάθμισης συνοψίζονται στα εξής:

24.15.1 Βελτίωση και έλεγχος υπηρεσιών

Τα κυριότερα μέτρα εντάσσονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- **Δίκτυο Άμεσης Πληροφόρησης «Εστία» (τηλ. 171)**

Το πρόγραμμα αυτό σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε με σκοπό την παροχή πληροφοριών, την άμεση διερεύνηση παραπόνων και καταγγελιών, καθώς και την επίλυση των προβλημάτων που παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια των διακοπών των ξένων και ελλήνων επισκεπτών.

Το τηλεφωνικό Κέντρο 171 λειτουργεί σε 24-ωρη βάση ενημερώνοντας την Διεύθυνση Επιθεώρησης του Ε.Ο.Τ., η οποία στη συνέχεια συντονίζει τις ενέργειες των 200 επιθεωρητών σε όλη την Ελλάδα για την άμεση και επί τόπου επίλυση των διαφόρων θεμάτων.

Κατά την διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος ΕΣΤΙΑ 2000 το κέντρο 171 δέχθηκε 56.400 κλήσεις για γενικές πληροφορίες και καταγγελίες παράπονα. Από αυτό το 12.000 παράπονα αφορούσαν καταγγελίες ως προς την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών, την αισχροκέρδεια και την έλλειψη οργάνωσης και υποδομής των τουριστικών τόπων και επιλύθηκαν άμεσα με την παρέμβαση των εποπτών του προγράμματος. Μεγάλος αριθμός καταγγελιών αντιμετωπίστηκε τηλεφωνικά μέσω του κέντρου 171 χωρίς να χρειασθεί η επέμβαση των επιθεωρητών.

Προς πληροφόρηση και ενημέρωση των ξένων και ελλήνων επισκεπτών κυκλοφόρησε από τον Ε.Ο.Τ., το φυλλάδιο «Ελλάς 2000» στο οποίο περιλαμβάνονται χρήσιμες πληροφορίες για την χώρα και για την λειτουργία του προγράμματος ΕΣΤΙΑ. Το φυλλάδιο διανεμήθηκε σε όλα τα σημεία εισόδου της χώρας.

- **Έλεγχοι ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών**

Με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος συστήθηκε Κεντρική Ομάδα (Task Force) με σκοπό τη διενέργεια ελέγχων σε τουριστικές επιχειρήσεις, με έμφαση στις περιοχές που παρουσιάζουν μεγαλύτερο τουριστικό ενδιαφέρον.

Με κλιμάκια 60 περίπου υπαλλήλων, ελέγχθηκαν συνολικά 1.837 τουριστικές επιχειρήσεις. Από τους ανωτέρω ελέγχους διαπιστώθηκε έλλειψη καθαριότητας, ανεπαρκής παροχή υπηρεσιών και πλημμελής συντήρηση κτιρίων. Σε πολλές περιπτώσεις έγιναν συστάσεις και επιβλήθηκαν πρόστιμα.

Η τράπεζα δεδομένων του Ε.Ο.Τ. ενημερώνεται με καταχωρήσεις των αποτελεσμάτων των επιθεωρήσεων για περαιτέρω παρακολούθηση και επεξεργασία.

- **Διυπουργική συνεργασία για την βελτίωση των υπηρεσιών**

Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στην αντιμετώπιση των προβλημάτων «πρόσβασης» προς την χώρα, όπως π.χ η κατάσταση των αεροδρομίων, των λιμανιών και των συνοριακών σταθμών. Τα προβλήματα αυτά επιδείνωσαν στο παρελθόν το συγκριτικό μειονέκτημα της χρονοαπόστασης από τις κύριες αγορές πηγές του ελληνικού τουρισμού. Πέραν των σημαντικών έργων που ήδη εκτελούνται ή προγραμματίζονται στις υποδομές αυτές στο Γ ΚΠΣ, λαμβάνεται πρόνοια για τον εντοπισμό των τυχόν λειτουργικών προβλημάτων και τη λήψη περαιτέρω οργανικών μέτρων, μέσω της συνεργασίας του Ε.Ο.Τ., που συγκεντρώνει και αξιολογεί τη σχετική πληροφόρηση και τα παράπονα τουριστών και tour operators.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται επίσης στην ομαλοποίηση των συνθηκών στη χορήγηση θεωρήσεων κατά Σένγκεν σε τουρίστες εκτός ΕΕ, προερχόμενους από νέες αγορές του Ελληνικού Τουρισμού (πρώην ΕΣΣΔ γειτονικές χώρες κλπ)

Η σχετική συνεργασία σε επίπεδο Γενικών Γραμματέων και υπηρεσιακών παραγόντων κάλυψε θέματα, όπως οι βασικές υποδομές (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικό δίκτυο) και τα τυχόν λειτουργικά τους προβλήματα, ο κυκλοφοριακός φόρτος ή υχορρύπανση στις ανεπτυγμένες περιοχές, η αστυνόμευση και η ενίσχυση του ρόλου της Τουριστικής Αστυνομίας, τα προβλήματα της ακτοπλοΐας, τα προβλήματα στη χορήγηση θεώρησης κατά Σένγκεν, αναθεώρηση τιμών των υπηρεσιών, που επιρεάζουν τις τιμές των τουριστικών πακέτων (τέλη αεροδρομίων, εισιτήρια μουσείων, εισιτήρια πλοίων, κλπ), τα ωράρια των μουσείων, κ.α. ανάλογα με τη φύση των θεμάτων, εντοπίστηκαν και προωθήθηκαν άμεσες ενέργειες ή διαμορφώθηκε συναίνεση για οριστική επίλυση.

- **Φυσικές καταστροφές και ενημέρωση των ξένων αγορών**

Θα λειτουργήσει μία «Ομάδα κρίσεων» με στόχο την διαχείριση απρόβλεπτων κρίσεων που έχουν άμεσες ή ήμεσες επιπτώσεις στον τουριστικό τομέα.

24.16 ΗΜΟΣΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Με το Β ΚΠΣ χρηματοδοτήθηκαν και ολοκληρώνονται μία σειρά από έργα τουριστικής υποδομής τα οποία αναβαθμίζουν και εμπλουτίζουν το ελληνικό τουριστικό προϊόν.

Στο Γ ΚΠΣ (Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας του Υπουργείου Ανάπτυξης και στα ΠΕΠ) προβλέπεται η προώθηση εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (μαρίνων, χιονοδρομικών κέντρων, συνεδριακών κέντρων, υδροθεραπευτηρίων κλπ) ως ιδιωτικών επενδύσεων ενισχυόμενων μέσω του αναπτυξιακού νόμου. Προβλέπεται επίσης η προώθηση τουριστικών συγκροτημάτων και υποδομών και προγραμμάτων εναλλακτικού τουρισμού (πολιτιστικού, οικολογικού, ορεινού) ως δημοσίων επενδύσεων.

24.17 ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Στο Β'ΚΠΣ και στο πακέτο κινήτρων του νέου αναπτυξιακού νόμου (Ν. 2601/98) «Επιχορήγηση επένδυσης - επιδότηση επιτοκίου δανείου- επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης» έχουν υπαχθεί πολλές ιδιωτικές επενδύσεις.

Στο Γ ΚΠΣ εντάσσονται:

- ❖ Επενδύσεις σε εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, (σε μαρίνες, συνεδριακά κέντρα, κέντρα θαλασσοθεραπείας, γήπεδα γκολφ, υδροθεραπευτήρια, χιονοδρομικά κέντρα κτλ) μέσω του αναπτυξιακού νόμου.
- ❖ Επενδύσεις ποιοτικού εκσυγχρονισμού ξενοδοχειακών μονάδων και κάμπινγκ, μέσω του αναπτυξιακού νόμου.
- ❖ Επενδύσεις ποιοτικού εκσυγχρονισμού λοιπών μορφών καταλυμάτων που δεν υπάγονται στον αναπτυξιακό νόμο, με τη χρήση ενδιάμεσου φορέα διαχείρισης
- ❖ Επενδύσεις οργανωτικού εκσυγχρονισμού (συμβουλευτικές υπηρεσίες, βελτίωση της θέσης στις αγορές, μάρκετινγκ, εσωτερική οργάνωση, κλπ) για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ όλων των κλάδων του τουριστικού τομέα.
- ❖ Καινοτόμες επενδύσεις για την ένταξη της ελληνικής κουζίνας και στοιχείων του πολιτισμού, όπως η εικαστική και λογοτεχνική παραγωγή, στο τουριστικό προϊόν.
- ❖ Κοινή επένδυση του κράτους με τους συλλογικούς φορείς του τομέα για τη δημιουργία δικτύου υποστήριξης μικρομεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων.
- ❖ Επενδύσεις εισόδου των επιχειρήσεων στην ψηφιακή οικονομία (Πρόγραμμα «Δικτυωθείτε»).

Π.Ο.Τ.Α.

Στο χώρο των ιδιωτικών τουριστικών επενδύσεων, προωθείται η δημιουργία της Π.Ο.Τ.Α. Μεσσηνίας, μίας αυτόνομης και ολοκληρωμένης τοπικής αγοράς υψηλού επιπέδου, η λειτουργία της οποίας θα καθιερώσει ολόκληρη την περιοχή της Δυτικής Πελοποννήσου στις μεγάλες τουριστικές αγορές. Μετά από σημαντικές καθυστερήσεις, λόγω της ανάγκης συμπλήρωσης του θεσμικού πλαισίου και της εμπλοκής πληθώρας κεντρικών και αποκεντρωμένων φορέων του θεσμικού πλαισίου και της εμπλοκής πληθώρας κεντρικών και αποκεντρωμένων φορέων στο στάδιο των αρχικών εγκρίσεων, η Π.Ο.Τ.Α. αναμένεται σύντομα να λάβει την έγκριση οριοθέτησης και να προχωρήσει αμέσως προς υπαγωγή στον αναπτυξιακό νόμο, με δυνατότητα ταχείας υλοποίησης.

Συνεδριακό Κέντρο Αθήνας

Η δημιουργία του Συνεδριακού Κέντρου μεγάλης δυναμικότητας της Αθήνας, που αποτελεί πάγια αίτημα των εκπροσώπων του Τουριστικού Τομέα από τη δεκαετία του 80, δρομολογήθηκε ήδη από την ΕΤΑ ΑΕ και βρίσκεται σε εξέλιξη η ανακήρυξη διαδόχου.

Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα

Στόχοι της εταιρίας είναι: η ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων, η άνληση επενδυτικών κεφαλαίων και η αξιοποίηση ανεκμετάλλετων τουριστικών εκτάσεων.

Συγκεκριμένα:

- Με τα Νέα Τουριστικά Προϊόντα (Θεματικά Πάρκα, Ιαματικός τουρισμός, θαλάσσιος κλπ) διαφοροποιείται η σύνθεση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος και αντιμετωπίζονται διαρθρωτικές αδυναμίες της αγοράς
- Με την ανάπτυξη και την αναβάθμιση της Παραλίας Αττικής συμβάλει στην προαγωγή του φυσικού ψυχαγωγικού προορισμού της.
- Με την αξιοποίηση των μεγάλων ανενεργών Τουριστικών Δημοσίων Κτημάτων συμβάλει στη δημιουργία ολοκληρωμένων Τουριστικών Επιχειρήσεων στην περιφέρεια και ικανοποιεί παραμέτρους της πολιτικής ζήτηση (προσέλευση υψηλού εισοδήματος, γεωγραφική κατανομή, καθετοποίηση, διαφοροποίηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της ζήτησης).

Με την αξιοποίηση της δημόσιας τουριστικής περιουσίας θα ενισχυθούν σημαντικά οι στόχοι της πολιτικής για την αναβάθμιση της τουριστικής ζήτησης.

Το πρόγραμμα ανάπτυξης της εταιρείας περιλαμβάνει τα εξής:

A. Νέα τουριστικά προϊόντα

- Β. Υποδομές θαλάσσιου τουρισμού
- Γ. Μεγάλες τουριστικές εγκαταστάσεις
- Δ. Εκσυγχρονισμός των κρατικών καζίνο.

24.18 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο εναλλακτικός τουρισμός σηματοδοτεί μία νέα περίοδο τουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής πολιτικής για τον Ευρωπαϊκό Ελληνικό χώρο. Οι πρώτες προσπάθειες για εναλλακτικό τουρισμό που υπερβαίνει το παρασδοσιακό μεσογειακό πρότυπο (Ήλιος και Θάλασσα) ξεκίνησαν και στη χώρα μας από το τέλος της δεκαετίας του 1980. Ο αριθμός των ευρωπαίων πολιτών που σγρέφεται και προς τον εναλλακτικό τουρισμό ξεπερνά τα 35.000.000 και αυξάνεται με ρυθμούς άνω του 20% κατά χρόνο. Τα στρώματα που συμμετέχουν σε αυτό τον τουρισμό είναι μέσης και άνω μόρφωσης και εισοδήματος. Στη χώρα μας ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να γίνει σημαντικός μοχλός μίας νέας φάσης τουριστικής επέκτασης. Τα σημαντικότερα είδη τουρισμού που συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε εναλλακτικό τουρισμό είναι:

Α. Οικοτουρισμός: τουρισμός με τοπική οικονομική ανάπτυξη, διαφύλαξη της ποιότητας του περιβάλλοντος και ανάδειξη των φυσικών πλεονεκτημάτων και της ιστορίας της περιοχής.

Β. Πολιτιστικός τουρισμός: επίσκεψη με αφορμή πολιτιστικών συμβάντων ή για μνημεία

Γ. Συνεδριακός τουρισμός: οργάνωση συνεδρίων σε περιοχές που προσφέρουν και άλλες δυνατότητες.

Δ. Αθλητικός τουρισμός: συνδυαζόμενος με αθλητικά γεγονότα, προπονήσεις ή και ατομικό αθλητισμό, π.χ. ιστιοπλοΐα, ποδηλασία κτλ. Η πλειάδα των αθλητικών εγκαταστάσεων που προέκυψαν μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 μπορούν να αξιοποιηθούν στα πλαίσια του αθλητικού τουρισμού καθώς επωφελοόμενα και του καλού κλίματος, ξένοι αθλητές θα μπορούν να προετοιμάζονται αγωνιστικά στη χώρα μας.

Ε. Θρησκευτικός τουρισμός, προσκυνηματικός τουρισμός: εκκλησίες, μοναστήρια, πανηγύρεις.

ΣΤ. Συνδυασμοί όλων ή κάποιων από αυτά τα είδη σε πακέτα που περιέχουν και γαστρονομία, ψυχαγωγία και ενημέρωση για τον πολιτιστικό πλούτο μίας ολόκληρης περιοχής.

Η ανάπτυξη διαφόρων μορφών εναλλακτικού τουρισμού αποτελεί προτεραιότητα, λόγω του ρόλου της στην άμβλυνση της χωρικής συγκέντρωσης τουριστικής δραστηριότητας, αλλά και για την αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος.

Οι απαιτήσεις μίας επιθετικής πολιτικής για τον εναλλακτικό τουρισμό, που εξετάζονται ήδη από τις 12 περιφερειακές μελέτες,

μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν:

- α Καταγραφή και αξιολόγηση δυνατοτήτων ανάπτυξης σε Δήμους, Νομούς, Περιφέρειες. Στόχος είναι να αξιοποιηθούν εκείνοι οι τουριστικοί πόροι, που αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα των διαφόρων περιοχών ώστε να διαμορφωθούν εξειδικευμένα θεματικά προϊόντα, με βάση τα ενδιαφέροντα ειδικών ομάδων τουριστών (πολιτιστικά, οικολογικά, αθλητικά). Παράλληλα επιδιώκεται μεγαλύτερη ενσωμάτωση θεματικών υποδομών και προϊόντων στα τουριστικά πακέτα του οργανωμένου τουρισμού.
- α Ευέλικτα τοπικά επιχειρηματικά σχήματα που ιδρύονται με απλές διαδικασίες και σύγχρονες προδιαγραφές.
- α Νέου τύπου, συνήθως μικρές και πρωτότυπες υποδομές που δεν μπορούν να υλοποιηθούν χωρίς προδιαγραφές, μεταφορά τεχνογνωσίας και εκπαίδευσης (πχ χάραξη μονοπατιών και σήμανση τους). Ο ιδιωτικός τομέας δεν έχει την διάθεση ή και την εμπειρία να αναλάβει την κατασκευή τέτοιων μικρών και χωρίς σημαντικό οικονομικό ενδιαφέρον υποδομών.
- α Δημιουργίας νέων επαγγελματιών οικοτουρισμού (πχ οδηγοί βουνού, εκτροφείς και φροντιστές αλόγων κτλ) και της εκπαίδευσης στελεχών. Στην Γαλλία π.χ. υπάρχουν σειρά ιδιωτικών σχολών που διδάσκουν τα νέα επαγγέλματα.
- α Προσπάθεια μαζικής στροφής της νέας γενιάς αγροτών ή και των παλαιότερων προς δραστηριότητες και καλλιέργειες παραδοσιακών προϊόντων. Δημιουργία μικρών αγορών παραδοσιακών και οικολογικών προϊόντων, κουζίνας με αναβίωση τοπικών προτύπων διατροφής κλπ

Όλα αυτά στοχεύουν στη δημιουργία πακέτων συνεργασίας ανάμεσα στο βουνό και στη θάλασσα, στον παραδοσιακό και νέο τουρισμό καθώς και στην στροφή της πολιτικής στο γεωργικό τομέα και γενικότερα την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και στην αναβίωση των ορεινών και ημιορεινών ζωνών. Τα σχετικά προγράμματα και οι αντίστοιχες δημόσιες και διωτικές επενδύσεις ενισχύονται από το Γ ΚΠΣ (ΕΠΑΝ, ΠΕΠ, πρωτοβουλίες Interreg III, Leader Plus).

Με βάση ειδικές μελέτες του Ε.Ο.Τ., έχουν διατυπωθεί οι όροι και προϋποθέσεις εφαρμογής προγραμμάτων ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού. Οι μελέτες αυτές αποτελούν το εργαλείο του Ε.Ο.Τ., των Περιφερειακών Διοικήσεων, της Νομαρχιακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κατά τον σχεδιασμό των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Με χρηματοδότηση του Γ ΚΠΣ, ολοκληρώνονται μελέτες Τουριστικής Ανάπτυξης των 13 Περιφερειών, που θα υποδείξουν τους αξιοποιήσιμους τουριστικούς πόρους καθώς και τα ενδεδειγμένα μεγέθη ανάπτυξης και τις αναγκαίες υποδομές.

Με τον τρόπο αυτό προωθείται πιο αποτελεσματικά η αρχή της Βιωσιμότητας στην Τουριστική Ανάπτυξη.

24.19 ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο νησιώτικος χαρακτήρας της Ελλάδας προσδίδει ένα μοναδικό συγκριτικό πλεονέκτημα στο χώρο του θαλάσσιου τουρισμού, που δεν έχει αξιοποιηθεί μέχρι σήμερα αρκετά. Εκτιμάται πχ ότι ο αριθμός των ναυλώσεων θα μπορούσε να τετραπλασιαστεί (δηλ από τις 20.000 περίπου αν φθάσει τις 80.000) μέσα στα τέσσερα επόμενα χρόνια. Κύριος λόγος είναι οι καθυστερήσεις στη δημιουργία υποδομών, είτε λόγω έλλειψης πόρων, είτε λόγω του σύνθετου χαρακτήρα λιμενικών έργων, που απαιτούν συναίνεση πολλών φορέων και έχουν σημαντικές περιβαλλοντικές παραμέτρους.

Σήμερα λειτουργούν ή ολοκληρώνονται 12.000 θέσεις ελλιμενισμού σε δημόσιους και ιδιωτικούς τουριστικούς λιμένες. Υπολογίζεται ότι καλύπτουν μόνο το 65% της ζήτησης, ενώ οι θέσεις αυτές δεν ανταποκρίνονται συμμετρικά στη γεωγραφική κατανομή της ζήτησης. Παράλληλα με την ολοκλήρωση των υπό κατασκευή δημόσιων έργων και ιδιωτικών λιμένων, εκπονήθηκε νέα μελέτη για την χωρική κατανομή και μεγέθη του δικτύου λιμένων αναψυχής όλων των μορφών, ενώ εφαρμόζονται τα εξής μέτρα:

-Η χρηματοδότηση μαρίνων από τον αναπτυξιακό νόμο,

-Η προώθηση τουριστικών αγκυροβολίων, που αρμόζουν περισσότερο στις ανάγκες του αλλοδαπού -θαλάσσιου τουρισμού και έχουν μικρό ή και μηδενικό περιβαλλοντικό κόστος,

-Εκσυγχρονισμός του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, ώστε οι ιδιωτικές επενδύσεις σε τουριστικούς λιμένες να ενθαρρυνθούν περαιτέρω και να αρθούν τα κάθε μορφής αντικίνητρα

-Προβολή του Θαλάσσιου Τουρισμού

24.20 ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Η ραγδαία συγκέντρωση της ζήτησης στην Ευρώπη συμπιέζει τις τιμές και την κερδοφορία της τουριστικής βιομηχανίας των ανταγωνιστικών προορισμών της Μεσογείου. Χρειάζεται η καλλιέργεια μίας νέας επιχειρηματικής αντίληψης με στόχο την υιοθέτηση ενός κοινά αποδεκτού Κώδικα Σχέσεων μεταξύ Tour Operators και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Η Ελλάδα έχει θέσει την ανάγκη αυτή προς τα όργανα της ΕΕ, προβάλλοντας όχι μόνο την ανάγκη προστασίας των ΜΜΕ του Τομέα, αλλά σε τελευταία ανάλυση και του καταναλωτή.

Η ελληνική τουριστική προσφορά σήμερα, υστερεί σε διαπραγματευτική ισχύ απέναντι στο ισχυρά ολιγοπώλια, που ελέγχουν την ευρωπαϊκή ζήτηση. Μέσω του προγράμματος ενίσχυσης των τουριστικών ΜΜΕ όλων των κλάδων χρηματοδοτούνται δράσεις συνεργασίας, συνένωσης, συγχωνεύσεων ή και απλών κοινοπραξιών επιχειρήσεων στο επίπεδο των κρατήσεων και του μάρκετινγκ, ή ακόμη και στο επίπεδο της πραγματοποίησης οικονομιών κλίμακας σε προμήθειες και εξοπλισμούς.

Από τα μέτρα το ΕΠ. Κοινωνία της πληροφορίας ενισχύεται η είσοδος όλων των τουριστικών επιχειρήσεων στην ψηφιακή οικονομία, ώστε να υιοθετήσουν μορφές ηλεκτρονικού επιχειρείν.

Σημαντικό εργαλείο στη βελτίωση της θέσης των ελληνικών επιχειρήσεων θα είναι η αναβάθμιση των υπηρεσιών τους (κτιριακά, εξοπλισμοί, οργάνωση, μάρκετινγκ), αλλά και η ποιοτική αναβάθμιση του συνόλου των υπηρεσιών της τουριστικής αλυσίδας και ιδιαίτερα των δημοσίων υποδομών (αεροδρόμια, οδικό δίκτυο, λιμάνια, δημόσιες παροχές). Συγχρόνως μέσω των προγραμμάτων κατάρτισης, θα επιδιωχθεί η ενημέρωση των επιχειρηματιών για τις σύγχρονες εξελίξεις στη ζήτηση και προσφορά και τις δυνατότητες διεκδίκησης βελτιωμένης θέσης στις διεθνείς αγορές τους ή διεξόδου σε νέες.

24.21 ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΝΑΝΤΙ ΕΞΩΓΕΝΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Το τουριστικό προϊόν, λόγω της φύσης του (μεγάλες συγκεντρώσεις ανθρώπων, διακίνηση σε ομάδες τουριστών, υψηλές καταναλωτικές απαιτήσεις, πολιτικές και οικονομικές διεθνείς συγκυρίες, φυσικές καταστροφές που απαξιώνουν επιχειρήσεις ή και ολόκληρους προορισμούς κλπ), εκτίθεται σε αυξημένους επιχειρηματικούς κινδύνους με αποτέλεσμα να καλούνται οι επιχειρηματίες όλων των κλάδων του τουρισμού και ιδιαίτερα οι μικρομεσαίοι, να αντιμετωπίζουν επιβαρύνσεις / υποχρεώσεις αστάθμητου οικονομικού ύψους και σύνθετου περιεχομένου.

Θα προωθηθεί Μελέτη Σκοπιμότητας για την δημιουργία του ειδικού φορέα ασφάλισης των τουριστικών επιχειρήσεων προς ανάληψη των κινδύνων. Η μελέτη σκοπιμότητας θα αναλύσει και θα αξιολογήσει τα ακόλουθα ζητήματα:

- Προβλήματα, κωλύματα, αντικίνητρα στην κάλυψη των ως άνω ασφαλιστικών κινδύνων από τις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες Διαμόρφωση ασφαλιστρών.
- Αναλογιστική μελέτη του φορέα (εκτίμηση εσόδων από ασφαλίστρα, εκτίμηση εκροών σε αποζημιώσεις, παραδοχές για την επέλευση των ασφαλιστικών κινδύνων κατά κατηγορία, αξιολόγηση της ανάγκης και δυνατότητα κάλυψης όλων των κατηγοριών κινδύνων ή ορισμένων μόνον εξ αυτών.

24.22 ΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Σχολές Τουριστικής εκπαίδευσης (Σ.Ι.Ε.) και νέα τουριστικά επαγγέλματα

Κεντρικό άξονα της τουριστικής πολιτικής και των μέτρων βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα, που προωθεί το Υπουργείο Ανάπτυξης, αποτελεί η ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η αναβάθμιση αυτή προϋποθέτει την επένδυση σε ανθρώπινους πόρους με την παροχή υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στο απασχολούμενο στον τουριστικό τομέα προσωπικό.

Ο εμπλουτισμός και η διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος συμβάλλουν σταδιακά στη δημιουργία νέων εξειδικευμένων επαγγελμάτων, τα νέα επαγγέλματα εισέρχονται τόσο στις παραδοσιακές επιχειρήσεις καταλυμάτων οι οποίες συνδυάζουν όλο και περισσότερο

την προσφορά υπηρεσιών αναψυχής, άθλησης και διάθεσης του ελεύθερου χρόνου του επισκέπτη όσο και στις επιχειρήσεις οι οποίες εξειδικεύονται στις μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Επίσης στην ελληνική τουριστική αγορά και ιδιαίτερα στην ενδοχώρα και τα μικρά νησιά αναπτύσσονται συνδυασμένες μορφές επιχειρείν και απασχόλησης, όπως στον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό.

Οι τάσεις αυτές εάν στηριχθούν με κατάλληλα μέτρα πολιτικής, μπορούν να οδηγήσουν σε μαζική έναρξη νέων επιχειρήσεων και δημιουργία πολλών θέσεων απασχόλησης.

Ήδη προωθείται νέος νόμος που αναμορφώνει τις «Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης» για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στα σύγχρονα δεδομένα και στις συνθήκες που δημιουργεί ο έντονος διεθνής ανταγωνισμός.

24.22 ΝΕΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στις συνθήκες της δεκαετίας του 1950, οι ανάγκες ισόρροπης ανάπτυξης του τουρισμού επέβαλαν την δημιουργία ενός κρατικού φορέα, ο οποίος εκτός από τον ρυθμιστικό του χαρακτήρα έπρεπε να λειτουργήσει και ως επιχειρηματίας επειδή η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν είχε ούτε την γνώση και ίσως ούτε τους πόρους για να αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα. Ο φορέας που έπαιξε αυτό το ρόλο ήταν ο Ε.Ο.Τ., ο οποίος επανασυστάθηκε το 1950 με την ίδια περίπου θεσμική μορφή με την οποία είχε ιδρυθεί επί Ελευθερίου Βενιζέλου.

Μέχρι πρόσφατα ο Ε.Ο.Τ. κατέβαλε προσπάθεια να ανταποκριθεί στο ρόλο του ρυθμιστή του σχεδιαστή και του επιχειρηματία έχοντας στην αρμοδιότητα του την διοίκηση, διαχείριση και εκμετάλλευση επιχειρηματικών μονάδων και πλήθους περιουσιακών στοιχείων (χιονοδρομικά κέντρα, μαρίνες, ιαματικές πηγές, ξενοδοχεία, καζίνο, πλαζ, ανεκμετάλλετες εκτάσεις κλπ). Παράλληλα είχε αναλάβει την τουριστική προβολή της χώρας στο εσωτερικό και εξωτερικό, αποφασίζει για μέτρα και ρυθμίσεις για την ομαλή λειτουργία της τουριστικής αγοράς, αδειοδοτεί και ελέγχει τουριστικές επιχειρήσεις, αλλά και εισηγείται την τουριστική πολιτική της χώρας. Το εύρος αυτών των δραστηριοτήτων γνώσεις και μεθόδους υλοποίησης είναι τόσο μεγάλο που δεν είναι δυνατό να ασκείται αποτελεσματικά από ένα μόνο οργανισμό, αφού κάθε μία από αυτές απαιτεί πλέον ειδική στρατηγική.

Με την κατά καιρούς ίδρυση Υπουργείου Τουρισμού, έγιναν προσπάθειες να αποδευμευτεί ο Ε.Ο.Τ. από μέρος των δραστηριοτήτων του ώστε να ασκήσει ικανοποιητικά τις υπόλοιπες. Όμως κάτι τέτοιο στην πράξη δεν ολοκληρώθηκε αφού δεν υπήρξε η κατάλληλη οργάνωση και στελέχωση των υπηρεσιών σε επίπεδο Υπουργείου ή Γενικής Γραμματείας. Το έτος 1998 με την του Ν. 2636/98 συστάθηκαν δύο ανώνυμες εταιρείες προκειμένου να αναλάβουν μέρος των δραστηριοτήτων του Ε.Ο.Τ. που δεν είναι δυνατόν να ασκούνται πλέον από φορέα με μορφή Ν.Π.Δ.Δ. Οι εταιρείες αυτές ήταν το «Ελληνικό Φεστιβάλ ΑΕ», το οποίο ανέλαβε αμέσως το σύνολο των δραστηριοτήτων του Ε.Ο.Τ. στον τομέα των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και η «Εταιρία Αξιοποίησης Περιουσίας Ε.Ο.Τ.», η οποία άρχισε σε σταδιακά να παραλαμβάνει τις επιχειρηματικές μονάδες και τα περιουσιακά στοιχεία του Ε.Ο.Τ. Η εταιρεία αυτή μετονομάστηκε σε «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα ΑΕ» και οι μετοχές της περιήλθαν στο δημόσιο.

Το έτος 2001 συστάθηκε Γεν. Γραμματεία Τουρισμού στο ΥΠΙΑΝ, στην οποία περιήλθε το μεγαλύτερο τμήμα των επιτελικών και διοικητικών αρμοδιοτήτων του Ε.Ο.Τ., ενώ συγχρόνως το μεγαλύτερο τμήμα των αδειοδοτικών και ελεγχτικών αρμοδιοτήτων του Ε.Ο.Τ. αποκεντρώθηκε στις νεοσύστατες Δ/σεις Τουρισμού των 13 Περιφερειών. Η δομή και οι αρμοδιότητες του Ε.Ο.Τ. προβλέπονται στο ΠΔ. 343/01

24.23 ΑΜΕΣΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

1. Αναθεώρηση κορεσμένων περιοχών

Μετά από 14 χρόνια εφαρμογής του μέτρου είναι αναγκαία η αποτίμηση των αποτελεσμάτων και ενδεχομένως η τροποποίηση με βάση τα νεώτερα δεδομένα των τουριστικών περιοχών. Η αποτίμηση θα προκύψει από ειδικές μελέτες τουριστικής ανάπτυξης για κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας, στα πλαίσια των οποίων θα διενεργηθεί απότιμηση της φέρουσας ικανότητας των κορεσμένων περιοχών (carrying capacity assessment) με βάση το σημερινά τουριστικά μεγέθη.

2. Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης

Οι συνολικοί πόροι, που θα απορροφήσει ο Τουρισμός στα πλαίσια του ΓΚΠΣ υπολογίζονται σε 1,8 δις. ευρώ περίπου, εκ των οποίων περίπου το ήμισυ θα είναι η ιδιωτική συμμετοχή. Η δημόσια δαπάνη του ΕΠΑΝ θα είναι περίπου 300 εκατ. ευρώ, των ΠΕΠ 470 δις. ευρώ, της πρωτοβουλίας Interegg III 75 εκατ. ευρώ και του ΕΠ. Κοινωνία της Πληροφορίας 30 δις. Εκατ. Ευρώ. Για τον καλύτερο συντονισμό μεταξύ Υπουργείου Ανάπτυξης και Περιφερειών βρίσκεται σε εξέλιξη η συνεργασία Ε.Ο.Τ. και Περιφερειών, σε επίπεδο Γενικών Γραμματέων.

Οι βασικές προτεραιότητες της υλοποιούμενης πολιτικής του Γ' ΚΠΣ, στον Τουρισμό έχουν διατυπωθεί ως εξής:

- **Τεχνολογική αναβάθμιση τουριστικών επιχειρήσεων:** Ο τουρισμός γίνεται πλέον βασικός χρήστης των κυριότερων καινοτόμων τεχνολογιών, ενώ νέες εξελίξεις στην τεχνολογία των μεταφορών θα βαλτώσουν την κινητικότητα, την ασφάλεια και την άνεση των τουριστών που θαξιδεύουν με οποιοδήποτε μέσο μεταφοράς, οι τηλεπικοινωνίες και οι τεχνολογίες της πληροφορίας θα αλλάξουν ριζικά τις εμπορικές στρατηγικές των τουριστικών θεσμών και επιχειρήσεων και θα απροσφέρουν νέους τρόπους προβολής των τουριστικών προορισμών.

Το Υπουργείο Ανάπτυξης παρέχει στήριξη και καθοδήγηση για την χρήση του Internet και άλλων ανάλογων τεχνολογιών σε οργανισμούς που ασχολούνται με το μάρκετινγκ τουριστικών προορισμών.

Μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας», θα ενισχυθούν οι τουριστικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα οι μικρές και οι μεσαίες, προκειμένου να ενταχθούν στην ψηφιακή οικονομία. Ειδικά μέτρα προβλέπουν μεταξύ άλλων την αναβάθμιση της μηχανοργάνωσής τους και την άμεση σύνδεση τους στο διαδίκτυο με το Πρόγραμμα «Δικτυωθείτε»

- **Αναβάθμιση της ποιότητας υπηρεσιών και διατήρηση του επιπέδου της ποιότητας τους, μέσω του ολοκληρωμένου εκσυγχρονισμού των αντίστοιχων επιχειρήσεων.** Τα κίνητρα επενδύσεων σε νέες ξενοδοχειακές κλίνες ισχύουν με βάση τα δεδομένα των φυσικών, περιβαλλοντικών, πολεοδομικών και κοινωνικών αντοχών των τουριστικών περιοχών σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες. Σύμφωνα με τα δεδομένα αυτά, περιοχές, οι οποίες εμφανίζουν επάρκεια τουριστικών κλινών δεν ενισχύονται για νέες κλίνες αλλά μόνο για αναβάθμιση υφιστάμενων μονάδων.
- **Εμπλουτισμός της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος, με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών για αναλακτικές μορφές τουρισμού.** Τα έργα ειδικής τουριστικής υποδομής αποτελούνται αποκλειστικά από ιδιωτικές επενδύσεις.
- **Μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας.** Θα χρηματοδοτηθούν ολοκληρωμένα προγράμματα προσέλκυσης τουριστικής ζήτησης κατά την χειμερινή περίοδο, μετά από σχετική πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.
- **Προβολή της Ελλάδος ως τουριστικού προορισμού.** Στόχος είναι η εξασφάλιση ενός σταθερού προϋπολογισμού προβολής με έμφαση σε συγκεκριμένες ομάδες στόχους, η οποία στηρίζεται σε αξιόπιστη έρευνα αγοράς και προβλέπει συνεργασίας με παράλληλες πρωτοβουλίες του ιδιωτικού τομέα.
- **Αναδιάρθρωση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.** Η αναδιάρθρωση και αναθεώρηση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης έχει στόχο την καλύτερη ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς. Προβλέπονται νέες μορφές συνεργασίας για τον καθορισμό του περιεχομένου των σπουδών και της πρακτικής εξάσκησης κατά τη διάρκεια της κατάρτισης, όπως επίσης και πιο συμμετρική γεωγραφική κατανομή.

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ τα παραπάνω στοιχεία προέρχονται από μια έκθεση του υπουργείου ανάπτυξης με τίτλο «τουριστική πολιτική και ζήτηση»

24.3 ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

Το έτος 2000, ποσοστό 70,4 των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στα σύνορα πραγματοποιήθηκαν από πολίτες της ΕΕ, 21% από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ μόλις το 2,5% πραγματοποιήθηκαν από την Αμερικάνικη Ήπειρο. Το 1981 η συμμετοχή της Ευρώπης στο σύνολο της ζήτησης ήταν 74% ενώ της Αμερικής 8%.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ζήτησης είναι το υψηλό ποσοστό επαναλαμβανόμενου τουρισμού (repeaters), που το καλοκαίρι του 1998 ήταν 55%.

Σημαντικό τμήμα της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών προέρχεται από την εσωτερική αγορά και μάλιστα βαίνει αυξανόμενο. Το 25% του συνόλου των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας πραγματοποιούνται από ημεδαπούς. Αλλά μόνο το 10% ταξιδεύει για επιχειρηματικούς σκοπούς. Ο εσωτερικός τουρισμός καλύπτει συχνά τα ελλείμματα σε περιόδους ύφεση της κίνησης από το εξωτερικό.

24.4 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

Τουριστική μονοκαλλιέργεια:

Η ζήτηση για τη χώρα μας και επί μέρους προορισμούς της αφορά σε συντριπτικό βαθμό την κυρίαρχη μορφή οργανωμένης ζήτησης για «**Ήλιο και θάλασσα**». Οι ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν μεσοπρόθεσμα 'αγορές θύλακες', που διακινούν μικρά πλην όμως ενδιαφέροντα από τη σκοπιά της οικονομικής απόδοσης μεγέθη.

Μέση διάρκεια παραμονής:

Η διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών τουριστών ποικίλλει ανάλογα με τον σκοπό του ταξιδιού και την περιοχή του προορισμού τους. Η μέση διάρκεια των διακοπών αλλοδαπών στα ελληνικά θέρετρα είναι 15 ημέρες ενώ η μέση διάρκεια παραμονής τους σε ξενοδοχειακά καταλύματα είναι 6 ημέρες.

Εποχικότητα ζήτησης

Η εξ αλλοδαπής τουριστική ζήτηση εμφανίζει υψηλό βαθμό χρονικής συγκέντρωσης και κατευθύνεται κυρίως σε προορισμούς στους οποίους κυριαρχεί η μορφή του μαζικού παραθεριστικού τουρισμού. Η τουριστική αιχμή ενσχύεται τα τελευταία χρόνια και αυτό οξύνει ακόμα περισσότερο τα προβλήματα αναπόκρισης των υποδομών.

Η ζήτηση της παραδοσιακής 7μηνης τουριστικής περιόδου (Απρίλιος - Οκτώβριος) παρουσιάζει μία αυξανόμενη εποχικότητα. Το σύνολο των διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούνται στη διάρκεια του επταμήνου ήταν το 92% του γενικού συνόλου το 2000. Το ίδιο ισχύει για το τετράμηνο, που αποτελεί την αιχμή της τουριστικής περιόδου (Ιούνιος Σεπτέμβριος) το οποίο ήταν το 67% του συνόλου το 2000.

24.5. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

25.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διεθνής οικονομία οδηγείται στον 21^ο αιώνα από τρεις βιομηχανίες «υπερ-υπηρεσιών»: την τεχνολογία της πληροφορικής, τις επικοινωνίες και τον τουρισμό. Πράγματι, ο κλάδος του τουρισμού, ο νεώτερος σχετικά τομέας παραγωγής για όλες σχεδόν τις οικονομίες του κόσμου, σημείωσε τις δύο τελευταίες δεκαετίες τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης, μεταξύ των άλλων κλάδων, και συνέβαλε σημαντικά στην εισροή συναλλάγματος, στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην περιφερειακή ανάπτυξη πολλών χωρών.

Ο ελληνικός τουριστικός τομέας, αν και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της ελληνικής οικονομίας με περισσότερο από 18% συμμετοχή στο ΑΕΠ, με εισαγωγή συναλλάγματος περισσότερο των 9 δισ. δολαρίων και σημαντική συμμετοχή στη δημιουργία θέσεων εργασίας, εξακολουθεί, παρά τα όποια βήματα έχουν γίνει, να αντιμετωπίζεται από την πολιτεία ως ένας δευτερεύων οικονομικός παράγοντας.

Η πορεία του ελληνικού τουριστικού τομέα ακολούθησε ένα μοντέλο ανάπτυξης χωρίς κανένα προγραμματισμό εκ μέρους του κράτους, αλλά στηρίχθηκε στην επιχειρηματική διαίσθηση και στις συνθήκες ζήτησης που επικράτησαν κάθε φορά τα τελευταία σαράντα χρόνια. Η συμβολή της πολιτείας σε αυτή την πορεία ήταν η δημιουργία κάποιων έργων υποδομής, η παροχή επενδυτικών κινήτρων, τα οποία, κατά γενική ομολογία, δεν πέτυχαν στους στόχους τους, αλλά και η ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας μέσα στον κλάδο (π.χ. Ξενία).

Οι μεταβολές στις συνθήκες ανταγωνισμού που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια έφεραν στην επιφάνεια τις αδυναμίες του ελληνικού τουριστικού κλάδου και οδήγησαν στη μείωση του μεριδίου αυτού στη διεθνή τουριστική αγορά. Προκειμένου λοιπόν η χώρα μας να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού της προϊόντος χρειάζεται να πάρει τις απαραίτητες αποφάσεις με βάση την επικρατούσα σήμερα κατάσταση στη διεθνή τουριστική αγορά, αλλά και τις τάσεις οι οποίες διαφαίνονται σε αυτή. Προς τούτο η χώρα μας θα πρέπει να προσδιορίσει την ακριβή ανταγωνιστική θέση της μέσα στη διεθνή τουριστική αγορά, με βάση τα αδύνατα και δυνατά σημεία που διαθέτει, να μελετήσει τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που προσφέρονται με βάση τις νέες συνθήκες και τάσεις που επικρατούν στη διεθνή τουριστική αγορά και να εφαρμόσει πολιτικές που θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος διακρίνονται σε οικονομικούς, όπως είναι η φορολογία, η συναλλαγματική πολιτική, το μοναδιαίο κόστος εργασίας, κ.ά., και σε ποιοτικούς, όπως είναι η δημόσια και ιδιωτική υποδομή, η ανωδομή, η αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά, η εποχικότητα, κ.ά. (ολική ποιότητα).

25.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, έγινε φανερό ότι το τουριστικό προϊόν προσφέρεται και ζητείται σε μία έντονα ανταγωνιστική αγορά, στην οποία η ζήτηση του επηρεάζεται σημαντικά από τη σχετική τιμή του. Με άλλα λόγια, η ελαστικότητα ζήτησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι μεγαλύτερη της μονάδας, γεγονός που σημαίνει ότι μία δεδομένη αύξηση της τιμής του θα προκαλέσει μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση της ζητούμενης ποσότητας. Άρα οποιαδήποτε αύξηση του κόστους προσφοράς του τουριστικού προϊόντος που μετακυλιέται στην τιμή του οδηγεί σε μείωση της ανταγωνιστικότητας του.

25.2.1 Μέγεθος Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων

Η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών και ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από μικρό ή μεσαίο μέγεθος με αδυναμία αξιοποίησης οικονομιών κλίμακας και σκοπού, παραδοσιακές δομές οργάνωσης και χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης-επιμόρφωσης ή επαρκούς επιχειρηματικής εμπειρίας.

Το 80% των ελληνικών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων απασχολεί μέχρι 50 εργαζόμενους. Το μικρό αυτό μέγεθος αποτελεί εμπόδιο τόσο στη μείωση του κόστους, όσο και στη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών. Πρόσφατη εμπειρική έρευνα έδειξε ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου επιτυγχάνουν μεγαλύτερη απόδοση ιδίων κεφαλαίων αφού επιτυγχάνουν αποτελεσματικότερη λειτουργία και διαχείριση.

Με κριτήριο το μέγεθος, οι ελληνικές επιχειρήσεις υστερούν έναντι των αντίστοιχων επιχειρήσεων της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Τουρκίας.

25.2.2 Συναλλαγματική Πολιτική

Η συναλλαγματική πολιτική που ακολουθήθηκε στη χώρα μας από το 1986 λειτούργησε ανασχετικά στη ροή των τουριστών προς αυτή, επειδή κράτησε σε υψηλά επίπεδα την τιμή του τουριστικού προϊόντος. Αντίθετα, την ίδια περίοδο, ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας προέβαιναν σε υποτιμήσεις των δικών τους νομισμάτων, ενισχύοντας έτσι το τουριστικό τους προϊόν.

Η εισαγωγή του ευρώ επηρέασε θετικά την ανταγωνιστικότητα κάθε χώρας-μέλους της ΕΕ σε σχέση με τις τρίτες χώρες και συνολικά τον ευρωπαϊκό τουριστικό κλάδο. Ωστόσο, οι χώρες της ΕΕ απόλεσαν το εργαλείο της συναλλαγματικής πολιτικής ως μέτρο στήριξης του τουρισμού τους. Από αυτή την άποψη, η Ελλάδα επηρεάστηκε θετικά έναντι των άλλων χωρών της ΕΕ αφού, όπως σημειώθηκε παραπάνω, η συναλλαγματική πολιτική που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια επηρέασε αρνητικά τον ελληνικό τουρισμό. Έναντι, όμως, ανταγωνιστριών χωρών της Μεσογείου εκτός Ε.Ε. βρίσκεται σε μειονεκτική θέση από την άποψη αυτή.

25.2.3 Φορολογική Επιβάρυνση

Από πλευράς φορολογικής επιβάρυνσης του τουριστικού προϊόντος, η χώρα μας βρίσκεται στη χειρότερη θέση μεταξύ των χωρών που εξετάζονται. Οι νέες επιβαρύνσεις που επιβλήθηκαν με την έναρξη λειτουργίας του αεροδρομίου των Σπάτων επιδείνωσαν τη θέση αυτή. Είναι βέβαιο ότι οι νέες επιβαρύνσεις θα μετατοπισθούν από τις αεροπορικές εταιρείες προς τους επιβάτες με αρνητικές συνέπειες για τον τουρισμό.

25.2.4 Κόστος Χρήματος

Η ανορθολογική χρηματοοικονομική διάρθρωση των ελληνικών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων σε συνδυασμό με τα υψηλά επιτόκια που ίσχυαν στη χώρα μας οδήγησαν σε υψηλή

χρηματοοικονομική επιβάρυνση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με συνέπεια τη μείωση της ανταγωνιστικότητας του.

Η σημειούμενη, μέσα στα πλαίσια της ONE, μείωση των επιτοκίων, έστω και με χαμηλότερους ρυθμούς στη χώρα μας, αναμένεται να επηρεάσει συγκριτικά περισσότερο τις ελληνικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις.

25.2.5 Κόστος Ζωής

Το κόστος ζωής στη χώρα μας είναι περίπου στο ίδιο επίπεδο με αυτό της Πορτογαλίας και ελαφρά χαμηλότερο του αντίστοιχου της Ισπανίας. Η εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε, έδειξε ότι το κόστος ζωής είναι στατιστικά σημαντική μεταβλητή για όλες τις χώρες προέλευσης τουριστών όταν ως εναλλακτικός τόπος προορισμού είναι η Ισπανία, γεγονός που αποτελεί ένδειξη ότι η χώρα αυτή είναι ο μεγαλύτερος ανταγωνιστής της χώρας μας.

25.2.6 Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας

Η χώρα μας έχει υψηλότερο μοναδιαίο κόστος εργασίας έναντι της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Γαλλίας. Έχει πλεονέκτημα μόνο έναντι της Ιταλίας. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι έχει υψηλότερο ωριαίο κόστος εργασίας έναντι της Ισπανίας και Πορτογαλίας και χαμηλότερη παραγωγικότητα εργασίας έναντι της Ισπανίας και Γαλλίας και ίση περίπου με την Πορτογαλία και την Ιταλία.

25.3 ΠΟΙΟΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

25.3.1 Φυσικοί Πόροι

Τα μοναδικά φυσικά χαρακτηριστικά της χώρας μας αποτελούν την αναγκαία συνθήκη για την τουριστική της ανάπτυξη. Το συγκριτικό όμως αυτό πλεονέκτημα της Ελλάδας δεν είναι και ικανό από μόνο του να δημιουργήσει το τουριστικό προϊόν, σε τιμή, ποιότητα και μορφή, που απαιτούν οι συνθήκες του διεθνούς ανταγωνιστικού περιβάλλοντος. Η χώρα μας περιορίστηκε στο δώρο της φύσης, χωρίς στηριζόμενη σε αυτό, να προχωρήσει στην προσφορά ενός βελτιωμένου και διαφοροποιημένου προϊόντος.

25.3.2 Γεωγραφική Θέση

Το παραπάνω γεγονός, σε συνδυασμό με τη μεγάλη απόσταση που βρίσκεται η χώρα μας σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία, από τις πηγές προέλευσης των τουριστών, την θέτει σε μειονεκτική θέση έναντι αυτών. Η Ελλάδα είναι η χώρα του αεροπορικού τουρισμού αφού το 75-80% των επισκεπτών της χρησιμοποιούν το αεροπλάνο ως μεταφορικό μέσο. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών έρχεται με πτήσεις τσάρτερ, γεγονός που δείχνει τη μεγάλη εξάρτηση της χώρας από τους tour operators.

25.3.3 Εποχικότητα

Η φύση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική θέση της χώρας μας οδηγούν στη μεγάλη εποχικότητα που το χαρακτηρίζει, με αρνητικές συνέπειες στο κόστος και την ποιότητα αυτού. Η χώρα μας παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό εποχικότητας μεταξύ των χωρών που εξετάστηκαν, γεγονός που τη θέτει σε μειονεκτική θέση έναντι αυτών.

25.3.4 Αρχαιολογική και Πολιτιστική Κληρονομιά

Η Ιστορία, από τη δική της πλευρά, δώρισε στη χώρα μας μοναδική αρχαιολογική, πολιτιστική και καλλιτεχνική κληρονομιά. Τα στοιχεία αυτά έρχονται να ικανοποιήσουν τα άτομα που έχουν ως κυρίαρχο στοιχείο επιλογής ενός τόπου προορισμού την κλασική κουλτούρα και την επιμύρφωση. Ο παράγοντας αυτός δεν έχει προβληθεί όσο και όπως θα έπρεπε, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιείται ανάλογα. Η αξιοποίηση του θα έδινε ένα σοβαρό προβάδισμα στη χώρα μας έναντι των ανταγωνιστών της, οι οποίοι προσφέρουν και αυτοί «ήλιο και θάλασσα», υστερούν όμως στον πολιτιστικό τομέα.

25.3.5 Δημόσια και Ιδιωτική Υποδομή

Αποτελεί κοινή πεποίθηση όλων ότι η υποδομή της χώρας μας σε αεροδρόμια, λιμάνια, σιδηροδρομικούς σταθμούς, κ.ά. υστερεί σημαντικά. Στον τομέα της γενικής υποδομής η χώρα μας βρίσκεται στην τελευταία θέση έναντι όλων των ανταγωνιστριών χωρών που εξετάζονται.

Η ιδιωτική υποδομή σε καταλύματα βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο χωρίς βέβαια να θεωρείται ότι δεν υπάρχουν περιθώρια σημαντικών βελτιώσεων. Η προσπάθεια που έχει γίνει μέχρι σήμερα για μετακίνηση του βάρους της ξενοδοχειακής υποδομής σε υψηλότερες κατηγορίες ήταν ανεπαρκής. Συγκρινόμενη η χώρα μας, για παράδειγμα με την Ισπανία, παρατηρούμε ότι η τελευταία έχει μεγαλύτερο μερίδιο ξενοδοχείων στην Β' κατηγορία, τα οποία μάλιστα έχουν κατά μέσο όρο μεγαλύτερο μέγεθος από τα ελληνικά. Κύριο πρόβλημα λοιπόν για τη χώρα μας είναι η αύξηση του μεριδίου των ξενοδοχείων Β' κατηγορίας σε βάρος αυτών της Γ', με παράλληλη αναβάθμιση της ποιότητας.

25.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ευρωπαϊκή τουριστική επιχείρηση αντιμετωπίζει ένα εξωτερικό μικροοικονομικό περιβάλλον με δύο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Το πρώτο αναφέρεται στον συνεχώς αυξανόμενο διεθνή ανταγωνισμό που είναι αποτέλεσμα της παρουσίας νέων προορισμών στη διεθνή τουριστική σκηνή. Ο ανταγωνισμός αυτός οδήγησε στη μείωση του μεριδίου του τουρισμού της Δ. Ευρώπης και της Β. Αμερικής προς όφελος των μεριδίων του τουρισμού της Ασίας, της Καραϊβικής, της Β. Αφρικής και άλλων προορισμών. Ο ευρωπαϊκός τουρισμός, ιδιαίτερα ο μεσογειακός, που έχει ως κύριο χαρακτηριστικό τις διακοπές του «ήλιου και της θάλασσας» απειλείται περισσότερο τα προσεχή χρόνια. Είναι αναμενόμενο η απειλή αυτή να οξύνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των μεσογειακών χωρών.

Το δεύτερο στοιχείο που χαρακτηρίζει την τουριστική αγορά είναι οι γρήγορες αλλαγές των προτιμήσεων των καταναλωτών. Με άλλα λόγια, σημειώνεται μια ζήτηση για το τουριστικό προϊόν που συνεχώς αλλάζει χαρακτηριστικά, με ένα καταναλωτή πιο ενήμερο και πιο απαιτητικό που ξέρει τι ακριβώς ζητάει. Για ένα μεγάλο μέρος των τουριστών η αρχή είναι: «Η χώρα των διακοπών μου είναι αυτή όπου ικανοποιούνται καλύτερα οι επιθυμίες μου». Η σχέση τιμής / εκπλήρωσης προσδοκιών είναι ο βασικός παράγοντας που επηρεάζει τις αποφάσεις αυτής της κατηγορίας των τουριστών. Η βελτίωση λοιπόν της εν λόγω σχέσης οδηγεί σε βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης ενός προορισμού, σε υψηλότερους ρυθμούς αφίξεων, αλλά και σε μείωση της ανταγωνιστικής θέσης των ανταγωνιστικών προορισμών.

Η χώρα μας απειλείται τουριστικά από τις άλλες μεσογειακές χώρες, τόσο αυτές που ανήκουν στην ΕΕ (Ιταλία, Πορτογαλία και Ισπανία) όσο και τις εκτός ΕΕ (Τουρκία, Κροατία, Ισραήλ,

Αίγυπτο, Κύπρο, κ.ά.), οι οποίες προσφέρουν παρόμοιο προϊόν σε χαμηλότερες τιμές. Επιπλέον οι χώρες που είναι εκτός ΕΕ θα έχουν το πλεονέκτημα να προωθήσουν το τουριστικό τους προϊόν μέσω της συναλλαγματικής τους πολιτικής, κάτι που στερήθηκαν οι χώρες της ΕΕ με την εισαγωγή του ευρώ. Πρόσφατη έρευνα που έγινε για λογαριασμό του Ε.Ο.Τ. έδειξε ότι οι τρεις περισσότερο ανταγωνίστριες της χώρας μας είναι η Ισπανία, η Τουρκία και η Ιταλία. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν έχει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με το προϊόν που προσφέρουν οι εν λόγω χώρες. Ως προς την Ισπανία και την Τουρκία, η χώρα μας υπερέχει στο πολιτιστικό στοιχείο, το οποίο μπορεί να διαφοροποιήσει το τουριστικό μας προϊόν ως προς το αντίστοιχο ισπανικό και τουρκικό προϊόν, ενώ θα πρέπει παράλληλα να αναβαθμίσει την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος «ήλιος και θάλασσα». Το ελληνικό προϊόν θεωρείται στην τουριστική αγορά ακριβότερο σε σχέση με αυτό που προσφέρουν η Ισπανία και η Τουρκία. Η Ιταλία έχει προωθήσει την εικόνα όχι ενός συνηθισμένου τόπου προορισμού, αλλά ως χώρα της κουλτούρας και με ιστορική κληρονομιά, ωστόσο όμως η χώρα μας υπερέχει αυτής στον τουρισμό του «ήλιου και της θάλασσας».

Το μακροοικονομικό περιβάλλον που υπήρξε στη χώρα μας τα τελευταία είκοσι χρόνια με κυρίαρχα στοιχεία τα μεγάλα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού, τους υψηλούς ρυθμούς πληθωρισμού και τα υψηλά επιτόκια επέδρασε αρνητικά στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων. Ωστόσο η συγκράτηση των κυριότερων μακροοικονομικών μεγεθών (πληθωρισμός, επιτόκια, ελλείμματα) τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με τις νέες συνθήκες που επικράτησαν με την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ, σταδιακά μείωσαν το ανταγωνιστικό μειονέκτημα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος έναντι του προϊόντος των άλλων χωρών. Πράγματι, η προσέγγιση των επιτοκίων, η μεγαλύτερη διαθεσιμότητα κεφαλαίων και οι ικανοποιητικοί ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, συμβάλουν στη μείωση της διαφοράς από τις άλλες χώρες.

25.5 ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού οι συνολικές τουριστικές αφίξεις θα αυξηθούν τη δεκαετία που διατρέχουμε με ρυθμό της τάξεως του 3%, ποσοστό μικρότερο από αυτό που επετεύχθη τις προηγούμενες δεκαετίες (το γεγονός αυτό θα οδηγήσει σε ιδιαίτερα έντονο ανταγωνισμό μεριδίων).

Προβλέπεται ότι τόσο ο εισερχόμενος όσο και ο εξερχόμενος ευρωπαϊκός τουρισμός θα αναπτυχθεί μακροπρόθεσμα με ρυθμό μικρότερο, κατά μια ποσοστιαία μονάδα περίπου, από το μέσο ρυθμό ανάπτυξης του διεθνούς τουρισμού. Έρευνα η οποία είχε ως αντικείμενο τη μελέτη του τουρισμού σε δεκαεπτά χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, επιβεβαιώνει την παραπάνω πρόβλεψη. Οι προβλέψεις αυτές λαμβάνουν υπόψη τους τις δυσκολίες που έχει η Ευρώπη να προσαρμοστεί στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και να ανταγωνισθεί με επιτυχία στις διεθνοποιημένες αγορές. Επιπλέον, ένας επίσης ανασταλτικός παράγοντας που προστίθεται στα παραπάνω είναι το μακροχρόνιο οικονομικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν πολλές ευρωπαϊκές χώρες εξαιτίας της ανάγκης για περικοπές στα κοινωνικά προγράμματα, και της αυξανόμενης ανεργίας που αντιμετωπίζουν. Η μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης του τουριστικού κλάδου στην Ευρώπη θα οδηγήσει σε ιδιαίτερα έντονο ανταγωνισμό μεριδίων μεταξύ των ευρωπαϊκών προορισμών.

Οι παράγοντες που θα επηρεάσουν την πορεία του τουριστικού τομέα στο μέλλον διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες: τους εξωγενείς, μεταξύ των οποίων είναι οι οικονομικές και χρηματοδοτικές εξελίξεις, οι δημογραφικές και κοινωνικές μεταβολές, οι εξελίξεις στο χώρο της

τεχνολογίας, οι επενδύσεις που θα αναληφθούν σε υποδομή και εξοπλισμό, οι πολιτικοί, νομοθετικοί και κανονιστικοί παράγοντες, το περιβάλλον και οι εξελίξεις του εμπορίου. Από την άλλη πλευρά, στις δυνάμεις της αγοράς που θα επηρεάσουν τόσο την πλευρά της προσφοράς όσο και της ζήτησης του τουριστικού προϊόντος, περιλαμβάνονται οι μεταβολές στη συμπεριφορά του καταναλωτή (μεγαλύτερη ενημέρωση και ευαισθησία σε κοινωνικο-μορφωτικά και περιβαλλοντικά θέματα), η παρουσία νέων προϊόντων που θα έλθουν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και επιθυμίες του καταναλωτή, η διεθνοποίηση, η οποία θα οδηγήσει σε επέκταση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε νέους προορισμούς, μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα σε συνδυασμό με την τιμή του προϊόντος, οι μεγάλες επιχειρήσεις θα γίνουν μεγαλύτερες, ενώ οι μικρές θα πρέπει να εξειδικευτούν προκειμένου να επιβιώσουν, οι προϋπολογισμοί για την προώθηση και διαφήμιση του τουριστικού προϊόντος θα αυξηθούν, και τέλος, θα ασκηθεί πίεση για πιο καλά εκπαιδευμένο και επιμορφωμένο προσωπικό. Εκτός από τους παραπάνω παράγοντες που θα αλλάξουν το διεθνές περιβάλλον, σημαντικές αλλαγές θα σημειωθούν και στο ελληνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα δραστηριοποιηθούν οι ελληνικές τουριστικές επιχειρήσεις.

Η πραγματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων στη χώρα μας το 2004 αναμένεται να επηρεάσουν μακροχρόνια θετικά τον ελληνικό τουρισμό, τόσο εξαιτίας της προβολής που έλαβε η χώρα εξαιτίας αυτού του γεγονότος, όσο και με τα σημαντικά έργα υποδομής, τα οποία βελτίωσαν την ποιότητα ζωής στο λεκανοπέδιο της Αττικής.

Η είσοδος της χώρας στην ΟΝΕ από την 1/1/2001 συνέβαλε στην εμπέδωση της οικονομικής σταθερότητας στη χώρα επιτρέπει στις επιχειρήσεις γενικότερα και τις τουριστικές ειδικότερα να δανείζονται με σημαντικά χαμηλότερα επιτόκια επιλύοντας έτσι σε σημαντικό βαθμό το χρηματοοικονομικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σήμερα. Η έναρξη λειτουργίας του νέου αεροδρομίου το 2001 συνέβαλε στην καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα μας.

Τέλος, η δημιουργία ενός μεγάλου συνεδριακού-εκθεσιακού κέντρου στην Αττική θα έλθει να καλύψει ένα μεγάλο κενό που υπάρχει σήμερα στην Αθήνα και θα αποτελέσει πόλο έλξης επιχειρηματιών και στελεχών επιχειρήσεων, τα οποία ανήκουν στους υψηλής εισοδηματικής στάθμης επισκέπτες.

25.6 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ - ΜΕΤΡΑ

Με βάση την παραπάνω ανάλυση και έχοντας υπόψη μας τα δύο βασικά μειονεκτήματα που έχει η χώρα μας θα πρέπει να υιοθετηθούν οι στρατηγικοί στόχοι και τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη τους. Τα φυσικά μειονεκτήματα της χώρας μας αναφέρονται στη μεγαλύτερη απόσταση που τη χωρίζει σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που την ανταγωνίζονται από τις χώρες προέλευσης τουριστών και την ανεπαρκή έως ανύπαρκτη υποδομή σε μη τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές της χώρας μας. Πρόσθετα, θα πρέπει να μελετηθούν οι αγορές-στόχοι για να εξακριβωθούν τα κίνητρα που υποκινούν τους τουρίστες να επισκεφθούν τη χώρα μας και τέλος να γίνει συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking) της χώρας μας με τις ανταγωνίστριες αυτής χώρας.

Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσαν να τεθούν οι παρακάτω γενικοί στρατηγικοί στόχοι:

1. Βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών σε ολόκληρη την αλυσίδα του τουριστικού κυκλώματος.
2. Προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας χωρίς να εγκαταλειφθεί το παραδοσιακό προϊόν «τουρισμός θερινών διακοπών» με αιχμή τον ήλιο και τη θάλασσα. Αντίθετα, θα πρέπει να αναβαθμιστούν οι προσφερόμενες υπηρεσίες αυτής της μορφής τουρισμού προκειμένου να προσελκυσθούν τουρίστες υψηλότερου εισοδηματικού επιπέδου από αυτό που έρχονται σήμερα. Μείωση της εποχικότητας. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με την προσφορά και άλλων μορφών τουρισμού εκτός αυτών που προσφέρονται σήμερα. Οι νέες μορφές τουρισμού που ενδείκνυνται να προσφέρει η χώρα μας θα πρέπει να καθοριστούν με βάση τη ζήτηση που υπάρχει και τις ιδιομορφίες που παρουσιάζει η χώρα μας.
3. Χάραξη και εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής τουριστικής πολιτικής για ολόκληρη τη χώρα. Θα πρέπει να αναδειχθούν και αξιοποιηθούν και νέες τουριστικές περιοχές.

25.6.1 Μέτρα για τη Βελτίωση της Ποιότητας

Η αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών σε ολόκληρη την αλυσίδα του τουριστικού κυκλώματος μπορεί να επιτευχθεί με:

14.6.1.1 Βελτίωση της Υποδομής

α) Δημόσια Υποδομή

Η υποδομή περιλαμβάνει τα μέσα και τις υπηρεσίες όπως είναι τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, οι δρόμοι, οι δημόσιες μεταφορές, η παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος, η συλλογή απορριμμάτων, η επικοινωνία, κ.ά. Τα μέσα αυτά ανήκουν στην κεντρική κυβέρνηση, στην τοπική αυτοδιοίκηση και τις δημόσιες υπηρεσίες. Δύο βασικά χαρακτηριστικά τους είναι η ένταση κεφαλαίου και δεύτερο οι υπηρεσίες που προσφέρονται από αυτά δεν απευθύνονται μόνο στους αλλοδαπούς τουρίστες, αλλά σε ολόκληρο τον πληθυσμό της χώρας. Επομένως, η βελτίωση τους δεν αποτελεί επιτακτική ανάγκη μόνο υποστήριξης της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας, αλλά γενικότερα για την οικονομική ανάπτυξη αυτής.

β) Ιδιωτική Υποδομή

Από πλευράς υποδομής των καταλυμάτων, η εικόνα δεν είναι τόσο τραγική με αυτή της δημόσιας υποδομής, ωστόσο υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της. Ένα πρώτο βήμα πρέπει να γίνει με τη νέα κατηγοριοποίηση των καταλυμάτων. Είναι βασικό να αναβαθμιστεί η πλειοψηφία των καταλυμάτων σε υψηλότερη κατηγορία αφού σήμερα το μεγαλύτερο μερίδιο το έχει η Γ' κατηγορία. Το παράδειγμα της Ισπανίας, στην οποία το μεγαλύτερο μερίδιο το έχουν τα ξενοδοχεία Β' κατηγορίας μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη των προτιμήσεων των τουριστών. Ένα μέτρο το οποίο μπορεί να εξασφαλίσει συνέπεια στη διατήρηση της ποιότητας είναι η εισαγωγή μηχανισμού ο οποίος θα υποβαθμίζει σε χαμηλότερη κατηγορία τα καταλύματα τα οποία δεν τηρούν συγκεκριμένες προδιαγραφές.

γ) Συμπληρωματική Υποδομή

Οι νέες μορφές τουρισμού απαιτούν και νέα υποδομή, όπως είναι για παράδειγμα τα γήπεδα γκολφ, μαρίνες, κ.ά. Προς τούτο θα πρέπει κατόπιν έρευνας και μελέτης να προσδιορισθούν οι ειδικές εκείνες μορφές τουρισμού που προσιδιάζουν στη χώρα μας.

25.6.1.2 Εκπαίδευση-Επιμόρφωση Επιχειρηματιών και Εργαζομένων

Ο κεντρικός ρόλος που έχει η υπηρεσία στον τουριστικό τομέα φανερώνει τη σημασία που παίζει η ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων σε αυτόν. Για την αναβάθμιση και διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου ποιότητας υπηρεσιών, είναι ανάγκη η υιοθέτηση κάποιων επιπέδων δεξιοτήτων, γνώσεων και προθέσεων, καθώς και πιστοποίησης αυτών, τα οποία εξασφαλίζουν επιπλέον και βελτίωση της παραγωγικότητας και παρέχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τον κλάδο. Παράλληλα, επειδή ένα μικρό μόνο μέρος των επιχειρηματιών του κλάδου έχει την απαραίτητη παιδεία, η πλειοψηφία αυτών δεν είναι σε θέση να κατανοήσει την ανάγκη μιας σωστής πολιτικής στον τομέα του προσδιορισμού των τιμών και των επενδύσεων.

25.6.1.3 Μεγαλύτερο Μέγεθος Καταλυμάτων

Η αύξηση του μεγέθους των καταλυμάτων θα τους επιτρέψει να αξιοποιήσουν τις οικονομίες κλίμακας και αυτές να μειώσουν το κόστος, με αποτέλεσμα να γίνουν πιο ανταγωνιστικά. Μεγαλύτερο μέγεθος σημαίνει επίσης καλύτερη οργάνωση όλων των τμημάτων μιας επιχείρησης, καλύτερη παρακολούθηση των εξελίξεων στην προσφορά και ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών, καλύτερη προσαρμογή στις εξελίξεις αυτές, άρα και υψηλότερο επίπεδο ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών. Το μεγαλύτερο όμως μέγεθος επιχειρήσεων απαιτεί εργατικό δυναμικό με προσόντα. Ο επαγγελματίας μάνατζερ είναι αυτός που θα αναλάβει την αναβάθμιση των υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρει η ξενοδοχειακή επιχείρηση.

Βήματα προς αυτή την κατεύθυνση θα φέρουν από πλευράς ανταγωνιστικότητας τη χώρα μας στην ίδια θέση με την Ισπανία, η οποία πράγματι συνδυάζει μεγαλύτερες μονάδες και υψηλότερη κατηγορία σε σχέση με τη χώρα μας.

25.6.1.4 Κατηγοριοποίηση των Ξενοδοχείων

Κατηγοριοποίηση όλων των τουριστικών καταλυμάτων με βάση ουσιαστικά κριτήρια ποιότητας ώστε να εκλείψει η αντίληψη ότι η Ελλάδα είναι φθηνός μεν τουριστικός προορισμός, ακριβός όμως για τις υπηρεσίες που παρέχει. Παράλληλα με την αύξηση του μεγέθους των καταλυμάτων θα πρέπει να γίνει προσπάθεια μετακίνησης του κέντρου βάρους αυτών σε υψηλότερες κατηγορίες.

25.6.1.5 Καταπολέμηση της Παραξενοδοχείας

Η παραξενοδοχεία δεν έχει μόνο επιπτώσεις στα δημοσιονομικά έσοδα, αλλά δημιουργεί αθέμιτο ανταγωνισμό μεταξύ των καταλυμάτων και κυρίως, εφόσον δεν πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις, υποβαθμίζει την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Θα πρέπει λοιπόν να ενταθούν οι έλεγχοι προκειμένου να μειωθεί το μέγεθος της παραξενοδοχείας με σταδιακή ένταξη της σε νόμιμη κατάσταση, και να αναβαθμισθεί η ποιότητα των νομίμων ενοικιαζομένων δωματίων.

25.6.1.6 Αυστηρότεροι Έλεγχοι στα Δημόσια και Ιδιωτικά Μέσα Συγκοινωνίας - Προστασία του Τουρίστα

Εκτός από την προσπάθεια του κράτους να ελέγξει τα δημόσια μέσα συγκοινωνίας, θα πρέπει οι τουριστικές επιχειρήσεις να συνεργάζονται με συγκεκριμένες μεταφορικές εταιρείες στις οποίες θα επιβάλλουν συγκεκριμένες προδιαγραφές. Όπως, για παράδειγμα, οι οδηγοί των ταξί να είναι ευπρεπώς ενδεδυμένοι, να μιλούν «λίγα» αγγλικά, να μην αφήνουν τον πελάτη να τοποθετεί αυτός τις αποσκευές του στο ταξί, κ.λπ. Οι ίδιες προδιαγραφές πρέπει να ισχύουν για τους οδηγούς των τουριστικών λεωφορείων, των ξεναγών, κ.ά.

Επιπλέον, να τεθεί σε νομική βάση η προστασία του τουρίστα με την ενεργοποίηση του ρόλου της τουριστικής αστυνομίας.

25.6.2 Νέες Μορφές Τουρισμού

Το μεγαλύτερο μέρος των αλλοδαπών τουριστών, οι οποίοι επισκέπτονται τη χώρα μας τους καλοκαιρινούς μήνες, ανήκει στην κατηγορία του μαζικού τουρισμού. Η μείωση της εποχικότητας με την προσφορά νέων μορφών τουρισμού είναι έργο δύσκολο και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και μελέτη. Η επιλογή των νέων μορφών τουρισμού που πρέπει να προσφέρει η χώρα μας είναι θέμα συνδυασμού των προτιμήσεων των αλλοδαπών τουριστών και των δυνατοτήτων της χώρας, οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις για περισσότερο σεβασμό στον άνθρωπο, στον πολιτισμό και στο περιβάλλον.

Οι καλύτεροι πελάτες μας μέχρι σήμερα είναι οι Γερμανοί, Άγγλοι, Ιταλοί και Σουηδοί. Οι Γερμανοί αναζητούν περισσότερη ποικιλία και δράση, οι Άγγλοι ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, οι Ιταλοί ενδιαφέρονται για συγκεκριμένες ειδικές μορφές τουρισμού και ιδιαίτερα αυτές του θαλάσσιου (ιστιοπλοΐα, καταδύσεις, ψάρεμα, κ.λπ.), και τέλος οι Σκανδιναβοί παρουσιάζονται με συγκεκριμένα ενδιαφέροντα ειδικών μορφών τουρισμού, όπως είναι ο οικολογικός, πολιτιστικός, κ.λπ.

Ένα βασικό ερώτημα που προκύπτει είναι αν η χώρα μας θα περιοριστεί στην παραπάνω δεξαμενή άντλησης τουριστών ή θα αναζητήσει και νέες πηγές άντλησης τουριστών. Οι νέες αυτές πηγές θα πρέπει να είναι νέες χώρες προέλευσης αφού η δεξαμενή της παραδοσιακής ευρωπαϊκής αγοράς δεν έχει πολλά περιθώρια μεγέθυνσης. Άρα λοιπόν το παραδοσιακό προϊόν των καλοκαιρινών διακοπών που προσφέρει η χώρα μας είναι δύσκολο να προσελκύσει νέους τουρίστες, τουλάχιστον με τη μορφή που προσφέρεται σήμερα.

Θα πρέπει λοιπόν η χώρα μας από τη μια πλευρά να βελτιώσει το προϊόν που προσφέρει σήμερα συμπληρώνοντας το με νέες δραστηριότητες, όπως είναι η ιστιοπλοΐα, καταβάσεις, διοργάνωση κρουαζιέρων, γιώτινγκ, κ.ά. Παράλληλα όμως θα πρέπει να στραφεί και σε άλλες μορφές τουρισμού όπως είναι ο πολιτιστικός, ο οποίος παρά τις μεγάλες δυνατότητες που διαθέτει η χώρα μας στον τομέα αυτό δεν έχουν αξιοποιηθεί. Είναι ανάγκη λοιπόν να αναδείξουμε και να αναβιώσουμε τα μοναδικά πολιτιστικά μας αγαθά που σχετίζονται με τη ιστορική μας συνέχεια και την προσφορά του έθνους μας στον σύγχρονο πολιτισμό. Το γεγονός αυτό θα διαφοροποιήσει σημαντικά το ελληνικό τουριστικό προϊόν σε σχέση με αυτό που προσφέρουν οι ανταγωνίστριες χώρες και θα απευθυνθεί σε νέες αγορές, αλλά είναι, επίσης, βέβαιο ότι θα προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό τουριστών από την παραδοσιακή τουριστική αγορά της Ευρώπης.

Ο συνεδριακός τουρισμός είναι μια άλλη μορφή που μπορεί να αναπτυχθεί στη χώρα μας τόσο κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού όσο και τις άλλες εποχές του έτους. Απαραίτητη προϋπόθεση βέβαια είναι η δημιουργία ενός ή το πολύ δύο μεγάλων συνεδριακών κέντρων τα οποία λείπουν σήμερα από τη χώρα μας. Επιπλέον, θα πρέπει να βελτιωθούν τόσο το δίκτυο των συγκοινωνιών και επικοινωνιών όσο και η εικόνα της πόλης που υποδέχεται τους συνέδρους.

Ο θρησκευτικός τουρισμός με την ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων, όπως για παράδειγμα τα βήματα του Απόστολου Παύλου, με επισκέψεις σε μοναστήρια και παρακολούθηση λειτουργιών, έστω και από μη ορθόδοξους χριστιανούς, κ.λπ.

Ανάπτυξη προγραμμάτων που απευθύνονται σε ειδικές ομάδες τουριστών, όπως για παράδειγμα είναι ο τουρισμός κινήτρων. Η κατηγορία αυτή των τουριστών δεν εντάσσεται, από εισοδηματικής στάθμης, στην ίδια θέση με τους τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα με τα τουριστικά «πακέτα» της μιας εβδομάδας. Η συγκεκριμένη κατηγορία ζητά κάτι το εξειδικευμένο. Το «πακέτο» που της προσφέρεται δεν πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά της επανάληψης, πρέπει να είναι κάτι διαφορετικό. Όσο μεγαλύτερη φαντασία διαθέτει ο διοργανωτής αυτών των ταξιδιών, τόσο πιο ενδιαφέροντα γίνονται. Χρειάζεται δημιουργική φαντασία συνοδευόμενη με το στοιχείο της πρωτοτυπίας. Για παράδειγμα, να μεταφέρονται οι τουρίστες με λιμουζίνες αντί των πούλμαν, να χρησιμοποιούνται κότερα, να τρώνε σε ερημικά ταβερνάκια, να αναβιώνουν διάφορα αρχαία περιστατικά, όπως είναι για παράδειγμα η αρπαγή της Ωραίας Ελένης. Τα παραπάνω μαρτυρούν στοιχεία και εμπειρίες του ελληνικού χαρακτήρα.

Ένα χαρακτηριστικό του σύγχρονου καταναλωτή-τουρίστα είναι το στοιχείο της συμμετοχής. Δεν θέλει να κάθεται απαθής, αλλά να συμμετέχει σε κάθε δραστηριότητα που θα του δώσει καινούργιες εμπειρίες έστω και αν αυτή τον κουράσει. Η δραστηριότητα που θέλει να συμμετέχει πρέπει να έχει το στοιχείο του βιώματος και της περιπέτειας. Να περάσει, για παράδειγμα, ένα φαράγγι, να επισκεφθεί μια λίμνη, να κοιμηθεί ενδοχομένως σε μοναστήρι, να κάνει ορειβασία με άλογα, κ.ά. Ο προσανατολισμός αυτός θα εμπλουτίσει την ποικιλία των προσφερόμενων υπηρεσιών και θα συμβάλει να αναδειχθούν τουριστικά και άλλες γεωγραφικές περιοχές της χώρας.

25.6.3 Βελτίωση της Εικόνας της Χώρας ως Τόπος Προορισμού

Η εικόνα που έχει σήμερα η χώρα μας στους ξένους είναι αυτή του προορισμού που προσφέρει μόνο τουρισμό αναψυχής, ήλιου και θάλασσας, σε χαμηλές τιμές μεν, αλλά υψηλές σε σχέση με την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει. Θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες αφενός να αναβαθμισθεί η ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, ώστε να υπάρχει σωστή σχέση ποιότητας-τιμής, και αφετέρου να προωθηθεί η εικόνα της χώρας μας και ως χώρα της κουλτούρας και του πολιτισμού, μιμούμενοι το επιτυχημένο παράδειγμα της Γαλλίας και της Ιταλίας.

Με άλλα λόγια, θα πρέπει να αλλάξει η εικόνα της χώρας. Αυτό μπορεί να γίνει με την κατάλληλη πολιτική μάρκετινγκ, η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη σταθερής και ολοκληρωμένης στρατηγικής, χωρίς αλλαγές της επικοινωνιακής πολιτικής, οι οποίες δεν επιτρέπουν στον ξένο να αφομοιώσει τα μηνύματα που θέλουμε να του περάσουμε.

25.6.4 Πολιτική Μάρκετινγκ

Η πρόκληση για το μέλλον της ευρωπαϊκής τουριστικής αγοράς είναι να καταλάβει τον καταναλωτή-τουρίστα και μέσω αυτού να καταλάβει τον ανταγωνισμό. Η αγορά μέρα με τη μέρα γίνεται όλο και περισσότερο πελατοκεντρική, γεγονός που σημαίνει ότι η επιχείρηση που θέλει να διακριθεί, θα πρέπει να διερευνά συνεχώς τις ανάγκες του καταναλωτή ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται σε αυτές. Ο πελάτης σήμερα δεν αρκείται στην αγορά ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας, αλλά θέλει να έχει την αίσθηση της ικανοποίησης από αυτήν την αγορά. Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις που έχουν ως στόχο να επιβιώσουν σε ένα περιβάλλον σκληρού ανταγωνισμού χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τα μηνύματα της αγοράς και να προσαρμόζουν αναλόγως τα

προϊόντα και τις υπηρεσίες τους. Προκειμένου να γίνει αυτό απαιτείται συνεχής έρευνα της αγοράς. Η τελευταία, μέσω της γνώσης που προσφέρει, αποτελεί ένα από τα εργαλεία τα οποία μπορεί να επιτρέψει στους ευρωπαϊκούς προορισμούς όχι μόνο να διατηρήσουν αλλά και να αυξήσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτουν, γεγονός που θα τους επιτρέψει να προσαρμόζονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του καταναλωτή.

25.6.5 Μικρό- και Μακρο-οικονομική Πολιτική

Τα παραπάνω αποτελούν τις αναγκαίες συνθήκες αλλά όχι και τις ικανές για να εξασφαλίσουν στη χώρα μας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστριών χωρών. Το μικρό- και μακρο-εξωτερικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις είναι βέβαιο ότι επηρεάζει σημαντικά την ανταγωνιστικότητά τους. Προς τούτο θα πρέπει αυτό να έρχεται αρωγός και όχι να αποτελεί εμπόδιο στην προσπάθεια των επιχειρήσεων να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Είναι βέβαιο ότι η είσοδος της χώρας μας στην ΟΝΕ θα συνέβαλε στη βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος στη χώρα μας. Η μείωση των ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού, του ρυθμού πληθωρισμού και των επιτοκίων, είναι τρία βασικά χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν κινήσεις προς τη σωστή κατεύθυνση, ενώ η συναλλαγματική πολιτική θα σταμάτησε πλέον, από την 1^η Ιανουαρίου 2002 με την είσοδο του ευρώ, να αποτελεί μέσο επηρεασμού της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ωστόσο το οικονομικό περιβάλλον μπορεί περαιτέρω να βελτιωθεί με μια σειρά μέτρων που επιβάλλεται να λάβει η ελληνική πολιτεία. Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος είναι υψηλότερη στη χώρα μας σε σχέση με το αντίστοιχο βάρος στην Ισπανία και Πορτογαλία. Ο συντελεστής του ΦΠΑ για παράδειγμα έχει περιθώρια μείωσης προκειμένου να έλθει στα ίδια επίπεδα με αυτόν των παραπάνω χωρών. Θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα τα οποία θα επιτρέψουν την είσοδο των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Τέλος, η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει, σε συνεργασία με το φορέα διαχείρισης του αεροδρομίου των Σπάτων, να επανεξετάσουν τις νέες επιβαρύνσεις που επιβλήθηκαν.

Το τραπεζικό σύστημα θα πρέπει να συμβάλει στην έξοδο των επιχειρήσεων από το φαύλο κύκλο των υπερχρεώσεων με ρυθμίσεις οι οποίες θα τις διευκολύνουν. Η πολιτεία, σταθμίζοντας τη σημασία που έχει ο τουριστικός τομέας στην αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας, θα πρέπει να κατανείμει τα κεφάλαια του Τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, αντίστοιχα. Η παροχή κινήτρων για συγχωνεύσεις-εξαγορές, καθώς και δημιουργία αλυσίδων στο τουριστικό κύκλωμα, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για περαιτέρω πορεία του τουριστικού κλάδου.

25.6.6 Συνεργασία με τους Tour Operators

Είναι γεγονός ότι οι tour operators επηρεάζουν σημαντικά τη ροή του τουριστικού ρεύματος. Η στενή συνεργασία λοιπόν με αυτούς αποτελεί σημαντικό παράγοντα ο οποίος θα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων που τέθηκαν παραπάνω. Κύριο χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής αγοράς των tour operators είναι η ολιγοπωλιακή μορφή της. Δεσπόζουσα θέση στην ευρωπαϊκή αγορά κατέχουν οι Γερμανοί tour operators και ακολουθούν οι Άγγλοι. Στις Σκανδιναβικές χώρες και στη Γαλλία η αγορά αυτή έχει επίσης ολιγοπωλιακό χαρακτήρα με υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, ενώ στην Ιταλία η αγορά δεν παρουσιάζει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης και θεωρείται ότι δεν έχει φθάσει στο στάδιο ωρίμανσης. Ήδη έχουν αρχίσει να σημειώνονται στον κλάδο των tour operators φαινόμενα καθετοποίησης και συγκέντρωσης. Είναι βέβαιο ότι αυτές οι

τάσεις θα ενισχυθούν στο μέλλον και αναμένεται να ακολουθήσουν σημαντικές μεταβολές σε ολόκληρο τον τουριστικό κλάδο. Είναι βέβαιο ότι σε λίγα χρόνια ο αριθμός των tour operators στην Ευρώπη θα μειωθεί σημαντικά και θα λάβουν χώρα μεγάλης έκτασης καθετοποιήσεις. Το σκηνικό αυτό είναι, επίσης, βέβαιο ότι, σε συνδυασμό με την φιλελευθεροποίηση των αερομεταφορών, θα παρασύρει και τις αεροπορικές εταιρείες προς την ίδια κατεύθυνση.

25.6.7 Συντονισμός των Κρίκων της Τουριστικής Αλυσίδας

Η αποτελεσματικότητα των παραπάνω μέτρων θα εξαρτηθεί και από το πόσο αρμονικά συνεργάζονται όλοι οι κύκλοι της τουριστικής αλυσίδας στη χώρα μας. Ο συντονισμός των κρίκων της τουριστικής αλυσίδας είναι δύσκολος τόσο από πλευράς του κράτους όσο και από την πλευρά του ιδιωτικού τομέα. Με τον τουριστικό τομέα εμπλέκονται μια σειρά από υπουργεία, όπως είναι το Υπουργείο Ανάπτυξης, το οποίο μέσω του Ε.Ο.Τ. καθορίζει την πολιτική που ακολουθείται από το Υπουργείο Μεταφορών (ταξί, πούλμαν, κ.λπ.), το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (πλωτά μέσα), το Υπουργείο Εργασίας (εργασιακές σχέσεις), το Υπουργείο Παιδείας (εκπαίδευση), κ.ά. Από την πλευρά του ιδιωτικού τομέα, λόγω της νεαρής ηλικίας της τουριστικής βιομηχανίας (35-40 χρόνια), δεν έχει ακόμη σφυρηλατηθεί η ενότητα του κλάδου, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ενιαία έκφραση από όλους τους φορείς για τα προβλήματα και τους στόχους του κλάδου. Δεν έχει αναπτυχθεί στον κλάδο η έννοια του cluster αλλά υπάρχει διαμάχη μεταξύ των κρίκων της αλυσίδας ποιος από αυτούς είναι πιο σημαντικός.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΣΥΝΑΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ ΕΚΑΤ. ΔΟΛΑΡΙΑ

Έτος	Σύνολο		Βιοτεχνικών και		Σύνολο		τουρισμός	
	ποσό	δείκτης	ποσό	δείκτης	ποσό	δείκτης	ποσό	δείκτης
1990	6365	100	3441	100	13041	100	2587	100
1991	6797	106,8	3321	96,5	15354	117,7	2567	99,2
1992	6009	94,4	3108	90,3	17265	132,4	3272	126,5
1993	5034	79	2429	70,6	17023	131,3	3335	128,9
1994	5219	81,9	2426	70,5	18767	143,9	3905	150,9
1995	5783	90,9	3075	89,4	20770	159,3	4136	159,9
1996	5770	90,6	2916	84,7	20444	156,8	3723	143,9
1997	6428	101	-	-	18928	145,1	5151	199,1
1998	6672	104,8	-	-	20929	160,5	6188	239,2
1999	8559	134,5	-	-	26250	201,3	8782	337,3
2000	10201	160,3	-	-	-	-	9221	356,4

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, ΕΟΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΕ (2001)

	ΕΛΛΑΔΑ	Ε.Ε
Συμβολή στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	18,30%	14,10%
Συμβολή στην απασχόληση	16,30%	14,50%
Συμβολή στις επενδύσεις	22,30%	15,80%

Πηγή: WTTC, 2002

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ

ΕΤΗ	ΑΜΕΡΙΚΗ	ΑΣΙΑ / ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ	ΑΦΡΙΚΗ	ΕΥΡΩΠΗ	Μ. ΑΝΑΤΟΛΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ						
1980	61,40	23,20	7,30	188,30	6,00	286,20
1990	93,00	57,70	15,00	280,60	9,70	455,90
1991	96,80	58,20	16,00	287,90	7,00	465,80
1992	103,60	67,80	18,10	301,90	10,90	502,30
1993	103,60	74,70	18,50	310,80	11,40	519,00
1994	106,40	80,70	19,10	331,50	12,80	550,50
1995	108,80	85,60	20,00	322,30	13,60	505,40
1996	116,70	93,40	21,90	353,70	13,20	599,00
1997	118,30	93,10	23,40	370,60	14,30	619,70
1998	122,00	92,40	25,00	381,90	15,30	636,70
1999	122,40	102,60	26,30	380,50	20,50	652,20
2000	128,00	115,30	27,40	392,70	24,00	687,30
2001	120,20	121,10	28,30	390,80	23,60	684,10
2002	114,90	131,30	29,10	399,80	27,60	702,60
2003	112,40	119,10	30,50	401,50	30,40	694,00
ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ						
1980	21,50	8,10	2,60	65,80	2,10	100,00
1990	20,40	12,70	3,30	61,50	2,10	100,00
1991	20,80	12,50	3,40	61,80	1,50	100,00
1992	20,60	13,50	3,60	60,10	2,20	100,00
1993	20,00	14,40	3,60	59,90	2,20	100,00
1994	19,30	14,70	3,50	60,20	2,30	100,00
1995	19,80	15,60	3,60	58,60	2,50	100,00
1996	19,50	15,60	3,70	59,00	2,20	100,00
1997	19,10	15,00	3,80	59,80	2,30	100,00
1998	19,20	14,50	3,90	60,00	2,40	100,00
1999	18,80	15,70	4,00	58,30	3,10	100,00
2000	18,60	16,80	4,00	57,10	3,50	100,00
2001	17,60	17,70	4,10	57,10	3,40	100,00
2002	16,40	18,70	4,10	56,90	3,90	100,00
2003	16,20	17,20	4,40	57,90	4,40	100,00

ΠΗΓΗ WTO

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΕ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ						
Α/Α	ΧΩΡΑ	1999	2000	2001	2002	2003
1	ΙΣΠΑΝΙΑ	46776	47898	50093	52327	52477
2	ΙΤΑΛΙΑ	36516	41481	39055	39799	39604
3	ΕΛΛΑΔΑ	12164	13096	14057	14180	ΜΔ
4	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	11632	12097	12167	11644	ΜΔ
5	ΤΟΥΡΚΙΑ	6893	9586	10783	12790	13342
6	ΚΡΟΑΤΙΑ	38058	5831	6544	6944	7409
7	ΤΥΝΗΣΙΑ	4832	5058	5387	5064	5114
8	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	4490	5116	4357	4906	5746
9	ΜΑΡΟΚΟ	3817	4113	4223	4303	4552
10	ΚΥΠΡΟΣ	2434	2686	2697	2418	2303
11	ΣΥΡΙΑ	1386	1416	1318	2809	ΜΔ
12	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	884	1090	1219	1302	1373
13	ΙΣΡΑΗΛ	2312	2417	1196	862	1063
14	ΜΑΛΤΑ	1214	1216	1180	1134	1127
15	ΑΛΓΕΡΙΑ	749	866	901	998	ΜΔ
16	ΛΙΒΑΝΟΣ	673	742	837	956	1016
17	ΣΕΡΒΙΑ&ΜΑΥΡΟΒ	152	239	351	448	481
18	ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖ.	89	171	139	160	ΜΔ
19	ΑΛΒΑΝΙΑ	26	32	34	ΜΔ	ΜΔ
20	ΛΙΒΥΗ	178	174	ΜΔ	ΜΔ	ΜΔ

ΜΕΡΙΔΙΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΤΙΣ 20 ΧΩΡΕΣ %

Α/Α	ΧΩΡΑ	1999	2000	2001	2002
1	ΙΣΠΑΝΙΑ	33,2	30,9	32	32,1
2	ΙΤΑΛΙΑ	25,9	26,6	24,9	24,4
3	ΕΛΛΑΔΑ	8,6	8,5	9	8,7
4	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	8,3	7,8	7,8	7,1
5	ΤΟΥΡΚΙΑ	4,9	6,2	6,9	7,8
6	ΚΡΟΑΤΙΑ	2,7	3,8	4,2	4,3
7	ΤΥΝΗΣΙΑ	3,4	3,3	3,4	3,1
8	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	3,2	3,3	2,8	3
9	ΜΑΡΟΚΟ	2,7	2,7	2,7	2,6
10	ΚΥΠΡΟΣ	1,7	1,7	1,7	1,5
11	ΣΥΡΙΑ	1	0,9	0,8	1,7
12	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	0,6	0,7	0,8	0,8
13	ΙΣΡΑΗΛ	1,6	1,6	0,8	0,5
14	ΜΑΛΤΑ	0,9	0,8	0,8	0,7
15	ΑΛΓΕΡΙΑ	0,5	0,6	0,6	0,6
16	ΛΙΒΑΝΟΣ	0,5	0,5	0,5	0,6
17	ΣΕΡΒΙΑ&ΜΑΥΡΟΒ	0,1	0,2	0,2	0,3
18	ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖ.	0,1	0,1	0,1	0,1
19	ΑΛΒΑΝΙΑ	0	0	0	
20	ΛΙΒΥΗ	0,1	0,1		

ΠΗΓΗ ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Κύριοι Τουριστικοί Προορισμοί
(βάσει του αριθμού αφίξεων, σε
εκατ.) έτος 2000

A/A	Χώρα	Αφίξεις
1	Γαλλία	71
2	Ισπανία	52
3	ΗΠΑ	47
4	Ιταλία	35,8
5	Κίνα	27
6	Ην. Βασίλειο	25,7
7	Μεξικό	20,2
8	Καναδάς	19,6
9	Πολωνία	17,9
10	Αυστρία	17,6
11	Γερμανία	17,1
12	ΚΑΚ	16,4
13	Τσεχία	16
14	Ουγγαρία	12,9
15	Ελλάδα	11,8
16	Πορτογαλία	11
17	Ταϊβάν	10,4
18	Ελβετία	10

Πηγή ΙΤΕΠ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Αριθμός Αλλοδαπών Τουριστών ανά
1.000 κατοίκους σε Μείζονες
Τουριστικές Χώρες (χώρες
προορισμού)

A/A	Έτος 2000	
1	Αυστρία	2.142
2	Τσεχία	1.586
3	Ελβετία	1.408
4	Ουγγαρία	1.275
5	Ισπανία	1.230
6	Γαλλία	1.220
7	Πορτογαλία	1.133
8	Ελλάδα	979
9	Πουέρτο Ρίκο	879
10	Ιταλία	692
11	Καναδάς	616
12	Πολωνία	483
13	Ην. Βασίλειο	436
14	Μεξικό	206
15	Γερμανία	201
16	ΗΠΑ	172
17	Τουρκία	140

πηγή ΙΤΕΠ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Διάρθρωση Προελεύσεως Αλλοδαπών

A/A	Χώρα	1990	1999	2000
1	Γερμανία	21,7	20,7	22,1
2	Ηνωμ. Βασίλειο	18,6	19,8	20,8
3	Ιταλία	7	6,3	4,8
4	Ολλανδία	5,6	5,3	5,5
5	Γαλλία	6,4	4,8	5,3
6	Σουηδία	2,8	4,5	4,5
7	Αυστρία	3,2	4,3	4,1
8	Δανία	3,2	2,9	2,9
9	Ελβετία	1,7	2,7	2,6
10	ΕΥΡΩΠΗ	90	92,8	91
11	(ΕΕ)	-75,6	-74,2	-76,2
12	ΑΣΙΑ	3,6	3,5	4
13	ΑΜΕΡΙΚΗ	4,3	2,8	2,5

πηγή ΙΤΕΠ

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ %

ΕΤΗ	ΑΓΓΛΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΗΠΑ	ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
1960	10,2	10,1	4	7,6	18,9	2,6	2,6	56
1970	10,4	8,9	4,7	7,2	18,9	3,2	2,8	56
1980	16	14,5	4,1	6,3	6	11	5,2	63,1
1990	18,6	21,7	7	6,4	3,1	9,8	7,9	74,4

1980	16	14,5	4,1	6,3	6	11	5,2	63,1
1981	18,9	12,3	4,4	5,8	6,3	11,3	4,9	64
1982	20,3	12	4,5	6,7	6,6	12,8	4	67
1983	18,6	15,2	6,9	6,3	8,5	11,8	4,8	72,1
1984	18,9	15,6	6	7,4	8,6	10,1	4,9	71,4
1985	20,2	16	5,5	6,7	7,1	10,2	5,6	71,4
1986	24,1	16,2	6,2	6,6	2,9	10,8	6,3	73,1
1987	26,2	15,9	6,2	6,7	3,4	10,4	6,4	75,2
1988	23	17,8	7	6	3,8	10,3	7,3	75,2
1989	20,2	20,5	7	5,9	3,5	11,2	7,3	75,5
1990	18,6	21,7	7	6,4	3,1	9,8	7,9	74,4
1991	20,9	19,5	6,5	5,9	2,3	9,5	7,9	72,2
1992	23,1	20,8	6,7	5,8	3	9,3	8,3	76,9
1993	23,3	22	6,7	5,9	2,7	8,4	7,8	76,7
1994	21,6	21,5	6,4	5,5	2,4	8,8	7,6	73,8
1995	22,2	22,7	6,4	5,5	2,4	10,3	7,5	77,1
1996	18,7	21,1	5,4	5,1	2,5	11,3	7,4	71,5
1997	17,5	20,4	5,5	4,4	2,5	11,5	7,1	68,8
1998	19,8	20,7	6,4	4,7	2,1	11	8	72,6
1999	21,2	21,3	6,5	4,8	2	11	8,3	75
2000	22,4	19,3	6,7	4,9	1,8	10,5	8	73,5
2001	22,5	18	6,8	5,6	1,3	9,5	8,5	72,3
2002	22,1	19,4	6,2	5,7	1,1	8,8	8,4	71,8

ΠΗΓΗ ΙΤΕΠ

ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ: ΣΟΥΗΔΙΑ, ΝΟΡΒΗΓΙΑ, ΔΑΝΙΑ, ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ: ΟΛΛΑΝΔΙΑ, ΒΕΛΓΟ, ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9
ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ

Έτος	Σύνολο αφίξεων	Δείκτης εξέλιξης	Αφίξεις τουριστών ^(*)	Δείκτης εξέλιξης	Αφίξεις με κρουαζιερόπλ	% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
1980	5271	100	4796	100	475	100
1985	7039	133,5	6574	137	465	97,8
1990	9310	176,6	8873	185	437	92
1991	8271	156,9	8036	167,5	235	49,4
1992	9756	185	9331	194,5	425	89,4
1993	9913	188	9413	196,3	500	105,2
1994	11231	213	10642	201,9	589	124
1995	10712	203,2	10130	211,2	582	122,5
1996	9782	185,6	9233	192,5	549	115,5
1997	10588	200,8	10070	209,9	518	109
1998	11363	215,5	10916	227,6	447	94,1
2000	12606	239,1	12164	253,6	442	93

* Δεν περιλαμβάνονται οι αφίξεις τουριστών με κρουαζιερόπλοια.

ΠΗΓΗ ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 10
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών

Έτος	Σύνολο διανύσεων	Δείκτης εξέλιξης	Διανύσεις ημεδαπών	Δείκτης εξέλιξης	Διανύσεις αλλοδαπών	Δείκτης εξέλιξης	Διανύσεις ανά τουρίστα
1980	37565	100	10395	100	27170	100	7,1
1985	44541	118,6	10622	102,2	33919	124,8	6,3
1990	47068	125,3	11425	109,9	35613	131	4
1991	41622	110,8	11463	110,3	30159	111	3,8
1992	48203	128,3	11943	114,9	36260	133,5	3,9
1993	48534	129,2	12053	115,9	36475	134,2	3,9
1994	52892	140,8	12234	117,7	40658	149,6	3,8
1995	51294	136,5	12522	120,5	38772	142,7	3,8
1996	47946	127,6	12448	119,7	35498	130,7	3,8
1997	53365	142	13373	128,6	39992	147,2	4
1998	56549	150,5	13984	134,5	42565	156,7	3,9
1999	60257	160,4	14454	139	45803	168,6	-
2000			14667		46637		
2001			14984		46578		

* Τα στοιχεία αυτά θεωρούνται σημαντικά υποεκτιμημένα σύμφωνα με έρευνα της ΕΣΥΕ για το Πηγή: ΕΟΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11
Αφίξεις τουριστών κατά μέσο ταξιδιού 1990-2002 %

Έτος	Αφίξεις (χιλιάδες)	σύνολο	αεροπορικός	σιδηροδρομικός	Θαλασσίως	οδικώς
1990	9310	100	67,7	3	15,2	14,1
1991	8271	100	69,8	1,7	13,7	14,8
1992	9756	100	74,9	0,8	16,1	8,2
1993	9913	100	75,6	0,6	14,9	8,9
1994	11231	100	77,9	0,4	13,5	8,2
1995	10712	100	79,2	0,4	13,2	7,2
1996	9782	100	78,5	0,3	11,5	9,7
1997	10589	100	76,9	0,3	10,2	12,6
1998	11363	100	77,1	0,3	7,7	11,4
1999	12606	100	79	0,3	6,3	14,4
2000	13096	100	79,8	0,5	6,4	13,3
2001	14075	100	77,1	0,6	5,7	16,5
2002	14180	100	73,61	0,63	5,62	20,14

ΠΗΓΗ ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΜΕ ΠΤΗΣΕΙΣ CHARTER

	2001	2002	2003	2004	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2003-2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	ΜΔ	2752	4676	5408	15,7
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	ΜΔ	2255	2055	1714	-16,6
ΜΑΡΤΙΟΣ	ΜΔ	10145	3274	5731	-75
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	24780	28873	26464	19031	-28,1
ΜΑΙΟΣ	30702	37097	38813	27358	-29,5
ΙΟΥΝΙΟΣ	49782	50205	39702	24882	-37,3
ΙΟΥΛΙΟΣ	65003	58182	44713	33421	-25,3
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	65556	67073	57585	35388	-38,5
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	49252	44424	39747	21684	-45,4
ΟΚΤΟΒΡΙΟΣ	15751	20092	20508	ΜΔ	-
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	1452	2698	3005	ΜΔ	-
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	5849	7143	10620	ΜΔ	-

ΠΗΓΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΕΛ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΑΦΙΞΕΙΣ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΜΕ ΠΤΗΣΕΙΣ CHARTER

	2002	2003	2004	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2003-2004
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	1197	3419	4735	38,5
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	973	1458	2280	56,4
ΜΑΡΤΙΟΣ	1379	712	1932	171,4
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	4487	5899	8565	45,2
ΜΑΙΟΣ	55828	42043	44957	7
ΙΟΥΝΙΟΣ	75583	73240	67082	-8,4
ΙΟΥΛΙΟΣ	102564	101443	ΜΔ	-
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	103040	101111	ΜΔ	-
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	80366	73620	ΜΔ	-
ΟΚΤΟΒΡΙΟΣ	28973	20598	ΜΔ	-
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	3488	3301	ΜΔ	-
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	5794	8980	ΜΔ	-
ΣΥΝΟΛΟ	463672	435824	ΜΔ	-

ΠΗΓΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΠΙΑΝΑΚΑΣ 14

Ποσοστιαία Σύνθεση των Αφίξεων Τουριστών κατά Εθνικότητα (%)

Έτος	Κράτη Ευρώπης	Κράτη Ασίας	Κράτη Αφρικής	Κράτη Αμερικής	Λοιπά Κράτη	Κατά ομάδες περίπλου	Σύνολο
1960	53	5,7	1,9	22,4	-	15	100
1965	57,9	4,3	1,7	20,7	1,7	13,7	100
1970	52,4	4,5	2,5	24,5	2,2	13,9	100
1975	64	3,7	1,7	17,5	1,9	11,2	100
1980	72,8	5,7	2	7,8	2,7	9	100
1985	76,7	4,2	1,6	8,8	2,1	6,6	100
1990	85,8	3	0,7	4,1	1,6	4,8	100
1991	88,9	3	0,6	3	1,7	2,8	100
1992	86,3	2,6	0,5	3,9	2,3	4,4	100
1993	85,4	3,7	0,5	3,5	1,9	5	100
1994	86,8	2,6	0,5	3,2	1,7	5,2	100
1995	85,9	2,7	0,4	3	2,6	5,4	100
1996	83,8	3	0,5	3	4,1	5,6	100
1997	85,7	3,6	0,4	3	2,4	4,9	100
1998	89,5	3,2	0,3	2,6	0,5	3,9	100
1999	89,8	3,4	0,4	2,4	0,5	3,5	100

Πηγή: ΕΟΤ.

ΠΙΑΝΑΚΑΣ 15

Ποσοστιαία Σύνθεση των Αφίξεων Τουριστών κατά Χώρα Προέλευσης* (%)

Έτος	Γερμανία	Ηνωμένο Βασίλειο	Πρώην Γιουγκοσλαβία	Ιταλία	Σουηδία	Ολλανδία	Σύνολο
1990	21,7	18,6	6,5	7	2,9	5,6	62,3
1991	19,4	20,8	6,5	6,4	3,3	5,6	62
1992	20,8	23	1	6,7	3,4	5,9	60,8
1993	22	23,3	2	6,7	3,4	5,4	62,8
1994	21,8	22	2,5	6,6	3,5	5	61,4
1995	21,5	21	2,5	6	4,3	4,8	60,1
1996	19,9	17,6	2,6	5,1	4,7	4,7	54,6
1997	19,4	16,6	2,9	5,2	4,6	4,5	53,2
1998	19,8	19	2,7	6,1	4,3	5,5	57,4
1999	20,5	20,4	1,9	6,2	3,9	5,2	58,1
2000	-2,24	13,94	53,93	10,37	3,26	6,24	85,5
2001	-2,08	5,77	1,14	8,1	6,4	9,25	28,58
2002	7,5	-2,52	18,91	-9,54	-9,88	0,77	5,24

Από το σύνολο των αφίξεων έχουν αφαιρεθεί οι Αλβανοί που εισέρχονται στη χώρα μας.

Πηγή: ΕΟΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών και Ημεδαπών στα Ξενοδοχειακά Καταλύματα ανά Μήνα (%)

Μήνες	Αλλοδαποί και Ημεδαποί			Ημεδαποί			Αλλοδαποί		
	1990	1995	2000	1990	1995	2000	1990	1995	2000
Ιανουάριος	1,98	1,84	1,76	5,9	5,4	5,41	0,73	0,68	0,61
Φεβρουάριος	2,04	1,86	1,75	5,98	5,1	5,16	0,78	0,81	0,68
Μάρτιος	2,75	2,37	2,4	7,07	5,7	6,14	1,37	1,29	1,22
Απρίλιος	6,46	6,47	4,75	7,73	9,3	7,16	6,06	5,56	3,99
Μάιος	10,91	11,16	10,98	7,5	6,6	7,94	12,01	12,63	11,94
Ιούνιος	13,43	13,74	13,84	8,18	8,3	7,63	15,11	15,48	15,8
Ιούλιος	16,45	16,6	17,79	13	13,2	14,9	17,55	17,71	18,68
Αύγουστος	19,22	18,58	19,59	16,5	18,2	18,6	20,09	18,7	19,9
Σεπτέμβριος	14,33	14,84	14,53	9,2	10,4	8,9	15,97	16,29	16,27
Οκτώβριος	7,86	8,42	8,68	6,32	6,6	6,78	8,35	9,01	9,28
Νοέμβριος	2,42	2,1	2,06	6,42	5,4	5,48	1,13	1,04	0,98
Δεκέμβριος	2,09	1,97	1,81	6,13	5,9	5,65	0,79	0,74	0,6
Ιούνιος- Αύγουστος	49,1	48,92	51,22	37,68	39,7	41,13	52,75	51,89	54,38
Μάιος- Σεπτέμβριος	74,34	74,92	76,73	54,38	56,7	57,97	80,73	80,81	82,59

Πηγή: ΕΣΥΕ - ΕΟΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Πληρότητα κατά Περιφέρεια (%)

Περιφέρεια	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	47,75	41,08	43,76	46,51	43,7	44,22	48,1
Κεντρική Μακεδονία	52,83	54,37	51,81	58,88	53,91	58,61	59,99
Δυτική Μακεδονία	37,18	33,7	39,16	41,89	40,83	36,63	35,36
Ηπειρος	46,84	44,64	43,23	43,18	43,88	43,8	46,15
Θεσσαλία	47,72	39,93	39,73	39,54	41,07	42,06	45,29
Ιόνια Νησιά	67,91	69,2	60,2	66,15	75,68	76,43	84,28
Δυτική Ελλάδα	44,08	40,16	38,67	40,26	43,62	44,45	46,58
Στερεά Ελλάδα	38,88	34,63	34,69	34,61	36,67	34,53	38,53
Αττική	46,91	47,09	47,72	48	53,31	47,89	53,74
Πελοπόννησος	44,2	36,66	37,89	37,24	39,95	37,58	39,01
Β. Αιγαίο	48,76	56,09	52,54	54,24	54,7	61,4	59,48
Ν. Αιγαίο	77,55	70,97	67,73	75,15	78,16	82,32	80,78
Κρήτη	86,55	70,38	64,65	72,24	76,7	82,27	79,94
Σύνολο Χώρας	59,77	56,62	54,37	58,37	61,12	63,46	55,17

Πηγή: ΕΣΥΕ - ΕΟΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Ποσοστά συμμετοχή ημεδαπών και αλλοδαπών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων σε κάθε είδους κατάλυμα

Έτος	Ημεδαποί	Αλλοδαποί	Σύνολο
1980	26.7	73.3	100.0
1985	24.2	75.8	100.0
1990	24.6	75.4	100.0
1995	24.8	75.2	100.0
1996	26.0	74.0	100.0
1997	25.1	74.9	100.0
1998	24.7	75.3	100.0
1999	25,2	74,8	100,0
2000	24,1	75,9	100,0
2001	25,9	74,1	100,0
2002	25,5	74,5	100,0

Πηγή: ΕΟΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19**Διανυκτέρευση Ημεδαπών
Τουριστών* (σε χιλιάδες)**

Έτος	Μέγεθος
1980	10395
1985	10622
1990	11424
1991	11463
1992	11943
1993	12053
1994	12234
1995	12552
1996	12448
1997	13373
1998	13984
1999	14453
2000	146667

Πηγή: Financial Times (Επενδυτής, 12-13/9/1999).

ΠΙΝΑΚΑΣ 20**Η Τουριστική Εικόνα της Ελλάδος**

Παράγοντες	%
Καλό κλίμα	51
Φιλοξενία	38
Κουλτούρα	33
Φιλικόί Άνθρωποι	32
Καλό φαγητό / Κρασί	27
Εύκολο να πας	24
Ασφαλή ταξίδια	21
Αναψυχή - σπορ	13
Υγιές περιβάλλον	11
Καλές τηλεπικοινωνίες	6
Καλή Μεταφορά	5
Υψηλό Επίπεδο service	4

* Τα μεγέθη αυτά θεωρούνται σημαντικά υποεκτιμημένα σύμφωνα με μελέτη της ΕΣΥΕ. Πηγή: ΕΟΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21
Καταγγελίες που Έγιναν από Τουρίστες στο ΙΝΚΑ

Τομέας-Θέμα Καταγγελίας	1995				1999	
	Σύνολο	%	Έλληνες	Ξένοι	Σύνολο*	%
Τιμές Προϊόντων- Υπηρεσιών	681	21.0	478	203	539	10.03
Θαλάσσιες Μεταφορές	389	12.0	275	114	243	4.50
Ποιότητα Προϊόντων	385	12.0	239	146	507	9.40
Ταξί	301	9.3	167	134	355	6.60
Αεροπορικές Μεταφορές	202	6.2	112	90	361	6.70
Κέντρα - Εστιατόρια	201	6.2	118	83	573	10.70
Ξενοδοχεία - Ενοικιαζόμενα Δωμάτια - κ.λπ.	185	5.7	123	62	279	5.10
Διάφορα	167	5.2	89	78	385	7.10
Περιβάλλον - Ηχορύπανση - κ.λπ.	142	4.4	77	65	275	5.10
Άλλα Μέσα Μεταφοράς (και Ενοικιαζόμενα ΙΧ)	135	4.2	94	41	233	4.30
Μουσεία - Αρχαιολογικοί Χώροι	96	3.0	35	61	205	3.80
Τράπεζες	85	2.6	32	53	297	5.50
Οδική Σήμανση - Οδοστρώμα	84	2.6	19	65	194	3.60
Κάμπινγκ	48	1.5	25	23	-	-
Δημόσιες Υπηρεσίες	47	1.4	16	29	189	3.50
Τιμές Τηλεφώνου	32	1.0	8	24	201	3.70
Ωράριο Αγοράς - Υπηρεσιών	19	0.6	3	16	128	2.30
Κλοπές - Παρενοχλήσεις	14	0.4	7	7	12	0.20
Ιατρικές Υπηρεσίες	12	0.4	7	5	193	3.50
Παραβιάσεις - Κοινοτικών Οδηγιών, κ.λπ.	11	0.3	2	9	21	0.40
Ταξιδιωτικά Γραφεία	-	-	-	-	181	3.30
Σύνολο Καταγγελιών	3236		1928	1308	5371	

* το 79,39% των καταγγελιών έγινε από Έλληνες και το 20,61% από ξένους τουρίστες.

Πηγή: ΙΝΚΑ / Γενική Ομοσπονδία Καταναλωτών Ελλάδας, Υπηρεσία Προστασία Τουριστών, 2000.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

Επιλογές Τουριστικών Προορισμών από Κατοίκους της ΕΕ

	ΕΕ Προορισμοί %	Εξωευρωπαϊκοί Προορισμοί %
Ελλάς	8	1
Ισπανία	10	4
Πορτογαλία	19	2
Γαλλία	22	8
Ιταλία	25	5
Φινλανδία	32	6
Ην. Βασίλειο	52	16
Σουηδία	53	8
Ιρλανδία	58	14
Δανία	59	9
Αυστρία	65	14
Ολλανδία	67	9
Γερμανία	73	9
Βέλγιο	74	13
Λουξεμβούργο	91	9

Πηγή ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

Εξέλιξη του διεθνούς τουρισμού στον κόσμο (1960-1998)

	1960	1970	1980	1984	1989	1991	1998	2000*	2010*
Αφίξεις διεθνών τουριστών (εκατ.)	71	168	279	300	405,2	448,5	625,2	702	1018
Ένδειξη	100	237	393	422	570,7	631,7	880,3	988,7	1434
Τουριστικές συναλ. Εισπράξεις σε δισεκατ. ένδειξη	6,8	17,9	91,6	100	209,2	260,8	444,7	621	1500
	100	263	1347	1471	3076,5	3835	6544,1	9132	22058

* Προβλέψεις

Πηγή: W. T. O

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Εξέλιξη των αφίξεων του διεθνούς τουρισμού σύμφωνα με την περιφερειακή τους κατανομή σε εκατομμύρια (1960 – 1998)

Περιοχές / έτη	1980	%	1991	%	1998	%	2000*	%	2010*	%
Αφρική	6	2,1	13	2,9	24,9	4	25	3,5	195	19,1
Αμερική	55,3	19,8	96,4	21,5	120,2	19,2	138	19,7	195	19,1
Ανατολική Ασία και Ειρηνικός	15,5	5,6	51,5	11,5	86,9	13,9	122	17,4	229	22,5
Ευρώπη	195	69,9	277,4	61,8	372,5	59,6	397	56,5	525	51,6
Μέση Ανατολή	5,5	2	7	1,6	15,6	2,5	14	2	21	2,1
Νότια Ασία	1,7	0,6	3,2	0,7	5,1	0,8	6	0,9	11	1,1
Σύνολο	279	100	448,5	100	625,2	100	702	100	1018	100

ΠΗΓΗ ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

Συσχετισμοί μεταξύ ΑΕΠ και ποσοστού αναχώρησης για διακοπές σε έξι βιομηχανικές χώρες

Χώρες	ΑΕΠ ανά κάτοικο σε γαλλικά φράγκα	Καθαρό ποσοστό αναχώρησης για διακοπές
Γαλλία	54400	56,2
Ελβετία	66700	76
Δ. Γερμανία	52700	57,7
Ιταλία	19600	37,8
Καναδάς	43200	59
Νορβηγία	58900	76

πηγή ΕΟΤ 2000

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

Εμπόδια που παρεμβάλλονται στην αναχώρηση των ατόμων για διακοπές

Γαλλία 1984		Ισπανία 1999	
Αιτία	%	Αιτία	%
Έλλειψη χρημάτων	39	Έλλειψη χρημάτων	39
Εμπόδια επαγγελματικής φύσης	29	Οικογενειακά προβλήματα / προβλήματα υγείας	29
Ευτυχισμένος στο «σπίτι»	16	Εργασία / σπουδές	16
Οικογενειακά προβλήματα / προβλήματα υγείας	11	Παραμονή στο σπίτι	10
Ζητήματα επαγγελματικής φύσης	7	Οικονομική ανασφάλεια	5
Μικρά παιδιά	4	Έλλειψη ασφάλειας	1
Άλλες οικονομικές υποχρεώσεις / έλλειψη τουριστικής πληροφόρησης	4	Άλλοι λόγοι / χωρίς απάντηση	6
Άλλοι λόγοι	1	ΣΥΝΟΛΟ	100
Χωρίς απάντηση	5		
Πολύ ηλικιωμένος	12		
ΣΥΝΟΛΟ	100		

πηγή ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

Το καθαρό ποσοστό αναχώρησης για διακοπές των Γάλλων σε συσχετισμό με το ετήσιο εισόδημα του νοικοκυριού (1999 σε φράγκα)

Ετήσιο εισόδημα του νοικοκυριού	Καθαρό ποσοστό για αναχώρηση σε διακοπές
>20000	26,3
20000 - 30000	30,6
30000 - 45000	28
45000 - 60000	34,3
60000 - 80000	42,3
80000 - 100000	50,6
100000 - 120000	59,1
120000 - 240000	68,1
240000 και άνω	89,6

πηγή: ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 28

Ποσοστιαία κατανομή των διεθνών τουριστών που επισκέφθηκαν την Ελλάδα σύμφωνα με την κοινωνικο-επαγγελματική τους κατηγορία (2003-2004)

κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία	%
Επιστήμονες / ελεύθεροι επαγγελματίες	27,4
Διευθύνοντες / διοικητικά στελέχη	9,14
Υπάλληλοι γραφείου	14,65
Έμποροι / πωλητές	7,15
Σπουδαστές	17,53
Απασχολούμενοι στις μεταφορές / επικοινωνίες	3,05
Τεχνίτες / εργάτες	5,14
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	6,13
Λοιπά επαγγέλματα	4,35
Άτομα άνευ επαγγέλματος	5,24
ΣΥΝΟΛΟ	100

πηγή: ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

Μείωση της διάρκειας εργασίας στο βιομηχανικό τομέα μερικών χωρών του Ο.Ο.Σ.Α.

Χώρες	Αριθμός ωρών εργασίας ανά εβδομάδα 1968	Αριθμός ωρών εργασίας ανά εβδομάδα 1977	Διαφορά
Αυστρία	38,6	3,9	-4,7
Γαλλία	45,3	41,3	-4
Ιαπωνία	44,6	40,3	-4,3
Νορβηγία	36,7	31,7	-5
Πορτογαλία	44,7	40,1	-4,6
Σουηδία	38,7	33,2	-5,5

πηγή ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

Ποσοστιαία κατανομή των διεθνών τουριστών στην Ελλάδα σύμφωνα με το φύλο και την ηλικία τους (1999-00)

Φύλο και ομάδες ηλικιών	%
Άνδρες	54,45
Γυναίκες	45,55
ΣΥΝΟΛΟ	100
16 – 25	31,32
26 – 40	39,97
41 – 65	26,85
Άνω των 65	1,86
ΣΥΝΟΛΟ	100

Πηγή: Α.Π.Θ. "Έρευνα για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των αλλοδαπών τουριστών"

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

Ποσοστιαία κατανομή των Βρετανών, τουριστών και μη, σύμφωνα με την ηλικία τους (2000)

Ομάδες ηλικιών	Ενήλικος πληθυσμός	Ενήλικες που δεν συμμετέχουν σε διακοπές	Διακοπές στην Μ. Βρετανία (άνω των 4 διανυκτ.)	Διακοπές στο εξωτερικό (άνω της 1 διανυκτ.)
16 - 24	17	18	13	20
25 - 34	19	18	19	19
35 - 44	17	14	19	18
45 - 54	14	12	14	20
55 - 64	15	14	18	14
Άνω των 65	18	24	18	9
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100	100

Πηγή ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 33

Κατανομή των διεθνών τουριστών που επισκέφθηκαν την Ελλάδα σύμφωνα με τα κίνητρα τους

Λόγοι	%
Φυσικές ομορφιές	56,14
Κλίμα	46,41
Αρχαιότητες	28,29
Κόστος ταξιδιού	15,41
Ιαματικές πηγές	0,49
Δεν υπήρχε άλλη επιλογή	12,49
Άλλοι λόγοι	14,38

Πηγή: Α.Π.Θ., "Έρευνα για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των αλλοδαπών τουριστών"

ΠΙΝΑΚΑΣ 34

Οι κύριοι προορισμοί διακοπών των Ευρωπαίων

Χώρες	Υπαιθρος	Όρη	Θάλασσα	Πόλεις
Βέλγιο	25	19	55	5
Δανία	35	14	42	40
Γερμανία	34	30	44	15
Ελλάδα	8	11	70	20
Ισπανία	27	19	53	27
Γαλλία	29	27	51	18
Ιρλανδία	27	8	46	37
Ιταλία	11	24	58	19
Λουξεμβούργο	19	29	62	17
Ολλανδία	39	32	36	2
Πορτογαλία	29	8	62	24
Ην. Βασίλειο	29	13	58	19
Μ.Ο. Ε.Ε	25	23	52	19

Πηγή: ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 35**Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 1960-2002**

	1960	1970	1980	1990	1995	2000	2001	2002
αφίξεις διεθνών τουριστών σε χιλιάδες	399,4	1609,2	5271,1	8271	10720,6	12387	13019	12924
ένδειξη	100	403	1319,8	2071	2682	3099	3260	3236
τουριστικές συναλλαγματικές εισπράξεις σε εκατ.	49,3	193,5	1733	2567,4	4106	9221	9121	9741
ένδειξη	100	392,5	3512,2	5207	8328	18704	18501	19759
μέση κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη	141	155	361	319	383	745	701	753
ένδειξη	100	100	226	226	272	528	497	534

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 36

**Ελλάδα: βασικά τουριστικά
μεγέθη (1999)**

Σύνολο αεροπορικών αφίξεων	8645841
Αφίξεις με πτήσεις τσαρτερ	6601734
Αφίξεις με τακτικές πτήσεις	2044107
Αφίξεις από θάλασσα	834516
Αφίξεις με κρουαζιέρες	447776
Αφίξεις οδικώς	1403983
Αφίξεις σιδηροδρομικώς	31706
Σύνολο αφίξεων αλλοδαπών	11363822
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	52565008
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	13984343
Σύνολο διανυκτερεύσεων	56549442
Πληρότητες	61,55%
Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα σε	5186
Μέση κατά κεφαλήν δαπάνη	456

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 37

**Διανυκτερεύσεις Ελλήνων και αλλοδαπών τουριστών στα ξενοδοχειακά
καταλύματα (1975 – 2000)**

Ετη	Διανυκτερεύσεις Ελλήνων	%	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	%	Σύνολο διανυκτερεύσεων	%
1975	10116100	42,7	13579800	57,3	23695900	100
1980	10415800	27,3	27664700	72,7	28080500	100
1985	9969415	24	31479975	76	41449390	100
1990	11480096	24,4	35555921	75,6	47037017	100
1995	12522573	24,4	38771623	75,6	51294196	100
1998	13984434	24,7	42565008	75,3	56549442	100
1999	14453542		45803360			100
2000	14666610		46636293			100

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**ΠΙΝΑΚΑΣ 38****Προβλέψεις της εξέλιξης των σημαντικότερων μεγεθών της τουριστικής ζήτησης στην Ελλάδα**

	1977	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Αφίξεις διεθνών τουριστών	10,3	10,9	11,6	12,2	12,8	13,3	13,7	14,1	14,5
σύνολο αφίξεων	2579	2729	2904	3054	3205	3330	3430	3530	3630
Τουριστικές συναλ. Εισπράξεις σε εκατ. Δολάρια	4614	5134	5730	6332	6976	7608	8234	8897	9599
σύνολο εισπράξεων	9359	10413	11622	12843	14150	15432	16701	18046	19470

Πηγή: Α. Κουζέλης (μεγέθη)

ΠΙΝΑΚΑΣ 39

Παγκόσμια κατάταξη των κυριότερων χωρών υποδοχής με βάση τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις (2000)

Χώρες	Διεθνείς τουριστικές αφίξεις (χιλ)	Μερίδιο αγοράς %	Κατάταξη			
			1980	1990	1995	2000
Γαλλία	70000	11,2	1	1	1	1
Ισπανία	47743	7,6	3	3	3	2
ΗΠΑ	47127	7,5	2	2	2	3
Ιταλία	34829	5,6	4	4	4	4
Ην. Βασίλειο	25475	4,1	7	7	5	5
Κίνα	24000	3,8	18	12	8	6
Μεξικό	19300	3,1	8	8	7	7
Πολωνία	18820	3	13	27	9	8
Καναδάς	18659	3	6	10	11	9
Αυστρία	17282	2,8	5	6	10	10
Γερμανία	16504	2,6	9	9	13	11
Δημ. Τσεχίας	16325	2,6	-	16	12	12
Ρωσία	15810	2,5	-	17	18	13
Ουγγαρία	14660	2,3	10	5	6	14
Πορτογαλία	11800	1,9	21	14	17	15
Ελλάδα	11077	1,8	16	13	16	16
Ελβετία	11025	1,8	11	11	14	17
Χονγκ-Κονγκ	9600	1,5	28	19	15	18
Τουρκία	9200	1,5	52	24	20	19
Ταϊλάνδη	7720	1,2	27	21	21	20
ΣΥΝΟΛΟ	446956	71,4				
Παγκόσμιο σύνολο	625236	100				

Πηγή: ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 40

Παγκόσμια κατάταξη των κυριότερων χωρών υποδοχής με βάση τις συναλλαγματικές τουριστικές εισπράξεις* (2000)

Χώρες	Συναλ. Εισπράξεις σε εκατ. Δολ.	Μερίδιο αγοράς %	Κατάταξη			
			1980	1990	1995	2000
ΗΠΑ	74240	16,7	1	1	1	1
Ιταλία	30427	6,8	3	3	2	2
Γαλλία	29700	6,7	2	2	3	3
Ισπανία	29585	6,7	4	4	4	4
Ην. Βασίλειο	21295	4,8	5	5	5	5
Γερμανία	16840	3,8	6	6	6	6
Κίνα	12500	2,8	34	25	10	7
Αυστρία	12164	2,7	7	7	7	8
Καναδάς	9133	2,1	10	9	12	9
Αυστραλία	8575	1,9	24	15	13	10
Πολωνία	8400	1,9	51	65	15	11
Τουρκία	8300	1,9	46	21	21	12
Ελβετία	8208	1,8	9	8	9	13
Μεξικό	7850	1,8	8	10	17	14
Χονγκ- Κονγκ	7114	1,6	19	11	8	15
Ρωσία	7107	1,6	-	23	23	16
Σιγκαπούρη	6501	1,5	16	12	11	17
Ταϊλάνδη	6392	1,4	27	13	14	18
Ολλανδία	5749	1,3	15	14	16	19
Δημ. Κορέας	5700	1,3	41	18	19	20
ΣΥΝΟΛΟ	315780	71,1				
Παγκόσμιο σύνολο	444741	100				
Ελλάδα	3921	0,9	14	24	25	26

*Εξαιρούνται οι εισπράξεις που αφορούν τις διεθνείς μεταφορές

Πηγή: W.T.O., Year Book of Tourism Statistics

ΠΙΝΑΚΑΣ 41

Οι έντεκα μεγαλύτερες ξενοδοχειακές αλυσίδες στον κόσμο (2000)

Εταιρίες	Έδρα	Αριθμος ξεν/χείων	Σύνολο θωματίων	Χώρες
Cendant	(Η.Π.Α.)	5.795	515.267	13
Bass	(Ην.Βασίλειο)	2.606	452.820	95
Best Western	(Η.Π. Α.)	3.824	304.512	75
Choice	(Η.Π. Α.)	3.461	292.099	34
Marriott International	(Η.Π. Α.)	1.575	286.377	53
Accor	(Γαλλία)	2.481	280.161	76
Starwood	(Η.Π. Α.)	655	210.569	72
Promus	(Η.Π. Α.)	1.307	188.686	8
Patriot American	(Η.Π. Α.)	487	105.201	13
Hilton Corporation	(Η.Π. Α.)	255	102.555	11
Carlson	(Η.Π. Α.)	511	102.380	50

Πηγή: Travel and Tourism Intelligence (T.T.I.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 42

Τα ελκυστικότερα στοιχεία του τουριστικού προϊόντος

Χώρες	Φυσικές ιδιομορφίες	Τοπία	Χαμηλές τιμές	Μουσεία /Μνημεία	Αλλαγή	Ξενοδ. άνεση	Διασκέδαση	Σπορ
Βέλγιο	42	43	25	16	30	25	22	14
Δανία	62	43	25	21	36	17	9	7
Γερμανία	47	43	4	30	23	22	21	14
Ελλάδα	39	16	36	25	16	14	25	7
Ισπανία	52	17	12	28	5	14	19	9
Γαλλία	68	34	35	31	46	20	20	22
Ιρλανδία	30	28	53	14	23	39	47	15
Ιταλία	63	37	38	27	30	24	22	14
Λουξεμβούργο	67	52	36	35	25	42	15	25
Ολλανδία	66	42	36	25	32	22	17	16
Πορτογαλία	36	17	35	22	11	11	22	13
Ην. Βασίλειο	56	51	36	27	21	51	31	12
Μ.Ο. Ε.Ε.	56	37	34	28	26	26	23	14

Πηγή: R.Hollier (2002)

ΠΙΝΑΚΑΣ 43**Ανταγωνιστικότητα τον ελληνικού
τουριστικού προϊόντος**

Ελκυστικότητα τουριστικών αγορών	Υψηλή	Μέτρια	Χαμηλή
Υψηλή	Προϊόν Α		
Μέτρια		Προϊόν Γ	
Χαμηλή			Προϊόν Δ

Πηγή: ΙΤΕΠ 2003

ΠΙΝΑΚΑΣ 44**Εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού (1960-1998)**

Έτη	1960	1970	1980	1990	1995	1998
Μονάδες	1.800	2.422	3.958	6.713	7.754	7.946
Ένδειξη	100	134,5	219,9	372,9	430,8	441,4
Κλίνες	53.236	118.859	278.045	438.355	557.188	584.834
Ένδειξη	100	223,3	522,3	823,4	1046,6	1.098,60

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 45

Απογραφή των κυριότερων ξενοδοχειακών καταλυμάτων ανά κατηγορία (2001)

Κατηγορία	Μονάδες	%	%	Κλίνες	%	%
Ξενοδοχεία						
Πολυτελείας	67	1,1		30.657	6,1	
Α' τάξης	436	7,2		122.194	24,6	
Β' τάξης	1.091	18		129.407	26	
Γ' τάξης	2.977	49,2		168.123	33,9	
Δ' τάξης	819	13,5		28.228	5,7	
Ε' τάξης	667	11		18.430	3,7	
Σύνολο	6.057	100	76,4	497.039	100	85
Μοτέλ						
Πολυτελείας	2	7,7		541	20,7	
Α' τάξης	4	15,4		510	19,5	
Β' τάξης	20	76,9		1.562	59,8	
Σύνολο	26	100	0,3	2.613	100	0,4
Παραδοσιακά καταλύματα						
Πολυτελείας	1	0,6		19	0,6	
Α' τάξης	79	48,5		1.527	47,4	
Β' τάξης	82	50,3		1.668	51,8	
Γ' τάξης	1	0,6		8	0,2	
Σύνολο	163	100	2	3.222	100	0,6
Επιπλωμένα διαμερίσματα						
Α' τάξης	194	11,6		12.482	17,2	
Β' τάξης	260	15,5		11.259	15,5	
Γ' τάξης	967	57,9		39.787	55,1	
Δ' τάξης	250	15		8.869	12,2	
Ε' τάξης	1	—		26	—	
Σύνολο	1.672	100	21	72.423	100	12,4
Ξενοδοχεία και επιπλωμένα διαμερίσματα						
Πολυτελείας	4	14,3		1.996	20,9	
Α' τάξης	12	42,8		5.749	60,3	
Β' τάξης	7	25		1.334	14	
Γ' τάξης	5	17,9		458	4,8	
Σύνολο	28	100	0,3	9.537	100	1,6
Γενικό σύνολο	7.946		100	584.834		100

Πηγή: Ε.Ο.Τ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 46**Περιφερειακή κατανομή των ξενοδοχειακών καταλυμάτων (2001)**

Περιοχή	Ξενοδοχειακά καταλύματα	%	Κλίνες	%
Στερεά Ελλάδα	1.243	16	93.003	16,1
Πελοπόννησος	651	8,4	43.943	7,6
Ιόνια Νησιά	687	8,8	60.787	10,5
Ήπειρος	176	2,3	9.152	1,6
Νησιά Αιγαίου	386	4,9	20.618	3,6
Κρήτη	1.286	16,8	114.160	19,9
Δωδεκάνησα	939	12,1	102.815	17,8
Κυκλάδες	799	10	34.697	6
Θεσσαλία-Σποράδες	471	6	22.669	3,9
Μακεδονία	1.079	13,8	70.420	12,2
Θράκη	68	0,9	4.612	0,8
Σύνολο	7.785	100	576.876	100

Πηγή: Ε.Ε.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 47**Τα Ελκυστικότερα Στοιχεία του τουριστικού προϊόντος**

Χώρες	Φυσικές Ιδιομορφίες	Τοπία	Χαμηλές Τιμές	Μουσεία Μνημεία	Αλλαγή	Ξεν. Ανεση	Διασκέδαση	Σπορ
Βέλγιο	42	43	25	16	30	25	22	14
Δανία	62	43	25	21	36	17	9	7
Γερμανία	47	43	4	30	23	22	21	14
ΕΛΛΑΔΑ	39	16	36	25	16	14	25	7
Ισπανία	52	17	12	28	5	14	19	9
Γαλλία	68	34	35	31	46	20	20	22
Ιρλανδία	30	28	53	14	23	39	47	15
Ιταλία	63	37	38	27	30	24	22	14
Λουξεμβούργο	67	52	36	35	25	42	15	25
Ολλανδία	66	42	36	25	32	22	17	16
Πορτογαλία	36	17	35	22	11	11	22	13
Ην. Βασίλειο	56	51	36	27	21	51	31	12
Μ.Ο. ΕΕ	56	37	34	28	26	26	23	14

Σημείωση: Οι αριθμοί εκφράζουν το ποσοστό των τουριστών που μένει ευχαριστημένο για κάθε ένα από τα χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος που παρουσιάζονται στον πίνακα.

Πηγή: R. Hollier : «Tourism urban in Europe» Le tourisme culturel en Europe», Commission des Communautés Européennes, Unite Tourisme, Bruxelles 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 48**Υποδομές σε Επιλεγμένες Χώρες 2002**

	Ελλάδα	Γαλλία	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία	Τουρκία
Γενική Υποδομή	2.86	5.79	2.96	4.02	3.40	3.50
Δρόμος	3.02	6.00	3.71	4.36	3.92	3.81
Σιδηρόδρομος	1.91	6.03	2.44	4.07	2.74	2.06
Αεροπορική Μεταφορά	3.35	5.94	3.87	4.73	4.47	5.06
Λιμάνια	3.95	5.21	3.67	4.73	3.41	3.66
Τηλέφωνα και Fax	5.36	6.50	5.83	6.04	5.93	6.41
Ασύρματη Επικοινωνία	5.52	6.21	5.57	5.82	5.85	6.16
Διεθνής Τηλεφ. Υπηρεσία	5.18	6.32	5.17	4.48	4.95	5.75

Σημείωση: 1 = Διαφωνώ πλήρως ότι η εν λόγω υποδομή είναι υψηλού επιπέδου και 7=Συμφωνώ πλήρως ότι η εν λόγω υποδομή είναι υψηλού επιπέδου. Άρα όσο πιο κοντά στο επτά (7) βρίσκεται η βαθμολογία για μια χώρα, τόσο πιο ικανοποιημένη είναι η επιχειρηματική κοινότητα για την ποιότητα των υπηρεσιών που αυτή προσφέρει. Αντίθετα, αν η βαθμολογία βρίσκεται κοντά στο ένα (!), η επιχειρηματική κοινότητα δεν θεωρεί ικανοποιητικό το επίπεδο υποδομών της χώρας.
Πηγή: *The Global Competitiveness Report, 2002, World Economic Forum.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 49**Οικονομική Σημασία του Τουρισμού στην Ευρώπη**

Περιοχές	Ποσοστό των τουριστικών εσόδων στα			
	Εσοδα από υπηρεσίες		Εσοδα από εξαγωγές προϊόντων	
	1992	2002	1992	2002
Ανατολική Μεσογειακή Ευρώπη	31,1	32,6	7,5	8,69
Νότια Ευρώπη	52,52	50,7	21,67	25,01
Κεντρική / Ανατολική Ευρώπη	49,92	49,27	16,24	17,63
Βόρεια Ευρώπη	40,55	40,35	2,6	11,65
Δυτική Ευρώπη	26,23	25,65	6,48	6,2
Ευρωπαϊκή Ένωση	30,13	30,62	7,74	7,85

Περιλαμβάνονται: Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Κροατία, Γιβραλτάρ, Ελλάδα, Πορτογαλία, Σλοβενία, Ισπανία, Ιταλία, Π.Δ.Γ.Μ. και Γιουγκοσλαβία.
Πηγή: *WTO, Tourism Market Trends, Europe, 2003*

ΠΙΝΑΚΑΣ 50**Οικονομική Σημασία του Τουρισμού σε Επιλεγμένες Χώρες (2002) (%)**

Χώρες	ΑΕΠ	Απασχόληση	Επένδυση
Ελλάδα	18,3	16,3	22,3
Γαλλία	14,8	14,7	16,6
Ιταλία	16,1	18,4	18,2
Πορτογαλία	19,4	19,5	20,1
Ισπανία	22,7	24,3	27,5
Ευρωπαϊκή Ένωση	12,3	14,5	15,8

Πηγή: *World Travel and Tourism Council, 2003.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 51

Έσοδα από τον Τουρισμό σε Επιλεγμένες Χώρες
(2002) (%)

Χώρα	Έσοδα από τον Τουρισμό ως	
	στις εξαγωγές	στα έσοδα από εξαγωγή
ΕΛΛΑΔΑ	96,5	55,5
Γαλλία	9,7	34,5
Ιταλία	12,5	41
Ισπανία	25,5	60,7
Πορτογαλία	18,3	56,3
Κύπρος	148,5	52,9
Τουρκία	30,8	41,8

Πηγή: WTO, *Tourism Market Trends, Europe, 2003*, Τράπεζα Ελλάδος

ΠΙΝΑΚΑΣ 52

Μέση Ετήσια Αύξηση των Αφίξεων και των Εσόδων σε Επιλεγμένες Χώρες (1990-2000) (%)

Χώρες	Αφίξεις	Έσοδα
Τουρκία	9,9	14
Πορτογαλία	5,8	6,6
Κύπρος	5,5	6
Ισπανία	4,4	6,9
Αλβανία	4	27,7
Μάλτα	4	5,6
Γαλλία	3,9	6,9
Ελλάδα	3,6	7,9
Ιταλία	3,3	11

Πηγή: World Tourism Organization, 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ 53
Οι Είκοσι Πρώτοι Τόποι Προορισμού στην Ευρώπη - Διεθνείς Αφίξεις

Σειρά προτίμησης			Χώρες	Αφίξεις 1999	Μεταβολή %	% του συνόλου
1990	1995	1999			1999 / 1998	1999
1	1	1	Γαλλία	73,42	4,3	18,5
2	2	2	Ισπανία	51772	9,2	13,1
3	3	3	Ιταλία	36097	3,3	9,2
6	4	4	Ην. Βασίλειο	25740	0,0	6,5
12	3	5	Ρωσία	18446	17,0	4,7
18	6	6	Πολωνία	17950	-4,4	4,5
5	7	7	Αυστρία	17467	0,7	4,4
7	9	8	Γερμανία	17116	3,7	4,3
11	8	9	Τσεχία	16031	-1,8	4,1
4	5	10	Ουγγαρία	12930	-13,8	3,3
9	11	11	Ελλάδα	12000	9,9	3
10	12	12	Πορτογαλία	11600	2,7	2,9
8	10	13	Ελβετία	10800	-0,9	2,7
14	15	14	Ολλανδία	9844	6,0	2,5
-	-	15	Ουκρανία	7500	20,8	1,9
16	14	16	Τουρκία	6893	-23,1	1,7
17	17	17	Ιρλανδία	6511	7,4	1,7
15	16	18	Βέλγιο	6369	3,1	1,6
20	19	19	Νορβηγία	4481	-1,3	1,1
13	26	20	Κροατία	3443	-16,3	0,9
ΣΥΝΟΛΟ				366032	4,8	92,9
Σύνολο Ευρώπης				394115	5,7	100

 Πηγή: WTO, *Tourism Market Trends, Europe, 2001*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 54
Μερίδια Αγοράς Επιλεγμένων Χωρών ως προς τις Αφίξεις Τουριστών

Χώρες	1995	1997	1998	1999	2000	Παρατηρήσεις
Ελλάδα	3	2,7	2,8	3	3,1	M
Ισπανία	11,5	11,7	12,4	13,1	13,2	A
Γαλλία	17,7	18,1	18,3	18,5	18,7	M
Ιταλία	9,2	9,3	9,1	9,2	9,3	M
Πορτογαλία	2,8	2,7	2,9	2,9	3,1	A
Τουρκία	2,1	2,4	2,3	1,7	2,0	-

A: αύξηση, M: μείωση

πηγή: ΙΤΕΠ

ΠΙΝΑΚΑΣ 54 Β

Χώρες	%
Μάλτα	5,6
Πορτογαλία	6,6
Ισπανία	6,9
Ελλάδα	7,9
Ιταλία	11
Γιβλαρτάρ	12,7
Αλβανία	27,7
*Κροατία	31

Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εσόδων περίοδος 1995– 2000 πηγή: WTO, *Yearbook of Tourism Statistics, 2001*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 55

Οι Είκοσι πιο Κερδοφόρες Χώρες στην Ευρώπη λόγω Τουρισμού - Έσοδα λόγω Τουρισμού (εξαιρείται η μεταφορά) (εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ - 1999)

Σειρά Κερδοφορίας			Χώρες	Έσοδα 2000	Μεταβολή (%) 2000 1999	(% του συνόλου 2000
1990	1995	2000				
3	3	1	Ιταλία	32.913	10,7	14
2	1	2	Γαλλία	31.699	5,9	13,5
2	1	3	Ιταλία	28.357	-5,1	12
4	4	4	Ην. Βασίλειο	20.972	0,0	8,4
5	5	5	Γερμανία	16.828	2,4	7,2
6	6	6	Αυστρία	11.088	-0,2	4,7
15	14	7	ΕΛΛΑΔΑ	8.765*	41,6	3,7
14	13	8	Ρωσία	7.771	19,4	3,3
-	-	9	Ελβετία	7.355	-5,9	3,1
8	9	10	Ολλανδία	7.092	4,5	3
27	8	11	Πολωνία	6.100	-23,2	2,6
9	10	12	Βέλγιο	5.437	-	2,3
		13	Ουκρανία	5.407	-	2,3
12	11	14	Τουρκία	5.203	-33,4	2,2
10	12	15	Πορτογαλία	5.189	-2,9	2,2
7	7	16	Σουηδία	3.844	7,0	1,7
11	15	17	Δανία	3.682	14,7	1,6
18	19	18	Ιρλανδία	3.306	1,7	1,4
16	24	19	Κροατία	2.502	-8,5	1
-	-	20	Νορβηγία	2.229	0,8	0,9
Σύνολο				215.789	2,1	91,2
Σύνολο Ευρώπης				234.660	3,7	100

* Το μέγεθος αυτό, αν και υποεκτιμημένο, έρχεται να επιβεβαιώσει τις εκτιμήσεις του ΙΤΕΠ. Πηγή: WTO, Tourism Market Trends, 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 56

Μερίδιο Αγοράς ως προς τα Έσοδα (Ευρώπη)

Χώρες	1995	1997	1998	1999	2000	Παρατηρήσεις
Ελλάδα	2	2,3	2,7	3,7	3,8	M
Ισπανία	12	11,9	12,8	14,0	14,2	M
Γαλλία	13	12,5	12,9	13,5	13,7	M
Ιταλία	13,6	13,2	12,8	12,0	12,1	A
Πορτογαλία	2	2	2,3	2,2	2,1	M
Τουρκία	2,3	3,6	3,3	1,7	2,1	A

A: αύξηση, M: μείωση

Πηγή: WTO, Yearbook of Tourism Statistics, 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 57

Ταξιδιωτικό Συνάλλαγμα ανά Τουρίστα (σε \$ ΗΠΑ)

Έτος	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Πορτογαλία	Γαλλία	Τουρκία
1990	292	616	497	443	384	672
1991	319	712	493	429	388	515
1992	349	821	560	419	419	556
1993	350	778	485	495	389	670
1994	365	871	505	417	402	716
1995	408	926	654	456	459	700
1996	403	857	614	438	454	748
1997	512*	856	615	454	416	895
1998	567*	856	627	471	427	872
1999	730*	788	635	446	434	755
2000	745	666	657	435	442	797
2001	701	660	664	450	451	828
2002	753	676	649	490	455	931

* Με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία της Τράπεζας Ελλάδος.

Πηγή: WTO, Yearbook of Tourism Statistics, 2000, Τράπεζα Ελλάδος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 58

Μέσος Αριθμός Κλινών ανά Ξενοδοχείο και Παρόμοιο Κατάλυμα

Έτος	Ελλάδα	Ισπανία	Γαλλία	Ιταλία	Πορτογαλία	Τουρκία	Ε.Ε.
1990	64,6	86,7	50,9	43,7	97,3		40,2
1991	64,7	93	53,5	45	99		41,5
1992	65,3	98,5	53,1	46,1	102		39,7
1993	65,7	101,2	57	47,7	105,6		41
1994	66,2	102,5	67,1	46,7	107,4		42,7
1995	66,5	103,7	68,3	49,5	111,9		44,7
1996	66,9	104,7	70,2	49,9	117,2		46,1
1997	71,9	99	59,2	50,7	117,7		45,5
1998	72,2	108,1	70,6	51,8	119,4	158,9	47,2
1999	73,5	129,4	72,4	52,4	119,5		48
2000	73,6	129,9	74,2	52,8	122,9		45,5

Πηγή: Eurostat Yearbook, A Statistical Eye in Europe, 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 59

Ποσοστιαία Σύνθεση Κλινών ανά Κατηγορία (%)

Κατηγορία Ξενοδοχείου	Ισπανία	Ιταλία	Πορτογαλία	Τουρκία	Γαλλία	Ελλάδα
5 αστέρια: Λυξ	2	0,9	8,1	16,9		5,6
4 αστέρια: Α' κατηγορία	18,7	16,7	13,6	12,9	6,3	24,9
3 αστέρια: Β' κατηγορία	38	44	14,7	23,2	25,7	24,9
2 αστέρια: Γ' κατηγορία	13,6	24,3	5	16,5	49,5	35,3
1 αστέρι: Δ' - Ε'	7,2	14,2	2	5,1	9,5	9,3
Λοιπά καταλύματα	20,5	-	58,4	25,4	9,1	-

Σημείωση: Τα στοιχεία της Ιταλίας και Τουρκίας, αναφέρονται στο 1999, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στο 2000, της Γαλλίας στο 2000 και της Ελλάδας στο 2001.

Πηγή: Travel and Tourism Intelligence.

ΠΙΝΑΚΑΣ 60
Μέγεθος Ξενοδοχείων ανά Κατηγορία (κλίνες / ξενοδοχείο)

Κατηγορία	Ισπανία	Ιταλία	Πορτογαλία	Τουρκία	Γαλλία	Ελλάδα
5 αστέρια: Lux	365,2	159,3	458,9	592,9		485,7
4 αστέρια: Α' κατηγορία	321,8	131	279,8	282,8	138	283,5
3 αστέρια: Β' κατηγορία	235,6	71,2	160,1	166,9	94	121,5
2 αστέρια: Γ' κατηγορία	112	37,2	107,9	86,1	57	56,3
1 αστέρι: Δ' - Ε'	59,2	22,9	101	66,7	37	31,9
Μέσος όρος	163,9	49,4	201,9	155	61	78,9
Λοιπά καταλύματα	28	-	92,5	175,5	43	-
γενικός μέσος όρος	82,3	-	119,4	-	159,8	72,2

Πηγή: *Travel and Tourism Intelligence*. 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ 61
Τουριστικές Ροές σε Ευρώπη Αμερική και Αφρική (1990-2000) (%)

Προορισμός	ΕΥΡΩΠΗ			ΑΜΕΡΙΚΗ			ΑΦΡΙΚΗ		
	1990	2000	μεταβολή	1990	2000	Μεταβολή	1990	2000	Μεταβολή
Γαλλία	75,6	70,2	5,4 Α	8,4	11,8	3,4 Θ	10,1	10,4	0,3 Θ
Γερμανία	91,8	90,1	1,7 Α	3,8	4,4	0,6 Θ	1,9	2,2	0,3 Θ
Ιταλία	86	81,5	4,5 Α	6,1	8,4	2,3 Θ	2,9	3,8	0,3 Θ
Ολλανδία	93,4	91,4	2 Α	3,2	4,3	1,1 Θ	1	1,2	0,2 Θ
Ισπανία	86,6	86,3	0,3 Α	6,7	9,2	2,2 Θ	4,8	2,6	2,5 Α
Ελβετία	88,7	86,6	2,1 Α	5,2	6	0,8 Θ	2	2,3	0,3 Θ
Αγγλία	82,1	77,7	4,4 Α	8,8	12	3,2 Θ	2,1	2,2	0,1 Θ
Καναδάς	13,1	11,8	1,3 Α	82,6	82	0,6 Α	0,4	0,7	0,3 Θ
Αμερική	26,7	26,7	0,2 Α	-	-	-	0,5	0,7	0,2 Θ
Ιαπωνία	26,3	25,5	0,8 Α	21,9	24,8	2,9 Θ	0,3	0,4	0,1 Θ

Πηγή: *WTO, Tourism Market Trends, 2001 Edition*.

Θ: θετική

Α: αρνητική

ΠΙΝΑΚΑΣ 62
Οι Κυριότερες Χώρες Προορισμού στην Ευρώπη (2000) (%)

Προορισμός προέλευση	Εκτός Ευρώπης	Ευρώπη	Γαλλία	Ισπανία	Ιταλία	Ελλάδα	Πορτογαλία	Τουρκία
Γαλλία	29,8	70,2	-	22,3	14,6	1,9	2	1,4
Γερμανία	9,9	90,1	19,1	14,1	12	2,5	1	2,9
Ιταλία	18,5	81,5	38,3	15,5	-	2,9	1,7	0,8
Ολλανδία	8,6	91,4	40,7	11,4	-	1,9	1,2	1
Ισπανία	13,7	86,3	26,5	-	7,7	0,6	5,8	3,7
Ελβετία	13,4	86,6	36,8	16,3	13	2,5	0,8	0,7
Αγγλία	22,3	77,7	28,9	26,6	4,8	3,7	1,7	1,8
Καναδάς	88,2	11,8	19,6	6,7	10,7	0,3	3,4	-
Αμερική	73,3	26,7	15,2	5,9	17,7	0,4	0,3	0,3
Ιαπωνία	75,5	25,5	9,9	5,1	17,7	0,4	0,3	0,3

Πηγή: WTO, *Tourism Market Trends, 2001 Edition*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 63
Διάρκεια Παραμονής Τουριστών (σε διανυκτερεύσεις)

Χώρες	Μέσος όρος διάρκειας παραμονής στη χώρα							
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ελλάδα*	-	-	-	-	-	-	-	-
Γαλλία	7,14	7,16	8,24	8,17	7,36	7,36	7,31	7,32
Πορτογαλία	7,3	7	6,9	7	7	7	7	6,8
Τουρκία	8	10	8	9	8	10	9	-
Ισπανία	9	12,7	11,9	12,3	12,3	12	12,9	-
Ιταλία	-	-	-	-	-	-	-	-
Χώρες	Μέσος όρος διάρκειας παραμονής στα τουριστικά καταλύματα							
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ελλάδα*	-	-	-	-	-	-	-	-
Γαλλία	-	-	-	-	-	-	-	-
Πορτογαλία	4,9	4,06	4,55	4,09	-	-	3,6	3,3
Τουρκία	4,51	4,2	4,4	4	4	3,8	4	4,3
Ισπανία	4,11	4,28	4,36	4,26	4,09	4,02	3,87	3,7,3
Ιταλία	4,3	4,3	4,26	4,29	-	-	-	-

Πηγή: WTO, *Compendium of Tourism Statistics, 1992-1999, Madrid 2001*.

* Στατιστικά στοιχεία για την Ελλάδα από τον ΠΟΤ (παγκόσμιος Οργανισμός τουρισμού) δεν υπάρχουν γιατί τα στοιχεία των αρμόδιων υπηρεσιών της χώρας μας θεωρούνται αναξιοπιστα από τον οργανισμό

ΠΙΝΑΚΑΣ 64
Εισερχόμενος Τουρισμός* (%)

Χώρες	ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΜΙΑΣ ΝΥΧΤΑΣ							
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ΕΛΛΑΔΑ	95,6	95	94,8	94,6	94,4	95,1	96	96,5
Γαλλία	-	-	46,5	-	42,1	-	-	-
Πορτογαλία	42,8	41	42,2	41,2	41,8	42	42,5	43
Τουρκία	93	90,8	90,4	92	92,5	93,3	91,9	92
Ισπανία	66	65,1	70,3	67,4	66,8	66,6	64	64
Ιταλία	52,1	52,9	53	55,7	58,3	60,5	59,7	61,3
Χώρες	ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ*							
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ΕΛΛΑΔΑ	-	-	-	-	-	-	-	-
Γαλλία	-	-	53,5	-	58	-	-	-
Πορτογαλία	56	58	57	57,8	57,2	57	56,6	56
Τουρκία	7,4	9,2	9,6	8,3	7,5	6,7	8,1	8
Ισπανία	33,1	33,6	29,6	32,6	33,2	33,4	36	35,1
Ιταλία	47,9	47,1	47	44,2	41,6	40	40,3	38,7
Χώρες	ΕΠΙΒΑΤΕΣ ΜΕΣΩ ΘΑΛΑΣΣΗΣ							
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ΕΛΛΑΔΑ	4,4	5	5,2	5,4	5,6	4,9	4	3,5
Γαλλία	-	-	53,5	-	58	-	-	-
Πορτογαλία	1,08	1,05	0,98	0,93	0,95	0,95	0,9	1
Τουρκία	-	-	-	-	-	-	-	-
Ισπανία	0,9	1,31	-	-	-	-	-	-
Ιταλία	-	-	-	-	-	-	-	-

* Τα στοιχεία αυτά αναφέρονται στον αριθμό των αφίξεων των επισκεπτών και όχι στον αριθμό των προσώπων. Το ίδιο πρόσωπο που κάνει διάφορα ταξίδια σε μια χώρα κατά τη διάρκεια μιας περιόδου υπολογίζεται κάθε φορά ως νέα άφιξη. Το σύνολο του εισερχόμενου τουρισμού διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες:

- Επισκέπτες που διαμένουν τουλάχιστον μία νύχτα σε συλλογικό ή ιδιωτικό κατάλυμα στη χώρα που επισκέπτονται,
- Επισκέπτες που δεν περνούν τη νύχτα σε συλλογικό ή ιδιωτικό κατάλυμα στη χώρα που επισκέπτονται, και
- Άτομα που επισκέπτονται τη χώρα με κρουαζιερόπλοια ή πολεμικά σκάφη και διανυκτερεύουν σε αυτά.

Πηγή: WTO, Compendium of Tourism Statistics, Madrid 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 65
Αφίξεις ανάλογα με το Μέσο Μεταφοράς (δεν περιλαμβάνονται οι επισκέπτες της

Χώρες	ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ		ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ		ΟΔΙΚΩΣ		ΜΕΣΩ ΘΑΛΑΣΣΗΣ	
	1992	2000	1992	2000	1992	2000	1992	2000
ΕΛΛΑΔΑ	74,9	79	0,79	0,3	8,3	10,8	16,1	9,9
Γαλλία*	14	15	6,5	6,7	72	73	7,5	7,4
Πορτογαλία	17,8	18,3	0,6	0,4	80,4	80,2	1,2	1,1
Τουρκία	42,1	70	1,07	0,6	46,8	18	10	11,4
Ισπανία	32,8	70	4,3	0,9	59,8	24,6	3,1	4,5
Ιταλία	13,6	16	8,2	4,8	75,5	75,1	2,8	4,1

* Τα στοιχεία που αφορούν τη Γαλλία αναφέρονται στα έτη 1994 και 1996.

Πηγή: WTO, Compendium of Tourism Statistics, 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 66**Βαθμός Πληρότητας (%)**

Χώρες	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ελλάδα	58,14	56,77	60,23	56,62	54,37	58,37		
Γαλλία	34,6	33,9	50,2	49,5	50,3	53,5	55,6	57,5
Πορτογαλία	32,4	33,5	36	38	38,2	39,5	42,5	43
Τουρκία	49,8	45,9	39,1	46,97	51,2	54,5	46,1	37,1
Ισπανία	52,35	52,5	58,43	60,7	59,81	61,73	63,55	60
Ιταλία	40,5	38,5	39,1	40	-	-	40,4	-

Πηγή: World Tourism Organization (WTO), Compendium of Tourism Statistics, Madrid 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ 67**Δείκτες Βαθμού Πληρότητας Ξενοδοχειακού Δυναμικού σε Επιλεγμένες Χώρες 2000**

Χώρες	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρ.	Απρ.	Μάιος	Ιούν.	Ιουλ.	Αύγ.	Σεπτ.	Οκτ.	Νοεμ.	Δεκ.	Μ.Ο.
Ελλάδα	28,6	27,1	31,7	39,9	59	62,5	81,3	86,6	71,4	52,9	28,6	28,3	60,6
Ισπανία	41	47	51	53	57	65	76	81	71	55	46	41	57
Γαλλία	36,8	41,7	45,8	47,1	51,9	56,3	57,7	62,9	61,4	52,3	43	39,1	50,2
Τουρκία	27,4	27,2	29,4	30,3	35,9	36,9	48,5	57,6	52,5	42,4	30,9	28,4	41
Ιταλία	28	31	33	28	34	44	59	72	49	31	21	21 0	39
Πορτ/λια.	25	33	37	47	49	49	58	67	60	47	36	28	44,5

Πηγή ΙΤΕΠ 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ 68

Κατανομή των Αφίξεων και Διανυκτερεύσεων ανά Περίοδο (%)

ΑΦΙΞΕΙΣ						
Χώρες	1980			2000		
	Θερινή	Χειμε- ρινή	Μήνες αιχμής	Θερινή	Χειμε- ρινή	Μήνες αιχμής
Ιταλία	70,4	29,6	44,8	62,8	37,2	35,4
Πορτογαλία	64,3	35,7	42,3	70,9	29,1	45
Ισπανία	74,3	25,7	52,8	66,4	33,6	41,6
Τουρκία	71,2	28,8	43,3	71,3	28,7	40,6
Γαλλία ¹	71,1	28,9	42,2	68	32	38
Ελλάδα	77,7	22,3	51,3	85	15	50,8
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ						
Χώρες	1980			2000		
	Θερινή	Χειμε- ρινή	Μήνες αιχμής	Θερινή	Χειμε- ρινή	Μήνες αιχμής
Ιταλία	78,6	21,4	51,9	70,8	29,2	38,8
Πορτογαλία	60,1	39,9	36,6	65,6	34,4	35,1
Ισπανία	71,3	28,7	43,7	70,8	29,2	38,7
Τουρκία	71,8	28,2	42,7	85,1	14,9	50,8
Γαλλία ¹	67,4	32,6	39	67,1	32,9	37,6
Ελλάδα	82,2	17,8	51,1	89,8	10,2	52,7

πηγή ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 70

Προσδιοριστικοί Παράγοντες της Δομής της Αγοράς

	Ξενοδοχεία	Αερομεταφορές	Οδικές Μεταφορές
Διαφορισμός Προϊόντος	Υ	Υ	Χ
Συγκέντρωση	Χ	Υ	Χ
Μη-ανακτήσιμες δαπάνες (sunk costs)	Χ	Μ	Χ
Κανονιστικά μέτρα (regulations)	Χ	Υ	Μ
Βαθμός ανταγωνισμού	Υ	Χ	Υ

Υ = υψηλά, Μ = μεσαία, Χ = χαμηλά.

Πηγή: ΙΤΕΠ 2002

ΠΙΝΑΚΑΣ 71

Ωριαίο Κόστος Εργασίας στον Τομέα των Ξενοδοχείων και Εστιατορίων (2001 σε Ευρο)

	Δομή του Εργατικού Κόστους			
	Συνολικό Κόστος	Άμεσο (%)	Έμμεσο (%)	Κοινωνική Ασφάλιση
ΕΛΛΑΔΑ	10,7	76,6	23,4	22,4
Ισπανία	9,8	72,5	27,5	22,3
Γαλλία	16,5	68,2	31,8	28,6
Ιταλία	18,2	65	35	32,8
Πορτογαλία	6,1	75,3	24,8	20,8
ΕΕ-15	13,3	76	24	20,9

Πηγή: Eurostat, Yearbook, A Statistical Eye in Europe, 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 72

Παραγωγικότητα Εργασίας στα Ξενοδοχεία-Εσπιατόρια (χιλ. Euro /εργαζόμενο) 2001

Ετος	Ισπανία	Ιταλία	Γαλλία	Πορτογαλία	ΕΛΛΑΔΑ	Τουρκία
1984	μ.δ.	12.800	23.898	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
1985	32.249	15.995	33.768	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
1986	39.887	21.121	40.957	12.265	μ.δ.	μ.δ.
1987	50.982	27.429	52.375	16.863	μ.δ.	μ.δ.
1988	53.441	27.006	48.588	16.839	μ.δ.	μ.δ.
1989	59.762	30.073	54.709	19.872	μ.δ.	μ.δ.
1990	74.894	37.025	64.287	26.444	μ.δ.	μ.δ.
1991	82.795	38.824	66.584	33.425	μ.δ.	μ.δ.
1992	81.368	32.374	65.478	35.193	μ.δ.	μ.δ.
1993	68.909	29.538	63.521	32.071	25.697	25.698
1994	76.442	33.214	70.640	μ.δ.	28.764	21.762
1995	μ.δ.	35.877	77.186	μ.δ.	37.600	26.039
1996	μ.δ.	36.594	73.398	μ.δ.	35.170	28.912
1997	-	-	-	-	35.719	μ.δ.

μ. δ.: μη διαθέσιμο
Πηγή: ΕΟΤ 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 73

Κόστος Εργασίας ανά Μονάδα Προϊόντος

Χώρα	Ωριαίο Κόστος Εργασίας (Euro)	Παραγωγικότητα Εργασίας	Ωριαίο Κόστος Εργασίας Παραγωγικότητα	Κατάταξη
ΕΛΛΑΔΑ	10,7	35719	0,3	100
Ισπανία	9,8	76442	0,13	43
Γαλλία	16,5	73398	0,22	73
Ιταλία	18,2	36594	0,5	167
Πορτογαλία	6,1	32071	0,19	63

Πηγή: Στοιχεία Πινάκων 71 και 72

ΠΙΝΑΚΑΣ 74

Κόστος Ζωής σε Επιλεγμένες Χώρες (2000)

Χώρες	Τρόφιμα-ποτά-καπνός	Ενδυση-υπόδηση	Κατοικία	Οικιακός εξοπλισμός	Υγεία	Μεταφορές	Ανάπαυση Εκπαίδευση	Διάφορα	Σύνολο
Ελλάδα	92	106	80	86	89	75	83	91	84
Ισπανία	83	78	102	94	107	88	87	91	91
Γαλλία	107	102	161	116	96	103	111	110	120
Ιταλία	105	85	112	105	119	93	96	98	101
Πορτογαλία	82	78	97	88	119	99	68	70	85

Σημείωση: Βρυξέλλες = 100

Πηγή: Eurostat, Yearbook, A Statistical Eye in Europe, 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 75

εναρμονισμένος δείκτης τιμών τουριστικών υπηρεσιών 1996 = 100,0

Έτος	Ε.Ε.			Ελλάδα			Ισπανία			Ιταλία			Γαλλία			Πορτογαλία		
	Ξ-Κ-Ε	Μ	Επ.	Ξ-Κ-Ε	Μ	Επ.	Ξ-Κ-Ε	Μ	Επ.	Ξ-Κ-Ε	Μ	Επ.	Ξ-Κ-Ε	Μ	Επ.	Ξ-Κ-Ε	Μ	Επ.
1995	97,2	97,2	97,7	91	94,8	90,8	96,5	95,9	101,1	96,3	95,9	99,3	-	-	-	96,7	95,9	95,1
1996	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1997	102,1	101,5	98,7	107,6	105,2	104,8	103,1	102,5	99,9	102,8	101,5	100,6	101,7	101,1	98	102,3	113,6	102,5
1998	104,3	101,8	97,9	115,5	108,2	106,3	106,3	102,4	102,5	105,7	102,8	101,3	103,6	101,1	94	105,4	107,2	99
1999	106,6	103,9	93,9	122,9	106,5	100,2	110,2	104,8	104,7	108,4	105	99,5	105,3	102,2	94,1	108,3	110,2	95,4
2000	108,2	104,2	91,6	137,9	106,5	98,3	115,6	106,2	107,1	110,2	107,4	97,6	106,1	102,5	94,7	110,8	113,7	92,3

Ξ-Κ-Ε: ξενοδοχεία – καφέ – εστιατόρια, Μ: μεταφορές, Επ.: επικοινωνία

Πηγή: Eurostat 2003

ΠΙΝΑΚΑΣ 76

κατανομή συνολικής τραπεζικής χρηματοδότησης 1948 - 2000 (μερίδια κλάδων, φορέων)

Ετος	Γεωργία	βιομηχανία - βιοτεχνία - μεταποίηση	εμπόριο	οικισμός	τουρισμός	λοιπά	ιδιωτικός τομέας	δημόσιος τομέας	γενικό σύνολο
1948	40,6	19,2	33,4	1,3	0,2	4	98,7	1,3	100
1950	31,5	23,1	33	1,2	0,4	9,4	98,6	1,4	100
1955	32,1	36,6	14,6	3,5	1,3	7,7	95,8	4,2	100
1960	26,8	37,3	14,7	4,6	1,8	4,2	89,4	10,6	100
1965	21,5	35	14,7	5,4	3	4,4	84	16	100
1970	13,2	36,3	11,1	13,1	5	5,6	84,3	15,7	100
1975	15,6	38,7	8,8	10,5	6,2	5,8	85,6	14,4	100
1980	16,9	41,8	8	10,3	4,7	3,6	85,3	14,7	100
1985	17,2	38,8	6	10,8	3	3,9	79,7	20,3	100
1990	15,5	29,8	8,4	11,8	3,9	5,8	75,2	24,8	100
1995	10,3	27,8	15,8	12,2	4	13	83,1	16,9	100
2000	8,7	24,7	18	14,9	3,6	16,5	86,4	13,6	100

πηγή: Π. Παυλόπουλος το μέγεθος και η δυναμική του τουριστικού τομέα ΙΤΕΠ 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ 77

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 1262/82 1982-2000 σε δις δραχμές

	αριθμός επενδύσεων	ύψος επενδύσεων	εγκροτήσεις επιχορηγήσεις	εκτιμωμένη επιδότηση	δάνειο επιδοτούμενο	ίδια κεφάλαια	νέες θέσεις	αριθμός κλινών
σύνολο κλάδων	18282	1205,4	428,1	67,6	392,9	465,5	164201	233679
σύνολο μεταποιήσεως	9964	611,7	208,7	37,3	220,6	196,8	101778	0
σύνολο τουρισμού	3658	380,9	129,8	17,1	109,4	204,5	43745	233533
τουριστικά καταλύματα	3651	379,5	129	17	109,1	204	43589	233082
επισιτιστικές μονάδες	7	1,4	0,8	0,1	0,3	0,5	156	451

πηγή: Π. Παυλόπουλος το μέγεθος και η δυναμική του τουριστικού τομέα ΙΤΕΠ 2000

ΠΙΝΑΚΑΣ 78

ΕΠΕΔΥΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν 1262/82 1991-2000

	ύψος επένδυσης	ίδια κεφάλαια	επιχορηγήσεις	δάνεια επιδοτούμενα	δάνεια μη επιδοτούμενα	λοιπά κεφάλαια	νέες θέσεις	αριθμός κλινών	εκταμειώσεις
πρωτογενείς	66,8	23,2	28,6	14,1	0,4	0,6	1257	0	13,6
δευτερογενείς	1430,4	530,8	600,5	283,5	11	4,6	47547	0	236
τουρισμός	251,7	127,2	70,8	50	0,1	3,5	8268	133240	33,2
υπηρεσίες	77,6	37,3	27	12,5	0,3	0,6	3482	88	10,9
σύνολο	1826,5	718,4	726,9	360,1	11,8	9,4	60554	133238	293,7

πηγή: Π. Παυλόπουλος το μέγεθος και η δυναμική του τουριστικού τομέα ΙΤΕΠ 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ 79

κλαδική κατανομή πόρων κοινοτικών πλαισίων
στήριξης (% συμμετοχή)

1 ΚΠΣ (1989-1993)					
	συνολική δαπάνη	δημόσια δαπάνη	κοινοτική	εθνική	ιδιωτική
βιομηχανία	85,8	87,4	87,4	87,4	82,4
τουρισμός	14,2	12,6	12,6	12,6	17,6
σύνολο	100	100	100	100	100
οριζόντια κατανομή					
βιομηχανία	100	69			31
τουρισμός	100	60			40
σύνολο	100	67,7			32,3
2 ΚΠΣ (1994-1999)					
βιομηχανία	82,2	79	78,7	79,5	84,1
τουρισμός	17,8	21	21,3	20,5	14,9
σύνολο	100	100	100	100	100
οριζόντια κατανομή					
βιομηχανία	100	45,8			54,2
τουρισμός	100	56,3			43,7
σύνολο	100	47,6			52,4
3 ΚΠΣ (2000-2006)					
βιομηχανία	75,9	75,9			75,8
τουρισμός	24,1	24,1			24,2
σύνολο	100	100			100
οριζόντια κατανομή					
βιομηχανία	100	47,4			52,6
τουρισμός	100	47,4			52,6
σύνολο	100	47,4			52,6

ΙΤΕΠ 2000

Πίνακας 80 Επιτόκια Μακροπρόθεσμων Δανείων του

Έτος	ΕΛΛΑΔΑ	Ισπανία	Γαλλία	Ιταλία	Πορτογαλία
1981	17,7	15,8	15,9	20,6	-
1982	15,4	16	15,7	20,9	-
1983	18,2	16,9	13,6	18	-
1984	18,5	16,5	12,5	15	-
1985	15,8	13,4	10,9	14,3	27,7
1986	15,8	11,4	8,4	11,7	19,5
1987	17,4	12,4	9,4	11,3	16,8
1988	16,6	11,7	9	12,1	15,5
1989	-	13,7	8,8	12,9	16,9
1990	-	14,7	9,9	13,4	16,8
1991	-	12,4	9	13	18,3
1992	-	12,2	8,6	13,7	15,4
1993	-	10,1	6,7	11,1	9,5
1994	-	10,1	7,3	10,4	10,4
1995	-	11,3	7,5	11,9	11,5
1996	-	8,7	6,3	9,2	8,6
1997	-	6,4	5,6	6,7	6,4
1998	8,5	4,8	4,6	4,8	5
1999	6,5	4,7	4,6	4,8	4,8

Πηγή: *European Economy, 2000.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 82

Φορολογική Επιβάρυνση ενός Τυπικού Καλαθιού Τουριστικών Αγαθών και Υπηρεσιών σε Επιλεγμένες Πόλεις

Πόλεις κατά Ηπειρο	Συνολικός Φόρος (σε δολ. ΗΠΑ)	Διαβάθμιση*	Φόρος ως % στη Συνολική Ταξιδιού	% στη Δαπάνη	Μέση Αύξηση Φόρου από το 1994**	Μέση Αύξηση Ταξιδιού από το 1994**
ΕΥΡΩΠΗ						
Λονδίνο	379,7	50	19,6		47	107
Κοπενχάγη	365,3	49	21,8		50	100
Βιέννη	325,5	47	19,5		46	107
Στακχόλμη	286,6	43	17,6		39	103
Βρυξέλλες	276	42	19		45	101
ΑΘΗΝΑ	266,3	41	14,9		28	77
Ελσίνκι	249,4	38	14,3		25	68
Φραγκφούρτη	240,8	37	16,7		36	110
Ρώμη	229,3	36	13,7		23	108
Πράγα	220,4	33	22,9		51	101
Μόναχο	217,5	31	16,4		34	110
Παρίσι	214,5	30	12,2		18	111
Αμστερνταμ	210,9	29	13,45		21	111
Γενεύη	157,5	21	10,3		11	112
Ζυρίχη	155,5	20	11,9		17	110
Μαδρίτη	111,9	7	10		8	112
Βρυξέλλες	106,2	6	10,2		10	112
ΑΦΡΙΚΗ						
Κάιρο	253,7	39	20,7	48		106
ΑΣΙΑ						
Κωνσταντινούπολη	221,9	34	18,5		43	101
Τελ Αβίβ	297,9	44	17,8		40	102
ΜΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	206,2					
ΜΕΣΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΤΑΞΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΔΑΠΑΝΑΤΑΙ ΓΙΑ ΦΟΡΟΥΣ			14,3			
ΜΕΣΗ ΑΥΞΗΣΗ ΦΟΡΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1994 (24,4%)						124

* Συνολική διαβάθμιση: 1 = η πλέον ανταγωνιστική, 52 = η λιγότερο ανταγωνιστική.

** Ιούνιος 1994 = 100, τιμές πάνω από 100 σημαίνουν αυξήσεις και τιμές κάτω του 100 σημαίνουν μειώσεις.
Πηγή: WTTC, Tax Barometer, 1999.

Πίνακας 81 Επιτόκια Τραπεζικού

Χώρα	Βραχυχρόνια Δάνεια	Μακροχρόνια Δάνεια
ΕΛΛΑΔΑ	9,10 (1,3)	9,10 (1,2)
Γαλλία	5,71 (4)	5,83
Ιταλία	6,82	6,07
Ισπανία	5,79(1)	7,09 ³
Πορτογαλία	7,86 ²	μ.δ.
Μ. Ο. Ευρωζώνης	7,52	6,94

Σημειώσεις: 1 Κυμαινόμενο επιτόκιο, 2Εξασφαλισμένο, 3 Χωρίς εξασφάλιση, 4Λογαριασμός υπερανάληψης.
Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 83

Μερίδιο του Φόρου στο Συνολικό Κόστος του Τουριστικού

	ΑΘΗΝΑ	Μαδρίτη	Ρώμη	Παρίσι	Κων/πολη
Φόρος Ενοικίασης Αυτοκινήτων	19,4	21,6	16,7	23,9	21
Φόρος Καταλύματος	10,2	7	10	5,9	15
Φόρος Διατροφής	9,2	6,5	9,1	17,1	13
Φόρος Αεροπορικής Μεταφοράς Επιβατών	1,3	0,7	0,5	1,0	1,3
Σύνολο Φόρου	14,9	10	13,7	12,2	18,5

Πηγή: WTTC, Tax Barometer, 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 84

Δείκτης Αεροπορικών Επιβαρύνσεων (2000) (διαβάθμιση 16 αεροδρομίων)

Αεροδρόμιο	ECU	Δείκτης
Παρίσι	11.834	100
Άμστερνταμ	10.943	92
Βρυξέλλες (ώρες αιχμής)	10.489	89
Αμβούργο	9.814	83
Λισαβώνα	9.770	83
Ελσίνκι	9.614	81
Φραγκφούρτη	9.562	81
ΑΘΗΝΑ	9.541	81
Ζυρίχη	9.239	78
Στοκχόλμη	9.179	78
Λονδίνο (ώρες αιχμής)	8.761	74
Κοπεγχάγη	8.726	74
Όσλο	8.278	70
Βρυξέλλες (εκτός ωρών αιχμής)	7.898	67
Λονδίνο (LHR) (ώρες αιχμής)	7.301	62
Μαδρίτη	6.971	59
Λονδίνο (LHR) (εκτός ωρών αιχμής)	6.937	59
Δουβλίνο	6.521	55
Ρώμη	6.237	53

Σημείωση: Η διαβάθμιση των αεροδρομίων έγινε με την πρόθεση των επιβαρύνσεων των τριώντύπων αεροπλάνων που αναφέρονται στο Παράρτημα.100 = το λιγότερο ανταγωνιστικό και 53 = το περισσότερο ανταγωνιστικό αεροδρόμιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 85**Άμεση Επιβάρυνση Επιβάτη (σε δραχμές)**

	Αεροδρόμιο Ελληνικού	Αεροδρόμιο Σπάτων
α.1 Αναπροσαρμογή τέλους ανάπτυξης αεροδρομίων		
• Επιβάτης εσωτερικού	3.350	4.089
• Επιβάτης εξωτερικού		
- ΕΕ	6.700	4.089
* εκτός ΕΕ	6.700	7.498
α ₂ Τέλος εξυπηρέτησης αεροδρομίου		
• Επιβάτης εσωτερικού	-	2.457
• Επιβάτης εξωτερικού	-	3.510
α ₃ Τέλος για υπηρεσίες ασφαλείας	-	440
Συνολική επιβάρυνση		
• Επιβάτης εσωτερικού	3.350	6.986
• Επιβάτης ΕΕ	6.700	8.039
• Επιβάτης εκτός ΕΕ	6.700	11.448

Πηγή: Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών ΑΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 86
Συντελεστές φόρου προστιθέμενης αξίας σε επιλεγμένες χώρες

χώρα	γενικοί συντελεστές			εστιατόρια					μπάρ και καφετέριες				τρόφιμα ποτά αγοραζόμενα σε καταστήματα		
	κανονικός	μειωμένος	ξενοδοχεία	κανονικός	πολυτελείας	για το σπίτι	παράδοσ η στο σπίτι	αλκοολούχ α ποτά	κανονικός	πολυτελ είας	night clubs	αλκοολούχ α ποτά	τροφή	μη αλκοολούχ α ποτά	αλκοολούχ α ποτά
Βέλγιο	21	6	6	21		6	6	21	21			21	6/12/21	21	21
Δανία	25	-	25	25		25	25	25	25		25	25	25	25	25
Γαλλία	20,6	5,5	5,5	20,6		5,5	5,5	20,6	20,6		20,6	20,6	5,5	5,5	20,6
Γερμανία	15	7	15	15		7	7	15	15		15	15	7	15	15
Ελλάδα	18	8	8	8		8	8	18	8		8	18	8	8	18
Ιρλανδία	21	12,5	12,5	12,5		12,5	12,5	21	12,5		21	21	0/12,5/21	21	21
Ιταλία	19	4/10/16	10	10	19			10	10	19	19	10	4/10/12	10/19	10/12/19
Λουξ/ργο	15	3	3	3				12/15				10/15	3/15	12/15	
Ολλανδία	17,5	6	6	6		6	6	17,5	6		17,5	6	6	17,5	
Πορτο/λία	17	5/12	15	12		17	17	12	12		12	12	17	17	5/17
Ισπανία	16	4/7	7	7				7	7		7	7	4/7	7	16
Ην. Βασίλειο	17,5	8	17,5	17,5		17,5	17,5	17,5	17,5		17,5	17,5	0	17,5	17,5
Αυστρία	20	10	10	10		10	10	20	10		10	20	10	10	20
Φινλανδία	22	17/12/6	6	22		17	17	22	22		22	22	17	17	22
Νορβηγία	23	-	0	23		23	23	23	23		23	23	23	23	23
Σουηδία	25	6/12	12	25		12	12	25	25		25	25	12	12	2,5
Ελβετία	6,5	2	6,5	6,5		6,5	6,5	6,5	6,5		6,5	6,5	2	2	6,5
Ουγγαρία	25	12	12	12		12	12	25	25		25	25	12	25	25
Τσεχία	22	5	22	22				22	22			22	5	5	

ΠΙΝΑΚΑΣ 87

Αξιολόγηση του Φορολογικού Συστήματος

Διαβάθμιση	Χώρα	Απάντηση στην ερώτηση*
27	Ισπανία	3.33
29	Πορτογαλία	3.23
36	Τουρκία	2.81
46	Γαλλία	2.24
48	Ιταλία	2.11
49	ΕΛΛΑΔΑ	2.07

* Ερώτηση: «Το φορολογικό σύστημα στη χώρα σου προάγει την επιχειρηματική ανταγωνιστικότητα;» (1 = διαφωνώ ισχυρά, 7 = συμφωνώ ισχυρά). Πηγή: The Global Competitiveness Report, 1998, World Economic Forum.

ΠΙΝΑΚΑΣ 88

Δαπάνες Διαφήμισης και Προώθησης του Τουρισμού από Εθνικές Κυβερνήσεις 1999

Χώρα	Δαπάνες Προβολής και	Τουριστικό Συνάλλαγμα 1997 (σε εκατ.)	Δαπάνες Διαφήμισης ανά
ΕΛΛΑΔΑ	40,2	5.151	7,8
Τουρκία	25,7	8.088 *	3,18
Ιταλία	8,5	29.714	0,29
Πορτογαλία	27,4	4.277	6,41
Ισπανία	71,6	26.651	2,69
Γαλλία	57,4	28.009	2,05

* το 1993.

Πηγή: WTO, Budgets of National Tourism Administrations

ΠΙΝΑΚΑΣ 89**Δαπάνες Προβολής και Προώθησης του Τουρισμού από τον ΕΟΤ (σε εκατ. δρχ.)**

Έτος	Δαπάνες
1990	3.121,20
1991	5.564,10
1992	3.479,00
1993	5.200,40
1994	4.721,80
1995	4.848,70
1996	9.686,60
1997	11.085,50
1998	9.052,70
1999	6.223,90

*Πηγή: ΕΟΤ.***ΠΙΝΑΚΑΣ 90****Διαφημιστική Δαπάνη Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων (1992-**

Έτος	Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων	Τουριστικών Επιχειρήσεων
1992	248,7	767,3
1993	525,6	1.072,70
1994	763,3	1.238,90
1995	693,2	1.469,10
1996	990,4	1.074,60
1997	971,3	1.108,10
1998	1.299,20	1.597,60

Πηγή: Media Services S.A., ICAP.

ΠΙΝΑΚΑΣ 91

Βαθμός Χρησιμοποίησης του Αποδοτικού Μάνατζμεντ

	Δεν εφαρμόζεται	Χαμηλό	Μέτριο	Υψηλό	Πολύ Υψηλό
ΕΛΛΑΔΑ					
Ξενοδοχεία	---	τα περισσότερα	---	τοπικές θυγατρικές διεθνών αλυσίδων	---
Ταξιδιωτικά Γραφεία	δεν αποθεματοποιούν	---	---	---	---
Tour operators	οι τοπικοί πράκτορες δεν προσφέρουν πακέτα	---	---	---	---
Ισπανία					
Ξενοδοχεία	---	μικρά ανεξάρτητα ξενοδοχεία	εγχώριες αλυσίδες και μερικά ανεξάρτητα ξενοδοχεία	τοπικές θυγατρικές διεθνών αλυσίδων	---
Ταξιδιωτικά Γραφεία	δεν αποθεματοποιούν	---	---	---	---
Tour operators	---	οι μικρότεροι πράκτορες	οι μεγαλύτεροι πράκτορες	---	---
Ιταλία					
Ξενοδοχεία	---	τα ανεξάρτητα	ανεξάρτητα και εγχώριες αλυσίδες	τοπικές θυγατρικές διεθνών αλυσίδων	---
Ταξιδιωτικά Γραφεία	δεν αποθεματοποιούν	---	---	---	---
Tour operators	---	οι μικρότεροι πράκτορες	---	οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις	---
Πορτογαλία					
Ξενοδοχεία	---	μικρά ανεξάρτητα ξενοδοχεία	εγχώριες αλυσίδες και μερικά ανεξάρτητα ξενοδοχεία	---	---
Ταξιδιωτικά Γραφεία	---	---	---	---	---
Tour operators	---	οι περισσότεροι ντόπιοι αντιπρόσωποι και πράκτορες	---	---	---

Πηγή: Yield management in small and medium-sized enterprises in the tourism industry, European Commission, 1999

ΠΙΝΑΚΑΣ 92								
Εμπόδια χρησιμοποίησης του αποδοτικού management								
εμπόδια	Ελλάδα		Ισπανία		Ιταλία		Πορτογαλία	
	ξενοδοχεία	Ξενοδοχεία	ταξιδιωτικά γραφεία tour operators	ταξιδιωτικά γραφεία tour operators	ξενοδοχεία	tour operators	ξενοδοχεία	ταξιδιωτικά γραφεία tour operators
εντός της επιχείρησης								
φιλοσοφία της επιχείρησης								
ανεπάρκεια ικανού management								
έλλειψη ενημέρωσης για το αποδοτικό management								
αντίσταση αναφορικά με την τυποποίηση της πληροφορίας ή/και τεχνολογίας πληροφορικής								
αρνητικές αντιλήψεις ή σκεπτικισμός ως προς το αποδοτικό management								
δεν υπάρχει σαφές κέρδος								
Λειτουργικά								
έλλειψη κατάλληλης επικοινωνίας / καναλιών διανομής								
εξάρτηση από συμβόλαια με σταθερές τιμές								
ανεπαρκής εσωτερική πληροφόρηση								
κόστος συσχετιζόμενο με συστήματα αποδοτικού management μέσω Η/Υ								
εξωτερικά								
υποδομή								
ανεπαρκής υποδομή για τη στήριξη της διαφοροποίησης και τμηματοποίησης της αγοράς								
ανεπαρκής πληροφόρηση								
δεν υπάρχουν καθόλου συστήματα αποδοτικού management μέσω Η/Υ								
δύσκαμπτη εποχικότητα στη ζήτηση								
έλλειψη ανταγωνισμού								
κανονιστικές διατάξεις								
κρατικός έλεγχος τιμών								

το εμπόδιο ισχύει γενικά

το εμπόδιο δεν ισχύει γενικά

πηγή: yield management in small and medium -sized enterprises in the tourism industry, European Commission, 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 93

Ανθρώπινο Δυναμικό

Χώρα	Βαθμολογία (Αριστα 100,0)	Κατάταξη				
		1999	1997	1995	1994	1993
Γαλλία	76,17	25	20	14	18	22
Ισπανία	71,59	26	26	27	27	33
Ιταλία	69,06	27	25	36	25	24
ΕΛΛΑΔΑ	67,9	30	29	37	31	32
Πορτογαλία	61,86	32	32	29	26	31

Πηγή: IMO, World Competitiveness Report.

ΠΙΝΑΚΑΣ 94

Βαθμός Ικανοποίησης Τουριστών (%)

Τουριστικές Υπηρεσίες	Πολύ ικανοποιημένος	Μέτρια ικανοποιημένος	Καθολου ικανοποιημένος	Σύνολο
Διαμονή	40,7	53,2	6,1	100
Σίτιση	48,1	45,1	6,8	100
Διασκέδαση	47,1	46,4	6,5	100
Χερσαίες Μεταφορές	23,7	53,4	22,9	100
Αεροπορικές Μεταφορές	34,7	51,3	14	100
Θαλάσσιες Μεταφορές	37,1	49,9	27,3	100
Τηλεπικοινωνίες	27,8	44,9	27,3	100
Τουριστικά Καταστήματα	34,4	54	11,6	100
Ταξιδιωτικά Γραφεία	34,8	50,3	14,9	100
Κρουαζιέρες	36,4	51	12,6	100
Συνθήκες Υγιεινής	11,3	52,5	36,2	100,0

Πηγή: ΙΤΕΠ, Ιαν. 2000

ΠΙΝΑΚΑΣ 95

Πωλήσεις μέσω Παγκόσμιου Ιστού ανά Κλάδο (σε εκατομμύρια

Κλάδος	1997	2002	% μεταβολή
Ταξίδια - Τουρισμός	911	11699	1184,2
Υλικό προσωπικών υπολογιστών (PC hardware)	986	6434	552,5
Είδη τροφίμων	63	3529	5501,5
Λογισμικό υπολογιστών	85	2379	2698,8
Εξοπλισμός και εξαρτήματα	103	2844	2661,2
Εισιτήρια	52	1810	3380,8
Είδη δώρων	100	1357	1257
Μουσική	37	1591	4200
Βίντεο	15	575	3733,3
Παιχνίδια	2	555	27650
Ηλεκτρονικά προϊόντα	15	792	5180
Υγεία και ομορφιά	2	1183	59050
Άλλα	485	2689	454,4
Σύνολο	2856	37489	1212,6

Πηγή: Κ. Ζωγράφος και Α. Βαρείας (1999).

ΠΙΝΑΚΑΣ 96

Τομείς ωφελούμενοι από τον τουρισμό

μέρος του εισοδήματος που προέρχεται από τον τουρισμό		όλο το εισόδημα που προέρχεται από τον τουρισμό	
διατροφή	εστιατόρια καφέ - pubs	διαμονή	ξενοδοχεία παραξενοδοχεία
	βιομηχανία / καταστήματα τροφίμων		καμπινγκ
	είδη λαϊκών αγορών		τουριστικά γραφεία
διάφορα	αναμνηστικά ένδυση	μεταφορές	αεροπορικές εταιρίες σκάφη αναψυχής γραφεία ενοικιάσεως αυτοκινήτων
	λιανικό εμπόριο		
ψυχαγωγία	θέατρα / κινιματογράφοι νυκτερινά κέντρα	χώροι επίσκεψης τουριστών	πάρκα μουσεία
	δημόσια συγκοινωνία ταξί		ιστορικά μνημεία

ΠΙΝΑΚΑΣ 97**Η Σημασία του Τουρισμού για την Ελλάδα για το 2003**

	άμεση	έμμεση
συμβολή στο ΑΕΠ	4,50%	14,60%
συμβολή στην απασχόληση	5,00%	16,80%
συμβολή στις επενδύσεις		22,50%

Πηγή: WTTC, The 2004 Travel and Tourism Economic research: Greece.

ΠΙΝΑΚΑΣ 98

Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των στόχων του σχεδίου

στόχοι	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
επέκταση των μεριδίων (αριθμός τουριστών, εισοδήματα) από τη διεθνή τουριστική αγορά. Ενίσχυση της εικόνας της χώρας ως τόπου προορισμού. Εφαρμογή συγχρόνων μεθόδων και εργαλείων marketing στη βάση της τριμερούς συνεργασίας	X	X	X	X	X	X	X
βελτίωση της ποιότητας του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος	X	X	X	X	X	X	X
η διαφοροποίηση και ο εμπλουτισμός του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος με ανάπτυξη θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με στοχο την ικανοποίηση των εξελισσόμενων προσδοκιών / αναγκών των τουριστών.	X	X	X	X			
δημοιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και σταθερού περιβάλλοντος ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων.	X	X	X	X	X	X	X
επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Εκπαίδευση - επιμόρφωση επιχειρηματιών και εργαζομένων στο τομέα.	X	X	X	X	X	X	X
ανάπτυξη εργαλείων έρευνας και πληροφόρησης της οικονομικής δραστηριότητας στοπ τομέα και υποβοήθησης της τουριστικής πολιτικής.	X						

ΠΙΝΑΚΑΣ 99

ΙΣΠΑΝΙΑ
ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ **ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ -**
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004

	Σύνολο Σεπτεμβρίου 2004	Μερίδιο στο σύνολο	% μεταβολή Σεπτ. 04/03	Ιαν. - Σεπτ. 2004	% μεταβολή Ιαν- Σεπτ 04/03
Σύνολο	5.428.684	100,00%	5,7	42.725.164	1,9
Ηνωμένο Βασίλειο	1.805.894	33,30%	3,3	13.121.687	2,5
Γερμανία	1.162.518	21,4%	12,1	7.958.956	2
Γαλλία	630.111	11,6%	-9,5	6.139.479	-5,6
Ιταλία	224.129	4,10%	6,1	2.096.286	5,2
Ολλανδία	210.498	3,90%	13,4	1.871.801	-4,8
Πορτογαλία	195.681	3,60%	17	1.566.363	20,2
Βέλγιο	168.473	3,10%	6,9	1.426.208	-3,2
Ιρλανδία	132.647	2,40%	-20,2	1.271.618	11,6
Ελβετία	114.913	2,10%	34,4	838.882	0
Λοιπή Ευρώπη	474.654	8,70%	15,8	4.113.203	4,5
ΗΠΑ	75.514	1,40%	-12,9	751.901	1,9
Λοιπή Αμερική	141.415	2,60%	37,4	865.695	10
Λοιπός κόσμος	92.238	1,70%	10,4	703.086	6,5

Πηγή: Instituto de Estudios Turísticos, Οκτώβριος 2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 100

ΙΣΠΑΝΙΑ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΑΝΑ ΚΥΡΙΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ

	Σύνολο Σεπτεμβρίου 2004	Μερίδιο στο σύνολο	% μεταβολή Σεπτ. 04/03	Ιαν. - Σεπτ. 2004	% μεταβολή Ιαν- Σεπτ 04/03
Εισερχόμενος τουρισμός	5.428.684	100,00%	5,7	42.725.164	1,9
Ανδαλουσία	815.048	15,00%	6,8	6.133.880	1,1
Βαλεαρίδες νήσοι	1.387.316	25,60%	8,2	8.551.207	1,6
Κανάριες νήσοι	771.950	14,20%	-2,3	7.337.342	-5,4
Καταλωνία	1.186.311	21,90%	9,4	10.305.186	6,8
Βαλένθια	511.307	9,40%	3,9	3.865.587	-2,9
Μαδρίτη	287.701	5,30%	3,2	2.545.027	12,6
Λοιπές περιφέρειες	469.052	8,60%	4,8	3.986.937	4,4

Πηγή: Instituto de Estudios Turísticos, Οκτώβριος 2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 101**Διεθνή ταξίδια προς την Τουρκία 2001-2003**

μήνας	έτος		
	2001	2002	2003
Ιανουάριος	359.320	306.597	362.349
Φεβρουάριος	404.653	426.405	478.117
Μάρτιος	547.365	675.687	495.175
Απρίλιος	884.805	852.930	665.572
Μάιος	1.231.562	1.325.752	1.141.558
Ιούνιος	1.387.955	1.457.615	1.506.995
Ιούλιος	1.776.821	1.897.112	2.123.671
Αύγουστος	1.601.331	1.900.120	2.263.783
Σεπτέμβριος	1.440.365	1.770.566	1.865.638
Οκτώβριος	1.065.825	1.420.386	1.649.206
Νοέμβριος	520.962	662.985	769.107
Δεκέμβριος	398.005	559.873	636.297
Σύνολο	11.618.969	13.256.028	13.958.045

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού Τουρκίας (2004)

ΠΙΝΑΚΑΣ 102

Αφίξεις αλλοδαπών στην Τουρκία κατά χώρα προέλευσης

		2001	2002	2003(*)	μεταβολή 2002/2001	μεταβολή 2003/2002
1	Γερμανία	2.884.051	3.481.671	3.327.834	20,70%	-4,40%
2	Ρωσική Ομοσπονδία	757.446	946.511	1.258.964	25,00%	33,00%
3	Ηνωμένο Βασίλειο	845.536	1.037.507	1.091.197	22,70%	5,20%
4	Βουλγαρία	540.452	834.073	1.006.281	54,30%	20,60%
5	Ολλανδία	632.975	873.278	938.673	38,00%	7,50%
6	Ιράν	327.146	432.282	494.809	32,10%	14,50%
7	Γαλλία	524.170	522.740	470.156	-0,30%	-10,10%
8	Ελλάδα	197.258	280.033	393.397	42,00%	40,50%
9	Αυστρία	360.363	377.036	379.692	4,60%	0,70%
10	Ισραήλ	310.604	270.263	321.094	-13,00%	18,80%
11	Βέλγιο	310.296	313.585	308.073	1,10%	-1,80%
12	Ιταλία	315.286	210.657	236.827	-33,20%	12,40%
13	Ουκρανία	177.245	192.661	225.514	8,70%	17,10%
14	Η.Π.Α.	429.563	247.629	222.635	-42,40%	-10,10%
15	Σουηδία	200.709	203.648	204.175	1,5%	0,30%

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού Τουρκίας (2004)

(*) έχουν αφαιρεθεί οι ημερήσιοι επισκέπτες

ΠΙΝΑΚΑΣ 103

Αφίξεις αλλοδαπών επισκεπτών στην Τουρκία ανά περιοχή προέλευσης Ιανουάριος - Σεπτέμβριος 2003-2004

περιοχή	2003	2004	μεταβολή 04/03	μερίδιο 2004
Ευρώπη, χώρες	6.249.755	7.983.303	27,70%	57,10%
λοιπές χώρες	1.390.422	1.778.082	27,90%	12,70%
λοιπές χώρες	309.603	379.718	22,60%	2,70%
Κ.Α. Χ.	1.692.235	2.317.632	37,00%	16,60%
χώρες Ασίας	1.090.544	1.307.005	19,80%	9,40%
χώρες Αφρικής	127.600	153.281	20,10%	1,10%
χώρες Αμερικής	31.329	42.020	34,1%	0,30%
Χώρες Ωκεανίας	215	332	54,40%	0,00%
Haimatlos	10.544	15.817	50,0%	0,10%
Σύνολο (*)	10.902.247	13.977.190	28,20%	100,00%

(*) συμπεριλαμβάνονται οι ημερήσιοι επισκέπτες

ΠΙΝΑΚΑΣ 104**Αφίξεις αλλοδαπών επισκεπτών στην Τουρκία ανά χώρα προέλευσης Σεπτέμβριος 2003-2004**

A/A	χώρα	2003	μεταβολή 2004 04/03	μερίδιο 2004	
1	Γερμανία	492.125	573.687	16,60%	25,40%
2	Ηνωμένο Βασίλειο	203.129	245686	21,00%	10,90%
3	Ρωσική Ομοσπονδία	226.939	232.026	2,20%	10,30%
4	Ολλανδία	133.538	145.193	8,70%	6,40%
5	Βουλγαρία	114.269	120.689	5,60%	5,30%
6	Ιράν	70.757	71.622	1,20%	3,20%
7	Γαλλία	61.175	64.913	6,10%	2,90%
8	Βέλγιο	37.115	57.680	55,40%	2,60%
9	Αυστρία	55.777	56.946	2,10%	2,50%
10	Ελλάδα	39.072	46.412	18,80%	2,10%
11	Λοιπές χώρες	549.736	644.880	17,30%	28,50%
	σύνολο	1.983.632	2.259.734	13,90%	100,00%

ΠΙΝΑΚΑΣ 105

**ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ
ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2004**

A/A		Ιαν - Ιουν 2005	2004/2003	μερίδιο 2004
1	Ελλάς	339.167	+54.27 %	22,60%
2	ΠΓΔΜ	282.991	+2.36 %	18,90%
3	Σερβία & Μαυροβ.	224.160	+7.46 %	15,00%
4	Γερμανία	165.258	+6.92 %	11,0%
5	Ηνωμένο Βασίλειο	100.527	+66.53 %	6,70%
6	Ρωσία	39.265	+3.94 %	2,60%
7	Ρουμανία*	38.083	+10.84 %	2,50%
8	Σουηδία	33.337	+41.90%	2,20%
9	Ισραήλ	26.093	+33.47 %	1,7%
10	Τσεχική Δημ.	23.056	+36.02 %	1,5%
11	Φινλανδία	20.888	+19.84%	1,40%
12	Δανία	19.104	+20.94 %	1,30%
13	Γαλλία	17.330	+26.38 %	1,20%
14	Τουρκία	16.790	+18.45 %	1,10%
15	Η. Π. Α.	15.816	+27.47 %	1,10%
16	Πολωνία	15.234	+29.33 %	1,0%
17	Σλοβακία	12.133	+33.70 %	0,80%
18	Βέλγιο	11.649	-0.15%	0,80%
19	Ιταλία	9.941	+12.49%	0,70%
20	Αυστρία	9.660	+38.81 %	0,60%
21	Ολλανδία	8.343	+9.45 %	0,60%
22	Ουγγαρία	7.466	+60.21 %	0,50%
23	Ουκρανία	7.171	-12.59%	0,50%
24	Νορβηγία	6.809	+17.50%	0,50%
25	Ελβετία	5.198	+23.94 %	0,30%
26	Ιρλανδία	5.183	+104.78%	0,30%
27	Κύπρος	4.853	+74.01 %	0,30%
28	Ιαπωνία	4.025	+83.12%	0,30%
29	Ισπανία	3.441	+43.61 %	0,20%
30	Λευκορωσία	2.685	+0.75 %	0,2%
31	Άλλες	21.939		1,5%
	σύνολο	1.497.595	+21,27 %	

*Incl. "Shuttle Traders"

- Δεν περιλαμβάνονται παιδιά που ταξιδεύουν χωρίς δικό τους διαβατήριο

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας Βουλγαρίας/Διεύθυνση Τουριστικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΚΑΣ 106

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ 2002-2003

A/A	Χώρες προέλευσης	2002	2002/2001 %	μερίδιο 2002	2003	2003/2000 %	μερίδιο 2003
1	ΠΓΔΜ*	621.875	-3.30 %	20,80%	672.385	+8.12%	19,00%
2	Σερβία & Μαυροβ.*	534.816	+48.78 %	17,90%	591.781	+10.65 %	16,80%
3	Ελλάς	480.460	+28.35 %	16,10%	547.700	+39.94 %	15,50%
4	Γερμανία	391.386	+ 13.55%	13,10%	534.582	+11.26%	15,10%
5	Ηνωμένο Βασίλειο	110.902	+60.26 %	3,70%	159.341	+43.68 %	4,50%
6	Ρωσία	99.389	-24.06 %	3,30%	121.332	+22.08 %	3,40%
7	Τσεχική Δημοκρατία	48.485	+31.09%	1,6%	78.392	+61.68%	2,20%
8	Ρουμανία	92.826	-59.16%	3,10%	76.645	-17.43 %	2,20%
9	Σουηδία	54.898	+14.44%	1,8%	70.461	+28.35 %	2,00%
10	Ισραήλ	64.064	+27.19%	2,10%	69.055	+7.79 %	2,00%
11	Σλοβακία	42.452	+36.94 %	1,40%	63.912	+50.55 %	1,80%
12	Πολωνία	48.738	+54.76 %	1,6%	61.819	+26.84 %	1,80%
13	Φινλανδία	38.108	+30.61 %	1,3%	48.833	+28.14%	1,40%
14	Δανία	31.628	+63.27 %	1,10%	42.708	+35.03 %	1,20%
15	Ουκρανία	39.426	-43.81 %	1,3%	42.385	+7.51 %	1,2%
16	Γαλλία	30.983	+13.47%	1,0%	35.766	+15.44%	1,0%
17	Τουρκία	29.645	-33.00 %	1,0%	33.007	+11.34%	0,90%
18	Βέλγιο	29.076	+16.56%	1,00%	32.176	+10.66 %	0,90%
19	Η.ΠΑ	25.417	-0.56 %	0,80%	31.126	+22.46 %	0,90%
20	Ιταλία	21.313	+23.07 %	0,70%	24.582	+15.34%	0,70%
21	Αυστρία	24.358	-10.63 %	0,80%	23.215	-4.69 %	0,70%
22	Ουγγαρία	10.676	+56.59 %	0,40%	21.848	+104.65 %	0,60%
23	Ολλανδία	16.515	+7.09 %	0,60%	21.726	+31.55%	0,60%
24	Νορβηγία	14.313	+36.51 %	0,50%	15.605	+9.03 %	0,40%
25	Ελβετία	9.354	+52.17%	0,30%	14.405	+54.00 %	0,40%
26	Λευκορωσία	13.787	-10.39%	0,50%	12.206	-11.47%	0,30%
27	Κύπρος	5.502	+34.72 %	0,20%	8.762	+59.25 %	0,20%
28	Ισπανία	6.113	+30.59 %	0,20%	6.871	+12.40 %	0,20%
29	Σλοβενία			0,00%	6.819	+201.06 %	0,20%
30	Μολδαβία	5.501	+8.05 %	0,20%	6.773	+23.12%	0,20%
	Άλλες	50.584		1,7%	55.349		1,6%
	ΣΥΝΟΛΟ	2.992.590	+8.60 %	100%	3.531.567	+18.01 %	100%

*Incl. "Shuttle Traders"

- Δεν περιλαμβάνονται παιδιά που ταξιδεύουν χωρίς δικό τους διαβατήριο

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας Βουλγαρίας/Διεύθυνση Τουριστικής Πολιτικής

Επεξεργασία: ΕΟΤ/ Τμήμα Προγραμματισμού

ΠΙΝΑΚΑΣ 107

ΚΡΟΑΤΙΑ ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΣΕ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2003-2004

	Αφίξεις			Διανυκτερεύσεις			Ιαν. - Αύγουστος	
	Ιανουάριος-Αύγουστος		μεταβολή	Ιανουάριος-Αύγουστος		μεταβολή	μερίδιο στο σύνολο (%)	μέσος αριθμός διαν. ανά άφιξη
	2003	2004	2004/2003	2003	2004	2004/2003		
Σύνολο	7.353.579	7.716.022	4,90%	40.116.808	40.741.513	1,60%	100	5,3
εσωτερικοί τουρίστες	1.083.428	1.102.686	1,8%	4.327.831	4.323.181	-0,1%	10,6	3,9
σύνολο αλλοδαπών τουριστών	6.270.151	6.613.336	5,50%	35.788.977	36.418.332	1,80%	89,4	5,5
Αυστρία	586 340	596 483	102	3 054 932	3 020 307	99	8,3	5,1
Βέλγιο	60206	66659	111	370 656	376 394	102	1,0	5,6
Βοσνία & Ερζεγ	151 258	135370	89	754 323	656 088	87	1,8	4,8
Βουλγαρία	11 734	9081	77	37775	24015	64	0,1	2,6
Γαλλία	185255	313418	169	588 604	1 007 462	171	2,8	3,2
Γερμανία	1 247 305	1 265 690	101	9 009 871	8 790 900	98	24,1	6,9
Δανία	39282	55684	142	290613	416 298	143	1,1	7,5
Ελβετία	62627	79770	127	277 688	337 060	121	0,9	4,2
Ελλάς	3350	3511	105	8824	10042	114	0	2,9
Εσθονία	4005	3668	92	8177	8933	109	0,0	2,4
Ην. Βασίλειο	108527	151 181	139	512737	724 929	141	2,0	4,8
Ιρλανδία	20687	26417	128	108035	134904	125	0,4	5,1
Ισλανδία	928	3612	389	4948	20559	416	0,1	5,7
Ουκρανία	35725	45664	128	84442	97921	116	0,3	2,1
Ισραήλ	51 750	47698	92	103958	103542	100	0,3	2,2
Ιταλία	1 075 282	1 096 977	102	4916367	4 972 003	101	13,7	4,5
Λετονία	3732	4365	117	8466	12052	142	0,0	2,8
Λευκορωσία	1 366	2042	149	8842	12464	141	0	6,1
Λιθουανία	14383	12875	90	48912	42693	87	0,1	3,3
Λουξεμβούργ	3939	2791	71	20468	12286	60	0,0	4,4
Νορβηγία	19512	26569	136	91 644	127652	139	0,4	4,8
Ολλανδία	159093	189075	119	1 392 301	1 559 935	112	4,3	8,3
Ουγγαρία	314016	353 622	113	1 717998	1 879 759	109	5,2	5,3
Ουκρανία	6956	7472	107	51 187	49791	97	0,1	6,7
ΠΔΓΜ	11 590	12231	106	51 881	56428	109	0,2	4,6
Πολωνία	203 041	200 782	99	1 168114	1 104418	95	3	5,5
Πορτογαλία	7191	12590	175	14338	23619	165	0,1	1,9
Ρουμανία	12637	13867	110	51427	58328	113	0,2	4,2
Ρωσική Ομοσπονδία	47290	54203	115	415198	476 371	115	1,3	8,8
Σερβία & Μαυρ.	15135	24905	165	64345	100657	156	0,3	4
Σλοβακία	169 366	159397	94	1 085 775	1 001 145	92	2,7	6,3
Σλοβενία	831 698	789 725	95	4840106	4 632 873	96	12,7	5,9
Σουηδία	45913	74599	162	241 329	405 447	168	1,1	5,4
Τουρκία	4008	4728	118	11 574	13959	121	0	3

Τσεχική Δημ.	616072	578 774	94	3 973 548	3 627 359	91	10	6,3
Φινλανδία	7606	10431	137	24750	42839	173	0,1	4,1
Άλλες χώρες Ευρώπης	18801	23710	126	54849	69593	127	0,2	2,9
Αυστραλία	14545	20801	143	38092	52827	139	0,1	2,5
ΗΠΑ	44829	67075	150	127310	180 195	142	0,5	2,7
Ιαπωνία	9649	15318	159	18992	27740	146	0,1	1,8
Καναδάς	14085	16109	114	41 250	49792	121	0,1	3,1
Νέα	4906	5090	104	12222	11 982	98	0	2,4
Άλλες χώρες εκτός Ευρώπης	24731	29307	119	82109	84771	103	0,2	2,9

Πηγή: Central Bureau of Statistics, 2004

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στην υπηρεσία των περιφερειών

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Λουξεμβούργο 2001

Ευρώπη +

Έκδοση της ανππροσωπίας της Ευρωπαϊκής επιτροπής στην Ελλάδα 2002

Ενημερωτικό δελτίο για την Ευρωπαϊκή ένωση και το μέλλον της Ευρώπης

Τεύχος 30

Ελληνικό κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών
Φεβρουάριος 2004

Διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις

Το δικαίωμα εργασίας σε μια άλλη χώρα της Ε.Ε.

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Λουξεμβούργο 2002

Διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις

Αγορά αγαθών και υπηρεσιών στο πλαίσιο της ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Λουξεμβούργο 2003

Διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις

Παιδεία, εκπαίδευση, έρευνα, συμμετοχή σε μια δραστηριότητα της νεολαίας ή σε μια εθελοντική δραστηριότητα σε μια άλλη χώρα της ΕΕ

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Λουξεμβούργο 2003

Διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις

Το δικαίωμα διαμονής σε μια άλλη χώρα της ΕΕ

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Λουξεμβούργο 2003

Διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις

Ταξιδεύοντας σε μια άλλη χώρα της ΕΕ

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Λουξεμβούργο 2002

Διάλογος με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις

Οδηγός του καταναλωτή για την εξωδικαστική επίλυση διασυνοριακών διαφορών μεταξύ καταναλωτών και φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων

Λουξεμβούργο 2002

Το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων

Λουξεμβούργο 2002

Το Ευρωπαϊκό σύνταγμα, η συμβολή της Ευρωπαϊκής συνέλευσης στην οικοδόμηση μιας νέα σχέσης ανάμεσα στην ΕΕ και στους πολίτες της

Π.Κ. Ιωακειμίδης

Διάλογος για το μέλλον της Ευρώπης. Ο ρόλος και η σημασία της Ευρωπαϊκής συνέλευσης

Π.Κ. Ιωακειμίδης

Πως λειτουργεί Η ΕΕ, τα θεσμικά όργανα της ένωσης : οδηγός του πολίτη

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων

Λουξεμβούργο 2003

Το Ευρωπαϊκό κοινοτικό ταμείο 2000 - 2006

Λουξεμβούργο 2002

Στην υπηρεσία των Ευρωπαίων πολιτών, πως εργάζεται η Ευρωπαϊκή επιτροπή

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων

Λουξεμβούργο 2003

Διεύρυνση της ΕΕ τι σημαίνει για την οικονομία μας

Η Ευρώπη του αύριο βασικά θέματα

Επιχειρησιακό πρόγραμμα ανταγωνιστικότητα

Τεύχος 11 Οκτώβριος 2003

Η ΕΕ σε συνεχή πορεία διεύρυνσης

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων

Λουξεμβούργο 2001

Η Ευρώπη είναι δική σας, να ζείτε, να μαθαίνεται και αν εργάζεστε σε όλες τις χώρες της ΕΕ

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων

Λουξεμβούργο 2003

Περισσότερη ποικιλότητα μεγαλύτερη ενότητα. Η μεγαλύτερη διεύρυνση της ΕΕ

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων
Λουξεμβούργο 2003

Ευρωσκόπιο

Τεύχος 40 Απρίλιος 2004

Τεύχος 29 Μάιος 2003

Τεύχος 14 Φεβρουάριος 2002

Ε.Π.Α.Ν.

Τεύχος 10 Οκτώβριος 2003

Πανόραμα της ΕΕ

Ευρωπαϊκή επιτροπή, Γενική διεύθυνση τύπου και επικοινωνίας
Απρίλιος 2003

Πως λειτουργεί η ΕΕ

Ευρωπαϊκή επιτροπή, Γενική διεύθυνση τύπου και επικοινωνίας
Ιούνιος 2003

Μια Ευρώπη

Ευρωπαϊκή επιτροπή αντιπροσωπία στην Ελλάδα 2003

Η Ελλάδα στην Ε.Ε. ένας απολογισμός.

Ελληνικό λογοτεχνικό και ιστορικό αρχείο
Ευρωπαϊκή επιτροπή, αντιπροσωπία στην Ελλάδα
Αθήνα 2002

Το μέλλον της Ευρώπης, μια σύγκλιση για όλους, μια υπόθεση συμμετοχής

Ευρωπαϊκή επιτροπή, αντιπροσωπία στην Ελλάδα
Αθήνα 2002

Η απασχόληση στα ελληνικά ξενοδοχεία

Παναγιώτης Παυλόπουλος
ΙΤΕΠ Αθήνα 2004

Κλαδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας

Παναγιώτης Παυλόπουλος
ΙΤΕΠ Αθήνα 2004

Ελληνική οικονομία και τουρισμός

Τεύχος 17
ΙΤΕΠ Μάιος 2005

Ελληνική οικονομία και τουρισμός

Τεύχος 18

ΙΤΕΠ Νοέμβριος 2004

Εξέλιξη της τουριστικής κίνησης 2004

Υπουργείο τουριστικής ανάπτυξης ΕΟΤ

Διεύθυνση μελετών και επενδύσεων

Αθήνα Οκτώβριος 2004

Η Ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού τομέα

Βασίλειος Πατσουράκης

ΙΤΕΠ Αθήνα 2002

Τουριστική ανάπτυξη και διοικητική αποκέντρωση

Στέλιος Βαρβαρέσος

Εκδόσεις Προπομπός

Θέματα οικονομικής και τουριστικής πολιτικής

Παναγιώτης Παυλόπουλος

ΙΤΕΠ Αθήνα 2001

Τουριστική πολιτική και ζήτηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος

Υπουργείο ανάπτυξης 2002

Τουρισμός οικονομικές προσεγγίσεις

Στέλιος Βαρβαρέσος

Εκδόσεις Προπομπός

Τουρισμός έννοιες , μεγέθη, δομές η ελληνική πραγματικότητα

Στέλιος Βαρβαρέσος

Εκδόσεις Προπομπός

